

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร

Journal of MCU Peace Studies

E-ISSN: 2539-6765

JMPS

ปีที่ 8 ฉบับที่ 5 (กันยายน - ตุลาคม 2563) | Vol. 8 No. 5 (September - October 2020)

Group 1

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร

Journal of MCU Peace Studies

ปีที่ 8 ฉบับที่ 5 (กันยายน - ตุลาคม 2563)

Vol. 8 No. 5 (September - October 2020)

E-ISSN: 2539-6765

● วัตถุประสงค์

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร กำหนดเผยแพร่ปีละ 6 ฉบับ (ฉบับที่ 1 มกราคม - กุมภาพันธ์, ฉบับที่ 2 มีนาคม - เมษายน, ฉบับที่ 3 พฤษภาคม - มิถุนายน, ฉบับที่ 4 กรกฎาคม - สิงหาคม, ฉบับที่ 5 กันยายน - ตุลาคม, ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน - ธันวาคม) และ ฉบับเพิ่มเติม ตีพิมพ์เผยแพร่ในโอกาสเฉลิมฉลองวันวิสาขบูชาโลก ทั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา

วารสารมุ่งเน้นบทความทางด้านพระพุทธศาสนา สันติศึกษา สังคมวิทยา ศิลปศาสตร์ และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น ไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร

The Journal of MCU Peace Studies published 6 time per year (1st issue January - February, 2nd issue March - April, 3rd issue May - June, 4th issue July - August, 5th issue September - October, 6th issue November- December) and Supplemental Issue published for the United Nations Day of Vesak Celebration. It aims to promote research and disseminate academic and research articles for researchers, academicians, lecturers and graduate students.

The Journal focuses on Buddhism, Peace Studies, Sociology, Liberal Arts and Multidisciplinary of Humanities and Social Sciences. All the articles published are peer-reviewed by at least two experts. The articles are in both Thai and English.

The articles, submitted for The Journal of MCU Peace Studies, should not be Previously published or under consideration of any other journals. The author should carefully follow the submission instructions of The Journal of MCU Peace Studies including the reference style and format.

Views and opinions expressed in the articles published by The Journal of MCU Peace Studies, are of responsibility by such authors but not the editors and do not necessarily reflect those of the editors.

● เจ้าของ

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสันติศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม ห้อง D 423 79 หมู่ที่ 1
ถนนพหลโยธิน ตำบลลำไทร อำเภอมโนรมย์
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทรศัพท์ 035248000 ต่อ 8528,
092-556-4635, 063-561-5326
duangden.tun@mcu.ac.th
โทรสาร: 035-248000 ต่อ 8528
<https://www.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace>

● ที่ปรึกษา

อธิการบดี
รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
คณบดีคณะพุทธศาสตร์
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
เลขาธิการสถาบันพระปกเกล้า
เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม

● Owner

Master of Arts Program in Peace Studies,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Zone D, D423 4th floor, School Building,
79 M.1, Phahon Yothin Road, Lam Sai,
Wang Noi, Phra Nakhon Si Ayutthaya,
13170, Thailand.
Tel: + 66 35 248 000 ext. 8528
092-556-4635, 063-561-5326
duangden.tun@mcu.ac.th
Fax: + 66 35 248 000 ext. 8528
<https://www.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace>

● Advisors

The Rector
Vice-Rector for Academic Affairs
Dean, Faculty of Buddhism
Dean, Graduate School
The Secretary-General of King Prajadhipok's Institute
The Secretary-General of the Office of the Judiciary

● บรรณาธิการบริหาร

พระมหาดวงเด่น จิตญาโณ, ผศ.ดร.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

● กองบรรณาธิการ

Ven. Prof. Dr. Khammai Dhammasami,
University of Oxford, UK

Prof. Dr. Le Mahn That,
Vietnam Buddhist University, Vietnam

Ven. Prof. Dr. Jinwol Lee,
Dongguk University, Korea

Dr. Rabindra Panth,
Nalanda Deemed University, India

H.E. Janos Jelen,
Dharma Gate Buddhist College, Hungary

ศ.ดร. จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์,
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รศ.ดร. รัตน์ ปัญญาภา,
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ผศ.ดร. ปราโมทย์ ยอดแก้ว,
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

ผศ.ดร. ไกรฤกษ์ ศีลาคม,
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

ผศ.ดร. เดโชพล เหมนาไลย,
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผศ.ดร.อุทัย สติมัน,
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

ผศ.ดร. ชันทอง วัฒนะประดิษฐ์,
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระปลัดสมชาย ปโยโค, ดร.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ดร. ถวิลวดี บุรีกุล,

● Executive Editor

Asst.Prof.Dr. Phramaha Duangden Thitaño
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

● Editorial Board

Ven. Prof. Dr. Khammai Dhammasami,
University of Oxford, UK

Prof. Dr. Le Mahn That,
Vietnam Buddhist University, Vietnam

Ven. Prof. Dr. Jinwol Lee,
Dongguk University, Korea

Dr. Rabindra Panth,
Nalanda Deemed University, India

H.E. Janos Jelen,
Dharma Gate Buddhist College, Hungary

Prof.Dr. Chamnong Adivadhanasit,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Assoc.Prof. Dr. Rattana Panyapa,
Ubon Ratchathani Rajabhat University

Asst.Prof.Dr. Pramote Yotkaew,
Suan Dusit University

Asst.Prof.Dr. Krairoek Silakom,
Udon Thani Rajabhat University

Asst.Prof.Dr. Dechopol Hemnalai,
Thammasat University

Asst.Prof.Dr.Uthai Satiman
Suan Dusit University

Asst.Prof.Dr. Khantong Wattanapradith,
Mahachulalongkornrajavidyalaya, University

Ven. Dr. Phrapalad Somchai Payogo
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Dr. Thawilwadee Bureekul,

สถาบันพระปกเกล้า

ดร. พูนสุข มาศรีงสรรค์,

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ดร. หิมพรรณ รักแต่งาม,

มหาวิทยาลัยมหิดล

ดร. สุวรรณี ฮ้อแสงชัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

King Prajadhipok's Institute

Dr. Poonsuk Masrungson,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Dr. Himapan Ruktaengam,

Mahidol University

Dr. Suwannee Horsaengchai

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

● ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พระมหาปิยะนัฐ ปิยรัตน์ (โสมา),

มือถือ: 061-296-1654 Line ID: piyanat1996

อีเมลล์: piyanat.sa@mcu.ac.th

Coordination and Management

Phramaha Piyanat Piyaratano (Soma)

Tel. 061-296-1654 ID line: piynat1996

Email: piyanat.sa@mcu.ac.th

● ฝ่ายกฎหมาย (Law Department)

คชาภรณ์ คำสอนทา: Kachaporn Kumsonta

● ออกแบบปก (Cover designed)

พระมหาปิยะนัฐ ปิยรัตน์ (โสมา): Phramaha Piyanat Piyaratano (Soma)

● จัดรูปเล่ม (Content designed)

พระสมพร ปสนโน (หลังแก้ว), ผู้ช่วยบรรณาธิการ: Phra Somporn Pasanna (Langkaew)

● กำหนดออกเผยแพร่

ฉบับที่ 1 มกราคม – กุมภาพันธ์

ฉบับที่ 2 มีนาคม – เมษายน

ฉบับที่ 3 พฤษภาคม – มิถุนายน

ฉบับที่ 4 กรกฎาคม – สิงหาคม

ฉบับที่ 5 กันยายน – ตุลาคม

ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน – ธันวาคม

และ ฉบับเพิ่มเติม (supplemental issues) เพื่อตีพิมพ์เผยแพร่บทความตามนโยบายของ
มหาวิทยาลัยในโอกาสเฉลิมฉลองวิสาขบูชา ประจำปี

วารสารกำหนดระบบการอ้างอิงเป็น APA เอกสารอ้างอิงในเนื้อหาและท้ายบทความผู้เขียนจะต้อง
ปรับเป็นภาษาอังกฤษทั้งหมด เพื่อพัฒนาวารสารในการเตรียมเพื่อเข้าสู่ฐาน ACI และ Scopus ต่อไป

ตั้งแต่ ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2562) เป็นต้นไป ได้ยกเลิกการตีพิมพ์รูปเล่มที่เป็น
เอกสาร โดยจะเผยแพร่เฉพาะฉบับออนไลน์เพียงช่องทางเดียว สามารถดาวน์โหลดได้ที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace/index>

บทบรรณาธิการ

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ปีที่ 8 ฉบับที่ 5 (กันยายน – ตุลาคม 2563) เป็นฉบับที่ผ่านการพิจารณาจากกองบรรณาธิการและผู้ทรงคุณวุฒิ จัดว่าเป็นผลงานที่ผ่านการพัฒนาองค์ความรู้อย่างต่อเนื่องในเชิงวิชาการ ซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ที่มุ่งพัฒนามหาวิทยาลัย เป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาในระดับนานาชาติ โดยจัดการศึกษาและพัฒนาองค์ความรู้บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ให้นำไปสู่การพัฒนาจิตใจและสังคมอย่างยั่งยืน ซึ่งวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ได้รับความไว้วางใจ และความเชื่อถือของนักวิชาการ ดังจะเห็นได้จากบทความที่นำมาเผยแพร่เป็นบทความที่มาจากหลากหลายสถาบันหรือหน่วยงาน มีทั้งบทความทางวิชาการที่เป็นภาคภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ซึ่งกองบรรณาธิการได้รับเกียรติจากผู้ทรงคุณวุฒิทางวิชาการจำนวนมากได้ร่วมส่งบทความทางวิชาการ เพื่อเข้าร่วมตีพิมพ์เพื่อเผยแพร่ในวารสาร กองบรรณาธิการวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ขอขอบพระคุณผู้บริหาร คณาจารย์ นักวิชาการ ตลอดจนนิสิต นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่างๆ ที่ได้ส่งบทความวิชาการเข้าร่วมตีพิมพ์ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการเผยแพร่องค์ความรู้สู่การพัฒนาชีวิตและสังคมร่วมกัน

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ISSN : 2539-6765 (Online) ได้ผ่านการประเมินคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) โดยได้รับการจัดให้อยู่ใน **วารสารกลุ่มที่ 1 : วารสารที่ผ่านการรับรองคุณภาพของ TCI (จนถึง 31 ธันวาคม 2567) และจะ**จะถูกคัดเลือกเข้าสู่ฐานข้อมูล ASEAN Citation Index (ACI) ต่อไป ทั้งนี้ตั้งแต่ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 2562 วารสารได้ยกเลิกการเผยแพร่ในลักษณะรูปเล่มเอกสาร โดยจะเน้นการเผยแพร่ในระบบออนไลน์ ซึ่งท่านสามารถดาวน์โหลดบทความฉบับสมบูรณ์ได้ที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace>

บทความที่ได้รับการคัดเลือกให้เผยแพร่ในวารสาร ปีที่ 8 ฉบับที่ 5 (กันยายน – ตุลาคม 2563) ผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิ กองบรรณาธิการขอแนะนำตัวอย่างบทความในฉบับนี้ที่น่าสนใจ ตัวอย่าง เช่น

การพัฒนาการบริหารจัดการด้านการเงินของวัดไทยตามหลักสันติธรรมาภิบาล: ศึกษากรณีวัดท่าคอยนาง อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ โดย คุณจารุณี สิงห์กุล และ พระมหาธรรมหาโส ผลการวิจัยพบว่า 1) การจัดการการเงินของวัด ส่วนมากไม่มีโครงสร้างในการบริหารการเงิน การจัดทำรายงานไม่เป็นไปตามหลักมาตรฐานบัญชี ไม่มีการตรวจสอบจากผู้สอบบัญชี การเผยแพร่ข้อมูลทางการเงินของวัดมีน้อย ไม่มีการรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ บุคลากรยังขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่ดี และหลักการบริหารการเงินของผู้มีอำนาจหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินการ 2) การบริหารจัดการด้านการเงินตามหลักสันติธรรมาภิบาลของวัดท่าคอยนาง มี 5 ด้าน คือ 5 P's Peace Finance Model ได้แก่ Peace person (ผู้ที่เกี่ยวข้องและคุณสมบัติ) Peace management (การบริหารการเงินของวัด) Peace principle (หลักธรรม) Peace law (การปฏิบัติตามกฎหมายกระทรวง) และ Peace

governance (หลักสันติธรรมภิบาล) 3) การพัฒนาการบริหารจัดการการเงินของวัดท่าคอยนาง ในรูปแบบ QR Code e-Donation โดยมีการจัดทำบัญชีรับ-จ่าย มี 4 ประเภท คือ การบริหารจัดการสมุดบัญชีเงินสดย่อย การบริหารจัดการบัญชีเงินสดรับ-จ่าย การบริหารจัดการสมุดบัญชีรายรับ และการบริหารจัดการสมุดบัญชีรายจ่าย

ธรรมเนียมปฏิบัติกับการพัฒนาสังคมเชิงพุทธบูรณาการเพื่อความพอเพียงภายใต้ การขับเคลื่อนตามแนวพระราชรัฐ โดย พระครูนิวาสิตขันธ์, คุณอัครเดช พรหมกัลป์ และคุณรัตติยา เหนืออำนาจ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบธรรมเนียมปฏิบัติกับการพัฒนาสังคมเชิงพุทธบูรณาการบนพื้นฐานของความพอเพียง ประกอบด้วย 1) การฝึกฝนพัฒนาให้เกิดการสำรวมระวังทางกายให้เกิดการระงับ ยับยั้ง ชังใจ ไม่เบียดเบียน ไม่เบียดบัง และเคารพให้เกียรติกัน 2) การฝึกฝนพัฒนาให้เกิดการสำรวมระวังทางวาจา โดยจะต้องฝึกฝนการพูดดี พูดเพราะ จนเป็นพฤติกรรมนิสัย และ 3) การฝึกฝนพัฒนาให้เกิดการสำรวมระวังทางจิตใจ โดยการฝึกสมาธิหรือการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานเพื่อจิตใจใสสะอาด ผลการประเมินผู้เข้าร่วมโครงการรักษาศีลและปฏิบัติธรรมในช่วงเทศกาลเข้าพรรษา 2562 เมื่อผ่านการอบรม พบว่า มีพัฒนาการที่เป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้นในทุกมิติทั้งด้านความรู้ ด้านทัศนคติ วิธีการปฏิบัติธรรม และการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ยังชั่วยุคใหม่: กระบวนการปรับตัวสู่ทางรอดแห่งภูมิปัญญาของชาวนาไทย โดย คุณอัครเดช พรหมกัลป์, คุณรัตติยา เหนืออำนาจ และคุณจรรยาศักดิ์ สุนทรเดชา ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการปรับตัวของชาวนาและยังชั่วยุคใหม่สู่ทางรอดแห่งภูมิปัญญาของชาวนาไทยประกอบไปด้วย 4 ด้าน 1) ด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จะต้องสร้างยังชั่วที่มีชีวิตให้เกิดขึ้นในผืนดินของบรรพบุรุษ โดยการเพาะปลูกข้าวเกษตรอินทรีย์โดยพึ่งพิงระบบนิเวศ สร้างเขตปลอดสารเคมี และมีการรวมกลุ่มแบบวิสาหกิจชุมชนเพื่อร่วมกันแปรรูปแล้วนำออกขายตามความต้องการของตลาด 2) ด้านการสร้างนวัตกรรม จะต้องมีการศึกษา ค้นคว้า วิจัย และพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น รวมถึงนำมาซึ่งสินค้าเกษตรปลอดภัยเพื่อคนในสังคม โดยการดำรงไว้ซึ่งจริยธรรมและความซื่อสัตย์สุจริตต่อผู้บริโภค 3) ด้านการสร้างความยั่งยืน จะต้องร่วมกันสร้างความอุดมสมบูรณ์ให้กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในแปลงเกษตร มีการปรับเปลี่ยนทัศนคติจากการทำเกษตรเชิงเดี่ยวแล้วหันมาทำไร่นาสวนผสม และการสร้างเครือข่ายการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 4) ด้านการสร้างวิถีแห่งการเปลี่ยนผ่าน จะต้องมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และขยายผลไปสู่ทุก ครอบครัว ชุมชน และสังคม เพื่อให้ผืนดินกลับกลายเป็นยังชั่วยุคใหม่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ และเป็นหลักประกันความมั่นคงทางอาหารให้กับลูกหลานชาวนา

54 ผู้นำหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงภาคอีสานกับการก้าวพ้นความยากจนสู่ความพอเพียงตามศาสตร์พระราชา โดย คุณภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด และ คุณสุวรรณี ฮ่อแสงชัย ผลวิจัยพบว่า ผู้นำส่วนใหญ่ที่มีอาชีพภาคเกษตร มีทัศนคติต่อหลักธรรมาภิบาลความโปร่งใสมากที่สุดในการทำงานพัฒนาในชุมชน รวมทั้งการให้ความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ โดยให้แนวทาง งบประมาณ จำนวนคน ระยะเวลา ผลที่เกิดขึ้นได้

ส่วนการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ในการจัดสรรทรัพยากรของชุมชนตามความเหมาะสมและเป็นประชาธิปไตยมีระดับมากที่สุด ทั้งนี้ผู้นำมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาพื้นที่ในด้านการร่วมคิดค้นหาปัญหานำเสนอโครงการ กิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านต่อส่วนรวมมากที่สุด ทศนคติด้านเศรษฐกิจพอเพียงและศาสตร์พระราชารู้จักการปลูกผักสวนครัว ลดรายจ่าย ประกอบอาชีพที่สุจริต และยังมีกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ ศูนย์เศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน เจ้าหน้าที่มาพัฒนาให้ความรู้ ธนาการชยะ ป่าชุมชน รวมทั้งการช่วยเหลือคนยากจน นอกจากนี้ ยังพบอีกว่าหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงต้องยึดหลักประชาธิปไตย มีความเชื่อมั่นในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทุกคนรักและช่วยเหลือกันตลอด สร้างอาชีพเสริมแบบรวมกลุ่ม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้การเลี้ยงสัตว์ การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและมีกลุ่มพิทักษ์ป่า รูปแบบที่นำพาประชาชนพ้นจากความยากจนคือ สร้างความเชื่อมั่นในตัวผู้นำที่เสียสละเวลามาทำงานให้กับหมู่บ้านท้องถิ่น จนเกิดคำว่า “ผู้นำทำก่อนจึงทำตาม เพราะเชื่อมั่นคนทำที่สำเร็จ”

เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ: รูปแบบการพัฒนาความสุขอย่างยั่งยืน ของวิถีเกษตรอินทรีย์ โดย

พระณัฐนันท์เดช สิลเดโช ผลการวิจัยพบว่า 1) กระบวนทัศน์และหลักเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ ในการพัฒนาความสุขของเกษตรกรรมอินทรีย์ มาจากความเชื่อและกระบวนการคิดของคนในชุมชนตั้งแต่การทำเกษตรเคมีเป็นการทำเกษตรอินทรีย์ ซึ่งต้องอาศัยกระบวนการแห่งการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงของแต่ละครัวเรือนเปลี่ยนการทำเกษตรเคมีเป็นเกษตรอินทรีย์ ใน 5 ด้าน คือ 1) การผลิตที่ไม่มุ่งเน้นด้านเงินเพียงอย่างเดียว 2) การเปลี่ยนแปลงการผลิตให้มีความหลากหลาย 3) การพึ่งพาตนเอง 4) การเกษตรเพื่อสุขภาพ และ 5) การวางแผนระยะยาวให้กับตนเองและลูกหลาน ความเชื่อกระบวนการคิดและการปฏิบัติของคนในชุมชนมีกระบวนการที่สำคัญ คือการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง 2. รูปแบบการนำหลักเศรษฐศาสตร์แนวพุทธเพื่อพัฒนาความสุขอย่างยั่งยืนของเกษตรกรรมอินทรีย์ คือการดำเนินชีวิตที่ผสมกลมกลืนระหว่างมนุษย์กับมนุษย์และมนุษย์ธรรมชาติ โดยมีรูปแบบที่พึงประสงค์ของเกษตรกร 8 ด้าน คือ 1) ด้านความขยัน 2) ด้านการประหยัด 3) ด้านความซื่อสัตย์ 4) ด้านความอดทน 5) ด้านวินัย 6) ด้านคุณธรรม 7) ด้านปัญญา และ 8) ด้านสังคม

การศึกษาวิเคราะห์พุทธปรัชญาเถรวาทจากงานศพในชุมชนชนบทอีสาน โดย คุณประสิทธิ์

กุลบุญญา ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบพิธีกรรมงานศพแบบดั้งเดิมของชาวพุทธในชุมชนชนบทอีสาน โดยภาพรวมมี 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการแต่งตัวศพ ขั้นตอนการบำเพ็ญกุศลก่อนเผาศพ ขั้นตอนพิธีกรรมจาปนกิจศพ และขั้นตอนการทำบุญอุทิศส่วนกุศลหลังเผาศพ 2) ความเป็นมาของรูปแบบพิธีกรรมงานศพชาวพุทธในชุมชนชนบทอีสาน พบว่า มี 3 ส่วน คือ (1) มาจากการวิวัฒนาการแนวปฏิบัติท้องถิ่นดั้งเดิมก่อนรับเอาแนวคิดพระพุทธศาสนามาผนวกกัน (2) รับอิทธิพลจากแนวปฏิบัติงานศพของชนชั้นสูงโดยผู้นำพิธีกรรมในท้องถิ่นนำเข้ามาประกอบโดยถือว่าเป็นเกียรติแก่ผู้ตาย และ (3) นำเอาเหตุการณ์ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนามาประยุกต์ 3) พุทธปรัชญาเถรวาทจากงานศพในชุมชนชนบทอีสาน พบ 5 ประเด็นคือ ปวงกรรมและสังสารวัฏ อสุภกรรมฐาน อภัยทาน กฎไตรลักษณ์ และ ความไม่ประมาท

กองบรรณาธิการวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ขอขอบคุณท่านผู้เขียน ท่านสมาชิกและท่านผู้อ่านทุกท่านที่ให้ความสนใจและไว้วางใจวารสารของเราเป็นอย่างดีตลอดมา และกองบรรณาธิการหวังอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านทุกท่าน หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นกองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดียิ่ง

(พระมหาดวงเด่น วิฑูยาโณ, ผศ.ดร.)

บรรณาธิการ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทบรรณาธิการ	(6)
บทความวิจัย: Research Articles	
Development of Thai Family Functioning Model (TFFM): Grounded Theory Method.....	1639-1652
<i>Wimolnun Putdivarnichapong, Wanna Phahuwatanakorn, and Rangsiman Soonthornchaiya</i>	
ธรรมาปฏิบัติกับการพัฒนาสังคมเชิงพุทธบูรณาการเพื่อความพอเพียงภายใต้การขับเคลื่อน ตามแนวพระราชรัฐ: Buddhist Integrated Practices of Social Development to Self-Sufficiency on the Civil State Driven.....	1653-1663
<i>พระครูนิวาสิตขันธ์, อัครเดช พรหมกัลป์, และ รัตติยา เหนืออำนาจ: Phrakhrunivitsinlakhan, Akkaradecha Brahmakappa, and Rattiya Nua- amnat</i>	
การพัฒนาการบริหารจัดการด้านการเงินของวัดไทยตามหลักสันติธรรมาภิบาล: ศึกษา กรณีวัดท่าคอยนาง อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ: Development of Financial Management of Thai Temple According to Peaceful Good Governance: A Case Study of Thakoyngang Temple Prang Ku District Sisaket Province.....	1664-1679
<i>จารุณี สิงหกุล, และพระมหาหรรษา ธมฺมหาโส: Jarunee Singhagul, and Phramaha Hansa Dhammahāso</i>	
ชุมชนสีเขียววัดสีขาว: รูปแบบการจัดการพื้นที่ด้านสิ่งแวดล้อม ด้วยความโปร่งใสของวัด และชุมชนในจังหวัดพิจิตร: Green community, White temple: Environmental management model With the transparency of temples and communities in Phichit Province.....	1680-1694
<i>พระครูวิโชติสิกขกิจ, สุภาพค์พิมพ์ คล้ายธานี และ 1ปริญญา นิกรกุล: Phrakru Wichotsikkhakit, Suphangpim Klaythane and 1Parinya Nikornkul</i>	

เรื่อง	หน้า
ยั้งข้าวยุคใหม่: กระบวนการปรับตัวสู่ทางรอดแห่งภูมิปัญญาของชาวนาไทย: The completeness barn: the revolution process of attainment to survival of Thai farmer..... อัครเดช พรหมกัลป์, รัตติยา เหนืออำนาจ และจรรยาศักดิ์ สุนทรเดชา: Akkaradecha Brahmakappa, Rattiya Nua-amnat and Jaroonsak Soonthondachar รูปแบบการใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารองค์กรเพื่อการพัฒนาชุมชนของ วัดโพธิ์การาม ตำบลโพธิ์สูง อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด: A Model of Using Aparihāniyadhamma in Organization Management for Community Development of Photikaram Temple, Phon Sung Sub-district, Pathumrat District, Roi Et Province..... พระมหา นำเกียรติ วิสุทธิธ: Phramaha Namkiat Visutdho การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืนโดยพุทธสันติวิธี: กรณีศึกษาชุมชนตำบลสวาย อำเภอปราจีนบุรี ศรีสะเกษ: Sustainable Community Enterprise Development by Buddhist Peaceful Means: A case study of Sawai community, Prang Ku District, Sisaket..... วรภา มนต์อารักษ์, พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส และพระปราโมทย์ วาทโกวิโท: Vorapa Monaraks, Phramaha Hansa Dhammahāso and Phra Pramote Vatagovito การเสริมสร้างสุขภาวะในวิถีชีวิตของผู้สูงวัยด้วยหลักอิทธิบาท 4: Enhancing Well- Being in Daily Life of Elderly Persons with Iddhipāda 4..... จินดามาศ ทินกร, พระราชปรีดีทิพย์ และพระปราโมทย์ วาทโกวิโท: Jindamaed Thinakorn, Phrarajpariyattikavi and Parmote Watakovito เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ: รูปแบบการพัฒนาความสุขอย่างยั่งยืน ของวิถีสันติวิธี: Buddhist Economics: The Development of Sustainable Happiness Model in The Way of Organic Farming..... พระณัฏฐนันท์เดช สีลเดโช: Phranatthanandat Sila tejo	1695-1707 1708-1720 1721-1735 1736-1748 1749-1763

เรื่อง	หน้า
รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตครูในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน: A Development Model of Teacher's Quality of Life in Small-Sized Schools under the Office of Basic Education Commission.....	1764-1776
<i>สาธิต ทรัพย์รวงทอง และ วราภรณ์ ทรัพย์รวงทอง: Satorn Subruangthong and Waraporn Subruangthong</i>	
การพัฒนาเทคนิคการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ เพื่อยกระดับผล การทดสอบการศึกษา ระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) รายวิชาภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร: Development of English – Language Teaching techniques to Improve Prathomsuksa 6 Student 'English Language Ordinary National Education Test (O-NET) Results in Bangkok Metropolitan Primary Education Schools.....	1777-1789
<i>ฉัตรแก้ว ใจงาม, จิตชิน จิตติสุขพงษ์, สударัตน์ เจตนปัญญาภักดิ์ และกนกวรรณ กุลสุทธิ:</i> <i>Chatkaew Jai-ngam, Jitchin Jittisukaphong, Sudarat Jetpanjapak, and Kanokwan Kunlasut</i>	
รูปแบบประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมของ พระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9: The Effectiveness Model of the Administration of the Clergy Affairs on the Propagation of the Dharma of Sangha Administrator in the Sangha Region 9.....	1790-1801
<i>พระจำลอง พิลำพันธ์: Phra jamlong Pilaphan</i>	
54 ผู้นำหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงภาคอีสานกับการก้าวพ้นความยากจนสู่ความพอเพียงตามศาสตร์ พระราชา: 54 Leaders of Esan Villages of Sufficient Economy Prototype with across the Poverty into moderate of Life Based on the King's Philosophy.....	1802-1815
<i>ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด และ สุวรรณีย์ ฮ่อแสงชัย: Phusit Phukamchanoad and Suwannee Horsangchai</i>	

เรื่อง	หน้า
การพัฒนาโปรแกรมการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความทนทานต่อภาวะกดดันตามแนวทาง Reality Pedagogy สำหรับวัยรุ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: The Development of Reality Pedagogic Training Program for Enhancing Distresss Tolerance of Adolescents in Northeastern.....	1816-1832
อุมพร ไวยารัตน์ และ รังสรรค์ โฉมยา: Umaporn Waiyarat and Rungson Chomeya	
การบริหารภาครัฐแนวใหม่ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในการกำกับดูแลสหกรณ์ เครดิตยูเนียน: New Public Administrative Approach of the Ministry of Agriculture and Cooperatives on Supervising Credit Union Cooperatives.....	1833-1844
ณัฐภูมิพล ฉัตรนิติกุล และ สมเดช มุงเมือง: Nutphimon Chutnitikun and Somdet Mungmuang	
ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศระดับสากล: Causal Factors Affecting the Effectiveness of Academic Administration of Schools to International Excellence.....	1845-1868
ภูมิภาควัฒน์ ภูมิพงศ์คชสร: Phumphakhawat Phumphongkhochasorn	
การศึกษาวิเคราะห์พุทธปรัชญาเถรวาทจากงานศพในชุมชนชนบทอีสาน: An analytical Study of Theravada Buddhist Philosophy from The Funerals in Isan Rural Communities.....	1869-1885
ประสิทธิ์ กุลบุญญา: Prasit Kunbunya	
ทัศนคติ การรับรู้ แนวโน้มเชิงพฤติกรรม และการมีส่วนร่วมในการรักษาวัตถุพยานที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่มูลนิธิบรรเทาสาธารณภัย: Attitude, Cognizance, Behavioral Trend and Participation in Protection the Evidences Effect to Efficiency of the Mitigation Foundation.....	1886-1898
สมชาติ เกตุพันธ์, นิช วงศ์สงัจ้า, ณรงค์ กุลนิตะ และทศพล ชูโชติ: Somchart Ketpan, Nich Wongsongja, Narong Kulnides and Thodsapol Chuchoti	

เรื่อง	หน้า
การวิเคราะห์สภาพเด็กด้อยโอกาสในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง 1: An Analysis of the condition of disadvantaged children in the lower northern region 1.....	1899-1910
สุทธิศักดิ์ เพ็ชรผึ้ง และภาณุวัฒน์ ภักดีวงศ์: Suthisak Pedphing and Panuwat Pakdeewong	
การพัฒนาระบบการนิเทศการปฏิบัติงาน สำหรับตำแหน่งรองผู้อำนวยการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา: The Development on Supervising System for Deputy Directors of Colleges under the Office of the Vocational Education Commission.....	1911-1920
สาริศา พิชัยฤกษ์, พลิฐ เมธาภักดิ์ และ ไพโรจน์ สติรยากร: Sarisa Pichiroek, Pisit Methapatara and Pairote Stirayakorn	
ระบบการบริหารจัดการสำนักงานพระสังฆาธิการตามแนวธรรมาภิบาล: The Management System of Buddhist Ecclesiastical Office According to the Good Governance.....	1921-1933
อำนวยการ สุวรรณศิริ, พระธรรมกิตติเมธี, พระเมธาวิสัยโรส และพระมหาบุญศรี ถาวรอุทโธ: Suwankiri, Phrathamkiitimethee, Phramedhavinaiyaros, and Phramaha Boonsri Nāṇavuddho	
การสร้างรูปแบบความเหมาะสมของราคาค่าโดยสารสายการบินต้นทุนต่ำ: Designing Pattern for Suitable Fare Rates of Low-cost Airlines.....	1934-1946
เฉลิมพล โชติเมธากุล, ศิริวิทย์ กุลโรจนภัทร และ นรวัฒน์ เจริญรัชต์ภาคย์: Chalernpol Chotimaethakul, Siravit Koolrojanapat and Norawat Charoen-Rajapark	
มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการป้องกันการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน: ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน: Legal Measures to the Prevention of Juvenile Recidivism in the Juvenile Vocational Training Center.....	1947-1958
ศิพร โกวิท, พรทิพย์ วงศ์ผดุง และ ศราวุธ โสมะเกษตริน: Siporn Kowit, Pornthip Wongpadung and Sarawut Somakettrin	

เรื่อง	หน้า
รูปแบบการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ: Model to Drive of the Professional Learning Community Process.....	1959-1972
ณัฐตะวัน ลิ้มประสงค์: Nattawan Limprasong	
การใช้ประโยชน์เพจเฟซบุ๊กเพื่อสันติของวัดในภาคตะวันออกของประเทศไทย: Utilization of Facebook Page for Peace of Monasteries in Eastern Thailand.	1973-1986
มนตรี วิวาทสุข และ เทพพร มั่งธานี: Montree Wiwasukh and Thepporn Mungthanee	
รูปแบบการส่งเสริมการตลาดโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์ของสหกรณ์การเกษตรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: Marketing Promotion Model by Using Online Social Media of Agricultural Cooperatives in the Northeast of Thailand.....	1987-2000
ชัยภัทร คำวิจิตรนาภา, อำไพ ยงกุลวณิช และ ชมพูนุท โมราชชาติ: Chaiphat Khamwichittanapa, Ampai Yongkulvanich and Chompunoot Morachat	
รูปแบบการบริหารจัดการการเสริมสร้างคุณธรรมด้านจิตอาสา ของนักเรียนนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา: The Model of Management for Enhancing Moral of The Volunteering of Vocational College Students Office of Vocational Education Commission.....	2001-2014
จิรเดช ทันตเสถียรวงศ์ และณรงค์ พิมสาร: Jeradech Tantasailwong and Narong Pimsarn	
ทุนทางสังคมของคณาจารย์โรงเรียนนายร้อยตำรวจ: Social Capital of Police Cadet Instructors in Royal Police Cadet Academy.....	2015-2028
ธัญญรัตน์ ทิวถนอม: Tanyarad Tewthanom	

บทความวิชาการ : Articles

เรื่อง	หน้า
พุทธทาสภิกขุ: ปณิธานข้อที่ 2 การทำความเข้าใจระหว่างศาสนา เพื่อเสริมสร้างสันติสุข ในสังคมไทย: Buddhadasabikkhu: The 2nd determination for mutual understanding between religions to support peace to Thai society.....	2029-2040
นคร จันทราช, พระมหาคำพันธ์ ปภาภโร, สิปปมังคล บ้องภา, พระครูธรรมธรศิริวัฒน์ สิริวิฑฒโน, พระสุภาพร เตชธโร และปฐมสิทธิ์ แสงวงศ์: <i>Nakhon Jantharat, Phramaha Kampan Phapakaro, Sipmongkol Phongpa, Phrakru Dhammathornsiriwat Siriwatthano, Phra Supapon tachadharo and Patomsit Sawaengwongsa</i>	
การสร้างความปลอดภัยโดยพุทธสันติวิธี: ศึกษากรณีความขัดแย้งระหว่างประชาชนซึ่ง สร้างวัดบนที่ดินสาธารณประโยชน์โดยสำคัญผิดกับหน่วยงานของรัฐ: Establishment of Reconciliation by Buddhist Peaceful Means: Studying Dispute between People Who Desire for Setting Up Temple on Public-Interest Land and Government Authorities	2041-2054
เชวง ชูศิริ และ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส: <i>Chaveng Choosiri, and Phramaha Hansa Dhammahāso</i>	

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร
เป็นสมาชิกเครือข่ายวารสารวิชาการ
ด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ (JSH)

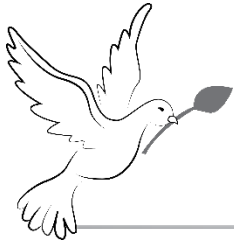
Development of Thai Family Functioning Model (TFFM): Grounded Theory Method*

¹Wimolnun Putdivarnichapong, ²Wanna Phahuwatanakorn,
and ³Rangsiman Soonthornchaiya

^{1,2}Faculty of Nursing, Mahidol University, Thailand.

³Faculty of Nursing, Thammasat University, Thailand.

¹Corresponding Author Email: wannapa.sut@mahidol.edu

Abstract

Family functioning denotes a set of basic characteristics about family system regarding appraisal, function, and performance. Healthy family functioning has been viewed as a protective factor for reducing/preventing adverse childhood experiences (ACEs) and other mental disorders, enhancing rate of rehabilitation/recovery and increasing quality of life of patients both with physical and mental disorders and their families. Family functioning models that are available based upon western cultures, believes, and societies. Since society, culture, and Buddhist teachings influence Thai family dynamics, which may not capture by those western family functioning models. In addition, the focus and interpretations of the developers of a particular model also affect constructing of such models. Therefore, it is necessary to examine particular characteristics of family functioning based upon Thai context. The purpose of this study was to investigate the fundamental attributes that promote family to function well within Thai context leading to construct a model of Thai family functioning. Data were collected by in-depth semi-structured interviews. There were 9 healthy families as informants. Grounded theory method was used to analyze qualitative data. The result of this study discovered 2 core categories, Coexistence and Family Atmosphere. Coexistence category has 2 sub-categories as Intention to Maintain Family and Interactions whereas Family Atmosphere has 4 sub-categories as Problem-Solving, Cohesion, Communication, and Understanding & Accepting. All categories and sub-categories are interrelated to each other. In conclusion, Thai Family Functioning Model (TFFM) was constructed. It composes of 2 main categories, Coexistence (with Intention to Maintain Family and Interactions as sub categories) and Family Atmosphere (with Problem-Solving, Cohesion, Communication, and

Understanding & Accepting as sub categories). TFFM may help to guide researches and professional practicing to strengthening/ improving family functioning of families in various situations leading to better outcomes in terms of creativeness, quality of life, rehabilitation/recovery, and promotion/prevention.

Keywords: Development; Thai Family Functioning Model (TFFM); Grounded Theory Method

Introduction

Family functioning refers to a set of basic attributes about the family system that describes how a family system typically appraises, operates, and/or behaves (McCubbin, and Thompson, 1991). It is a multidimensional concept that family members interact, collaborate (Botha, and Booysen, 2013), communicate, connect, sustain relationships, make decisions, and solve problems in order to attain common goals and outcomes (Sven et al. 2006; Walker, and Shepherd, 2008). It is also related to nurturance, provision, personal development promotion, and family system management and maintenance (Epstein, Baldwin, and Bishop, 1983). Thus, it is more associated to properties of the family system and social and structural properties of the family environment which include interactions and relationships within the family, especially conflict and cohesion levels, adaptability, organization, and quality of communication (Alderfer et al. 2008). Family environment with clear communication, well-defined roles, cohesion, and well emotional control leads to healthy family functioning. In contrast, families with high levels of disagreement, disorganization, and poor emotional and behavioral control contribute to poor family functioning (Lewandowski et al. 2010).

The concept of family functioning has been used extensively in many areas including strengthening normal families (Walker, and Shepherd, 2008; Roman et al. 2016) and improving families with various physical health problems (Lewandowski et al. 2010; Everhart, 2014) and mental disorders (Sheidow, Henry, Tolan, and Strachan, 2014; Hsiao, and Tsai, 2014; Koutra, Triliva, Roumeliotaki, Lionis, and Vgontzas, 2015; Kobayashi, Fukushima, Kitaoka, Shimizu, and Shimanouchi, 2015). However, this family functioning concept that has been used in various researches is based upon different models of family functioning, which has different dimensions, attributes, or characteristics; for example, the McMaster Model of Family Functioning (MMFF) developed by Epstein, Bishop and Levin (1978) contains dimensions of problem solving,

communication, roles, affective responsiveness, affective involvement, and behavior control. The Circumplex Model of Marital and Family Systems developed by Olson, Russell and Sprenkle, (1982) comprises of family cohesion, flexibility (previously named adaptability), and communication, while the Beavers Systems Model of Family Functioning developed by Beavers and Hampson (2000) encompasses competence and style dimensions. In addition, the Process Model of Family Functioning developed by Steinhauer, Santa-Barbara and Skinner (1984) has task accomplishment, role performance, communication (including affective expression), affective involvement, and control as its dimensions. These family functioning models have a variety of concepts that are based on western cultures, values, beliefs, and socioeconomic context, for example, the developers of the MMFF stated that their model is based upon a set of Judaeo-Christian values (Epstein et al. 1978). It is important to investigate the variety that illustrates families, in particular relating to pattern, structure, culture, and social contexts of such families. This will lead to a better understanding of the response or the adaptation to the environment that challenges the families (Dilworth-Anderson, Burton, and Johnson, 2008). Cultural norms and rules guide what and how families perform; that is, they guide family members in identifying, defying, and attempting to solve their problems (McGoldrick, 1993; Walsh, 2003).

Thai culture is unique and different from other cultures, in particular Western or North American cultures. Several concepts are more significant in Thai families, culture, and society than others. In particular, Buddhism has guided Thai culture and society for a long time (Limnonda, 1995) and more than 93.5 percent of Thais are Buddhist (National Statistical Office, 2018). Many of the Buddhist teachings influence social values and codes of ethics and behaviors among Thai families. Each family functioning model has different dimensions or components reflecting to the values and beliefs of the developers of such models (Anderson, and Sabatelli, 2011). Furthermore, these western models of family functioning are based upon the focus and interpretations of the developers of a particular model (Walsh, 2012). Thus, basic components of family functioning are arranged and conveyed in quite different ways and to different degrees as they are suitable to different family structures, resources, and restraints; family and cultural values; and the life challenges unique to each family. Analysis of family functioning models in order to obtain the family functioning model that is international and can be used with all cultures and societies is very difficult (Walsh, 2012). In addition, it is important to concern that what is adaptive in one

culture, society, or context may not be adaptive in another culture, society, or context (Cox, and Paley, 2003). Therefore, it is necessary to investigate the fundamental attributes that are important for Thai families to function well in Thai culture and socio-economic contexts in order to develop a model of Thai family functioning which there is no such model available.

Research Objectives

The purpose of this study was to investigate the basic attributes that are essential for families to function properly within Thai contexts leading to construct a model of Thai family functioning.

Research Methodology

Participants: The subjects were family members aged 12 years and older. Data were collected from 9 nuclear families classified as healthy or functional families. The informants were 18 parents and 7 children/adolescents. They were living in Bangkok, Thailand. Purposive sampling method with the criteria based on nuclear family, no family history of mental problems and/or suicide, and no family crisis within 3 months before this interview was applied to include the informants. The participants were introduced to this research by using the principles of reference and the snowball sampling technique.

Method: Semi-structured in-depth interviews were conducted to collect data and tape recorded. The grand tour questions (Glaser, and Strauss, 1967) which are important questions, for example, "What are the characteristics or behaviors in your family that make your family live happily together?" After receiving the answers of grand tour questions, the informant would be asked more questions in order to get more details on each issue in terms of how the informant experienced/used/or managed the methods or processes, including exploring the elements that supported or discouraged the attributes of family that made the family live together effectively. For example, "Please tell me more about how to communicate in your family". Open-ended questions were employed. All samples were asked in the same manner. The interview took approximately 1 hour for each informants. Each interview was taped record and transcribed to transcripts for analysis. After analysis the first set of transcripts, the sets of questions for interview

were adjusted and data collection process was improved in order to obtain extensive information leading to ensure data saturation. Moreover, data collection was carried out simultaneously with the constant comparative method (Glaser, and Struss, 1967; Glaser, 1992). Data collection process was ended when the results of the data analysis were not found any new codes. That is, the obtained data was saturated.

Risk and Prevention from Harm: There was no severe risk in participating in this research. The questions did not delve into the personal issues of family members. All family information or issue was kept confidentially. If the informant feels anxious, frustrated, or distress from this interview, the researcher planned to provide family or individual counselling in order to alleviate such distress. Fortunately, there was no any harmful situation occurred. The data/information of this research was kept in the filing cabinet with lock. Only the research team could access the data/information. In addition, the information sheet did not specify the name, surname or any symbols that would indicate the identity of the informant. The number was employed to code information sheet instead. In addition, all information/data was carefully presented without clarification of the informants' identity.

Data Analysis: Qualitative data were analyzed by employing grounded theory approach. The interview transcripts were read line by line in order to identify substantive codes that reflect the important elements of being a family. The comparison of those substantive codes helped to group some codes that had similar characteristics/attributes into the same categories. Then, categories that had similar properties were combined into theoretical categories that are connected or interrelated. During data analysis, if the researcher had any points of view, whether opinions expression, suggestion, questions for further probing, additional information for searching, and hypothesis setting, etc., the researcher recorded those ideas which is called memo writing. These memos are useful for data storage, data analysis, including constructing connection of various relationships leading to creation of the Thai family functioning model. Furthermore, all categories were traced back, examined, and checked with those who were involved in the research in order to confirm for validity of constructing the TFFM.

Results

The results of this study created a model of family functioning with certain aspects that are particular and important for Thai families to function well. This Thai Family Functioning Model (TFFM) consists of the 2 cores categories, "Coexistence" and "Family Atmosphere." Coexistence has 2 sub-categories as "Intention to Maintain Family" and "Interactions." while Family Atmosphere has 4 sub-categories as "Cohesion," "Understanding and Accepting," "Communication," and "Problem-Solving." All cores categories and sub-categories of the TFFM are related and affected to each other. They are a basic family process and attributes that facilitate efficient Thai family dynamics as presented in figure 1.

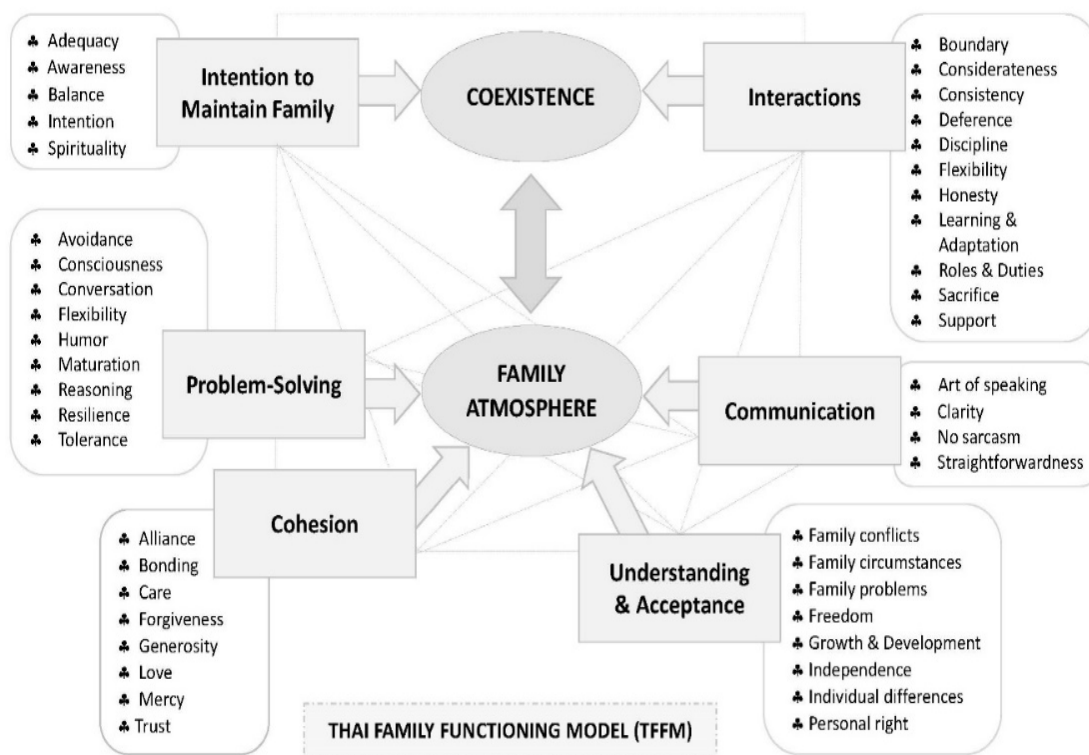

Figure 1: Thai Family Functioning Model (TFFM)

Coexistence:

Coexistence is one of an important element in the performance of the family. Many family members said that *"A picture of being a unit composing of many family members is important*

to be a family.” “If each family member lives separately and does not join activities together, it does not portray of being a family. To be a family, family members have to live together.” Therefore, coexistence is important to form effective and happy family because this is opportunities to have family interactions, communication, learning each other leading to understanding and acceptance, adaptation, growth and development, and finally establishing cohesion. The dimension of coexistence has 2 sub-dimensions or sub-categories as “Intention to Maintain Family” and “Interactions.”

Intention to Maintain Family

Intention to Maintain Family is likely to be an obvious and central goal for performing various family activities/interactions. Such intention reminds family members to aware of adequate performance of their roles and duties, their words, interactions, coping methods, and family spirituality mutually resulting to understanding and acceptance and cohesion. This renders balance and unity of the family with the purpose of keeping a family. Many informants described that *“Intension to be a family they don’t expect to be very rich, they prefer to have proper happiness according to one’s self.” “It is not worth, if we don’t have time for our children but we have more money. So we decided not to open another shop.” Then, we have better time for our children.”* This statement indicates that an awareness of the intention to maintain a family made them to balance their works and family life and live adequately. Another important factor that also facilitates family homeostasis is *spirituality* which involves hope, faith, and religion. Religion has a great influence on living as a family as one family member described that *“Religion affects family life. We have applied religion in family life in the sense of philosophy, not a ritual. Even though we really don’t go to the temple very often, we study Buddhism continuously”* and *“what makes our family live together happily is virtue.”*

Interactions

Family interaction is a matter of family members spending time and join various activities together as the informant said that *“Everyone dines together. It causes interaction in the family.”* Effective interactions within family should have clear boundary, roles and duties, and discipline. Additionally, considerateness, consistency, deference, flexibility, honesty, sacrifice, and support are other traits that are applicable for Thai family interaction. All of these features lead to learning and adaptation of the family. Some examples involving the informants’ opinion are shown.

Honesty: *"Our family won't lie. Honesty is an important principle for being a family."*

Considerateness: *"Everyone must know his/her extent he/she has and will not interfere others."*

Consistency: *"Consistency is also important for family interaction, in particular discipline and the performance of roles and duties". In addition, consistency in care and paying attention is very important for family relationship.),*

Deference: *"Paying respect to older one is important in Thai society and for family it also includes respect to privacy of family members."*

Flexibility: *"Rules and discipline have to be there, but they shouldn't be too strict like living in soldier camp, then nobody feels happy, comfortable, peaceful, and cheerful. If everybody has to comply with rigid rules, It would become a family that whether be happy or unhappy. So, they must be flexible."*

Roles and Duties: *"Adults must teach children regarding their duties. In addition, adults have to aware of their duties also as role models. Father has a duty of being father. The mother has a duty of a being mother. Daughter and son also have their duties which may be similar in some aspects and different in other aspects. Everyone has to act on his/her roles and duties."*

Sacrifice and Spirituality: *"My husband sacrifices physically, mentally, and money. He rarely has his own personal life. He uses dharma to guide his life and family."*

Support: *"When there is a problem, mom and dad never blame us. We can consult them and they will give good advice and find a solution." "They need to be encouraged as well."*

Family Atmosphere:

Family atmosphere means the state of feelings and the climate within the household that affects to all family members. In addition, the atmosphere of the family also means parents' attitudes towards various matters. There are 4 sub-categories as Problem-Solving, Cohesion, Understanding & Accepting, and Communication that contribute to family atmosphere.

Problem-Solving

Many strategies have been used in the family to solve conflicts or problems. These strategies are *avoidance, consciousness, conversation, flexibility, humor, and reasoning*. Even though some strategies may be viewed negatively, in the real life sometimes avoidance to have

argument or conflict is better than confrontation. In order to solve the problem effectively, maturation is very important, in particular emotional maturation which is helpful for understanding, tolerance, and establishing resilience. Some examples of conversation with the informants are described below.

"The solution of one person may affect the feelings of another person. It needs to be considered because different people think differently. It is likely we had to wear other people's glasses in order to understand their world. Therefore, it must be thought before speaking in terms of how it would affect others" This statement indicates that the family applied consciousness, and flexibility in particular having maturation to solve problems.

Cohesion

Family cohesion is viewed as the emotional bonding that occurs in the family (Olson, Russell, & Sprenkle, 1982) which make family members providing care, love, mercy, trust, forgiveness, and generosity to each other.

"Family that is harmonious or fills with love is likely to have no conflict." *"We know what we need to do to make our families harmonious and strong."* These 2 statements point to importance of family cohesion. Further statements are described about forgiveness and Generosity. *"The important components to hold to be a family are the first one must be love; the second one must be understanding each other; and the last one is forgiveness."* Generosity in the family express via helping to do household chores, if they are available because sometimes they have their own tasks to complete, which we understand and won't ask them to help a lot. When they are free or during school break, they will help us."

Understanding & Acceptance

Understanding and acceptance are components that help or nurture living together and maintaining family relationships. When understanding occurs leading to acceptance and likewise, when acceptance occurs, it will lead to more understanding. Such dynamic causes good family atmosphere and coexistence. More specifically understanding and acceptance of individual differences and family problems and circumstances will ease to solve family conflicts and allows family members to have appropriate freedom, personal right, and independence. In addition, understanding and acceptance individual differences contributes to promote growth and

development of each family member. That is, understanding and acceptance contributes to all other categories. The examples of the informant's words are shown below.

"There were many conflicts occurred very often during initial phase of being a family. When we had a child, we had adjusted to each other more and more, not setting too high criteria, then the more acceptance arose, the less problems appeared." This statement indicates understanding and acceptance, learning and adaptation as well as growth and development of the family.

Communication

Family communication includes the process of transferring and exchange. The older ones transfer information, knowledge, experiences, and faith to younger generation of the family. In addition, they also exchange and convey their feelings, emotions, opinions, needs, and information within family. Characteristics of effective communication in Thai family are art of communication, clarity, straightforwardness, and no sarcasm. Some examples of conversation with the informants are described below.

"Sometimes it should take time for some situations, had to wait, and should not talk at that time. However, some issues that are, for example, dangerous, we had to talk immediately."
"If there is something happen, we will discuss and convey others to be known all the time"
 These statements portray the art of communication, clarity, straightforwardness and no sarcasm.

Discussion

Thai Family Functioning Model (TFFM) which has "Coexistence" and "Family Atmosphere" as its core categories. Coexistence indicates that Thai families are collectivist that needs to be together and having interactions. People in collectivist cultures are interdependently bound together in tight groups and tend to perceive closeness between members of the group (Triandis, 2018). Thai families impose their norms and duties, give priority to the goals of their families over their own personal goals, and emphasize their connectedness to their family members, which view themselves as parts of their family (Suttiamnuaykul, 2002). This affects to the atmosphere of Thai families. In contrast, Americans and Canadians are concerned as individualism and primarily motivated by their own preferences, needs, and rights. They tend to view themselves as independent of collectives (Triandis, 2018). Therefore, family functioning models constructed in

such contexts do not have its dimension as coexistence. However, there are several dimensions of TFFM that are similar to the dimensions of western family functioning models, for example, communication dimension is also occurred in the Process Model of Family Functioning (Steinhauer, Santa-Barbara, and Skinner, 1984), the Circumplex Model of Marital and Family Systems (Olson, Russell, and Sprenkle, 1982), and the MMFF (Epstein, Bishop, and Levin, 1978). Cohesion sub-category of the TFFM is also similar to the category of the Circumplex Model of Marital and Family Systems as well as problem solving sub-category that is presented in the MMFF. Furthermore, various properties of the TFFM such as flexibility, roles and duties, discipline, and support are alike those dimensions of western family functioning models as well. This indicates that these characteristics are important for dynamic process of the family in every culture and society. Since the emphasis and explanations of the inventors of a specific model have great influence on strategies to create such model (Walsh, 2012) make these family functioning models different in some features and similar in some aspects. Additionally, various sub-categories and properties of the TFFM are also similar to the five-factor structure (support, discipline, communication and problem solving, emotional status and relationship) of the Family State and Functioning Assessment Scale (FSFAS) (Supphapitiphon, Buathong, and Suppapitiporn, 2019) which was developed based upon Thai context.

New Body of Knowledge

The results of this study yield the body of knowledge regarding important basic components for Thai families to function efficiently leading to be a qualified family. The model of family functioning which is appropriate to Thai contexts was created as a Thai Family Functioning Model (TFFM).

Conclusion

This study was a process research approach with theoretical sampling, constant comparative data analysis, and memos. The theoretical model arose from the open coding process and code selection (Glaser, 1978, 1992; Strauss, and Corbin, 1990, 1998) inducing generation of the reasoning relationship model called Thai Family Functioning Model (TFFM) which composes of 2 core categories, “Coexistence” and “Family Atmosphere. Coexistence has 2 sub-categories as Intention to Maintain Family and Interaction whereas Family Atmosphere has 4

sub-categories as Problem-Solving, Cohesion, Understanding and Acceptance, and Communication. They are clearly grounded in the interviewed data and has a reciprocal relationship among core categories and sub-categories. TFFM is a form of logic in terms of causal conditions, strategies, contextual conditions, intervening conditions, interaction processes, and consequences, therefore, they can be used as family strategies. TFFM will contribute to the research, education, and various professional practices involving families in terms of guiding to develop intervention programs for prevention/promotion or therapeutic programs in order to strengthening or empowering the family, which is considered as important environment in all ages and situations.

Suggestion

Since this research studied only single-family in Bangkok, therefore, extended, homosexual, and cohabitating families and Thai families with other religion besides Buddhism should be further studied. In addition, a family focused group should be performed as well along with the in-depth interview of each family. These will strengthen family functioning model of Thais to be more profound and comprehensive.

References

- Alderfer, M. A. et al. (2008). Evidence-based assessment in pediatric psychology: Family measures. *J Pediatr Psychol*, 33, 1046–61.
- Anderson, S. A., & Sabatelli, R. M. (2011). *Family Interaction: A Multigenerational Developmental Perspective* (5th ed.). Boston: Allyn & Bacon.
- Beavers, R., & Hampson, R. (2000). The Beavers Systems Model of Family Functioning. *Journal of Family Therapy*, 22, 128-143.
- Botha, F., & Booysen, F. (2013). Family functioning and life satisfaction and happiness in South African households. *Social Indicators Research*, 119(1), 163-182.
- Cox, M. J., & Paley, B. (2003). Understanding Families as Systems. *Current Directions in Psychological Science*, 12(5), 193-196.
- Epstein, N. B., Baldwin, L., & Bishop, D. S. (1983). The McMaster Family Assessment Device. *Journal of Marital and Family Therapy*, 9, 171-180.

- Epstein, N. B., Bishop, D. S., & Levin, S. (1978). The McMaster Model of Family Functioning. *Journal of Marital and Family Counseling*, 4, 19-31.
- Everhart, R. S. et al. (2014). Family functioning and treatment adherence in children and adolescents with cystic fibrosis. *Pediatric Allergy, Immunology, and Pulmonology*, 27(2), 82-86.
- Glaser, B. G. (1978). *Advanced in the Methodology of Grounded Theory: Theoretical Sensitivity*. Mill Valley, CA : Sociology Press.
- Glaser, B. G. (1992). *Basics of Grounded Theory Analysis*. Mill Valley, CA: Sociology Press.
- Glaser, B., & Strauss, A. (1967). *The Discovery of Grounded Theory Strategies for Qualitative Research*. Mill Valley, CA: Sociology Press.
- Hsiao, C., & Tsai, Y. (2014). Factors of caregiver burden and family functioning among Taiwanese family caregivers living with schizophrenia. *Journal of Clinical Nursing*, 24, 1546–1556.
- Kobayashi, K. et al. (2015). The influence of public health nurses in facilitating a healthy family life for families with abused and neglected children by providing care. *International Medical Journal*, 22(1), 6-11.
- Koutra, K. et al. (2015). Identifying the sociodemographic and clinical determinants of family functioning in Greek patients with psychosis. *International Journal of Social Psychiatry*, 61(3) 251–264.
- Lewandowski, A. S. et al. (2010). Systematic review of family functioning in families of children and adolescents with chronic pain. *The Journal of Pain*, 11(11): 1027-38.
- Limanonda, B. (1995). Families in Thailand: Beliefs and realities. *Journal of Comparative Family Studies*, 16(1), 67- 82.
- McCubbin, H. I., & Thompson, A. I. (Eds.). (1991). *Family Assessment Inventories for Research and Practice*. Madison: University of Wisconsin.
- National Statistical Office, Ministry of Digital Society and Economy. (2018). *The 2018 Survey on Conditions of Society, Culture, and Mental Health*. Retrieved June 24, 2020, from <http://www.nso.go.th/sites/2014en>.
- Olson, D. H., Russell, C. S., & Sprenkle, D. H., & (1982). The Circumplex Models of Marital and Family Systems VI: Theoretical update. *Family Process*, 18, 69-83.

- Roman, N. V. et al. (2016). Relational aspects of family functioning and family satisfaction with a sample of families in the western cape. *Social Work/Maatskaplike Werk*, 52(3), 303-312.
- Sheidow, A. J., Henry, D. B., Tolan, P. H., & Strachan, M. K. (2014). The role of stress exposure and family functioning in internalizing outcomes of urban families. *Journal of Child and Family Studies*, 23(8), 1351-1365.
- Steinhauer, P. O., Santa-Barbara, I. J., & Skinner, H. (1984). The process model of family functioning. *Can. Journal of Psychiatry*, 29(2), 77-88.
- Strauss, A., & Corbin, J. (1990). *Basics of Grounded Theory Methods*. Beverly Hills, CA.: Sage Publications, Inc.
- Strauss, A., & Corbin, J. (1998). *Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, Inc.
- Supphapitiphon, S., Buathong, N., & Suppapitiporn, S. (2019). Reliability and validity of the family state and functioning assessment scale. *Chulalongkorn Medical Journal*, 63(2), 103-109.
- Suttiamnuaykul, W. (2002). *Measuring family functioning in Thailand: Developing the Thai Family Functioning Scale (TFFS) and comparing its psychometric properties to those of the Thai Version of the Family Assessment Device (FAD)*. (Doctoral dissertation). State University of New York at Buffalo, Buffalo, New York, U.S.A.
- Sven, S. et al. (2006). *The Western Australian Aboriginal Child Health Survey: Strengthening the Capacity of Aboriginal Children, Families and Communities*. Australia: Telethon Institute for Child Health Research.
- Triandis, H. C. (2018). *Individualism and Collectivism*. New York: Routledge.
- Walker, R., & Shepherd, C. (2008). *Strengthening Aboriginal family functioning: What works and why?* Retrieved June 24, 2020, from <https://www.nintione.com.au/?p=5254>.
- Walsh, F. (Ed.) (2012). *Normal Family Processes Growing Diversity and Complexity* (4th ed.). New York: Guildford Press.

ธรรมเนียมปฏิบัติกับการพัฒนาสังคมเชิงพุทธบูรณาการเพื่อความพอเพียง ภายใต้การขับเคลื่อนตามแนวประชารัฐ*

Buddhist Integrated Practices of Social Development to Self-Sufficiency on the Civil State Driven

¹พระครูนิวติศศิลักษณ์, อัครเดช พรหมกัลป์, และ รัตติยา เหนืออำนาจ

¹Phrakhrunivitsinlakhan, Akkaradecha Brahmakappa, and Rattiya Nua-amnat

วิทยาเขตนครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Nakhonsawan Campus, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author. Email: phrakhruniwit.mk@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอรูปแบบธรรมเนียมปฏิบัติกับการพัฒนาสังคมเชิงพุทธบูรณาการบนพื้นฐานของความพอเพียง โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 25 คน การสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 รูปหรือคน และการทดลองปฏิบัติกับกลุ่มประชาชนและพุทธศาสนิกชนที่สมัครใจเข้าร่วมทดสอบในจังหวัดนครสวรรค์ ในช่วงเทศกาลเข้าพรรษาของปี พ.ศ. 2562 จำนวน 250 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกึ่งโครงสร้าง แบบบันทึกการสนทนากลุ่มเฉพาะ และแบบประเมินความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติของผู้ปฏิบัติธรรม ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบธรรมเนียมปฏิบัติกับการพัฒนาสังคมเชิงพุทธบูรณาการบนพื้นฐานของความพอเพียง ประกอบด้วย 1) การฝึกฝนพัฒนาให้เกิดการสำรวมระวังทางกายให้เกิดการระงับ ยับยั้ง ชั้งใจ ไม่เบียดเบียน ไม่เบียดบัง และเคารพให้เกียรติกัน 2) การฝึกฝนพัฒนาให้เกิดการสำรวมระวังทางวาจา โดยจะต้องฝึกฝนการพูดดี พูดเพราะจนเป็นพฤติกรรมนิสัย และ 3) การฝึกฝนพัฒนาให้เกิดการสำรวมระวังทางจิตใจ โดยการฝึกสมาธิหรือการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานเพื่อจิตใจใสสะอาด ผลการประเมินผู้เข้าร่วมโครงการรักษาศีลและปฏิบัติธรรมในช่วงเทศกาลเข้าพรรษา 2562 เมื่อผ่านการอบรม พบว่า มีพัฒนาการที่เป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้นในทุกมิติทั้งด้านความรู้ ด้านทักษะ ทักษะการปฏิบัติธรรม และการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

คำสำคัญ: ธรรมเนียมปฏิบัติ; การพัฒนาสังคมเชิงพุทธบูรณาการ; ความพอเพียง; ประชาธิปไตย

* Received June 14, 2020; Revised June 20, 2020; Accepted September 6, 2020

Abstract

This article of research was to be the operational research. The objectives of this research was to present the model of Dhamma for Buddhist integrated practices of social development to self-sufficiency. Collected data from 25 key informants with structured in-depth-interview, 9 experts with focus group discussion and experiment was performed through the observance of the precepts and the dhamma practices 250 people who voluntarily participated in the test in Nakhonsawan province, during the Buddhist Lent of the year 2019. Research tools were semi-structural, in-depth interview, focus group discussion form and the assessment of knowledge, attitude and practice of Dharma practitioners. Using descriptive techniques in analyzing content.

The results of research were found that the model of Dhamma for Buddhist integrated practices of social development to self-sufficiency include: 1) training for development to emphasize physical awareness, to suppress, inhibit, weigh, not encroach, not obstruct and respect each other. 2) Practice; develop, to compose, careful. Verbal which must melodious because it is behavioral habits and 3) practice; to develop the comprehension of mind by practices meditation for a pure heart. The results of the evaluation of the participants in the religious observance and dhamma practiced during the Buddhist Lent season 2019, after the training, found that there are developments that have improved in every direction, including knowledge, attitude, and practice of Dharma, and living according to self-sufficiency.

Keywords: Buddhist integrated practices; Social Buddhist Development; Self-sufficiency, the Civil State Driven

บทนำ

ในการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมที่สงบสุขได้นั้นจำเป็นต้องมีกฎ กติกา หรือข้อกำหนดกฎหมายเพื่อควบคุมกำกับความประพฤติของคนในสังคมให้มีแนวทางปฏิบัติที่ตรงและเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ภายใต้มาตรฐานเดียวกัน สำหรับสังคมชาวพุทธเรียกหลักหรือระเบียบที่ควบคุมความประพฤติของคนและกิจการของชุมชนให้เรียบร้อยดีงามนั้นว่า “ศีล” (Phra Prom ghunaporn (P.A. Payutto), 2008) จุดมุ่งหมายก็เพื่อการฝึกให้มนุษย์เป็นมนุษย์ที่แท้ คือ การไม่เบียดเบียนกัน การอยู่ร่วมกันอย่างเป็นปกติสุข (Palo, 2005) แต่ปัจจุบันศีลธรรมของคนในสังคมไทยกลับเสื่อมถอยลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการละเมิดศีลที่ปรากฏให้เห็นเป็นข่าวตามสื่อต่าง ๆ มากมาย การดำเนินชีวิตตามแนวทุนนิยมและบริโภคนิยมได้ทำให้แทบทุกอย่างถูกตีค่าเป็นสินค้าที่ซื้อขายกันได้ด้วยเงิน หรือต้องอาศัยเงินเป็นหลัก ไม่เว้นแม้แต่ความรู้ สุขภาพ บุญกุศล ความสงบ รวมทั้งเด็กผู้หญิง และอวัยวะมนุษย์ ทศณะดังกล่าวส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในสังคม เพราะเมื่อเห็นคน

เป็นสินค้า เช่น เห็นเป็นแค่แรงงาน หรือวัตถุทางเพศที่ซื้อได้ด้วยเงิน ไม่ได้เห็นเป็นคนเต็มคน ก็ย่อมขาดความรู้สึกเห็นอกเห็นใจหรือเอื้ออาทร ไม่มีสำนึกทางศีลธรรมเข้ามาเกี่ยวข้องในความสัมพันธ์

ในสังคมปัจจุบันมีการสอนศีลธรรม ทั้งในบ้านสถานศึกษาวัดตามสื่อต่างๆ แต่การสอนและรณรงค์เหล่านี้จะประสบผลสำเร็จไม่เห็นเป็นรูปธรรม トラบโดที่วิถีชีวิต สภาพแวดล้อมและระบบความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนนั้นเป็นไปในทางบริโภคนิยมและอำนาจนิยม เช่น วิถีชีวิตมีแต่การแข่งขัน เร่งรีบ พ่อแม่มีแต่ทำมาหาเงิน สื่อเต็มไปด้วยเรื่องราวที่รุนแรงและกระตุ้นความโลภ นักการเมืองพากันคอร์รัปชั่น รัฐบาลใช้ความรุนแรงกับราษฎร ในสภาพเช่นนี้ยากมากที่ผู้คนจะมีศีลธรรม เช่น มีความซื่อสัตย์สุจริต ไม่คดโกงหรือคอร์รัปชั่น มีชีวิตที่รู้จักพอหรือมีใจกว้าง เมตตากรุณาต่อกัน จะเห็นได้ว่าปัญหาการขาดศีลธรรมส่งผลต่อระบบกลไกสังคมในหลายภาคส่วน ตนเอง ครอบครัว สถานศึกษา สถานที่ราชการ พื้นที่สาธารณะ สังคมและประเทศชาติ ล้วนได้รับผลที่ตามมาจากการที่บุคคลขาดศีลธรรม จะต้องมีส่วนที่มีลักษณะของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ซึ่งจะสามารถรับมือกับสถานการณ์ต่าง ๆ ขององค์การ และก่อให้เกิดประสิทธิผลเป็นอย่างดีแก่องค์การ (Wannasakulcharoen, and Rattanapanakul, 2020) การที่ภาครัฐต้องสนับสนุนงบประมาณในการแก้ไขปัญหาที่ตามมา เช่น การบำบัดผู้ติดยาเสพติด กระบวนการติดตามตรวจสอบผู้ทุจริตคอร์รัปชั่น การป้องกันและปราบปรามปัญหาผู้ทำผิดกฎหมาย การลักขโมยชิงปล้น ฆาตกรรมหรือการก่อการร้ายที่เป็นปัญหาระดับพหุภาคีที่ต้องร่วมกันแก้ไข เพราะคนขาดการยับยั้งชั่งใจ การไม่มีความละอายและเกรงกลัวต่อการกระทำผิด การไม่ดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของความพอเพียง ไม่เบียดเบียนกัน มีใจเป็นธรรม เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน และการประกอบอาชีพตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ เสนอแนะความคิดร่วมกันในการขับเคลื่อนกิจกรรมการพัฒนาชุมชน เป็นแสดงออกถึงการมีจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตย (Pramaha Prakasit Thitipaisitthikorn, Phrapalad Prapo, Yusamran, and Sodprasert, 2020)

ดังนั้นการพัฒนาสังคมเชิงพุทธบูรณาการเพื่อความพอเพียงภายใต้การขับเคลื่อนตามแนวประชารัฐนั้นจะก่อให้เกิด กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างกลุ่มย่อยภายในภาคีเครือข่าย เป็นการแลกเปลี่ยนทั้งข้อมูลความรู้ ทักษะการทำงาน และประสบการณ์ระหว่างกัน ช่วยเพิ่มโอกาสในการแก้ไขปัญหา เพราะปัญหาและประสบการณ์ของแต่ละกลุ่มย่อยนั้น อาจมีทั้งความเหมือนและความแตกต่างคละกันไป เพื่อมาช่วยกันคิดแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยให้แต่ละกลุ่มย่อยได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหาของกลุ่มตน เพื่อเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการแก้ไขให้แก่อีกกลุ่มย่อยหนึ่งในการแก้ไขปัญหาเฉพาะกลุ่มย่อยได้ เกิดการพึ่งพาตนเอง เมื่อแต่ละกลุ่มย่อยได้แก้ไขปัญหาของตนเองได้ ก็จะส่งผลให้สมาชิกและภาคีเครือข่ายสามารถพึ่งพาตนเองได้ ทั้งในเรื่องของทุน ทรัพยากร แนวทางการจัดการปัญหา และความรู้ที่สร้างประโยชน์แก่ชุมชนและสังคม จึงต้องมีคำตอบให้กับสังคมว่าถึงเวลาแล้วหรือยังที่จะให้ความสำคัญกับการพัฒนาสังคมเชิงพุทธบูรณาการบนพื้นฐานตามหลักธรรมปฏิบัติให้กับผู้คนในสังคม เพื่อให้สังคมในภาวะปัจจุบันนี้อยู่กันอย่างสันติสุข ลดการเบียดเบียน ลดความสับสนวุ่นวาย และหันมาสร้างความรัก ความสมัคสมาน สามัคคีต่อกันและกันให้มากขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อนำเสนอรูปแบบธรรมปฏิบัติกับการพัฒนาสังคมเชิงพุทธบูรณาการบนพื้นฐานของความพอเพียง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยใช้วิธีการหลายอย่างมุ่งเน้นการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ผู้วิจัยกำหนดวิธีการศึกษาใน 3 ลักษณะ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่ถูกเลือกแบบเฉพาะเจาะจงเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องและตัวแทนชุมชนในพื้นที่ จำนวน 25 คน เพื่อรวบรวมข้อคิดเห็นถึงการพัฒนาสังคมเชิงพุทธบูรณาการบนพื้นฐานของหลักธรรมปฏิบัติที่เชื่อมโยงความรู้ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับหลักการทางพระพุทธศาสนาจากผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้ผ่านการเข้าร่วมในโครงการฯ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกึ่งโครงสร้าง

ขั้นตอนที่ 2 การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้เชี่ยวชาญ (Expert) ผู้วิจัยกำหนดการโดยคณะผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 รูปหรือคน ประกอบด้วย ตัวแทนองค์กรคณะสงฆ์ ภาคประชาชน ภาคประชาสังคมและภาครัฐเพื่อให้ได้มาซึ่งรูปแบบธรรมปฏิบัติกับการพัฒนาสังคมเชิงพุทธบูรณาการบนพื้นฐานของความพอเพียง พร้อมรับข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ ที่จะนำไปสู่การปรับใช้และพัฒนาปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในสังคมปัจจุบันมากที่สุดโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบบันทึกการสนทนากลุ่มเฉพาะ

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองปฏิบัติ (Action Research) ในกลุ่มประชาชนและพุทธศาสนิกชน ในพื้นที่ 5 ชุมชนต้นแบบ ชุมชนละ 50 คน มีการประเมินผลก่อนและหลังโดยมีการจัดอบรมหลักธรรมปฏิบัติผ่านการรักษาศีลและปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่องในทุกวันขึ้น 8 ค่ำ 15 ค่ำ และในทุกวันแรม 8 ค่ำ 15 ค่ำ ตลอดระยะเวลา 3 เดือนในช่วงเทศกาลเข้าพรรษาของปี พ.ศ. 2562 รวมผู้เข้าร่วมปฏิบัติธรรมรักษาศีลจำนวนทั้งสิ้น 250 คน ซึ่งในการรักษาศีลปฏิบัติธรรมนั้นเป็นการจัดระเบียบชีวิต เป็นการฝึกฝน ขัดเกลาพฤติกรรม ขณะเดียวกันยังเป็นการฝึกสมาธิหรือการฝึกฝนอบรมจิตใจให้สงบ แน่วแน่ มั่นคง เพื่อให้เป็นจิตใจที่สามารถทำงานหรือใช้การได้ดี เพื่อให้จิตใจสงบ มั่นคง แน่วแน่ มีสมาธิ มีสมรรถภาพจิต คุณภาพจิต และสุขภาพจิตที่ดี และการพัฒนาปัญญา ได้แก่ การมีความรู้ เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง และการฝึกฝน อบรมหรือพัฒนาให้มีความรู้ ความเข้าใจ การพิจารณา วินิจจย และคิดการต่าง ๆ ได้ถูกต้อง ชัดเจน โดยไม่ถูกกิเลสครอบงำหรือชักจูง สามารถแก้ไขปัญหาและทำการสร้างสรรค์ จัดดำเนินการต่าง ๆ และมีความรู้เท่าทันความเป็นจริงของโลกและชีวิต ทำให้เกิดความปลอดโปร่ง เบิกบาน ผ่องใสอย่างแท้จริง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมินความรู้ ทศนคติ และการปฏิบัติของผู้ปฏิบัติธรรม

ผลการวิจัย

รูปแบบธรรมปฏิบัติกับการพัฒนาสังคมเชิงพุทธบูรณาการบนพื้นฐานของความพอเพียงจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญและการสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้เชี่ยวชาญ ประกอบด้วย

1. การฝึกฝนพัฒนาให้เกิดการเสียสละหรือก่อให้เกิดการให้ ซึ่งเป็นหลักธรรมปฏิบัติที่เริ่มตั้งแต่การปลูกจิตสำนึกจนก่อให้เกิดจิตอาสา และขยายวงกว้างไปสู่การเป็นผู้มีจิตสาธารณะ ทั้งนี้โดยส่วนใหญ่แล้วจะต้องมีรากฐานมาจากการฝึกฝนลูกหลานให้เป็นคนที่มีจิตใจดี มีการเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ แบ่งปัน และมีความพร้อมที่จะสนับสนุนช่วยเหลือกันอยู่เสมอ ๆ หรือตลอดเวลา

2. การฝึกฝนพัฒนาในเรื่องการรักษาใจคงไว้ซึ่งความปกติหรือศีล ที่ปุบยา ตายาย ได้สอนสั่งให้เกิดการสำรวมระวังทางกาย โดยประชาชนและพุทธศาสนิกชนจะต้องระงับ ยับยั้ง ชั่งใจ หรืองดเว้นจากการเบียดเบียน การทะเลาะเบาะแว้ง และการทำร้ายกันในชุมชน การไม่แย่งชิง คดโกง ยักยอก และลักพาสิ่งของที่เจ้าของมิได้อนุญาต และการประพฤติดุเดือดในเรื่องกามหรือลวงละเมิดซึ่งความสัมพันธ์ เกียรติ หรือศักดิ์ศรีซึ่งกันและกัน จนขาดความสำรวมระวัง ซึ่งการประพฤติปฏิบัติที่จะก่อให้เกิดความบริสุทธิ์ สะอาด ในศีลทั้ง 3 ข้อนี้ได้นั้น จำเป็นจะต้องผ่านการฝึกฝนและพัฒนาโดยเฉพาะการพัฒนาจิตใจให้เกิดความเข้มแข็ง ไม่ใช่ไขว่คว้าหรือหลงไปตามสิ่งยั่วยุ ขณะเดียวกันก็จะต้องมีการฝึกฝนพัฒนาให้เกิดการสำรวมระวังทางวาจา โดยการงดเว้นจากการพูดเท็จ และบิดเบือนเพื่อให้ได้มา หรือทำให้บุคคลอื่นหลงเข้าใจในทางที่ผิด การพูดจาเหน็บแนมและส่อเสียดบุคคลอื่นให้เจ็บช้ำน้ำใจ การพูดคำหยาบคายที่บ่งบอกหรือแสดงออกซึ่งความกักขะ หยาบกระด้างทางจิตใจ และการพูดจาเพื่อเจตนาที่ค้นหาสาระมิได้จากการพูดเหล่านั้น ซึ่งการประพฤติปฏิบัติที่จะก่อให้เกิดความบริสุทธิ์ สะอาด ในศีลข้อที่ 4 นี้ จำเป็นจะต้องผ่านการฝึกฝนและพัฒนา ทั้งนี้เพราะคำพูดถือเป็นอาวุธสำคัญที่จะก่อให้เกิดความรัก ความสามัคคี หรือก่อให้เกิดความขัดแย้งและการทะเลาะวิวาทซึ่งกันและกันได้ ฉะนั้นจะต้องหมั่นหรือพยายามฝึกฝนการพูดดี พูดเพราะจนเป็นพฤติกรรมนิสัย ทั้งนี้เพื่อให้การอยู่ร่วมกันในชุมชนและสังคมเป็นไปด้วยความสงบสุข

3. การฝึกฝนพัฒนาในเรื่องของการภาวนาหรือการฝึกปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน เพื่อให้เกิดการสำรวมระวังทางจิตใจ โดยการไม่เพ่งเล็งที่จะแสวงหาช่องทางเพื่อให้ได้ทรัพย์สินสมบัติของคนอื่น การไม่ผูกพยาบาท อาฆาต หรือจองเวรคนอื่น และการมีความคิดในทางที่ถูกต้องเหมาะสม มีปัญญาคิดพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริง ซึ่งการประพฤติปฏิบัติที่จะก่อให้เกิดความบริสุทธิ์ สะอาดในเรื่องของความคิด ทัศนคติ หรือมุมมองที่ใสสะอาดนั้น จำเป็นจะต้องผ่านการฝึกฝนและพัฒนา การฝึกสมาธิหรือการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความคิดที่สงบ เยือกเย็น ระงับ ยับยั้ง และชั่งใจ รวมถึงเป็นไปตามทำนองคลองธรรม ซึ่งจะทำให้การอยู่ร่วมกันของผู้คนในชุมชนและสังคมเป็นไปด้วยความสงบสุขและสันติสุข

ผลการทดลองปฏิบัติตามรูปแบบธรรมปฏิบัติกับการพัฒนาสังคมเชิงพุทธบูรณาการบนพื้นฐานของความพอเพียง ในพื้นที่ 5 ชุมชนต้นแบบ ชุมชนละ 50 คน และมีการจัดอบรมพัฒนาผ่านการรักษาศีลและปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่องในทุกวันขึ้น 8 ค่ำ 15 ค่ำ และในทุกวันแรม 8 ค่ำ 15 ค่ำ ตลอดระยะเวลา 3 เดือน ในช่วงเทศกาลเข้าพรรษาของปี พ.ศ. 2562 รวมผู้เข้าร่วมปฏิบัติธรรมรักษาศีลจำนวนทั้งสิ้น 250 คน โดยมีการประเมินผลก่อนและหลังการอบรมพัฒนาธรรมปฏิบัติเพื่อหาข้อสรุปการประยุกต์ใช้หลักธรรมปฏิบัติกับการพัฒนาสังคมเชิงพุทธบูรณาการเพื่อความพอเพียงภายใต้การขับเคลื่อนตามแนวพระราชรั้ว พบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการทดลองปฏิบัติตามรูปแบบธรรมปฏิบัติส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 168 ราย คิดเป็นร้อยละ 67.20

มีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป จำนวน 108 ราย คิดเป็นร้อยละ 43.20 และมีการศึกษาในระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า จำนวน 87 ราย คิดเป็นร้อยละ 35.20

1. ผลการประเมินความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการปฏิบัติธรรมที่ผ่านการขับเคลื่อนและพัฒนาตามหลักธรรมปฏิบัติ พบว่า ก่อนการอบรมในประเด็นที่เกี่ยวกับการทำวัตรเช้า ผู้เข้ารับการอบรมเชื่อว่าเป็นการสร้างศรัทธาในคุณของพระรัตนตรัย จำนวน 247 คน คิดเป็นร้อยละ 98.8 เกี่ยวกับการฝึกปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานเชื่อว่าเป็นการค้นหาและเรียนรู้เรื่องกาย จำนวน 248 คน คิดเป็นร้อยละ 99.2 เกี่ยวกับการรับฟังพระธรรมเทศนาเชื่อว่าเป็นการทำให้ได้ฟังเรื่องที่ไม่เคยได้ยินไม่เคยได้ฟังมาก่อน จำนวน 248 คน คิดเป็นร้อยละ 99.2 เกี่ยวกับการทำวัตรเย็นเชื่อว่าเป็นการทำให้ได้มีโอกาสแผ่ส่วนบุญกุศลให้แก่ผู้อื่น จำนวน 246 คน คิดเป็นร้อยละ 98.4 และเกี่ยวกับกิจกรรมเสริมอื่น ๆ เชื่อว่าเป็นการทำให้รู้วิธีการครองตนอยู่ในคุณงามความดี จำนวน 247 คน คิดเป็นร้อยละ 98.8 ผลการประเมินความรู้หลังการอบรม พบว่า ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการทำวัตรเช้าผู้เข้ารับการอบรมเชื่อว่าเป็นการสร้างศรัทธาในคุณของพระรัตนตรัยและเป็นการทำให้จิตสงบและเป็นสมาธิ จำนวน 249 คน คิดเป็นร้อยละ 99.6 เกี่ยวกับการฝึกปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานเชื่อว่าเป็นการค้นหาและเรียนรู้เรื่องกาย และเป็นการค้นหาและเรียนรู้เรื่องธรรม จำนวน 249 คน คิดเป็นร้อยละ 99.6 เกี่ยวกับการรับฟังพระธรรมเทศนาเชื่อว่าเป็นการทำให้ได้ฟังเรื่องที่ไม่เคยได้ยินไม่เคยได้ฟังมาก่อน และทำให้เกิดสัมมาทิฐิ ไม่เข้าใจสิ่งใดในทางที่ผิด จำนวน 249 คน คิดเป็นร้อยละ 99.6 เกี่ยวกับการทำวัตรเย็นเชื่อว่าเป็นการทำให้ได้มีโอกาสแผ่ส่วนบุญกุศลให้แก่ผู้อื่น จำนวน 249 คน คิดเป็นร้อยละ 99.6 และเกี่ยวกับกิจกรรมเสริมอื่น ๆ เชื่อว่าเป็นการทำให้รู้วิธีการครองตนอยู่ในคุณงามความดีและเป็นการทำให้รู้ถึงการมีน้ำใจและการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ จำนวน 249 คน คิดเป็นร้อยละ 99.6 ซึ่งโดยภาพรวมมีอัตราส่วนที่เพิ่มสูงขึ้นในทุกมิติ

2. ผลการประเมินทัศนคติเกี่ยวกับโครงการปฏิบัติธรรมที่ผ่านการขับเคลื่อนและพัฒนาตามหลักธรรมปฏิบัติ พบว่า การประเมินผลก่อนการอบรม ผู้เข้ารับการอบรมได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการปฏิบัติธรรมที่ผ่านการขับเคลื่อนและพัฒนาตามหลักธรรมปฏิบัติในประเด็นที่เห็นด้วยเจตนารมณ์ที่มาร่วมโครงการสูงสุด คือ ตั้งใจปฏิบัติธรรมเพราะต้องการปฏิบัติรักษาศีล จำนวน 250 คน คิดเป็นร้อยละ 100 รองลงมา คือ ตั้งใจปฏิบัติธรรมเพราะต้องการอุทิศบุญกุศลให้กับผู้เป็นที่รัก จำนวน 249 คน คิดเป็นร้อยละ 99.6 และที่น้อยที่สุด คือ ตั้งใจปฏิบัติธรรมเพราะเป็นเรื่องที่ทำหาย จำนวน 214 คน คิดเป็นร้อยละ 85.6 ผลการประเมินผลหลังการอบรม ผู้เข้ารับการอบรมได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการปฏิบัติธรรมที่ผ่านการขับเคลื่อนและพัฒนาตามหลักธรรมปฏิบัติในประเด็นที่เห็นด้วยเจตนารมณ์ที่มาร่วมโครงการสูงสุด ยังคงเป็นการตั้งใจปฏิบัติธรรมเพราะต้องการปฏิบัติรักษาศีล จำนวน 250 คน คิดเป็นร้อยละ 100 รวมถึงมีความตั้งใจปฏิบัติธรรมเพราะต้องการอุทิศบุญกุศลให้กับผู้เป็นที่รัก, ตั้งใจปฏิบัติธรรมเพราะเชื่อถือและศรัทธาในครูบาอาจารย์, ตั้งใจปฏิบัติธรรมเพราะอยากให้ตนเองหลุดพ้นจากท่วงแห่งความทุกข์ และตั้งใจปฏิบัติธรรมเพราะเป็นสิริมงคลกับชีวิต จำนวน 250 คน คิดเป็นร้อยละ 100 และที่น้อยที่สุดยังคงเป็นความตั้งใจปฏิบัติธรรมเพราะเป็นเรื่องที่ทำหาย จำนวน 238 คน คิดเป็นร้อยละ 95.2

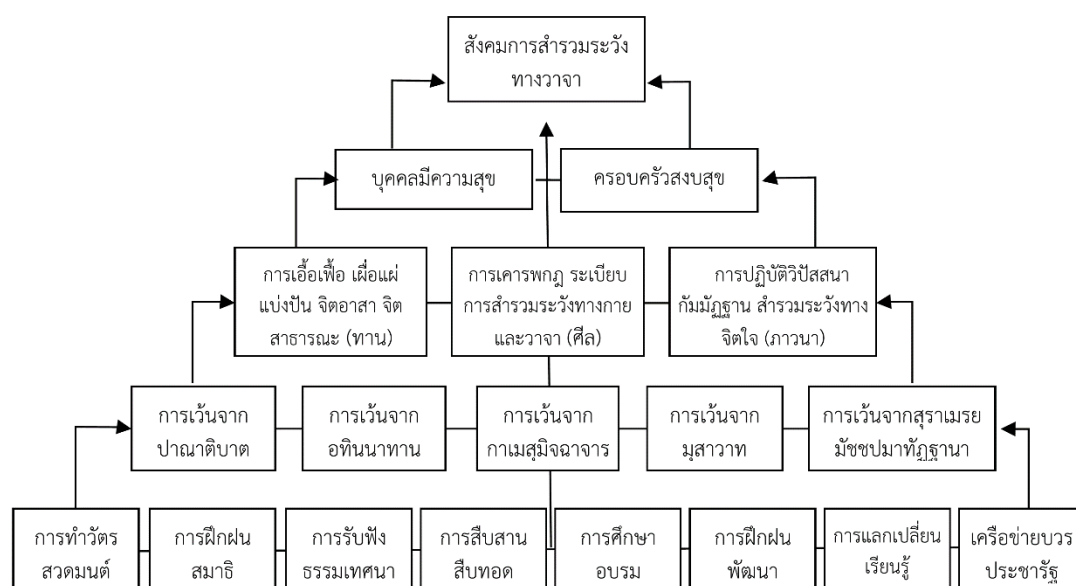
3. ผลการประเมินการปฏิบัติธรรมที่ผ่านการขับเคลื่อนและพัฒนาตามหลักธรรมปฏิบัติ พบว่า การประเมินผลก่อนการอบรม ผู้เข้ารับการอบรมมีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติธรรมที่ผ่านการขับเคลื่อนและ

พัฒนาตามหลักธรรมาปฏิบัติ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.45$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ระดับความคิดเห็นมากที่สุด คือ มีการฝึกฝนพัฒนาให้เกิดการประพฤติดีและความงดงามทางกาย โดยงดเว้นจากการเบียดเบียน ทะเลาะเบาะแว้ง และทำร้ายกันในชุมชน (ศีลข้อ 1) ($\bar{X} = 3.80$) รองลงมา คือ มีการฝึกฝนพัฒนาให้เกิดการประพฤติดีและงดงามทางกาย โดยงดเว้นจากการประพฤติผิดในเรื่องกามคุณจนขาดความสำรวมระวัง ซึ่งการประพฤติปฏิบัติให้เกิดความบริสุทธิ์ สะอาด (ศีลข้อ 3) ($\bar{X} = 3.65$) และน้อยที่สุด คือ การฝึกฝนอบรมในเรื่องของการคิดพิจารณาสิ่งต่าง ๆ อย่างละเอียดถี่ถ้วน ด้วยเหตุด้วยผล (การฝึกปัญญา) ($\bar{X} = 3.14$) ผลการประเมินผลหลังการอบรม ผู้เข้ารับการอบรมมีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติธรรมที่ผ่านการขับเคลื่อนและพัฒนาตามหลักธรรมาปฏิบัติ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.76$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ระดับความคิดเห็นมากที่สุด คือ มีการฝึกฝนพัฒนาให้เกิดการประพฤติดีและงดงามทางวาจา โดยงดเว้นจากการพูดเท็จ พูดคำหยาบ พูดส่อเสียด พูดเพ้อเจ้อ (ศีลข้อ 4) ($\bar{X} = 3.97$) รองลงมา คือ การฝึกฝนอบรมในเรื่องของการคิดพิจารณาสิ่งต่าง ๆ อย่างละเอียดถี่ถ้วน ด้วยเหตุด้วยผล (การฝึกปัญญา) ($\bar{X} = 3.90$) และน้อยที่สุด คือ มีการฝึกฝนพัฒนาให้เกิดการประพฤติดีและความงดงามทางกาย โดยงดเว้นจากการเบียดเบียน ทะเลาะเบาะแว้ง และทำร้ายกันในชุมชน (ศีลข้อ 1) ($\bar{X} = 3.60$) และเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบผลการประเมินผลก่อนและหลังการอบรมพบว่า ในภาพรวมของความคิดเห็นมีระดับเพิ่มสูงขึ้น และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อก็พบว่าเพิ่มสูงขึ้นในทุกข้อ แสดงให้เห็นว่าเมื่อมีโครงการปฏิบัติธรรมกับการพัฒนาสังคมเชิงพุทธบูรณาการเพื่อความพอเพียง ส่งผลให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ทศนคติ ในการพัฒนาการประพฤติปฏิบัติตนผ่านการขับเคลื่อนและพัฒนาตามหลักธรรมาปฏิบัติ มีผลเชิงบวกที่ดีขึ้นในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะการประพฤติปฏิบัติตนตามหลักศีล 5 ซึ่งเป็นพื้นฐานของคนในชุมชนและสังคม

องค์ความรู้ใหม่

คณะผู้วิจัยจึงได้สังเคราะห์เป็นองค์ความรู้เรื่อง “ธรรมาปฏิบัติกับการพัฒนาสังคมเชิงพุทธบูรณาการเพื่อความพอเพียงภายใต้การขับเคลื่อนตามแนวพระราชรัฐ” ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

การพัฒนาสังคมเชิงพุทธบูรณาการบนพื้นฐานของความพอเพียงตามหลักธรรมปฏิบัตินั้น ส่วนหนึ่งมาจากการสืบสานและสืบทอดเจตนารมณ์ การขัดเกลาและกล่อมเกลา การถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น การอบรมสั่งสอนและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรม ที่พ่อแม่ ผู้ปกครอง และผู้หลักผู้ใหญ่ในชุมชนหมู่บ้านจะต้องนำพาลูกหลานประพฤติปฏิบัติ ทำให้ชุมชนหมู่บ้านเกิดความสุข สมานฉันท์ สมัคสมานสามัคคี กลมเกลียวกันผ่านวิถีชีวิตที่ร่วมกันประพฤติปฏิบัติรักษาศีลให้บริสุทธิ์สะอาด ทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ ทั้งนี้ส่วนใหญ่จะให้วัดที่มีอยู่ในชุมชนหมู่บ้านเป็นศูนย์กลางในการฝึกฝนและพัฒนาการประพฤติปฏิบัติเพื่อทำให้เกิดความสะอาด บริสุทธิ์ ทั้งทางกาย วาจา หรือจิตใจ ในกลุ่มประชาชนและพุทธศาสนิกชนที่หมั่นเข้าวัดทำบุญ สวดมนต์ เจริญจิตภาวนา รักษาศีล รวมถึงมีการดำเนินชีวิตตามแนวทางสายกลางหรือเป็นไปตามหลักมรรคมีองค์ 8 และเป็นไปตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งการประกอบสัมมาชีพหรือสัมมาอาชีพที่ตั้งอยู่บนหลักของสัมมาทิฐิและสัมมาสมาธิ เมื่อพ่อ แม่ ผู้ปกครอง และผู้หลักผู้ใหญ่ในหมู่บ้านชุมชนกระทำตนเป็นต้นแบบที่ดีหรือมีสัมมากรรมันต์ที่ดี เด็กและเยาวชนในหมู่บ้านและชุมชนก็จะปฏิบัติตาม ถือเป็นการสืบสานคุณงามความดีที่มาต้นแบบที่ใสสะอาด การสืบทอดหรือการประพฤติปฏิบัติที่เป็นไปด้วยความบริสุทธิ์สะอาดทั้งมิติทางกาย ทางวาจา และทางจิตใจ ทั้งนี้จะต้องผ่านการฝึกฝนและพัฒนาโดยเฉพาะในการรักษาศีลทั้ง 5 ข้อที่เป็นพื้นฐานให้เกิดรูปแบบธรรมปฏิบัติกับการพัฒนาสังคมเชิงพุทธบูรณาการบนพื้นฐานของความพอเพียง

อภิปรายผลการวิจัย

รูปแบบธรรมปฏิบัติกับการพัฒนาสังคมเชิงพุทธบูรณาการบนพื้นฐานของความพอเพียง ประกอบด้วย 1) การฝึกฝนพัฒนาให้เกิดการสำรวจระวังทางกายให้เกิดการระงับ ยับยั้ง ชั่งใจ ไม่เบียดเบียน ไม่เบียดบัง และเคารพให้เกียรติกัน 2) การฝึกฝนพัฒนาให้เกิดการสำรวจระวังทางวาจา โดยจะต้องฝึกฝนการพูดดี พูดเพราะจนเป็นพฤติกรรมนิสัย และ 3) การฝึกฝนพัฒนาให้เกิดการสำรวจระวังทางจิตใจ โดยการฝึกสมาธิหรือการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานเพื่อจิตใจใสสะอาด สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ Phra Niphipit Sophon (Anantakit Sophon) et al. (2017) ที่ได้ศึกษาวิจัย “การพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธของหมู่บ้านในเขตพื้นที่จังหวัดลพบุรี” พบว่า การพัฒนาชุมชนของหมู่บ้านในเขตพื้นที่จังหวัดลพบุรีใช้การพึ่งตนเองของชุมชน 5 ด้าน ประกอบด้วย ด้านเทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านจิตใจ และด้านสังคมและวัฒนธรรม สำหรับหลักพุทธธรรมที่ใช้ในการพัฒนาชุมชน คือ หลักปาริสุทธิศีล 4 ด้าน ได้แก่ ความไม่เบียดเบียน ความรอบคอบ ความมี คุณธรรม และความพอประมาณ ส่วนวิธีการพึ่งพาตนเอง 5 ด้าน ได้แก่ การใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม โดยอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นหลัก การใช้จ่ายเท่าที่จำเป็นและยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การสร้างข้อตกลงในการใช้และอาศัยการแบ่งปันทรัพยากรร่วมกัน การยึดถือคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาและยอมรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนอย่างสม่ำเสมอและปฏิบัติตามจารีตประเพณีอย่างเคร่งครัด และสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ Phrakhrupaladsuvattanamethakul (Chaiyan Surbkrapan) (2014) ได้ศึกษาวิจัย “การบูรณาการหลักพุทธจริยศาสตร์ในการดำเนินชีวิตของคนไทยในสังคมปัจจุบัน” ที่พบว่า ในการดำเนินชีวิตนั้นพุทธจริยศาสตร์ระดับต้นที่จำเป็นและสำคัญ ได้แก่ หลักเบญจศีลและเบญจธรรม ขณะที่พุทธจริยศาสตร์ระดับกลาง ได้แก่ ศีล

8 และกุศลกรรมบถ 10 ประการ ส่วนหลักพุทธจริยศาสตร์ระดับสูงนั้น ได้แก่ มรรคมีองค์ 8 ขณะเดียวกันก็สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ Phrakhru Udomchandavan (Uttamo) (2018) ได้ศึกษาวิจัย “การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการของประชาชนในจังหวัดบุรีรัมย์” พบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการ ด้านครอบครัวมีการบูรณาการหลักพราวาสธรรม ด้านเศรษฐกิจมีการบูรณาการหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ ด้านสังคมมีการบูรณาการหลักสังคหวัตถุและด้านจิตใจมีการบูรณาการหลักศีล 5 ในชีวิตประจำวัน

นอกจากนั้นรูปแบบธรรมปฏิบัติกับการพัฒนาสังคมเชิงพุทธบูรณาการบนพื้นฐานของความพอเพียงยังมีความสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของ Khanthong (2015) ได้ศึกษาวิจัย “พุทธวิธีสร้างแรงจูงใจในการรักษาศีล 5” พบว่า แรงจูงใจภายนอกอันเกิดจากบุคคลที่เรียกว่ากัลยาณมิตรนับว่ามีบทบาทสำคัญ เพราะการประพาสตนเป็นแบบอย่างในการรักษาศีล 5 ซึ่งสะท้อนให้เห็นจากคุณสมบัติภายนอก คือ รูปลักษณะ น้ำเสียง กริยาท่าทาง เรียกว่า มีความสะอาดกาย วาจา ที่สามารถชักชวนให้ผู้อื่นอยากรู้จัก อยากเข้าใกล้ ส่วนคุณสมบัติภายในทั้งด้านปัญญา ด้านความบริสุทธิ์ ด้านเมตตาคุณนั้นจำเป็นต้องรู้จักสร้างแรงจูงใจให้เหมาะสมกับความเชื่อพื้นฐานของแต่ละบุคคล ซึ่งต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ที่มีการต่อยอดให้เกิดความเชื่อเรื่องกรรมและผลของกรรมหรือการกระทำ อันจะเป็นแรงจูงใจที่ทำให้คนรักษาศีล 5 เพราะมีจุดมุ่งหมายในชีวิต ซึ่งเป็นไปในทางที่ถูกต้องดีงาม ยังมีความสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของ Phramaha Boonlert Chuaythane (2017) ได้ศึกษาวิจัย “หมู่บ้านรักษาศีล 5 : รูปแบบและกระบวนการเสริมสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของสังคมไทย” ที่พบว่า การดำเนินงานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 มีการเน้นเรื่องสร้างเครือข่ายโดยเปิดโอกาสให้คนในหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนและเป็นไปโดยสมัครใจ มีการเกื้อหนุนหรือพึ่งพากัน และมีการอยู่ร่วมกันโดยใช้หลักความเมตตา ไม่ตามกระแสวัตถุนิยมคือมีความพอเพียง ความพอใจในสิ่งที่มีอยู่และมีความพร้อมเพียงมีความสามัคคีของหมู่คณะ และมีความสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของ Pongsak (2012) ได้ศึกษาวิจัย “การวิเคราะห์ความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนของนางทองดี โพธิ์ยองจากมุมมองของพุทธศาสนา” พบว่า แต่เดิมนั้นบทบาทการพัฒนาชุมชนมักอาศัยพระสงฆ์เป็นผู้นำ แต่ปัจจุบันภาวะการณ์ต่าง ๆ ได้เปลี่ยนไป เรื่องบางเรื่องพระสงฆ์อาจจะไม่สะดวกที่จะกระทำจึงเป็นการเปิดโอกาสให้ฆราวาสได้เข้ามามีบทบาทหรือมีส่วนร่วม ถือเป็นการหนุนเสริมเติมเต็มในการพัฒนาชุมชนการใช้หลักธรรมในพุทธศาสนาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผ่านการสร้างพลังทางความคิดหรือการสร้างสัมมาทิฐิร่วมกัน มีการสร้างพลังการกระทำเพื่อดำเนินการพัฒนา การแก้ไขปัญหาและการป้องกันความเสื่อมสลายของชุมชนด้วยการนำความคิดเห็นร่วมสู่การปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย ยังสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ Niphaphat et al. (2018) ได้ศึกษาวิจัย “ยุทธศาสตร์บูรณาการเชิงพุทธเพื่อสร้างสังคมปลอดภัยเสถียรในประเทศไทย” พบว่า รูปแบบการสร้างสังคมปลอดภัยเสถียร “รูปแบบประชาสังคม” ที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนมีความโดดเด่น จากกรณีศึกษารูปแบบการสร้างสังคมปลอดภัยเสถียร ของบ้านพักใจ จังหวัดสระบุรี พบว่า ใช้ระบบการเรียนการสอนทั้งในและนอกห้องเรียน การทำกิจกรรมปฏิบัติ และการสื่อสารเชิงพุทธเป็นหลักในการถ่ายทอด ความคิด ความรู้ ความเข้าใจ และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Phramaha Patorn Abakaro (Inthaphool), and Pollawat (2019) ได้ศึกษาวิจัย “การพัฒนาชุมชนเชิงพุทธบูรณาการ” พบว่า การพัฒนาชุมชนในด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านสิ่งแวดล้อม ด้วยความเต็มใจ ซึ่งตรงกับ

หลักของเมตตากายกรรม การเชิญตัวแทนประชาชนร่วมประชาคมในการจัดทำแผนพัฒนาเพื่อความเห็นชอบร่วมกันระหว่างเทศบาลกับประชาชน ตรงกับหลักของทฤษฎีสัมมัญญา คือ มีความเห็นชอบร่วมกัน การพัฒนาชุมชนด้านสังคมมีการพัฒนาศักยภาพของประชาชนอย่างเต็มที่

ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง “ธรรมปฏิบัติกับการพัฒนาสังคมเชิงพุทธบูรณาการเพื่อความพอเพียงภายใต้การขับเคลื่อนตามแนวพระราชรัฐ” ผู้วิจัยขอเสนอแนะไว้ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 คณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์และภาคีเครือข่ายจะต้องยกระดับการพัฒนาเพื่อให้ประชาชนและพุทธศาสนิกชนในหมู่บ้าน ตำบล ประพฤติปฏิบัติตนให้เกิดความสำรวมระวังในทางกาย เพื่อให้ประชาชนและพุทธศาสนิกชนจะต้องระงับ ยับยั้ง ชั่งใจ หรืองดเว้นจากการเบียดเบียน การทะเลาะเบาะแว้ง และการทำร้ายกันในชุมชน การไม่แย่งชิง คดโกง ยักยอก หรือลักพาสิ่งของที่เจ้าของมิได้อนุญาต และการประพฤติดินในเรืองกามหรือล่วงละเมิดซึ่งความสัมพันธ์ เกียรติ หรือศักดิ์ศรีซึ่งกันและกัน

1.2 คณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์และภาคีเครือข่ายจะต้องยกระดับการพัฒนาเพื่อให้ประชาชนและพุทธศาสนิกชนในหมู่บ้าน ตำบล ประพฤติปฏิบัติตนให้เกิดความสำรวมระวังในทางวาจา เพื่อให้ประชาชนและพุทธศาสนิกชนงดเว้นจากการพูดเท็จ พูดบิดเบือนเพื่อให้ได้มาหรือทำให้บุคคลอื่นหลงเข้าใจในทางที่ผิด การพูดจาเหน็บแนมและส่อเสียดบุคคลอื่นให้เจ็บช้ำน้ำใจ การพูดคำหยาบคายที่บ่งบอกหรือแสดงออกซึ่งความกักขะ หยาบกระด้างทางจิตใจ และการพูดจาเพื่อเจตนาที่ค้นหาสาระมิได้

1.3 คณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์และภาคีเครือข่ายจะต้องยกระดับการพัฒนาเพื่อให้ประชาชนและพุทธศาสนิกชนในหมู่บ้าน ตำบล ประพฤติปฏิบัติตนให้เกิดความสำรวมระวังในทางจิตใจ เพื่อให้ประชาชนและพุทธศาสนิกชนไม่เพ่งเล็งที่จะแสวงหาช่องทางเพื่อให้ทรัพย์สินสมบัติของคนอื่น การไม่ผูกพยาบาท อาฆาตหรือจองเวรคนอื่น และการมีความคิดในทางที่ถูกต้องเหมาะสม มีปัญญาคิดพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การยกระดับโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ให้เกิดความเข้มข้น เพื่อการประพฤติปฏิบัติที่เป็นต้นแบบที่ดี และเป็นภูมิคุ้มกันทางสังคมให้กับประเทศชาติ

2.2 การยกระดับโครงการแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง เพื่อให้ประชาชนและพุทธศาสนิกชนที่มีจิตกุศล ได้เสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม ด้วยการเป็นผู้มีจิตอาสา จิตสาธารณะ ซึ่งจะช่วยให้ชุมชนหมู่บ้านเกิดความเข้มแข็งและสันติสุข

2.3 การแสวงหาความร่วมมือของภาคีเครือข่ายทั้งในระดับชุมชน หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ หรือระดับจังหวัด เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืนบนพื้นฐานของการมีส่วนร่วม โดยเฉพาะเครือข่ายพลังบวร

References

- Manideet, P. (2012). *An Analysis of Mrs.Thongdee Phothiyong's achievement in community development from a buddhist view*. (Research Report). Chiangmai: Chiangmai University.
- Palo, S. (2005). *The Five Precepts, A Guide to Keeping the Mind*. Bangkok: Amarin Publishing.
- Phra Niphipit Sophon (Anantakit Sophon), et al. (2017). Community Development based on Buddhist Community. *Journal Social Science, MCU*, 6(2) (Special issue), 97.
- Phra Prom Khunaporn (P.A. Payutto). (2008). *Buddha-Dharma (Extended Edition)*. (15th edition), Bangkok: Sahamahik Company Limited.
- Phrakhru Udomchandavan (Uttamo). (2018). The Buddhist Integrated Life Quality Development of People in Buriram Province. *Mahajula Academic Journal*, 5(2), 216-230.
- Phrakhrupaladsuvattanamethakul (Chaiyan Surbkrapan). (2014). Integration of Modern Thais' Ways of Life with Buddhist Ethics. *Journal of Yanasangvorn Research Institutes*, 5(1), 1-10.
- Phramaha Boonlert Chuaythanee. (2017). The Communities Preserving Five Precepts: Model and Promote Processes of Unites Cultural in Thai Society. *Journal Social Science, MCU*, 6(2) (Special issue), 435-448.
- Phramaha Patorn Abakaro (Inthaphool), & Seeta, P. (2019). Community Development by Buddhist Integration. *The Journal of Research and Academics*, 2(3), 113-128.
- Pramaha Prakasit Thitipasitthikorn, PhrapaladPrapoj Yusamran, & Sodprasert, S. (2020). Community development and Urbanized Buddhist Community in Nakhon Pathom Province. *Journal of Multidisciplinary in Humanities and Social Sciences*, 3(1), 63-80.
- Wannasakulcharoen, M., & Rattanapanakul, C. (2020). Organizational Effectiveness. *Journal of Arts Management*, 4(1), 193-104.
- Wattanapradit, K. (2015). Buddhist Method for Creating Motivation to Observe the Five Precepts. *Journal of Psychology Kasem Bundit University*, 5(1), 14.
- Yoophum, N. et al. (2018). Buddhist Integration Strategy to Create the Drug free Society Accordance in Thailand. *Journal of Graduate MCU khonkaen Campus*, 5(1), 241-258.

การพัฒนาการบริหารจัดการด้านการเงินของวัดไทยตามหลักสันติธรรมาภิบาล:

ศึกษากรณีวัดท่าคอยนาง อำเภอปรangkู่ จังหวัดศรีสะเกษ*

Development of Financial Management of Thai Temple According to Peaceful Good Governance: A Case Study of Thakoyngang Temple Prang Ku District Sisaket Province

¹จารุณี สิงกุล, และ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส

¹Jarunee Singagul, and Phramaha Hansa Dhammahāso

สาขาวิชาสันติศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Peace Studies Program, Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author E-mail: Jarunee6607@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้เพื่อศึกษา 1) สถานการณ์ปัจจุบัน และปัญหาการจัดการการเงินของวัดไทย 2) การจัดการการเงินวัดตามหลักสันติธรรมาภิบาลในพระพุทธศาสนาเถรวาท 3) นำเสนอการพัฒนาการบริหารจัดการด้านการเงินตามหลักสันติธรรมาภิบาลของวัดท่าคอยนาง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลเชิงเอกสารและเชิงพื้นที่ การสัมภาษณ์เชิงลึก 20 รูป/คน ได้แก่ เจ้าอาวาส 5 รูป นักวิชาการและคณาจารย์ 5 คน พระสงฆ์/คณาจารย์ของมหาวิทยาลัย 4 รูป/คน นักวิชาการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ 3 คน และผู้บริหารของธนาคารกรุงไทย 3 คน และการสนทนากลุ่มย่อย

ผลการวิจัยพบว่า 1) การจัดการการเงินของวัด ส่วนมากไม่มีโครงสร้างในการบริหารการเงิน การจัดทำรายงานไม่เป็นไปตามหลักมาตรฐานบัญชี ไม่มีการตรวจสอบจากผู้สอบบัญชี การเผยแพร่ข้อมูลทางการเงินของวัดมีน้อย ไม่มีการรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ บุคลากรยังขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่ดี และหลักการบริหารการเงินของผู้มีอำนาจหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินการ

2) การบริหารจัดการด้านการเงินตามหลักสันติธรรมาภิบาลของวัดท่าคอยนาง มี 5 ด้าน คือ 5 P's Peace Finance Model ได้แก่ Peace person (ผู้ที่เกี่ยวข้องและคุณสมบัติ) Peace management (การบริหารการเงินของวัด) Peace principle (หลักธรรม) Peace law (การปฏิบัติตามกฎกระทรวง) และ Peace governance (หลักสันติธรรมาภิบาล) 3) การพัฒนาการบริหารจัดการการเงินของวัดท่าคอยนาง ในรูปแบบ QR Code

*Received March 19, 2020; Revised May 3, 2020; Accepted June 14, 2020

e-Donation โดยมีการจัดทำบัญชีรับ-จ่าย มี 4 ประเภท คือ การบริหารจัดการสมุดบัญชีเงินสดย่อย การบริหารจัดการบัญชีเงินสดรับ-จ่าย การบริหารจัดการสมุดบัญชีรายรับ และการบริหารจัดการสมุดบัญชีรายจ่าย

คำสำคัญ: หลักสันติธรรมาภิบาล; รูปแบบการจัดการการเงินของวัด; หลักธรรมาภิบาล

Abstract

This article was to study 1) Current situation and financial management problems of Thai temples 2) Financial management of temples according to the principles of peace governance in Theravada Buddhism and 3) To propose the development of financial management according to the peace governance principles of Thakoyngang Temple. Prang Ku District, Sisaket. By using the method of document storage and data in the area Use the tools as 20 in-depth interviews; consisting of 5 Abbots, 5 from scholars and faculty, 4 from faculty of the university, 3 from the Office of National Buddhism and 3 executives of Krung Thai Bank, and the focus group.

The results were found that 1) Financial management of temples most do not have a structure for financial management, the report is not in accordance with accounting standards, no audit by a certified auditor. There are few financial dissemination of temples which no systematic data collection. Moreover, the personnel lack the correct knowledge and understanding about good management and financial management principles of authorized persons or persons assigned to undertake. 2) Financial management according to the peace governance principles of Wat Tha koynang has 5 components as 5 P's Peace Finance Model, namely, Peace person (person concerned and qualifications), Peace management (Temple financial management), Peace principle (Dhamma Principles), Peace law (compliance with law of regulations) and Peace governance (principles of peace and good governance) 3) The development of financial management of Wat Thakoyngang in the form of QR Code e-Donation. There are 4 types of income and expenditure accounts as (1) The management of petty cash book; (2) The management of petty cash account for income and expenditure; (3) The management of the income account book and (4) The management of the expenditure account book.

Keywords: Peace good governance principles; Financial management model of Thai temples; Good governance principles

บทนำ

วัดเป็นนิติบุคคลประเภทองค์การไม่แสวงหากำไร ได้รับเงินบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธาเลื่อมใสเป็นรายได้หลัก การบริหารการเงินของวัด การบริหารจัดการวัดที่สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล จากความจำเป็นที่วัดซึ่งเป็นองค์การที่มีการระดมทุนผ่านการบริจาค มีความจำเป็นที่วัดควรจะต้องยึดหลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการ เพื่อให้เกิดความโปร่งใส (Transparency) และตรวจสอบได้ (Accountability) รวมถึงมีการจัดทำรายงานทางการเงินที่ถูกต้อง เปิดเผยให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้รับรู้และตรวจสอบ เมื่อเกิดปัญหาการจัดการด้านการเงินในแวดวงพระพุทธศาสนา จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นที่ผ่านมา การตรวจสอบคดีเงินทอนวัดซึ่งพบมูลความผิดฐานทุจริตจำนวน 173 คดี ในส่วนของพระสงฆ์นั้นหากพิจารณาในแง่กฎหมาย ถือว่าเจ้าองค์ประกอบความผิดทางอาญาร่วมกันทุจริต เพราะได้เซ็นชื่อเปิดบัญชี เพื่อรับเงินงบประมาณ รับโอนเงินงบประมาณเข้าบัญชีส่วนตัวหรือบัญชีของวัดแล้วเบิกถอนเงิน ก่อนจะนำฝากเพื่อโอนเข้าบัญชีของเจ้าหน้าที่รัฐ อีกทั้งพบว่าพระสงฆ์บางรูปเปิดบัญชีร่วมกับเจ้าหน้าที่รัฐ ยังต้องพิสูจน์เจตนาในการรับและโอนเงินด้วยว่ากระทำลงไป เพราะถูกเจ้าหน้าที่รัฐหลอกให้หลงเชื่อหรือกระทำไปโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ว่าเป็นการทุจริตงบประมาณของรัฐ (Wongpanya, 2018)

เมื่อเดือนเมษายน 2562 ศาลพิพากษาจำคุก 26 ปี แก่อดีตพระครูกิตติ พัทธคุณ อดีตเจ้าคณะอำเภอชนแดน เพชรบูรณ์ และอดีตเจ้าอาวาสวัดลาดแค และ นายณพรัตน์ เบญจวัฒนานันท์ อดีตผู้อำนวยการ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่ได้ร่วมกันวางแผนยกย้าย-ถ่ายโอนเงินทอนวัดราว 24 ล้านบาทเศษ ที่ได้เบียดบังจากการทุจริตจัดสรรงบประมาณสำนักงานพระพุทธฯ ที่เป็นเงินอุดหนุนให้ 12 วัด 13 รายการจำนวน 28 ล้านบาท ในการบูรณะซ่อมแซมวัด หรือเพื่อโครงการศึกษาพระปริยัติธรรม หรือโครงการเผยแผ่กิจกรรมทางศาสนา โดยร่วมกันเบียดบังเงินส่วนที่ให้กับวัดใน จังหวัดเพชรบูรณ์ ตาก, นครสวรรค์ ชุมพร ไปด้วยการแบ่งส่วนเงินงบประมาณตั้งแต่ 50,000 บาทถึงหลักแสนบาท จูงใจให้วัดยินยอมนำเงินงบประมาณฯ ที่จะถูกจัดสรรมานั้นเข้าบัญชีวัด แล้วให้โอนคืนเงินนั้นกลับให้ โดยใช้บัญชีธนาคารของวัดเป็นเครื่องมือปกปิดอำพรางการกระทำความผิดให้ดูเสมือนว่าเงินที่โอนและถอนออกจากบัญชีวัดเป็นเงินที่ได้มาโดยชอบด้วยกฎหมาย ขณะที่เงินซึ่งถูกทอนมานั้นจะนำเข้าบัญชีหรือส่งมอบเป็นเงินสดให้แก่อดีตพระครูกิตติ เพื่อรวบรวมมอบให้นายณพรัตน์ อดีต ผอ.พศ. อันเป็นการกระทำความผิดฐานฟอกเงิน (Thaipost online, 2019) ปัญหาในคดีเงินทอนวัดนั้น ได้สะท้อนให้เห็นถึงสภาพการทุจริตในวงราชการ ซึ่งในอดีตถูกละเลยไม่มีการตรวจสอบ และป้องกันอย่างจริงจังจากรัฐบาลชุดต่างๆ จนกระทั่งการทุจริตในวงราชการลุกลามเข้าไปในวัด วัดเข้ามาเกี่ยวข้องกับการเบิกจ่ายเงินงบประมาณของแผ่นดิน

ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงการบริหารการเงินของวัดไทยว่า มีปัญหา รูปแบบ วิธีการ และกระบวนการอย่างไร โดยพิจารณาแล้วว่า เมื่อการบริหารการเงินที่ดีย่อมมีส่วนทำให้วัดมีความโปร่งใสในการบริหารการเงิน สร้างความน่าเชื่อถือ และเชื่อมั่นในการเป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญต่อการเป็นศูนย์กลางทางจิตใจของคนในชุมชน และนำไปสู่ความมั่นคงทางด้านการเงินให้แก่วัดในระยะยาวได้ โดยใช้หลักสันติธรรมาภิบาล บูรณาการกับหลักธรรมเพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาการบริหารจัดการด้านการเงินตามหลักสันติธรรมาภิบาลของวัดท่าคอยนาง อำเภอ

ปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ เข้ามาให้กับองค์กรทางพระพุทธศาสนาให้ มีการจัดการ มีการพัฒนาให้เข้ากับสังคมปัจจุบัน และปรับปรุงให้สอดคล้องกับหลักสันติธรรมมาภิบาล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และปัญหาการบริหารจัดการด้านการเงินของวัดในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการด้านการเงินของวัดไทยตามหลักสันติธรรมมาภิบาลในพระพุทธศาสนาเถรวาทในด้านบริหารการจัดการด้านการเงิน
3. เพื่อนำเสนอการพัฒนาการบริหารจัดการด้านการเงินตามหลักสันติธรรมมาภิบาลของวัดท่าคอยนาง อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มาใช้ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และ การสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลเชิงเอกสารและข้อมูลเชิงพื้นที่ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ศึกษาปัญหา การบริหารจัดการด้านการเงิน ของวัดไทย ศึกษาหลักสันติธรรมมาภิบาล ศึกษาหลักธรรมที่เกี่ยวข้องจากคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) เนื้อหาที่ศึกษาครอบคลุมบริบทเกี่ยวกับสภาพปัญหา และการดำเนินกิจการของวัดท่าคอยนาง อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ ระหว่างเดือนสิงหาคม 2562 ถึง มีนาคม 2563 รวมระยะเวลา 8 เดือน โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 20 รูป/คน แบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม คือ เจ้าอาวาส และไวยาวัจกร จำนวน 5 วัด ได้แก่ วัดสุทัศน์เทพวราราม และวัดไผ่เงินโชตนาราม กรุงเทพมหานคร วัดชลประทานรังสฤษฎ์ นนทบุรี วัดป่าเจริญราช ปทุมธานี วัดท่าคอยนาง ศรีสะเกษ จำนวน 5 รูป/คน นักวิชาการและคณาจารย์ของมหาวิทยาลัยต่างๆ ประสบการณ์สอนไม่ต่ำกว่า 5 ปี จำนวน 5 คน พระสงฆ์/คณาจารย์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาเอกและมีประสบการณ์การสอนมาไม่ต่ำกว่า 5 ปี จำนวน 4 รูป/คน นักวิชาการในสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จำนวน 3 คน และผู้บริหารของ บมจ. ธนาคารกรุงไทย จำนวน 3 คน เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ วิธีการเก็บข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) เป็นการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant interview) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงลึกตามประเด็นที่เกี่ยวข้อง เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา โดยพัฒนาเป็นแบบสัมภาษณ์ที่พัฒนาจากเอกสาร รายงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อค้นหาแนวคิด หลักการสันติธรรมมาภิบาล โดยผ่านการตรวจสอบเครื่องมือจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 รูป/คน จากคณาจารย์ประจำหลักสูตรสันติศึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิจาก บมจ. ธนาคารกรุงไทย

ขั้นตอนที่ 3 ดำเนินกระบวนการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) โดยมีคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ คณาจารย์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลสวย อำเภอลำปางค์ จังหวัดศรีสะเกษ ปลัดอำเภอลำปางค์ จังหวัดสุรินทร์ ผู้ใหญ่บ้านท่าคอยนาง จังหวัดศรีสะเกษ ครูโรงเรียนบ้านท่าคอยนาง จังหวัดศรีสะเกษ ผู้จัดการ Financial Planner บมจ.ธนาคารกรุงไทย สาขาศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ พระสงฆ์ และไวยาวัจกร วัดท่าคอยนาง เพื่อให้ทราบถึงปัญหา แนวทาง และการปรับปรุง ให้สามารถเกิดเป็นรูปแบบการบริหารจัดการด้านการเงินของวัดไทยตามหลักสันติธรรมาภิบาลของวัดท่าคอยนาง อำเภอลำปางค์ จังหวัดศรีสะเกษ

ขั้นตอนที่ 4. เมื่อได้รูปแบบการบริหารจัดการด้านการเงินของวัดไทยตามหลักสันติธรรมาภิบาลแล้ว จึงได้ดำเนินการจัดทำต้นแบบ (Prototype) การพัฒนาการบริหารจัดการด้านการเงินของวัดท่าคอยนาง ในการจัดทำบัญชีรับ-จ่าย มี 4 ประเภท คือ การบริหารจัดการสมุดบัญชีเงินสดย่อย การบริหารจัดการบัญชีเงินสดรับ-จ่าย การบริหารจัดการสมุดบัญชีรายรับ (บัญชีธนาคารที่มีการโอนเงินเข้าโดยตรง) และการบริหารจัดการสมุดบัญชีรายจ่าย

ขั้นตอนที่ 5 การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย นำเสนอผลการวิจัยเป็นแบบเชิงพรรณนาวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และปัญหาการบริหารจัดการด้านการเงินของวัดในประเทศไทย จากการวิจัยพบว่า พระพุทธศาสนาได้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับวิถีชีวิตของชาวไทย ตั้งแต่อดีตจนปัจจุบัน ประชากรส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา จำนวนวัดและพระสงฆ์ในประเทศไทยในปี พ.ศ. 2562 พบว่ามีวัดที่มีพระสงฆ์ทั่วประเทศไทยมีจำนวนทั้งสิ้น 41,310 วัด (National Office of Buddhism, 2019) และพระภิกษุ-สามเณร จำนวน 252,851 รูป (Khaosod Online, 2019) จากการวิจัยของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ได้ทำการสำรวจวัดจำนวน 490 แห่งใน 15 จังหวัด พบว่าวัดโดยเฉลี่ยมีรายได้ปีละ 3.2 ล้านบาท โดยมาจากเงินบริจาคเพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะด้าน เช่น งานซ่อมแซม เฉลี่ยประมาณ 2 ล้านบาท รองลงมาคือรายรับจากการสร้างพระเครื่องบูชาเฉลี่ยประมาณ 1.4 ล้านบาท และเงินบริจาคในโอกาสพิเศษเฉลี่ยประมาณ 1 ล้านบาท ขณะที่รายจ่ายประมาณ 2.8 ล้านบาท โดยมากเป็นค่าก่อสร้างและซ่อมแซม รองลงมาเป็นค่าบำรุงรักษาสถานที่และอุปกรณ์เฉลี่ยประมาณ 4.5 แสนบาท เมื่อประมาณการคาดว่าแต่ละปีจะมีเงินหมุนเวียนในวัดประมาณ 1-1.2 แสนล้านบาท (Chunsom, 2014) นอกจากนี้ในงานวิจัยยังพบปัญหาการทุจริตและปัญหาการบริหารจัดการเงิน ปัญหาเชิงกฎหมายที่ไม่รัดกุม และมอบอำนาจให้กับเจ้าอาวาสดูแลจัดการ ไม่มีกลไกการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจเจ้าอาวาส ปัญหาการแต่งตั้งให้บุคคลอื่นมาทำหน้าที่ ที่ไม่ใช่กิจของสงฆ์ เช่น ไวยาวัจกรหรือคณะบุคคลที่เข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนเจ้าอาวาส โดยไม่มีการตรวจสอบถ่วงดุล ส่วนตำแหน่ง

ไวยาวัจกร ไม่ได้มีการกำหนดคุณสมบัติในเชิงการบริหาร เป็นเพียงข้อกำหนดในลักษณะกว้างๆ ทั้งที่วัดเป็นนิติบุคคล ตามกฎหมายต้องมีการบริหารจัดการที่เป็นระบบและสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล (Chunsom, 2012)

ในการแก้ปัญหาโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์และวัดไทย จึงได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ต่อมาฉบับแก้ไขฉบับที่ 2 พ.ศ. 2535 การบังคับบัญชาที่ชัดเจน โดยมีเจ้าอาวาสเป็นผู้ที่ได้รับแต่งตั้งมีหน้าที่และอำนาจตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ให้เป็นผู้บริหารจัดการภายในวัด นอกจากนั้นยังมีกฎกระทรวงฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2511) ออกตามความในพระราชบัญญัติสงฆ์ พ.ศ. 2505 และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535 มีสาระสำคัญที่เกี่ยวกับการบริหารกิจการของวัด ได้แก่ (1) การได้ทรัพย์สินมาเป็นศาสนสมบัติ (2) การกั้นที่ดินซึ่งเป็นวัดให้เป็นที่ดินจัดประโยชน์ (3) การให้เช่าที่ดินหรืออาคาร (4) การให้เช่าที่ธรณีสงฆ์ ที่กลบนา หรือที่ดินที่วัดกันไว้เป็นประโยชน์ (5) การเก็บรักษาเงินของวัด (6) ให้เจ้าอาวาสจัดให้ไวยาวัจกรหรือผู้จัดประโยชน์ของวัด ซึ่งเจ้าอาวาสแต่งตั้งทำบัญชีรับจ่ายเงินของวัด (7) กรณีที่วัด เจ้าอาวาส ไวยาวัจกร หรือผู้จัดประโยชน์วัดถูกฟ้องหรือถูกหมายเรียกเข้าเป็นโจทก์ร่วมหรือจำเลยร่วมที่เกี่ยวกับการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด และ (8) ให้กรมการศาสนากำหนดแบบทะเบียนบัญชี แบบสัญญาเกี่ยวกับดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด (Chunsom, 2014) การบริหารจัดการในวัดที่เกี่ยวข้องการจัดการด้านการเงิน มีปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อการจัดการศาสนสมบัติวัด 5 ปัจจัย คือ 1) ปัจจัยด้านการบริการศาสนสมบัติวัด 2) ปัจจัยด้านการควบคุมศาสนสมบัติวัด 3) ปัจจัยด้านการแต่งตั้งบุคลากรที่ดูแลรักษาและดำเนินการ 4) ปัจจัยด้านการทำบัญชีรักษาศาสนสมบัติวัด และเงินผลประโยชน์ของวัด และ 5) ปัจจัยด้านการจัดทำบัญชีให้เป็นรูปแบบที่เหมาะสม มีความจำเป็นต่อการจัดการศาสนสมบัติวัด (Phramaha Sunan Ruchiwet, 2014) โดยเจ้าอาวาสต้องทำให้เกิดการจัดการศาสนสมบัติวัดให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่นร่วมดำเนินการจัดการศาสนสมบัติวัดในการวางแผน การจัดการความสัมพันธ์บุคคลในวัดและชุมชนโดยรอบ การดูแลจัดการทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรอื่นๆ ให้ดำเนินงานจัดการเป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ นอกจากนี้ยังมีด้านอื่นๆ ที่ต้องบริหารจัดการได้แก่ 1) ศาสนบุคคล ได้แก่ พระภิกษุ สามเณร ผู้อยู่ในวัดหรือชุมชนเดียวกัน ตามพระราชบัญญัติที่คณะสงฆ์ 2) ศาสนธรรม คือ พระสัทธรรม คำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อันประกอบด้วยพระธรรม และพระวินัย ที่นำมาใช้เป็นธรรมนูญการปกครองของสงฆ์ และคณะสงฆ์ จะพึงต้องปฏิบัติตามเพื่อยังประโยชน์ตน ประโยชน์ผู้อื่น ให้สำเร็จด้วยดี 3) ศาสนสถาน และศาสนวัตถุ (ศาสนสมบัติ) ได้แก่ วัดและทรัพย์สินต่างๆ ทั้งสังฆารัมภ์และอสังฆารัมภ์ อันเป็นของวัด หรือของหมู่พระภิกษุสงฆ์ สามเณรโดยรวม และ 4) ศาสนพิธี ได้แก่ กุศลพิธี บุญพิธี ทานพิธีต่างๆ เป็นต้น อันเป็นส่วนช่วยจรรโลงพระพุทธศาสนา

ปัญหาด้านรายจ่ายต่างๆ ในการจัดการดูแลวัด เพื่อให้เป็นไปด้วยความเป็นระเบียบ สวยงาม เช่น งานก่อสร้าง งานซ่อมแซม โปสท์ หรือ ศาสนสถานอื่นๆ นอกจากรายจ่ายประจำ เช่น ค่าไฟฟ้า ค่าน้ำประปา รายรับของวัดส่วนมากจะมาจากเงินบริจาค โดยมีรายรับจากการระดมทุนในหลายแห่ง โดยเฉพาะจากประชาชน ซึ่งมีความใกล้ชิดกับวัดมากที่สุด ตามวัตถุประสงค์เฉพาะด้าน จึงถือว่ารายได้จากการบริจาคทำบุญเป็นรายได้ที่

มากที่สุดของวัดในประเทศไทย การกำกับดูแลการบริหารจัดการทางการเงินของวัดไทย นอกเหนือจากพระธรรมวินัย ซึ่งเป็นกฎข้อบังคับในการดูแลวินัยของพระภิกษุสงฆ์แล้ว มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องในหลายระดับตั้งแต่พระราชบัญญัติ กฎกระทรวง กฎมหาเถรสมาคม ระเบียบกรมการศาสนา ระเบียบสำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ระเบียบมหาเถรสมาคม และมติมหาเถรสมาคม ในการกำกับดูแลการบริหารจัดการวัดประกอบด้วย ดังต่อไปนี้

1) **พระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ พ.ศ. 2505** แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ซึ่งมีการกำหนดโครงสร้างในการปกครองคณะสงฆ์ อำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคม การปกครองคณะสงฆ์ ประเภทของวัด ฐานะนิติบุคคลของวัด และบทบาทของเจ้าอาวาสที่วัดและที่ซึ่งขึ้นต่อวัด หน้าที่และอำนาจของเจ้าอาวาส ประเภทของศาสนสมบัติ การดูแลรักษาและการจัดการศาสนสมบัติกลางและของวัด

2) **กฎกระทรวง ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2511** ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ว่าด้วยการกั้นที่ดินซึ่งเป็นที่ดินให้เป็นที่จัดประโยชน์ การให้เช่าที่ดินหรืออาคารและที่ธรณีสงฆ์การเก็บรักษาเงินของวัด และกฎกระทรวง ว่าด้วยการแบ่งส่วนราชการ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ พ.ศ. 2545 หน้าที่ ภารกิจการลักษณะและการแบ่งส่วนราชการของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

3) **กฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 18 (พ.ศ. 2536)** ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนไวยาวัจกร ระบุถึงความหมาย ลักษณะของคุณสมบัติ การแต่งตั้ง การพ้นจากหน้าที่ และการถอดถอนไวยาวัจกรออกจากหน้าที่ไวยาวัจกร

4) **ระเบียบกรมการศาสนา** การจ่ายเงินผลประโยชน์ของวัด พ.ศ. 2498 กำหนดความหมายประเภทขอบเขต วิธีการเบิกจ่ายเงินผลประโยชน์ของวัด

5) **ระเบียบกรมการศาสนา** ว่าด้วยการขอและจัดสรรเงินอุดหนุนบูรณะวัด พ.ศ. 2513 หลักเกณฑ์การพิจารณา ลักษณะและหนังสือรายงานการขอเงินอุดหนุนบูรณะวัด

6) **ระเบียบกรมการศาสนา** ว่าด้วยการจัดประโยชน์แทนวัด พ.ศ. 2514 ระบุขั้นตอน วิธีการหลักเกณฑ์และการถอนคืนการจัดประโยชน์แทนวัด และว่าด้วยการนำสิทธิการเช่าอาคารศาสนสมบัติ ไปทำสัญญาผูกพันเงินกู้กับธนาคาร พ.ศ. 2526 ขั้นตอน วิธีการด้วยการนำสิทธิการเช่าอาคารศาสนสมบัติไปทำสัญญาผูกพันเงินกู้กับธนาคาร อีกทั้งระเบียบที่ว่าด้วยวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการปลูกสร้างอาคารในที่วัดหรือที่ธรณีสงฆ์ของวัดอันมีผู้เช่า พ.ศ. 2537 ขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติเกี่ยวกับการปลูกสร้างอาคารในที่วัดหรือที่ธรณีสงฆ์ของวัดอันมีผู้เช่า

7) **ระเบียบสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ** ว่าด้วยการเบิกจ่ายนิตยภัต พ.ศ. 2551 ความหมาย นิตยภัต พระภิกษุ การจัดทำบัญชีจ่าย บัญชีตกเบิก และการเบิกจ่ายเงินอุดหนุนอุปถัมภ์นิตยภัต

8) **ระเบียบมหาเถรสมาคม** ว่าด้วยการจัดงานวัด พ.ศ. 2537 ความหมาย ขอบเขต ข้อห้ามข้อพึงปฏิบัติในการจัดงานวัด

9) **มติมหาเถรสมาคม** ครั้งที่ 14/2521 เกี่ยวกับการให้เช่าที่วัดหรือที่ธรณีสงฆ์เพื่อสร้างอาคารพาณิชย์ การกำหนดวิธีปฏิบัติในการนำที่ธรณีสงฆ์ให้เช่าเพื่อสร้างอาคารพาณิชย์ และมติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ 26/2543 ว่าด้วยหลักเกณฑ์การฝาก และส่งจ่ายเงินผาติกรรมหลักเกณฑ์ในการฝากและส่งจ่ายเงินค่าผาติกรรม

พระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบ และมติ เหล่านี้จะเป็นแนวทาง และมีส่วนช่วยให้การบริหารจัดการทางการเงินของวัดในประเทศไทยมีการดำเนินการสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล ในการบริหารจัดการทางการเงิน การมีโครงสร้างเพื่อการบริหารการเงินขององค์กร การจัดทำรายงานทางการเงินที่สามารถเข้าถึง และตรวจสอบได้โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การบริหารจัดการทรัพย์สินของวัด เพื่อให้เกิดความคุ้มค่าและเน้นการใช้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพ การบริหารแหล่งเงินทุน การบริหารรายได้และค่าใช้จ่าย และการกำกับดูแลโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาการบริหารจัดการการเงินของวัดไทยตามหลักสันติธรรมาภิบาลในพระพุทธศาสนาเถรวาทในด้านบริหารจัดการด้านการเงิน ได้พบว่า รูปแบบการบริหารจัดการด้านการเงินตามคัมภีร์พระไตรปิฎก คือการนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ มาบูรณาหลักธรรมกับศาสตร์สมัยใหม่ มาใช้ในการบริหารจัดการ หลักธรรมที่ส่งเสริมภาวะผู้นำตามแนวพระพุทธศาสนา ของผู้บริหารมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย ได้แก่ หลักทศุติยาปณิณธรรม หลักสัปปุริสธรรม 7 หลักอิทธิบาท 4 หลักสังคหวัตถุ 4 ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่ทำให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ด้านวิสัยทัศน์ คือ จักขุมาและหลักสัปปุริสธรรม 7 ด้านความชำนาญ คือ วิรุโธและอิทธิบาท 4 ด้านมนุษยสัมพันธ์ คือ นิสสัยสัมปันโน และหลักสังคหวัตถุ 4 ได้นำเสนอหลักธรรมที่ใช้ในการบริหารผู้นำที่ดีไว้ว่า ผู้ประกอบด้วย สัปปุริสธรรม คือ คุณธรรมของสัตบุรุษ คือ คนดีมีศีลธรรมให้รู้จักเหตุ รู้จักผล ให้รู้เขา รู้เรา แล้วให้รู้จักวางตัวให้เหมาะสมกับกาลเทศะบุคคล สังคมและสถานการณ์ รู้จักหลักปฏิบัติต่อกันด้วยดีระหว่างผู้บังคับบัญชากับลูกน้อง หรือ ผู้ใต้บังคับบัญชาตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้า ชื่อ เภฏฐิมทิส 1 ในทิส 6 ความว่า เภฏฐิมทิส คือ ทิศเบื้องต่ำ เจ้านาย หรือ ผู้บังคับบัญชาพึงบำรุงบำรุงการพัฒนาบุคลากร โดยการแนะนำ สั่งสอน อบรม บ่มนิสัยผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ให้เป็นคนดี มีคุณภาพ มีคุณธรรมอยู่เสมอคือ 1) เนะ ให้ทำดีให้ถูกต้องตามหลักวิชาตามหลักกฎหมายและศีลธรรม 2) นำ โดยทำดีให้ดูเป็นแบบอย่างที่ดี 3) สั่ง ให้ปฏิบัติหน้าที่ความรับผิดชอบด้วยวิธีที่ถูกต้อง เหมาะสมและเป็นธรรม 4) สอน ให้เรียนรู้และปฏิบัติงานให้ได้ผลดีมีประสิทธิภาพ 5) มอบให้หอม คือ ให้เพิ่มพูนวิชาความรู้คู่คุณธรรม 6) อบรมให้แห้ง คือ ให้อย่างหรือเผากิเลส โดยให้การศึกษาอบรม กาย วาจา และใจ โดยการปฏิบัติธรรมได้แก่ทานกุศล ศีลกุศล ภวนากุศลและ/หรือ ศีล สมาธิ ปัญญา อันมีรายละเอียดอยู่ในอริยมรรคมีองค์ 8 เพื่อให้มีมานะละทวิภูติ และเพื่อกำจัดกิเลสตัณหาอุปาทานให้เบาบางลงให้เจริญอยู่แต่คุณความดีมีศีลธรรม (Phrarajvorametee (Veera Vorapanyo), 2016)

แนวคิดเรื่องธรรมาภิบาล (Good Governance) เข้ามาในประเทศไทยและเริ่มแพร่หลายนับจากเหตุการณ์วิกฤติการณ์ทางการเงิน พ.ศ. 2540 โดยคณะรัฐมนตรี เมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้ใช้คำว่าระบบการบริหารและการจัดการบ้านเมืองที่ดีหรือธรรมาภิบาล และได้มีการออกพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ซึ่งเน้นธรรมาภิบาลที่ให้ความหมายไปในทางบริหารราชการ หมายถึง ระบบโครงสร้าง กระบวนการต่างๆ ที่ได้วางแนวปฏิบัติหรือวางกฎเกณฑ์ความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม เพื่อให้ส่วนต่างๆ ของสังคมมีการพัฒนาและอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและเป็นธรรม ธรรมาภิบาลเป็นเรื่องของการปกครอง และบริหารจัดการ ในการกำกับสิทธิและหน้าที่ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียระหว่างกัน การบริหารวัด ซึ่งเป็นสถานที่ประกอบกิจกรรมทางศาสนา มีศาสนิกชนเป็นผู้รับประโยชน์ การยึดหลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการจึงเป็นเรื่องจำเป็น เพื่อให้ผู้ที่ได้รับประโยชน์และผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับการดูแลและรักษาผลประโยชน์เป็นอย่างดี คณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งเอเชียและแปซิฟิกได้กำหนดหลักการบริหารจัดการที่ดีประกอบด้วย 8 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วม 2) หลักนิติธรรม 3) ความโปร่งใส 4) การสนองตอบรับ 5) มุ่งเน้นฉันทามติ 6) หลักความเสมอภาค 7) หลักประสิทธิภาพและประสิทธิผล และ 8) หลักความรับผิดชอบ (UNESCAP, 2013)

การกำกับดูแลทางด้านธรรมาภิบาลในประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ ได้จัดทำคู่มือการจัดระดับการกำกับดูแลองค์การภาครัฐตามหลักธรรมาภิบาลเพื่อการบริหารจัดการที่ดีขึ้น และกำหนดองค์ประกอบที่สำคัญของธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการที่ดีไว้ 10 องค์ประกอบ คือ 1) หลักประสิทธิผล 2) หลักประสิทธิภาพ 3) หลักการตอบสนอง 4) หลักการรับผิดชอบ (Accountability) 5) หลักความโปร่งใส 6) หลักการมีส่วนร่วม 7) หลักการกระจายอำนาจ 8) หลักนิติธรรม 9) หลักความเสมอภาค และ 10) หลักมุ่งเน้นฉันทามติ (Chunsom, 2014) นอกจากนี้ ยังองค์ประกอบสำหรับการวิเคราะห์ความเสี่ยงตามหลักธรรมาภิบาลไว้ 8 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความรับผิดชอบ 2) การมีส่วนร่วม 3) ความโปร่งใส 4) หลักนิติธรรม 5) การสนองตอบรับ 6) หลักคุณธรรม 7) หลักความเสมอภาค และ 8) หลักความคุ้มค่า (Chunsom, 2012)

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อนำเสนอการพัฒนากาการบริหารจัดการด้านการเงินตามหลักสันติธรรมาภิบาลของวัดท่าคอยนาง อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ จากการวิจัยพบ 5 P's PEACE FINANCE MODEL ได้แก่ PEACE PERSON (ผู้ที่เกี่ยวข้องและคุณสมบัติ) PEACE MANAGEMENT (การบริหารจัดการด้านการเงินของวัด) PEACE PRINCIPLE (หลักธรรม) PEACE LAW (การปฏิบัติตามกฎกระทรวง) และ PEACE GOOD GOVERNANCE (หลักสันติธรรมาภิบาล) (ตามแผนภาพที่ 1)

แผนภาพที่ 1 แผนภูมิการบริหารจัดการด้านการเงินของวัดไทยตามหลักสันติธรรมภิบาล

1) PEACE PERSON (ผู้ที่เกี่ยวข้องและคุณสมบัติ) การบริหารจัดการด้านการเงินของวัดท่าคอยนาง ได้แก่ เจ้าอาวาส ต้องมีภาวะผู้นำเป็นผู้มองรอบด้าน มีความซื่อสัตย์สุจริต มีหลักธรรมาภิบาล ส่วนไวยาวัจกร ต้องมีความรู้ความเข้าใจด้านการเงินและการจัดทำบัญชีเบื้องต้น มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความโปร่งใส พร้อมให้สามารถตรวจสอบได้ทุกขณะ

2) PEACE MANAGEMENT (การบริหารจัดการเงินของวัด) ให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการในการบริหารเงินวัดชัดเจน มีบุคคลที่เกี่ยวข้องอย่างน้อย 3 รูป/คน ได้แก่ เจ้าอาวาส ไวยาวัจกร พระเลขาหรือพระที่ ได้รับมอบหมาย การรับบริจาคจากการตั้งตู้รับบริจาคภายในวัดให้ติดวัตถุประสงค์หน้าตู้รับบริจาคชัดเจน มีคณะกรรมการควบคุมดูแลการเปิดตู้รับบริจาค การเปิดบัญชีเงินฝากธนาคารของวัดให้สอดคล้องกับเจตนาหรือวัตถุประสงค์ของผู้บริจาคโดยแยกบัญชีชัดเจน เงินที่ผู้บริจาคให้ฝากและใช้ไปตามเจตนาหรือวัตถุประสงค์ของผู้บริจาค การลงนามส่งจ่ายเงินในบัญชีธนาคารอย่างน้อย 2 ใน 3 รูป/คน ของคณะกรรมการในการบริหารเงินของวัด มีการลงบัญชีเงินส่วยย่อยที่ใช้เป็นประจำวัน เงินสดรับ เงินสดจ่าย สมุดบัญชีธนาคาร มีการกระหนบยอดทุกสิ้นวัน มีคณะกรรมการตรวจสอบ มีการรายงานทางการเงินของวัดทุกสิ้นเดือน สิ้นงวด และสิ้นปีปฏิทิน

3) PEACE PRINCIPLE (หลักธรรม) ที่นำมาใช้ในการบริหารจัดการด้านการเงินของวัดท่าคอยนาง ได้แก่ หลักสุจริต คือ ทำหน้าที่ให้สุจริต ทำงานให้สุจริต หลักสัจจะ คือ ต้องมีความซื่อสัตย์ ความซื่อ ความจริง ความตรง และมีความรับผิดชอบ หลักสัปปุริสธรรม 7 เป็นธรรมของสัตบุรุษ ธรรมที่ทำให้เป็นสัตบุรุษ เป็นคุณสมบัติ

ของคนดี ธรรมของผู้ดี ประกอบไปด้วย อัมมัญญตา เป็นผู้รู้จักเหตุ อตถัญญตา เป็นผู้รู้จักผล อัตตัญญตา เป็นผู้รู้จักตน มัตตัญญตา เป็นผู้รู้จักประมาณ กาลัญญตา เป็นผู้รู้จักกาล ปริสสญญตา เป็นผู้รู้จักบริษัท ปุคคลัญญตา เป็นผู้รู้จักบุคคล

4) PEACE LAW (การปฏิบัติตามกฎกระทรวง) ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2511 ออกตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ในการบริหารจัดการเงินของวัดต้องปฏิบัติตามกฎกระทรวงนี้ ข้อ 5 การเก็บรักษาเงินของวัดในส่วนที่เกินสามพันบาทขึ้นไปให้เก็บรักษาโดยฝากไว้ที่กรมการศาสนา (ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ) หรือธนาคาร หรือนิติบุคคลที่กรมการศาสนา (ปัจจุบันเปลี่ยนเป็น สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ) ให้ความเห็นชอบ ทั้งนี้ให้ฝากในนามของวัด การดูแลรักษาและจัดการเงินการกุศลที่มีผู้บริจาค ให้เป็นไปตามความประสงค์ของผู้บริจาค ข้อ ๖ ให้เจ้าอาวาสจัดให้ไวยาวัจกรหรือผู้จัดประโยชน์ของวัดซึ่งเจ้าอาวาสแต่งตั้ง ทำบัญชีจ่ายเงินของวัด และเมื่อสิ้นปีปฏิทิน ให้ทำบัญชีเงินรับจ่ายและคงเหลือทั้งนี้ ให้เจ้าอาวาสตรวจตราดูแลให้เป็นไปโดยเรียบร้อยและถูกต้อง และข้อ 8 ให้กรมการศาสนา (ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ) กำหนดแบบทะเบียนบัญชี แบบสัญญา แบบพิมพ์อื่นๆ และให้คำแนะนำการปฏิบัติแก่วัดเกี่ยวกับการดูแลรักษา และการจัดการศาสนสมบัติของวัด ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นไปตามกฎกระทรวงนี้ ในกฎกระทรวงข้อนี้ สำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้กำหนดแบบพิมพ์ต่างๆ ขึ้นเกี่ยว กับเงินของวัด เพื่อให้วัดนำไปใช้ ได้แก่ บัญชีรับจ่ายเงิน บัญชีงบประมาณ ใบเสร็จรับเงิน

5) PEACE GOOD GOVERNANCE (หลักสันติธรรมาภิบาล) ประกอบไปด้วย 6 หลัก ได้แก่ *หลักนิติธรรม* คือการใช้กฎหมายและพร้อมใจปฏิบัติ *หลักคุณธรรม* คือการยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม มีความซื่อสัตย์จริงใจ มีระเบียบวินัย ตลอดจนมีความชอบธรรมในการใช้อำนาจอย่างถูกต้อง *หลักความโปร่งใส* มีการเปิดเผยข้อมูลอย่างตรงไปตรงมา ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ถูกต้อง รวดเร็ว ไม่บิดเบือน ไม่ปิดบัง *หลักการมีส่วนร่วม* เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ร่วมกิจกรรม ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไข และร่วมรับผิดชอบ *หลักความรับผิดชอบต่อสังคม* โดยให้ผู้ตรวจสอบสามารถตรวจสอบได้ทุกขณะเพื่อแสดงความโปร่งใสในการปฏิบัติงาน และ *หลักความคุ้มค่า* เมื่อมีบริหารจัดการเงินซึ่งเป็นเงินของผู้บริจาค ต้องมีการบริหารเงินให้คุ้มค่า ให้เกิดประโยชน์สูงสุด คุ้มค่าทั้งเงิน คุ้มค่าเวลา และคุ้มค่าแรงงาน ตรงตามเจตนาหรือวัตถุประสงค์ของผู้บริจาคเงิน

สรุปได้ว่า เมื่อนำหลักสันติธรรมาภิบาล มาใช้จะก่อให้เกิดสันติ มีความสงบสุข มีความเรียบร้อยปราศจากความขัดแย้งใดๆ ในวัด ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชนและสังคมของวัดทำคอยนาง รูปแบบการพัฒนาการบริหารจัดการด้านการเงินของวัดทำคอยนางโดยมี 5 P's PEACE FINANCE MODEL เป็นแนวทางเพื่อสู่กระบวนการและผลลัพธ์การพัฒนาการบริหารจัดการด้านการเงินตามหลักสันติธรรมาภิบาลของวัดทำคอยนาง อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ เป็นการจัดทำบัญชีรับ-จ่าย เพื่อนำไปบริหารจัดการด้านการเงินตามหลักสันติธรรมาภิบาลของ

วัดท่าคอยนาง พบว่า แบบบัญชีที่วัดจำเป็นต้องมี คือ สมุดเงินสด บัญชีแยกประเภท บัญชีรับจ่ายของวัด และงบปีแสดงรายการรับจ่ายและเงินคงเหลือสำหรับปี

การจัดทำต้นแบบ (Prototype) การพัฒนาการบริหารจัดการด้านการเงินของวัดท่าคอยนาง ในรูปแบบ QR Code e-Donation ผ่านเข้าบัญชีธนาคารกรุงไทย (ดังแผนภาพที่ 2) โดยมีการจัดทำบัญชีรับ-จ่าย มี 4 ประเภท ดังนี้ต่อไป

- 1) การบริหารจัดการสมุดบัญชีเงินสดย่อย
- 2) การบริหารจัดการบัญชีเงินสดรับ-จ่าย
- 3) การบริหารจัดการสมุดบัญชีรายรับ (บัญชีธนาคารที่มีการโอนเงินเข้าโดยตรง)
- 4) การบริหารจัดการสมุดบัญชีรายจ่าย

แผนภาพที่ 2 QR Code e-Donation วัดท่าคอยนาง อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ

องค์ความรู้ใหม่

จากรูปแบบ 5 P's PEACE FINANCE สามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการการเงินของวัด นอกจากนี้ครัวเรือน และองค์กรส่วนท้องถิ่น สามารถนำรูปแบบที่ได้จากการวิจัยนี้ ไปปฏิบัติเพื่อเป็นหลักการเรียนรู้ในการพัฒนาวัดและองค์กรอื่นๆ ให้เป็นไปอย่างเรียบร้อย ถูกหลักกฎหมาย และพัฒนาเศรษฐกิจได้อย่างยั่งยืน (ดังแผนภาพที่ 3)

แผนภาพที่ 3 รูปแบบการจัดการบริหารการเงินตามหลักสันติธรรมาภิบาล

อภิปรายผลการวิจัย

สภาพปัญหาการบริหารจัดการด้านการเงินของวัดท่าคอยนาง เนื่องจากเป็นวัดขนาดเล็กประจำหมู่บ้านท่าคอยนาง วัดไม่มีเจ้าอาวาส มีพระภิกษุเข้า-ออกบ่อยครั้ง และไม่มีไวยาวัจกร ไม่มีคณะกรรมการดูแลและจัดการเงินของวัด ไม่มีการจัดระบบบัญชี ไม่มีรูปแบบและกระบวนการจัดการเงินของวัด ชาวบ้านไม่ทราบว่าวัดมีเงินในบัญชีอยู่จำนวนเท่าใด เปิดบัญชีกับธนาคารใด ทางวัดนำเงินไปทำอะไรบ้าง ไม่สามารถติดตามความเคลื่อนไหวของการใช้เงินของวัด จึงเกิดความไม่ไว้วางใจกัน ไม่มีการรายงานยอดเงินในบัญชี พระสงฆ์และชาวบ้านไม่ได้มีส่วนร่วมและไม่ทราบว่าเงินวัดมีจำนวนเท่าใด วัดอุปสรรคของการเปิดบัญชีไม่มีความชัดเจน รวมทั้งไม่มีการออกใบอนุโมทนาบัตร ผู้ทำหน้าที่ดูแลเงินวัดไม่มีความรู้ทางการเงินและบัญชี อีกทั้งวัดไม่มีระบบบัญชีที่ดี ไม่มีผู้ตรวจสอบบัญชี ไม่มีการรับรองรายงาน และไม่มีการประกาศต่อสาธารณะ ซึ่งตามกฎหมายกระทรวง ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2511 เมื่อผลการวิจัยได้นำเสนอรูปแบบการพัฒนาการบริหารจัดการด้านการเงินของวัดท่าคอยนางโดยมี 5 P's PEACE FINANCE MODEL เป็นแนวทางเพื่อสู่กระบวนการ และผลลัพธ์การพัฒนาการบริหารจัดการด้าน

การเงินตามหลักสันติธรรมาภิบาลของวัดท่าคอยนาง เพื่อการบริหารจัดการสมุดบัญชีเงินสดย่อย การจัดการบัญชีเงินสดรับ-จ่าย การบริหารจัดการสมุดบัญชีรายรับ (บัญชีธนาคารที่มีการโอนเงินเข้าโดยตรง) และการบริหารจัดการสมุดบัญชีรายจ่าย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศาสนสมบัติโดยใช้แนวทางประชาธิปไตย (Junsontima, 2018) ซึ่งแนวทางการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศาสนสมบัติ เป็นการปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในพระธรรมวินัย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎกระทรวง มติมหาเถรสมาคม จริยาพระสังฆาธิการ หลักธรรมาภิบาลตามที่บัญญัติในพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.2546 การเปิดโอกาสให้ทราบความเคลื่อนไหวรวมทั้งรายงานทางการเงินของวัด ทำให้วัดกับภาครัฐโดยตัวแทน รวมทั้งเอกชนและประชาชนเกิดความไว้วางใจในความโปร่งใสของวัด เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันเชื่อใจกันให้ความร่วมมือและช่วยเหลือกันในด้านต่างๆ ด้วยจิตอาสาอย่างเต็มกำลังความสามารถ เกิดความศรัทธาระหว่างวัดกับทุกภาคส่วนอย่างแท้จริง นำพาไปสู่ความร่วมมือกันพัฒนาวัดและสถาบันพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ยังเป็นแนวทางในการป้องกันปัญหาด้านการเงิน ซึ่งตรงกับงานวิจัยเรื่องแนวทางการป้องกันและปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชันในหน่วยงานภาครัฐ (Apaipak, 2018) เพื่อเป็นมาตรการแก้ไขปัญหาการป้องกันการทุจริตในสังคมไทย นอกจากการใช้มาตรการทางด้านกฎหมายในการปราบปรามแล้ว ควรนำหลักการบริหารจัดการบ้านที่ดีหรือหลักธรรมาภิบาลมาปฏิบัติอย่างเคร่งครัดควรจะต้องมีการสร้างเครื่องหมายแห่งความดีให้เกิดขึ้นกับตัวเองและสังคม สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงในโลกปัจจุบัน จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่จะป้องกันและปราบปรามการทุจริตได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้นในอนาคต อีกทั้งเป็นไปในแนวทางเดียวกับงานวิจัยเรื่อง ธรรมาภิบาลในการบริหารการเงินการคลังภาครัฐ (Krivas, and Natsrit, 2019) ซึ่งวัดควรจะเป็นองค์กรต้นแบบที่ดีภาครัฐทั้ง 6 องค์กร มีกระบวนการและวิธีการในการนำหลักธรรมาภิบาล มาใช้ในการบริหารการเงินการคลังภาครัฐ ที่ครอบคลุมทั้งในด้านหลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักการมีส่วนร่วม หลักความโปร่งใส หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการใช้ประโยชน์

1.1 จัดเผยแพร่และอบรมตามหลักสันติธรรมาภิบาล เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับวิธีการบริหารการเงินของวัดที่ถูกต้อง และความรู้ด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ถูกต้องตามกฎหมายแก่เจ้าอาวาส คณะกรรมการวัด ไวยาวัจกร และชุมชน

1.2 สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรจัดให้มีการอบรมให้กับเจ้าอาวาสทั่วประเทศ และให้มีการประกวดแข่งขัน และให้รางวัลแก่วัดที่มีการจัดระบบการบริหารจัดการที่ดี ตามหลักสันติธรรมาภิบาล เพื่อเป็นต้นแบบในการบริหารจัดการให้กับวัดอื่นต่อไป

1.3 ให้มีการอบรมการบริหารการเงินตามหลักสันติธรรมภิบาล แก่ไวยาวัจกร และพระสงฆ์ ที่ทำหน้าที่ดูแลจัดการบัญชีของวัด ปีละ 2 ครั้ง และทบทวนทุกๆ 3 เดือน

1.4 เสนอหลักสันติธรรมภิบาล ให้เป็นรายวิชาบังคับในการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั่วประเทศ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาหลักสันติธรรมภิบาลในองค์กรส่วนท้องถิ่น เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาสู่สังคมสันติสุข

2.2 ควรศึกษาหลักสันติธรรมภิบาลในองค์กรด้านการเงินการธนาคาร

2.3 ควรศึกษาหลักสันติธรรมภิบาลในการพัฒนาการบริหารวิสาหกิจเพื่อสังคม

References

- Apaipak, P. (2018). The Guidelines for Prevention and Suppression of the Corruption in the Government Agencies. *Chandrakasem Rajabhat University Journal of Graduate School*, 13(1), 2-12.
- Chunsom, N. (2012). *Buddhist Thai Temples' Financial Management* (Research Report). Research Center: National Institute of Development Administration.
- _____. (2014). Buddhist Thai Temples' Financial Management: The Congruence of Good Governance Principles. *NIDA Development Journal*, 54(1), 107-141.
- Junsontima, K. (2018). *The Study of Participation in Administration of the Temple s Religious Property Using Civil State Model* (Research report). Research and Development Office: King Prajadhipok's Institute.
- Khaosod Online. 2019. *Buddhist bureau reveals survey results of Buddhist monks and novices drastically reduced to 2.5 thousand nationwide*. Retrieved March 5, 2020, from https://www.khaosod.co.th/around-thailand/news_2957304.
- Krivas, K., & Natsrit, E. (2019). The Good Governance in Finance and Fiscal Management of Government. *Suvarnabhumi Institute of Technology*, 5(1), 138-148.
- Phramaha Sunan Ruchiwet. (2014). *Development of Model for Religious Property Management of Monasteries in Ayutthaya Province*. (Doctoral Dissertation). Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Phramaha Winai Champsaythong. (nd). School Administration according to Rajadhamma X and Good Governance. *Mahamakut Graduate School Journal*, 16(1), 194-203.

- Phrarajvorametee (Veera Vorapanyo). (2016). The Model of Leadership According to Buddhism of Administrators in Buddhist University of Thailand. *Journal of MCU Social Science review*, 5(1), 1-16.
- National Office of Buddhism. (2019). *Wat total summary report*. Retrieved March 5, 2020. from <http://www3.onab.go.th/2019/02/12/wattotalsummaryreport31012562/>.
- UNESCAP. (2013). *What is a good governance?*. Retrieved March 6, 2020, from <http://www.unescap.org/pdd/prs/ProjectActivities/Ongoing/gg/governance.asp>.
- Wongpanya, T. (2018). *The Standard*. Retrieved March 6, 2020, from <https://the-standard.co/head-of-monks-corruption/>.
- Thaipost online. (2019). *Judge change the temple, the first case, the court ordered 26 years "Prakru Kitti" prison to join "Nopparat" money laundering, Buddhist Bureau*. Retrieved March 6, 2020, from <https://www.thaipost.net/main/>.

ชุมชนสีเขียววัดสีขาว: รูปแบบการจัดการพื้นที่ด้านสิ่งแวดล้อม

ด้วยความโปร่งใสของวัดและชุมชนในจังหวัดพิจิตร*

Green community, White temple: Environmental management model

With the transparency of temples and communities in Phichit Province

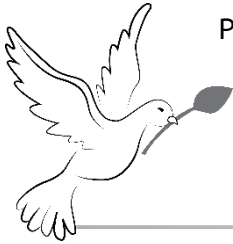
พระครูวิโชติสิกขกิจ, สุภาพค์พิมพ์ คล้ายธานี และ ¹ปริญา นิกรกุล

Phrakru Wichotsikkhakit, Suphangpim Klaythane and ¹Parinya Nikornkul

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author. Email: parinya555@msn.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการจัดการสิ่งแวดล้อมด้วยความโปร่งใส 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการพื้นที่สีเขียวและการสร้างความโปร่งใสของวัดและชุมชน เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม รวบรวมข้อมูลโดยการวิจัยเอกสาร การวิจัยภาคสนาม ประกอบด้วย การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต การสนทนากลุ่ม จัดเวทีสร้างความเข้าใจโครงการกับวัด/ชุมชน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 40 รูป/คน การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา และอธิบายด้วยวิธีพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. การจัดการสิ่งแวดล้อมด้วยความโปร่งใสประกอบด้วย 2 ประเด็นหลัก 11 ประเด็นย่อยซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ การจัดการสิ่งแวดล้อม ได้แก่ 1) การสร้างพื้นที่สีเขียว 2) แหล่งเรียนรู้ 3) การอนุรักษ์ 4) การลดพลังงาน และความโปร่งใส ได้แก่ 1) การปฏิบัติหน้าที่ 2) การใช้งบประมาณ 3) การใช้อำนาจ 4) การแก้ไขปัญหาการทุจริต 5) การปรับปรุงระบบการทำงาน 6) การเปิดเผยข้อมูล 7) การป้องกันการทุจริต 2. การปรับปรุงทัศนคติเพิ่มพื้นที่สีเขียวบริเวณวัดให้สอดคล้องกับกิจกรรมทางศาสนาให้เหมาะสมแก่การพักผ่อนและปฏิบัติธรรมโดยยึดธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่เดิมพร้อมทั้งการปรับปรุงใหม่ ดำเนินการในรูปแบบคณะกรรมการวัดทุกชั้นตอนโครงการหรือกิจกรรมภายในวัดมีการปรึกษาหารือกันมีการรายงานให้คนในชุมชนรับรู้รับทราบและสามารถตรวจสอบได้เพื่อลดข้อครหาระหว่างเจ้าอาวาสและชุมชน ใช้ความร่วมมือในการบริหารจัดการเพื่อยกระดับหน่วยงานในด้านคุณธรรม สิ่งแวดล้อม และความโปร่งใสในการดำเนินงาน

คำสำคัญ: ชุมชนสีเขียว; วัดสีขาว; รูปแบบการจัดการ

* Received March 23, 2020; Revised April 15, 2020; Accepted September 6, 2020

Abstract

The objectives of this research paper were 1) to study environmental management with transparency 2) to develop a model for managing green areas and creating transparency for temples and communities. It is a participatory action research. Data were collected by document research. Field research consists of in-depth interview, observation, group discussion. Organize a forum for understanding the project with temples / communities. 40 key informants / person, triangular data checking on data collection methods Data analysis was performed using content analysis and descriptive methods.

The results of the research were showed that 1) Environmental management with transparency consists of 2 main issues, 11 sub-points, with the following details: Environmental management, including 1) creating green spaces 2) learning resources 3) conservation 4) reducing energy and transparency, including 1) performing duties 2) using budgets 3) using power 4) solving problems of Fraud 5) Improvement of work system 6) Disclosure of information 7) Fraud prevention 2) The landscape adjustment would increase the green area around the temple in accordance with religious activities to be suitable for resting and practicing Dhamma by adhering to the existing nature and environment as well as new improvements. Conducted in the form of a temple committee at all stages, projects or activities within the temple, have consultations, reported to the community and could be examined to reduce grievances between the abbot and the community. Using management cooperation to upgrade departments in terms of morality, environment, and operational transparency.

Keywords: Green community; White temple; Management model

บทนำ

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้จัดทำแผนปฏิบัติการเชิงนโยบายด้านการจัดการพื้นที่สีเขียวชุมชนเมืองอย่างยั่งยืนขึ้น เพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางการเพิ่มพื้นที่สีเขียวอย่างยั่งยืนอย่างบูรณาการและผลักดันให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและทุกภาคส่วน การนำร่องการเพิ่มพื้นที่สีเขียวอย่างยั่งยืนในแปลงที่ดินของศาสนสถานโดยศาสนสถานที่ไม่ได้มีการก่อสร้างใหม่หรือศาสนสถานที่ยกสร้างใหม่ในพื้นที่เดิมให้มีพื้นที่สีเขียวอย่างน้อยร้อยละ 30 ของแปลงที่ดินและเป็นพื้นที่สีเขียวอย่างยั่งยืน เพื่อเป็นแหล่งนันทนาการให้บริการแก่ชุมชนในด้านการพักผ่อนหย่อนใจและประโยชน์ต่อสภาพแวดล้อม มีการยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เข้ามาแทนที่อดีต (Horsaengchai, 2020) ศาสนสถานประเภทวัดหรือพุทธศาสนสถานล้วนมีลักษณะการใช้พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นอาคารสิ่งก่อสร้าง ลานคอนกรีตและลานจอดรถ ขาดซึ่งการดำเนินการพัฒนาหรือปรับปรุงพื้นที่

ภายในวัดให้มีพื้นที่สีเขียวยั่งยืนแต่อย่างใดการส่งเสริมให้เกิดการเพิ่มหรือการจัดการพื้นที่สีเขียวอย่างยั่งยืน อันก่อให้เกิดประโยชน์ต่อคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนและเป็นการเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้คนเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Kitwechan, and Khonguan, 2011) สำนักงานสวนสาธารณะสำนักสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร ได้นิยามพื้นที่สีเขียวไว้ 7 ประเภทได้แก่ สวนชุมชนสวนถนนสวนระดับเมือง สวนระดับย่าน สวนหมู่บ้าน และสวนหย่อมขนาดเล็ก โดยสวนสาธารณะสีเขียวที่มีอยู่เดิมในพื้นที่ศึกษาทั้ง 6 สวน เป็นสวนที่รองรับคนทีมาจากที่ไกลๆ ถ้านำพื้นที่ที่มีศักยภาพเหล่านี้มาพัฒนาเป็นพื้นที่สาธารณะสีเขียวจะทำให้คนที่อยู่โดยรอบสามารถเข้าถึงพื้นที่สาธารณะสีเขียวได้โดยง่าย และเดินทางไม่ไกลแต่ทั้งนี้การเพิ่มพื้นที่สาธารณะสีเขียวต้องอาศัยความร่วมมือของเจ้าของพื้นที่ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ชุมชน วัดที่จะต้องส่งเสริมสนับสนุน และดูแลพื้นที่สาธารณะสีเขียวเพื่อให้พื้นที่เกิดความยั่งยืนต่อไป (Srinakluan, and Preyawanit, 2017)

มิติการใช้พื้นที่สาธารณะมีพื้นที่ทางกายภาพเป็นปัจจัยเกื้อหนุนที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์ในชุมชน พื้นที่ทางสังคม เป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้เกิดความเป็นชุมชนและส่งผลต่อพื้นที่ทางใจ พื้นที่ทางกายภาพควรปรับปรุงสภาพพื้นที่สาธารณะที่มีอยู่ในชุมชน เช่น พื้นที่วัด ถนนหนทางในชุมชน ลานกิจกรรมต่างๆ ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ความต้องการใช้พื้นที่ในวิถีชีวิตกิจกรรมและการเข้าถึงในปัจจุบัน การนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาคุณค่าและทุนทางสังคมในพื้นที่ชุมชนของตนเอง ทำให้เกิดพื้นที่ทางใจที่มาจากสำนึกความเชื่อหรือทัศนคติภายในไปสู่พื้นที่ทางกายภาพ เพื่อสร้างตัวตนการดำเนินการนี้ไม่ควรปล่อยให้ชุมชนจัดการเพียงลำพัง ซึ่งภาครัฐภาคเอกชน และประชาสังคมจะมีบทบาทในการสนับสนุนให้เกิดพื้นที่ดังกล่าวนี้ได้อย่างเป็นรูปธรรม (Kotchasee, and Anukulyudhathon, 2019) ในสถานการณ์ที่บทบาทของ ‘วัด’ ณ ปัจจุบันเริ่มเปลี่ยนแปลงจากการเป็นศูนย์รวมจิตใจของผู้คนมาสู่การเป็นที่จอดรถสำหรับทำกิจธุระต่างๆ ในโม่งยามที่พลุกพล่าน นำมาสู่การเกิดขึ้นของโครงการพลิกพื้นที่ ‘จิตวิญญาณวัด’ โครงการ ‘วัดบันดาลใจ’ ปักหมุดภารกิจที่จะทำให้วัด ต้นไม้ และที่จอดรถกลับมาหลอมรวมอยู่ด้วยกันอย่างพอดีๆ ผ่านการปรับโครงสร้างสภาพแวดล้อม สถาปัตยกรรม ระบบการจัดการ รวมถึงกิจกรรมต่างๆ ภายในวัด เพื่อที่ว่าในอนาคตข้างหน้าพื้นที่ที่เราเรียกขานกันว่าวัดจะได้กลับมาเป็น ‘ที่พึ่งพิง’ ของผู้คนอีกครั้งในมิติที่สอดคล้องกับโลกสมัยใหม่ และเพื่อว่าคนไทยจะได้หันหน้าเข้าหาวัดกันมากขึ้น...เหมือนอย่างในอดีต (Sortrakul, 2017) นอกจากการสร้างพื้นที่สีเขียวภายในวัดและชุมชนแล้วการสร้างพื้นที่สีขาวของวัดที่สามารถตรวจสอบได้ก็ เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นของวัดในโลกปัจจุบัน

กระบวนการทุจริตในวงการพระพุทธศาสนาสาเหตุการทุจริตเกิดขึ้นในวงการพระพุทธศาสนา พบว่าเป็นการทุจริตแบบระบบอุปถัมภ์ และความสมประโยชน์ ที่ทำให้เกิดแรงจูงใจในการทุจริต คือ ความต้องการทางเศรษฐกิจ ตำแหน่งหน้าที่เอื้ออำนวยและมีช่องโอกาส กระบวนการขั้นตอนดำเนินการทุจริตในวงการพระพุทธศาสนา พบว่า มาจากความบกพร่องในทางปฏิบัติของระเบียบที่เกี่ยวข้อง ของระบบควบคุมงาน ความบกพร่องของการจัดทำบัญชีและทะเบียนต่างๆ ความบกพร่องของการตรวจสอบเงิน และวัดโดยส่วนมากยังไม่มีโครงสร้างในการบริหารการเงินของวัดไว้อย่างเป็นระบบ (Saengchawek, Potiwan, and Poncharoen, 2019) มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินโดยการใช้วัดเป็น

ช่องทางในการฟอกเงินที่ชัดเจน เหมาะสมและมีประสิทธิภาพเนื่องจากในปัจจุบันมีการนำเอากิจกรรมทางศาสนาไปสู่การแสวงหาประโยชน์เชิงธุรกิจ หรือที่เรียกว่า “พุทธพาณิชย์” บุญถูกทำให้เป็นกลายสินค้าตัวหนึ่งตลอดจนช่องโหว่กฎหมายป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินของประเทศไทยที่ไม่ครอบคลุมถึงการตรวจสอบการทำธุรกรรมของวัด ทำให้บุคคลที่เกี่ยวข้องกับทางวัดหรืออาชญากรใช้วัดเป็นแหล่งฟอกเงินแหล่งใหม่ (Pomsuk, and Poramanitiwi, 2018) เนื่องจากประเทศไทยเป็นเมืองพุทธประชาชนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาพระภิกษุสงฆ์เป็นที่เคารพศรัทธาและเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนพระสงฆ์จึงมีบทบาทเป็นอย่างมากในหลายๆ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับพระสงฆ์มีอยู่อย่างแนบแน่นเสมอมาทุกคราวที่มีข่าวเรื่องการทุจริตในวัดย่อมทำให้พุทธศาสนิกชนเกิดกระหกระเทือนจิตใจเป็นอย่างมากดังนั้นเพื่อให้เหตุการณ์เช่นนี้ลดลงจำเป็นต้องปรับปรุงระบบการบริหารจัดการการเงินของวัดให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นและในฐานะที่วัดมีฐานะเป็นองค์กรทางศาสนาบุคลากรภายในวัดก็ต้องบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพเพื่อลดลดปัญหาทุจริตเงินวัด (Chansondhima, 2016)

จังหวัดพิจิตรตั้งอยู่ในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทยมีพื้นที่ 4,531.013 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 2,831,333 ไร่ อยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ขึ้นมาทางเหนือระยะทางประมาณ 347 กิโลเมตร จังหวัดพิจิตรแบ่งการปกครองออกเป็นอำเภอ 12 อำเภอ 88 ตำบล 897 หมู่บ้าน มีวัดสำคัญคู่บ้านคู่เมืองคือวัดท่าหลวงได้สร้างขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3) ภายในพระอุโบสถเป็นสถานที่ประดิษฐานหลวงพ่อบุญรอด พระพุทธรูปปางมารวิชัยสมัยเชียงแสน รุ่นแรก (พ.ศ. 1660-1800) เป็นพระพุทธรูปสำคัญคู่เมืองพิจิตร วัดหิรัญญารามหรือวัดบางคลานเป็นวัดที่หลวงพ่อบุญรอดสร้างขึ้น วัดท้ายน้ำเป็นวัดเก่าแก่ของหลวงพ่อบุญรอด (วัดบางคลาน) เคยจำพรรษาอยู่ วัดโพธิ์ประทับช้างในสมัย พระศรีสรรเพชญ์ ที่ 8 (Phichit Province, 2012) วัดสำนักขุนเณรมีหลวงพ่อบุญรอด อัมมรักโขโต ที่เชี่ยวชาญวิทยาคมเป็นพระเกจิแห่งจังหวัดพิจิตร วัดพร้าวมีสำนักปฏิบัติธรรมวัดพร้าว แห่งที่ 16 เป็นสำนักปฏิบัติธรรมดีเด่นประจำปี 2555 วัดโพธิ์ประทับช้างเป็นวัดเก่าแก่ในสมัยอยุธยาตอนปลายประมาณ พ.ศ. 2242 และได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา พ.ศ. 2244 วัดพระพุทธรูปเขาทรายมีรอยพระพุทธรูปจำลอง ที่ตั้งอยู่บนยอดเขาที่ห้อมล้อมไปด้วยธรรมชาติและสัตว์ป่ามีดอกกระเจียว และเป็นเขตอุทยานมีฝูงสัตว์ป่ามาอาศัยอยู่หลากหลายชนิด ปัจจุบันวัดในจังหวัดพิจิตรรวมทั้งสิ้น 469 วัดข้อมูล ณ วันที่ 31 มกราคม 2562 (Phichit Provincial office of Buddhism, 2019) ฉะนั้นวัดมีบทบาทสำคัญกับสังคมไทยมานานเพื่อสร้างความเชื่อมั่นของวัดจากสาธารณชนนำไปสู่ความยั่งยืนในการพัฒนาของวัดและพุทธศาสนาในระยะยาวกฎหมายและระเบียบข้อบังคับที่มีอยู่เพื่อการบริหารวัดไม่เพียงพอที่จะทำให้วัดมีแนวปฏิบัติในการบริหารที่สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลเห็นได้จากโดยส่วนมาก ยังไม่มีการตรวจสอบจากผู้สอบบัญชีรับอนุญาต การเผยแพร่ข้อมูลทางการเงินของวัดให้สาธารณะรับทราบยังอยู่ในวงจำกัด หน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ในการกำกับดูแลการบริหารการเงินของวัดยังขาดการรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ อีกทั้งบุคลากรยังขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่ดี และหลักการบริหารการเงินของผู้มีอำนาจหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินการภายในวัด (Chansom, 2014) ดังนั้นในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับชุมชนสี่เหลี่ยมวัดสี่ขาว: รูปแบบการจัดการพื้นที่ด้าน

สิ่งแวดล้อมด้วยความโปร่งใสของวัดและชุมชนในจังหวัดพิจิตรจึงมีความสำคัญยิ่ง เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการพื้นที่สีเขียวและการสร้างความโปร่งใสของวัดและชุมชนในจังหวัดพิจิตร ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาการจัดการสิ่งแวดล้อมด้วยความโปร่งใสของวัดและชุมชนในจังหวัดพิจิตร
- 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการพื้นที่สีเขียวและการสร้างความโปร่งใสของวัดและชุมชนในจังหวัดพิจิตร

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR = Participatory Action Research) ที่ต้องการศึกษาการจัดการสิ่งแวดล้อมด้วยความโปร่งใส และพัฒนารูปแบบการจัดการพื้นที่สีเขียวและการสร้างความโปร่งใสของวัดและชุมชนในจังหวัดพิจิตร

ขั้นตอนที่ 2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ/ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง (Purposive) ประกอบด้วย เจ้าอาวาส พระลูกวัด คณะกรรมการวัด ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ประชาชนทั่วไปวัดและชุมชนละ 10 รูป/คน จำนวนทั้งสิ้น 40 รูป/คน ขอบเขตด้านพื้นที่ ซึ่งประกอบด้วย 1) วัดสำนักขุนเณร อำเภอตงเจริญ จังหวัดพิจิตร 2) วัดพร้าว อำเภอโพทะเล จังหวัดพิจิตร 3) วัดโพธิ์ประทับช้าง อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร 4) วัดพระพุทธบาทเขาราย อำเภอทับค้อ จังหวัดพิจิตร

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เพื่อให้ได้ข้อมูลและคำตอบที่เป็นจริงและครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ผู้วิจัยมุ่งศึกษา ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลและวิธีการสร้างเครื่องมือดังนี้ 1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) 2) แบบสังเกตแบบมีโครงสร้าง (Structured Observation Form) 3) แบบคำถามการสนทนากลุ่ม (focus group)

ขั้นตอนที่ 4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยเอกสาร การวิจัยภาคสนามใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีศึกษาด้วยการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม การสนทนากลุ่ม การจัดเวที และด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. การวิจัยเอกสาร (Documentary research)
2. การวิจัยภาคสนาม (Field research) ประกอบด้วยเทคนิคดังต่อไปนี้

การสัมภาษณ์เชิงลึกโดยการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการผู้วิจัยได้ออกแบบสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) ดำเนินการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informer) การสังเกต

แบบไม่มีส่วนร่วม (non – participant observation) การสนทนากลุ่ม (focus group) และการจัดเวทีสร้างความเข้าใจโครงการกับผู้นำและชุมชน

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยการนำข้อมูลเบื้องต้นจากการสำรวจเอกสาร และนำมาประกอบกับข้อมูลจากภาคสนามที่ได้มาจากการจัดเวทีการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกและการสังเกตปฏิกิริยาผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การสนทนากลุ่ม จากนั้นจึงอธิบายข้อมูลที่รวบรวมได้ดังกล่าวด้วยวิธีการพรรณนา

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 การจัดการพื้นที่ด้านสิ่งแวดล้อมด้วยความโปร่งใสของวัดและชุมชนในจังหวัดพิจิตร จำแนกออกเป็น 2 ประเด็นหลัก 11 ประเด็นย่อยได้แก่

1.1 ชุมชนสีเขียว

1.1.1 การสร้างพื้นที่สีเขียว วัดในแต่ละวัดก่อนการสร้างพื้นที่สีเขียวต้องมีการทบทวนต้นทุนของตัวเองก่อนว่าในพื้นที่ของตัวเองนั้นมีแม่น้ำลำธาร ภูเขา หรือสภาพพื้นที่ของวัดที่มีต้นทุนเดิมเป็นอย่างไร บ้างยกตัวอย่างเช่น พื้นที่วัดที่เป็นภูเขาก็กมีการปลูกต้นไม้เสริมแต่อาจจะดูแลในเรื่องของน้ำเป็นพิเศษ วัดที่มีแม่น้ำหรือลำคลองไหลผ่านก็อาจจะมีการปลูกต้นไม้เสริม ไม้ดอก ไม้ประดับเพื่อให้สถานที่ร่มรื่นเป็นสถานที่ท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ เพื่อเอื้อต่อการปฏิบัติธรรมและเป็นการนำต้นไม้เข้ามาปลูกเป็นไม้ต่างถิ่นแต่ก็มีการอธิบายว่าต้นไม้เหล่านั้นสามารถนำไปใช้ประโยชน์อะไรบ้าง ผ่านการบอกชื่อต้นไม้ และบางวัดก็สามารถปลูกต้นไม้เสริมให้เป็นแถวเพื่อให้เป็นสถานที่ในการปักกลดและการปฏิบัติธรรม เป็นต้น

1.1.2 แหล่งเรียนรู้ การใช้พื้นที่ของวัดเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้บางวัดให้พื้นที่วัดเพื่อสร้างอาคารสำนักงานของศูนย์การศึกษาตามอัธยาศัยประจำอำเภอ มีการสร้างพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในการรวบรวมของดีของท้องถิ่นตนเองในการอธิบายและเพื่อการศึกษาเพื่อเยาวชนรุ่นหลังในอนาคต มีการสร้างห้องสมุดหรือสร้างแหล่งเรียนรู้ผ่านธรรมชาติ เช่น ต้นไม้ แม่น้ำ ลำคลอง ต่างๆ ภายในวัดหรือแหล่งที่เป็นโบราณสถานต่างๆ ที่สัมพันธ์กับวัดและกิจกรรมในทางพระพุทธศาสนา หรือแหล่งเรียนรู้ที่เป็นแหล่งธรรมชาติที่สามารถให้สัตว์ป่าอยู่อาศัยร่วมกับพระหรือร่วมกับชุมชนได้สามารถเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจที่ออกกำลังกายอีกรูปแบบหนึ่ง สร้างพื้นที่ภายในวัดให้เป็นตลาดนัดเป็นศูนย์รวมข้าวของเครื่องใช้ ประชาชนในและนอกพื้นที่สามารถนำผลิตภัณฑ์หรือสิ่งที่หาได้ในชุมชนมาค้าขายในตลาดนัด เป็นการให้ความรู้แก่ประชาชนที่มาจับจ่ายใช้สอยและสามารถสร้างอาชีพสร้างรายได้ของประชาชนที่ใช้พื้นที่ของวัดได้อีกรูปแบบหนึ่งโดยการเก็บค่าใช้จ่ายไม่มากนักเพื่อเป็นการบำรุงสถานที่และค่าน้ำค่าไฟภายในวัด เป็นต้น

1.1.3 การอนุรักษ์ การอนุรักษ์ส่วนมากแบ่งออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ๆ นั่นก็คือส่วนแรกวัดที่มีโบราณสถานและมีเครื่องมือเครื่องมือที่สัมพันธ์กับพระพุทธศาสนาในอดีตวัดก็สร้างเป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นหรือแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ส่วนการอนุรักษ์วัดที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่มีแม่น้ำ ภูเขา ป่าไม้มีการอนุรักษ์

ทรัพยากรธรรมชาติและสัตว์ป่าให้เข้ามาอยู่ภายในวัดที่เอื้อต่อเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ และการท่องเที่ยวภายในชุมชนผ่านกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาและทรัพยากรของวัดนั้นๆ ได้ วัดส่วนมากเน้นการปลูกต้นไม้ และการสร้างสถานที่ให้สงบร่มรื่นที่สามารถนั่งประชุมสัมมนาพูดคุยและทำกิจกรรมในทางพระพุทธศาสนาได้ ร่มไม้ ช่างริมธารต่างๆ เพื่อลดการใช้พลังงานของวัดนั้นๆ บริเวณวัดมีการติดแผงโซลาร์เซลล์หรือหลอดไฟแอลอีดีเล็กๆ บนทางเดินเพื่อประหยัดพลังงานอีกด้วย

1.2 การจัดการวัดสีขาว

1.2.1 การปฏิบัติหน้าที่ในแต่ละวัดมีการแบ่งแยกการบริหารจัดการวัดออกเป็น 2 ส่วนใหญ่นั้นก็คือ ฝ่ายพระสงฆ์ ซึ่งประกอบไปด้วย เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และพระลูกวัดที่แบ่งหน้าที่ตามเจ้าอาวาสได้รับมอบหมาย และฝ่ายฆราวาส ประกอบไปด้วย คณะกรรมการวัดซึ่งฝ่ายต่างๆ ที่เจ้าอาวาสเป็นแต่งตั้งและมอบหมายให้ดำเนินการ

1.2.2 การใช้งบประมาณของวัดแบ่งออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ๆ นั้นก็คือรายรับ-รายจ่าย รายรับประกอบไปด้วย เงินที่ได้ประจำนั้นก็คือเงินผ้าป่า เงินกฐิน เงินบริจาคของวัดที่ได้จากตู้บริจาคภายในวัดและกิจกรรมต่างๆ ของวัดที่เกิดขึ้นเป็นเงินที่เก็บจากตลาดนัดเป็นค่าบำรุงสถานที่ซึ่งไม่มากเท่าใดนัก ส่วนรายจ่ายก็ประกอบไปด้วยค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าก่อสร้างต่างๆ

1.2.3 การใช้อำนาจ แบ่งออกเป็น 2 ส่วนหลักๆ ก็คือการใช้อำนาจในทางคณะสงฆ์หรือเจ้าอาวาส พระลูกวัดแบ่งการใช้อำนาจตามบทบาทที่ได้รับการแต่งตั้งหรือที่เรียกว่าสมณศักดิ์หรือการแต่งตั้งจากคณะสงฆ์ที่สูงกว่าเจ้าอาวาสขึ้นไป และการบริหารจัดการภายในวัดก็ขึ้นอยู่กับสายการบังคับบัญชาภายในวัด ส่วนการใช้อำนาจของพระสงฆ์ในวัดหรือในชุมชนเมื่อมีกิจกรรมต่างๆ ภายในวัดใช้อำนาจผ่านความเป็นพระสงฆ์ ผ่านศาสนา หรือผ่านคณะกรรมการวัดในการดำเนินกิจกรรมใดๆ ที่เกิดขึ้นภายในวัดที่สัมพันธ์กับกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา

1.2.4 การแก้ไขปัญหาการทุจริต วัดทุกวัดมีไวยาวัจกรและคณะกรรมการเป็นคนบริหารจัดการรายรับ-รายจ่ายของวัดซึ่งมีการชี้แจงทุกวันพระ (วันธรรมสวนะ หรือ วันอุโบสถ) บนศาลาการเปรียญ และมีสมุดคุมรายรับรายจ่ายของวัดและมีบัญชีธนาคารของวัดที่สามารถเปิดเผยและบริหารจัดการได้การแก้ไขปัญหาการทุจริตที่ดีที่สุด คือ ในรูปแบบของคณะกรรมการ และการพูดคุยกันระหว่างเจ้าอาวาส ไวยาวัจกร และคณะกรรมการวัดในการดำเนินการก่อสร้าง กิจกรรม โครงการต่างๆ

1.2.5 การปรับปรุงระบบการทำงาน แนนอนเราปฏิเสธไม่ได้ว่าการทำงานของวัดนั้นอำนาจการตัดสินใจและการบริหารจัดการภายในวัดตกอยู่ที่เจ้าอาวาสและคณะกรรมการวัดก่อนการดำเนินกิจกรรมใดๆ ต้องมีการพูดคุยระดับคณะกรรมการเสียก่อนเพื่อปรับปรุงในการแก้ไขในการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการนั้นๆ แต่สิ่งหนึ่งที่คณะผู้วิจัยค้นพบการปรับปรุงงานที่ดีที่สุด คือ ประสพการณ์เจ้าอาวาสและคณะกรรมการในการศึกษาดูงานการเดินทางไปต่างประเทศและในประเทศเอง และมีการวางแผนวางทิศทางของวัดว่าจะมุ่งไปในทิศทางใด เช่น วัดที่เป็นสำนักปฏิบัติธรรม วัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว วัดที่เป็นโบราณสถาน เป็นต้น

1.2.6 การเปิดเผยข้อมูล วัดทุกวัดมีการแจ้งรายรับ-รายจ่ายเป็นรายสัปดาห์ทุกวันพระบนศาลาการเปรียญ มีการแจ้งเป็นรายเดือน รายปีในเรื่องของงบประมาณรายรับรายจ่ายของวัดผ่าน

คณะกรรมการของวัดในการดำเนินการ และการเปิดเผยข้อมูลของวัดในเรื่องอื่นๆ ก็มีการติดต่อสื่อสารกับโลกภายนอกผ่านเพจต่างๆ ของวัดในแต่ละวัดที่จะมุ่งเน้นว่าวัดตัวเองจะดำเนินการไปในทิศทางใดในอนาคต

1.2.7 การป้องกันการทุจริตผ่านคณะกรรมการวัดเป็นคนดำเนินการยกตัวอย่างเช่น บางวัดตั้งคณะกรรมการวัดทุกคนในหมู่บ้านสามารถเป็นคณะกรรมการวัดได้เนื่องจากเหตุผลว่าไม่ว่าจะเป็นรายรับรายจ่ายหรือการดำเนินกิจกรรมโครงการต่างๆ ภายในวัดคนทุกคนในชุมชนต้องเป็นที่รับรู้ และคณะกรรมการวัดที่วัดแต่งตั้งอาจเป็นข้าราชการเก่าหรือผู้สูงอายุภายในชุมชน บุคคลเหล่านี้มีรายได้จากการเกษียณอายุราชการและใช้ชีวิตในบั้นปลายในการดำเนินกิจกรรมของวัดและเพื่อเป็นการพบปะพูดคุยของผู้สูงอายุภายในชุมชนด้วยเป็นการป้องกันการทุจริตได้ดีอีกรูปแบบหนึ่ง

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า จากการวิจัยเอกสารเพื่อทบทวนแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาวางแผนในการวิจัยและกำหนดเป็นเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยภาคสนามประกอบด้วย จัดเวทีสร้างความเข้าใจโครงการกับวัด/ชุมชนเพื่อเป็นการแนะนำตัวและชี้แจงในแนวทางจุดมุ่งหมายการดำเนินการวิจัยในพื้นที่เพื่อให้ไปในทิศทางเดียวกันระหว่างคณะผู้วิจัยผู้นำทางศาสนาและชุมชน การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อให้ได้มาซึ่งประวัติวัด/ชุมชน งบประมาณ สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ ความโปร่งใส ความร่วมมือ การสร้างพื้นที่สีเขียว การจัดการพื้นที่ การอนุรักษ์ แหล่งเรียนรู้ การสังเกตการณ์ชุมชนสีเขียว การจัดการวัดสีขาวประกอบด้วยการกระทำ แบบแผนการกระทำ ความหมาย ความสัมพันธ์ ความร่วมมือ สภาพชุมชน จากการวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์ การสังเกตจึงได้ผลเป็นชุมชนสีเขียว การจัดการวัดสีขาว ที่ผ่านประสบการณ์ความร่วมมือการปฏิบัติจริงภายในวัดและชุมชนแล้วนำไปทำการสนทนากลุ่มเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการพื้นที่ สีเขียวและการสร้างความโปร่งใสของวัดและชุมชน ที่เกิดจากกระบวนการบริหารจัดการร่วมกันเพื่อยกระดับหน่วยงานในด้านสิ่งแวดล้อมคุณธรรมความโปร่งใส และได้ข้อสรุปผลการวิจัยการจัดการพื้นที่ด้านสิ่งแวดล้อมด้วยความโปร่งใสของวัดและชุมชนในจังหวัดพิจิตรจำแนกออกเป็น 2 ประเด็นหลัก 11 ประเด็นย่อยซึ่งจะได้อธิบายเป็นองค์ความรู้จากงานวิจัยและการอภิปรายผล ในการอธิบายองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยคณะผู้วิจัยขออธิบายจากกรอบแนวคิดการวิจัยซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า

รูปแบบการจัดการชุมชนสี่เขียว ทางวัดได้นำดอกไม้ไม้ยืนต้นมาปลูกตามทางเดินและและบริเวณวัดเพิ่มเติมจากของเดิมที่มีอยู่ก่อนแล้วเพื่อให้ภายในวัดร่มรื่น มีต้นไม้ต่างๆพันธุ์เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับผู้ที่สนใจ สำหรับต้นไม้ที่หายากส่วนใหญ่จะเป็นพันธุ์ไม้ไทยเพราะต้นไม้หลายชนิดประชาชนยังไม่เคยพบเห็นและเด็กรุ่นใหม่ได้รู้จักพันธุ์ไม้มากยิ่งขึ้นในการปรับภูมิทัศน์นั้นเพื่อการพักผ่อนและการปฏิบัติธรรมประกอบด้วย

ชุมชนสี่เขียว ได้แก่ การสร้างพื้นที่สีเขียวผ่านแม่น้ำพิจิตร สถานที่ปฏิบัติธรรมวัดโพธิ์ประทับช้าง คลองบุขบง ป่าสงวนแห่งชาติป่าเขาทราย และป่าเขาพระ ป่าชุมชนบ้านเขาทราย โดยการปลูกเพิ่ม เช่น ไม้ยืนต้น ไม้ดอก ไม้ประดับ ไม้ผล มีการจัดสวนตกแต่งสถานที่บริเวณในและนอกวัดเพื่อความร่วมมือให้เหมาะแก่การปฏิบัติธรรม และการพักผ่อนหย่อนใจของประชาชนในพื้นที่ มีการเรียนรู้ประวัติความเป็นมาของวัดและสถานที่โดยรอบทางวัดสร้างสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และต้องอาศัยแรงศรัทธาจากชาวบ้าน

แหล่งเรียนรู้ วัดสำนักขุนเณร อำเภอคงเจริญ จังหวัดพิจิตรมีพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยชาวบ้านบริจาคสิ่งของให้กับทางวัดและวัดได้จัดแสดงให้เป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับคนรุ่นหลัง เพื่ออนุรักษ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยความร่วมมือจาก บ้าน วัด โรงเรียน (หลักบวร) วัดพร้าว อำเภอโพทะเล จังหวัดพิจิตร มีพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและปลูกต้นไม้ ไม้ผล และต้นไม้ต่างถิ่นเพื่อเป็นการเรียนรู้และถ่ายทอดความเป็นมาของวัดผ่านการปลูกต้นไม้ในแต่ละต้นพร้อมทั้งเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดพิจิตร แห่งที่ 16 อีกด้วย วัดโพธิ์ประทับช้าง อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตรเป็นโบราณสถานเก่าแก่สร้างในสมัยของสมเด็จพระเจ้าเสือ (สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8) ภายในมีอุโบสถ พระพุทธรูป เรียกกันว่า "หลวงพ่อดโต" และต้นตะเคียนใหญ่เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์ วัดพระพุทธรบาทเขาทราย อำเภอทับค้อ จังหวัดพิจิตร บบยอดเขาทรายได้ประดิษฐานรอยพระพุทธรบาทจำลอง พระพุทธไสยาสน์องค์ใหญ่ พระสังกัจจายนะ บันไดขึ้นยอดเขาที่ใช้ในประเพณี ตักบาตรเทโวโรหณะ มีการจัดสถานที่ให้เป็นท้องที่ทางธรรมชาติและมีการนำสัตว์ป่ามาไว้ในวัดเพื่อการเรียนรู้อีกด้วย

การอนุรักษ์ ทรัพยากรในชุมชน ได้แก่ป่าไม้ แม่น้ำ/ลำคลองคนในชุมชนช่วยกันดูแลเรื่องไฟป่าต้นไม้ การปลูกป่าเสริมดูแลป่าไม่ให้เสื่อมโทรม การใช้ประโยชน์กับป่าก็ต้องช่วยดูแลรักษาช่วยกันปลูกต้นไม้ในบริเวณชุมชนให้เขียวชอุ่มทำให้ระบบนิเวศบริเวณริมแม่น้ำลำคลองกลับมาสมบูรณ์ปกติดังเดิม สร้างเขตพื้นที่บริเวณวัดเป็นพื้นที่เขตอภัยทาน (ห้ามจับสัตว์น้ำ สัตว์ป่า) รักษาวัฒนธรรมประเพณีที่เก่าแก่ที่ดีไว้ให้อยู่ต่อไป สืบ พื้นที่ที่เป็นสวนส้มโอก็อนุรักษ์โดยที่ปลูกต่อไปควบคุมคุณภาพรสชาติเพื่อการส่งออกและขายในประเทศ

การลดพลังงาน การประหยัดการใช้ไฟฟ้าถึงบางหมู่บ้านไม่มีแผงโซลาร์เซลล์แต่ก็ต้องช่วยกันประหยัดการใช้ไฟฟ้าไม่ใช้ทิ้งๆ ขว้างๆ และใช้แผงโซลาร์เซลล์ติดตามทางเดินภายในบริเวณวัด หลายหมู่บ้านขาดแคลนแหล่งน้ำในการอุปโภคบริโภคก็ต้องช่วยกันประหยัดและร่วมมือกันแก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำ ใช้

วิธีการเสาะหาแหล่งน้ำบริเวณใกล้เคียงในการพัฒนาแหล่งน้ำให้คงอยู่ต่อไปและเพียงพอต่อการใช้ของทุกคน โดยขอพื้นที่ในการขุดสระจากกรมป่าไม้ เป็นต้น

รูปแบบความโปร่งใสของวัดและชุมชน วัดมีคณะกรรมการวัดที่แต่งตั้งโดยเจ้าอาวาสวัดมีคณะกรรมการในการดูแลรายรับรายจ่ายของวัดมีบัญชีธนาคารของวัดโดยการเปิดเผย โดยใช้กระบวนการร่วมกันวัดมีการบริหารจัดการพื้นที่และสามารถตรวจสอบได้ การพัฒนาและยกระดับวัดและชุมชนในด้านคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานได้อย่างเหมาะสมบนพื้นฐานการจัดการพื้นที่สาธารณะทางพระพุทธศาสนาในรูปแบบใหม่นั้น คือ วัด ประกอบด้วย

การปฏิบัติหน้า ที่แบ่งออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ๆ คือฝ่ายสงฆ์ มีเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส พระลูกวัด และฝ่ายคฤหัสถ์ที่เป็นกรรมการวัด เพื่อการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด เช่น ไวยาวัจกร มัคทายก เป็นต้น และไม่ขัดต่อมหาเถรสมาคม ซึ่งเป็นองค์กรบริหารกิจการพระพุทธศาสนาสูงสุดของประเทศไทย และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 (แก้ไขเพิ่มเติมปี พ.ศ. 2560) เพราะวัดเป็นนิติบุคคล และมี อสังหาริมทรัพย์ และสังหาริมทรัพย์

การใช้งบประมาณ เจ้าอาวาสแต่งตั้งไวยาวัจกรหรือผู้จัดผลประโยชน์ของวัดมีรายได้จากตู้บริจาค รายได้การทอดกฐินประจำปีรายได้การทอดผ้าป่าตามเทศกาลรายได้การอบรมปฏิบัติธรรมรายได้การบริจาคทั่วไปรายได้จากการตั้งซุ้มจำหน่ายสินค้าของวัดรายได้จากการจัดผลประโยชน์ทรัพย์สินของวัด

การใช้อำนาจ ของเจ้าอาวาสผ่านมหาเถรสมาคมคำสั่งแต่งตั้งเจ้าอาวาสตามสายการบังคับบัญชา ผ่านเจ้าคณะผู้ปกครองสงฆ์ และคณะกรรมการวัดมีการพูดคุยปรึกษาหารือระหว่างกรรมการวัดทั้งสองฝ่ายในการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาและชุมชนพร้อมทั้งได้อาศัยแรงศรัทธาจากประชาชน เพื่อให้เกิดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาด้วยกัน

การแก้ไขปัญหาการทุจริต ในแต่ละวัดมีการจัดการจัดทำบัญชีรายรับและรายจ่ายของวัดที่ดำเนินการโดยไวยาวัจกรของวัด ที่สามารถตรวจสอบได้โดยเจ้าอาวาสและคณะกรรมการวัดเมื่อเสร็จงานใดงานหนึ่งทางวัดและคณะกรรมการรวมตัวกันประชุมรายละเอียดต่างๆ ชี้แจงให้คนในชุมชนได้รับรู้รับทราบถึงรายรับ-รายจ่ายทั้งหมด เช่น นำเงินมาก่อสร้างห้องน้ำ ก็ต้องก่อสร้างจริงๆ เพราะทางวัดจะทำตามวัตถุประสงค์

การปรับปรุงระบบการทำงาน ส่วนมากในแต่ละวัดแต่งตั้งกรรมการวัดที่เป็นคนในชุมชนที่เป็นข้าราชการที่เกษียณอายุราชการในตำแหน่งไวยาวัจกร มัคทายก ประชาสัมพันธ์ อาคารถานที่ เป็นต้น เพราะบุคคลเหล่านี้มีประสบการณ์และบารมีในชุมชน (และไม่มีคำตอบแทนให้) ในส่วนของคณะกรรมการวัดก็ขึ้นอยู่กับเจ้าอาวาสยึดหลักเกณฑ์ใด เช่น ตามเจ้าอาวาสองค์เดิมทำมาหรือแต่งตั้งใหม่จำนวนคนก็ขึ้นอยู่กับวัฒนธรรม ประเพณี ขนบ ทำเนียม และความสัมพันธ์ระหว่างวัด เจ้าอาวาส กรรมการวัด หน่วยงาน/ส่วนราชการบริเวณวัด และชุมชนนั้นๆ สิ่งที่คนในชุมชนทำเองจะยั่งยืนและเดินได้ไม่สะดุดด้วยความพร้อมใจกันของคนในชุมชนถ้ามีภาครัฐร่วมด้วยอาจจะติดขัดด้วยรอกการอนุมัติ ระเบียบ กฎเกณฑ์ ของภาครัฐที่ดีที่เงื่อนไขอาจจะสะดุดได้

การเปิดเผยข้อมูล วัดและชุมชนมีกรรมการวัด ไวยาวัจกรวัด ที่จัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายและมีสมุดบัญชีธนาคารของวัดเปิดเผยเป็นรายสัปดาห์ทุกวันพระ รายเดือน รายปี บนศาลาการเปรียญเพื่อให้ประชาชนรับทราบ ถ้าเป็นข้อมูลข่าวสารทั่วไปส่วนใหญ่การสื่อสารของทุกที่จะผ่านทางอินเทอร์เน็ต ผ่านทาง Facebook LINE เพราะถ้าแชร์ไปคนอื่นก็สามารถเข้ามาเห็นได้ มีหอกระจายข่าว มีเสียงตามสาย เพื่อประชาสัมพันธ์วัดและชุมชน

การป้องกันการทุจริต โดยแบ่งออกเป็นสองส่วนคือ เจ้าอาวาสมีบัญชีหรือรายได้ที่เป็นกิจนิมนต์ในส่วนตัวเจ้าอาวาส และของวัดที่ดูแลในรูปแบบกรรมการวัดรายรับรายจ่ายในส่วนต่างๆ ของวัดมีไวยาวัจกรที่เป็นคนดูแล และคณะกรรมการที่แต่งตั้งโดยเจ้าอาวาส เพื่อหลีกเลี่ยงข้อครหาต่างๆ ตัวเจ้าอาวาสเองหลีกเลี่ยงที่จะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับรายรับ รายจ่ายของวัดให้คณะกรรมการวัดเป็นคนดำเนินการเพื่อป้องกันตัวเองของเจ้าอาวาส และคณะกรรมการวัด

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ทั้งนี้จากการศึกษา พบว่างานวิจัยนี้มีความเห็นสอดคล้องกับงานวิจัยของ Areejitranusorn, and Sukolratanamete (2017) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาบทบาทพุทธมณฑลในบริบทของชุมชน ต่อการวางผังและแผนพัฒนาพื้นที่ จากการศึกษาพบว่าพุทธมณฑลในปัจจุบันมีบทบาทด้านการเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ/สวนสาธารณะ/พื้นที่สีเขียวมากที่สุด บทบาทด้านพุทธศาสนสถานรองลงมา ส่วนบทบาทด้านสังคมและเศรษฐกิจน้อยที่สุด ในด้านปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้บทบาท พบว่ากิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ก่อให้เกิดการรับรู้บทบาทต่างๆ โดยได้ทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบปัจจัยด้านกายภาพของชุมชนเพิ่มเติม เพื่อหาสิ่งที่ส่งผลต่อการรับรู้หรือประเมินบทบาทที่ต่างกัน ได้พบว่า อุปสรรคในการเข้าถึงพื้นที่เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งส่งผลต่อการรับรู้บทบาทในด้านต่างๆ ระหว่างชุมชนและพุทธมณฑล จากผลการศึกษาวิจัย จึงได้นำไปสู่ข้อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงเพื่อส่งเสริมบทบาทพื้นที่พุทธมณฑล โดยใช้ชุมชนโดยรอบเป็นกลไกสำคัญ แบ่งเป็น 2 ประเด็นหลัก คือ 1) การส่งเสริมบทบาทโดยการจัดกิจกรรมต่างๆ และกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการ ดูแลและพัฒนาพื้นที่ร่วมกัน 2) การปรับปรุงและพัฒนาด้านกายภาพของพื้นที่ เช่น การปรับปรุงลักษณะเส้นทางสัญจร การเข้าถึงพื้นที่ การปรับสภาพภูมิทัศน์โดยรอบ รวมถึงมาตรการทางผังเมืองเพื่อกำหนดนโยบาย เป็นพื้นที่เฉพาะเพื่อส่งเสริมบทบาทภาพลักษณ์ของพุทธมณฑล เพื่อสร้างเป็นอัตลักษณ์ (Identity) ให้กับพื้นที่

และงานของ Phrakru Sangkarak Wuttthipong Wuddvamso et al. (2018) ได้ทำการศึกษาเรื่องการพัฒนาวัดในประเทศไทยเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงพุทธ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอาเซียน ผลการศึกษาพบว่า 1. วัดที่มีการพัฒนาเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงพุทธจะนำเสนอเนื้อหาให้แก่นักท่องเที่ยวที่ประกอบด้วย ศิลปะ วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ประเพณี ความเชื่อหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ โดยพัฒนาแหล่งเรียนรู้บนพื้นฐานที่ต้องการให้นักท่องเที่ยวเกิดกระบวนการเรียนรู้ คือ เกิดจากการรับรู้ และการคิด, เกิดจากการปฏิบัติ, การเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข และ เรียนรู้ให้เข้าถึงเพื่อรู้จักตนเองอย่างแท้จริง 2. วัดแต่ละวัดจะมีการจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวในลักษณะที่คล้ายๆ กัน คือ เรื่องห้องน้ำ ที่พัก อาหาร ลานจอดรถ ฯลฯ 3. การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของวัด ชุมชน ภาครัฐ และเอกชน เข้ามามีส่วนร่วมในด้านต่างๆ น้อยมาก อีกทั้งวัดยังขาดบุคลากรที่ชำนาญด้านภาษา และ

งบประมาณยังคงเป็นข้อจำกัดประการสำคัญในการพัฒนาวัด จากผลการวิจัย สามารถสรุปแนวทางการพัฒนาวัดที่เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงพุทธ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอาเซียน มืองค์ประกอบหลัก คือ กระบวนการบริหารจัดการ, เหมาะสมกาลเทศะ, แหล่งเรียนรู้ และการท่องเที่ยวอาเซียน

และ Muengchun, and Sripokangkul (2019) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการเงินสนับสนุนจากภาครัฐ เงินบริจาคและทรัพย์สินของวัด ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบ กระบวนการ การบริหารจัดการเงินสนับสนุนจากภาครัฐเงินบริจาค และทรัพย์สินของวัด วัดบริหารจัดการภายใต้กฎหมาย กฎ ระเบียบ มติมหาเถรสมาคม กฎกระทรวง และตามหลักพระธรรมวินัย โดยเจ้าอาวาสดำเนินการแต่งตั้งคณะทำงานและไวยาวัจกรช่วยในการดำเนินงานวัด 2) จุดเสี่ยงปัญหาอุปสรรค ของวัดยังไม่มีรายงานทางการเงินที่เป็นไปตามหลักการของการจัดทำบัญชีการเปิดเผยข้อมูลทางการเงินของวัดยังอยู่ในวงจำกัด ส่วนมากวัดจะจัดทำรายงานทางการเงินและเก็บไว้เองที่วัด มิได้มีการเผยแพร่ให้สาธารณชนได้รับทราบวัดขาดการวางแผนระบบการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดเพื่อประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพขาดกลไกในการกำกับดูแลที่จะให้มีการบริหารเงินที่สอดคล้องกับหลักการบริหารจัดการ 3) แนวทางการบริหารจัดการของวัดที่จะสามารถสร้างศรัทธาและความเชื่อมั่นในพระพุทธศาสนาวัดควรยึดหลักการบริหารกิจการที่ดีในการบริหารจัดการยึดหลักความโปร่งใสเป็นสำคัญ มุ่งเน้นการบริหารแบบมีส่วนร่วม ยึดการบริหารตามกรอบการพัฒนาทั้ง 6 ด้าน ประกอบด้วย การปกครอง การศาสนาศึกษา การเผยแผ่ การสาธารณูปการ การศึกษาสงเคราะห์ และการสาธารณสงเคราะห์ปฏิบัติตามมติ กฎมหาเถรสมาคมที่กำหนด การบริหารงบประมาณวัดใช้แนวทางหลักความพอเพียง มุ่งเน้นประโยชน์ให้กับส่วนรวมมากกว่าแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง

สรุป

การจัดการสิ่งแวดล้อมด้วยความโปร่งใสของวัดและชุมชนในจังหวัดพิจิตรการสร้างพื้นที่สีเขียวของวัดและชุมชนเน้นสร้างความกลมกลืนเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและไม่ไปปรับปรุงหรือรบกวนธรรมชาติที่เป็นป่าสงวนแห่งชาติ ป่าชุมชน บริเวณริมตลิ่งแม่น้ำพิจิตร และโบราณสถานจนเกินไป มีการปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณวัดโดยการสร้างพื้นที่สีเขียวด้วยการปลูกประดับตกแต่งพื้นที่ของวัดให้ร่มรื่นสวยงามเหมาะแก่การใช้พื้นที่ในทางศาสนา วัดมีโครงสร้างการบริหารจัดการที่เรียกว่าคณะกรรมการวัด ประกอบด้วยฝ่ายพระสงฆ์และคนในชุมชนการดำเนินการโครงการหรือกิจกรรมใดๆ ภายในวัดคณะกรรมการต้องรับรู้และมีการพูดคุยปรึกษาหารือกันก่อนการดำเนินการ วัดมีสมุดบัญชีธนาคารมีไวยาวัจกรวัดและเจ้าอาวาสเป็นผู้ดูแลการแจ้งให้คณะกรรมการและคนในชุมชนรับทราบและสามารถตรวจสอบได้

รูปแบบการจัดการพื้นที่สีเขียวและการสร้างความโปร่งใสของวัดและชุมชนในจังหวัดพิจิตรวัดและชุมชนใช้กระบวนการร่วมกันมีการบริหารจัดการโครงการหรือกิจกรรมในทางพระพุทธศาสนาที่สัมพันธ์กับวิถีวัฒนธรรม และทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นโดยเปิดเผยสามารถตรวจสอบได้ การพัฒนาและยกระดับหน่วยงานในด้านคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงาน เปิดพื้นที่ของวัดให้เป็นพื้นที่สาธารณะสำหรับประชาชน หน่วยงานราชการ องค์กรเอกชนบนพื้นฐานการจัดการพื้นที่สาธารณะทางพระพุทธศาสนา รูปแบบใหม่นั้นคือ วัด ถือเป็นผลทำให้เกิดชุมชนสีเขียววัดสีขาวในจังหวัดพิจิตร

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า โครงการหรือกิจกรรมที่คนในชุมชนทำเองจะยั่งยืนและเดินได้ ไม่สะดุดด้วยความพร้อมใจกันของคนในชุมชน ถ้ามีภาครัฐร่วมด้วยอาจจะติดขัดด้วยรอรอการอนุมัติ ติดยระเบียบ กฎเกณฑ์ของภาครัฐที่มีปัญหาหลายอย่างติดที่เงื่อนไขอาจจะสะดุดได้ การบริหารจัดการงานภายในวัดและชุมชนกระทำผ่านคณะกรรมการผ่านเจ้าอาวาสและความคิดเห็นของเสียงส่วนใหญ่ ช่วยลดข้อครหาต่างๆ ระหว่างเจ้าอาวาสคณะกรรมการวัดและชุมชนได้ การดำเนินโครงการของรัฐบาลเอกชนถ้าชุมชนและวัด ดำเนินโครงการกิจกรรมนั้นมาก่อนหรือกำลังดำเนินการ สามารถขับเคลื่อนเชื่อมต่อกันต่อยอดได้และขับเคลื่อนในระดับตำบล อำเภอได้อย่างรวดเร็ว การทำงานระหว่างวัดและชุมชนอาจมีอุปสรรคปัญหาที่มีจิตใจ กันบ้างแต่ทุกคนควรพูดคุยกันเพื่อให้ไปในทิศทางเดียวกันทุกคนตั้งใจจริงจึง ยึดหลักทำกันอย่างเต็มที่ที่ดี ต่อเนื่องสามารถขับเคลื่อนงานวัดและชุมชนได้ด้วยการพูดคุยกัน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า คณะกรรมการวัดต้องประชุมทุกเดือนเพื่อไม่ให้เกิดการบริหารวัด ขาดตอนและเพื่อให้การดำเนินการภายในวัดและชุมชนมีประสิทธิภาพการพูดคุยปัญหาแนวทางแก้ไขปัญหา ของชุมชนและวัดส่วนราชการผู้นำชุมชนท้องถิ่น ท้องถิ่น สามารถใช้พื้นที่ของวัดและพระพุทธศาสนาเป็น สื่อกลางได้ การแต่งตั้งไวยาวัจกรหรือคณะกรรมการควรเลือกจากคนในพื้นที่ที่เกียติยศอายุราชการและมียาน ทำประจำที่พอมีเวลาเพราะวัด (ไม่มีค่าตอบแทนให้) สามารถใช้ประสบการณ์และบารมีในพื้นที่ได้ วัดควรมี การวางแผนด้านการเงินและวัตถุประสงค์การใช้จ่ายในแต่ละปีเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาต่อการใช้จ่ายเงินของวัด

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1.1 “พื้นที่สาธารณะ” ความร่วมมือ: การบริหารจัดการวัดและชุมชนมิติใหม่ในการสร้างเมืองทาง พระพุทธศาสนา

1.2 นิเวศวัฒนธรรม ว่าด้วยพื้นที่เขตอภัยทานเพื่อการจัดการพื้นที่อย่างยั่งยืนบนแม่น้ำพิจิตร

1.3 พิพิธภัณฑสถานภูมิปัญญาท้องถิ่นความท้าทายของวัดในการบริหารจัดการองค์ความรู้ ภูมิปัญญา อำนาจ และการเมืองท้องถิ่น

References

- Areechitanusorn, S., & Sukonratanameteer, S. (2017). A Study of The Role of Phutthamonthon in Community Context for Planning Development. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 10(1), 2126-2140.
- Bunmak, W. (2019). Director of Khao Sai Health Promoting Hospital. *Interview*. February, 8.

- Chankhwang, S. (2019). Chinnawakorn, Phrao Temple. *Interview*. February, 7.
- Chansom, N. (2014). Buddhist Thai Temples' Financial Management: The Congruence of Good Governance Principles. *NIDA Development Journal*, 54(1), 107-141.
- Chansondhima, K. (2016). Financial management of temples under the principles of good governance. *Journal of Buddhist Studies Chulalongkorn University*, 23(1), 33-51.
- Chantra, S. (2019). Club president The elderly Khao Sai district. *Interview*. February, 8.
- Chulakham, C. (2019). Committee of Phra Phutthabat Khao Sai Temple. *Interview*. February, 7.
- Heliyomwirai, N. (2019). Committee of Phra Phutthabat Khao Sai Temple. *Interview*. February, 8.
- Horsaengchai, S. (2020). The Perspective of Education as Philosophy Changing Acceptation as Buddhist Peaceful Means. *Journal of Arts Management*, 4(1), 180-192.
- Iamsin, S. (2019). Grapefruit garden Inthong. *Interview*. February, 3.
- Kansuk, C. (2019). Churchwarden Phrao Temple. *Interview*. February, 7.
- Kanyok, N. (2019). Ban Khao Sai village headman, Moo 10. *Interview*. April, 7.
- Kitwechan, J., & Khonguan, W. (2011). The Sustainable Management of Green Areas for Religious Places. *Arch Journal Issue*, 12(1), 57-64.
- Kotchasee, K., & Anukulyudhathon, E. (2019). Dimension Application of public space usage and the role of traditional community in Chiang Mai City. *Rajabhat Chiangmai Research Journal*, 20(1), 5-18.
- Machun, C. (2019). Chairman of the Community Mani sanak khun ner. *Interview*. February, 8.
- Muangket, A. (2019). Ban Tha Ta Seux village headman. *Interview*. February, 4.
- Muengchun, N., & Sripokangkul, S. (2019). The Management of Government Support, Donations and Property of the Temple. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 12(5), 167-180.
- Nuthian, S. (2019). Former headman Sanak khun ner. *Interview*. April, 5.
- Phichit Province. (2012). Briefing in Phichit Province. Retrieved May 15, 2019, from <http://www.phichit.go.th/phichit/index.php/about/2012-09-18-09-31-45>.
- Phichit Provincial office of Buddhism. (2019). *Phichit temple information for the year 2019*. Retrieved June 20, 2019, from <http://pck.onab.go.th>.
- Phrakhru Phiriyasathukit, Deputy Abbot of Phra Phutthabat Khao Sai Temple. (2019). *Interview*. February, 8.
- Phrakhru Sirisutsophon. (2019). Abbot of Samnak Khun nen Temple. *Interview*. April, 5.

- Phrakhru Vikromsamathiwat. (2019). Pho Prathap Chang District Dean. *Interview*. April, 7.
- Phrakhru Visitpariyatkun. (2019). Abbot of Phrao Temple. *Interview*. February, 7.
- Phrakru Sangkarak Wuttthipong Wuddvamso, Siriwan, I., Ngamprakhon, S., & Supa, V. (2018). Development of Buddhist Temple in Thailand as Learning Sites Enhancing Asean Tourism. *Journal of MCU Peace Studies*, 6(4), 2018-1606.
- Phrapalat Thatsanapol Khemacharo. (2019). Secretary of Pho Prathap Chang District Dean. *Interview*. February, 3.
- Phutson, S. (2019). Headman Samnak Khun nen. *Interview*. February, 8.
- Ratchomphu, V. (2019). Chinnawakorn, Pho Prathap Chang Temple. *Interview*. February, 7.
- Saengchawek, A., Potiwan, P., & Poncharoen, V. (2019). The process of Corruption in Buddhist Circles. *Journal of MCU Nakhondhat*, 6(10), 5998-6000.
- Sortrakul, V. (2017). *Because Dharma is nature . project 'Temple of Inspiration' opens the way for a new generation to return the spirit to the temple again*. Retrieved December 24, 2018, from <https://www.creativecitizen.com/watbundanjai/>.
- Srinakluan, T., & Preyawanit, N. (2017). Assessing The Potential Of Green Public SpacesIn Phranakhon Area,Pom PrapSattru Phail District And Samphanthawong District. *Veridian E-Journal,Silpakorn University*, 10(2), 3116-3132.
- Pomsuk, W., & Poramanitiwi, S. (2018). Legal Measures for the Prevention and Suppression of Money LaunderingCase Study Religious Organization of Temples. *Academic Journal Bangkokthonburi University*, 7(1), 159-167.
- Yingsung, C. (2019). Watkwang Subdistrict Office of the Non-Formal and Informal Education. *Interview*. February, 4.
- Yingsung, S. (2019). District Public Health Assistant Pho Thale. *Interview*. February, 4.

ยุ้งข้าวยุคใหม่: กระบวนการปรับตัวสู่ทางรอดแห่งภูมิปัญญาของชาวนาไทย*

The completeness barn: the revolution process of attainment to survival of Thai farmer

¹อัครเดช พรหมกัลป์, รัตติยา เหนืออำนาจ และจรรุณศักดิ์ สุนทรเดชา

¹Akkradecha Brahmakappa, Rattiya Nua-amnat

and Jaroonsak Soonthondachar

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhonsawan Campus, Thailand.

¹Corresponding Author. Email: akkaratv8668@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอรูปแบบการปรับตัวของข้าวและยุ้งข้าวยุคใหม่สู่ทางรอดแห่งภูมิปัญญาของชาวนาไทย โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 23 คน การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 10 รูปหรือคน แล้วใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการปรับตัวของข้าวและยุ้งข้าวยุคใหม่สู่ทางรอดแห่งภูมิปัญญาของชาวนาไทยประกอบไปด้วย 4 ด้าน 1. ด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จะต้องสร้างยุ้งข้าวที่มีชีวิตให้เกิดขึ้นในผืนดินของบรรพบุรุษ โดยการเพาะปลูกข้าวเกษตรอินทรีย์โดยพึ่งพิงระบบนิเวศ สร้างเขตปลอดภัยและมีกรรวมกลุ่มแบบวิสาหกิจชุมชนเพื่อร่วมกันแปรรูปแล้วนำออกขายตามความต้องการของตลาด 2. ด้านการสร้างนวัตกรรม จะต้องมีการศึกษา ค้นคว้า วิจัย และพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น รวมถึงนำมาซึ่งสินค้าเกษตรปลอดภัยเพื่อคนในสังคม โดยการดำรงไว้ซึ่งจริยธรรมและความซื่อสัตย์สุจริตต่อผู้บริโภค 3. ด้านการสร้าง ความยั่งยืน จะต้องร่วมกันสร้างความอุดมสมบูรณ์ให้กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในแปลงเกษตร มีการปรับเปลี่ยนทัศนคติจากการทำเกษตรเชิงเดี่ยวแล้วหันมาทำไร่นาสวนผสม และการสร้างเครือข่ายการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 4. ด้านการสร้างวิถีแห่งการเปลี่ยนผ่าน จะต้องมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และขยายผลไปสู่ทุก ครอบครัว ชุมชน และสังคม เพื่อให้ผืนดินกลับกลายเป็นยุ้งข้าวยุคใหม่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ และเป็นหลักประกันความมั่นคงทางอาหารให้กับลูกหลานชาวนา

คำสำคัญ: ยุ้งข้าวยุคใหม่; กระบวนการปรับตัวของชาวนา; การสร้างความยั่งยืนของวิถีชีวิตชาวนา

Abstract

This research was the qualitative research aimed to present the adaptation patterns of modern rice and rice barns to the survival of the wisdom of Thai farmers. In-depth interviews with 23 key informants. Discussions with ten experts or group discussions and using descriptive content analysis techniques.

The results of the research were showed that the revolution model of attainment to survival of Thai farmer consisted of 4 sides were 1. Exchange of knowledge had to build a living barn to occur in the land of ancestors by planting organic rice by relying on the ecosystem. Create a chemical-free zone, and community enterprise groups were to join together for processing and selling by market demand. 2. Innovation must have research and development to solve problems that occur, including bringing agricultural products safe for people in society by maintaining ethics and honesty with consumers. 3. Sustainability must jointly create abundance for nature and the environment of farming plots. Must together create wealth for life and the context of farming plots. There was a change of attitude from single farming to turning to mixed farming and creating a network of lifestyle according to the sufficiency economy philosophy. 4. Creating a path of change must exchange knowledge and extend it to every family, community, and society. To turn the land into a modern barn that was fertile and guarantees food security for the children of the farmers.

Keywords: The completeness barn; the revolution process of farmer; Creating a sustainable way of life for farmers

บทนำ

ยิ่งข้าวในอดีตถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อวิถีชีวิตของชาวนาและถือเป็นสมบัติที่แสดงออกถึงคุณค่าและมูลค่า เพราะเป็นสัญลักษณ์ที่เป็นเครื่องบ่งบอกสถานะทางเศรษฐกิจของผู้เป็นเจ้าของ บ้านไหนครอบครัวไหนมียิ่งข้าวหลังใหญ่ก็อาจหมายความว่าบ้านหลังนี้หรือครอบครัวนี้มีที่นามาก มีควายมาก และมีกำลังการผลิตจนได้ผลิตผลที่เป็นข้าวเปลือกมาเก็บรักษาไว้จำนวนมาก (Tuamtad, 2017) ยิ่งข้าวยังเป็นเครื่องบ่งบอกถึงความเป็นคนขยันขันแข็ง ความเป็นผู้มีฐานะดี และเป็นที่น่าภาคภูมิใจของคนในชุมชน ขณะเดียวกันปริมาณข้าวที่อยู่ในยุ้งข้าวแต่ละหลังก็ยังเป็นหลักประกันความเสี่ยงว่าครอบครัวนั้นจะมีอาหารหรือข้าวที่สามารถยังชีพอยู่รอดไปได้ (Noppan, 2017) ตลอดทั้งปีหรือจนกว่าจะถึงฤดูกาลเก็บเกี่ยวใหม่อีกครั้ง ดังคำญาหรือกลอนโบราณอีสานบทหนึ่งที่กล่าวไว้ว่า “ทุกขบมีเสื่อผ้า ผาเหือนเพพอลื้ออยู่ ทุกขบมีข้าวอยู่ในเล้า สีนอนลื้ออยู่จ้งได้” (Boonari, 2001) หมายความว่า ความยากจนนั้นหากยากจนถึงกับไม่มีเสื่อผ้าใส่ก็ยังไม่พ้ออาศัยบ้านหลังโหมม ๆ ให้ได้บังกาย แต่หากทุกขจนไม่มีข้าวในยุ้งหรือไม่มีข้าวจะกรอกหม้อแล้วจะมีชีวิตอยู่

รอดได้ แต่ผลจากการเปลี่ยนแปลงตามกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) ที่ถือเป็นกระแสของความทันสมัย (Modernization) กระแสข่าวสารข้อมูล (Information) ที่อาศัยสื่อเทคโนโลยีแขนงต่าง ๆ ได้ทำลายค่านิยมของความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายของสังคมชาวนาไทยให้กลับกลายไปสู่สังคมวัตถุนิยมและบริโภคนิยม ถือเป็นการเข้าสู่สังคมที่ใช้เงินตราเป็นตัวตั้ง ทุกอย่างต้องคิดเป็นค่าแรง ค่าจ้าง ผู้คนต่างพากันยกย่องบูชาและมองคุณค่าอยู่ที่เงินตรารวมถึงวัตถุและฐานะทางเศรษฐกิจ จึงส่งผลให้ทุกคนในสังคมพยายามที่จะหาเงินให้ได้มากที่สุด และค่านิยมข้างต้นนี้ยังได้ลุกลามและแพร่ขยายไปถึงสถาบันครอบครัวชาวนาไทยซึ่งเป็นสถาบันหลักและสถาบันพื้นฐานของสังคมไทย ทำให้ชาวนายุคใหม่ส่วนใหญ่จะเกิดความเห็นแก่ได้โดยไม่สนใจเรื่องศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม (Nilalum, 2017) และนานนับเวลากว่า 30 ปีแล้วที่ชาวนาไทยหลงใหลในกระแสบริโภคนิยมและวัตถุนิยม ได้ปรับเปลี่ยนจากวิถีชีวิตจากชาวนาแบบพอเพียงมาเป็นชาวนาสมัยใหม่ที่ทำนาแบบพึ่งพิงสารเคมีจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตและความเคยชิน ตลอดจนมีการพึ่งพิงเทคโนโลยีเครื่องมือเครื่องจักรมาแทนแรงงานวัวควายจนทำให้เกิดวิถีชีวิตต่างคนต่างอยู่ต่างคนต่างทำขยายวงกว้างและแทรกซึมเข้าไปในทุกอณูของสังคม (Wongrod, 2017) การตอบโจทก์ในการดำรงชีวิตของชาวนาไทยในยุคปัจจุบันนี้ถือว่าผิดเพี้ยนไปจากความเป็นจริงในอดีตค่อนข้างมาก ยกตัวอย่างง่าย ๆ ถ้าชาวนาปลูกข้าวได้ 1 ตันหรือ 1,000 กิโลกรัม ขายได้ตันละ 15,000 บาท ค่าเฉลี่ยจะอยู่ที่กิโลกรัมละ 15 บาท พอขายข้าวให้กับโรงสีหรือจตุรัสซื้อมาแล้ว ชาวนารับเงิน 15,000 บาทเดินเข้าห้างสรรพสินค้าซื้อข้าวสารบรรจุถุง 5 กิโลกรัม ราคาถุงละ 250 บาทเพื่อกลับไปหุงหาอาหาร ซึ่งค่าเฉลี่ยในการซื้อข้าวสารจะตกอยู่ที่กิโลกรัมละ 50 บาท ถ้าเป็นเช่นนี้ชาวนาก็จะขาดทุนไปแล้วอย่างน้อยกิโลกรัมละ 35 บาท นี่ยังไม่ได้รวมถึงค่าปุ๋ย ค่าฮอร์โมน ค่ายาฆ่าหญ้าหรือวัชพืช ค่ายาฆ่าแมลง ค่าเมล็ดพันธุ์ ค่าไถ ค่าหว่าน ค่าแรงฉีดยา ค่าหว่านปุ๋ย ค่ารถเกี่ยว ค่ารถบรรทุก และอีกสารพัดรายจ่ายที่จะต้องควัก สรุปลำมีเงิน 15,000 บาทจากการขายข้าวเปลือก 1,000 กิโลกรัม หรือ 1 ตัน ชาวนาจะซื้อข้าวสารได้แค่ 60 ถุง หรือ 300 กิโลกรัม ในประเด็นเดียวกันหากเรามองย้อนกลับไปในอดีตหากชาวนามีข้าว 1,000 กิโลกรัมหรือ 1 ตันเก็บไว้ในยุ้งฉาง เมื่อต้องการหุงหาอาหารชาวนาก็จะทยอยนำข้าวเปลือกมาตำด้วยครกไม้หรือสีข้าวในโรงสีขนาดเล็กประจำครอบครัวหรือโรงสีในชุมชน ผลผลิตที่ได้จากการตำข้าว สีข้าว หรือแปรสภาพจากข้าวเปลือก 1,000 กิโลกรัม หรือ 1 ตันมาเป็นข้าวสาร ชาวนาจะได้ข้าวสารที่เป็นข้าวที่เต็มเมล็ดและเป็นข้าวสารที่เป็นข้าวหอมหรือข้าวหัก รวมถึงข้าวสารที่เป็นปลายข้าวหรือจมูกข้าวประมาณ 600-630 กิโลกรัม ได้รำละเอียดสำหรับเลี้ยงสุกรหรือเลี้ยงเป็ดเลี้ยงไก่อีก 80-85 กิโลกรัม ได้ซี่แกลบ 230 กิโลกรัม และได้เศษขยะตลอดทั้งละอองที่เกิดจากการตำข้าวหรือสีข้าวอีก 20 กิโลกรัมไว้สำหรับการผลิตปุ๋ย (Chitsuthipakorn, 2016)

คำถามจึงมีอยู่ว่าถึงเวลาหรือยังที่จะต้องปรับเปลี่ยนจิตพฤติกรรมให้กับชาวนาไทยให้ได้ตระหนักและเห็นถึงสภาพแห่งปัญหา ที่ทำมาแล้วเป็นหนี้ ทำมาแล้วยากจน ทำมาแล้วเหนื่อยทั้งกายและใจ ทั้งนี้เพื่อจะเป็นแนวทางที่จะนำไปสู่การบริหารจัดการที่นำมาซึ่งประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการผลิต และมีการบริหารจัดการทั้งระบบให้เกิดความสมดุล พอเพียง และมั่นคงยั่งยืน ถือเป็นการเพิ่มศักยภาพตลอดจนขีดความสามารถและโอกาสให้กับชาวนา สำหรับแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวหากชาวนาทุกครัวเรือนมีแนวคิดในการป้องกันความเสี่ยง มีการเก็บรักษาหรือสะสมข้าวหรืออาหารไว้ให้ลูกหลานมีรับประทานได้ทั้งปี

การบริหารความเสี่ยงและการแก้ไขปัญหาความยากจนของชาวนาไทยจึงจะเกิดผลเป็นรูปธรรม ซึ่งในเรื่องนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ของไทยพระองค์ท่านก็ยังทรงมีพระราชดำริในการแก้ไขปัญหา ช่างต้นให้กับชาวนาไทย โดยส่งเสริมให้ชาวนารวมตัวกันดำเนินการแบบสหกรณ์แล้วทำการแปรรูปหรือสี ข้าวเปลือกเองจะทำให้ชาวนามีกำไรมากขึ้นและสามารถตั้งตัวได้ พร้อมกันนั้นได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ ตั้งโรงสีข้าวตัวอย่างขึ้นในวังสวนจิตรลดาตั้งแต่ปี พ.ศ.2514 เพื่อทำการทดลองสีข้าวและส่งเสริมให้สร้างยุ้ง ฉางไม้แบบสหกรณ์เพื่อทดลองเก็บรักษาข้าวเปลือกเพื่อเป็นต้นแบบให้ได้ศึกษาเรียนรู้ การวิจัยในครั้งนี้จะมี การศึกษาเรียนรู้ถึงกระบวนการปรับตัว (Revolution Process) ในการสร้างยุ้งข้าวยุคใหม่ซึ่งเป็นยุ้งข้าวแบบ ไร่รูป เป็นยุ้งข้าวแบบมีชีวิต ที่แสดงออกถึงรูปแบบ วิธีการหรือแนวทางในการสร้างความอุดมสมบูรณ์ของข้าว ปลาอาหารผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Learning) และนวัตกรรมการเปลี่ยนรูปของยุ้งข้าว (Innovation of Barn) เพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนให้กับชาวนา (Sustainable of Farmer) บนวิถีแห่งการเปลี่ยนผ่าน (Transformation) ที่ต้องอาศัยความเข้มแข็งและยั่งยืนบนพื้นฐานแห่งภูมิปัญญาท้องถิ่น (Attainment) ซึ่งจะเป็นการสร้างทางเลือกทางรอดให้กับชาวนาไทย (Survival of Thai Farmer) ที่ตั้งอยู่บนภูมิปัญญาท้องถิ่น และเป็นแนวทางที่จะแก้ไขปัญหาซ้ำซากให้กับชาวนาให้ลดลงและหายไปที่สุดในที่สุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อนำเสนอรูปแบบการปรับตัวของข้าวและยุ้งข้าวยุคใหม่สู่ทางรอดแห่งภูมิปัญญาของชาวนาไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการหลายอย่างมุ่งเน้นการวิเคราะห์ในเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ผู้วิจัยกำหนดวิธีการศึกษาใน 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่ถูกเลือกแบบเฉพาะเจาะจงเป็นผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและตัวแทนชุมชน จำนวน นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้แทนชาวนา และผู้ที่เกี่ยวข้องในระดับพื้นที่ จำนวน 23 คน ประกอบด้วย นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้แทนชาวนา และผู้ที่เกี่ยวข้องในระดับพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์

ขั้นตอนที่ 2 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participation Observation) ซึ่งเป็นการสังเกต พฤติกรรมและการดำเนินชีวิตของชาวนาในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ทั้งที่ยังคงรักษารูปแบบ วิธีการ หรือ แนวทางในการสร้างความอุดมสมบูรณ์ของข้าวปลาอาหาร ที่จะเป็นเครื่องหมายที่แสดงออกถึงความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน เพื่อเป็นหลักประกันความเสี่ยงให้กับชาวนาและลูกหลาน ซึ่งเป็นการสังเกตที่ทำความคุ้นเคยกับการ สัมภาษณ์ และการลงพื้นที่ในห้วงเวลาอื่น ๆ ในจังหวัดนครสวรรค์

ขั้นตอนที่ 3 การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้เชี่ยวชาญ (Expert) ผู้วิจัยกำหนดการสนทนากลุ่มเฉพาะของผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว จำนวน 10 รูปหรือคน ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิระดับพื้นที่ ผู้แทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงผู้แทนชาวนา เพื่อรวบรวม รายละเอียดให้เกิดความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ผลการวิจัย

รูปแบบการปรับตัวของข้าวและยุงข้าวยุคใหม่สู่ทางรอดแห่งภูมิปัญญาของชาวนาไทย ประกอบไปด้วย

1. การเปลี่ยนแปลงแห่งวัฒนธรรมข้าวบนฐานการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม และแนวทางการปรับตัว พบว่า

1.1 การเปลี่ยนแปลงแห่งวัฒนธรรมข้าวและยุงข้าวด้านการผลิต (Product Process) พบว่า ปัจจุบันชาวนาทำนาเพื่อจำหน่ายมากกว่าทำเพื่อเก็บในยุ้งข้าวเพื่อให้มีกินตลอดปี มีการเปลี่ยนแปลงการเพาะปลูกข้าวหลากหลายสายพันธุ์ไปสู่สายพันธุ์ที่ตลาดต้องการ วิถีชีวิตที่เกี่ยวกับการทำนาเปลี่ยนแปลงจากการลงแขกไปสู่การจ้างแรงงาน มีการเปลี่ยนแปลงมาใช้เครื่องจักรมากขึ้น พื้งพาสารเคมีมากขึ้นหลายเท่าตัว เมื่อเทียบกับระบบเกษตรแบบอินทรีย์ที่เคยทำในอดีต

1.2 การเปลี่ยนแปลงแห่งวัฒนธรรมข้าวและยุงข้าวด้านการแลกเปลี่ยน (Exchange) พบว่า ในอดีตข้าวเป็นตัววัดมูลค่าหรือความมั่งคั่งร่ำรวยของครอบครัว ปัจจุบันข้าวเป็นตัวชี้วัดการลงทุน ในอดีตข้าวเป็นสื่อกลางการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม ปัจจุบันข้าวเป็นสื่อกลางในการกำหนดอนาคตการตลาด ในอดีตชาวนิยมใช้ข้าวชำระหนี้สิน ปัจจุบันข้าวเป็นสินค้าที่มีความเสี่ยงที่ไม่อาจนำมาทดแทนหนี้สินได้ ในอดีตข้าวเป็นสินค้าที่มีราคาที่ค่อนข้างแน่นอน ปัจจุบันข้าวเป็นสินค้าที่มีราคาอ่อนไหว และในอดีตข้าวสามารถนำไปแลกเปลี่ยนเป็นสินค้าชนิดอื่นได้ ปัจจุบันข้าวไม่สามารถนำไปแลกเปลี่ยนเป็นสินค้าชนิดอื่นได้

1.3 การเปลี่ยนแปลงแห่งวัฒนธรรมข้าวและยุงข้าวด้านการบริโภค (Consumption) พบว่า ในอดีตคนบริโภคข้าวเป็นอาหารหลักแต่ปัจจุบันคนบริโภคอาหารชนิดอื่นแทนข้าวมากขึ้น ในอดีตคนนิยมแปรรูปข้าวเป็นข้าวหลามหรือข้าวต้มมัด ปัจจุบันคนนำข้าวไปทำอาหารในรูปแบบอื่นมากขึ้น ในอดีตคนนิยมรับประทานข้าวไม่กี่สายพันธุ์ ปัจจุบันคนนิยมรับประทานข้าวหลากหลายสายพันธุ์มากขึ้น ในอดีตคนนิยมรับประทานข้าวพันธุ์พื้นถิ่นของตนเอง ปัจจุบันคนเริ่มที่จะรับประทานข้าวจากต่างพื้นที่มากขึ้น และในอดีตคนเพาะปลูกข้าวเพื่อการบริโภคเป็นหลัก ปัจจุบันคนเพาะปลูกข้าวเพื่อการค้าและอุตสาหกรรมมากขึ้น

1.4 การเปลี่ยนแปลงแห่งวัฒนธรรมข้าวและยุงข้าวด้านการเก็บรักษา (Storage) พบว่า ในอดีตชาวนานิยมที่จะเก็บข้าวไว้ในยุ้งฉางเพื่อการบริโภค ปัจจุบันชาวนานิยมที่จะขายเพื่อหากำไรมากกว่า ในอดีตยุ้งฉางข้าวคือสัญลักษณ์ของความมั่นคง มั่งคั่ง ปัจจุบันคนมองว่าเป็นสัญลักษณ์ของความล้าสมัย ในอดีตชาวนานิยมที่จะคัดเลือกและจัดเก็บรักษาพันธุ์ข้าวด้วยตนเอง ปัจจุบันมองว่าเป็นภาระเพราะสามารถซื้อหาได้ง่ายว่า ในอดีตชาวนา 1 ครอบครัวจะต้องมียุ้งข้าว 1 หลัง ปัจจุบันชาวนาเห็นว่ายุ้งข้าวจะมีหรือไม่มีก็ได้ และในอดีตชาวนาจะสร้างยุ้งข้าวเพื่อประโยชน์หลายๆ ด้าน ปัจจุบันชาวนานิยมที่จะขายยุ้งข้าวทิ้งเพราะเห็นว่หมดประโยชน์

1.5 การเปลี่ยนแปลงแห่งวัฒนธรรมข้าวและยุงข้าวด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Learning) พบว่า ชาวนามีการส่งต่อความรู้ เทคนิค และประสบการณ์ในการผลิตหรือการเพาะปลูกข้าว การซื้อขาย/แลกเปลี่ยนมูลค่าของข้าว การแปรรูปเพื่อการบริโภคข้าวที่มีความหลากหลาย การเก็บรักษาข้าวในรูปแบบอื่น เช่น การ

ขายฝาก การจำหน่ายข้าว เป็นต้น การสร้างความมั่นคง มั่งคั่งทางอาหารแทนข้าวที่มีความหลากหลายมากขึ้น จากรุ่นสู่รุ่น

1.6 การเปลี่ยนแปลงแห่งวัฒนธรรมข้าวและยังข้าวด้านการสร้างนวัตกรรม (Innovations) พบว่า ชาวนาเริ่มมีการเพาะปลูกพืชเกษตรชนิดอื่นแทนข้าวเพื่อเป็นหลักประกันความเสี่ยง เช่น การปลูกอ้อย ส่วนใหญ่เริ่มที่จะให้ความสำคัญและลงมือทำการเพาะปลูกข้าวในลักษณะข้าวอินทรีย์เพิ่มมากขึ้น สร้างมั่งคั่งให้กับครอบครัว โดยการเพาะปลูกข้าวที่มีราคาสูงหรือเป็นที่ต้องการของตลาด เริ่มมีการเพาะปลูกพืชแบบผสมผสานมากขึ้นสร้างความยั่งยืนให้กับครอบครัว และมีความคิดในการสร้างความอุดมสมบูรณ์ของข้าวปลาอาหาร โดยเฉพาะการขับเคลื่อนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

1.7 การเปลี่ยนแปลงแห่งวัฒนธรรมข้าวและยังข้าวด้านการสร้างความยั่งยืนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น (Sustainable) พบว่า ชาวนาพัฒนาการเพาะปลูกข้าวอยู่บนความสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ มีการศึกษา ค้นคว้า วิจัย และพัฒนาความรู้ในด้านการผลิตเพื่อตอบสนองการบริโภคของคนหรือตลาด มีความรอบคอบในการวางแผนด้านการแลกเปลี่ยนและการเก็บรักษาผลิตผลเพื่อสร้างมูลค่าให้กับข้าวที่ตนเองมี ชาวนาส่วนหนึ่งเริ่มให้ความสำคัญในเรื่องของความซื่อสัตย์สุจริตต่อลูกค้าหรือผู้บริโภค เช่น การทำเกษตรอินทรีย์ เพราะทำให้ข้าวมีราคาที่ดีกว่าท้องตลาด ในการทำงานในปัจจุบันชาวนาต้องใช้ความคิดและการตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาด้วยเหตุด้วยผลมากขึ้น

1.8 การเปลี่ยนแปลงแห่งวัฒนธรรมข้าวและยังข้าวด้านการสร้างวิถีแห่งการเปลี่ยนผ่าน (Transformation) พบว่า ชาวนาบางส่วนในปัจจุบันเริ่มเปลี่ยนแปลงทัศนคติในการทำงานโดยหันมาให้ความสำคัญกับความสมดุลของระบบนิเวศมากขึ้น เริ่มเปลี่ยนแปลงทัศนคติเกี่ยวกับอาชีพชาวนา โดยหันมาให้ความสำคัญกับการรักษาอาชีพการทำนาของคนในชุมชนท้องถิ่น ให้ความสำคัญกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุดและพยายามทำนาให้ไม่เกิดผลเสียต่อสิ่งแวดล้อม สามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างกลมกลืน โดยไม่มีผลกระทบด้านลบต่อระบบนิเวศวิทยา และมีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติในการทำงานโดยหันมาให้ความสำคัญกับปัญหาสุขภาพของผู้บริโภคหรือคนในสังคมมากขึ้น

2. รูปแบบการพัฒนากระบวนการปรับตัวของข้าวและยังข้าวยุคใหม่สู่ทางรอดแห่งภูมิปัญญาของชาวนาไทย พบว่า เป็นกระบวนการปรับปรุง พัฒนาที่ถูกสั่งสมมาจากบรรพบุรุษ เนื่องด้วยสังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรม การทำนาจึงถือเป็นอาชีพหลักในการสร้างความมั่นคงและมั่งคั่งของประเทศ แต่ปัจจุบันด้วยสภาพสังคมได้เกิดการเปลี่ยนแปลงและความซับซ้อนมากขึ้น โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ฉะนั้นเพื่อก่อให้เกิดความสมดุลจึงจำเป็นต้องมีกระบวนการที่จะนำไปสู่การปรับตัว ดังนี้

2.1 ด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Learning) ควรมีการปรับตัวเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันในการปรับตัวที่จะนำไปสู่การสร้างอยู่รอดปลอดภัยและจะก่อให้เกิดความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน คือ ชาวนาหรือเกษตรกรจะต้องสร้างยังข้าวที่มีชีวิตให้เกิดขึ้นในผืนดินบรรพบุรุษ กล่าวคือ จะต้องสร้างความอุดมสมบูรณ์ของพืชพันธุ์และข้าวปลาอาหารให้เกิดขึ้นในผืนดินที่ได้รับมรดกตกทอดจากปู่ย่าตายายหรือบรรพบุรุษ ขณะเดียวกันก็จะต้องประกอบการเกษตรและทำนาอย่างพึงพิงระบบนิเวศทั้งดิน น้ำ ลม ไฟหรือความร้อน และจะต้องลด ละ เลิก รวมถึงสร้างเขตปลอดสารเคมีเพื่อเป็นการลดต้นทุนในการผลิต และลดปัญหาความเสี่ยงในเรื่องของ

สุขภาพและอนามัยของผู้บริโภค สิ่งที่เป็นและสำคัญก็คือชาวนาและเกษตรกรจะต้องเพาะปลูกข้าวเกษตรอินทรีย์หรือเกษตรปลอดสารพิษ ซึ่งขณะนี้เน้นไปตามความต้องการของตลาดที่คนในสังคมเริ่มหันกลับมาให้ความสนใจและกลับมาให้ความสำคัญกับเรื่องนี้อีกครั้ง และหลังจากที่มีการเก็บเกี่ยวข้าวหรือผลผลิตทางการเกษตรแล้ว ชาวนาหรือเกษตรกรจะต้องมีการเก็บรักษาข้าวไว้ในยุ้งฉางเพื่อรอเวลานำออกไปแปรรูปและจำหน่ายในช่วงที่มีราคาที่เกษตรกรและชาวนาคิดว่าคุ้มทุนหรือมีผลกำไร ไม่เฉพาะเท่านั้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่สำคัญ คือ การที่เกษตรกรและชาวนาจะต้องรวมกลุ่มกันเพื่ออำนาจการต่อรองทางการตลาดและการค้า รวมถึงการแปรรูปข้าวและผลผลิตทางการเกษตรเพื่อนำออกจำหน่ายยังตลาดนัดชุมชน ห้างสรรพสินค้า หรือตลาดนัดออนไลน์ โดยเกษตรกรและชาวนาจะต้องใช้บริการโรงสีในชุมชนซึ่งเป็นกองทุนและสวัสดิการที่จะช่วยลดรายจ่ายและสร้างผลตอบแทนในรูปแบบของการปันผลที่จะเกิดขึ้นอีกทางหนึ่งด้วย

2.2 ด้านการสร้างนวัตกรรม (Innovations) สิ่งที่จะเกิดขึ้นใหม่แต่ไม่ใช่สิ่งที่แตกต่างจากอดีตเมื่อครั้งบรรพบุรุษดำเนินการก็คือ การร่วมกันรักษาความสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการทำการเกษตรหรือการเพาะปลูกข้าวในลักษณะของการเกื้อกูลกับสรรพสิ่งที่มีชีวิตในแปลงนาหรือแปลงเกษตร ด้วยการลด ละ เลิกการใช้สารเคมี ขณะเดียวกันให้หันมาเพาะปลูกข้าวอินทรีย์หรือข้าวที่มีความแตกต่างหลากหลายสายพันธุ์เพิ่มมากขึ้นเพื่อตอบสนองโอกาสทางการค้าและความปรารถนาของผู้บริโภค นอกจากนั้นให้เกษตรกรหรือชาวนาปรับเปลี่ยนทัศนคติจากการเพาะปลูกหรือการประกอบเกษตรเชิงเดี่ยวแล้วหันกลับมาทำไร่นาสวนผสม เพื่อสร้างรายได้ให้เกิดขึ้นแบบรายชั่วโมง รายวัน รายสัปดาห์ รายเดือน รายฤดูกาลผลิตหรือรายปีแบบไม่มีวันหมด เมื่อครอบครัวตนเองพร้อมก็ขอให้มีการรวมกลุ่มพลังกับคนในชุมชนเพื่อร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้และมีการแปรรูปผลผลิตโดยก่อตั้งหรือจัดตั้งองค์กรขนาดเล็กในรูปแบบวิสาหกิจให้เกิดขึ้นและกระจายทั่วชุมชน ถือเป็นการสร้างเครือข่ายการดำเนินชีวิตในลักษณะชุมชนและสังคมเข้มแข็ง ที่มีความพอดี พอประมาณ มีเหตุมีผล มีภูมิคุ้มกัน บนพื้นฐานของความรู้ คุณธรรมจริยธรรม และภูมิปัญญาที่ปูย่าตายายให้สืบสานต่อ ๆ กันมาตั้งแต่ต้น

2.3 ด้านการสร้างที่ยั่งยืน (Sustainable) นั้น สิ่งที่เป็นและสำคัญก็คือชาวนาและเกษตรกรจะต้องร่วมมือกันสร้างและรักษาความอุดมสมบูรณ์ของผืนดินบนพื้นฐานของความสมดุลในทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งดิน น้ำ หรือผืนป่า พร้อมกับการให้มีการปรับปรุงผืนนาให้เป็นแปลงเกษตรแบบผสมผสานที่มีทั้งบ้าน สวนเกษตร แหล่งน้ำ ผืนนา ผืนป่า และอื่น ๆ ที่จะเป็นส่วนหนึ่งในการคืนความอุดมสมบูรณ์ และเป็นแหล่งที่มาของปัจจัย ๔ ทั้งอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค หากจะสร้างความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนมากกว่านั้น ชาวนาหรือเกษตรกรก็จะต้องฝึกฝนพัฒนาตนให้เป็นผู้ที่หมั่นศึกษาค้นคว้า วิจัย และพัฒนาอย่างไม่หยุดยั้ง ทั้งนี้เพื่อแก้ไขในทุกปัญหาที่เกิดขึ้นในแปลงนาหรือแปลงเกษตร ถือเป็นการศึกษาหาข้อมูลเพื่อประกอบการคิด การตัดสินใจอย่างมีเหตุมีผล มีความรอบคอบและรอบรู้ เมื่อลงมือปฏิบัติและพัฒนาการเพาะปลูกผลผลิตหรือสินค้าเกษตรที่ได้ก็จะเป็นสินค้าเกษตรอินทรีย์หรือเกษตรปลอดภัย ซึ่งจะเป็นที่สนใจและเป็นที่ต้องการทางการตลาดรวมถึงผู้คนในสังคมปัจจุบัน ถือเป็นการสร้างสรรค์ พัฒนาและดำรงไว้ซึ่งคุณธรรมจริยธรรมรวมถึงความซื่อสัตย์สุจริตทั้งทางการปฏิบัติและการค้าขายต่อผู้บริโภค

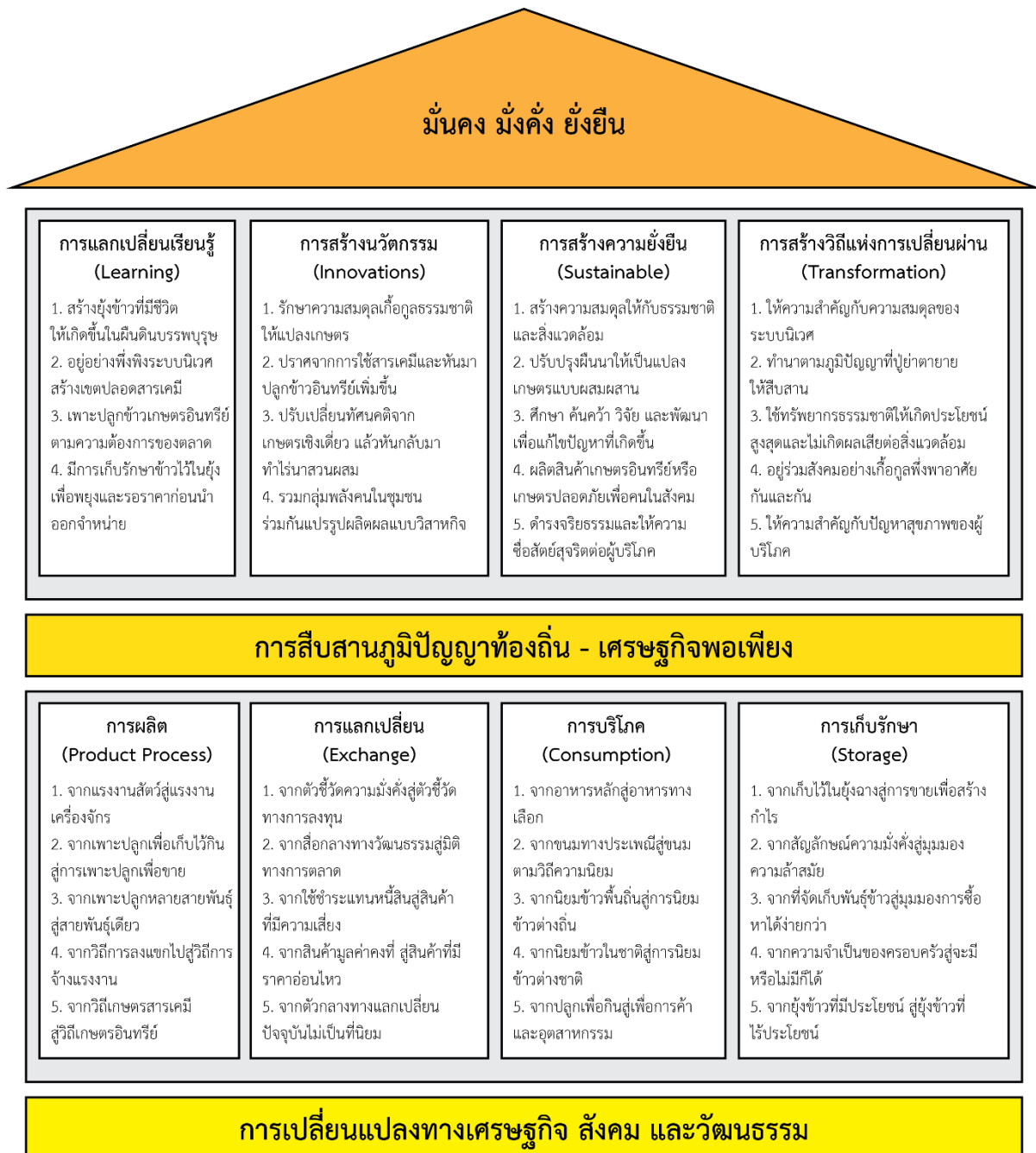

2.4 การสร้างวิถีแห่งการเปลี่ยนผ่าน (Transformation) ชาวนาและเกษตรกรจะต้องพึงระลึกเสมอว่าสิ่งที่จำเป็นและสำคัญก็คือ การให้ความสำคัญกับความสมดุลของระบบนิเวศทั้งระบบ ไม่ใช่เฉพาะแปลงนาหรือแปลงเกษตรของตนเอง หากแต่จะต้องแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเรื่องนี้กระจายหรือขยายผลไปสู่ทุก ๆ ครอบครัวในชุมชนและสังคมให้ประพฤติปฏิบัติและสร้างสรรค์พัฒนาให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เมื่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความสมบูรณ์และสมดุลแล้ว การประกอบอาชีพการทำนาหรือทำการเกษตรตามแนวทางหรือภูมิปัญญาที่ปู่ย่าตายายให้สืบสานก็จะเป็นเรื่องที่ยากยุ่งอีกต่อไป ทั้งนี้เพราะคนในครอบครัว ชุมชน และสังคมต่างให้ความสำคัญต่อการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดและไม่ยอมให้เกิดผลเสียหรือสิ่งที่ไม่ดีเกิดขึ้นต่อสภาพแวดล้อมของตนเอง เมื่อเกิดความยินยอมพร้อมใจ เกิดความรักสามัคคีกันในเรื่องข้างต้นการอยู่ร่วมสังคมก็จะเกิดความเกื้อกูล เอื้ออาทร พึ่งพาอาศัยกันและกัน และสิ่งที่สำคัญเมื่อจะเพาะปลูกหรือผลิตสินค้าเกษตรอันใดก็ต้องให้ความสำคัญกับปัญหาสุขภาพของผู้บริโภคซึ่งเป็นห่วงโซ่อุปทานที่สำคัญที่จะมาเติมเต็มความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนให้เกิดผลเป็นรูปธรรม และความเป็นอยู่ชั่วอายุคนในมิติของความเป็นสัญลักษณ์แห่งความอุดมสมบูรณ์ และเป็นเครื่องหมายที่แสดงออกถึงความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนในบริบทสังคมไทยก็จะเกิดขึ้นในทุก ๆ พื้นที่ของสังคมไทยในที่สุด

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยเรื่อง “ยุ้งข้าวยุคใหม่: กระบวนการปรับตัวสู่ทางรอดแห่งภูมิปัญญาของชาวนาไทย”
ผู้วิจัยขอสรุปองค์ความรู้ ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

รูปแบบการปรับตัวของข้าวและยุ้งข้าวยุคใหม่สู่ทางรอดแห่งภูมิปัญญาของชาวนาไทยเป็นการศึกษา วิเคราะห์และพัฒนากระบวนการปรับตัวของชาวนาไทยบนฐานการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมผ่านมิติและมุมมองที่ได้จากการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ถูกสั่งสมมาจากบรรพบุรุษ เนื่องด้วยสังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรม การทำนาจึงถือเป็นอาชีพหลักในการสร้างความมั่นคงและมั่งคั่งของประเทศ แต่ปัจจุบัน

ด้วยสภาพสังคมได้เกิดการเปลี่ยนแปลงและมีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมมากขึ้น ฉะนั้นเพื่อก่อให้เกิดความสมดุลจึงจำเป็นต้องมีแนวทางและกระบวนการที่จะนำไปสู่การปรับตัวตามแผนภาพองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัย

รูปแบบการพัฒนากระบวนการปรับตัวของข้าวและยุงข้าวยุคใหม่สู่ทางรอดแห่งภูมิปัญญาของชาวนาไทย พบว่า เมื่อชุมชนและสังคมมีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมเกี่ยวกับข้าว ได้แก่ การผลิต (Product Process) การแลกเปลี่ยน (Exchange) การบริโภค (Consumption) การเก็บรักษา (Storage) และเกิดกระบวนการปรับตัวผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Learning) การสร้างนวัตกรรมของยุงข้าวยุคใหม่ (Innovations) การสร้างความยั่งยืนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น (Sustainable) รวมถึงการสร้างวิถีแห่งการเปลี่ยนผ่าน (Transformation) ซึ่งคนส่วนใหญ่เห็นสอดคล้องกันว่าในประเด็นต่าง ๆ ข้างต้นนั้นเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริง และสามารถพบเห็นได้ในสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะในการเก็บรักษาข้าวหรือการสร้างความมั่นคงและมั่นคงทางอาหาร ที่อดีตยุงข้าวคือสัญลักษณ์ที่เป็นสิ่งบ่งบอกหรือแสดงให้เห็นถึงความคิด ความเชื่อ และค่านิยมว่าครอบครัวไหนมียุงข้าวใหญ่หรือมียุงข้าวเยอะ ครอบครัวนั้นจะเป็นครอบครัวที่มีความมั่งคั่งร่ำรวยหรือมีที่นามาก มีข้าวมาก แต่ปัจจุบันความนิยมในการใช้ประโยชน์ของยุงข้าวเริ่มลดน้อยลงจึงจำเป็นที่จะต้องมีการปรับตัวและปรับกระบวนการเพื่อให้ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนปรับปรุงหรือเปลี่ยนรูปแบบไปในลักษณะอื่น เป็นต้นว่า การทำไร่นาสวนผสมหรือการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง มีการเพาะปลูกพืชเกษตรและข้าวเพื่อการสร้างรายได้ในรูปแบบพุทธเศรษฐศาสตร์ กล่าวคือ เมื่อมีเหลือกินเหลือใช้ก็จะมีการแบ่งปันในชุมชน สังคมและแบ่งออกจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้ให้กับครอบครัว สอดคล้องกับงานวิจัยของ Praphan and Somkid (2019) ได้ศึกษาวิจัย “การพัฒนาเกษตรกรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัดกำแพงเพชรในเขตปฏิรูปที่ดินทุ่งคอกว้าว ตำบลนครชุม อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร” พบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรนั้นเกษตรกรต้องสามารถพึ่งพาตนเองได้ และการวางแผนปรับเปลี่ยนการผลิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

สิ่งสำคัญที่จะต้องมีการบริหารจัดการหรือมีการอนุรักษ์ฟื้นฟูให้เกิดหรือคงความอุดมสมบูรณ์ก็คือ เรื่องของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะเป็นต้นทุนที่สำคัญที่จะช่วยให้การประกอบอาชีพทำนาหรือการเกษตรดำเนินไปอย่างไม่มีปัญหา ฉะนั้นแนวคิดในการทำไร่นาสวนผสม การปลูกพืชแบบผสมผสาน หรือการจัดทำแปลงเกษตรในลักษณะของสวนวนเกษตรจึงถือเป็นการเปลี่ยนแปลงแนวคิด ทักษะที่จำเป็นไปสืบสานปณิธานหรือเจตนารมณ์ของปู่ย่าตายายและภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อคงความอุดมสมบูรณ์และความมั่นคง มั่งคั่ง ให้คงอยู่อย่างยั่งยืนชั่วลูกชั่วหลานสืบต่อไป ซึ่งจากผลวิจัยเพื่อศึกษาวิเคราะห์ในมิติทางความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมเกี่ยวกับข้าว ได้แก่ การผลิต (Product Process) การแลกเปลี่ยน (Exchange) การบริโภค (Consumption) การเก็บรักษา (Storage) และกระบวนการปรับตัว ได้แก่ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Learning) การสร้างนวัตกรรม (Innovations) การสร้างความยั่งยืนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น (Sustainable) รวมถึงการสร้างวิถีแห่งการเปลี่ยนผ่าน

(Transformation) มีความสอดคล้องกับรายงานวิจัยของ Ngamlamom (2011) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความยากจนของวิถีชีวิตชาวนาไทยอย่างยั่งยืน” แล้ว พบว่า 1) วิถีชีวิตของชาวนาเป็นวิถีแบบผสมผสานระหว่างวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมและแบบสมัยใหม่ ชาวนามีหนี้สินเนื่องจากมีต้นทุนการผลิตสูงและละทิ้งภูมิปัญญาดั้งเดิม มีอาชีพเสริมอื่น ๆ น้อยมาก การส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนของภาครัฐขาดความต่อเนื่อง การแก้ปัญหาชาวนาเป็นแบบต่างคนต่างทำ 2) แนวทางในการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างยั่งยืนควรเน้นการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้ชาวนาได้เข้าถึงข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ ปัญญา เพื่อการแก้ไขปัญหาความยากจนตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และสอดคล้องกับรายงานวิจัยของ Laon (2010) ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของสังคมชาวนาอีสานตั้งแต่ พ.ศ. 2500-2550 : ศึกษากรณีหมู่บ้านกุ๊กกาสิงห์ จังหวัดร้อยเอ็ด” แล้วพบว่า การอยู่ในภาคเกษตรหรือการเป็นชาวนาเพียงอย่างเดียวไม่สามารถทำให้ชาวนาดำรงชีวิตอยู่ได้ในยุคการผลิตเพื่อเลี้ยงชีพหรือยุคของการเริ่มปรับเปลี่ยนการผลิตเข้าสู่ระบบทุนนิยม และได้บีบบังคับให้ชาวนาสวนใหญ่ตกอยู่ภายใต้ภาวะเป็นหนี้สินมากขึ้นเพราะถือเป็นลักษณะของเกษตรกรรมที่มีวิธีการผลิตแบบสมัยใหม่ที่มุ่งสู่ตลาด (Modern and Market Oriented) ซึ่งจะต้องอาศัยทุนและการบริหารจัดการทุนจึงจะก่อให้เกิดกำไร

ขณะเดียวกันยังมีความสอดคล้องกับรายงานวิจัยของ Sangwan and Parinyasutinun (2014) ที่ได้ทำการศึกษาวิจัย “นาข้าวระโนด : วิถีชีวิตชาวนาที่เปลี่ยนแปลงท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์” แล้วพบว่า ปัญหาน้ำท่วมและดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ประกอบกับแนวคิดตามระบอบทุนนิยมในการทำการเกษตรกรรมแบบการค้าเข้ามาในพื้นที่ จะทำให้ชาวนาต้องปรับเปลี่ยนการใช้พื้นที่นาไปเป็นการทำสวนปาล์ม หรือทำแปลงผัก หรือปลูกสร้างที่พักเพื่อรองรับการท่องเที่ยว หรือปล่อยให้ที่นาว่างเปล่าเพื่อการเก็งกำไรในภาคธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ และเป็นสาเหตุสำคัญของการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวนาที่บางรายประสบความสำเร็จแต่ก็ยังมีความล้มเหลว และในการปรับทัศนคติหรือการปรับตัวที่จะมุ่งสร้างความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนผ่านการสานต่อพระราชปณิธานในการใช้ชีวิตดำเนินรอยตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้น มีความสอดคล้องกับรายงานวิจัยของ Bundhuwong (2013) ที่ได้การศึกษาวิจัยเรื่อง “ข้าวและชาวนาไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลง” แล้วพบว่า การทำนาแบบเกษตรอินทรีย์หรือแบบพอเพียงตามภูมิปัญญาท้องถิ่นถือเป็นการเจริญรอยตามมรดกทางวัฒนธรรมและระบบการพึ่งตนเองทำให้เกิดความมั่นคงทางอาหาร ขณะที่การทำนาเคมีแบบเข้มข้นและการไม่ยอมเข้าสู่การทำนาแบบเกษตรอินทรีย์หรือแบบพอเพียงหรือเดินตามแนวภูมิปัญญาของปู่ย่าตายายก็พึงที่จะถูกประณามว่าเป็นการทำนาบนความโลภ ความเห็นแก่ตัว ขาดศีลธรรม ความฟุ้งเฟ้อจากคนในชุมชนและสังคมได้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ส่งเสริมการเพาะปลูกข้าวหรือการทำการเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

1.2 ส่งเสริมให้มีการประยุกต์ใช้หลักพุทธเศรษฐศาสตร์ ที่เน้นการแบ่งปัน เมื่อเหลือจากการแบ่งปันก็นำออกจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้

1.3 ส่งเสริมการให้ความรู้ในเชิงการบริหารจัดการที่นาหรือแปลงเกษตรเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์และประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพสูงสุด

1.4 ส่งเสริมและสนับสนุนการผลิต การแลกเปลี่ยน การบริโภค และการเก็บรักษาข้าวหรือผลผลิตทางการเกษตรเพื่อสานต่อภูมิปัญญาท้องถิ่นบนพื้นฐานของการพึ่งพิงและรักษาสมดุลแห่งทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และระบบนิเวศโดยรวม

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 กระบวนการปรับตัวสู่ทางรอดแห่งภูมิปัญญาของชาวนาไทยเพื่อก่อให้เกิดความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืนนั้น สิ่งที่สำคัญที่ชาวนา ผู้นำชุมชน ตลอดจนทั้งผู้คนในสังคมจะต้องช่วยกันดำเนินการ คือ 1) ด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Learning) 2) การสร้างนวัตกรรม (Innovations) 3) การสร้างความยั่งยืน (Sustainable) 4) การสร้างวิถีแห่งการเปลี่ยนผ่าน (Transformation)

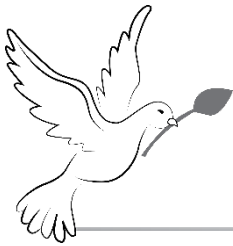
References

- Balavuddho, P., & Phumturian, S. (2019). Farmers Development according to the Sufficiency Economy Philosophy of the Kamphaeng Phet Land Reform Office in Thung Khok Wua Land Reform Area, Nakhon Chum Sub-district, Mueang District, Kamphaeng Phet Province. *The Journal of Research and Academics*, 3(1), 57-68.
- Boonari, P. (2001). *Northeastern Huan and Isan ancient buildings*. Ubonratchathani: Ubonratchathani Rajabhat Institute.
- Bundhuwong, C. (2013). *Rice and Thai farmers in the changing trend*. (Doctoral Dissertation). United States of America: University of Hawaii.
- Chitsuthipakorn, V. (2016). Nakhonsawan Farmers' Problems. *Interview*. October, 12.
- Laon, T. (2010). *Economic changes of the peasant society in Isan region, from 1957-2007: a case study of Kugasing Village, Roi Ed Province*. (Master's Thesis). Graduate school: Chiang Mai University. Chiang Mai.
- Ngamlamom, W. (2011). *Sustainable Poverty Solution for Thai Farmer's Life Strategy* (Research Report). Pathum Thani: Thai Academy of Management Development Research.
- Nildum, S. (2017). Nakhonsawan Farmers' Problems. *Interview*. April, 7.
- Noppan, C. (2017). Nakhonsawan Farmers' Problems. *Interview*. January, 28.

- Sangwan, C., and Parinyasutinun, U. (2014). Rice fields in Ranod: The rice farmers' changing way of life amidst globalization. *Journal of Language, Religion and Culture*, 3(1), 109-124.
- Tuamtad, S. (2017). Nakhonsawan Farmers' Problems. *Interview*. March, 15
- Wongrod, S. (2017). Nakhonsawan Farmers' Problems. *Interview*. March, 17

รูปแบบการใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารองค์กรเพื่อการพัฒนาชุมชน ของวัดโพธิ์การาม ตำบลโพนสูง อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด*

A Model of Using Aparihāṇiyadhamma in Organization Management for
Community Development of Photikaram Temple, Phon Sung Sub-district,
Pathumrat District, Roi Et Province

พระมหานำเกียรติ วิสุทโธ

Phramaha Namkiat Visutdho

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

Corresponding Author. Email: Nopon28May@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) หลักอปริหานิยธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท 2) รูปแบบการพัฒนาชุมชนของวัดโพธิ์การาม ตำบลโพนสูง อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด และ 3) นำเสนอรูปแบบการใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารองค์กรเพื่อการพัฒนาชุมชนของวัดโพธิ์การาม ตำบลโพนสูง อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ตำราวิชาการ หนังสือ งานวิทยานิพนธ์ งานวิจัยต่าง ๆ รวมทั้ง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) หลักอปริหานิยธรรมเป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นหลักปฏิบัติเพื่อความเจริญ มี 2 ประเภท คือ ราชอปริหานิยธรรม สำหรับคฤหัสถ์ผู้มีหน้าที่ในการปกครอง และภิกษุอปริหานิยธรรม สำหรับบรรพชิตผู้ไฝ่ธรรม 2) รูปแบบการพัฒนาชุมชนของวัดโพธิ์การาม: สถาบันการเงินชุมชน โพธิ์น้อย-โพธิ์ศรีสวัสดิ์มีการเงินชุมชนบริหารด้วยคณะกรรมการบริการฝากถอนและสินเชื่อ ศูนย์ดิจิทัลชุมชนเฉลิมพระเกียรติ มีการใช้เทคโนโลยีเป็นการสื่อสารชุมชน ร้านค้าเซเชนเป็นสหกรณ์ร้านค้าโอท็อปแบ่งปันผลกำไร ศูนย์สาธารณสุขมูลฐานโพธิ์น้อย-โพธิ์ศรีสวัสดิ์ มีการส่งเสริมการดูแลสุขภาพ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยให้มีการเรียนรู้ตามวัยที่เหมาะสม ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนเป็นศูนย์ที่มีการส่งเสริมการเรียนรู้มีชุมชนเป็นฐานในการทำกิจกรรม 3) รูปแบบการใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารองค์กรเพื่อการพัฒนาชุมชนของวัดโพธิ์การามซึ่งสามารถเสนอรูปแบบ ดังนี้ (1) บุคลากรหลักอปริหานิยธรรมกับกิจกรรมของชุมชน (2) แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนรู้แล้วแลกเปลี่ยนประสบการณ์ (3) บุคลากรภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสร้างผลิตภัณฑ์

คำสำคัญ: รูปแบบการใช้หลักอปริหานิยธรรม; การบริหารองค์กร; การพัฒนาชุมชน

Abstract

This research aimed 1) to study Aparihāṇiyadhamma (Conditions of Welfare) in Theravada Buddhism 2) to study the community development model of Wat Photikaram Temple, Phon Sung Subdistrict, Pathumrat District And 3) to present the model of the application of Aparihāṇiyadhamma in the organization management for community development of Wat Photikaram Temple, Phon Sung Subdistrict, Pathumrat District Roi Et Province This research is a qualitative research. By studying and researching from academic documents, books, thesis work, various research works, including field research by going into the storage area, both as an interview Data were analyzed using descriptive methods.

The results of the research were showed that 1. Aparihāṇiyadhamma is the Buddhist dhamma used to practice for prosperity. There were two types of Aparihāṇiyadhamma: Rāja-aparihāṇiyadhamma (Conditions of Welfare for Governor) and Bhikkhu- aparihāṇiyadhamma (Conditions of Welfare for Monks). 2. The form of community management at Wat Photikaram: The Pho Noi - Pho Si Sawat community financial institution has community finance managed by the Deposit, Withdrawal and Credit Service Committee. Chalerm Phrakiat Community Digital Center The technology was used as a community communication. The Sauzen Stores were cooperative, OTOP shops sharing profits. The Pho Noi-Pho Si Sawat Community Public Health Center There was a promotion of health care. Child Development Center There was promotion of early childhood development for appropriate age learning. Non-formal education center was a center that promotes education and has a community as a base for activities. 3. The model of the application of Aparihāṇiyadhamma in the administration of the community development of Wat Photikaram, which can be proposed as follows: 1) Integrate the principles of Dhamma with the activities of the community. 2) Appoint Committee to provide information about learning and exchange of experience. 3) Integrate local knowledge with product creation.

Keywords: Model of Using Aparihāṇiyadhamma; organization management; community development

บทนำ

วัดเป็นศูนย์กลางและเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน รวมทั้งคนในชุมชนรอบๆ วัดยังใช้วัดเป็นสถานที่พบปะสังสรรค์ และทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน เช่น การประชุมหมู่บ้าน การประชุมราชการ หรือให้วัดเป็นศูนย์การเรียนรู้ แต่ในปัจจุบันท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคม วัฒนธรรมตะวันตกที่ไหลบ่าเข้ามาสู่สังคมไทย ทำให้เด็ก เยาวชน และประชาชน หันไปยึดติดในวัตถุนิยมมากเกินไป เป็นผลให้คนห่างไกลจากวัดโดยไม่รู้ตัว (Phrakru Prachotdhammavong (Ekkapong Hiridhammo), Phramaha Mit Thitapaṅḡo, Phrakhu Sudhikhambhirayana, and Meethaisong, 2019) วัดโพธิาราม ตำบลโพธิ์สูง อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด จึงมีแนวคิดในการจัดตั้งองค์กรชุมชนของวัดหรือกิจกรรมที่มีความจำเป็นและเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนเพื่อให้คนในชุมชนได้เข้ามาวัดและเห็นความสำคัญของวัดเหมือนในอดีตเป็นการปลูกฝังศีลธรรมให้คนในชุมชนได้เรียนรู้คำสอนของพระพุทธศาสนาไปด้วย การจัดตั้งองค์กรชุมชนของวัด บริหารองค์กรโดยคนในชุมชนและเพื่อคนในชุมชนของวัดโพธิารามได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารองค์กรชุมชนของวัด

วัดโพธิารามจึงเป็นสถาบันที่ทำงานด้านการบริหารองค์กรของวัดและพัฒนาชุมชนในฐานะที่เป็นตัวแทนของสถาบันพระศาสนา มีการนำแนวคิดหลักธรรมไปใช้ในการศึกษาทุนทางสังคมกับการจัดการความรู้สู่องค์กรชุมชนพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน มีบทบาทการทำกิจกรรมของพระสงฆ์ตามพุทธบัญญัติหรือพระวินัยในส่วนของการปฏิบัติธรรมเผยแผ่ธรรมเพื่อช่วยเหลือประชาชนให้พ้นทุกข์ตามความเหมาะสมและความสามารถในการปฏิบัติที่แสดงถึงความสัมพันธ์ในเชิงเกื้อกูลต่อกันระหว่างพระสงฆ์กับชาวบ้าน แนะนำสั่งสอนให้ตั้งอยู่ในความดีช่วยเหลือเกื้อกูลด้วยความหวังดี ให้ได้รับรู้สิ่งใหม่ที่ยังไม่เคยรู้ อธิบายชี้แจงเรื่องที่เคยฟังเคยเรียนมาแล้วให้เข้าใจชัดเจนขึ้น และท่านยังพร่ำสอนชาวบ้านให้มีหลักธรรมประจำตัวอยู่ตลอดเวลา คนเป็นทรัพยากรอันสูงค่าของสังคมและเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของสังคม สังคมจะอยู่รอด เสื่อมสลายหรือเจริญรุ่งเรืองขึ้นนั้นก็อยู่กับคนและคุณภาพของคน ในสังคมเป็นสำคัญ การพัฒนาคนเพื่อมุ่งให้คนมีคุณภาพนั้นหมายความว่าถึงคุณภาพทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และปัญญา (Jansawang, 1982) นอกจากนี้ยังสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืนแนวพุทธว่าองค์ประกอบฝ่ายมนุษย์มีความสำคัญยิ่ง การพัฒนาที่ยั่งยืนต้องให้ความสำคัญที่สุดกับเรื่องการพัฒนาคนเป็นแกนกลาง หลักการเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวพุทธคือ การพัฒนามนุษย์ ตามหลักการทางพระพุทธศาสนา ด้วยการพัฒนาระบบการดำเนินชีวิตทั้งสามด้านให้เป็นการพัฒนาเต็มทั้งคนก่อนจึงจะเป็นการพัฒนาที่ได้ผล คือ ระบบแห่งไตรสิกขา ได้แก่ ศีลสมาธิ ปัญญา (Phrapromkhunaporn (P. A. Payutto), 1996) โดยเน้นเฉพาะประเด็นที่พึงพัฒนาเป็นสำคัญ ได้แก่ 1) ด้านพฤติกรรม เป็นช่องทางให้เกิดการพัฒนาต่อเนื่องไปถึงการพัฒนาด้านจิตใจและ ด้านปัญญาได้ดีด้วย 2) ด้านพฤติกรรม ได้แก่ ละความเคยชินที่ไม่เกื้อกูลโดยใช้วินัยและวัฒนธรรม เพื่อเร่งแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างเอาจริง ท่านให้ความสำคัญกับพฤติกรรมหาความสุขเพราะมีผลกระทบต่อการพัฒนามาก 3) ด้านจิตใจ พัฒนาจิตใจให้มีศักยภาพในการหาความสุขได้ง่ายขึ้นสัพพริภคด้วยเท่าที่มีก็ได้ ไม่มีก็ได้ จนถึงขั้นมีก็ได้ ไม่มีก็ได้ อย่างฉลาดและมีจุดหมายที่

นิรามิตสุข หมายถึงการมีความสุขเป็นอิสระโดยไม่อาศัยการเสพ มีคุณธรรมและมีความเพียร พยายาม ขยันอดทนเกื้อกูลเพื่อนมนุษย์และสิ่งแวดล้อม และ 4) ด้านปัญญา มีความรู้เข้าใจโลกและชีวิตตามความเป็นจริงของธรรมชาติ เสนอวิธีปฏิบัติรู้เข้าใจคุณค่าแท้เป็นผู้บรรลุจุดหมายของการพัฒนามนุษย์ และเป็นผู้ที่เอื้อเพื่อเกื้อกูลต่อสังคมมนุษย์และธรรมชาติสิ่งแวดล้อม จะบรรลุจุดหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

หลักอปริหานิยธรรม เป็นข้อปฏิบัติหรือธรรมอันเป็นเหตุไม่ให้เกิดความเสื่อมมี 7 ข้อ ได้แก่ 1) หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ 2) พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงกระทำ 3) ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้ 4) เคารพนับถือผู้ใหญ่ 5) ไม่ฉุดคร่าขึ้นใจกุลสตรีหรือกุลกุมารี 6) เคารพนับถือบูชาเจตีย์ และ 7) จัดการรักษาคัมภีร บำรุงพระอรหันต์ทั้งหลายด้วยความชอบธรรม (Thai Tripitakas: 10/134-135/78)

การศึกษารูปแบบการใช้หลักอปริหานิยธรรมสำหรับการพัฒนาชุมชนของวัดโพธิ์การาม ตำบลโพนสูง อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด จะช่วยก่อให้เกิดผลดีต่อการพัฒนาชุมชนตามแนวทางของพระพุทธศาสนา รวมถึงประเทศชาติ และการดำเนินชีวิตของประชาชนเป็นส่วนรวมในอนาคตอย่างไรบ้าง ซึ่งผู้วิจัยหวังว่าองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา และสามารถนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาของสังคมได้อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักอปริหานิยธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาชุมชนของวัดโพธิ์การาม ตำบลโพนสูง อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารองค์กรเพื่อการพัฒนาชุมชนของวัดโพธิ์การาม ตำบลโพนสูง อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 รวบรวมข้อมูลทางเอกสาร (Documenty Investigation) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิและชั้นทุติยภูมิที่เกี่ยวข้องกับพระไตรปิฎก หนังสือ สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย เอกสาร ตลอดจนข้อมูลทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนของวัดโพธิ์การาม ตำบลโพนสูง อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ดดังนี้

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาจากแหล่งสถานที่จริง ได้แก่ วัดโพธิ์การาม ตำบลโพนสูง อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด ทั้งในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่วิจัย คือ วัดโพธิ์การาม ตำบลโพนสูง อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 30 รูป/คน เป็นบุคคลสำคัญมีความเกี่ยวข้องกับบริหารองค์กรในการพัฒนา

ชุมชนของวัดโพธิ์การาม ได้แก่ พระสังฆาธิการ จำนวน 3 รูป, นักวิชาการทางพระพุทธศาสนาจำนวน 3 คน นักพัฒนาชุมชน จำนวน 3 คน, ผู้นำชุมชนจำนวน 3 คน,ชาวบ้านในชุมชนโพธิ์การามจำนวน 18 คน

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

- 1) ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ เอกสาร ทฤษฎีระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวกับการบริหารองค์กรและการพัฒนาชุมชนของวัดโพธิ์การาม ตำบลโพธิ์สูง อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด
- 2) นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้ามาประมวลความรู้สรุปเป็นกรอบแนวคิดกำหนดขอบเขตการวิจัยและกำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3) สร้างแบบสัมภาษณ์ตามกรอบแนวคิด เพื่อให้ครอบคลุมขอบเขตของการทำวิจัย
- 4) นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างเสร็จแล้วเสนอคณะกรรมการที่ปรึกษาคุณวุฒิในพนธ์เพื่อตรวจสอบแก้ไขปรับปรุงให้มีความตรงตามเนื้อหา
- 5) นำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากการรวบรวมที่มีอยู่อย่างเป็นระบบ สะดวก และง่ายต่อการค้นหาข้อมูล ในการจัดทำแฟ้มเพื่อประโยชน์ต่อการค้นหาข้อมูล ประกอบด้วย แฟ้มข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึกและการสนทนากลุ่มหรือสัมภาษณ์กลุ่มย่อยหรือสนทนากลุ่มย่อย ประกอบด้วยข้อมูล 2 ส่วนคือ

- 1) ข้อมูลที่เป็นแบบบันทึกการสัมภาษณ์และแบบบันทึกการสนทนากลุ่มประกอบด้วย ชื่อผู้ให้ข้อมูล สำคัญ วันที่ ช่วงเวลา สถานที่สัมภาษณ์ สัมภาษณ์ครั้งที่ ชื่อผู้สัมภาษณ์ บทสัมภาษณ์
- 2) ข้อมูลที่เป็นแบบวิเคราะห์การสัมภาษณ์เจาะลึก/การสนทนากลุ่ม หรือสนทนากลุ่มย่อย ซึ่งประกอบด้วยชื่อผู้ให้ข้อมูล ชื่อผู้สัมภาษณ์ คำหลักบรรยาย เหตุการณ์/สถานการณ์ และการตีความเบื้องต้น แล้วจึงทำการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 อปริหานิยธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท ผลการวิจัยพบว่า หลักอปริหานิยธรรมว่า ธรรมที่เป็นเหตุให้เกิดความเจริญโดยส่วนเดียว (Thai Tripitakas: 10/134-136/78-83) ไม่มีความเสื่อม มี 2 ประเภท คือ ราชอปริหานิยธรรม และภิกขุอปริหานิยธรรม อปริหานิยธรรม หมายถึง ธรรมไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม, ธรรมที่ทำให้ไม่เสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว มี 7 ข้อที่ตรัสกับภิกษุ (ภิกขุอปริหานิยธรรม) (Phrapromkhunaporn (P. A. Payutto), 2016) ดังนี้ 1) หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ 2) เมื่อประชุมก็พร้อมเพรียงกันประชุม เมื่อเลิกประชุมก็พร้อมเพรียงกันเลิก และพร้อมเพรียงช่วยกันทำกิจที่สงฆ์จะต้องทำ 3) ไม่บัญญัติสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่บัญญัติขึ้น ไม่ถอนสิ่งที่พระพุทธเจ้าบัญญัติไว้แล้ว สมาทานอยู่ในสิกขาบทตามที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ 4) ภิกษุใด เป็นผู้ใหญ่ เป็นประธานในสงฆ์ เคารพนับถือภิกษุเหล่านั้น เชื่อคำถ้อยคำของท่าน 5) ไม่ลุ่มอานาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น 6) ยินดีในเสนาสนะป่า 7) ตั้งใจอยู่ว่า เพื่อภิกษุสามเณร

ซึ่งเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาส ขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข อปริหานิยธรรม ที่ตรัสแก่กษัตริย์วชิ (หรือราชอปริหานิยธรรม) มีอีกหมวดหนึ่งคือ 1) หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ 2) เมื่อประชุมก็พร้อมเพรียงกัน ประชุม เมื่อเลิกประชุมก็พร้อมเพรียงกันเลิก และ พร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงทำ 3) ไม่ถือสิ่งอำเภอกิจ บัญญัติ สิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่ได้บัญญัติ ถือปฏิบัติมั่นตามวัชชีธรรม 4) ท่านผู้ใดเป็นผู้ใหญ่ในชนชาววชิ เคารพนับถือท่านเหล่านั้น เห็นถ้อยคำของท่าน ว่าเป็นสิ่งที่อันพึงรับฟัง 5) บรรดากุลสตรีกุลมารีทั้งหลาย มิให้อยู่อย่างถูกข่มเหงรังแก 6) เคารพสักการะบูชาเจดีย์ของวชิ ทั้งภายในภายนอก ไม่ละเลยการทำมิกพลี 7) จัดให้ความอารักขาคุ้มครองป้องกันอันตรายแก่พระอรหันต์ (หมายถึง บรรพชิตที่เป็นหลักใจของ ประชาชน) ตั้งใจให้ท่านที่ยังมีได้มา พึงมาแคว้น มาแล้วพึงอยู่โดยผาสุก

วัตถุประสงค์ที่ 2 รูปแบบการพัฒนาชุมชนของวัดโพธิการาม ตำบลโพนสูง อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัด ร้อยเอ็ด ผลการวิจัยพบว่า สถาบันการเงินชุมชนโพธิ์น้อย-โพธิ์ศรีสวัสดิ์ พบว่า วัดเป็นศูนย์กลางการพัฒนา ชุมชน บริหารงานมีคณะกรรมการเป็นผู้ดูแล 1) ให้บริการรับฝาก-ถอนเงิน 2) ให้บริการสินเชื่อ 3) ระดมทุน ร่วมหุ้นของคนในชุมชน 4) ปันผลให้กับสมาชิกที่ร่วมหุ้นและดอกเบี้ยเงินฝาก ศูนย์ดิจิทัลชุมชนเฉลิมพระ เกียรติวัดโพธิการาม พบว่าวัดเป็นศูนย์กลางการพัฒนาชุมชนบริหารงานมีคณะกรรมการเป็นผู้ดูแล มีการ บริการให้ความรู้ในการใช้สื่อเทคโนโลยีในการสื่อสารขององค์กร ทำให้วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนพัฒนา ด้าน ความรู้ความเข้าใจในด้านของเทคโนโลยีและประชาสัมพันธ์สินค้าของชุมชน ทำให้สินค้าโอท็อปของชุมชนมี การตลาดที่ดีขึ้น ร้านค้าเช่าเชื่อนของวัดโพธิการาม พบว่า วัดเป็นศูนย์กลางการพัฒนาชุมชนบริหารงานมี คณะกรรมการเป็นผู้ดูแล มี 1) การขาย 2) การซื้อสินค้ามาจำหน่าย 3) ขายหุ้นและแบ่งปันผลกำไร มีรูปแบบ เป็นสหกรณ์ร้านค้า มีการขายหุ้นให้แก่สมาชิกคนในชุมชนมาร่วมลงทุน มีการแบ่งผลกำไรให้แก่สมาชิกทุก 6 เดือน จำหน่ายสินค้าผลิตภัณฑ์ของชุมชน ศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชนโพธิ์น้อย-โพธิ์ศรีสวัสดิ์ ของวัดโพธิกา ราม พบว่าวัดเป็นศูนย์กลางการพัฒนาชุมชนบริหารงานมีคณะกรรมการเป็นผู้ดูแลประสานงานระหว่างหมอ กับชาวบ้านได้เข้าถึงในเรื่องการดูแลสุขภาพของคนชุมชนชาวบ้าน เป็นศูนย์การดูแลสุขภาพของชุมชน มี หมอพยาบาลของโรงพยาบาลประจำตำบลจะมาอยู่ตามวันเวลาที่กำหนดและในเวลาที่มีกิจกรรม ให้ คำปรึกษาด้านสุขภาพ บริการยาและตรวจโรคแก่คนในชุมชน เป็นการดูแลในเบื้องต้น

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดโพธิการาม พบว่า วัดเป็นศูนย์กลางการพัฒนาชุมชนบริหารงานมี คณะกรรมการเป็นผู้ดูแลวัดเป็นหลักในการบริหารงานและให้นโยบาย ร่วมด้วยชุมชนชาวบ้าน และครูผู้ดูแล เด็กด้วยกัน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก รับเลี้ยงเด็กอายุระหว่าง 3 – 5 ปี ให้เด็กมีพัฒนาการตามวัยที่เหมาะสม เป็น สถานที่ให้การดูแลและให้การศึกษาแก่เด็ก การดูแลจะครอบคลุมไปถึงการอบรมสั่งสอน การให้บริการต่างๆ แก่เด็ก เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการที่ดีทั้งกาย จิต และปัญญา

ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนตำบลโพนสูง พบว่าวัดเป็นศูนย์กลางการพัฒนา บริหารโดยมี คณะกรรมการเป็นผู้ดูแล เป็นศูนย์การเรียนชุมชน มีชุมชนเป็นฐานในการจัดกิจกรรม โดยใช้หลัก “บวร” บ้าน ร่วมกับวัดและศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนร่วมกันในการบริหารจัดการ ทำให้คนในชุมชนที่ขาดโอกาสทาง การศึกษา ได้มีการพัฒนาด้านความรู้ และที่สำคัญก็คือ ชุมชนมีความสามัคคี

วัตถุประสงค์ที่ 3 รูปแบบการใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารองค์กรเพื่อการพัฒนาชุมชนของ วัดโพธิ์การาม ตำบลโพนสูง อำเภอบึงสามพัน จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัยพบว่า วัดโพธิ์การาม ตำบลโพนสูง อำเภอบึงสามพัน จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นสถาบันองค์กรศาสนาที่มีบทบาทในด้านการบริหารองค์กรชุมชนของวัด และทำให้วัดเป็นศูนย์กลางชุมชน คนในชุมชนมองเห็นความสำคัญของวัด ทำให้คนได้เข้าวัดโพธิ์การามในฐานะที่เป็นตัวแทนของสถาบันพระศาสนา มีการนำแนวคิดหลักธรรมไปใช้ในการศึกษาทุนทางสังคมกับการจัดการความรู้สู่การบริหารองค์กรชุมชนพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน ได้แก่ 1) สถาบันการเงินชุมชนโพธิ์น้อยศรีสวัสดิ์ 2) ศูนย์ดิจิทัลชุมชนเฉลิมพระเกียรติวัดโพธิ์การาม 3) ร้านค้าชุมชน 4) ศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชนโพธิ์น้อย-โพธิ์ศรีสวัสดิ์ 5) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดโพธิ์การาม และ 6) ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่จัดการศึกษานอกโรงเรียน เป็นที่ตั้งของ กศน.ตำบลโพนสูง โดยผ่านบทบาทการทำกิจกรรมของพระสงฆ์ตามพุทธบัญญัติหรือพระวินัยในส่วนของการปฏิบัติธรรมเผยแผ่ธรรมเพื่อช่วยเหลือประชาชนให้พ้นทุกข์ตามความเหมาะสมและความสามารถในการหลักปฏิบัติที่แสดงถึงความสัมพันธ์ในเชิงเกื้อกูลต่อกันระหว่างพระสงฆ์กับชาวบ้าน แนะนำสั่งสอนให้ตั้งอยู่ในความดีช่วยเหลือเกื้อกูลด้วยความหวังดี ให้ได้รับรู้สิ่งใหม่ที่ยังไม่เคยรู้ อธิบายชี้แจงเรื่องที่เคยฟังเคยเรียนมาแล้วให้เข้าใจชัดเจนขึ้น และท่านยังพราสอนชาวบ้านให้มีหลักธรรมประจำตัวอยู่ตลอดเวลา การดำเนินการตามแนวคิดและกลยุทธ์ของตนเอง มีการปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางการแก้ไขปัญหาตามวิถีทางสังคมและทรัพยากร สิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในท้องถิ่น ก็คือ ความพออยู่ พอกิน และมีความมีชีวิตอยู่ที่เหมาะสม พอเพียง ในทุกมิติของชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน

รูปแบบในการใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารองค์กรเพื่อการพัฒนาชุมชนของวัดโพธิ์การาม จังหวัดร้อยเอ็ด มี 6 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบของความสามัคคีการจัดประชุมและเลิกประชุม คือ ร่วมกันประชุมสามัญประจำปีเมื่อมีปัญหาเร่งด่วนทุกภาคส่วนก็พร้อมเพรียงกันประชุมโดยยกประเด็นปัญหามาปรึกษาหารือกัน จนมีแนวทางแก้ไขในที่สุด ด้วยพร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงกระทำร่วมกันเพื่อสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นกับองค์กร 2) รูปแบบของการเคารพต่อขบวนการธรรมนิยมประเพณีเดิมของท้องถิ่นรักษาขนบธรรมเนียมที่ดีงาม ถือเป็นเป้าหมายศาสตร์ที่ทุกคนต้องปฏิบัติ 3) รูปแบบของการเคารพผู้อาวุโสและปราชญ์ท้องถิ่นให้เกียรติยกย่องเชิดชูและเคารพในเปิดโอกาสให้ผู้อาวุโสและปราชญ์ท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่น และมีส่วนในการวางหลักสูตรการศึกษาบางส่วนในระดับท้องถิ่นของจังหวัดร้อยเอ็ด 4) รูปแบบของการส่งเสริมสถานะและบทบาทของสตรีส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างหญิงชายสร้างความเข้มแข็งในตัวผู้หญิงเพื่อปรับเปลี่ยนชีวิตของผู้หญิงให้เป็นไปในทางที่ดีขึ้นโดยสังคมมีส่วนร่วม มีการรวมกลุ่มจัดกิจกรรมในชุมชน 5) รูปแบบของการถือแบบอย่างและยกย่องคนดีในการทำงานให้ความเคารพในการแสดงความคิดเห็นและรับฟังข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ที่เหมาะสม 6) รูปแบบของการปกป้องคุ้มครองผู้สูงอายุแอคและคนที่เข้ามาในท้องถิ่นจัดระเบียบและดูแลความสงบเรียบร้อยเน้นความสะอาด ความเป็นระเบียบ และถูกสุขลักษณะของที่อยู่อาศัยเคารพซึ่งกันและกันใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต องค์ความรู้ใหม่ในงานวิจัยนี้พบว่า รูปแบบการใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารองค์กรเพื่อการพัฒนาชุมชนของวัดโพธิ์การาม มีรูปแบบดังนี้ 1) บูรณาการหลักอปริหานิยธรรมกับกิจกรรมของชุมชน 2) แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนรู้แล้วแลกเปลี่ยนประสบการณ์ 3) บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสร้างผลิตภัณฑ์

อภิปรายผลการวิจัย

หลักอภิปธานิยธรรมเป็นแนวคิดในการป้องกันความเสื่อมเป็นการบริหารองค์กรชุมชนของวัด ให้ความสำคัญแก่การเข้าถึงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงแสดงหลักป้องกันความเสื่อม และหลักการบริหารองค์กร โดยเน้นสัมพันธภาพของบุคคลในสังคมได้มีส่วนร่วมร่วมกันสร้างสรรค์และบริหารงาน หลักการดังกล่าว รูปแบบการใช้หลักอภิปธานิยธรรมในการบริหารองค์กรชุมชนของวัดโพธิ์การาม ตำบลโพนสูง อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ดทำให้เกิดความรัก และสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ เป็นการอภิปรายผลที่ได้รับจากการวิจัย ซึ่งพบว่า รูปแบบการใช้หลักอภิปธานิยธรรมในการบริหารองค์กรชุมชนของวัดโพธิ์การาม ตำบลโพนสูง อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด

1. สถาบันการเงินชุมชนโพธิ์น้อยศรีสวัสดิ์คือ การทำงานร่วมกันของคนในองค์กรการจะต้องมีการพบปะ ประชุมปรึกษาหารือกันสม่ำเสมอ เพื่อแก้ไขปัญหาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน โดยทางสถาบันการเงินชุมชนโพธิ์น้อยศรีสวัสดิ์ จะมีการประชุมประจำเดือน ทั้งในส่วนองหัวหน้าฝ่ายงาน และการประชุมภายในกองหน่วยงานย่อยลงมาอีก และก็จะการจัดตารางนัดการประชุม อย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นการประชุมสามัญหรือการประชุมสมัชชาวิสามัญ การออกกฎเกณฑ์ ระเบียบข้อบังคับ สำหรับการเข้าร่วมประชุม ขณะประชุม การลงชื่อของผู้เข้าร่วมประชุมทุกครั้งมีเจ้าหน้าที่คอยดูแล และตรวจสอบ ในการประชุมทุกครั้ง รวมทั้งการเลิกประชุม การลงมติเห็นชอบร่วมกัน ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมภายในองค์กร ทำให้เกิดความสามัคคีภายในองค์กร และการทำกิจที่ควรทำโดยพร้อมเพรียงกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาประกาศิต สิริเมโธ (Phramaha Pakasit Sirimetho, 2014) พบว่า อุปสรรค หรือปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นได้ร่วมกับชุมชนในการแก้ปัญหาต่างๆ เริ่มตั้งแต่ให้ประชาชนร่วมรับรู้ รับทราบ ร่วมวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา และหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาเหล่านั้นร่วมกันเป็นอย่างดี หนึ่ง ชุมชนมีรวมกลุ่มกิจกรรมต่างๆ เป็นเครือข่ายประชาชน เครือข่ายกลุ่มกิจกรรมในชุมชน ทำให้สะดวกต่อการติดต่อสื่อสาร ประชาสัมพันธ์ ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชน ผู้บริหารชุมชน ผู้นำชุมชน พัฒนาการองค์การบริหารส่วนตำบล มีบทบาทเป็นผู้ให้การส่งเสริม สนับสนุน ในกิจกรรมต่างๆ เช่น การสนับสนุนวิทยากรให้ความรู้ การสนับสนุนงบประมาณ การสนับสนุนผลผลิต หรือผลงานที่เกิดขึ้น อีกทั้งมีการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ มีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ชุมชน โดยการรวมกลุ่ม กิจกรรมเป็นเครือข่ายชุมชนและการมีส่วนร่วมที่ดีของประชาชน ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ คือ ด้านการพัฒนาคน ด้านการพัฒนาพื้นที่ ด้านการพัฒนาแหล่งรายได้ และด้านการพัฒนาแผนชุมชน ประโยชน์เกิดขึ้นแก่ชุมชน แก่ประชาชนในชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านต่างๆ ที่เป็น ปัจจัยส่งผลให้เกิดการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นรูปธรรมและตรงประเด็นความต้องการ หรือปัญหาของชุมชน

2) ศูนย์ดิจิทัลชุมชนเฉลิมพระเกียรติวัดโพธิ์การามได้ใช้หลักอภิปธานิยธรรมในข้อที่ 1 หนึ่งประชุมกันเนืองนิตย์ เป็นการประชุมพบปะปรึกษาหารือกิจการงานต่าง ๆ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ร่วมกันโดยสม่ำเสมอ และ 2. พร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจกรรมร่วมกัน เป็นการประชุมและการทำกิจกรรมทั้งหลายที่พึงกระทำร่วมกัน หรือพร้อมเพรียงกันลุกขึ้นป้องกัน

บ้านเมือง สำหรับการพัฒนาชุมชนของวัดโพธิ์การาม ผู้วิจัยสามารถอธิบายได้ด้วยการจัดลำดับความเหมาะสมจากมากไปหาน้อย การเรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์มีการจัดการงานนัดการประชุมอย่างชัดเจนและได้ออกกฎเกณฑ์ ระเบียบข้อบังคับสำหรับการเข้าร่วมประชุม ขณะประชุม การลงชื่อของผู้เข้าร่วม ประชุมทุกครั้ง การเลิกประชุมมีเจ้าหน้าที่คอยดูแล และตรวจสอบ ในการประชุมทุกครั้ง ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมภายในองค์กร ทำให้เกิดความสามัคคีภายในองค์กร และการทำกิจที่ควรทำ โดยพร้อมเพรียงกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของวิทยา จันทร์แดง (Chandang, 2013) พบว่า การมีส่วนร่วมที่สนับสนุนให้ชุมชนเข้มแข็งแบบไตรภาคี ได้แก่ องค์กรชุมชน องค์กรภาครัฐ องค์กรภาคีสนับสนุน ระบบสนับสนุนชุมชนเข้มแข็ง

3) ร้านค้าเขาเข็นได้ใช้หลักอภิธานิธรรมในข้อที่ 1 หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ เป็นการประชุมพบปะปรึกษาหารือกิจการงานต่าง ๆ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ร่วมกันโดยสม่ำเสมอ ทำกิจกรรมร่วมกัน และให้การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตอบสนองต่อปัญหา และความต้องการของชุมชน มีเอกลักษณ์ของชุมชนเอง เกิดจากการตรวจสอบเพื่อรับรู้ปัญหา และร่วมกันแก้ไขปัญหาวิกฤติของสมาชิกในชุมชน สังคมประสบการณ์ และเปิดโอกาส สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาศิริวัฒน์ อริยเมธี (Phramaha Siriwat Ariyamethi, 2003) พบว่า แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักพุทธธรรมมีความสัมพันธ์กันในด้านต่าง ๆ คือ ด้านปรัชญา ด้านโครงสร้าง และด้านกระบวนการกล่าวคือ พระพุทธศาสนาในส่วนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเศรษฐกิจที่เรียกว่าเศรษฐกิจแนวพุทธและเศรษฐกิจพอเพียงต่างมีปรัชญาอันประกอบด้วยหลักการและอุดมการณ์ด้านเศรษฐกิจที่เป็นไปด้วยกันได้อย่างกลมกลืนประสานเชื่อมโยงกัน คือ เป็นระบบเศรษฐกิจที่มีความเป็นธรรมสูงคำนึงถึงประโยชน์ตนและประโยชน์ของส่วนรวมอย่างเป็นธรรม เป็นระบบเศรษฐกิจที่เป็นองค์รวมไม่มองเรื่องของเศรษฐกิจแบบแยกเป็นส่วน ๆ ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจตามหลักมัชฌิมาปฏิปทาโดยเริ่มจากสัมมาทิฐิ มีความเห็นถูกต้อง สัมมาวาจา วชิสุจริต สัมมากรรม มั่นตงกายสุจริต สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพชอบ ไม่ประมาท ยึดหลักความสมดุล 3 ประการ คือ ความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ มนุษย์กับมนุษย์ และวัตถุกับจิตใจ

4) ศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชนโพธิ์น้อย-โพธิ์ศรีสวัสดิ์ ได้ใช้หลักอภิธานิธรรมในข้อที่ 7 ให้การให้ความรัก บำรุง ค้ำครอง อำนวยธรรมและหวังให้ท่านอยู่โดยผาสุก ส่งเสริมให้คนในชุมชนในบทบาทอื่น ๆ เช่น การเป็นบิดา มารดา ปู่ย่า ตายาย เป็นร่มโพธิ์ร่มไทรให้ลูกหลาน และลูกหลานให้ความสำคัญของคนในชุมชน จัดตั้งชมรมผู้อาวุโสและปราชญ์ท้องถิ่นขึ้นในทุกหมู่บ้าน เพื่อให้คนในชุมชนได้พบปะสังสรรค์กัน ปรึกษาหารือในการที่จะช่วยเหลือสังคมได้ด้วย ที่ทำให้คนในชุมชนอยู่อย่างมีความสุข อยู่ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี และเหมาะสม เป็นทั้งผู้ใหญ่ และผู้รับประโยชน์จากสังคมเสมอเหมือนสมาชิกอื่น ๆ ส่งเสริมให้คนในชุมชนมีสุขภาพอนามัยที่พึงประสงค์ สามารถดูแลตนเองได้ สมาชิกในครอบครัว และชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลและส่งเสริมสุขภาพผู้คนในชุมชน ส่งเสริมให้ผู้อาวุโสและปราชญ์ท้องถิ่น ได้มีโอกาส แสดงศักยภาพในการส่งเสริมสุขภาพตนเอง ครอบครัวและชุมชน มีการจัดตั้งหน่วยบริการ สวัสดิการเอนกประสงค์ สำหรับผู้อาวุโสและปราชญ์ท้องถิ่น ในชุมชน โดยให้ครอบครัว และได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ เรื่องสุขภาพอนามัยให้ครอบคลุม ช่วยให้คนในชุมชนรู้สึกว่าคุณค่า มีความสำคัญและมีความหวังในชีวิต เช่น ให้คำปรึกษา แนะนำต่างๆ ขอความช่วยเหลือให้ควบคุมดูแลบ้าน และเป็นที่ปรึกษาการเลี้ยงดูบุตร ส่งเสริมส่งเสริมการสร้าง

ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวแบบสังคมไทยดั้งเดิม รวมทั้งสร้างค่านิยมในการให้ความเคารพและกตัญญูต่อบุคคลที่แก่ผู้อาวุโสและปราชญ์ท้องถิ่น สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูประโชติธรรมวงศ (เอกพงษ์ หิริธมโม) พบว่า สภาพการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดกาฬสินธุ์ วัดบ้านคำ ตำบลจุ่มจัง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ มีโครงการพัฒนาชนบทที่พระสงฆ์พัฒนาดำเนินการเป็นโครงการที่ครอบคลุมเรื่องราวทั้งทางโลกและทางธรรม ทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจและการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการพัฒนาส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของประชาชนเป็นสำคัญ ทั้งในด้านเกษตรกรรม การยกระดับรายได้ สุขภาพอนามัย การศึกษา ในขณะเดียวกันก็ได้พยายามสอดแทรกการพัฒนาจิตใจเพื่อให้เกิดความสามัคคีในการทำงานและเกิดความสำนึกในประโยชน์สุขของส่วนรวม กิจกรรมต่าง ๆ

5) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดโพธิ์การาม ได้ใช้หลักอปริหานิยธรรมในข้อที่ 5 คือ ไม่ข่มเหงสตรี เป็นการให้เกียรติและคุ้มครองเด็กและสตรีหรือผู้ที่อ่อนแอ มิให้มีการกดขี่ข่มเหงรังแกที่ถูกกระทำรุนแรงอย่างครบวงจร (ครอบคลุมทั้งด้านสาธารณสุข และด้านสังคมสงเคราะห์ สนับสนุนให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน และองค์กรท้องถิ่น มีส่วนร่วมช่วยเหลือ เผื่อระวัง ป้องกัน และแก้ไขปัญหามารยาทรุนแรงต่อเด็กและสตรี ผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส ทุกขั้นตอน ชุมชนและประชาชนมีความตระหนักและเห็นความสำคัญของปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นในชุมชน รู้ถึงโทษทัณฑ์และความคุ้มครองทางกฎหมาย และร่วมกันเป็นเครือข่ายเผื่อระวังปัญหาทะเลาะเบาะแว้ง การด่าทอทุบตีทำร้ายกันในครอบครัวลดน้อยลง เนื่องจากคนในสังคมมีความรักความสามัคคี จึงสามารถรวมตัวเป็นพลังกลุ่มหรือชุมชนที่จะบำเพ็ญตนเป็นประโยชน์ต่อสังคมได้ ส่งผลให้สังคม มีความรักความสามัคคีทำให้สังคมมีความสันติสุข ส่งเสริมให้รวมกลุ่มของสตรีในชุมชนต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือ แนะนำ ให้คำปรึกษาแก่ผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือ และแบ่งเบาภาระการเลี้ยงดูบุตร เมื่อผู้ตกเป็นเหยื่อความรุนแรงมีความจำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือ โดยจัดเป็นกลุ่มช่วยเหลือในลักษณะต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของกลุ่มในระดับต้น เช่น กลุ่มวิชาชีพอาสาสมัคร กลุ่มพึ่งตนเอง กลุ่มช่วยเหลือซึ่งกันและกันซึ่งเป็นการรวมกลุ่มของคนที่มีปัญหาหรือประสบการณ์ที่คล้ายคลึงกัน หรืออุดมการณ์รวมกันมาให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการเผชิญภาวะวิกฤติด้วยบรรยากาศที่เอื้ออาทรต่อกัน โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายหรือเสียแต่เพียงเล็กน้อย

6) ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่จัดการศึกษานอกโรงเรียนตำบลโพธิ์สูง วัดโพธิ์การาม มีลักษณะเป็นไปตามหลักอปริหานิยธรรมข้อที่ 1 หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ เพราะเป็นการเรียนที่มีการเรียนรู้ร่วมกัน พบปะปรึกษาหารือกิจการงานต่าง ๆ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และหาแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว ร่วมกันโดยสม่ำเสมอ วัฒนธรรมองค์กรที่ดีในด้านคุณธรรม เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับองค์กรส่งเสริมการปฏิบัติตนเป็นคนดี ทำประโยชน์เพื่อความผาสุกแก่ส่วนรวม เคารพซึ่งกันและกัน ช่วยกันทำงานและช่วยกันแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของสังคม ปฏิบัติตามกฎหมายของประเทศ เคารพและเทิดทูนสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ร่วมกันทำงาน โดยคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ใช้เหตุผลในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ดำเนินชีวิตของคนในสังคม โดยยึดหลักประชาธิปไตยสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหามิตร ฐิตปญโญ (Phramaha Mit Thitapaño, 2015) พบว่า กระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและประชาสังคม เพื่อสร้างจิตสำนึกของการเป็นเจ้าของ

ชุมชนของสมาชิกอย่างเต็มที่ สำหรับชุมชนและประชาสังคมที่เข้มแข็งนั้น คนในชุมชนจะตระหนักหรือมีความคิดว่า อำนาจที่แท้จริงนั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับการบัญญัติทางกฎหมาย และไม่ได้มีอยู่ที่หน่วยงาน องค์กร หรือสถาบันของรัฐเท่านั้น แต่สามารถสร้างสรรค์ขึ้นได้จากตนเอง และจากความร่วมมือกับผู้อื่น การมองว่าอำนาจเป็นสิ่งที่อยู่ในตัวทุกๆ คนนี้ มักจะนำไปสู่ความเชื่อมั่นที่ว่า “ประชาชนในท้องถิ่นเท่านั้น ที่สามารถแก้ปัญหาของท้องถิ่นได้” ด้วยเหตุจึงทำให้สังคมเกิดความเข้มแข็ง

วัดโพธิ์การาม ได้ยึดหลักบริหารองค์กรชุมชน คือ เน้นการรับผิดชอบร่วมกัน เน้นความโปร่งใส มีเหตุมีผล เน้นส่งเสริมเรื่องบุญกุศล เน้นการบริหารแบบครอบครัวเป็นที่เป็นน้อม และเน้นความใส่ใจ ซึ่งปรากฏโดยรวมแล้วต่างมีความสอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ หลักอปริหานิยธรรม 7 กล่าวคือ การหมั่นประชุมกันเนื่องนิത്യ, พร้อมเพรียงกันประชุมพร้อมเพรียงกันเลิกประชุม, ไม่ตั้งกฎระเบียบที่ขัดต่อระเบียบเดิม, มีความเคารพนับถือต่อผู้บังคับบัญชา, ให้ความเคารพต่อเพศสตรี, ให้ความเคารพต่อสถานที่, ให้ความดูแลเอาใจใส่ต่อผู้ทรงศีลทรงธรรม หลักแนวคิดแห่งอปริหานิยธรรมทั้ง 7 ข้อ เป็นหลักธรรมที่ทางบริษัทมีความเห็นด้วยกับหลักการและมีความสอดคล้องในภาคปฏิบัติของวัดโพธิ์การาม กล่าวคือ หลักอปริหานิยธรรม 7 เป็นธรรมที่สามารถนำมาปฏิบัติได้จริง เป็นหลักธรรมที่ป้องกันความเสื่อม และสร้างความเจริญก้าวหน้าให้กับทุกคนได้ดั่งนั้น องค์กรต่างๆ ที่ต้องการความเจริญก้าวหน้า ผู้นำจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องหลักเอาหลักธรรมอปริหานิยธรรม 7 มาปรับใช้กับการบริหารงาน เพื่อให้การดำเนินงานขององค์กรให้เป็นไปตามที่ได้วางแผนงานไว้และบรรลุเป้าหมายได้เป็นอย่างดี เพื่อสร้างจิตสำนึกของการเป็นเจ้าของชุมชนของสมาชิกอย่างเต็มที่ สำหรับชุมชนและประชาสังคมที่เข้มแข็งนั้น คนในชุมชนจะตระหนักหรือมีความคิดว่า อำนาจที่แท้จริงนั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับการบัญญัติทางกฎหมาย และไม่ได้มีอยู่ที่หน่วยงาน องค์กร หรือสถาบันของรัฐเท่านั้น แต่สามารถสร้างสรรค์ขึ้นได้จากตนเอง และจากความร่วมมือกับผู้อื่น การมองว่าอำนาจเป็นสิ่งที่อยู่ในตัวทุกๆ คนนี้ มักจะนำไปสู่ความเชื่อมั่นที่ว่า “ประชาชนในท้องถิ่นเท่านั้น ที่สามารถแก้ปัญหาของท้องถิ่นได้” ความเชื่อมั่นนี้สะท้อนถึงความรับผิดชอบของตนต่อปัญหาของชุมชน สังคม และถือว่าตนเป็นเจ้าของชุมชนและสังคม ด้วยเหตุจึงทำให้สังคมเกิดความเข้มแข็ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิทยา จันทร์แดง (Chandang, 2013) พบว่า การมีส่วนร่วมที่สนับสนุนให้ชุมชนเข้มแข็งแบบไตรภาคี ได้แก่ องค์กรชุมชน องค์กรภาครัฐ องค์กรภาคีสนับสนุน ระบบสนับสนุนชุมชนเข้มแข็ง ได้แก่ ระบบความรู้ ระบบข้อมูล ระบบความสัมพันธ์ และมีแนวทาง ในการนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง แนวทางในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง คือ แนวทางด้านการฟื้นฟูชุมชน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 วัดโพธิ์การาม ตำบลโพธิ์สูง อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด ควรมีการวางแผนกำหนดยุทธศาสตร์ นโยบายการบริหารงานตามหลักอปริหานิยธรรม 7 บรรจุไว้ในแผนพัฒนาคณะสงฆ์ จังหวัดร้อยเอ็ด ทุกๆปีให้ชัดเจนเพื่อเกิดมรรคผลในทางปฏิบัติต่อไป

1.2 ควรมีการนำหลักอปริหานิยธรรมมาบูรณาการเข้ากับแนวคิด ทฤษฎีการบริหารเพื่อพัฒนากระบวนการบริหารจัดการเชิงพุทธ ภายในอำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด

1.3 วัดโพธิาราม ตำบลโพนสูง อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด ควรมีการสร้างและพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรสู่ความเป็นเครือข่ายที่มีประสิทธิภาพเกิดประสิทธิผล

1.4 เพื่อการบริหารจัดการ มีประสิทธิภาพ ควรกระจายความรับผิดชอบและมอบหมายงานให้กับหน่วยงานต่างๆ จากระดับสูงไปถึงระดับต่ำที่สุด เพื่อความร่วมมือของบุคลากรในการบริหารจัดการ

2.ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษากลุ่มประชากรหรือกลุ่มตัวอย่างโดยรวมวัดโพธิาราม ตำบลโพนสูง อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อศึกษาข้อมูลว่ามีการใช้หลักอปริหานิยธรรมเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่มีความเหมือนหรือแตกต่างกันจากการวิจัยครั้งนี้

2.2 ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารจัดการกับหลักอปริหานิยธรรมของวัดโพธิาราม ตำบลโพนสูง อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ดและวัดอื่นๆ มีความสัมพันธ์กันหรือไม่

2.3 ควรศึกษาการนำหลักพุทธธรรมอื่นที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการงาน มาร่วมใช้ในการบริหารจัดการเชิงพุทธ

2.4 ควรศึกษาการบริหารจัดการเชิงพุทธตามหลักอปริหานิยธรรมของวัดโพธิาราม ตำบลโพนสูง อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด ให้สามารถนำผลการวิจัยมาใช้ในการพัฒนาการบริหารจัดการเชิงพุทธของวัดทั่วประเทศให้มีประสิทธิภาพต่อไป

References

- Chandang, W. (2013). *The Development of a Strong Community Management Model Based on the Sufficiency Economy Philosophy in the Upper Central Region* (Doctoral Dissertation). Graduate School: Walailak Rajabhat University under the Royal Patronage. Bangkok.
- Cheamchoy, P. (2019). Time Management with Buddhist Integration. *Journal of Multidisciplinary in Humanities and Social Sciences*, 2(3), 25-34.
- Jansawang, A. (1982). *People group and community development*. Bangkok: Thammasat University Press.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitakas*. Bangkok: MCU Press.
- Phrakru Prachotdhamavong (Ekkapong Hiridhammo), Phramaha Mit Thitapañño, Phrakhu Sudhikhambhirayana, & Meethaisong, T. (2019). A model of strengthing the community of the virturedevelopment center Watpanakam, Jumjang Subdistrict,

Kuchinaral District, Kalasin Province. *Journal of Graduate MCU Khon Kaen Campus*, 6(3), 306-319.

Phramaha Mit Thitapañño. (2015). *Creating Community Consciousness in the ASEAN Community and Society: Conceptual Analysis Perspectives and Movement Through Songkran Festival*. Institute of Buddhist Research, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Phramaha Pakasit Sirimetho. (2014). *Public participation in the development of the sufficiency economy village of Ban Khlong Mai community, Sam Phran District, Nakhon Pathom Province*. (Master's Thesis) Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.

Phramaha Siriwat Ariyamethi. (2003). *Analytical Study of the Sufficiency Economy Concept from the Perspective of Buddhism*. (Master's Thesis). Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.

Phramahamit Thitapanyo. (2015). *The Buildup of a Communal consciousness of the ASEAN Community: Analyzed through the Songkran Festival*. Buddhist Research Institute: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Phrapromkhunaporn (P.A. Payutto). (1996). *Sustainable development*. Bangkok: Buddha Dharma Press.

การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืนโดยพุทธสันติวิธี:
กรณีศึกษาชุมชนตำบลสวาย อำเภอบางแก้ว ศรีสะเกษ*

Sustainable Community Enterprise Development by Buddhist Peaceful
Means: A case study of Sawai community, Prang Ku District, Sisaket

¹วรภา มนต์อารักษ์, พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส และพระปราโมทย์ วาทโกวิโท

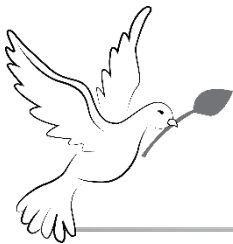
¹Vorapa Monaraks, Phramaha Hansa Dhammahāso

and Phra Pramote Vatagovito

สาขาวิชาสันติศึกษา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Peace Studies Program, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author. E-mail: vorapa@greencotton.co.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบท สภาพปัญหา แนวทางพัฒนาวิสาหกิจชุมชน 2) ศึกษาการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามศาสตร์สมัยใหม่และหลักพุทธสันติวิธี และ 3) นำเสนอรูปแบบการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืนตามแนวพุทธสันติวิธี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการเก็บข้อมูลเชิงเอกสาร และเชิงพื้นที่ วิธีการที่ใช้ในการศึกษาใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 10 ท่าน และการสนทนากลุ่มย่อย จาก นักวิชาการพัฒนาชุมชน กรรมการบริษัท กรรมการผู้ก่อตั้งวิสาหกิจชุมชน และ อาจารย์จากมหาวิทยาลัย

ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุมชนมีปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคม มีรายได้ไม่ยั่งยืน เป็นปัญหาในการพัฒนา เศรษฐกิจฐานราก เพื่อที่จะสร้างระบบเศรษฐกิจชุมชน พัฒนาผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่นให้เกิดรายได้และสามารถพึ่งตนเอง ตามนโยบายการสนับสนุนวิสาหกิจในแผนการพัฒนา SME ฉบับที่ 4 เพื่อยกระดับมาตรฐานการครองชีพและความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น 2) แนวทางในการนำเทคโนโลยีนวัตกรรมดิจิทัล ส่งเสริมศักยภาพของวิสาหกิจชุมชน เพื่อปรับสมดุลทางเศรษฐกิจด้วยการปรับเปลี่ยนบริบทในการทำธุรกิจในยุคดิจิทัล โดยใช้แนวทางพุทธสันติวิธี เพื่อลดความรุนแรงทั้งทางตรงและทางอ้อมในชุมชน ให้เกิดการพัฒนาไปสู่สังคมสันติสุข 3) รูปแบบแนวทางตามพุทธสันติวิธีทางพระพุทธศาสนาร่วมกับหลักสัปปุริสธรรม 7 เกิดเป็นโมเดล SOARNE คือ S = Strengths อัตลักษณ์ชุมชนจากต้นตอมาเป็นวัตถุดิบการผลิต O = Opportunities ภูมิปัญญาชุมชน A = Aspiration การเติบโตของวิสาหกิจชุมชน R = Results ผลผลิตจากต้นตอ N = Needs ความต้องการพัฒนาของคนในชุมชนด้านเศรษฐกิจ E = Empathy การร่วมใจของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ซึ่งจะส่งผลให้วิสาหกิจชุมชนเติบโตอย่างยั่งยืน ชุมชนสามารถพึ่งตนเอง เกิดสันติสุขในชุมชน

คำสำคัญ: วิสาหกิจชุมชน; พุทธสันติวิธี; การพัฒนาอย่างยั่งยืน

* Received March 10, 2020; Revised October 9, 2020; Accepted October 26, 2020

Abstract

The objectives of this research were 1) the context, problems, guidelines for the development of community enterprises 2) the development of community enterprises in accordance with modern science and the principles of Buddhist peaceful means, and 3) to propose a model for the development of sustainable community enterprises in accordance with the Buddhist peaceful methods, a case study of Sawai community, Prang Ku, Sisaket. This research applied the Qualitative Research with the in-depth interview with 10 persons and focus group discussion, the community enterprise scholars, Director, Founding Director of community enterprise and scholars from the university.

Results of the Research 1) Communities have economic and social problems that result in unsustainable incomes. It is a problem in the basic economic development. To build a community economy system, develop local products to generate income and become self-sufficient. According to the policy of supporting enterprises in the fourth edition of the SME Development Plan to raise the standard of living and living 2) The approach to bringing technology and digital innovation to promote the potential of community enterprises to balance the economy by adjusting the context of doing business in the digital age. Therefore, Buddhist peaceful means principles must be used to reduce violence both directly and indirectly in the community resulting in the development of a peaceful society. 3) The model of Buddhist peaceful means integrated with the principle of 7 Sappurisdharma as a SOARNE model, which is S = Strengths, the community identity for sugar palm as raw material for production. O = Opportunities community knowledge A = Aspiration growth of community enterprise R = Results from sugar palm products N = Needs for economic development E = Empathy of members. This will result in the community enterprise to grow sustainably and become self-reliant as well as create peace in the community.

Keywords: Community Enterprise; Buddhist Peaceful Means; Sustainable Development

บทนำ

แผนยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (2560-2579) กำหนดยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน โดยมีเป้าหมายการพัฒนาพัฒนาเศรษฐกิจบนพื้นฐานผู้ประกอบการยุคใหม่ สร้างและพัฒนากิจการผู้ประกอบการยุคใหม่ ไม่ว่าจะเป็นผู้ประกอบการรายใหญ่ กลาง เล็ก วิสาหกิจเริ่มต้น วิสาหกิจเพื่อสังคมหรือวิสาหกิจชุมชน (Office of the Prime Minister, 2019) ซึ่งวิสาหกิจชุมชนนั้น ถือเป็นกลไกที่สำคัญของเศรษฐกิจฐานรากเพื่อให้การเติบโตของประเทศเป็นการเติบโตที่ยั่งยืน โดยผ่านการส่งเสริมเศรษฐกิจระดับชุมชนท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็ง มีศักยภาพในการแข่งขัน สามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งจะช่วยก่อให้เกิดการยกระดับมาตรฐานการครองชีพและความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนให้ดีขึ้น โดยทุกคนได้รับประโยชน์อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม เพื่อที่จะพัฒนาระดับเป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมต่อไป การสร้างความสามารถในการแข่งขันนอกจากจะเพิ่มผลผลิตการผลิต (Productivity) โดยใช้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัยและพัฒนา และนวัตกรรมในทุกสาขาของภาคการผลิตและบริการ ที่เป็นฐานรายได้เดิมและที่ต่อยอดเป็นฐานรายได้ใหม่แล้ว ในขณะเดียวกันก็ต้องการวางรากฐานที่แข็งแกร่งเพื่อสนับสนุนการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทั้งในด้านเสถียรภาพ และสมรรถนะทางเศรษฐกิจมหภาค เพื่อให้ประเทศไทยสามารถใช้จุดแข็งของแต่ละพื้นที่และชุมชน เพื่อเสริมหนุนการพัฒนาเศรษฐกิจ ในภาพรวมได้อีกทั้งเป็นการสนับสนุนการกระจายความมั่งคั่งไปสู่ภูมิภาคต่างๆ ในประเทศ ช่วยลดความเหลื่อมล้ำในทุกมิติและสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจและสังคมในระดับท้องถิ่นได้อย่าง ยั่งยืนรวมถึงการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อสร้างระบบเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่นให้สามารถพึ่งตนเอง ช่วยเหลือเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน (Office of the National Economic and Social Development Board, 2017) มีคุณธรรมและเป็นระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้เกิดการพัฒนาด้านอื่นๆ ในพื้นที่ตามมา วิสาหกิจชุมชนจึงถือว่าเป็นหัวใจในการสร้างงาน สร้างรายได้ และขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนซึ่งมีความสำคัญและส่งผลโดยตรงกับระบบเศรษฐกิจใหญ่ของประเทศ

วิสาหกิจชุมชนเป็นรากฐานสำคัญของความมั่นคงและยั่งยืนของระบบเศรษฐกิจ แนวความคิดตลอดจนการวางยุทธศาสตร์ของประเทศเพื่อผลักดันให้วิสาหกิจชุมชน ให้มีขีดความสามารถในการแข่งขันที่สูงขึ้น ตลอดจนสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจโลก มีเป้าหมายในการเสริมสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างมีคุณภาพและเสถียรภาพ เน้นความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจระดับฐานราก และการสร้างความเชื่อมโยงเศรษฐกิจภายในประเทศกับเศรษฐกิจโลก ด้วยการสร้างรายได้ให้กับประชาชนและประเทศ โดยเปลี่ยนมุมมองในชุมชนให้เห็นสิ่งที่ชุมชนมีอยู่ คือ ทรัพยากรที่มีราคาสามารถเพิ่มรายได้ ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัตถุดิบ ที่มีพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์มีคุณภาพ มีจุดเด่น มีมูลค่าเพิ่ม มีเอกลักษณ์สอดคล้องกับวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น เป็นที่ต้องการของตลาดทั้งในและต่างประเทศ และจากความสำคัญดังกล่าวรัฐบาลโดยสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมได้กำหนดยุทธศาสตร์ของแผนการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมฉบับที่ 4 (พศ. 2560-2564) ที่กลุ่ม SME ฐานราก ต้องได้รับการส่งเสริมให้มีส่วนร่วมในการเติบโต (Inclusive Growth) ได้แก่ SME ที่เป็นกลุ่มวิสาหกิจรายย่อย (Micro Enterprise) เจ้าของธุรกิจ ที่ไม่มีการจ้างงาน (Self-Employed) ผู้ประกอบการที่ดำเนินธุรกิจ เพื่อการยังชีพ (Necessity

Entrepreneur) และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน (Community Enterprise) ซึ่งเป็นเป้าหมายในการสร้างงาน สร้างรายได้และกระจายรายได้ให้กับคนส่วนใหญ่ของประเทศ การส่งเสริม SME กลุ่มนี้จะเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ (The Office of Small and Medium Enterprises Promotion, 2559).

วิสาหกิจชุมชนประสบปัญหาด้านมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ด้านเกณฑ์คุณภาพของผลิตภัณฑ์ ด้านการรับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์ จุดอ่อนของการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน คือ ขาดทัศนคติต่อการพึ่งตนเอง ขาดผู้นำชุมชนที่มีคุณภาพขาดเงินทุนและวัสดุอุปกรณ์ ขาดการวางแผนเชิงกลยุทธ์กระบวนการผลิตการตลาดและการจัดการไม่มีประสิทธิภาพ (Kenaphoom, 2008) นอกจากนี้กรมส่งเสริมการเกษตร ได้สรุปสภาพปัญหาหลักของวิสาหกิจชุมชนไว้ คือ ด้านบริหารจัดการมีการระดมเงินทุน/เงินออมค่อนข้างน้อย ยังต้องการขอรับสนับสนุนจากแหล่งสินเชื่อ ผู้นำผูกขาดสมาชิกไม่ค่อยมีส่วนร่วมขาดการตรวจสอบการทำงานขาดการยอมรับผู้รู้ในชุมชน ในด้านการตลาด การประสานเชื่อมโยงและการขยายการตลาดยังน้อย เน้นตลาดในชุมชนเป็นหลัก การวางแผนการตลาดและการผลิตยังไม่ชัดเจน ขาดการประชาสัมพันธ์ และในด้านการผลิตขาดองค์ความรู้ด้านการผลิต การพัฒนารูปแบบสินค้า การเก็บรักษาสินค้า บรรจุภัณฑ์สินค้าโดยเฉพาะสินค้าเกษตรแปรรูปส่วนใหญ่เป็นสินค้าที่ออกสู่ตลาด มีรูปแบบคล้ายคลึงกัน มีอายุการเก็บรักษาสั้น (Pongpis, 2009)

วิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ชุมชนตำบลสวาย อำเภอบางแก้ว จังหวัดศรีสะเกษ มีจำนวน 4 แห่ง มีสมาชิกกลุ่มจำนวนน้อย อีกทั้งยังต้องการความรู้ในด้านการตลาดและรูปแบบผลิตภัณฑ์ อีกทั้งทักษะการดำเนินงาน การบริหารงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงต้องการนำเสนอรูปแบบการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนโดยนำหลักพุทธสันติวิธีมาประยุกต์ใช้ ร่วมกับนำหลักสัปปริสธรรม 7 มาบูรณาการเพื่อให้การพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็ง การพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน ให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเอง แก้ไขปัญหาความยากจนของคนในชุมชน และนำมาสู่ผลลัพธ์สุดท้ายที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืนสู่สังคมสันติสุข เกิดการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนสู่การพัฒนาเพื่อยกระดับเป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบท สภาพปัญหา แนวทางในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน
2. เพื่อศึกษาการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามศาสตร์สมัยใหม่และหลักพุทธสันติวิธี
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืนตามแนวพุทธสันติวิธี

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลเชิงเอกสารและข้อมูลเชิงพื้นที่ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ศึกษาบริบทเกี่ยวกับประโยชน์ ความสำคัญและแนวทางในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) เนื้อหาที่ศึกษาครอบคลุมบริบทเกี่ยวกับสภาพ ปัญหา และความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ชุมชนตำบลสวาย อำเภอบางแก้ว จังหวัด

ศรีสะเกษ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ(Key Informant) ผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ที่มีความรู้หรือมีข้อมูลในด้านวิสาหกิจชุมชนหรือมีความเกี่ยวข้องมากที่สุดโดยกำหนดตัวผู้ตอบบางฉบับแบบเจาะจงเอาไว้ล่วงหน้า ได้แก่ นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอปรางค์กู่ จำนวน 3 คน กรรมการผู้จัดการ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่เป้าหมายจำนวน 7 คน การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ วิธีการเก็บข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) เป็นการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ(key informant interview) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงลึกตามประเด็นที่เกี่ยวข้อง เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา โดยพัฒนาเป็นแบบสัมภาษณ์ที่พัฒนาจากเอกสาร รายงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อค้นหาแนวคิด หลักการความเป็นมา กระบวนการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

ขั้นตอนที่ 3 การจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) เพื่อทราบถึงปัญหา แนวทางและการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน จากผู้ทรงคุณวุฒินักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ สำนักงานพัฒนาชุมชน อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ อาจารย์จากศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กรรมการบริหารบริษัท กรรมการผู้จัดการผู้ก่อตั้งวิสาหกิจชุมชน และ อาจารย์จากมหาวิทยาลัย

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล ตามหลักการวิเคราะห์สอร์อา (Strengths, Opportunities, Aspiration, Result - SOAR) (Stavos and Hinrichs, 2009) การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินไปพร้อมกับการดำเนินการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ และการสนทนากลุ่ม โดยนักวิจัยได้เก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างต่อเนื่อง เพื่อความถูกต้องของข้อมูลและตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ขั้นตอนที่ 5 การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย นำเสนอผลการวิจัยเป็นแบบเชิงพรรณนาวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาบริบท สภาพปัญหา แนวทางในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน จากการวิจัยพบบริบท สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ *ปัญหาด้านวัตถุดิบ (Raw Material)* เนื่องจากวัตถุดิบที่มีอยู่ในชุมชนมีจำกัดดังนั้น เมื่อกิจการขยายตัวความต้องการในผลผลิตมีมากขึ้น ปัญหาอันเกิดจากการขาดแคลนวัตถุดิบจึงตามมา ทำให้ราคาของวัตถุดิบสูงขึ้น ส่งผลกระทบต่อต้นทุน (Cost) ในการผลิต *ปัญหาด้านการผลิต (Production)* โดยส่วนใหญ่แล้วมักเป็นปัญหาที่เกิดจากประสิทธิภาพในการผลิตเนื่องจากการผลิตในระดับชุมชนเป็นการผลิตที่มีขนาดเล็กเป็นการผลิตที่อาศัยเทคโนโลยีอย่างง่าย ทำให้ผลผลิตที่ได้ด้อยคุณภาพ นอกจากนี้การที่ผู้ผลิตขาดความรู้ความสามารถในการผลิตมีส่วนทำให้ผลผลิตที่ได้ไม่นับตรงกับความต้องการของตลาด *ปัญหาด้านการตลาด (Marketing)* เนื่องจากระดับการผลิตนั้นเป็นการผลิตในระดับชุมชนที่อาศัยแรงงานราคาถูก อยู่ใกล้แหล่งวัตถุดิบ ทำให้การตลาดธุรกิจชุมชนเป็นการตลาดที่มีขนาดเล็ก ขณะที่ในปัจจุบันนี้มีการแข่งขันค่อนข้างสูงจากธุรกิจภายนอกโดยเฉพาะธุรกิจที่มีขนาดใหญ่กว่าเนื่องจากธุรกิจขนาดใหญ่มีการผลิตในปริมาณมากทำให้ต้นทุนต่อหน่วยของผลผลิตต่ำกว่าธุรกิจที่มีขนาดเล็ก

ประกอบกับระบบคมนาคมขนส่งในปัจจุบันมีความสะดวก ทำให้การเข้าไปแข่งขันของธุรกิจภายนอกมีความเป็นไปได้สูง **ปัญหาด้านแรงงาน (Labor)** เนื่องจากธุรกิจชุมชนนั้นเกิดขึ้นในชนบท ซึ่งชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม ดังนั้น ในช่วงที่เป็นฤดูกาลผลิตชาวบ้านจึงต้องผันแรงงานจากการทำงานในธุรกิจชุมชนไปทำการเพาะปลูก ส่งผลให้เกิดการขาดแคลนแรงงาน แม้ว่าการขาดแคลนแรงงานนี้จะเป็นการขาดแคลนแรงงานในระยะสั้น หากชาวบ้านไม่สามารถทำการเพาะปลูกได้ อันเป็นสาเหตุมาจากสภาพภูมิอากาศ ชาวบ้านบางส่วนยินดีที่จะโยกย้ายแรงงานเข้าไปทำงานในเมืองเนื่องจากได้รับค่าตอบแทนที่สูงกว่า **ปัญหาด้านการบริหารจัดการ (Management)** เนื่องจากการดำเนินงานของธุรกิจชุมชนนั้น สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในกระบวนการต่างๆ ดังนั้น สมาชิกจึงต้องมีความรู้ความสามารถเพียงพอในการร่วมกันบริหารงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้นำชุมชนจะต้องมีทักษะทางการบริหาร มีเวลาเพียงพอที่จะเอาใจใส่กับธุรกิจชุมชน ที่สำคัญที่สุด คือ ต้องมีความซื่อสัตย์และตั้งใจจริงในการร่วมทำธุรกิจชุมชน ไม่เพียงเฉพาะผู้นำเท่านั้นแต่รวมไปถึงสมาชิกทุกคน เพื่อให้การดำเนินงานของธุรกิจชุมชนสามารถดำเนินต่อไปได้ **ปัญหาด้านเงินทุน (Financing)** เนื่องจากธุรกิจชุมชนเป็นการจัดตั้งที่เกิดจากความร่วมมือจากสมาชิกเป็นหลัก ทำให้เงินทุนที่จะใช้ในการประกอบธุรกิจมีจำกัดประกอบกับธุรกิจชุมชนมีข้อจำกัดในเรื่องของการกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงินในระบบ เนื่องจากไม่มีหลักประกัน **ปัญหาด้านนโยบาย (Policies)** สำหรับปัญหาในด้านนโยบายนี้มักเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับภาครัฐ เนื่องจากโครงสร้างของระบบราชการมีความซับซ้อนหลายขั้นตอนทำให้เกิดความล่าช้าในการดำเนินงาน นอกจากนี้ การที่ภาครัฐให้สิทธิพิเศษต่างๆ เช่น การได้รับการส่งเสริมการลงทุนจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (Board of Investment: BOI) ทำให้ผู้ประกอบการรายเล็กรวมทั้งธุรกิจชุมชนเสียเปรียบ

ดังนั้นสภาพปัญหาในหลายๆ ด้านที่กล่าวมาทำให้รัฐบาลใช้แนวทางในการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจทุกระดับ ให้สอดคล้องกับนโยบายโดยเฉพาะวิสาหกิจชุมชน ซึ่งเป็นกิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้าการให้บริการหรือการอื่นๆ วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม และธุรกิจ โดยออก พ.ร.บ.ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562 ซึ่งจะช่วยเหลือทุนศักยภาพวิสาหกิจชุมชนในการประกอบธุรกิจมากยิ่งขึ้น เนื่องจากการปรับปรุงแก้ไข พ.ร.บ.ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ปี พ.ศ. 2548 เป็นการวางรากฐานให้วิสาหกิจชุมชน เป็นกลไกขับเคลื่อนไปสู่ระบบเศรษฐกิจชุมชนที่เข้มแข็ง นอกจากนั้นรัฐบาลได้เข้ามาสนับสนุนการสร้างระบบนวัตกรรมที่ดีของประเทศ การจัดตั้งสถาบันเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาองค์ความรู้ สนับสนุนการนำเทคโนโลยีแนวคิดและการบริหารจัดการใหม่ มาพัฒนานวัตกรรมและจัดทำโครงการส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมใหม่ เพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้สามารถยกระดับเป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

ในพื้นที่ตำบลสวาย อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดศรีสะเกษ ที่ใช้เป็นพื้นที่ในการวิจัย วัตถุประสงค์ที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน และภาพลักษณ์ของที่มาของวัตถุดิบ ที่มีการยอมรับและให้ความเชื่อถือได้แก่ ปราสาทลำทะเมนชัย และต้นตาล สัญลักษณ์นี้ จึงก่อให้เกิดพลังที่จะนำไปสู่การบำบัดและรักษาสุขภาพกายใจของผู้บริโภคสินค้า ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจากวิสาหกิจชุมชนที่สามารถนำไปสร้างมูลค่าเพิ่มเป็นสินค้าที่ผลิตจาก “ต้นตาล” และ “หวาย” ผู้วิจัย และกลุ่มผู้ผลิตในชุมชน ได้ร่วมกันออกแบบพัฒนาสินค้าให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนอื่นๆ มีอัตลักษณ์ที่แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ นอกจากนี้ ผู้วิจัยจึงได้ร่วมกันออกแบบบรรจุภัณฑ์ (Packaging)

การพัฒนาคุณภาพสินค้าและผลิตภัณฑ์ตามแนวทางของวิสาหกิจชุมชนสังคมเป็นเรื่องที่ค่อนข้างใหม่ในบริบทของชุมชน แต่มีแนวโน้มว่าวิสาหกิจชุมชนจะเติบโต เพื่อสังคมและสิ่งแวดล้อมเพิ่มจำนวนขึ้น ในการแก้ไขปัญหาต่างๆ เช่น ด้านความยากจน การศึกษาหรือด้านสิ่งแวดล้อม มีลักษณะที่สำคัญก็คือการมุ่งหวังผลตอบแทนในเชิงเศรษฐกิจและสังคม เป็นการสร้างกลไกทางการตลาดที่มีคุณธรรมและเกิดความยั่งยืน ในการพัฒนาชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งทำให้ชุมชน ได้ช่วยเหลือตัวเองอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืนตามศาสตร์สมัยใหม่และหลักพุทธสันติวิธี ผลศึกษาพบว่า สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย ได้ต่อยอดขยายผลการถ่ายทอดเทคโนโลยีให้ครอบคลุมทั่วทุกภูมิภาค กลุ่มจังหวัด จังหวัด และระดับพื้นที่อย่างเป็นระบบ โดยมีการจัดกิจกรรม Roadshow ดำเนินงานร่วมกับนักวิจัยสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วว.) และนักวิจัยภายใต้เครือข่ายความร่วมมือวิจัย ตลอดจนมีการส่งต่อผู้ประกอบการที่ได้รับพัฒนา จนสามารถยกระดับมาตรฐานและขยายโอกาสจนมีความพร้อมสู่ตลาดทั้งในและต่างประเทศ โดยสนับสนุนการพัฒนาให้เกิดผลิตภัณฑ์ที่มีคุณค่าใน 6 ด้าน ได้แก่ พัฒนานวัตกรรมผลิตภัณฑ์ พัฒนาและออกแบบบรรจุภัณฑ์ พัฒนาและออกแบบกระบวนการผลิต พัฒนาระบบมาตรฐาน พัฒนาและออกแบบเครื่องจักร พัฒนาคุณภาพวัตถุดิบต้นน้ำ สำหรับเป้าหมายในอนาคตของ วว. ในการสร้างรายได้วิสาหกิจชุมชนด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม และความคาดหวังในการนำองค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม (Technologychaoban, 2019) (วทน.) เสริมแกร่งเศรษฐกิจของประเทศในยุค Thailand 4.0 วว. มุ่งเน้นการขยายพื้นที่ดำเนินการให้ครอบคลุมทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย โดยการใช้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม เป็นเครื่องมือขับเคลื่อนการดำเนินงาน เพื่อเสริมแกร่งเศรษฐกิจของประเทศในยุค Thailand 4.0 ในการสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในพื้นที่อย่างแท้จริง โดยมาตรการต่างๆ ทั้งการพัฒนาการดำเนินธุรกิจ การถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม การพัฒนาด้านการตลาด มุ่งดำเนินโครงการฯ ให้ครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศภายในปี 2564

รูปแบบเทคโนโลยีดิจิทัล “SMART Entrepreneur Model” (Chamnnon, and Lowanichchai, 2019) เป็นแนวทางในการนำเทคโนโลยีนวัตกรรมดิจิทัล มาใช้ส่งเสริมศักยภาพการแข่งขันให้กับผู้ประกอบการ ธุรกิจชุมชน ทั้งนี้การที่จะนำเทคโนโลยีนวัตกรรมดิจิทัล มาใช้ส่งเสริมศักยภาพการแข่งขันให้กับผู้ประกอบการจะต้องดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนและเป็นระบบ ควรประกอบด้วยดำเนินการ ตามรูปแบบเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อส่งเสริมศักยภาพให้กับผู้ประกอบการ องค์ประกอบ 5 ประการ (Ministry of Information and Communication Technology, 2016) คือ *สื่อสังคมออนไลน์* (Social media) เช่น Facebook Line เว็บบล็อก ทวิตเตอร์ เป็นต้น ซึ่งปัจจุบันเข้ามามีบทบาท สำคัญกับคนทุกกลุ่ม ทุกเพศทุกวัย มาเป็นเครื่องมือในการ ติดต่อสื่อสารทางธุรกิจ รวมทั้งการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ สินค้าหรือบริการไปยังกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย *เครื่องมือทางการตลาด* (Marketing Tools) การเลือกเครื่องมือทางการตลาด ที่เหมาะสม เช่น STP ซึ่งประกอบด้วย การแบ่งส่วน ตลาด (Segmenting) การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย (Targeting) และการกำหนดตำแหน่ง (Positioning) เครื่องมือ STP จะทำให้ผู้ประกอบการได้กลุ่มลูกค้าตาม เป้าหมายที่

ต้องการและทำให้สามารถเลือกใช้ส่วนประสม ทางการตลาดผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสม หน่วยงานช่วยเป็นพี่เลี้ยง (Assistants) การมีหน่วยงานอาจเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน หรือสถาบันการศึกษาในท้องถิ่นที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมดิจิทัล รวมถึงการทำการค้าออนไลน์เข้ามาคอยเป็นพี่เลี้ยงให้คำปรึกษา ให้คำแนะนำในด้านต่างๆ เช่น การฝึกอบรมการใช้งาน สมาร์ทโฟนเพื่อการทำธุรกิจซึ่งจะต้องมีการเรียนรู้ ฟังก์ชัน การช่วยพัฒนานวัตกรรม เว็บไซต์ตลาดกลาง สำหรับผู้ประกอบการ ชุมชน การช่วยริเริ่มตั้งกลุ่มหรือ สร้างเครือข่ายการตลาด การช่วยอบรมให้ความรู้ด้านพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ รวมทั้งการสนับสนุนงบประมาณ ในการส่งเสริมพัฒนา การเผยแพร่สินค้าโดยนักรีวิวหรือภาพถ่าย (Reviewer & Influencer) การแนะนำ ผลิตภัณฑ์โดยผู้ใช้นี้สินค้าหรือบริการ หรือการถ่ายภาพของ ลูกค้าหรือนักท่องเที่ยวด้วยการบอกต่อปากต่อปาก หรือ การนำเสนอผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งเป็นช่องทางการประชาสัมพันธ์ที่ได้ผลสูงสุด เนื่องจากจะทำให้เกิด การเผยแพร่ข้อมูลอย่างรวดเร็ว และทำได้ทันที เช่น เพียงแค่มีลูกค้าหรือผู้รับบริการ หรือแม้แต่เจ้าของธุรกิจ เองสามารถถ่ายภาพ ถ่ายวิดีโอ แล้วแชร์ข้อมูลดังกล่าวผ่านทางสื่อออนไลน์ ซึ่งสามารถสื่อสารเผยแพร่ ข้อมูล สินค้าและบริการไปยังลูกค้าได้ทันที แต่อย่างไรก็ตาม สิ่งสำคัญประการหนึ่งที่ต้องคำนึงคือการรักษาคุณภาพ มาตรฐานของสินค้าและบริการ ทั้งนี้เพื่อให้แก่นักรีวิวหรือ นักถ่ายภาพเหล่านั้นนำเสนอเรื่องราวที่ทำให้เกิดผล กระทบ เชิงบวกต่อธุรกิจของชุมชน เพราะหากเป็นผลกระทบเชิงลบ ก็จะมีส่งผลกระทบต่อธุรกิจในพื้นที่เช่นกัน เทคโนโลยีดิจิทัล (Technology Digital) การส่งเสริมการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมดิจิทัลมาใช้ในการบริหารจัดการ ธุรกิจ เช่น การ บริหารคลังสินค้าและวัตถุดิบด้วยระบบคอมพิวเตอร์ การใช้เทคโนโลยีนวัตกรรมดิจิทัล เป็นสื่อกลางในการติดต่อ ซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ การสร้างเว็บไซต์สำหรับเป็น ตลาดกลางให้ ผู้ประกอบการชุมชนกลุ่มต่าง ๆ สามารถนำ เสนอข้อมูลร้านค้า ผลิตภัณฑ์ การซื้อขายออนไลน์ การ ค้นหา ความรู้ใหม่ เป็นต้น ซึ่งจะทำให้การดำเนินธุรกิจของ ผู้ประกอบการมีความสะดวกสบายขึ้น

การดำเนินการตามรูปแบบเทคโนโลยีดิจิทัล “SMART Entrepreneur Model” ต้องมีความสัมพันธ์ และเชื่อมโยงกันในลักษณะ ของการบูรณาการ (Integration) และเป็นองค์รวม (Holistic) โดยการสนับสนุน ช่วยเหลือจากหน่วยงานพี่เลี้ยง เพื่อให้ผู้ประกอบการมีศักยภาพในการประกอบธุรกิจได้ อย่างมีประสิทธิภาพ นำไปสู่การปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมที่ชัดเจนซึ่งจะส่งผลให้ ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนสามารถนำเทคโนโลยี และนวัตกรรมดิจิทัลมาเพิ่มศักยภาพในการประกอบธุรกิจได้อย่างแท้จริง การนำเทคโนโลยีมาใช้ในมิติด้าน เศรษฐกิจ สามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจภายในประเทศเพื่อปรับสมดุลทางเศรษฐกิจด้วยการ ปรับปรุงและปรับเปลี่ยนบริบทในการทำธุรกิจในยุคดิจิทัลให้เกิดความคล่องตัวมากขึ้น รวมถึงการส่งเสริมให้ กลุ่มธุรกิจที่เดิมยังไม่ได้ใช้ประโยชน์เทคโนโลยีดิจิทัลมากนักให้เข้ามาสู่ระบบเศรษฐกิจที่ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เป็นฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) และวิสาหกิจชุมชน (Chamnanpon, and Lowanichchai, 2019)

แนวคิดเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ ให้ความสำคัญเรื่องความต้องการของมนุษย์ เป็นเป้าหมายหลักในการ ที่จะกำหนดทิศทาง การประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เพื่อให้เป็นไปในทิศทางที่เศรษฐศาสตร์จะต้องเป็น สิ่ง เกื้อหนุนให้มนุษย์ได้มีชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมที่สงบสุข ภายใต้เงื่อนไขของการมีทรัพยากรที่จำกัด โดยการใช้ และมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์รับผิดชอบร่วมกัน เพื่อให้เกิดคุณประโยชน์ร่วมกันอย่างมีคุณภาพ เศรษฐศาสตร์

แนวพุทธมีลักษณะเป็นสายกลาง เรียกว่าเศรษฐกิจสายกลาง หรือ เศรษฐศาสตร์มัชฌิมาปฏิปทา เพราะวาระชีวิตของพุทธศาสนาที่เรียกว่า มรรค มีชื่อว่ามัชฌิมาปฏิปทา องค์ของมรรคนั้นแต่ละข้อเป็นสัมมา เช่น สัมมาอาชีวะ การที่เป็นสัมมา คือ โดยถูกต้อง โดยถูกต้องก็คือทำให้เกิดความพอดี ความเป็นมัชฌิมาหรือสายกลางนั้น ก็คือความพอดี สัมมาอาชีวะ คือ พฤติกรรมทางเศรษฐกิจที่ถูกต้อง เศรษฐกิจแบบทางสายกลาง หรือ เศรษฐกิจแบบมัชฌิมาปฏิปทา ความพอดี คือ จุดที่คุณภาพชีวิตกับความพึงพอใจมาบรรจบกัน

การนำแนวทางพุทธสันติวิธี หรือ สันติวิธีเชิงพุทธ ซึ่งเป็นวิธี ข้อปฏิบัติ ที่พระพุทธเจ้าและเหล่าสาวกของพระองค์ได้ใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการความขัดแย้งอย่างสันติ ความสอดคล้องกันระหว่าง สังคมแห่งสันติ กับพุทธสันติวิธี คือ สังคมแห่งสันติ เป็นสังคมที่ไร้ความรุนแรง หรือปราศจากความรุนแรงทั้งทางตรงและทางอ้อม แต่สังคมดังกล่าวยังมีความขัดแย้ง และบางครั้ง หรือบางสถานการณ์ความขัดแย้งดังกล่าวได้พัฒนาตนเองไปสู่จุดที่สังคมไร้สันติ หรือ ปราศจากสันติ จึงมีความจำเป็นต้องใช้วิธีการเชิงสันติเข้าไป จัดการความขัดแย้งโดยไม่ใช้ความรุนแรง หรือปราศจากความรุนแรงทั้งทางตรงและทางอ้อม สันติวิธีอาจจะไม่ใช่วิธีที่ดีที่สุดก็ได้ พุทธสันติวิธีบางอย่างอาจมีความสอดคล้องกันในแง่ของถ้อยคำ แต่แนวคิด และการปฏิบัติการณ์นั้น มีความแตกต่างกัน เพราะว่าบริบททางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองของแต่ละยุคนั้น มีความแตกต่างกัน ฉะนั้นปรัชญาและแนวคิดจึงมีความแตกต่างกัน (Phramaha Hansa Dhammahao, 2011) เมื่อนำมาบูรณาการร่วมกับหลักหลักเศรษฐกิจสายกลางแนวพุทธ เป็นการใช้หลักพุทธศาสนาเป็นหลักในการดำเนินชีวิตและการค้าขาย โดยทั่วไปโดยท่านได้เสนอแนวทางเศรษฐกิจสำหรับทางสายกลางไว้ ได้แสดงให้เห็นถึงแนวคิดเศรษฐกิจสายกลางโดยได้กล่าวถึงข้อจำกัดของเศรษฐกิจแห่งยุคอุตสาหกรรมไว้ว่า การแยกตัวโดดเดี่ยว เป็นความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านเศรษฐกิจ ในปัจจุบันนี้ได้แยกเอากิจกรรมทางเศรษฐกิจออกมาพิจารณาต่างหากโดดเดี่ยวจากกิจกรรมด้านอื่นๆ ของชีวิตมนุษย์ และจากวิทยาการด้านอื่นๆ เป็นไปตามแนวของ specialization คือ ความชำนาญพิเศษในทางวิชาการหรือความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ซึ่งเป็นลักษณะของความเจริญในยุคอุตสาหกรรม (Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto), 2016) ดังนั้น กิจกรรมการดำเนินชีวิตของชุมชน การบริโภคแต่พอประมาณ การบริหารทรัพยากรในชุมชน ซึ่งเป็นจุดที่ดีที่สุดที่จะทำให้บรรลุคุณภาพชีวิต ทำให้เกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขของการไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น และไม่ก่อให้เกิดผลที่เป็นปฏิปักษ์กับระบบนิเวศวิทยาในชุมชน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืนตามแนวพุทธสันติวิธี ผลการวิจัยพบว่า จากการที่ได้สำรวจและสัมภาษณ์สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ปัญหาในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนได้ นำหลักการ SOAR มาใช้ในการวิเคราะห์จุดแข็ง โอกาส แรงแบนดาลใจ และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นของวิสาหกิจชุมชน ได้ดังนี้

จุดแข็ง (Strengths) มีความสามารถของกำลังคน ได้เปรียบด้านวัตถุดิบที่มีราคาต่ำ วัตถุดิบหาได้ในท้องถิ่น ทำให้ต้นทุนในการผลิตต่ำ ความรู้ทางด้านวิชาการของนิสิตและคณาจารย์หลักสูตรสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่ได้เข้ามาทำการวิจัยร่วมกับชุมชน

โอกาส (Opportunities) จำนวนลูกค้ามีมาก ความสม่ำเสมอของวัตถุดิบที่มีจากผู้ขายวัตถุดิบ ความช่วยเหลือจาก โครงการวิสาหกิจชุมชน กระแสนิยมในการใช้ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจากวัสดุธรรมชาติ กระแสนิยมที่เกิดจากสินค้าที่ผลิตด้วยฝีมือแรงงาน (Handicraft) ความสนใจของบุคคลทั่วไปที่มีต่อสินค้าจากโครงการวิสาหกิจชุมชน การประสานงานระหว่างหน่วยงานของรัฐบาลที่เกี่ยวข้อง

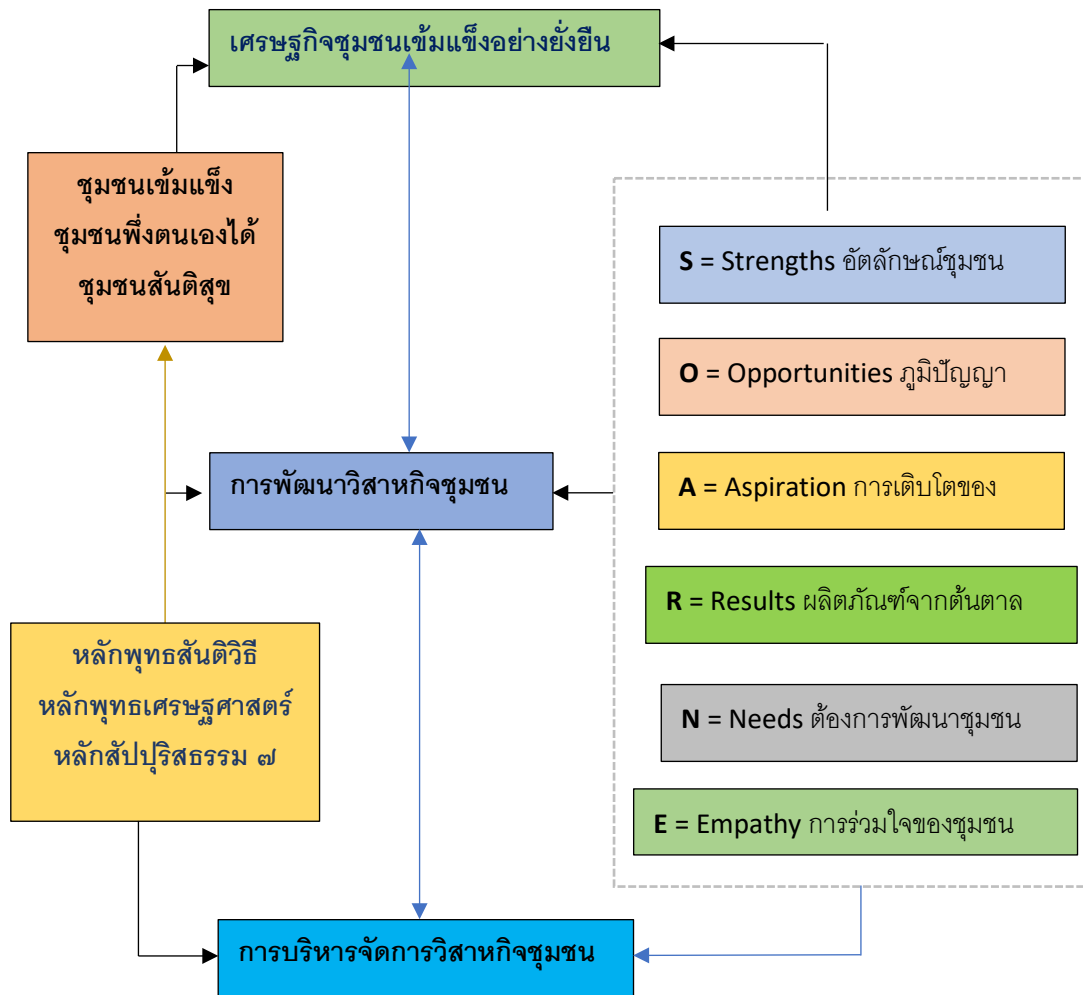
แรงบันดาลใจ (Aspirations) เพื่อให้มีทักษะด้านเทคนิคและการผลิต กลุ่มเป็นที่เชื่อถือและรู้จัก เพิ่มความรู้ในการพัฒนาและนวัตกรรมด้านผลิตภัณฑ์

ผลลัพธ์ (Results) เกิดรายได้ของวิสาหกิจชุมชนเพิ่มมากขึ้น เกิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน ได้แก่ ตะกร้าก้านใบตาล ไม้กวาดก้านใบตาล หมวกก้านใบตาล เสื้อย้อมเปลือกต้นตาล ขนมหอมดอกจอกผสมลูกตาล ขนมหอมสร้อยลำเจียกผสมลูกตาลอ่อน กระเป๋าผ้าลดโลกร้อน

งานวิจัยได้นำหลักสัปปุริสธรรม 7 ประการ (Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 1996) เป็นธรรมของสัตบุรุษที่ทำให้เป็นสัตบุรุษ มี 7 ประการ คือ 1) ธัมมัญญตา รู้หลักหรือรู้จักเหตุ 2) อัตถัญญตา รู้ความมุ่งหมายหรือรู้เหตุผล 3) อตตัญญตา รู้จักตน 4) มัตตัญญตา รู้จักประมาณ 5) กาลัญญตา รู้จักกาลเวลา 6) ปริสสัญญตา รู้จักชุมชน สังคม 7) ปุคคโลปปรัญญตา รู้จักบุคคล คุณธรรมนี้เป็นคุณสมบัติภายในตัวผู้นำ ซึ่งมีคุณสมบัติทั้ง 7 ประการนี้ เป็นองค์ประกอบและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกันอย่างสมบูรณ์ ที่จะทำให้อำนาจสามารถจัดการ สามารถปฏิบัติการในภาระงานทุกอย่างให้บรรลุผลสำเร็จได้ตามเป้าหมายคือ ความเป็นคนดีที่สมบูรณ์ เป็นธรรมที่เหมาะสมต่อการเป็นผู้นำ โดยเฉพาะผู้ที่ป็นหัวหน้าคน หรือผู้นำที่จะต้องเป็นผู้รู้จักเหตุผล รู้จักตัวเอง และผู้อื่น รู้จักกาลเทศะโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการรู้จักนัยยะความต้องการ ความสามารถของผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อจะได้เลือกใช้คนให้ถูกกับงานหรือใช้คนให้เหมาะสมกับงานเป็นคุณธรรมหรือคุณสมบัติของคนดี ที่เป็นเหตุให้ผู้ปฏิบัติเป็นคนดี เป็นผู้ควรแก่การยกย่องนับถือเป็นคนที่สามารถให้การแนะนำในการดำเนินชีวิตที่ถูกด้วยต้องความปรารถนาดีมาใช้ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ทำให้ผู้นำหรือผู้ปฏิบัติงานสามารถบริหารงานได้ดีแล้ว ยังเป็นแนวทางในการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในชุมชน นอกจากนี้การแก้ไขปัญหาความยากจน โดยใช้หลักความพอเพียงตามเศรษฐกิจแนวพุทธ เมื่อมีความเพียรพยายามในการลดกิเลสให้อยู่ในระดับที่จัดการได้ ตามแนวคิดของท่านพุทธทาสภิกขุ ในเรื่องนี้ว่า ทุกอย่างจะเอาเกินความจำเป็นไม่ได้ เมื่อไม่เกินหรือเหลือเพื่อ สามารถเอาไปแบ่งปันให้กับคนอื่นได้อย่างไม่ขาดแคลน เมื่อไม่เกินพอดี ตามอำนาจของกิเลสคือ ความอยากหรือตัณหา เศรษฐศาสตร์แนวพุทธถือได้ว่าเป็นธัมมิกเศรษฐศาสตร์โดยแท้ (Buddhadasa Bhikkhu, 2004) กิจกรรมทางเศรษฐกิจเช่นนี้จึงส่งผลกับพฤติกรรมทางเศรษฐกิจอีกด้วย

รูปแบบการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืนตามแนวพุทธสันติวิธี สรุปรูปแบบโมเดล SOARNE มีความหมายคือ S = Strengths อัตลักษณ์ชุมชนที่นำต้นตาลมาเป็นวัตถุดิบในการผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ O = Opportunities ภูมิปัญญาชุมชนของปราชญ์ชุมชนและสมาชิกวิสาหกิจชุมชน A = Aspiration การเติบโตของชุมชนวิสาหกิจ R = Results ผลลัพธ์จากต้นตาล ได้แก่ ตะกร้าก้านใบตาล ไม้กวาดก้านใบตาล หมวกก้านใบตาล เสื้อย้อมเปลือกต้นตาล ขนมหอมดอกจอกผสมลูกตาล ขนมหอมสร้อยลำเจียกผสมลูกตาลอ่อน N = Needs

ต้องการพัฒนาของคนในชุมชนทางด้านเศรษฐกิจโดยจัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชน E = Empathy การร่วมใจของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

แผนภาพที่ 1 SOARNE Model เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืนตามแนวพุทธสันติวิธี

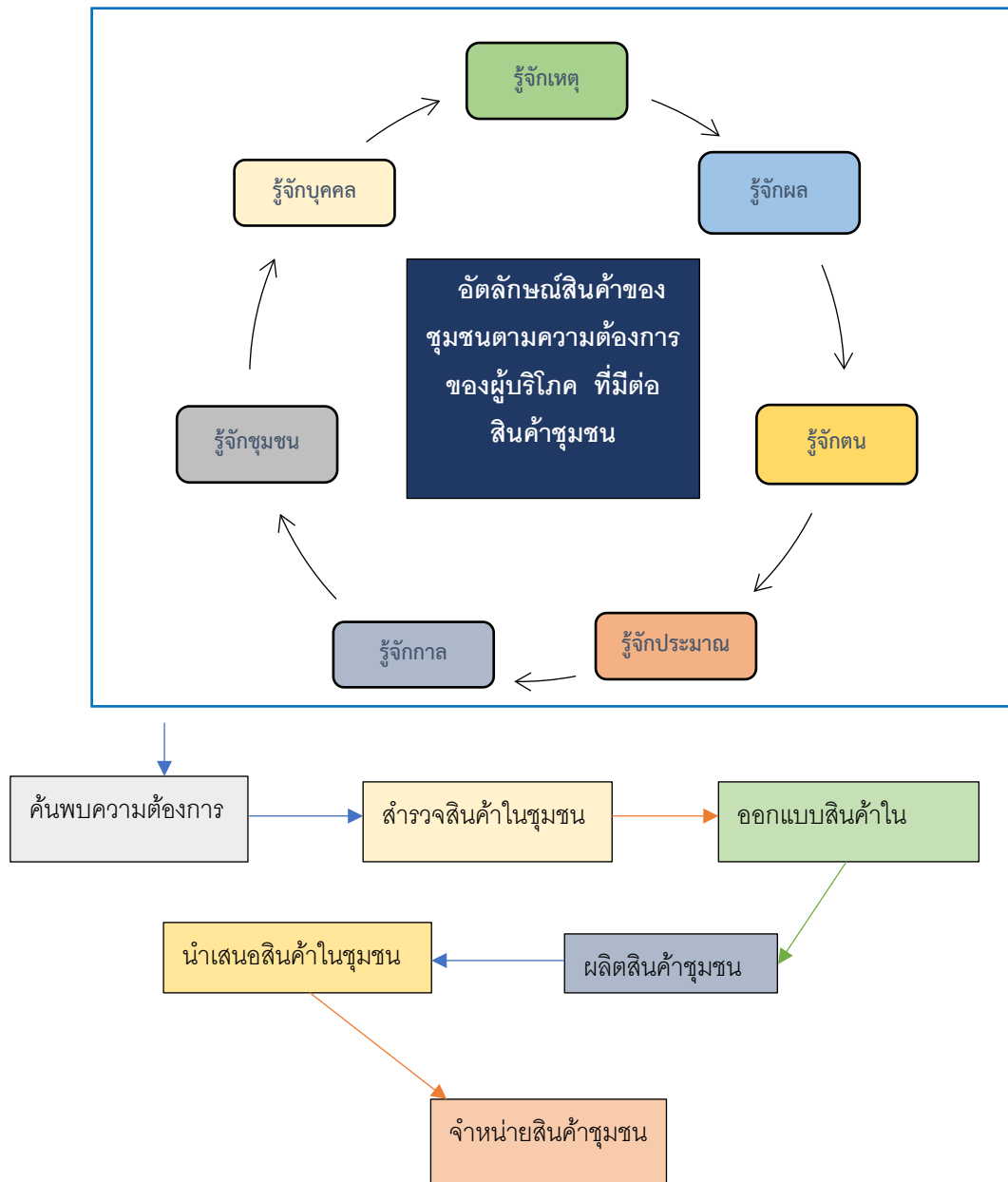
กล่าวโดยสรุป การพัฒนาวิสาหกิจชุมชน เพราะวิสาหกิจชุมชนเกิดจากประชาชนผู้เป็นรากฐานทางสังคม อยู่ในสังคมชนบท ห่วงไกลความเจริญ การดำเนินงานของรัฐเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ภาครัฐได้ พัฒนานโยบายเพื่อการสนับสนุนวิสาหกิจอย่างต่อเนื่อง รูปแบบการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืนตามแนวพุทธสันติวิธี เป็นรูปแบบเพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืนในอนาคต

องค์ความรู้ใหม่

รูปแบบการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืนตามแนวพุทธสันติวิธี SOARNE สามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักการวิสาหกิจชุมชน ที่มีการเชื่อมโยงกันเองทั้งภายในพื้นที่เดียวกันและต่างพื้นที่ ทั้งที่เป็นวิสาหกิจชุมชนประเภทเดียวกันและต่างประเภทกัน เพื่อประโยชน์ในสร้างเครือข่ายให้เกิดขึ้น สามารถที่จะ

แก้ไขปัญหาก็ได้โดยนำแนวทางที่เกิดจากงานวิจัย เป็นหลักการความรู้เพื่อให้เกิดการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้เป็นไปอย่างเรียบร้อย และอย่างยั่งยืน

แผนภาพที่ 2 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัย

แผนการส่งเสริม SME ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2560 – 2564) มีเป้าหมายในการส่งเสริม มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมต่อมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นเป็นไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 ภายในปี พ.ศ. 2564 ซึ่งแนวคิดในการส่งเสริม SME คือการให้ความสำคัญกับการพัฒนา SME ที่มีศักยภาพให้มีความสามารถในการแข่งขันเพื่อให้สามารถเป็นพลังหลักในการสร้างการเติบโต

ทางเศรษฐกิจแบบก้าวกระโดดให้กับประเทศ และการพัฒนา SME ในระดับฐานรากให้เข้มแข็ง พึ่งพาตนเองได้ ซึ่งจะนำไปสู่การกระจายรายได้และลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม ด้านส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมรายประเดิม ด้านเสริมสร้างขีดความสามารถของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเฉพาะกลุ่ม และด้านกลไกการขับเคลื่อนการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมอย่างเป็นระบบ ซึ่งผลการวิจัยนี้ได้สอดคล้องกับแผนการส่งเสริมฯ ฉบับนี้ ในการที่นำเสนอรูปแบบการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืนตามแนวพุทธสันติวิธี ต่อกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ตำบลสวาย อำเภอลำทะเมนชัย ศรีสะเกษ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่เป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาและยกระดับรายได้ให้เพิ่มมากขึ้น มีการกระจายรายได้อย่างทั่วถึง เป็นการวางรากฐานที่มั่นคงให้กับเศรษฐกิจในอนาคต โดยการส่งเสริมเศรษฐกิจระดับชุมชนท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็ง มีศักยภาพ สามารถพึ่งพาตนเองได้ ปัจจัยหลัก ได้แก่ ภาวะผู้นำ ความรู้ ความเชี่ยวชาญและการพัฒนาตนเอง (การจัดทำบัญชี การดูงาน แลกเปลี่ยน เรียนรู้) การจัดทำแผนวิสาหกิจชุมชน (การบริหารการผลิต การบริหารการตลาด) การสื่อสารและการประสานงาน และคุณธรรม จริยธรรม (Kee-ariyo, 2016; Nathongkham, 2014) แผนกลยุทธ์ทางการตลาดของวิสาหกิจชุมชน ความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ และสถาบันอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์เข้าสู่ตลาด พัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ที่ตอบสนองและสอดคล้อง กับความต้องการของตลาด ต้องมีพัฒนาการดำเนินงาน ด้านการตลาดผ่าน Social Media และ Digital Marketing (Dararuang, 2017) ในภาพรวมความสำเร็จในการจัดการเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนประกอบด้วยด้านสำคัญคือ ด้านการเงิน ด้านกระบวนการบริหารจัดการภายใน ด้านการเรียนรู้และพัฒนาของ (Mungsamak et al. 2013) ซึ่งงานวิจัยนี้นำหลักพุทธสันติวิธี พุทธเศรษฐศาสตร์มาใช้ในการพัฒนารูปแบบวิสาหกิจชุมชนให้เกิดความยั่งยืน เพื่อศึกษาเพิ่มเติมจากงานวิจัยที่ผ่านมาในด้านการส่งเสริมกระบวนการแห่งสัมมาชีพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพิจิตร ที่นำหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพิจิตร โดยนำหลักธรรมเพื่อการเกื้อหนุน และหลักธรรมที่ส่งเสริมสัมมาอาชีพะ เป็นวิธีการส่งเสริมกระบวนการแห่งสัมมาชีพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน หน่วยงานรัฐ ที่เข้ามาช่วยและส่งเสริมให้เกษตรกรมีการรวมตัวเป็นกลุ่มและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน (Phrarat Sittivetee et al. 2019) อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัย การใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนพึ่งตนเองกลุ่มแม่บ้านมูล ที่นำหลักหลักสัปปุริสธรรมมาประยุกต์ใช้กับวิสาหกิจชุมชนใน ในด้านการบริหารจัดการกลุ่มและ ด้านการบริหารจัดการดำเนินการผลิต และงานสนับสนุนการผลิต ด้านการบริหารจัดการด้านบัญชี การเงิน และด้านการปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน (Phrakhru Pariyatvisutthikhun et al. 2007)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 วิสาหกิจชุมชนควรตั้งขึ้นมาจากความต้องการของ สมาชิกทุกคนในกลุ่ม มีเป้าหมาย เดียวกัน อันจะทำให้เกิด ความเต็มใจและมีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่มอย่างต่อเนื่อง

1.2 วิสาหกิจชุมชนต้องมีการร่วมกันกำหนดโครงสร้าง บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ กฎเกณฑ์และระเบียบต่างๆ ในการเป็นสมาชิก รวมถึงการจัดสรรปันส่วนผลกำไรให้ ชัดเจน จัดให้มีการประชุมอย่างสม่ำเสมอ พัฒนาวีคิดและ การทำงานของกลุ่มให้เกิดเป็นวัฒนธรรมองค์กร

1.3 วางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบและมีแผนการ สืบทอดวิสาหกิจชุมชนให้กับสมาชิกรุ่นต่อไป รูปแบบการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืนตามแนวพุทธสันติวิธี ควรค่าแก่การศึกษาและนำไปสู่การปฏิบัติจริงในชุมชน เป็นประโยชน์ต่อวิสาหกิจชุมชนต่างๆ ในท้องถิ่น ควรมีแผนงานและส่งเสริมให้ชุมชนได้เรียนรู้ นำไปสู่การปฏิบัติของประชาชน อันจะช่วยให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี และควรมีการนำความรู้จากผลการวิจัยไปพัฒนาการเผยแพร่ไปสู่ชุมชนอื่นๆ ให้มีความรู้เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการดำเนินการวิจัยเพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน แบบแยกประเภท เพื่อให้เห็นผลการวิจัยในแต่ละรูปแบบ อย่างชัดเจน

2.2 การศึกษารูปแบบการดำเนินงานที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและบริบทของวิสาหกิจชุมชนนั้น จะส่งผลให้ผลการศึกษาแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด

2.3 ควรมีการศึกษาถึงประโยชน์ในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลแก่วิสาหกิจชุมชน เพื่อให้สามารถดำเนินการเพิ่มช่องทางการตลาดผ่านระบบออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ควรมีการศึกษากการประเมินคุณภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ตามเกณฑ์ของหน่วยงานภาครัฐบาล ซึ่งผลงานวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพให้มีการปรับเปลี่ยนให้ดียิ่งขึ้น

References

- Buddhadasa Bhikkhu. (2004). *Dhamma and Politics*. Chiya: Dhammadhana Foundation.
- Chamnanpon, K., & Lowanichchai, S. (2019). A Development Model of Digital Technology for Supporting Entrepreneur. *Ratchapruek Journal*, 17(2), 130-138.
- Dararuang, K. (2017). Development of product and market strategy for Ban Kao Lame community enterprise, Nakhonsawan province. *Suthiparithat*, 31(100), 130-143.
- Kee-ariyo, C. (2016). Potential Development Model of Small and Micro Community Enterprise of Central Region. *The Journal of KMUTNB*, 26(1), 141-152.
- Kenaphoom, S. (2008). *The success of community enterprises in 4 border provinces of the Mekong River Basin*. Pathumthani: Valaya Alongkorn University.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tipitaka*. Bangkok: MCU Press.
- Ministry of Information and Communication Technology. (2016). *Digital Thailand*. Bangkok: Ministry of Information and Communication Technology.

- Mungsamak, P. et al. (2013). The Success Managerial Model for Herbal Products of the Community Enterprise Network Group at Nakhonchaiburin Provincial Group. *Journal of the Association of Researchers*, 18(3), 115-123.
- Nathongkham, P. (2014). The Operating Development Model of Community Enterprises in Rongkham District, Kalasin Province. *Chophayom Journal*, 25(1), 129-138.
- Office of the National Economic and Social Development Board. (2017). *The Twelfth National Economic and Social Development Plan 2560-2564 B.E.* Bangkok: Office of the National Economic and Social Development Board.
- Office of the Prime Minister. (2019). *Community Enterprise Promotion Act No 2 B.E. 2562* Retrieved February 10, 2020, from http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2562/A/050/T_0032.PDF.
- Phra Brahmaganabhorn (P.A. Payutto). (2016). *Buddhist Economics*. (16th edition). Bangkok: Phalidham.
- Phrakhru Pariyatvisutthikhun, et al. (2007). *A Study of the Buddhist Teaching Usage to Support Self-reliant Community Enterprise in Moon River Group of Thatum District, Surin Province* (Research Report). Mahachulalongkornrajavidyalaya University Surin Campus.
- Phramaha Hansa Dhammhaso. (2011). *Buddhist Peaceful Mean: Integration of principles and conflict management tools*. Bangkok: 21 Century.
- Phrarat Sittivetee, et al. (2019). Life Lihood of the Community Enterprise in Phichit. *Journal of Graduate MCU KhonKaen Campus*, 6(1), 100-113.
- Stavos, J.M., & inrichs, G.. (2009). *The Thin Book of SOAR: Building Strengths-based Strategy*. Oregon: Thin Book Publishing.
- Technologychaoban. (2019). *TISTR generates community enterprise income with innovative technology. Convey to entrepreneurs for spatial development*. Retrieved December 3, 2019, from https://www.technologychaoban.com/bullet-news-today/article_100968.

การเสริมสร้างสุขภาวะในวิถีชีวิตของผู้สูงอายุด้วยหลักอิทธิบาท 4*

Enhancing Well-Being in Daily Life of Elderly Persons with Iddhipāda 4

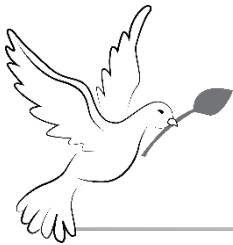
¹จินดามาศ ทินกร, พระราชปริยัติกวี และพระปราโมทย์ วาทโกวิโท

¹Jindamaed Thinakorn, Phrarajpariyattikavi and Parmote Watakovito

สาขาวิชาสันติศึกษา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Peace Studies Program, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author. Email: jindamard1234@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัญหาด้านสุขภาวะในวิถีชีวิตของผู้สูงอายุ 2) พัฒนาการด้านสุขภาวะในวิถีชีวิตของผู้สูงอายุด้วยหลักอิทธิบาท 4 3) นำเสนอรูปแบบการพัฒนาวิถีชีวิตของผู้สูงอายุด้วยหลักอิทธิบาท 4 โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มนักวิชาการทางศาสนาและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 16 ท่าน และการสนทนากลุ่มโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 6 ท่าน และร่วมทำกิจกรรมกับผู้สูงอายุในชุมชนตำบลบึงคำพร้อย อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี จำนวน 10 ครั้ง

ผลการศึกษาพบว่า 1) ผู้สูงอายุมีปัญหาด้านสุขภาพร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจ ซึ่งส่งผลให้ผู้สูงอายุเป็นทุกข์ 2) การพัฒนาด้านสุขภาวะของผู้สูงอายุด้วยอิทธิบาท 4 เป็นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีความพอใจ มีความขยันหมั่นเพียร มีความมุ่งมั่น และมีการใคร่ครวญ ไตร่ตรองด้วยเหตุและผล ในการดำเนินชีวิตประจำวัน รวมถึงการฝึกอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้แก่ผู้สูงอายุและครอบครัว ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีความสุข 3) รูปแบบการพัฒนาวิถีชีวิตของผู้สูงอายุด้วยหลักอิทธิบาท 4 ประกอบด้วยการพัฒนา 4 ด้าน คือ 1) การพัฒนากาย ด้วยการออกกำลังกายอย่างเหมาะสม และต่อเนื่อง 2) พัฒนาจิตใจ ด้วยการร้องเพลงและกิจกรรมนาฏศิลป์ 3) พัฒนาสังคม ด้วยกิจกรรมการบำเพ็ญประโยชน์ต่อชุมชน 4) พัฒนาปัญญา ด้วยการสวดมนต์เจริญวิปัสสนากรรมฐาน ทำให้จิตใจสงบสุข ทั้งนี้ การนำหลักอิทธิบาท 4 มาใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุนับว่าเป็นการพัฒนาตนเอง และดูแลตนเองอย่างเหมาะสม ทำให้เกิดผลดี คือ ร่างกายแข็งแรง จิตใจเป็นสุข สังคมสุขสันต์ ปัญญาเป็นเลิศ

คำสำคัญ: การเสริมสร้างสุขภาวะ; วิถีชีวิตของผู้สูงอายุ; อิทธิบาท 4

* Received April 5, 2020; Revised October 7, 2020; Accepted October 24, 2020

Abstract

This research has three objectives as follows: 1) to study Well-Being problems in the elderly, 2) to enhance Well-Being in the elderly by the principles of basis for success (Iddhipāda), and 3) to propose the model of Well-Being in the elderly by Iddhipāda. The study was carried out by a qualitative research method. Qualitative data was collected by documents and in-depth interviews with 16 key informants, including Buddhist scholars and experts. Additionally, focus group discussion was conducted with 6 experts along with the elderly group activities with 10 elderly people.

The results from the study show that: 1) the elderly have physical, mental, environmental, social, and economic problems and they are suffering from these problems; 2) the enhancement of Well-Being in the elderly by the principles of Iddhipāda is to encourage the elderly to be satisfied, diligent, determined, and have attentive consideration which is in line with cause and effect in their daily lives. The enhancement of Well-Being in the elderly also includes vocational training to increase income for the elderly and their families, and as a result, supports their wellbeing; and 3) the model of Well-Being in the elderly by Iddhipāda consists of 4 aspects: 1) physical development by appropriate and regular exercise, 2) psychological development by singing and dancing activities, 3) social development by doing community service activities, and 4) wisdom development by chanting, practicing insight meditation, and calming the mind. The application of the principles of Iddhipāda in daily living activities of the elderly is considered as self-development and appropriate self-care resulting in positive outcomes, namely good physical health, positive mental health, enjoyable living in the society, and intellectual or wisdom capacity.

Keywords: Enhancing Well-Being; Daily Life of Elderly Persons; Iddhipāda 4

บทนำ

ผู้สูงอายุ (Elderly) คือชายและหญิงที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป ในปี 2556 มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปมากถึง 9.6 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 14 ของประชากรทั้งหมด ประเทศไทยได้กลายเป็นสังคมสูงอายุ ภาพสังคมสูงอายุไทยในอนาคตนับจากนี้เป็นต้นไป ในปี 2556 กำลังเคลื่อนตัวกลายเป็นประชากรสูงอายุกลุ่มใหญ่ในอีก 10 - 20 ปีข้างหน้า ทำให้ประเทศไทยกลายเป็น “สังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์” อีกเพียงไม่ถึงสิบปีข้างหน้า ประมาณปี 2561 จะเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ที่ประเทศไทยจะมีผู้สูงอายุมากกว่าเด็ก และ ประชากรสูงอายุจะมีสัดส่วนประมาณ 1 ใน 5 ของประชากรทั้งหมด (Doungraung, and Hasoontree, 2020) โดยมีความหมายของผู้สูงอายุ ว่าเป็นบุคคลที่อยู่ในวัยสุดท้ายของวงจรชีวิต ซึ่งวงจรชีวิตนั้นเริ่มต้นตั้งแต่

วัยทารก วัยเด็ก วัยหนุ่มสาว วัยผู้ใหญ่และวัยชรา (Chenobrom, 1991) ผู้สูงวัยนับว่าเป็นบุคคลที่มีความสำคัญยิ่ง โดยในปี พ.ศ. 2525 องค์การอนามัยโลก (WHO) ได้กำหนดปีผู้สูงวัยขึ้น โดยมีคำขวัญว่า “ให้ความรักพิทักษ์อนามัยผู้สูงวัยอายุยืน” เพื่อกระตุ้นเร้าให้เกิดความสนใจผู้สูงวัยในฐานะที่เป็นบุคคลที่มีประโยชน์ต่อครอบครัว ชุมชน และสังคม และมีบทบาทที่สำคัญในการพัฒนาทั้งตนเองและสังคม (UNESCO, 1972) สำหรับประเทศไทยภาครัฐก็เล็งเห็นความสำคัญของผู้สูงวัยเช่นกัน จึงมีการจัดทำแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 – 2564) เพื่อนำเสนอแผนยุทธศาสตร์สำหรับผู้สูงวัยคือมีการเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อสูงวัยอย่างมีคุณภาพ ส่งเสริมสุขภาพผู้สูงวัย ส่งเสริมอาชีพ (National Committee for the Elderly in Ministry of Social Development and Human Security, 2010) ในปี 2561 ประเทศไทยมีประชากรทั้งหมด 66 ล้านคน ในจำนวนนี้เป็นผู้สูงวัยจำนวน 12 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 18 ของประชากรทั้งหมด โดยอีก 4 ปีข้างหน้า ไทยจะกลายเป็น “สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์” และในอีก 20 ปีข้างหน้า ผู้สูงวัยจะเพิ่มขึ้นอีกเกือบเท่าตัวจาก 12 ล้านคนเป็น 20 ล้านคน (Foundation of Thai Gerontology Research and Development Institute, 2019) นับเป็นการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างของประชากรครั้งสำคัญเนื่องจากผลของความสำเร็จด้านความก้าวหน้าทางการแพทย์และสาธารณสุข

เมื่อบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ในเซลล์ภายในร่างกายของมนุษย์ มีการเสื่อมสภาพลงทุกวันผู้สูงวัยเหล่านี้ ที่เคยเป็นหนุ่มเป็นสาวมาก่อน การใช้ชีวิต การเคลื่อนไหวร่างกาย และการใช้อวัยวะต่าง ๆ เกิดขึ้นมากหรือน้อยย่อมเป็นไปตามความแข็งแรงของช่วงวัย เมื่อวันเวลาผ่านไป อายุเพิ่มขึ้น ทุกระบบของร่างกายย่อมมีการเปลี่ยนแปลง ฉะนั้น การตรวจสุขภาพในผู้สูงวัยเป็นสิ่งจำเป็น มากกว่าการตรวจร่างกายพื้นฐาน ผู้หญิงในวัย 65 ปีขึ้นไปและผู้ชายในวัย 70 ปีขึ้นไปทุกคน ควรที่จะได้รับการตรวจสุขภาพประจำปี มีการตรวจหาความหนาแน่นของมวลกระดูก เพื่อคัดกรองว่ากระดูกนั้นเริ่มบาง หรือเริ่มพรุน เพื่อเป็นการป้องกันการเกิดกระดูกหัก และส่งเข้ารับการรักษาได้อย่างทันทั่วถึง ซึ่งในผู้สูงวัยจะต้องได้รับการตรวจหาวิตามินบางชนิด อาทิ วิตามินบี 12 และโฟเลต เนื่องจากเป็นวิตามินที่มีความสำคัญต่อสภาพสมอง อารมณ์ ระบบเลือด ระบบประสาท และความแข็งแรงโดยรวมของร่างกาย นอกจากนี้ การตรวจข้อ กล้ามเนื้อ และการทรงตัวเพิ่มเติมยังมีความจำเป็นต่อผู้สูงวัย เนื่องจากการหกล้มของผู้สูงวัยอาจทำให้ชีวิตเปลี่ยนไป มีความอันตรายและอาจทำให้เสียชีวิตได้จากการหกล้ม (Chutikarnkoson, 2018) นอกจากนั้นยังพบว่าผู้สูงวัย บางคนอาจมีปัญหาอีกหลายประการ ได้แก่ ปัญหาด้านสุขภาพร่างกายที่เสื่อมถอยและความพิการ รัฐจำเป็นต้องให้ความรู้แก่ผู้สูงวัยในการดูแลตนเอง ปัญหาด้านเศรษฐกิจ คือไม่มีรายได้ หรือรายได้ลดลง ทำให้ต้องพึ่งพาผู้อื่น และมีปัญหาด้านจิตใจและการปรับตัว (Sangsri, 1997) นอกจากนั้น การที่มีผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้นในสัดส่วนของประชากรอาจทำให้ผู้สูงอายุประสบภาวะยากลำบากสูงกว่าวัยอื่น โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่ขาดความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม การที่ไม่มียุทธศาสตร์คอยดูแล เนื่องจากความเสื่อมสภาพของร่างกายตามวัยและโรคภัยที่มากขึ้นซึ่งก่อให้เกิดภาวะการพึ่งพาที่สูงขึ้นและมีความต้องการดูแลระยะยาวจากสังคม การพัฒนาคุณภาพชีวิตจึงเป็นสิ่งจำเป็นและเป็นเรื่องเร่งด่วนที่ภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรริบดำเนินการเพื่อเป็นการรองรับสังคมสูงวัยของไทยที่จะต้องเผชิญกับปัญหาความยากจน การถูกทอดทิ้ง การเป็นผู้ป่วยที่ไม่ได้รับการดูแล และก่อให้เกิดปัญหาภาระด้านงบประมาณในการดูแลผู้สูงอายุ การที่ไม่มียุทธศาสตร์การให้ความช่วยเหลือ

การคุ้มครองและการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุที่มีประสิทธิภาพ ขาดการบูรณาการด้านงบประมาณด้านบุคลากร และการกิจของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะส่งผลให้รัฐบาลไม่สามารถดูแลผู้สูงอายุได้อย่างทั่วถึง (Sooprot et al. 2020) ในกลุ่มของผู้สูงวัยสามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มคือ (1) กลุ่มติดสังคมคือช่วยเหลือตัวเองได้ปกติ ออกมาทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์ต่อสังคมได้ (2) กลุ่มติดบ้านคือช่วยเหลือตัวเองได้น้อยและพึ่งพิงญาติบางส่วน (3) กลุ่มติดเตียงคือช่วยเหลือตัวเองได้น้อยมากหรือไม่ได้เลยต้องพึ่งพิงญาติ (Bureau of Elderly Health, 2015) ในตำบลบึงคำพร้อยผู้สูงวัยส่วนใหญ่เป็นกลุ่มติดสังคม ที่สามารถออกมารวมกลุ่มทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้ แต่ก็พบมีปัญหาด้านร่างกาย มีความเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง คือโรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง กระดูกเสื่อม เช้าเสื่อม ปัญหาด้านจิตใจ มีความเครียด วิตกกังวล และมีปัญหาเกี่ยวกับรายได้ไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพ เป็นต้น ส่งผลให้ชีวิตในปัจจุบันเป็นทุกข์

ในทางพระพุทธศาสนาได้เน้นให้มนุษย์มีการพัฒนาศักยภาพได้ด้วยตนเอง โดยยึดหลักการพึ่งตนเองให้มีความสามารถพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน ให้มีความเจริญ โดยเฉพาะด้านการดำเนินชีวิตและด้านเศรษฐกิจ ด้วยการน้อมนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างเศรษฐกิจให้ประสบความสำเร็จมีรายได้เพิ่มขึ้น หลักธรรมดังกล่าวคือ หลักอิทธิบาท 4 อันได้แก่ (1) ฉันทะ คือความพอใจ ความรักในการประกอบอาชีพ พอใจในการออกกำลังกาย ดูแลสุขภาพตนเองอยู่เสมอ (2) วิริยะ คือความขยันหมั่นเพียร ในการประกอบอาชีพ หมั่นออกกำลังกายอย่างต่อเนื่อง (3) จิตตะ คือความคิด มีจิตจดจ่อ เอาใจใส่ คิดพัฒนาอาชีพให้ดีขึ้น รวมถึงการเอาใจใส่ในการดูแลสุขภาพตนเอง (4) วิมังสา คือความไตร่ตรอง พินิจวิเคราะห์หาแนวทางในการพัฒนาอาชีพให้เจริญ มั่นคง ซึ่งไม่ว่าจะทำกิจกรรมหรืออาชีพใด ๆ หากใช้หลักอิทธิบาท 4 คือ การเอาจิตฝึกฝน ใจรัก ทำด้วยความขยัน ความเพียรพยายาม ด้วยเอาจิตพยายามอาชีพนั้น ๆ ให้บรรลุผลสำเร็จ ใช้ปัญญาตรวจสอบในงานที่ทำ ตรึกตรองหาเหตุผล และหมั่นปรับปรุงแก้ไขพัฒนาอาชีพของตนอย่างสม่ำเสมอ ก็เสริมสร้างความสำเร็จได้เป็นอย่างดี (Phra Dhammapitaka (P. A. Payutto), 1995) เมื่อมีรายได้เพียงพอในการเลี้ยงชีพ เลี้ยงครอบครัว ย่อมส่งผลให้ผู้สูงวัย และครอบครัวมีความสุข ความสำคัญของการใช้อิทธิบาท 4 ในการดำเนินชีวิต กับกลุ่มผู้สูงวัย จะทำให้ผู้สูงวัยเกิดแนวทางและมีทักษะในการพัฒนาตนเองทั้ง 4 ด้าน หรือ 4 มิติ ตามหลักพระพุทธศาสนา โดยผู้วิจัยเป็นผู้สูงวัย และได้ร่วมกันจัดทำกิจกรรมร่วมกันกับผู้สูงวัยในชุมชน แต่ทั้งนี้จะนำแนวคิดหลักอิทธิบาท 4 แปลเปลี่ยนเป็นกิจกรรมให้ครอบคลุมหลักอิทธิบาท เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาให้ครบทั้ง 4 ด้านดังกล่าว

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาสุขภาวะในวิถีชีวิตของผู้สูงวัยด้วยหลักอิทธิบาท 4 โดยยึดหลักการพึ่งตนเองให้ผู้สูงวัยมีความสามารถพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน ให้มีความเจริญ ทั้งในด้านการดำเนินชีวิตประจำวัน เศรษฐกิจ สังคม โดยเฉพาะด้านสุขภาวะและด้านเศรษฐกิจ เพื่อนำองค์ความรู้และศาสตร์สมัยใหม่ผสมผสานกับหลักการ และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา นำไปพัฒนาต่อยอดให้กับกลุ่มผู้สูงวัยในตำบลบึงคำพร้อย เพิ่มความแข็งแรงของสุขภาพกายและจิต ตลอดจนสร้างความเข้มแข็งในการเพิ่มรายได้ให้ชุมชน ส่งผลให้ผู้สูงวัย ครอบครัว และชุมชนมีความสุข

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาปัญหาทางด้านสุขภาวะในวิถีชีวิตของผู้สูงวัยตำบลบึงคำพร้อย อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี
- 2) เพื่อพัฒนาการสุขภาวะในวิถีชีวิตของผู้สูงวัย ตามหลักอิทธิบาท ๔ ตำบลบึงคำพร้อย อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี
- 3) เพื่อนำเสนอการพัฒนาสุขภาวะในวิถีชีวิตของผู้สูงวัย ด้วยหลักอิทธิบาท 4 ตำบลบึงคำพร้อย อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) นำข้อมูลมาสังเคราะห์ วิเคราะห์ มี 5 ขั้นตอน ทั้งนี้ในการทำกิจกรรมพัฒนาผู้สูงอายุ เป็นกิจกรรมที่ผู้วิจัยได้เข้าร่วมอยู่ในชมรมผู้สูงอายุอยู่แล้ว และได้ทำกิจกรรมร่วมกันกับผู้สูงอายุต่อเนื่องกันมาทุกๆ เดือนในชุมชนที่อาศัยอยู่ ดังนั้น กิจกรรมจึงเป็นการเน้นย้ำให้การรวมตัวของผู้สูงอายุเป็นกิจกรรมที่มุ่งมั่นและมีความสำคัญมากยิ่งขึ้นที่ผู้สูงอายุควรเข้าร่วมทำกิจกรรมด้วยกัน ดังมีแนวทางดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง วิธีการ ศึกษา ความหมาย ความสำคัญของหลักอิทธิบาท 4 จากแหล่งข้อมูลที่มีหลากหลาย โดยศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) คือพระไตรปิฎก และจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) เพื่อให้เกิดความเข้าใจเข้าถึงความหมายและความสำคัญที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาจากแหล่งข้อมูลพระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาฯ. หนังสือ ตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาวิเคราะห์ และสังเคราะห์เพื่อสร้างเครื่องมือวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 การลงพื้นที่และเข้าร่วมกิจกรรมในกลุ่มผู้สูงวัยในท้องถิ่น โดยการใช้การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนในทุก ๆ ด้าน อาทิการร่วมกิจกรรมด้านประเพณีในเทศกาลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับศาสนา การเข้ากลุ่มกิจกรรมแลกเปลี่ยนความรู้ในการทำงานหัตถกรรม การเข้ากลุ่มกิจกรรมการถนอมอาหาร การเข้ากลุ่มกิจกรรมการทำอาหารและขนม การเข้าร่วมในกิจกรรมการออกกำลังกาย ตลอดจนกิจกรรมนาฏศิลป์และดนตรีชนิดต่าง ๆ การร่วมกิจกรรมจิตอาสาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ในรายการรักษ์โลก มีการใช้ความสังเกตจดจำ และการสนทนาสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการกับผู้เกี่ยวข้องในทุก ๆ รายการและมีการบันทึกรายการด้วยการถ่ายภาพ การจดบันทึกช่วยความทรงจำ และการบันทึกเสียง

ขั้นตอนที่ 3 การสร้างเครื่องมือวิจัย แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อใช้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ตามที่กำหนดไว้ในขอบเขตการวิจัย ได้แก่

การสัมภาษณ์เชิงลึกทั้งหมดทั้งสิ้น 16 รูป/คน โดยจัดแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

- (1) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญทางด้านศาสนา 4 รูป/คน

(2) กลุ่มผู้นำชุมชน และผู้เกี่ยวข้องในการดำเนินกิจกรรมผู้สูงอายุ 12 ท่าน

ขั้นตอนที่ 4 การดำเนินงานแบบมีส่วนร่วม แบ่งเป็น 5 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ร่างแผนงานเพื่อการจัดกระบวนการเวทีสาธารณะให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุในการดำเนิน ชีวิตบั้นปลาย ผู้สูงอายุ การควรเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน โดยนำหลักอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้ ให้เป็นประโยชน์ในทางสุกกายสุใจ มีอาทิเช่น

1. การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มของชมรมผู้สูงอายุ
2. การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียนผู้สูงอายุ
3. การรวมกลุ่มกิจกรรมฝึกอาชีพต่าง ๆ ของประชาชนในชุมชน
4. การร่วมทำบุญตักบาตรกับสมาชิกในหมู่บ้าน
5. การร่วมงานตามเทศกาลสำคัญต่าง ๆ ในชุมชน
6. การร่วมกิจกรรมจิตอาสาในที่สาธารณะต่าง ๆ
7. การเรียนรู้เรื่องอิทธิบาท 4

ระยะที่ 2 สร้างความตระหนักรู้ในการมีส่วนร่วมกับชุมชนร่วมคิดร่วมทำร่วมรับผิดชอบรับรู้ถึงจุดอ่อนและจุดแข็งในการดำเนินกิจกรรม มีการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรค ร่วมกันให้ข้อเสนอแนะตลอดจนปรับปรุงการดำเนินงาน

ระยะที่ 3 มีการประเมินผล โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับบุคคลที่เกี่ยวข้องที่เข้าร่วมกิจกรรมและผู้รับผิดชอบ ตลอดจนมีการวิเคราะห์ถึงปัญหา, อุปสรรค มีการแลกเปลี่ยนความรู้ และข้อเสนอแนะในการปรับปรุงต่าง ๆ

ระยะที่ 4 ร่วมกันจัดทำ Focus Group Discussion กับกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ 6 รูป/คน โดยมีการถอดบทเรียนร่วมกัน และรับรู้ความสำเร็จร่วมกัน

ระยะที่ 5 การวิเคราะห์และสรุปผลการวิจัยการพัฒนาสันติสุขภาวะในวิถีชีวิตของผู้สูงอายุด้วยหลักอิทธิบาท 4 และนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาปรับปรุงการพัฒนาสันติสุขภาวะในสังคมผู้สูงอายุให้สมบูรณ์

ขั้นตอนที่ 5 วิเคราะห์และสังเคราะห์สรุปผลการวิจัย เป็นขั้นตอนสุดท้ายของการศึกษาวิจัยทำให้ได้ทราบ “รูปแบบการพัฒนาสุขภาวะในวิถีชีวิตของผู้สูงอายุด้วยหลักอิทธิบาท 4 ศึกษา กรณีตำบลบึงคำพร้อย อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ” และผลที่ได้จากการสัมภาษณ์ที่เป็นทางการและการสัมภาษณ์ไม่เป็นทางการสามารถนำมาเป็นฐานในการปรับปรุงงานวิจัยให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาสุขภาวะในวิถีชีวิตของผู้สูงอายุด้วยหลักอิทธิบาท 4 สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

1) **วัตถุประสงค์ที่ 1** ปัญหาทางด้านสุขภาวะในวิถีชีวิตของผู้สูงอายุตำบลบึงคำ พบว่า ผู้สูงวัยมีปัญหาด้านร่างกาย ซึ่งเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพด้านร่างกายของผู้สูงวัย ทำให้ระบบต่าง ๆ ในร่างกายเสื่อมลง รวมถึงการเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง คือโรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง (Theerabut et al.

2009) ส่วนด้านจิตใจผู้สูงวัยส่วนใหญ่จะยึดติดกับความคิดและเหตุผลของตนเองมากกว่าของผู้อื่น และมีปัญหาด้านเศรษฐกิจ กล่าวคือผู้สูงวัยบางคนรายได้ลดลง บางคนไม่มีรายได้ ทำให้ต้องพึ่งพาผู้อื่น (Sangsri, 1997) นอกจากนั้น ยังพบว่าผู้สูงวัยบางคนอาจประสบปัญหาหลายด้านตั้งแต่ด้านเกี่ยวกับอารมณ์ ความรู้สึก ท้อแท้สิ้นหวังที่ทำให้ตนเองต้องเป็นภาระกับลูก ๆ ที่มีรายได้หาเลี้ยงตนเองไม่เพียงพอ (Padvee Acadamy, 2014) ถ้ามีการช่วยเหลือให้ผู้สูงวัยได้ฝึกอาชีพก็จะเป็นการสร้างรายได้แก่ครอบครัว ทำให้ผู้สูงวัยและครอบครัวมีความสุข ปัญหาใหญ่ของผู้สูงวัยจะมีผลกระทบต่อพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตของคนในประเทศอย่างมาก คือ 1) การสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุ ทั้งความมั่นคงทางการเงิน การดำรงชีวิตประจำวัน สุขภาพ และสภาพแวดล้อมในการดำรงชีวิต รวมถึงการเปลี่ยนมุมมองของผู้สูงอายุ ที่ว่าเป็นภาระให้เป็นพลังพึ่งพิงตนเองได้ และเป็นพลังให้กับลูกหลาน ชุมชนและสังคม 2) การเตรียมพร้อมของคนวัยทำงาน การส่งเสริมการเตรียมตัวเข้าสู่วัยสูงอายุล่วงหน้า ทั้งในด้านสุขภาพและเงินออม รวมถึงทักษะเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง 3) การสร้างทุนมนุษย์ที่เข้มแข็ง เมื่อคนวัยทำงานจะลดลง ทำอย่างไรให้ประเทศไทยยังมีทุนมนุษย์ที่มีศักยภาพสูงได้ ต้องสร้างคนทำงานที่มีความรู้และทักษะขั้นสูง และสร้างความกระปรี้กระเปร่าให้กับสังคมภายใต้บริบทสังคมสูงวัย เพราะเป็นกลไกสำคัญของการขับเคลื่อนการเติบโตทางเศรษฐกิจ และ 4) การเตรียมระบบการเงินการคลังรองรับผู้สูงวัย หัวข้อนี้คือทิศทางใหญ่เลย เพราะรัฐบาลจะต้องมีค่าใช้จ่ายทั้งในด้านการดูแลคุณภาพชีวิต บริการสาธารณะ และสวัสดิการของประชาชน ซึ่งรัฐบาลจะมีเงินเพียงพอหรือไม่ และจะหาเงินจากที่ไหน เป็นสิ่งที่ต้องเตรียมการ” (Suwanrada, 2020)

2) วัตถุประสงค์ที่ 2 การพัฒนาการสุขภาวะในวิถีชีวิตของผู้สูงวัย ตามหลักอิทธิบาท 4 พบว่าผู้สูงวัยมีความพร้อมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน โดยนำหลักอิทธิบาท 4 มาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต หรือทำให้การทำกิจกรรม ทำงานประสบความสำเร็จ ด้วยการยึดหลักอิทธิบาท ซึ่งเป็นทางหรืออุบายเป็นเครื่องบรรลุความรุ่งเรืองหรือความสำเร็จ Office of the Royal Society (2009) จึงกล่าวได้ว่าหากผู้สูงวัยต้องการทำงานหรือกระทำการใดให้ประสบความสำเร็จตามปรารถนาควรยึดหลักอิทธิบาท 4 เป็นแนวทางเนื่องด้วยอิทธิบาท 4 เป็นคุณเครื่องสำเร็จ เป็นหลักธรรมที่สกัดกันต่ออุปสรรคทั้งหลาย เป็นแรงผลักดันให้เกิดการปฏิบัติต่อสิ่งต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุประโยชน์และเป้าหมายอันสูงสุดได้ (Phra Dhammakosajarn (Prayoon Dhammacitto, 2008) ซึ่งอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย (1) ฉันทะ คือความพอใจ ความรักในการประกอบอาชีพ พอใจในการออกกำลังกาย ดูแลสุขภาพตนเองอยู่เสมอ (2) วิริยะ คือความขยันหมั่นเพียร ในการประกอบอาชีพ หมั่นออกกำลังกายอย่างต่อเนื่อง (3) จิตตะ คือความความคิด มีจิตจดจ่อ เอาใจใส่ คิดพัฒนาอาชีพให้ดีขึ้น รวมถึงการเอาใจใส่ในการดูแลสุขภาพตนเอง (4) วิมังสา คือความไตร่ตรอง พินิจวิเคราะห์หาแนวทางในการพัฒนาอาชีพให้เจริญ มั่นคง ซึ่งไม่ว่าจะทำกิจกรรมหรืออาชีพใด ๆ หากใช้หลักอิทธิบาท 4 คือ การเอาจิตฝึกฝน ใจรัก ทำด้วยความขยัน ความเพียรพยายาม ด้วยเอาจิตพยายาม อาชีพนั้น ๆ ให้บรรลุผลสำเร็จ ใช้ปัญญาตรวจสอบในงานที่ทำ ตรึกตรองหาเหตุผล และหมั่นปรับปรุงแก้ไข พัฒนาอาชีพของตนอย่างสม่ำเสมอ ก็เสริมสร้างความสำเร็จได้เป็นอย่างดี (Phra Dhammapitaka (P. A. Payutto), 1995) เมื่อมีรายได้เพียงพอในการเลี้ยงชีพ เลี้ยงครอบครัว ย่อมส่งผลให้ผู้สูงวัยมีความสุข

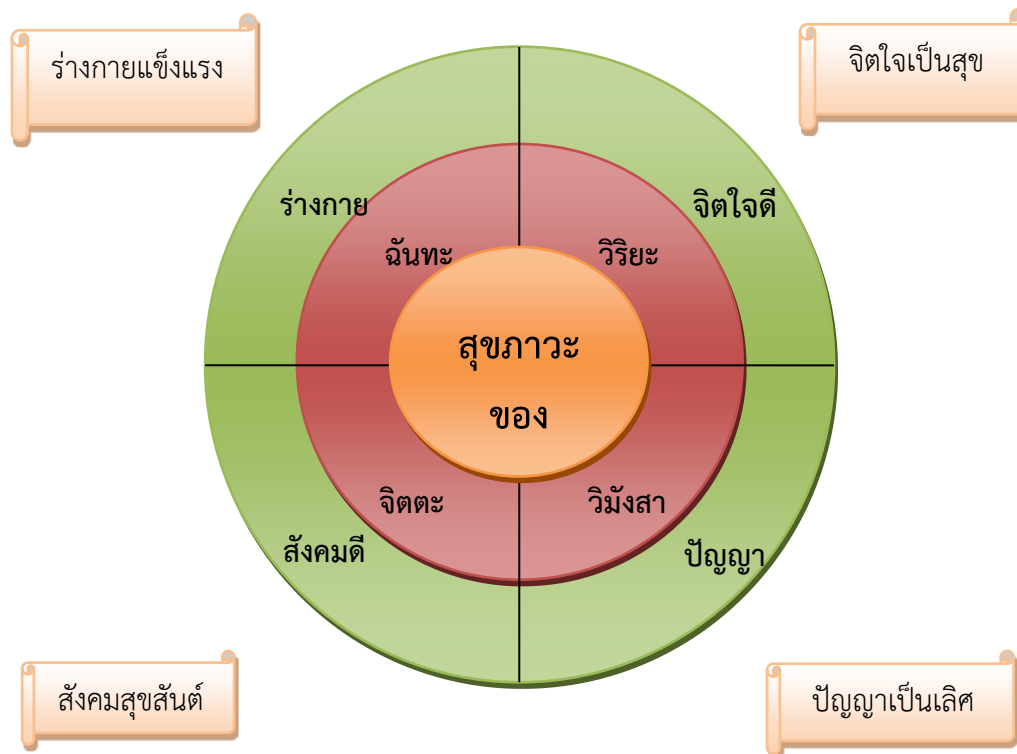
3) วัตถุประสงค์ที่ 3 รูปแบบการพัฒนาสุขภาวะในวิถีชีวิตของผู้สูงอายุ ด้วยหลักอิทธิบาท 4

พบว่าผู้สูงวัยมีการพัฒนากิจกรรมผ่าน 4 ด้าน คือ (1) การพัฒนากาย คือ การพัฒนาฝึกอบรมการทำอาหารหลายๆ อย่าง หัตถกรรมสินค้า หรือการประกอบอาชีพ พร้อมทั้งนำออกขายในนามชมรม เพื่อสร้างรายได้ และการออกกำลังกายร่วมกัน มีการนัดลงตารางวัน เวลา สถานที่ที่แน่นอน เพื่อถึงความสนใจที่จะต้องมาออกกำลังกายร่วมกัน (2) พัฒนาจิตใจ การดูแลจิตใจให้มีความสุขความพอใจในวัยผู้สูงอายุ มีการร้องเพลง เล่นโยคะ และกิจกรรมนาฏศิลป์ ไปวัดทำบุญ หรือออกโรงทาน การสวดมนต์ เจริญวิปัสสนากรรมฐานร่วมกัน (3) พัฒนาสังคม ด้วยกิจกรรมการบำเพ็ญประโยชน์ต่อชุมชน ทำงานจิตอาสา ร่วมงานโครงการกับผู้นำชุมชน หรือองค์กรท้องถิ่น เช่น การรักษาสีแฉล้ม การปลูกต้นไม้ เป็นต้น (4) พัฒนาปัญญา ด้วยการจัดให้มีการอบรมให้ความรู้การดูแลสุขภาพแก่ผู้สูงอายุอยู่บ่อย ๆ เช่น รักษาฟัน สายตา การกายภาพบำบัด อาหารที่เป็นโทษต่อสุขภาพ การหายใจ การวัดชีพจร ตลอดจนการทำประกันชีวิต การออมทรัพย์ในรูปแบบต่าง ๆ เป็นต้น ให้สามารถดูแลสุขภาพตนเองได้ในเบื้องต้น ทั้งนี้ การนำหลักอิทธิบาท 4 มาใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงวัย นับว่าเป็นการพัฒนาดูแลช่วยเหลือตนเอง พัฒนาตนให้ เข้าใจตนเอง ยอมรับตนเองอย่างมีความสุข และทำให้เกิดผลดี คือ ร่างกายแข็งแรง จิตใจเป็นสุข สังคมสุขสันต์ ปัญญาเป็นเลิศ เรียกได้ว่า ดูแลตนเองให้ครบทั้ง 4 ด้าน คือ ฉันทะ พอใจในชีวิตเมื่อย่างเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ วิริยะ การมีความพากเพียร ขยันตื่นตัวที่จะเรียนรู้ และดูแลตนเอง จิตตะ การพัฒนาจิตใจให้เป็นสุขไม่ทุกข์กับชีวิต อยู่กับสังคมผ่านกิจกรรมที่ทำร่วมกันเป็น กัลยาณมิตรพึ่งพาอาศัยเกื้อกูลกัน วิมังสา การใคร่ครวญมีเหตุมีผลไม่ใช้อารมณ์ความรู้สึก

หลักอิทธิบาท 4 เป็นหลักการในเชิงของแนวคิดทฤษฎี แต่เมื่อนำไปใช้ผ่านวิธีการพัฒนาฝึกฝน 4 ด้าน กล่าวคือ ภาวนา 4 คือ กิจกรรมสู่การพัฒนากาย พัฒนาจิตใจ พัฒนาสังคม พัฒนาปัญญา จึงทำให้ผู้สูงอายุมีกิจกรรมการเรียนรู้พัฒนาตนเองอย่างรอบด้านครบถ้วนทำให้ชีวิตมีคุณค่าและมีความสำคัญต่อการมีชีวิตอยู่ในสังคมโลกปัจจุบัน

องค์ความรู้ใหม่

รูปแบบการพัฒนาสุขภาวะในวิถีชีวิตของผู้สูงวัยด้วยหลักอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา นับเป็นองค์ธรรมที่ส่งผลให้ผู้สูงวัยประสบผลสำเร็จในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข

รูปแบบการพัฒนาการสุขภาวะในวิถีชีวิตของผู้สูงวัย มีรายละเอียด ดังนี้

หลักอิทธิบาท 4 สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในแนวทางการพัฒนาสุขภาวะของผู้สูงวัยได้เป็นอย่างดี การนำเสนอความรู้ให้แก่ประชาชนในการพัฒนาสุขภาวะทางกาย ให้มีร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ ด้านจิตใจให้มีความสุข สังคมเป็นการสร้างสังคมสันติสุข และอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ด้านการพัฒนาสติปัญญา ให้รู้คิด วิเคราะห์ ไตร่ตรองด้วยเหตุและผล ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้สูงวัยทุกคนจำเป็นจะต้องมี จะต้องทราบและต้องทำเป็น เพื่อเป็นการช่วยเหลือตนเองก่อนในเบื้องต้น โดยใช้หลักอิทธิบาท 4 อันประกอบด้วย ฉันทะ คือความพอใจ วิริยะ คือความขยันหมั่นเพียร ความพยายาม จิตตะคือความมุ่งมั่น ตั้งใจจดจ่อ และวิมังสา คือความไตร่ตรอง พิจารณาคิดด้วยเหตุผลเป็นตัวปัญญา นับเป็นธรรมะพื้นฐานในการดำเนินชีวิตของผู้สูงวัยร่วมประสานกันทั้งทางร่างกาย จิตใจ สังคม ปัญญาอย่างชาญฉลาด หากผู้สูงวัยสามารถพัฒนาตนเองและดูแลตนเองได้อย่างเหมาะสม ย่อมส่งผลให้ชีวิตพบแต่สิ่งดี คือร่างกายแข็งแรง จิตใจเป็นสุข สังคมสุขสันต์ และปัญญาเลิศ อีกทั้งมีระบบการบริหารชุมชนที่ดี มีความยุติธรรมจะยังเป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยงจิตใจของคนในชุมชนให้มีความรัก ความสามัคคีต่อกัน เป็นการสร้างสันติสุขให้กับประชาชนผู้สูงวัยอย่างแท้จริง โดยรวมได้แก่การพัฒนากิจกรรมผ่าน 4 ด้าน กล่าวคือ

1. การพัฒนากาย คือ การพัฒนาฝึกอบรมการทำอาหาร หลากๆ อย่าง หัตถกรรมสั้นคำ หรือการประกอบอาชีพเสริม เช่น สานกระเป่า ทำขนมเปียกปูน ประดิษฐ์พวงมาลัย การแปรรูปสมุนไพร ทำไข่เค็ม ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถนำไปจำหน่ายทำให้เพิ่มรายได้ ทำให้ผู้สูงวัยมีความภูมิใจ และมีความสุขใจ พร้อมทั้งนำออกขายในนามชมรม เพื่อสร้างรายได้

2. พัฒนาจิตใจ พอใจในชีวิตเมื่ออย่างเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ การดูแลจิตใจให้มีความสุขความพอใจในวัยผู้สูงอายุ มีการร้องเพลง เล่นโยคะ และกิจกรรมนาฏศิลป์ ไปวัดทำบุญ หรือออกโรงทาน การสวดมนต์ การจัดคณะผู้สูงอายุไปไหว้พระทำบุญตามวัดต่างๆ นั่งสมาธิ เจริญสติ การใส่บาตรทำบุญร่วมกัน

3. พัฒนาสังคม การมีความพากเพียร มีการออกกำลังกายร่วมกัน มีการนัดลงตารางวัน เวลา สถานที่ที่แน่นอน เพื่อถึงความสนใจที่จะต้องมาออกกำลังกายร่วมกัน ขยันตื่นตัวที่จะเรียนรู้และดูแลตนเอง กิจกรรมการบำเพ็ญประโยชน์ต่อชุมชน ทำงานจิตอาสา ร่วมงานโครงการกับผู้นำชุมชน หรือองค์กรท้องถิ่น การพัฒนาจิตใจให้เป็นสุขไม่ทุกข์กับชีวิต อยู่กับสังคมผ่านกิจกรรมที่ทำร่วมกันเป็นกัลยาณมิตรพึ่งพาอาศัยเกื้อกูลกัน เช่น การรักษาสีงแวดล้อม การปลูกต้นไม้ เป็นต้น

4. พัฒนาปัญญา การใคร่ครวญมีเหตุมีผลไม่ใช้อารมณ์ความรู้สึกอบรมความรู้การดูแลสุขภาพ เช่น รักษาฟัน สายตา การกายภาพบำบัด อาหารที่เป็นโทษต่อสุขภาพ การหายใจ การวัดชีพจร ตลอดจนการทำประกันชีวิต การออมทรัพย์ในรูปแบบต่าง ๆ เป็นต้น ให้สามารถดูแลสุขภาพตนเองได้ในเบื้องต้น

ทำให้ผู้สูงวัยมีกิจกรรมการเรียนรู้พัฒนาตนเองอย่างรอบด้านครบถ้วน พึ่งตนเองได้ ทำให้ชีวิตมีคุณค่าและมีความสำคัญที่จะมีชีวิตอยู่ในสังคม

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนาสุขภาวะในวิถีชีวิตของผู้สูงวัยด้วยหลักอิทธิบาท 4 ผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ 3 ข้อ ซึ่งค้นพบผลวิจัย มีประเด็นที่น่าสนใจมาอภิปรายผล ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่1 พบว่า ผู้สูงวัยเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงในทุกระบบของร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม ส่งผลให้มีปัญหาด้านสุขภาพกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคมตามมา และการเสื่อมถอยตามธรรมชาติของร่างกายรวมถึงการเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังคือโรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (Foundation of Thai Gerontology Research and Development Institute, 2014) ทำให้ผู้สูงวัยต้องดูแลตนเองอย่างถูกต้อง เพื่อให้ชีวิตปกติ มีความสุข ไม่เป็นภาระบุตรหลาน ส่วนด้านจิตใจผู้สูงวัยส่วนใหญ่จะยึดติดกับความคิดและเหตุผลของตนเองมากกว่าของผู้อื่น โดยเฉพาะผู้สูงวัยที่เคยรับราชการ แล้วเกษียณอายุออกมาอยู่บ้าน บางคนยังยึดติดกับความคิดเดิม ปรับตัวไม่ได้ จนเกิดเป็นความทุกข์ในที่สุด ส่วนปัญหาด้านเศรษฐกิจ ผู้สูงวัยบางคนรายได้ลดลง บางคนไม่มีรายได้ ทำให้ต้องพึ่งพาผู้อื่น เมื่อผู้สูงวัยในชุมชนรวมกลุ่มกันทำอาชีพเสริม เช่น สานกระเป่า ทำขนมเปียกปูน ประดิษฐ์พวงมาลัย การแปรรูปสมุนไพร ทำไข่เค็ม ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถนำไปจำหน่ายทำให้เพิ่มรายได้ให้ครอบครัว ทำให้ผู้สูงวัยมีความภูมิใจ และมีความสุขใจ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า การพัฒนาด้านสุขภาวะของผู้สูงวัยด้วยอิทธิบาท 4 เป็นการส่งเสริมให้ผู้สูงวัยมีความพึงพอใจ มีความขยันหมั่นเพียร มีความมุ่งมั่น และมีการใคร่ครวญ ไตร่ตรองด้วยเหตุและผล ในการประกอบอาชีพต่าง ๆ รวมถึงการดำเนินชีวิตประจำวัน อันส่งผลให้ผู้สูงวัยมีสุขภาวะสมบูรณ์ แข็งแรงและมีอาชีพมีรายได้ สอดคล้องกับผลการศึกษาของพระครูถาวรสิทธิการ (Phrakru Thavarasittikarn, 2019) กล่าวว่าการศึกษาใช้หลักอิทธิบาท 4 ของชุมชนไทยย่อคือการมีความรัก ความพอใจในอาชีพ มีความอดทน ขยันหมั่นเพียร มีการพัฒนาความรู้เกี่ยวกับงานที่ทำ และศึกษาจุดเด่น จุดด้อยของงานนำมาพัฒนาให้ดีขึ้น จึงทำให้การประกอบอาชีพประสบผลสำเร็จ และสอดคล้องกับพระครูวินัยธรคุณ จันทสิโล (เจ้าจันทิก) (Phrakru Winaithornkoon Chanthaseelo (Baochanteul), 2013) ที่กล่าวว่าหลักอิทธิบาท 4 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา มี 4 อย่างคือ ฉันทะ คือความพอใจ วิริยะ คือความเพียร จิตตะคือความคิดจดจ่อ วิมังสาคือความสอบสวนไตร่ตรอง แปลให้จำง่ายตามลำดับว่า มีใจรัก พากเพียรทำเอาจิตฝึกฝน ใช้ปัญญาสอบสวน อิทธิบาท 4 นอกจากจะเป็นคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จในงานที่ทำแล้ว ยังสามารถนำหลักอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาสังคมได้ ส่งผลให้ผู้สูงวัย ครอบครัว และชุมชนเป็นสังคมแห่งสันติสุข

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่ารูปแบบการพัฒนาวิถีชีวิตผู้สูงวัยด้วยหลักอิทธิบาท 4 ประกอบด้วยการพัฒนา 4 ด้านดังนี้ (1) การพัฒนากาย ด้วยการประกอบอาชีพและการออกกำลังกายที่เหมาะสม เป็นประจำ อย่างน้อย 2-3 ครั้งต่อสัปดาห์ (2) พัฒนาจิตใจ ด้วยการร้องเพลงและกิจกรรมนาฏศิลป์ (3) พัฒนาสังคม ด้วยกิจกรรมการบำเพ็ญประโยชน์ต่อชุมชน เป็นการสร้างความรักสามัคคีในชุมชน (4) พัฒนาปัญญา ด้วยการสวดมนต์ไหว้พระ เจริญวิปัสสนากรรมฐาน สอดคล้องกับผลการศึกษาของฐิติรัตน์ เนตรวงษ์ และรัชฎาพร ธีรารวรรณ (Netwong, and Thirawan, 2019) กล่าวว่าการใช้โปรแกรมส่งเสริมสุขภาพตามหลักอิทธิบาท 4 เป็นตัวขับเคลื่อนในแต่ละด้านคือ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านสังคม และด้านปัญญา เป็นกิจกรรมที่ผู้สูงวัยปฏิบัติมากที่สุดคือ การสวดมนต์ไหว้พระ นั่งสมาธิ เจริญสติ และเดินจงกรม ส่งผลให้ผู้สูงวัยมีจิตใจสบาย สงบ จิตใจมั่นคงเข้มแข็ง และสอดคล้องกับรัชณีย์ เจริญนันท และคณะ (Charoennon et al. 2017) ที่กล่าวว่าพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงวัยในกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางได้รูปแบบการพัฒนาคุณภาพผู้สูงวัย 10 ประเด็น ที่สอดคล้องกับหลักธรรมอิทธิบาท 4 คือ ด้านฉันทะ (Passion) วิริยะ (Diligence) จิตตะ (Consciousness) และวิมังสา (Investigation) ทั้งนี้ การนำหลักอิทธิบาท 4 มาใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงวัย นับเป็นการส่งเสริมและพัฒนาวิถีชีวิตของผู้สูงวัยเป็นอย่างดีให้สามารถดูแลสุขภาพทางกายและใจ ตลอดจนทำกิจกรรมหรือทำสิ่งต่าง ๆ ได้ประสบความสำเร็จ ทำให้เกิดผลดี คือ ร่างกายแข็งแรง จิตใจเป็นสุข สังคมสุขสันต์ ปัญญาเป็นเลิศ

สรุป

ผู้สูงวัยเมื่ออายุมากขึ้นร่างกายก็เริ่มเสื่อมถอยและมีการเปลี่ยนแปลงในทุกกระบบทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ตลอดจนด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และมีปัญหาตามมาได้หลายประการ เช่น ปัญหาด้านร่างกายส่วนมากเกี่ยวกับการเจ็บป่วยเป็นโรคเรื้อรังต่าง ๆ เช่น โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง ปวดเข่า เข่าเสื่อม

กระดุกเสื่อม เป็นต้น ส่วนด้านจิตใจ เช่น เครียด วิตกกังวล หลงลืม ซึมเศร้า เป็นต้น นอกจากนั้นยังอาจมีปัญหาทางด้านสังคม ถูกทอดทิ้ง ปัญหาด้านเศรษฐกิจ รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย จนเป็นภาระกับลูกหลาน

การพัฒนาส่งเสริมผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุต้องการนำหลักอริยบท 4 มาใช้ในการดำเนินชีวิต เป็นการพัฒนาดูแลช่วยเหลือตนเอง เข้าใจตนเอง ยอมรับตนเอง คือ ร่างกายแข็งแรงต้องแข็งแรง จิตใจเป็นสุข สังคมสุขสันต์ ปัญญาเป็นเลิศ เรียกได้ว่า ดูแลตนเองให้ครบทั้ง 4 ด้าน คือ ฉันทะ พอใจในชีวิตเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ วิริยะ การมีความพากเพียร ขยันตื่นตัวที่จะเรียนรู้และดูแลตนเอง จิตตะ การพัฒนาจิตใจให้เป็นสุขไม่ทุกข์กับชีวิต อยู่กับสังคมผ่านกิจกรรมที่ทำร่วมกันเป็นกัลยาณมิตรพึ่งพาอาศัยเกื้อกูลกัน วิมังสา การใคร่ครวญมีเหตุมีผลไม่ใช้อารมณ์ความรู้สึก ทั้งนี้ผ่านกิจกรรมหรือวิธีการตามการพัฒนาฝึกฝน 4 ด้าน กล่าวคือ ภาวนา 4 คือ กิจกรรมสู่การพัฒนากาย พัฒนาจิตใจ พัฒนาสังคม พัฒนาปัญญา จึงทำให้ผู้สูงอายุมีกิจกรรมการเรียนรู้ พัฒนาร่างกายอย่างรอบด้านครบถ้วนทำให้ชีวิตมีคุณค่าและมีความสำคัญต่อการมีชีวิตอยู่ในสังคม เช่น ควรออกกำลังกายเป็นประจำอย่างน้อย 3 – 4 ครั้งต่อสัปดาห์ และเลือกการออกกำลังกายที่เหมาะสมกับวัย และในขณะเดียวกันหากมีการส่งเสริมหรือฝึกอาชีพให้ผู้สูงอายุ ย่อมทำให้ผู้สูงอายุมีความสุขและสร้างรายได้ให้ครอบครัว ซึ่งสิ่งที่จะช่วยส่งเสริมให้ผู้สูงอายุประสบความสำเร็จในอาชีพและการดูแลตนเองด้วยการออกกำลังกาย และมีการน้อมนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต ไม่ละที่ฝึกฝนพัฒนาตนเองทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญา ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้ผู้สูงอายุมีจิตใจที่สบาย สงบจิตใจมั่นคงเข้มแข็ง ไม่เครียด มีสุขภาพจิตดีมีความสุข

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ในการพัฒนาสุขภาพของผู้สูงอายุเพื่อให้ชีวิตพบกับความสงบสุข จำเป็นต้องมีการพัฒนาให้ครบทั้ง 4 ด้าน คือการพัฒนาด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญา ด้วยการน้อมนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต คือหลักอริยบท 4 อันประกอบด้วย (1) ฉันทะ คือความพอใจ (2) วิริยะ คือความขยันหมั่นเพียร ความพยายาม (3) จิตตะ คือความตั้งใจ มีใจจดจ่อ (4) วิมังสา คือความไตร่ตรอง คิดด้วยเหตุผล เมื่อผู้สูงอายุมีการพัฒนาตนเองทั้ง 4 ด้านด้วยหลักอริยบท 4 แล้ว ย่อมส่งผลให้ผู้สูงอายุประสบความสำเร็จในชีวิตและพบกับความสงบสุข

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยในครั้งต่อไป

2.1 การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุตำบลบึงคำพร้อย อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ควรมีการศึกษากลุ่มผู้สูงอายุตามภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยทั่วประเทศ เพื่อประโยชน์ในการ นำผลการวิจัยไปใช้ประกอบในการกำหนดนโยบายและการทำแผนพัฒนาผู้สูงอายุในระดับชาติต่อไป

2.2 ควรปรับปรุงแผนส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุโดยดำเนินการเชิงรุกนอกสถานพยาบาลให้มากขึ้น

2.3 ควรเพิ่มคุณภาพในการคัดกรองสำหรับผู้สูงอายุ โดยการแจ้งผลการตรวจและคำแนะนำการปฏิบัติตัว ทั้งผู้ที่เป็นโรคและไม่เป็นโรค เพื่อการพัฒนาตัวชี้วัดด้านคุณภาพ (Quality Indicators)

- 2.4 ควรมีการปรับปรุงโครงสร้างทางกายภาพของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล
- 2.5 ควรจัดให้มีการประเมินผลการดำเนินงานวางแผนส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุทุกตำบล
- 2.6 ควรพิจารณาเพิ่มจำนวนบุคคลที่ขาดแคลนให้มีเพียงพอต่อการให้บริการแก่ผู้สูงอายุในชุมชน

References

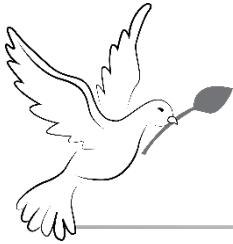
- Bureau of Elderly Health. (2015). *Elderly Health Record Book*. Bangkok: Keawjawjom Printing and Publishing Suan Sunandha Rajabhat University.
- Charoenon, R. et al. (2017). “The Model of an Application of the Dharma Principles in term of Integration to Promote Quality of Life of Aging in the Central Northeast Region” . *Research and Development Journal, Loei Rajabhat University*, 12(41), 103-112.
- Chutikarnkason, T. (2018). *10 Easy Ways to Take Care of Your Elderly*. Retrieved March 18, 2020, from: <https://www.samitivejhospitals.com/th/10วิธีการดูแลผู้สูงอายุ/>.
- Suwanrada, W. (2020). *Older person society: Research Problem Challenge country*. Retrieved July 11, 2020, from <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/888873>.
- Doungraung, P., & Hasoontree, N. (2020). Development of the Quality of Life of the Elderly Persons in Nonthaburi Municipality, Nonthaburi Province. *Journal of Humanities and Social Sciences, Rajapruk University*, 5(1), 122-134.
- Foundation of Thai Gerontology Research and Development Institute. (2014). *The Situation of Thai Elderly in 2014*. Bangkok: Amarin Printing & Publishing.
- National Committee for the Elderly in Ministry of Social Development and Human Security. (2010). *The Second National Plan on the Elderly 2002 – 2021*, 1st Revision 2009. Bangkok: Thepphenvanish.
- Netwong, T., & Thirawan, R. (2019). “The Effect of the Promotion Health Program to Enhance Mind Healthy Life for Elderly Following the Main Buddhist” . *Journal of Ratchasuda*, 51(1), 50-62.
- Office of the Royal Society. (2009). *Dictionary of Royal Society, B. E. 1999*. Bangkok: Nanmeebooks Publication.
- Padvee Academy. (2014). *Guideline on using Buddhist Principle for the Elderly*. Retrieved March 18, 2020, from <http://oknation/tv/blog/kao/2007/04/04/entry-1>.
- Phra Dhammakosajarn (Prayoon Dhammacitto). (2008). *Buddhist Based Management*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya.

- Phra Dhammapitaka (P. A. Payutto). (1995). *Buddha-Dharma (Extended Edition)*. (6th ed.) Bangkok: MCU Press.
- Phrakru Thavarasittikran. (2019). “An Application of the Iddhibada IV in the Transformative Process of Kloy of Sai-Yoi Community Denchai District, Phrae Province”. *Journal of Graduate Studies Review Mahachulalongkornrajavidhayala University, Phrea Campus*, 4(1), 79 – 90.
- Phrakru Winaithornkoon Chanthaseelo (Baochanteuk). (2013). “*Studying Principles of Iddhipada in Theravada Buddhism in Developing Thai Current Society: Case Study of Huay Chorakhe Village, Hindat Subdistrict, Nakhon Ratchasima Province*”. (Master’s Thesis). Graduate School, Nakhon Ratchasima Campus: Mahachulalongkornrajavidhayala University. Ayutthya.
- Sangsri, S. (1997). *Non-Formal Education for Elderly using Distance Education*. Bangkok: 9119 Technic Printing.
- Sooprot, B. et al. (2020). Elderly schools: health management and welfare for the elderly in the central region. *Journal of Social Science and Buddhistic Anthropology*, 5(1), 122-140.
- Theerabut, A. et al. (2009). *Elderly Health Care Handbook*. Khonkaen: Klangna Nawittaya Pub Co., Ltd.
- UNESCO. (1972). *Learning to Be: The World of Education Today and Tomorrow*. Paris: UNESCO Press.

เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ:

รูปแบบการพัฒนาความสุขอย่างยั่งยืน ของวิถีเกษตรอินทรีย์*

Buddhist Economics: The Development of Sustainable Happiness Model in The Way of Organic Farming

พระณัฐนันท์เดช สีลเตโช

Phranatthanandat Sila tejo

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

Corresponding Author. Email: pnatthanandat@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษากระบวนการทัศน์และหลักเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ ในการพัฒนาความสุขของเกษตรกรอินทรีย์ และเสนอรูปแบบการนำหลักเศรษฐศาสตร์แนวพุทธกับการพัฒนาความสุขอย่างยั่งยืนของเกษตรกรอินทรีย์ ทำการศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ จากเอกสารและข้อมูลภาคสนาม โดยการคัดเลือกกลุ่มที่ศึกษาแบบเจาะจง ประกอบด้วยเกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์ จำนวน 10 ครัวเรือน และเจ้าพนักงานทางด้านการเกษตร จำนวน 2 ท่าน วิเคราะห์ข้อมูลรายบุคคล โดยใช้การนำเสนอและวิเคราะห์แบบอัตชีวประวัติและพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. กระบวนทัศน์และหลักเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ ในการพัฒนาความสุขของเกษตรกรอินทรีย์ มาจากความเชื่อและกระบวนการคิดของคนในชุมชนตั้งแต่การทำเกษตรเคมีเป็นการทำเกษตรอินทรีย์ ซึ่งต้องอาศัยกระบวนการแห่งการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงของแต่ละครัวเรือน เปลี่ยนการทำเกษตรเคมีเป็นเกษตรอินทรีย์ ใน 5 ด้าน คือ 1) การผลิตที่ไม่มุ่งเน้นด้านการเงินเพียงอย่างเดียว 2) การเปลี่ยนแปลงการผลิตให้มีความหลากหลาย 3) การพึ่งพาตนเอง 4) การเกษตรเพื่อสุขภาพ และ 5) การวางแผนระยะยาวให้กับตนเองและลูกหลาน ความเชื่อกระบวนการคิดและการปฏิบัติของคนในชุมชนมีกระบวนการที่สำคัญ คือการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง 2. รูปแบบการนำหลักเศรษฐศาสตร์แนวพุทธเพื่อพัฒนาความสุขอย่างยั่งยืนของเกษตรกรอินทรีย์ คือการดำเนินชีวิตที่ผสมกลมกลืนระหว่างมนุษย์กับมนุษย์และมนุษย์ธรรมชาติ โดยมีรูปแบบที่พึงประสงค์ของเกษตรกร 8 ด้าน คือ 1) ด้านความขยัน 2) ด้านการประหยัด 3) ด้านความซื่อสัตย์ 4) ด้านความอดทน 5) ด้านวินัย 6) ด้านคุณธรรม 7) ด้านปัญญา และ 8) ด้านสังคม

คำสำคัญ: เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ; การพัฒนาความสุขอย่างยั่งยืน; กระบวนทัศน์; เกษตรอินทรีย์

* Received February 16, 2020; Revised February 22, 2020; Accepted September 14, 2020

Abstract

This research was to a qualitative research by gathering the data from documents and field work through in-depth interview. The group of study was selected by purposive sampling which were 1) 2 agricultural officials and 2) 10 households of organic farmers. They were selected by using the selection criteria from members of the Khlong Yong Organic Community Enterprise Group that have been successful in organic farming and have been the group's leading educators. The data was analyzed by autobiography and description.

The research was found that 1. Paradigms and Buddhist economic principles in the development of happiness of organic agricultural farmers, stem from the process of experiential learning. Thus, the main changes in beliefs and thinking processes to be 1) not just financial-oriented farming, 2) diversity agriculture, 3) self-reliance, 4) healthy agriculture, and 5) long-term planning for family. They define 3 major changes in the production, processing, and distribution were as follows: 1) restructuring the production, processing, and distribution to be suitable for households and communities, 2) reducing and discontinuing to use chemicals including chemical fertilizers and pesticides, 3) modification of mono-crop production to diversity agriculture and transformative learning. 2. The model of applying Buddhist economy principles and the sustainable happiness development of organic agriculture is live in a harmonious way of life between humans and humans as well as humans and nature. There were 8 forms of desirable for farmers: 1) diligence 2) saving 3) honest 4) patience 5) discipline 6) morality 7) intelligence and 8) society.

Keywords: Buddhist Economics; Sustainable Happiness Development; Paradigm; Organic Farming

บทนำ

วิกฤติการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมที่เกิดขึ้นในประเทศไทยอยู่ ณ ขณะนี้มีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของทุกภาคส่วนโดยเฉพาะภาคเกษตรกรในสังคมไทยเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรมมาแต่ในอดีตและเป็นแหล่งผลิตอาหารที่สำคัญแห่งหนึ่งของโลก ดังนั้น การกำหนดนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร จึงมีความสำคัญและต้องดำเนินการให้เท่าทันและเหมาะสมกับยุคสมัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการควบคุมกำกับกับการขึ้นทะเบียนสารเคมีกำจัดศัตรูพืชให้มีประสิทธิภาพ มีความโปร่งใสมีความเข้มงวด และต้องให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) รวมถึงการส่งเสริมการจัดการคุณภาพการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืชในขั้นต้น เพื่อจะได้มาซึ่งวัตถุดิบที่ปลอดภัยในการนำไปประกอบเป็นอาหารและไม่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม หรือมีการวางแผนร่วมกันในการผลิตวัตถุดิบ (Keawdounglek, and Siriratrungsuk, 2020) สามารถ

ส่งเสริมแนวคิดที่จะพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ให้มีความสามารถที่จะดำรงชีวิตที่ดีงาม และมีความสุขร่วมกัน ได้ภายใต้สังคมสมัยใหม่ (Bhongmakapat, 2011)

สำหรับสาเหตุปัญหาสำคัญของเกษตรกร คือความยากจน ซึ่งถือว่าเป็นปัญหาหลักของทุกประเทศ คือเกษตรกรส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ และการบริหารจัดการ ปัญหาเรื่องทุน และโครงสร้างพื้นฐานโดยเฉพาะที่ทำกิน การพัฒนาดิน และน้ำ ซึ่งยังพบว่าไม่เพียงพอ จึงเป็นสิ่งที่ทำให้การพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกรไทยยังล่าช้าอยู่ สาเหตุหนึ่งอาจเป็นเพราะต้นทุนการผลิต หรือการใช้สารเคมีทำให้ได้ผลผลิตไม่ดีเท่าที่ควร แต่ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าเรื่องนี้ไม่เกี่ยวข้องกับภาครัฐ เพราะภาครัฐมีหน้าที่ส่งเสริมและให้การดูแลเกษตรกร นโยบายต่างๆของรัฐบาลในปัจจุบันนี้ไม่เอื้อประโยชน์ต่อเกษตรกรมากเท่าที่ควรโดยเฉพาะการผูกขาดสินค้าเกษตรของนายทุนผู้ถือครองตลาดอยู่ ณ ปัจจุบันนี้ด้วย ทำให้อาชีพเกษตรกรนั้นถือเป็นอาชีพสำคัญที่ถูกสังคมละเลยไป ผู้ผลิตอาหารควรปฏิบัติให้เห็นถึงความตั้งใจที่จะลดผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมจากกระบวนการผลิตอาหาร ในขณะเดียวกัน ผู้บริโภคควรมีบทบาทที่จะสะท้อนถึงความต้องการในการที่จะบริโภคอาหารที่มีความปลอดภัยต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม อันเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้เกิดการส่งเสริมการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน (Keawdoungelek, 2019) ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) (The National Economic and Social Development Board, 2016) ที่ต้องการให้คนไทยที่มีคุณลักษณะเป็นคนไทยที่สมบูรณ์ มีวินัย มีทัศนคติและพฤติกรรมตามบรรทัดฐานที่ดีของสังคม มีความเป็นพลเมืองตื่นรู้ มีความสามารถในการปรับตัวได้อย่างรู้เท่าทันสถานการณ์ มีความรับผิดชอบ และทำประโยชน์ต่อส่วนรวม มีสุขภาพกายและใจที่ดี มีความเจริญงอกงามทางจิตวิญญาณ แสดงออกถึงการมีจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตย (Pramaha Prakasit Thitipasitthikorn, 2020)

การเกษตรกรรมของไทยที่ผ่านมา ถูกผลักดันเข้าสู่ระบบเกษตรกรรมกระแสหลัก (Mainstream agriculture) หรือเกษตรกรรมเคมี (Chemical agriculture) ซึ่งส่งผลกระทบต่อสิ่งต่างๆ ทำให้เกิดปัญหาหลายประการ ได้แก่ (1) ปัญหาต่อ สิ่งแวดล้อมและทรัพยากร เนื่องจากการใช้ปุ๋ยเคมีเป็นระยะเวลานานโดยไม่มี การปรับปรุงดิน ทำให้คุณสมบัติทางกายภาพของดินเปลี่ยนแปลงไป จนไม่เหมาะสมกับการเจริญเติบโตของพืช ทำให้เกษตรกรต้องใช้ปุ๋ยเคมีปริมาณเพิ่มขึ้น แต่อัตราการเพิ่มผลผลิตต่อการเพิ่มของปุ๋ยเคมีกลับลดลง การใช้ สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืช ก่อให้เกิดปัญหาการตกค้างในสิ่งแวดล้อม สะสมในดิน นา และอากาศ นอกจากนี้ สารเคมีกำจัดศัตรูพืชยังทำลายแมลงที่เป็นประโยชน์ต่อระบบนิเวศ เช่น ผีเสื้อ ผึ้ง ทำให้ความสมดุลของธรรมชาติเสียไป เกิดการแพร่ระบาดของแมลงศัตรูพืชมากขึ้นด้วย (2) ปัญหาต่อเศรษฐกิจ แม้เกษตรกรรมแผนใหม่จะมีเป้าหมายในการเพิ่มผลผลิตเพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนอาหารและเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกร แต่ในระยะยาวจะปรากฏผลในทางตรงกันข้าม เนื่องจากพบว่าต้นทุนการผลิตสูงกว่ารายได้ทำให้เกิดปัญหาหนี้สิน เกษตรกรต้องเปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่น ๆ นอกจากนี้ในระดับประเทศก็เกิดความเสียหายทางเศรษฐกิจเนื่องจากการนำเข้าปุ๋ยเคมี สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช และเมล็ดพืชจากต่างประเทศ ทำให้เกิดการขาดดุลทางการค้า (3) ปัญหาต่อสุขภาพของเกษตรกรและผู้บริโภค การใช้สารเคมีในทางการเกษตร นอกจากจะตกค้างใน สิ่งแวดล้อมแล้ว และยังตกค้างอยู่ในผลผลิตทางการเกษตรที่ใช้บริโภคด้วย

(4) ปัญหาทางศีลธรรม การใช้สารเคมีเพื่อกำจัดศัตรูพืช ซึ่งเป็นการทำลายสิ่งมีชีวิต ตามหลักพระพุทธศาสนา ถือว่าเป็นบาปขัดกับหลักศีลธรรม โดยเฉพาะศีลข้อที่ 1 (ปาณาติบาต) ชาวพุทธผู้เคร่งครัดในศีลธรรมจะไม่ทำบาปนี้เด็ดขาด (Phra Dhammapitaka P.A. Payutto, 1998)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดในการศึกษาและนำเอาเศรษฐศาสตร์แนวพุทธกับการพัฒนาความสุขอย่างยั่งยืน ของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์โดยมุ่งศึกษาชุมชนเป้าหมายที่เป็นต้นแบบด้านวิถีเกษตรอินทรีย์ ชุมชนที่จะศึกษามีความแตกต่างกันของนิเวศชุมชน ทางด้านการเกษตร ทั้งนี้เพื่อการศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการทัศน์ของการนำหลักเศรษฐศาสตร์แนวพุทธมาใช้ ทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมประเพณี รวมทั้งปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการดำรงชีวิตของคนในชุมชนและข้อเสนอแนะ เพื่อค้นหานำองค์ความรู้ใหม่ด้านเศรษฐศาสตร์แนวพุทธกับการพัฒนาความสุขอย่างยั่งยืนของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ ไปเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ในพื้นที่อื่นๆ เพื่อแก้ปัญหาความยากจน หนี้สิน และลดการใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างยั่งยืน เพื่อพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน หรือชุมชน ให้มีการดำรงชีวิตที่สอดคล้องกับความเป็นอยู่ นิเวศของชุมชนที่เหมาะสม ยึดตามหลักเศรษฐศาสตร์แนวพุทธมาเป็นรูปแบบการใช้ชีวิตเพื่อพัฒนาให้เกิดความสุขอย่างยั่งยืนทั้งทางกาย ใจ ปัญญา และสังคม ปราศจากการเบียดเบียนตนและผู้อื่น ประกอบสัมมาอาชีพ และรักษาความสมดุลของแหล่งชุมชนที่อยู่อาศัยแหล่งอื่นๆ มีคุณธรรมจริยธรรมนำชีวิตสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการทัศน์และหลักเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ ในการพัฒนาความสุข ของเกษตรกรอินทรีย์
2. เพื่อเสนอรูปแบบการนำหลักเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ กับการพัฒนาความสุขอย่างยั่งยืนของเกษตรกรอินทรีย์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับหนังสือ รายงานการวิจัย ภาพถ่าย เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด ความเป็นมา หลักการ รูปแบบ ความสัมพันธ์ กระบวนการทำเกษตรอินทรีย์แนวพุทธ โดยการศึกษาในภาคสนาม เพื่อทราบถึงแนวคิด ความเป็นมา หลักการ รูปแบบ ความสัมพันธ์ ระบบ กระบวนการและรูปแบบการทำเกษตรอินทรีย์แนวพุทธ ในพื้นที่ที่เป็นกรณีศึกษาโดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งเป็นการเลือกกลุ่มที่ผู้วิจัยใช้เหตุผลในการเลือกเพื่อความเหมาะสมในการวิจัยตามความสำคัญของเรื่อง คือ เป็นชุมชนที่มีระบบโครงสร้าง และกระบวนการจัดการและรูปแบบการทำเกษตรอินทรีย์เชิงพุทธ

ขั้นตอนที่ 1 เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย

การดำเนินการตามโครงการวิจัยดังกล่าว เน้นการศึกษาวิเคราะห์และการมีส่วนร่วมทั้งการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง ส่วนการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลนั้นเน้นวิธีการแสวงหา

ความรู้ จากการตั้งประเด็นหลักในการศึกษากระบวนการทัศน์ ความเชื่อ กระบวนการคิดรวมถึงรูปแบบการนำหลักเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ มาปรับใช้กับการทำเกษตรอินทรีย์ เพื่อให้เกิดความสุขอย่างยั่งยืน ของวิถีเกษตรอินทรีย์ โดยดำเนินการและใช้เครื่องมือที่สำคัญ ได้แก่

1) แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) และแนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกของกลุ่มเกษตรกรเกษตรอินทรีย์ กลุ่มผู้รู้ในชุมชน กลุ่มแกนนำชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) มีขั้นตอนดำเนินการ ดังนี้

1) ขั้นเตรียมการ ประกอบด้วย 1) เตรียมเครื่องมือ คือ แบบสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview Guide) ด้วยคัดเลือกแบบเจาะจงจากกลุ่มเป้าหมายตามขอบเขตประชากร 2) ติดต่อขอหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขออนุญาตและขอความร่วมมือที่จะเข้าสัมภาษณ์ 3) ตรวจสอบความพร้อมครบถ้วนของผลการสัมภาษณ์แล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูล

2) ขั้นเตรียมก่อนเข้าสัมภาษณ์ ได้แก่ ก่อนลงพื้นที่เพื่อรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีจากเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ เพื่อกำหนดกรอบแนวคำถามในการสัมภาษณ์ เข้าปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อขอคำแนะนำ เมื่อได้แนวคำถามที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยแล้ว จากนั้นผู้วิจัยวางแผนการเก็บข้อมูลโดยเริ่มต้นด้วยการนัดหมายวันเวลาสถานที่ที่จะเข้าสัมภาษณ์โดยการประสานงานผ่านทางโทรศัพท์เป็นการเบื้องต้น พร้อมกับได้ขอหนังสือเข้าสัมภาษณ์จากทางหลักสูตรเพื่อขอเข้าสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ และผู้วิจัยได้เข้าพบอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อขอคำแนะนำในประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ รวมถึงได้จัดเตรียมแบบเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์ เตรียมอุปกรณ์บันทึกเสียง เตรียมสมุดจดบันทึก และอุปกรณ์ต่างๆ ให้พร้อมก่อนดำเนินการสัมภาษณ์

3) ขั้นเข้าสัมภาษณ์จริง ได้แก่ ผู้วิจัยได้แนะนำตัว สนทนาสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้สัมภาษณ์ แจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ แจ้งขอบเขตการเผยแพร่ข้อมูล และขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงในขณะที่สัมภาษณ์ ขออนุญาตบันทึกภาพเพื่อใช้อ้างอิงในการสัมภาษณ์ รวมทั้งแจ้งการพิทักษ์สิทธิของผู้ให้ข้อมูล

2. การเข้าร่วมสังเกตกิจกรรม ในการเข้าร่วมสังเกตกิจกรรมต่าง ๆ ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

1) ประสานงานในพื้นที่ เพื่อขอความร่วมมือในการเข้าร่วมสังเกตการณ์ พร้อมชี้แจงรายละเอียดวัตถุประสงค์ของการเข้าสังเกตกิจกรรม

2) ประสานงานเพื่อยืนยัน วัน เวลา สถานที่ เพื่อเตรียมการ

3) จัดเตรียมประเด็นการสังเกตการณ์ ประเด็นการสัมภาษณ์ และประเด็นข้อมูลที่ต้องการ

4) ทาการวิเคราะห์จัดหมวดหมู่ข้อมูลในแต่ละประเด็นคำถามที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย อีกทั้งเพื่อเป็นเครื่องยืนยันข้อมูลจากการที่ได้ค้นคว้าจากประสบการณ์จริง

ขั้นตอนที่ 3 วิเคราะห์ข้อมูล และตรวจสอบข้อมูล

จากการศึกษาทั้งในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และข้อมูลเชิงประจักษ์จากการสัมภาษณ์ (Interview) เป็นกระบวนการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยดำเนินการ

วิเคราะห์ข้อมูล โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์โดยการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ตามประเด็นหัวข้อ ดังนี้

1. ศึกษากระบวนการทัศน์และหลักเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ ในการพัฒนาความสุข ของเกษตรกรเกษตรอินทรีย์
2. ศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ ในการพัฒนาความสุขอย่างยั่งยืน ของเกษตรกรอินทรีย์
3. ศึกษารูปแบบการนำหลักเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ ในการพัฒนาความสุขอย่างยั่งยืนของเกษตรกรอินทรีย์
4. นำเสนอรูปแบบการนำหลักเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ ในการพัฒนาความสุขอย่างยั่งยืนของเกษตรกรอินทรีย์
5. นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ มาทำการวิเคราะห์รูปแบบการนำหลักเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ มาปรับใช้กับวิถีเกษตรอินทรีย์ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างวิถีเกษตรอินทรีย์ ให้เกิดความสุขอย่างยั่งยืนของเกษตรกร
6. การวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลโดยการเชื่อมโยงแนวคิดทฤษฎีที่ได้กล่าวมาแล้วเพื่อให้เห็นชุดความรู้ในเรื่องกระบวนการนำหลักเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ มาปรับใช้กับวิถีเกษตรอินทรีย์ เพื่อให้เกิดความสุขอย่างยั่งยืน และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในระดับนโยบาย ระดับภูมิภาค ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ ระดับตำบล ระดับชุมชน องค์กร และปัจเจกบุคคล

การวิเคราะห์ข้อมูล สร้างข้อสรุปจากการศึกษาที่ได้จากข้อมูลจำนวนหนึ่ง โดยการจำแนกชนิดข้อมูล (Typological Analysis) ด้วยกระบวนการและวิธีการวิเคราะห์ ตามหลักการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) กำหนดประเด็นหลัก (Major themes) ที่ได้รับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ทั้งหมด ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย จากนั้นแยกเป็นประเด็นย่อย (sub-themes) และหัวข้อย่อย (categories) สู่การวิเคราะห์ข้อมูลแต่ละขั้นเพื่อให้ได้ผลของข้อมูลที่ทำการศึกษาวิจัย ทั้งนี้ จะให้ความสำคัญกับคำหลักที่ได้จากข้อความในการสัมภาษณ์ นำไปสู่การให้ความหมายของวิถีคิดและการกระทำหรือกิจกรรมต่าง โดยวิเคราะห์ตามคำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จัดวางรูปแบบการเชื่อมโยงข้อมูลเป็นแผนผังย่อยและภาพรวมของการวิจัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 กระบวนทัศน์และหลักเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ ในการพัฒนาความสุขของเกษตรกรอินทรีย์ ผลการวิจัย พบว่า จุดเปลี่ยนความเชื่อและกระบวนการคิดของคนในชุมชนตั้งแต่การทำเกษตรแบบเคมีมาเป็นการทำเกษตรอินทรีย์ต้องอาศัยกระบวนการแห่งการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงของแต่ละครัวเรือน โดยก่อนที่จะเปลี่ยนกระบวนทัศน์ที่ยึดการทำเกษตรอินทรีย์เป็นหลักนั้น มีการเปลี่ยนความเชื่อและกระบวนการคิดในปัจจุบันมีอยู่ 5 ด้าน คือ 1) การผลิตที่ไม่มุ่งเน้นด้านการเงินเพียงอย่างเดียว ไม่หลงไปกับเศรษฐศาสตร์กระแสหลักที่มุ่งวัตถุนิยมหรือการบริโภคนิยมแต่เพียงอย่างเดียว 2) การเปลี่ยนแปลงการผลิต

ให้มีความหลากหลาย ปลุกพืชหลากหลายชนิดมากขึ้นเพื่อให้เกิดความสมดุลในระบบนิเวศน์ รวมถึงการแปรรูปและสถานที่จำหน่ายที่มีมากขึ้น เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับสังคมในปัจจุบัน 3) การพึ่งพาตนเอง โดยการศึกษาเรียนรู้สิ่งสมประสพการณ์ เมื่อมีความรู้ความสามารถในการนึกคิดที่ดีขึ้น รู้จักเหตุและผลมากขึ้น สามารถการวางแผนทางการเงิน วางแผนทางการผลิต การแปรรูป และการจำหน่ายด้วยตัวเองไม่พึ่งแต่ทางภาครัฐหรือภาคเอกชนแต่เพียงอย่างเดียว 4) การเกษตรเพื่อสุขภาพ การทำเกษตรอินทรีย์เพื่อหลีกเลี่ยงสารเคมีที่ทำให้เกิดโรคร้ายไข้เจ็บต่าง ๆ อาทิ สารกำจัดศัตรูพืช สารกำจัดวัชพืชที่ไม่พึ่งประสงค์ ปุ๋ยเคมีชนิดต่าง ๆ เป็นต้น และ 5) การวางแผนระยะยาว การทำเกษตรอินทรีย์เป็นการวางแผนระยะยาวให้กับตนเองและลูกหลาน การสร้างเงินออมในยามแก่เฒ่า ให้ลูกหลานมีอาชีพที่มั่นคงในอนาคต

หลักเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ เป็นการดำเนินการเพื่อประโยชน์และความสุขของบุคคลและสังคม โดยเน้นการพึ่งพาอาศัย การแบ่งปันดูแลซึ่งกันและกัน และการคำนึงถึงกระบวนการทั้งภายในและภายนอก รวมทั้งผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อบุคคล ชุมชน สังคมและสิ่งแวดล้อมในวงกว้าง (Phra Brahmagunabhorn P.A. Payutto, 2011) หลักพุทธธรรมที่นำมาประยุกต์กับวิถีเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร ดังนี้

1) หลักสมชีวิตา (ใช้ชีวิตพอเพียง) (Phra Brahmagunabhorn P.A. Payutto, 2015) การใช้ชีวิตพอเพียงในทางพระพุทธศาสนา คือ การรู้จักเหตุรู้จักผล ประโยชน์มิใช่ประโยชน์ คุณและโทษ หลักการใช้ชีวิตพอเพียงสามารถแยกตามหลักธรรมดังต่อไปนี้

(1) มัชฌิมาปฏิปทา ทางสายกลางในพระพุทธศาสนา ทั้งในส่วนที่เป็น “อรรถกถาญาณุโยค” คือ การทำตนให้ลำบากเกินไป และ “กามสุขัลลิกานุโยค” คือ การพัวพันในการกามคุณทั้ง 5 จนทำให้เกิดความโลภ ความทะเยอทะยานอยากมีอยากเป็นอยากได้ การแย่งชิงดีชิงเด่น การเบียดเบียนตนเองและผู้อื่นเพื่อให้ได้สิ่งเหล่านั้นมา ทางสายกลางย่อกลงในไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา

(2) โภชเน มัตตัญญูตา รู้จักประมาณในการบริโภคแต่พอควร เป็นหลักในการใช้ชีวิตบนพื้นฐานแห่งความไม่โลภ คือความพอเพียง พอประมาณ ระวังมิให้ประมาทในการผลิต การแปรรูป การจำหน่าย รวมถึงการใช้ชีวิตประจำวันให้แต่พอควรไม่มากและไม่น้อยเกินไป

(3) โยนิโสมนสิการ การคิดของบุคคลมีปัญหาเป็นตัวกำกับ ซึ่งทำให้บุคคลสามารถคิดเป็นวิเคราะห์เป็น โดยการคิดถูกวิธี มีระบบ มีระเบียบ ต่อเนื่องจากเหตุสู่ผล เชื่อมโยงกันภายใต้พื้นฐานของคุณธรรมที่จะนำไปสู่การปฏิบัติ และการแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม

2) หลักอหิงสา การนำหลักอหิงสาธรรมมาใช้ในชีวิตของเกษตรกรอินทรีย์ คือต้องไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น รวมถึงสิ่งแวดล้อมที่อยู่อาศัยและการบริโภคที่กระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัด ให้เหลือน้อยลงหรือหมดสิ้นไปในที่สุด หลักอหิงสาธรรมป้องกันการทะเลาะวิวาทแย่งชิงแข่งดีแข่งเด่นและการทำลายทรัพยากรธรรมชาติลงได้

จุดเปลี่ยนในวิถีชีวิตของเกษตรกรเกษตรอินทรีย์บ้านคลองโยง ได้แก่ ความเชื่อ กระบวนการคิดและการปฏิบัติของคนในชุมชน โดยมีกระบวนการสำคัญ คือ การเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning)

วัตถุประสงค์ที่ 2 รูปแบบการนำหลักเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ ในการพัฒนาความสุขอย่างยั่งยืนของเกษตรกรอินทรีย์ ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการนำหลักเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ ในการพัฒนาความสุขอย่างยั่งยืนของเกษตรกรอินทรีย์ ด้วยมนุษยชาติธรรมชาติดึงต้องปรับกระบวนการให้ทันธรรมชาติจึงจะอยู่รอดได้โดยมีหลักในการพัฒนาตนเองเพื่อสร้างรูปแบบการนำหลักเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ กับการพัฒนาความสุขอย่างยั่งยืนของเกษตรกรอินทรีย์โดยมีรูปแบบที่พึงประสงค์ 8 ด้าน ดังนี้

1. ด้านความขยัน คือเกษตรกรมีวิริยะอุตสาหะไม่อยู่นิ่งเฉยคิดวางแผนงานอยู่ตลอดเวลาไม่ปล่อยเวลาให้ผ่านไปโดยไม่ไ้ประโยชน์ เสาะแสวงหาวิชาความรู้เพิ่มเติมอยู่เป็นประจำทั้งทางด้านสารอินทรีย์ พันธุ์พืช ขยันทำกิจกรรมเกษตรกรอินทรีย์ในแต่ละวัน

2. ด้านการประหยัด คือเกษตรกรมีความประหยัด อดออม รู้จักใช้จ่ายในสิ่งที่เหมาะที่ควร ไม่ใช้จ่ายเกินขอบเขตเกินฐานะ

3. ด้านความซื่อสัตย์ คือเกษตรกรมีความซื่อสัตย์ทั้งซื่อสัตย์ต่อตนเองและต่อผู้บริโภค ซื่อสัตย์ในอาชีพการงานที่จะนำไปสู่ความเชื่อมั่นและไวใจของผู้ซื้อ

4. ด้านความอดทน คือเกษตรกรมีความอดทนสูงเป็นที่ตั้งในการทำเกษตรกรอินทรีย์ ซึ่งไม่ทอดทิ้งหากเพียรพยายามย่อมนจะประสบความสำเร็จ

5. ด้านวินัย คือเกษตรกรผ่านการฝึกฝนอบรมมาดีแล้วบ้าง ยังไม่ผ่านบ้างอาจจะเป็นการลงมือทำเกษตรกรอินทรีย์ที่มีคุณค่าด้วยวินัย คือต้องอาศัยประสบการณ์และการเรียนรู้และนำความรู้มาใช้ในการชีวิตการทำเกษตรกรอินทรีย์จนสร้างให้เป็นวินัยให้เกิดขึ้นแก่ชีวิตตนเอง

6. ด้านคุณธรรม คือเกษตรกรมีคุณธรรมดังกล่าวข้างต้นและคุณงามความดีด้านอื่น ๆ ย่อมสามารถทำการงานมีเกษตรกรอินทรีย์เป็นต้นให้สำเร็จลงได้

7. ด้านปัญญา คือเกษตรกรมีความรอบรู้ทั้งด้านการทำเกษตรอินทรีย์โดยการแสวงหาความรู้อยู่ตลอดเวลา ทั้งความรู้ทางโลก และความรู้ทางด้านหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา เพื่อนำเอาความรู้ที่ตนมีมาปรับใช้ในการชีวิตการทำเกษตรอินทรีย์ให้บรรลุถึงเป้าหมายความสุขอย่างยั่งยืนที่ตนเองปรารถนา

8. ด้านสังคม คือเกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์ ควรมีการจัดการกับเครือข่ายทางด้านการทำเกษตรอินทรีย์ให้มากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นเครือข่ายผู้ผลิตคือเกษตรกรด้วยกัน เครือข่ายผู้ซื้อพ่อค้าแม่ค้าคนกลางรวมจนถึงผู้บริโภค และเครือข่ายทางด้านสถานที่จำหน่าย ให้มีความหลากหลายและสอดคล้องซึ่งกันและกันมากขึ้น

ดังนั้น จึงสรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยเรื่อง เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ: รูปแบบการพัฒนาความสุขอย่างยั่งยืน ของวิถีเกษตรอินทรีย์ ความสุขอย่างยั่งยืนของวิถีเกษตรอินทรีย์นั้น มีกระบวนการตั้งแต่ทำเกษตรเคมีเป็นเกษตรอินทรีย์ ต้องปรับเปลี่ยนเรื่องความเชื่อ กระบวนการคิดและการกระทำ จนสามารถเปลี่ยนมาทำเกษตรอินทรีย์ได้อย่างสิ้นเชิง แสดงได้ ดังนี้

ภาพที่ 1 แสดงกระบวนการการเปลี่ยนแปลงของเกษตรกร ภายใต้หลักเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ

การนำหลักเศรษฐศาสตร์แนวพุทธมาประยุกต์ใช้กับวิถีชีวิตของเกษตรกรอินทรีย์เพื่อให้เกิดความสุขอย่างยั่งยืนนั้น เกษตรกรมีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต ความเชื่อและกระบวนการคิดที่ได้นำเอาหลักเศรษฐศาสตร์แนวพุทธมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน มีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตอยู่ 5 ลักษณะ คือ

1) วิถีชีวิตที่พึ่งตนเอง ชี้อกินน้อยลง เพราะได้อาหารจากผักที่ปลูกเองกินเอง อยากกินอะไรก็ปลูก เหลือจึงแจก แบ่งปันและขาย ทั้งมีความรู้สึกลดภัยจากผักที่ตนปลูกเองทำเองทั้งหมด ไม่ต้องเสี่ยงต่อสารพิษแน่นอน

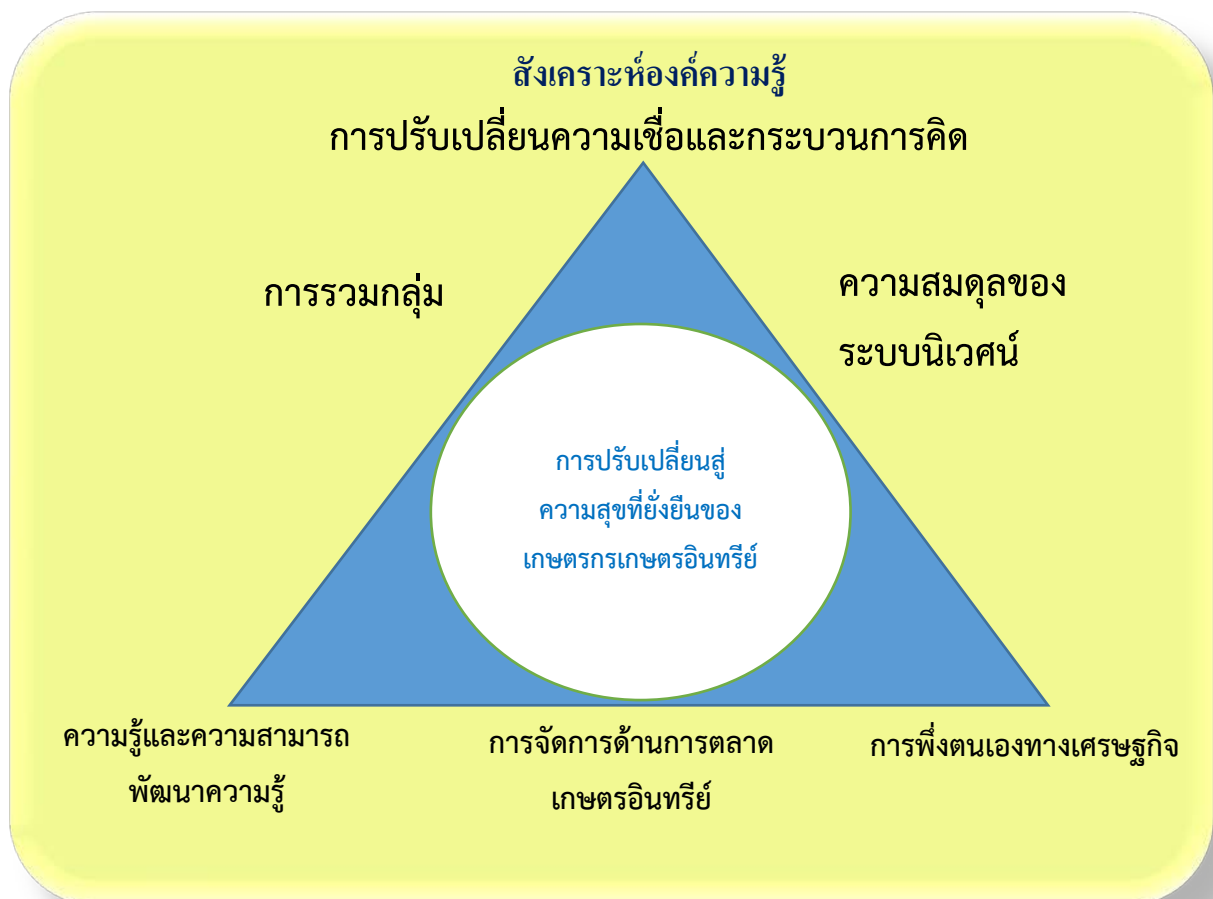
2) วิถีชีวิตที่ขยันและอดทน เพราะใช้ชีวิตอยู่กับแปลงผักทุกวันตั้งแต่ขั้นตอนการเตรียมก่อนปลูก จนถึงการเก็บผลผลิต ได้ทำกิจกรรมต่อเนื่องและออกกำลังกายไปในตัว เกิดความขยันและอดทน รู้สึกสบายใจในการมีงานทำในแปลงตลอดทั้งวัน

3) วิถีชีวิตที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อญาติมิตร ต่อเพื่อนบ้านและชุมชนที่ตนอยู่อาศัย เหมือนกับวิถีชีวิตดั้งเดิมที่มีการแลกเปลี่ยนสิ่งของระหว่างกัน เมื่อหันมาปลูกไว้กินเหลือก็แจกจ่ายให้แก่กันและกัน แสดงถึงความมีอยู่มีกินที่แท้จริงของเกษตรกรที่ยั่งยืน

4) วิถีชีวิตที่มีจิตใจที่สงบ มีความสุขกับครอบครัวเพราะได้ทำกิจกรรมร่วมกันตลอดทั้งวัน ได้อยู่พร้อมหน้ากัน มีเวลาพูดคุยแลกเปลี่ยนกับสมาชิกครอบครัว ญาติและคนในชุมชน เห็นชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และมองเห็นอนาคตของตนเองและบุตรหลาน

5) วิถีชีวิตที่มีการรวมกลุ่มมีชุมชนและสังคมที่กว้างขึ้น เป็นการรวมกลุ่มของคนที่มีความเชื่อและกระบวนการคิดเดียวกัน มีวิถีชีวิตเดียวกัน รวมถึงการได้แลกเปลี่ยนความรู้ที่เกิดจากเครือข่ายเกษตรกรต่างถิ่น

การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต 5 ลักษณะของเกษตรกรดังกล่าวเพื่อให้สอดคล้องกับหลักเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ และผลคือเกิดความสุขอย่างยั่งยืนของเกษตรกรอินทรีย์ แสดงได้ ดังนี้

ภาพที่ 2 แสดงการปรับเปลี่ยนความเชื่อและกระบวนการคิด (กระบวนการทัศน์)

การพัฒนา 4 ด้าน คือ พัฒนาด้านตนเอง (กาย จิต ปัญญา สังคม), ด้านเศรษฐกิจ (พอเพียง ไม่เบียดเบียน), ด้านสังคม (สร้างเครือข่าย) และด้านสิ่งแวดล้อมของอาชีพเกษตรกรและอาชีพอื่นๆ ซึ่งแสดงได้ดังภาพนี้

ภาพที่ 3 แสดงการพัฒนาความสุขอย่างยั่งยืนของเกษตรกรอินทรีย์ 4 ด้าน

1) พัฒนาตนเอง (เกษตรกร) ต้องเปลี่ยนความเชื่อและกระบวนการคิดของตนเองคือ ชี้อกินน้อยลง เพราะได้อาหารจากผักที่ปลูกเองกินเอง อยากกินอะไรก็ปลูกเหลือก็แจกก็ขาย ทั้งมีความรู้สึกปลอดภัยจากผักที่ตนเองนั้นปลูกเองทำเองทั้งหมด ไม่ต้องเสี่ยงต่อสารพิษแน่นอน สุขภาพจิตที่ดีและมีความสุขอย่างยั่งยืนย่อมเกิดขึ้น

- กาย คือการทำเกษตรกรรมตั้งแต่เช้าจนเย็นเป็นการออกกำลังกายที่ดี อีกทั้งมีความปลอดภัยจากผักที่ตนเองนั้นปลูกเองทำเองทั้งหมด ไม่ต้องเสี่ยงต่อสารพิษ มีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงและไม่มีโรคจากสารเคมีแน่นอน

- สัมมาทิฐิ (เข้าใจธรรม) คือเกษตรกรมีความขยันและอดทน เพราะใช้ชีวิตอยู่กับแปลงผักทุกวันตั้งแต่ขึ้นตอนการเตรียมก่อนปลูกจนถึงการเก็บขาย ได้ทำกิจกรรมต่อเนื่องและออกกำลังกายไปในตัว เกิดความขยันและอดทน รู้สึกสบายใจในการทำในแปลงตลอดทั้งวัน

- เวทนา (ความรู้สึกทางใจ) คือเกษตรกรมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อญาติมิตร ต่อเพื่อนบ้าน และชุมชนที่ตนอยู่อาศัย เหมือนกับวิถีชีวิตดั้งเดิมที่มีการแลกเปลี่ยนสิ่งของระหว่างกัน เมื่อหันมาปลูกไว้กิน เหลือก็แจกจ่ายให้แก่กันและกัน แสดงถึงความเป็นอยู่มีกินที่แท้จริงของเกษตรกรที่ยั่งยืน

- กิจวัตร (พฤติกรรม) คือเกษตรกรมีจิตใจที่สงบมีความสุขกับครอบครัวเพราะได้ทำกิจกรรมร่วมกันตลอดทั้งวัน ได้อยู่พร้อมหน้ากัน มีเวลาพูดคุยแลกเปลี่ยนกับครอบครัว ญาติและคนในชุมชน เห็นชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และมองเห็นอนาคตของตนเองและบุตรหลาน

- ปัญญา คือเกษตรกรมีการศึกษาอยู่ตลอดเวลา ทั้งความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ ความรู้ที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนความรู้จากกลุ่มเกษตรกรด้วยกัน และความรู้ที่เกิดจากการเข้าอบรม สัมมนา ศึกษาเรียนรู้จากตำรา แม้กระทั่งความรู้ที่ได้จากเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

- สังคม คือเกษตรกรมีการรวมกลุ่มมีชุมชนและสังคมที่กว้างขึ้น เป็นการรวมกลุ่มของคนที่มีความเชื่อและกระบวนการคิดเดียวกัน มีวิถีชีวิตเดียวกัน รวมถึงการได้แลกเปลี่ยนความรู้ที่เกิดจากเครือข่ายเกษตรกรต่างถิ่น

2) พัฒนาด้านเศรษฐกิจ หลักการสำหรับพัฒนาเศรษฐกิจจะต้องให้เป็นไปตามหลักเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ คือ หลักสมชีวิตา (ใช้ชีวิตพอเพียง) การรู้จักเหตุรู้จักผล ประโยชน์มิใช่ประโยชน์ เป็นคุณหรือโทษ ไม่หลงอยู่กับกำคุณต่าง ๆ มีวิถีชีวิตตามทางสายกลาง ความพอเพียงพอประมาณ ระเบิดระว่างในการผลิต แปรรูป และจำหน่าย ไม่มากเกินไปจนเกิดความโลภ มีรายได้เพิ่มจากการลดต้นทุนการผลิตในส่วนของการผลิตทุกชนิด มีตลาดรองรับและสร้างอำนาจในการต่อรองมากขึ้นซึ่งเกิดจากการรวมกลุ่มของเกษตรกรอินทรีย์ทั้งเครือข่ายภายในและภายนอก ทำให้หนี้สินที่มีค่อย ๆ ลดลงและหมดไปในที่สุด

3) พัฒนาด้านสังคม คือ การรวมกลุ่มมีชุมชนและสังคมที่มีความเชื่อ วิถีชีวิต ทัศนคติที่เหมือนกันได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้เชื่อมโยงเครือข่ายต่างถิ่น ช่วยกันคิดช่วยกันทำช่วยกันแก้ปัญหา แนะนำ ส่งเสริม และสนับสนุนกลุ่มของตนและเครือข่ายให้เชื่อมโยงกันจนเกิดเป็นกระบวนการทัศนคติเดียวกัน

4) พัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม ด้วยประสบการณ์การเรียนรู้ของชุมชนคลองโยง ทำให้เกิดการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมดังกล่าวโดยการปลูกต้นไม้แทนกำแพงหรือปลูกพืชก้างมุ้งหรือป้องกันสารพิษที่มาจากอากาศ การปรับสภาพดินพลิกหน้าดินให้สารเคมีหมดไปจากดิน ปลูกพืชที่มีประโยชน์ต่อดิน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 กระบวนทัศน์และหลักเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ ในการพัฒนาความสุขของเกษตรกรเกษตรอินทรีย์ จากผลการวิจัยพบว่า เกษตรอินทรีย์ของชาวคลองโยง มีวิถีชีวิตที่พอเพียง ไม่เบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่น คำนึงถึงสภาพแวดล้อม รักษาสมดุลของธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพ โดยมีระบบการจัดการนิเวศวิทยาที่คล้ายคลึงธรรมชาติและหลีกเลี่ยงการใช้สารสังเคราะห์ ผลผลิตที่ได้จึงปลอดภัยจากอันตรายสารพิษตกค้าง ทำให้ปลอดภัยทั้งผู้ผลิตผู้บริโภค และไม่ทำให้สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมลงอีกด้วย ความเชื่อและกระบวนกรคิดของเกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์นั้น ต่างมีการปรับเปลี่ยนความเชื่อและกระบวนกรคิดจากอดีตถึงปัจจุบัน จนทำให้เกิดวิถีการผลิต การแปรรูป และการจำหน่ายที่เปลี่ยนไปจากเดิม โดยมีจุดเปลี่ยนที่ตรงกันคือ การผลิตที่ไม่มุ่งเน้นด้านการเงินเพียงอย่างเดียว การเปลี่ยนแปลงการผลิตให้มีความหลากหลายรวมถึงการแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่า และเพิ่มการกระจายสินค้าตามตลาดเกษตรอินทรีย์อีกด้วย การพึ่งพาตนเองมีการรวมกลุ่มกันช่วยกันคิดช่วยกันทำช่วยกันแก้ปัญหาและเพื่อต่อรองเรื่องราวปัญหาพ่อค้าคนกลาง การเกษตรเพื่อสุขภาพ การวางแผนระยะยาวให้กับตนเองและลูกหลานในอนาคตให้ได้คุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับศาสตราจารย์ นายแพทย์วิจารณ์ พานิช แต่งเรื่องเรียนรู้คุณค่าแห่งชีวิต “Life is Learning Learning is Life” ปี พ.ศ. 2561 เสนอว่าการเรียนรู้ก่อให้เกิดผลการเรียนรู้ในหลายๆมิติไปพร้อมๆกัน ทั้งสมอง (Head) จิตใจ (Heart) และทักษะ (Hand) เป็นการเรียนรู้องค์รวม (Holistic Learning) และต้องเป็นการเรียนรู้ที่สามารถนำความรู้มาประยุกต์ใช้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning) ทั้งตนเอง ชุมชนและสังคม เป็นการเปลี่ยนแปลงถึงระดับกระบวนทัศน์

นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Chaiyawong (2013) ศึกษาเรื่องเศรษฐศาสตร์แนวพุทธกับการพัฒนาความสุข (Buddhist Economics and Happiness Creation)” ปี พ.ศ. 2556 ผลการวิจัยพบว่า เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ช่วยส่งเสริมให้คนบริโภคด้วยปัญญา มีเหตุมีผล ตรงกันข้ามกับการบริโภคในปัจจุบันนี้ที่แข่งขันกันบริโภคหรือบริโภคเพื่อหน้าตา หรือบริโภคด้วยการถูกชักนำด้วยสื่อกระแสหลัก ซึ่งได้ใช้กลยุทธ์ทางการตลาด โดยพื้นฐานพุทธศาสนาไม่ได้ปฏิเสธความมั่งคั่ง (wealth) หรือระบุว่าความมั่งคั่ง เป็นความชั่วร้ายในสองเหตุผลก็คือหนึ่งความมั่งคั่งทางวัตถุสามารถป้องกันเราจากความลำบากและความยากจน และสองช่วยเหลือมนุษย์ในการพัฒนาความเมตตากรุณา ถือเป็นกุศลจิต และทำให้สังคมมีความสุขยิ่ง ๆ ขึ้นไป เพราะความสุขที่แท้จริง มิได้เกิดจากการบริโภควัตถุแต่อย่างใด หากแต่เกิดขึ้น จากสภาวะของจิตใจภายใน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูศรีปริยัติคุณาภรณ์ แต่งเรื่อง แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ ในหลักพุทธศาสตร์ กล่าวไว้ในสรุปที่ว่า แนวคิดในทางเศรษฐกิจแบบพุทธทั้งด้านการผลิต การบริโภค และการแจกจ่าย มุ่งเน้นคุณภาพชีวิตเป็นสำคัญ ส่วนของการบริโภคนั้นให้บริโภคเท่าที่จำเป็น รู้จักประมาณไม่กักตุน ไม่บริโภคสิ่งไร้สาระ บริโภคไม่เบียดเบียน ไม่บริโภคเพื่อสร้างทุกข์ในอนาคต แต่ให้พิจารณาบริโภคเพื่อยังชีพให้ดำรงอยู่ได้ และไม่บริโภคด้วยความอยากหรือตามใจตนเอง จนหลงใหลมัวเมาขาดสติปัญญาไร้การพิจารณาใคร่ครวญไตร่ตรอง

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 กับการพัฒนาความสุขอย่างยั่งยืนของเกษตรกรเกษตรกรอินทรีย์ โดยมีรูปแบบที่พึงประสงค์ 8 ด้าน ดังนี้

1) ด้านความขยัน คือเกษตรกรมีวิริยะอุตสาหะไม่อยู่นิ่งเฉยคิดวางแผนงานอยู่ตลอดเวลาไม่ปล่อยเวลาให้ผ่านไปโดยไร้ประโยชน์ เสาะแสวงหาวิชาความรู้เพิ่มเติมอยู่เป็นประจำทั้งทางด้านสารอินทรีย์ พันธุ์พืช ขยันทำกิจกรรมเกษตรกรรมอินทรีย์ในแต่ละวัน

2) ด้านการประหยัด คือเกษตรกรมีความประหยัด อดออม รู้จักใช้จ่ายในสิ่งที่เหมาะที่ควร ไม่ใช้จ่ายเกินขอบเขตเกินฐานะ

3) ด้านความซื่อสัตย์ คือเกษตรกรมีความซื่อสัตย์ทั้งซื่อสัตย์ต่อตนเองและต่อผู้บริโภค ซื่อสัตย์ในอาชีพการงานที่จะนำไปสู่ความเชื่อมั่นและไว้วางใจของผู้ซื้อ

4) ด้านความอดทน คือเกษตรกรมีความอดทนสูงเป็นที่ตั้งในการทำเกษตรกรรมอินทรีย์ ซึ่งไม่ท้อถอย พากเพียรพยายามย่อมนจะประสบความสำเร็จ

5) ด้านวินัย คือเกษตรกรผ่านการฝึกฝนอบรมมาดีแล้วบ้าง ยังไม่ผ่านบ้างอาจจะเป็นการลงมือทำเกษตรกรรมอินทรีย์ที่มีคุณค่าด้วยวินัย คือต้องอาศัยประสบการณ์และการเรียนรู้และนำความรู้มาใช้ในการทำเกษตรกรรมอินทรีย์จนสร้างให้เป็นวินัยให้เกิดขึ้นแก่ชีวิตตนเอง

6) ด้านคุณธรรม คือเกษตรกรมีคุณธรรมดังกล่าวข้างต้นและคุณงามความดีด้านอื่น ๆ ย่อมสามารถทำงานมีเกษตรกรรมอินทรีย์เป็นต้นให้สำเร็จลงได้

7) ด้านปัญญา คือเกษตรกรมีความรอบรู้ทางด้านการทำเกษตรอินทรีย์โดยการแสวงหาความรู้อยู่ตลอดเวลา ทั้งความรู้ทางโลก และความรู้ทางด้านหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา เพื่อนำเอาความรู้ที่ตนมีมาปรับใช้ในการชีวิตการทำเกษตรอินทรีย์ให้บรรลุถึงเป้าหมายความสุขอย่างยั่งยืนที่ตนเองปรารถนา

8) ด้านสังคม คือเกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์ ควรมีการจัดการกับเครือข่ายทางด้านการทำเกษตรอินทรีย์ให้มากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นเครือข่ายผู้ผลิตคือเกษตรกรด้วยกัน เครือข่ายผู้ซื้อพ่อค้าแม่ค้าคนกลางรวมจนถึงผู้บริโภค และเครือข่ายทางด้านสถานที่จำหน่าย ให้มีความหลากหลายและสอดคล้องซึ่งกันและกันมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Phrakru Dhammathon Woradecha Acchathecho (2013) ศึกษาเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนเกษตรอินทรีย์ตามแนวพุทธธรรมเพื่อชุมชนที่ยั่งยืน ในพื้นที่ภาคกลางตอนบนปี พ.ศ.2556 ผลการวิจัยพบว่า การปรับกระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ทันธรรมชาติจึงจะอยู่รอดได้ ตั้งแต่ก่อนทำการเกษตร ระหว่างทำ และหลังทำการเกษตร เพื่อให้ได้คุณภาพที่ดีของชุมชนเกษตรกรรมอินทรีย์

ดังนั้น เกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์จากอดีตจนถึงปัจจุบันจนกว่าจะเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านกระบวนการทัศนไต้นั้น ต้องอาศัยความรู้ ความอดทน ความขยันเป็นอย่างมาก นอกจากจะใส่ใจตนเองในด้านสุขภาพแล้วก็ต้องใส่ใจถึงผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อมอีกด้วย ทำให้เกิดการพัฒนาความสุขอย่างยั่งยืนของตัวเกษตรกรเองและสร้างความสุขและความมั่นคงให้กับลูกหลานในอนาคต ดังนั้นการพัฒนาความสุขอย่างยั่งยืนของเกษตรกรอินทรีย์นั้น ต้องอาศัยการพัฒนาตนเอง พัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม แม้ผลการศึกษาจะไม่ได้ไปถึงถึงการแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้างก็ตาม แต่สะท้อนถึงความพยายามของเกษตรกรในการขัดขืน ยืนหยัด ในระดับ

บุคคล ครอบครัวและกลุ่มซึ่งอยู่ในวิสัยที่สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงได้โดยไม่มีแรงกดดันหรือต่อต้านจนเป็นปัญหาอุปสรรคสำคัญ มีผลนำไปสู่การพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น โดยการปรับเปลี่ยนความเชื่อและกระบวนการคิด การแสวงหาความรู้พัฒนาความสามารถ และการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์

1.1 เกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์ควรหาความรู้ใหม่ ๆ อยู่เสมอ เพื่อให้ทันกับเทคโนโลยีข้อมูลข่าวสารในปัจจุบัน และนำความรู้มาพัฒนาเกษตรอินทรีย์ของตนให้ดียิ่งขึ้น

1.2 เกษตรกรภาคอินทรีย์ควรรวมกลุ่มกันเพื่อสร้างอำนาจการต่อรองและช่วยกันคิด ช่วยกันทำ ช่วยกันแก้ปัญหาทางการทำเกษตรอินทรีย์ให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

1.3 ผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่มควรประชุมหารือกับเกษตรกรในชุมชน เพื่อนำข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่ได้มาพิจารณาร่วมกัน ปรับปรุงแผนการบริหารจัดการการผลิต แปรรูป และการจำหน่ายให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ศึกษาวิเคราะห์ความเสี่ยงด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อมของเกษตรกรในการทำเกษตรกรรม เพื่อเป็นแนวทางการสร้างนโยบายหรือมาตรการในการแก้ไขปัญหาอย่างถูกต้องและปฏิบัติได้จริง

2.2 ศึกษาแนวทางการสร้างนโยบายหรือมาตรการในการสนับสนุนส่งเสริมให้ดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมและปลูกป่าเพิ่ม เพื่อสร้างความสมดุลในระบบนิเวศให้หลากหลาย รวมทั้งการสร้างความรู้และเผยแพร่เทคโนโลยีในการฟื้นฟูบำรุงดิน และพัฒนาเครือข่ายเกษตรกรอาสาสมัครเพิ่มให้มากยิ่งขึ้น

References

- Bhongmakapat, T. (2011). *Happiness Development for the Modern Society*. (2nd ed.). Bangkok: Sangsan Books.
- Keawdunglek, V., & Siriratuengsuk, W. (2020). The Development of Food Safety Mechanism for Hotel Business: A Case Study of Chaing Saen District, Chiang Rai Province. *Suranaree Journal of Social Science*, 14(1), 17-32.
- Keawdunglek, V. (2019). Food Safety and Environmental Management. *Journal of Environmental Management*, 15(2), 106-125.
- Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto). (2011). *Buddhist Economics*. (15th ed.). Nakorn Pathom: J.jaroen Interprint.
- Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto). (2015). *Dictionary of Buddhism*. (15th ed.). Bangkok: Phlithamma.

- Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto). (1998). *Sustainable Development*. Bangkok: Komol Keemthong Foundation.
- Pramaha Prakasit Thitipasitthikorn. (2020). Conscious Building the Good Citizenship in Community development and Urbanized Buddhist Community in Nakhon Pathom Province. *Journal of Multidisciplinary in Humanities and Social Sciences*, 3(1), 63-80.
- The National Economic and Social Development Board. (2016). *National Economic and Social Development Plan No. 12 B.E. 2560-2564*. Bangkok: Office of the Prime Minister.

รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตครูในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงาน

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*

A Development Model of Teacher's Quality of Life in Small-Sized Schools under the Office of Basic Education Commission

¹สาธิต ทรัพย์รวงทอง และ ²วรารภรณ์ ทรัพย์รวงทอง

¹Satorn Subruangthong and ²Waraporn Subruangthong

¹คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

²คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

¹Faculty of Education, Nakhon Sawan Rajabhat University, Thailand.

²Faculty of Humanities and Social Sciences, Thepsatri Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author. Email: satorn.s@nsru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์องค์ประกอบของคุณภาพชีวิตครูในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) สร้างรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตครูในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และ 3) ประเมินรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตครูในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการวิจัยผสมผสาน โดยการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และ การใช้แบบสอบถามกับผู้บริหารโรงเรียน และ ครูผู้สอน จำนวน 728 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์องค์ประกอบ การวิเคราะห์เนื้อหา และการนำเสนอรูปแบบโดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 11 ท่าน

ผลการวิจัย พบว่า 1) องค์ประกอบของคุณภาพชีวิตครูในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่ามี 6 องค์ประกอบได้แก่ ด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร ด้านเงินเดือนและสวัสดิการ ด้านเจตคติต่อโรงเรียน ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพของโรงเรียน ด้านความมั่นคงและความก้าวหน้าในวิชาชีพ และ ด้านการพัฒนาความรู้ความสามารถ 2) รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตครูในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ส่วนที่หนึ่ง ส่วนนำ ได้แก่ หลักการแนวคิด วัตถุประสงค์ของรูปแบบ และเป้าหมายของรูปแบบ ส่วนที่สอง เนื้อหา ได้แก่ องค์ประกอบของรูปแบบ 6 ด้าน และระบบงานและกลไกของรูปแบบ ส่วนที่สาม เงื่อนไขความสำเร็จของรูปแบบ ผลการตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตครูในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงาน

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า รูปแบบมีความเหมาะสม และ 3) ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตครูในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความถูกต้องอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.51$) ความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.45$) ความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.36$) และการใช้ประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.73$)

คำสำคัญ: คุณภาพชีวิต; ครู; โรงเรียนขนาดเล็ก

Abstract

The purposes of this research were to: 1) analyze the factors of the teacher's quality of life in small-sized schools under the Office of Basic Education Commission, 2) develop the development model of the teacher's quality of life in small-sized schools under the Office of Basic Education Commission, and 3) evaluate the development model of the teacher's quality of life in small-sized schools under the Office of Basic Education Commission. Mix-method research was employed by studying documents, in-depth-interviewing, and using questionnaires with 728 school administrators and teachers. The statistics were frequency, percentages, mean, standard deviation, factor analysis, and content analysis. The connoisseurship of 11 experts was held for the model presentation.

The research findings were as follows: 1. The factors of the teacher's quality of life in small-sized schools under the Office of Basic Education Commission comprised 6 factors as follows: 1) leadership of administrator, 2) salary and welfare, 3) attitude to school, 4) physical aspect of school, 5) professional security and progress, and 6) knowledge development, 2. The development model of the teacher's quality of life in small-sized schools under the Office of Basic Education Commission was composed of 3 parts: part 1 was the introduction including concept, purpose, and goal of the model, part 2 was the content comprised 6 aspects and work system and mechanics, and part 3 was the successful condition of the model. The evaluation results of the teacher's quality of life in small-sized schools under the Office of Basic Education Commission was proper, and 3. The evaluation results of the teacher's quality of life in small-sized schools under the Office of Basic Education Commission, the accuracy was at the highest level ($\bar{x} = 4.51$), the propriety was at the high level ($\bar{x} = 4.45$), the feasibility was at the high level ($\bar{x} = 4.36$), and the utility was at the highest level ($\bar{x} = 4.73$).

Keywords: quality of life; teacher; small-sized school

บทนำ

จากหลักการของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่แก้ไขเพิ่มเติมกำหนดความมุ่งหมายและหลักการของการจัดการศึกษา ในมาตรา 6 ที่กำหนดไว้ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติ ปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” และมาตรา 8 ได้กำหนดหลักการจัดการศึกษาให้ยึดหลักการ 3 ประการคือ เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และการพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง (Ministry of Education Thailand, 2003) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) มีโรงเรียนในสังกัดกระจายไปทุกพื้นที่ของประเทศไทย ซึ่งเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ในปี 2562 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีโรงเรียนขนาดเล็กในสังกัด จำนวน 15,158 โรงเรียน โดยเขตภาคเหนือ มี 3,659 โรงเรียน นักเรียน 21,1460 คน ครู 23,490 คน สัดส่วนครูต่อนักเรียน 1:9 ภาคกลาง 2,550 โรงเรียน นักเรียน 177,092 คน ครู 17,942 คน สัดส่วนครูต่อนักเรียน 1:10 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 7,231 โรงเรียน นักเรียน 469,416 คน ครู 48,490 คน สัดส่วนครูต่อนักเรียน 1:10 และภาคใต้ 1,718 โรงเรียน นักเรียน 123,863 คน ครู 13,157 คน สัดส่วนครูต่อนักเรียน 1:9 และโรงเรียนขนาดเล็กมีแนวโน้มสูงขึ้นทุกปี (Chityawong, 2019)

ขนาดของโรงเรียนเป็นไปตามลักษณะของชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ โรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่อยู่ในชุมชนขนาดเล็ก ประชากรมีฐานะยากจน ส่งผลกระทบต่อการระดมทรัพยากรเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียน ปัญหาที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานประสบเกี่ยวกับโรงเรียนขนาดเล็ก คือการที่โรงเรียนไม่สามารถสะท้อนถึงคุณภาพ และประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาได้ เนื่องจาก โรงเรียนขนาดเล็กมีต้นทุนในการจัดการเรียนการสอนต่อหัวสูงกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ โรงเรียนขนาดเล็กได้รับการจัดสรรงบประมาณโดยคิดเป็นรายหัวนักเรียน จึงมีเงินงบประมาณน้อย ส่งผลให้โรงเรียนขนาดเล็กขาดอุปกรณ์ เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ส่งผลให้ประสิทธิภาพทางการศึกษาลดลง (Fanchian, 2019)

คุณภาพชีวิตนั้นเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ทุกคน อันหมายถึงการมีชีวิตความเป็นอยู่อย่างมีความสุข ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และเศรษฐกิจอันเนื่องมาจากการได้รับการตอบสนองและความต้องการในด้านต่าง ๆ อย่างเพียงพอและเหมาะสม (Lawton, 1977) คุณภาพชีวิตมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศเป็นอย่างมาก เห็นได้จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 เป็นต้นมา ที่มีจุดเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิต การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การยกระดับคุณภาพชีวิต คนเป็นศูนย์กลาง การพัฒนา ปัญหาที่สำคัญและส่งผลต่อประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา คือปัญหาคุณภาพชีวิตครูเนื่องจาก ครูเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งต่อคุณภาพการศึกษา การขาดแคลนครูที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง จำนวนครูไม่ครบชั้น แต่อัตราครูเกินเมื่อเทียบกับเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (สำนักงาน ก.ค.ศ.) เนื่องจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสัดส่วนครู 1 คน ต่อนักเรียน 20 คน ทำให้เกิดปัญหาครูไม่ครบชั้น ครูไม่ครบตามรายวิชาเอก ไม่มีทักษะการสอน ขาดการพัฒนาบุคลากรครูจึงต้องรับภาระหนักสอนหลายระดับชั้น หลายวิชา ครูสอนไม่เต็มเวลาเนื่องจากมีภารกิจอื่นนอกเหนือจาก

งานสอน ระหว่างปีงบประมาณ 2552 - 2562 มีครูและบุคลากรทางการศึกษาเกษียณอายุราชการรวมทั้งสิ้น 192,285 คน นอกจากนี้ครูยังมีปัญหาหนี้สินทั้งในระบบและนอกระบบจากแหล่งเงินกู้ ที่สำคัญ จำนวน 5 แหล่ง คือ 1. สหกรณ์ออมทรัพย์ครู หนี้สินที่กู้ยืม จำนวน 663,152.64 ล้านบาท 2. สินเชื่อโครงการพัฒนาชีวิตครู จำนวนเงินกู้ 27,317.49 ล้านบาท 3. สินเชื่อของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิภาพและสวัสดิการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวนเงินกู้รวม 488,428.24 ล้านบาท 4. เงินทุนหมุนเวียนเพื่อแก้ไขปัญหาหนี้สินข้าราชการครูของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (สำนักงาน ก.ค.ศ.) จำนวนเงินกู้รวม 829.68 ล้านบาท และ 5. เป็นแหล่งเงินกู้ที่ไม่สามารถตรวจสอบได้ เช่น บัตรเครดิต เงินกู้บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ เงินกู้จากสินค้าเงินผ่อน เงินกู้นอกระบบ และยังพบปัญหาการรับทราบข่าวสารทางราชการล่าช้า ขาดสวัสดิการด้านที่พักอาศัย มีปัญหาการเดินทางไกลไม่สะดวก มีความกังวลใจกับความก้าวหน้าในวิชาชีพ ทำให้ครูขาดความกระตือรือร้น ขาดขวัญและกำลังใจ ครูไม่มีความสุขกับการประกอบวิชาชีพ (Wongsamarn, 2015)

จากที่กล่าวมาข้างต้นเห็นได้ว่าครูเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ครูเป็นผู้มีบทบาทและมีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพของนักเรียน และการพัฒนาคุณภาพของการศึกษาโดยรวม ปัญหาคุณภาพชีวิตครูจึงทำให้เกิดปัญหาที่สำคัญคือปัญหาที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงานของครู (Chityawong, 2019) ผู้บริหารจะต้องธำรงรักษาครูไว้ โดยเฉพาะครูที่มีความรู้ความสามารถเพื่อให้ครูเหล่านั้น ปฏิบัติงานในหน่วยงานได้เป็นเวลานาน ๆ โดยจงใจให้ครูเกิดความพึงพอใจ ปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจทุ่มเทอุทิศเวลา ทำให้การปฏิบัติงานเต็มไปด้วยความสุข มีความรู้สึกว่าได้มีส่วนร่วมในการเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียนเกิดความรักและพร้อมที่จะร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ทำให้ไม่คิดโอนย้ายไปยังโรงเรียนหรือหน่วยงานอื่น จึงเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งที่ต้องมีการพัฒนาคุณภาพชีวิตครูควบคู่ไปกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ดังนั้นการศึกษาครั้งนี้จึงเป็นการศึกษาเพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตครูในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งข้อมูลจากการศึกษาครั้งนี้จะมีประโยชน์ในการนำไปพิจารณาปรับปรุงแก้ไข และประกอบการวางแผนการดำเนินงาน ช่วยกำหนดแนวทางที่จะอำนวยความสะดวกในการพัฒนาคุณภาพชีวิตครูในโรงเรียนขนาดเล็กต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบของคุณภาพชีวิตครูในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตครูในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. เพื่อประเมินรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตครูในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยผสมผสาน (Mix method Research) เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตครูในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัยเป็น 3 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 วิเคราะห์องค์ประกอบของของคุณภาพชีวิตครูในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตครู และสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้เชี่ยวชาญทั้งในระดับนโยบาย ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนที่มีประสบการณ์ด้านการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กที่ได้รับรางวัลโรงเรียนขนาดเล็กที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ รวมทั้งสิ้น 11 คน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ โรงเรียนขนาดเล็กในเขตภาคเหนือ จำนวน 3,659 โรงเรียน ซึ่งแต่ละโรงเรียนประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน 1 คน ครูผู้สอน 1 คน กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้โรงเรียนเป็นหน่วยสุ่ม ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจากการเปิดตารางเครซี และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 364 โรงเรียน ๆ ละ 2 คน รวม 728 คน และทำการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling) (Subruangthong, 2017)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่า IOC 0.80 ขึ้นไปทุกข้อ มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.98

3. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การวิเคราะห์ใช้สถิติพื้นฐาน คือ ค่าความถี่ (f) ค่าร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการวิเคราะห์ใช้สถิติการทดสอบสมมติฐาน คือ การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis: EFA)

ขั้นตอนที่ 2 สร้างรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตครูในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดำเนินการดังนี้

นำผลการวิเคราะห์องค์ประกอบคุณภาพชีวิตครู มาร่างรูปแบบคุณภาพชีวิตครูในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. ตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบคุณภาพชีวิตครูในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 11 คน เลือกแบบเจาะจง โดยจัดสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship)

2. การสร้างคู่มือ และประเมินความเหมาะสมของคู่มือ 1) (ร่าง)รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตครูในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) เอกสารประกอบการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ 3) แบบตรวจสอบความเหมาะสม ของรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตครูในโรงเรียนขนาดเล็ก

สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และ 4)และคู่มือการใช้รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตครู ในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์ เนื้อหา

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินรูปแบบคุณภาพชีวิตครูในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 20 คน ซึ่งประสบความสำเร็จในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก ได้รับรางวัลโรงเรียนขนาดเล็กที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือในการวิจัยได้แก่ แบบประเมิน ด้านความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความ เป็นประโยชน์ การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตครูในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สามารถสรุปผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 วิเคราะห์องค์ประกอบของคุณภาพชีวิตครูในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่ามี 6 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) ด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร 2) ด้านเงินเดือนและสวัสดิการ 3) ด้านเจตคติต่อโรงเรียน 4) ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพของโรงเรียน 5) ด้านความมั่นคงและความก้าวหน้าในวิชาชีพ และ 6) ด้านการพัฒนาความรู้ความสามารถ ดังนี้

1.1 องค์ประกอบที่ 1 ด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร ซึ่งมีองค์ประกอบที่สังเกตได้ จำนวน 14 ตัวแปร ได้แก่ 1) การรับฟังความคิดเห็นในการปฏิบัติงาน 2) การให้ความเป็นกันเองในการปฏิบัติงาน 3) การให้คำปรึกษาเมื่อเกิดปัญหาในการปฏิบัติงาน 4) การใส่ใจในความเป็นอยู่ของครู 5) การสร้างแรงจูงใจในการทำงานให้กับครู 6) การได้รับความเป็นธรรม 7) การประเมินผลการปฏิบัติงานของครูด้วยความเป็นธรรม 8) ยินดีกับความก้าวหน้าของครู 9) สร้างการยอมรับ 10) การมอบหมายงานจากผู้บริหารมีความชัดเจน 11) สร้างขวัญกำลังใจ 12) การเอาใจใส่ในความเป็นอยู่ของครู 13) การแจ้งผลประเมินการปฏิบัติงานโดยตรง และ 14) สร้างการทำงานเป็นทีม มีค่าน้ำหนักขององค์ประกอบที่สังเกตได้ตั้งแต่ .54 ถึง .75 มีค่าความแปรปรวนขององค์ประกอบเท่ากับ 12.82 และมีค่าร้อยละของความแปรปรวนขององค์ประกอบเท่ากับ 13.93

1.2 องค์ประกอบที่ 2 ด้านเงินเดือนและสวัสดิการ ซึ่งมีองค์ประกอบที่สังเกตได้ จำนวน 14 ตัวแปร ได้แก่ 1) เงินเดือนที่ได้รับมีความเพียงพอกับค่าครองชีพในปัจจุบัน 2) การได้รับสวัสดิการเทียบเท่ากับหน่วยงานอื่น 3) เงินเดือนมีความเหมาะสมกับความรู้ความสามารถ 4) ค่าตอบแทนเป็นไปตามที่คาดหวัง 5) การปรับอัตราเงินเดือนเป็นไปอย่างเหมาะสม 6) ได้รับเงินเดือนและสวัสดิการตามระยะเวลาแน่นอน 7) โครงสร้างเงินเดือนชัดเจนเปิดเผย 8) ภาระงานเหมาะสมกับเงินเดือน 9) ระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานมีความเป็นธรรม 10) ค่าตอบแทนสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน 11) การจ่ายค่าตอบแทนการปฏิบัติงานล่วงหน้า 12) การมีสวัสดิการด้านการรักษาพยาบาลมีความเพียงพอ 13) การมีสวัสดิการค่าเล่าเรียนบุตรมีความเหมาะสม และ 14) การมีสวัสดิการด้านที่อยู่อาศัย มีค่าน้ำหนักขององค์ประกอบที่สังเกตได้

ตั้งแต่ .52 ถึง .79 มีค่าความแปรปรวนขององค์ประกอบเท่ากับ 12.358 และมีค่าร้อยละของความแปรปรวนขององค์ประกอบเท่ากับ 13.43

1.3 องค์ประกอบที่ 3 ด้านเจตคติต่อโรงเรียน ซึ่งมีองค์ประกอบที่สังเกตได้ จำนวน 11 ตัวแปร ได้แก่ 1) มีความเต็มใจที่จะทุ่มเทพยายามปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย 2) มีความภาคภูมิใจในการกล่าวถึงโรงเรียน 3) มีความภาคภูมิใจที่ได้ปฏิบัติงานที่โรงเรียน 4) มีความรู้สึกผูกพันต่อโรงเรียน 5) มีการปกป้องชื่อเสียงของโรงเรียน 6) มีนำเสนอภาพลักษณ์ที่ดีของโรงเรียน 7) มีความภูมิใจที่เป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียน 8) โรงเรียนมีการดำเนินงานที่มีคุณภาพ 9) การให้หลักประกันความมั่นคงในอาชีพ 10) มีความตั้งใจทำงานที่โรงเรียนจนเกษียณอายุราชการ และ 11) บุคลากรในโรงเรียนมีความรักและความเอื้ออาทรต่อกัน มีค่าน้ำหนักขององค์ประกอบที่สังเกตได้ตั้งแต่ .52 ถึง .84 มีค่าความแปรปรวนขององค์ประกอบเท่ากับ 10.49 และมีค่าร้อยละของความแปรปรวนขององค์ประกอบเท่ากับ 11.40

1.4 องค์ประกอบที่ 4 ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพของโรงเรียน ซึ่งมีองค์ประกอบที่สังเกตได้ จำนวน 10 ตัวแปร ได้แก่ 1) สภาพแวดล้อมถูกสุขลักษณะ 2) โรงเรียนตั้งอยู่ในสถานที่ปราศจากมลภาวะ 3) มีความปลอดภัยในการทำงาน 4) สภาพแวดล้อมเอื้อต่อการทำงาน 5) สภาพแวดล้อมในโรงเรียนส่งเสริมให้มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตดี 6) โรงเรียนปราศจากมลภาวะทางเสียง 7) มีพื้นที่เพื่อการพักผ่อนเพียงพอ 8) มีสิ่งอำนวยความสะดวกเพียงพอ 9) บริเวณต่างๆ ในโรงเรียนมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย และ 10) การจัดห้องเรียนมีความเหมาะสมสอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้ มีค่าน้ำหนักขององค์ประกอบที่สังเกตได้ตั้งแต่ .57 ถึง .75 มีค่าความแปรปรวนขององค์ประกอบเท่ากับ 8.28 และมีค่าร้อยละของความแปรปรวนขององค์ประกอบเท่ากับ 8.99

1.5 องค์ประกอบที่ 5 ด้านความมั่นคงและความก้าวหน้าในวิชาชีพ ซึ่งมีองค์ประกอบที่สังเกตได้ จำนวน 6 ตัวแปร ได้แก่ 1) มีระบบส่งเสริมความก้าวหน้าในอาชีพที่ชัดเจน 2) หลักเกณฑ์การเลื่อนตำแหน่งคำนึงถึงความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ 3) มีโอกาสวางแผนการทำงานด้วยตัวเอง 4) มีโอกาสค้นหาวิธีการทำงานใหม่ๆ 5) มีโอกาสในการทำงานที่มีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบเพิ่มมากขึ้น และ 6) มีการประเมินผลการปฏิบัติงานด้วยตนเอง มีค่าน้ำหนักขององค์ประกอบที่สังเกตได้ตั้งแต่ .52 ถึง .65 มีค่าความแปรปรวนขององค์ประกอบเท่ากับ 5.78 และมีค่าร้อยละของความแปรปรวนขององค์ประกอบเท่ากับ 6.29

1.6 องค์ประกอบที่ 6 ด้านการพัฒนาความรู้ความสามารถ ซึ่งมีองค์ประกอบที่สังเกตได้ จำนวน 4 ตัวแปร ได้แก่ 1) ได้รับโอกาสในการปฏิบัติงานตามความถนัด 2) ได้รับการอบรมเพื่อพัฒนาความรู้อย่างสม่ำเสมอ 3) ได้รับโอกาสในการทำงานที่ต้องใช้ความรู้และความชำนาญที่เพิ่มขึ้น และ 4) มีการพัฒนาความรู้ความสามารถและสมรรถนะจากการทำงานในหน้าที่ มีค่าน้ำหนักขององค์ประกอบที่สังเกตได้ตั้งแต่ .50 ถึง .75 มีค่าความแปรปรวนขององค์ประกอบเท่ากับ 3.39 และมีค่าร้อยละของความแปรปรวนขององค์ประกอบเท่ากับ 3.69

วัตถุประสงค์ที่ 2 สร้างรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตครูในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า

2.1 รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตครูในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 3 ส่วน ส่วนที่หนึ่ง ส่วนนำ ได้แก่ หลักการแนวคิด วัตถุประสงค์ของรูปแบบ และเป้าหมายของรูปแบบ ส่วนที่สอง เนื้อหา ได้แก่ องค์ประกอบของรูปแบบ 6 ด้าน ประกอบด้วย ด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร ด้านเงินเดือนและสวัสดิการ ด้านเจตคติต่อโรงเรียน ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพของโรงเรียน ด้านความมั่นคงและความก้าวหน้าในวิชาชีพ และด้านการพัฒนาความรู้ความสามารถ และระบบงานและกลไกของรูปแบบ ส่วนที่สาม เงื่อนไขความสำเร็จของรูปแบบ

2.2 ผลการตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตครูในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) จำนวน 11 คน มีความเห็นว่ารูปแบบมีความเหมาะสม

วัตถุประสงค์ที่ 3 การประเมินรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตครูในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า มีความถูกต้องอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$) ความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.45$) ความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.36$) และการใช้ประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.73$) และผลการตรวจสอบคู่มือการใช้รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตครูในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า มีความเหมาะสมในระดับมาก ($\bar{X} = 4.45$) และเมื่อพิจารณาตามรายการประเมิน มีผลการประเมินในระดับมากที่สุดในด้านคู่มือสามารถทำความเข้าใจได้ง่ายและสะดวกต่อการนำไปใช้ สำหรับรายการประเมินที่เหลือมีผลการประเมินอยู่ในระดับมากทุกรายการ

องค์ความรู้ใหม่

รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตครูในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีรายละเอียด ดังนี้

ส่วนที่ 1 ส่วนนำ

1. หลักการแนวคิดทฤษฎีพื้นฐานของรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิต
2. วัตถุประสงค์ของรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตครูในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. เป้าหมายของรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตครูในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ส่วนที่ 2 เนื้อหา

1. องค์ประกอบของรูปแบบ 6 ด้าน ประกอบด้วย ด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร ด้านเงินเดือนและสวัสดิการ ด้านเจตคติต่อโรงเรียน ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพของโรงเรียน ด้านความมั่นคงและความก้าวหน้าในวิชาชีพ ด้านการพัฒนาความรู้ความสามารถ
2. ระบบงานและกลไกของรูปแบบประกอบด้วย 4 ขั้นตอน (1)การประเมินความต้องการในการพัฒนา (2)การเตรียมการพัฒนา (3)การดำเนินการพัฒนา (4)การติดตามและประเมินผลการพัฒนา

ส่วนที่ 3 เจาะใจความสำเร็จ

1. ผู้บริหารระดับเขตพื้นที่ต้องมีความเข้าใจและให้การสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิต
2. ครูต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาตนเองตามรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตครบทุกขั้นตอนของกระบวนการพัฒนา
3. สำนักงานเขตพื้นที่หรือโรงเรียนที่นำรูปแบบไปใช้ต้องทำความเข้าใจและปรับเปลี่ยนรูปแบบให้เข้ากับสถานการณ์หรือบริบท ลักษณะของครูผู้เข้ารับการพัฒนาดังกล่าวได้อย่างเหมาะสม
4. รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของครูควรเปิดโอกาสให้ครูผู้เข้ารับการพัฒนามีส่วนร่วมในการนำ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า องค์ประกอบคุณภาพชีวิตครูในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร 2) ด้านเงินเดือนและสวัสดิการ 3) ด้านเจตคติต่อโรงเรียน 4) ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพของโรงเรียน 5) ด้านความมั่นคงและความก้าวหน้าในวิชาชีพ 6) ด้านการพัฒนาความรู้ความสามารถ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะทุกองค์ประกอบมีความสำคัญต่อคุณภาพชีวิตครูในโรงเรียนขนาดเล็กสอดคล้องกับ ฮิวส และคัมมิง (Huse, and Cumming, 1985) เสนอองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตว่าประกอบด้วย 1) ค่าตอบแทนที่เหมาะสมและเป็น 2) สิ่งแวดล้อมที่มีความปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพ 3) การพัฒนาความสามารถของบุคคล 4) ความก้าวหน้าและมั่นคงในงาน 5) สิทธิทางกฎหมายที่เป็นธรรม 6) การมีส่วนร่วมในสังคมหรือการบูรณาการทางสังคม 7) ความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน 8) การเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับสังคม องค์ประกอบของคุณภาพชีวิตตามแนวคิดของ วอลตัน (Walton, 1973) ประกอบด้วย 1) ค่าตอบแทนที่เป็นธรรมและเพียงพอ 2) สิ่งแวดล้อมที่ถูกลักษณะและปลอดภัย 3) เปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานได้พัฒนาความรู้ความสามารถได้เป็นอย่างดี 4) ลักษณะงานที่ส่งเสริมความเจริญเติบโตและความมั่นคงให้แก่ผู้ปฏิบัติงาน 5) ลักษณะงานมีส่วนส่งเสริมด้านบูรณาการทางสังคมของผู้ปฏิบัติงาน 6) ลักษณะงานที่ตั้งอยู่บนฐานของกฎหมายหรือกระบวนการยุติธรรม 7) ความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงานโดยส่วนรวม 8) ลักษณะงานมีส่วนเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับสังคมโดยตรง และผลงานวิจัยของ Ladarom (1990) องค์ประกอบที่สำคัญของคุณภาพชีวิต คือ ค่าจ้างและสวัสดิการ สภาพการทำงาน ความปลอดภัยในการทำงาน และการคุ้มครองแรงงาน สอดคล้องกับ Lewis (2001) ได้ศึกษาองค์ประกอบภายในและภายนอกที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานในศูนย์ดูแลรักษาสุขภาพ ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงาน ได้แก่ ค่าตอบแทนและผลประโยชน์ที่เหมาะสม รูปแบบการนิเทศ คุณลักษณะและบทบาทผู้นำองค์กร

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า 2.1 ผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตครูในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานประกอบด้วย 3 ส่วน ส่วนที่หนึ่ง ส่วนนำ ได้แก่ หลักการแนวคิด วัตถุประสงค์ของรูปแบบ และเป้าหมายของรูปแบบ ส่วนที่สอง เนื้อหา ได้แก่ องค์ประกอบของรูปแบบ 6 ด้าน และระบบงานและกลไกของรูปแบบ ส่วนที่สาม เงื่อนไขความสำเร็จของรูปแบบ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย Ayuwat (2009); Wattana (2017) พบว่า รูปแบบ ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ส่วนนำ ส่วนที่ 2 ส่วนเนื้อหา และ ส่วนที่ 3 เงื่อนไขความสำเร็จ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Verdin (2015) พบว่า 1) ลักษณะของโรงเรียนและปัจจัยการมีส่วนร่วมที่ก่อให้เกิดความสำเร็จ เช่น ที่ตั้งของโรงเรียน 2) การปรับปรุงพื้นที่และปัจจัยความก้าวหน้า เช่น ทักษะด้านวิชาการและอาชีพของนักเรียน และ 3) เป้าหมายและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จทางธุรกิจ

2.2 ผลการตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตครูในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า รูปแบบมีความเหมาะสม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตครูในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้รับการยืนยันจากผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถพร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะในหลายมุมมองเพื่อให้ได้รูปแบบและคู่มือที่มีความเหมาะสม สามารถนำไปใช้กับโรงเรียนขนาดเล็กได้ ดังที่ Pongkangsananant (2007) ที่ได้เสนอว่า การประเมินรูปแบบประกอบด้วยการประเมินรูปแบบเพื่อศึกษาความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปปฏิบัติในสถานศึกษา สอดคล้องกับ Serypab (2005) ศึกษาเรื่องการพัฒนาแบบการประเมินภายในของโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน พบว่ารูปแบบการประเมินภายในโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชนที่พัฒนาขึ้น มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับได้ตามเกณฑ์คุณภาพงานประเมิน ทั้งด้านการใช้ประโยชน์ ความเป็นไปได้อย่างเหมาะสม และความถูกต้อง ในระดับมาก นอกจากนี้ยังมีความเหมาะสม และสอดคล้องกับกฎระเบียบของโรงเรียนในระดับมากที่สุด

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า การประเมินรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตครูในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความถูกต้องอยู่ในระดับมากที่สุด ความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก และการใช้ประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด และผลการตรวจสอบคู่มือ พบว่า คู่มือมีความเหมาะสมในระดับมาก และเมื่อพิจารณาตามรายการประเมิน พบว่า มีผลการประเมินในระดับมากที่สุด ในด้านคู่มือสามารถทำความเข้าใจได้ง่าย และสะดวกต่อการนำไปใช้ สำหรับรายการประเมินที่เหลือมีผลการประเมินอยู่ในระดับมากทุกรายการ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะมีการดำเนินการที่ผ่านกระบวนการต่าง ๆ มาอย่างเป็นขั้นตอนและเหมาะสม โดยเฉพาะการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทั้งในระดับนโยบาย ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนที่มีประสบการณ์ด้านการบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก รวมทั้งในการสร้างรูปแบบ มีการรอบแนวคิดหลักการ ทฤษฎี ของนักวิชาการต่าง ๆ ตลอดจนได้ผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบ ได้รับข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ ที่ปรึกษา ทำให้รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตครูในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้อย่างเหมาะสม ความเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Thongngam (2011) ที่พบว่ารูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ทั้ง 6

องค์ประกอบ มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความถูกต้อง และใช้ประโยชน์ได้จริง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Bunpong (2017) ที่พบว่า รูปแบบการบริหารเครือข่ายสถานศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ Wattana (2017) ที่พบว่า การประเมินรูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียน สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด มีความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับ Ayuwat (2009) พบว่าแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็ก ประกอบด้วย แนวคิดและหลักการ ยุทธศาสตร์ และคุณลักษณะของสถานศึกษาขนาดเล็ก มีประโยชน์และนำไปใช้ได้จริง

สรุป

รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตครูในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานประกอบด้วย 3 ส่วน ส่วนที่หนึ่ง ส่วนนำ เป็นการแสดงให้เห็นถึงหลักการแนวคิดทฤษฎีพื้นฐานของรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิต วัตถุประสงค์ของรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตครูในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และเป้าหมายของรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตครูในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เกิดกับครูโดยตรง และส่งผลต่อผู้เรียนและสถานศึกษา เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันและความต้องการในการพัฒนาคุณภาพชีวิตครู ส่วนที่สอง เนื้อหา มี 2 ส่วน ได้แก่ 1) องค์ประกอบของรูปแบบ 6 ด้าน ประกอบด้วย ด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร ด้านเงินเดือนและสวัสดิการ ด้านเจตคติต่อโรงเรียน ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพของโรงเรียน ด้านความมั่นคงและความก้าวหน้าในวิชาชีพ ด้านการพัฒนาความรู้ความสามารถ และ 2) ระบบงานและกลไกของรูปแบบ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน 1) การประเมินความต้องการในการพัฒนา 2) การเตรียมการพัฒนา 3) การดำเนินการพัฒนา 4) การติดตามและประเมินผลการพัฒนา เมื่อมีการตกลงในการพัฒนาคุณภาพชีวิตต้องดำเนินการตามระบบและกลไกของรูปแบบ และส่วนที่สาม เจาะลึกความสำเร็จของรูปแบบ โดย 1) ผู้บริหารระดับเขตพื้นที่ต้องมีความเข้าใจและให้การสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิต 2) ครูต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาตนเองตามรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตครบทุกขั้นตอนของกระบวนการพัฒนา 3) สำนักงานเขตพื้นที่หรือโรงเรียนที่นำรูปแบบไปใช้ต้องทำความเข้าใจและปรับเปลี่ยนรูปแบบให้เข้ากับสถานการณ์หรือบริบท ลักษณะของครูผู้เข้ารับการพัฒนาได้อย่างเหมาะสม 4) รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของครูควรเปิดโอกาสให้ครูผู้เข้ารับพัฒนามีส่วนร่วมในการนำเทคนิคและวิธีการพัฒนามาประยุกต์ใช้

ข้อเสนอแนะ

จากข้อค้นพบที่ได้จากการพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตครูในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 หน่วยงานระดับนโยบาย เช่น สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรกำหนดนโยบายเกี่ยวกับเงินเดือนและค่าตอบแทนพิเศษให้กับครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดเล็ก เพื่อเป็นการสร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานในหน้าที่อย่างมีคุณภาพ

1.2 ผู้บริหารโรงเรียน ควรส่งเสริมให้ครูได้รับการพัฒนาความรู้ความสามารถ มีการมอบหมายภาระงานที่ต้องใช้ความรู้ ความสามารถที่สูงขึ้น ให้สอดคล้องกับสมรรถนะของครูในศตวรรษที่ 21 เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาตนเองของครู และเป็นการส่งเสริมให้เลื่อนวิทยฐานะ

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยในครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตครูในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สะท้อนคุณภาพชีวิตครูเชิงลึกเพื่อให้เห็นสภาพและปัญหาที่แท้จริง

2.2 ควรมีการศึกษาพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตครูในสังกัดอื่น ๆ กำหนดเป็นคู่มือในการทำงานให้สอดคล้องกับบริบทในการทำงานของแต่ละสังกัดเพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตครูให้ดียิ่งขึ้น

2.3 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของครูในแต่ละสังกัดเพื่อเป็นแนวทางหรือทางเลือกในการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของครู เพื่อให้ครูในแต่ละสังกัดให้มีคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดีต่อไป

2.4 ควรมีการศึกษานำนโยบายการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็กไปปฏิบัติเพื่อเป็นแนวทางในการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็กที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษา

References

- Ayuwat, T. (2009). *Best practices in academic administration of small-size basic education school*. (Doctoral Dissertation) Silpakorn University. Bangkok.
- Bunpong, N. (2017). *A Proposed Model for School Network Management of the Primary Educational Service Area Office*. (Doctoral Dissertation). Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University. Ayutthaya.
- Chityawong, S. (2019). *OBEC policy management for small schools*. Retrieved Sep 21, 2019, from <https://moe360.blog/2019/09/03/นโยบายโรงเรียนขนาดเล็ก/>.
- Fanchian, N. (2019). *Small school Burdens or opportunities And the model of small school development*. Retrieved May 3, 2019, from <https://www.trueplookpanya.com/blog/content/71918/-teaartedu-teaart-teaarttea->.
- Ladarom, C. (1990). Effects on human resource development, quality of life. And the Thai economy. *People Journal*, 1(4), 27 -28.

- Huse, E. F., & Cummings, T. G. (1985). *Organization Development and Change*. (3rd ed.) St. Paul, MN: West.
- Lawton, J. T. (1977). *The Development of Causal and Logical connectives in children*. Retrieved May 15, 2019, from <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.2044-8279.1977.tb03005>.
- Lewis, D. et al. (2001). *Extrinsic and intrinsic determinants of quality of work life*. Retrieved May 3, 2019, from <https://www.ingentaconnect.com/content/mcb/211;jsessionid=8hn251dwr814.alexandra>.
- Ministry of Education Thailand. (2003). *National education 1999 Amendment (Version 2) B.E. 2545*. Retrieved Feb 12, 2019, from <http://www.en.moe.go.th/enMoe2017/index.php/policy-and-plan/policies-of-ministry-of-education>.
- Pongkangsananant, A. (2007) *The Development of the model for providing nonformal education in basic education institutions for promoting lifelong education*. (Doctoral Dissertation). Srinakharinwirot University. Bangkok.
- Serypad, J. (2005). Development of an Internal Evaluation Model for Use in Private Vocational Schools. *Journal of Education Research and Measurement*, 3(1), 178-195.
- Subruangthong, S. (2017). *Educational Research Methodology*. (4th ed.) Nakhon Sawan : Nakhon Sawan Rajabhat University.
- Thongngam, W. (2554) *The model of academic administration in Bangkok metropolitan administration school*. (Doctoral Dissertation). Silpakorn University. Bangkok.
- Turnbull, V.G. (2015). *The Profitability for Businesses in School Business Partnerships*. (Doctoral Dissertation). University of Texas Southern. Texas (USA).
- Walton, R. E. (1973). Quality of work life: what is it?. *Sloan Management Review*, 15(1), 11-21.
- Wattana, A. (2018) *The Model of Administration for Excellence of Schools under the Provincial Administrative Organization*. (Doctoral Dissertation). Nakhon Sawan Rajabhat University. Nakhon Sawan.
- Wongsamarn, S. (2015). *Guidelines for solving the problem of teacher civil servants*. Retrieved Sep 18, 2019, from <https://www.moe.go.th/กำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหา>.

การพัฒนาเทคนิคการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ เพื่อยกระดับผล การทดสอบ
การศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) รายวิชาภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร*

Development of English – Language Teaching techniques to Improve
Prathomsuksa 6 Students English Language Ordinary National Education Test
(O-NET) Results in Bangkok Metropolitan Primary Education Schools

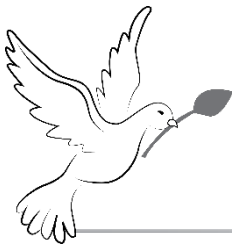
¹ฉัตรแก้ว ใจงาม, จิตชิน จิตติสุขพงษ์, สุดารัตน์ เจตน์ปัญญา และกนกวรรณ กุลสุทธิ

¹Chatkaew Jai-ngam, Jitchin Jittisukaphong, Sudarat Jetpanjapak,
and Kanokwan Kunlasut

¹คณะมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

¹Faculty of Humanities and Social Sciences, Suan Dusit University, Thailand.

¹ Corresponding Author E-mail: cbhaowises@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาเทคนิคการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ เพื่อยกระดับผลการทดสอบการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) รายวิชาภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสานในการเก็บ รวบรวมข้อมูล เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกการสนทนากลุ่มย่อย แบบบันทึกการสัมภาษณ์ แบบสังเกตการ สอน และแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่า ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ และการทดสอบสมมติฐานโดยใช้การทดสอบที และการวิเคราะห์ความแปรปรวน ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีการสังเคราะห์และนำเสนอโดยการบรรยายเชิง พรรณนา

ผลการวิจัย พบว่า 1) ครูส่วนใหญ่ใช้เทคนิคการจัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยตัวแปรที่ ได้จากการวิเคราะห์ค่าน้ำหนักขององค์ประกอบ ตั้งแต่ .563 - .768 มีค่าความแปรปรวนของตัวแปร เท่ากับ 19.282 และค่าร้อยละของความแปรปรวนเท่ากับ 64.273 ของความแปรปรวนทั้งหมด 13 ตัวแปร 2) เทคนิค การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ที่ครูผู้สอนภาษาอังกฤษในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ใช้ในชั้นเรียน คือเน้นการ ปฏิบัติต่าง ๆ ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ตามเป้าหมาย วัตถุประสงค์ หรือมาตรฐานการ เรียนรู้ และตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ในหลักสูตรของสถานศึกษา 3) เทคนิคการจัดการเรียนรู้เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์

การเรียนรู้ภาษาอังกฤษที่ครูสอนภาษาอังกฤษ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด กรุงเทพมหานครใช้ คือ เน้นการท่องจำคำศัพท์ การเรียนรู้โครงสร้างไวยากรณ์ภาษาอังกฤษ มุ่งทบทวนและ เน้นการติวทำข้อสอบโอเน็ตในปีที่ผ่านมา ๆ มา อย่างต่อเนื่องทั้งในและนอกเวลาเรียน

คำสำคัญ : เทคนิคการจัดการเรียนรู้; ยกระดับผลการทดสอบการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน; การจัดการ เรียนรู้รายวิชาภาษาอังกฤษ

Abstract

The purposes of this research were to study the developing way in techniques of English language learning management in order to improve the Ordinary National Educational Test (O-NET) that is a subject of English for students of Prathom 6, primary schools under Bangkok Metropolitan. This research was the mixed methods which was collected data. The instruments were a focus group, a recording form, an interview form, a teaching observation form and questionnaires. The statistics used to analyze, were quantitative data to be frequency, percentage, means and standard deviation, exploratory factor analysis, t-test and ANOVA. Qualitative data were synthesized and presented by descriptive.

The findings were as follows: 1. Most of the teachers used learning management techniques focusing on child-centeredness. The variables obtained from factor loading were .563 – .768, with the Eigen Value of 19.282 and ANOVA Value of 64.273% from all of the 13 variables. 2. Techniques Prathom 6 English language teachers used in classrooms emphasized different types of practice which let learners learn efficiently according to learning goals and objectives or learning standards and indicators of each school curriculum. 3. Learning management techniques that Prathom 6 English language teachers under Bangkok Metropolitan used to improve learners' English achievement were vocabulary memorization, learning of English grammar, revision and continuous tutorials about doing previous O-NET tests, both in and outside the classrooms.

Keyword: English language learning management techniques; improve the Ordinary National Educational Test (O-NET) results; learning management for English subject

บทนำ

ภาษาอังกฤษได้เข้ามามีบทบาทที่สำคัญยิ่งสำหรับคนในยุคปัจจุบัน และยิ่งทวีความสำคัญมากยิ่งขึ้นเมื่อ ประเทศไทยเข้าสู่การเป็นประเทศสมาชิกประชาคมอาเซียน และจำเป็นต้องใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาราชการในการสื่อสารระหว่างรัฐต่อรัฐ อย่างไรก็ตามการจัดการศึกษาภาษาอังกฤษในประเทศไทยที่ผ่านมายังมีปัญหา

และพบว่าไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ทั้งนี้เกิดจากปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวครูผู้สอน ผู้เรียน และผู้ปกครอง ดังที่พันธณี วิหคโต (Wihakato, 2003) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษที่ผ่านมายังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากปัญหาที่เกิดขึ้นที่ตัวครู คือ ซึ่งหมายถึง การขาดแคลนครูผู้สอนที่มีความรู้ความสามารถ ทั้งทางด้านเนื้อหาวิชาที่สอน และเทคนิควิธีการสอนที่ดี ครูที่สอนภาษาอังกฤษส่วนใหญ่ที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี มีจำนวนไม่ถึงร้อยละ 14 ที่จบวิชาเอกภาษาอังกฤษโดยตรง จึงขาดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหา และเทคนิควิธีการสอน นอกจากนี้ ปัญหาที่เกิดขึ้นกับตัวผู้เรียน คือ ผู้เรียนขาดความพร้อม ไม่สนใจเรียน และมีระดับสติปัญญาไม่เท่าเทียมกัน บางคนไม่มีพื้นฐานภาษาอังกฤษ ทำให้ปรับตัวตามกิจกรรมการเรียนรู้ไม่ทัน จำคำศัพท์ เสี่ยงพญัญชนะและสระบางตัวไม่ได้ ส่วนปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้ปกครองคือ ผู้ปกครองส่วนใหญ่ต้องการให้บุตรหลานเรียนภาษาอังกฤษ แต่การช่วยเหลือสนับสนุนการเรียนการสอนภาษาอังกฤษจากผู้ปกครองมีน้อยมากจึงเป็นปัญหาต่อการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ

จากแนวคิดและงานวิจัยข้างต้น ชี้ให้เห็นว่าภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศที่มีความสำคัญมากในยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการติดต่อสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ แต่เนื่องจากสาเหตุของปัญหาในด้านการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ ที่ผู้เรียนมีโอกาสน้อยมากในการสื่อสารด้วยภาษาอังกฤษ และขาดแรงจูงใจในการใช้ภาษาอังกฤษในชีวิตประจำวัน (Mekha, 1999) รวมทั้งปัญหาที่สอดคล้องกับแนวคิดของซอนเบิร์ก (Schoenberg, 2000) ที่ระบุว่า ผู้เรียนที่เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ และอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ไม่ใช้ภาษาอังกฤษจะทำให้ผู้เรียนหลีกเลี่ยงการสื่อสารโดยใช้ภาษาอังกฤษ

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าประเทศไทยจะมีการปฏิรูปการศึกษามาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 ด้วยการกำหนดนโยบายการศึกษาของชาติ และปรับเปลี่ยนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของระดับประเทศไปเป็นหลักสูตรแบบอิงมาตรฐาน (Standard-Based Curriculum) มาเป็นระยะเวลานานกว่า 10 ปีแล้วก็ตาม แต่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของผู้เรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดกรุงเทพมหานคร ในระหว่างปีการศึกษา 2559 – 2560 มีค่าคะแนนเฉลี่ยการทดสอบความรู้พื้นฐานในรายวิชาดังกล่าวอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าร้อยละ 50 ทั้ง ๆ ที่ผลจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมการจัดการศึกษา (SWOT Analysis) ที่ปรากฏในแผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานกรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560 – 2563) ส่วนที่เป็นจุดแข็ง (Strengths) ในประเด็น “การศึกษาและสถานศึกษามีบุคลากรที่มีความสามารถทางวุฒิการศึกษา และมีความพร้อมในการจัดการศึกษา และบุคลากรได้รับการอบรม พัฒนาความรู้ความสามารถอย่างต่อเนื่อง” ไม่ได้สะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพของบุคลากรในการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา หากแต่มีความขัดแย้งกันเองกับประเด็นที่เป็นจุดอ่อน (Weaknesses) ที่ระบุว่า “คุณภาพของนักเรียนด้านวิชาการไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้” กล่าวคือ ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-Net) ในรายวิชาแกน และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในรายวิชาภาษาอังกฤษอยู่ในระดับที่ต่ำมาก ทั้ง ๆ ที่บุคลากรมีความสามารถทางวุฒิการศึกษา และมีความพร้อมในการจัดการศึกษา และบุคลากรได้รับการอบรม พัฒนาความรู้ความสามารถอย่างต่อเนื่อง และผลการประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสามของสถานศึกษาสังกัด

กรุงเทพมหานคร ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ร้อยละ 90.16 ผ่านการประเมินในระดับดี และร้อยละ 7.32 ผ่านการประเมินในระดับดีมากก็ตาม (Department of Education, 2016)

ความอ่อนด้อยทางด้านทุนมนุษย์ที่ผู้เรียนขาดความรู้ และทักษะความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารนี้ ถือเป็นปัจจัยสำคัญเร่งด่วนที่สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการสร้างคุณภาพการศึกษาด้านการยกระดับผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ภาษาอังกฤษในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งในสังกัดกรุงเทพมหานคร และสังกัดหน่วยงานอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา และกรมการปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งหมายถึง การเริ่มต้นจากการสร้างคุณภาพการเรียนการสอนภาษาอังกฤษให้เกิดขึ้นได้จริงในห้องเรียน ด้วยการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดในระดับชั้นเรียน ให้สามารถสร้างความมั่นใจได้ว่า ครูผู้สอนทุกคนมีความรู้ภาษาอังกฤษในรายวิชาที่ตนเองสอนเป็นอย่างดี เข้าใจวิธีการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีทักษะความสามารถในการถ่ายทอดวิธีการแสวงหาความรู้ให้แก่ผู้เรียน รู้จักการวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคลก่อนการวางแผนการจัดการเรียนรู้ สามารถนำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 รวมทั้งมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ (ภาษาอังกฤษ) ไปสู่การปฏิบัติจริงในชั้นเรียนได้อย่างถูกต้อง ชัดเจน มีความรู้เรื่องการออกแบบการจัดการเรียนรู้แบบอิงมาตรฐาน และวัดประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง สามารถทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกและสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และรู้จักการประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษ ไม่ว่าจะเป็นทักษะการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียนภาษาอังกฤษ ไปใช้ในการสื่อสารได้ตามศักยภาพของผู้เรียนที่มีความแตกต่างกันเป็นรายบุคคล อีกทั้งสนใจใช้การวิจัยในชั้นเรียนเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาและพัฒนาผู้เรียน ตลอดจนรู้จักการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องคุณธรรม จริยธรรม และพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในตัวผู้เรียนอีกด้วย ทั้งนี้ เพื่อการบรรลุผลตามเป้าหมายของหลักสูตร และบรรลุผลของการพัฒนาศักยภาพของคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือที่มีความสมดุลตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และวิสัยทัศน์ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ดังได้กล่าวไปแล้วข้างต้น (Office of the Education Council , 2016) ดังนั้น ครูผู้สอนจึงเป็นบุคคลที่มีความสำคัญมากที่สุดในการพัฒนาคุณภาพในตัวผู้เรียน ดังที่ บาร์เบอร์และมูเช็ด (Barber, and Moushed, 2007) กล่าวถึงความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษาว่าขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน โดยระบุว่า “คุณภาพของระบบการศึกษาชาติ จะไม่มีทางสูงเกินไปกว่าคุณภาพของครูผู้สอน” Barber and Moushed (2007) นั้นหมายความว่า คุณภาพและประสิทธิภาพในการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของครู เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่จะทำให้เกิดห้องเรียนภาษาอังกฤษที่มีคุณภาพ รวมทั้งทำให้เกิดการพัฒนาคุณภาพในตัวผู้เรียน และส่งผลในภาพรวมทำให้เกิดโรงเรียนคุณภาพ การจัดการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานครก็เช่นเดียวกัน มีเป้าหมายเพื่อเตรียมพร้อมทรัพยากรคนสู่การเป็นสมาชิกที่ดีของ “กรุงเทพมหานครแห่งเอเชีย” และการบรรลุผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษา (Desired Outcomes of Education – DOE) ในระดับประถมศึกษา ด้านความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อนำไปสู่การสร้างสังคมที่มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ตามนโยบายประเทศไทย 4.0 และเพื่อการพัฒนาศักยภาพคนไทยให้สามารถ

แข่งขันได้ในเวทีโลกได้ตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. 2561 (Office of the Education Council, 2019) จึงต้องมีการพัฒนาครูผู้สอน เพราะเป็นบุคคลที่มีความสำคัญที่สุดในการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน ด้านความรู้ ความสามารถและทักษะภาษาอังกฤษ

จากหลักการ แนวคิดและข้อเท็จจริงด้านคุณภาพของการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในโรงเรียน ประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานครดังกล่าวข้างต้น คณะผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาแนวทางการยกระดับผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-NET) รายวิชาภาษาอังกฤษ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ให้สูงกว่าคะแนนเฉลี่ยระดับประเทศ ทั้งนี้เพื่อการบรรลุเป้าหมายตัวชี้วัดในเป้าประสงค์ที่ 1 นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้เพิ่มขึ้นตามเกณฑ์ที่กำหนด ภายใต้ยุทธศาสตร์ที่ 1 ยกระดับคุณภาพมาตรฐานการศึกษาและเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการ ของแผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานกรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560 – 2563) อย่างเต็มรูปแบบ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิธีการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนรายวิชาภาษาอังกฤษในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาเทคนิคการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ เพื่อยกระดับผลการทดสอบการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-NET) รายวิชาภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูผู้สอนภาษาอังกฤษ โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 1,120 คน (Department of Education, Bangkok, 2018) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูผู้สอนภาษาอังกฤษ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 350 คน การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างนั้นผู้วิจัยได้เลือกเกณฑ์การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Comrey and Lee (1992); Pearson and Mundfrom (2010) ได้เสนอว่าขนาดกลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิเคราะห์องค์ประกอบจำนวน 300 ราย ถือว่าดี (as a good) โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) และวิธีการสุ่มแบบง่าย (Simple random sampling)

ขั้นตอนที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยได้ออกแบบแบบสอบถามเพื่อใช้เก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนและรายละเอียดการสร้างเครื่องมือดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของครูผู้สอนรายวิชาภาษาอังกฤษระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร เพื่อใช้หาความถี่และร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับเทคนิคการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาภาษาอังกฤษ ระดับชั้นประถมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร มีเกณฑ์ ดังนี้

- 1 หมายถึง มีระดับของการใช้เทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่น้อยที่สุด
- 2 หมายถึง มีระดับของการใช้เทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่น้อย
- 3 หมายถึง มีระดับของการใช้เทคนิคการจัดการเรียนรู้ค่อนข้างน้อย
- 4 หมายถึง มีระดับของการใช้เทคนิคการจัดการเรียนรู้ค่อนข้างมาก
- 5 หมายถึง มีระดับของการใช้เทคนิคการจัดการเรียนรู้มาก
- 6 หมายถึง มีระดับของการใช้เทคนิคการจัดการเรียนรู้มากที่สุด

เกณฑ์การประเมินค่าเฉลี่ยจากการทำแบบสอบถาม ผู้วิจัยใช้คะแนน ดังนี้ ระดับน้อยที่สุด น้อย ค่อนข้างน้อย ค่อนข้างมาก มาก และมากที่สุด เป็น 1 2 3 4 5 และ 6 ตามลำดับ

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00 – 1.59	หมายถึงเห็นด้วยน้อยที่สุด
ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.60 – 2.59	หมายถึงเห็นด้วยน้อย
ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.60 – 3.59	หมายถึงเห็นด้วยค่อนข้างน้อย
ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.60 – 4.59	หมายถึงเห็นด้วยค่อนข้างมาก
ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.60 – 5.59	หมายถึงเห็นด้วยมาก
ค่าเฉลี่ยระหว่าง 5.60 – 6.00	หมายถึงเห็นด้วยมากที่สุด

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล พร้อมส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ในเดือนกรกฎาคม 2562 ได้แบบสอบถามคืนมาจำนวน 898 ชุด คิดเป็นร้อยละ 80.17 ทั้งนี้ผู้วิจัยได้คัดเลือกเฉพาะแบบสอบถามที่ตอบโดยครูผู้สอนภาษาอังกฤษในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 350 ชุด ซึ่งได้มาจากวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น และวิธีการสุ่มแบบง่ายทั้งนี้ผู้วิจัยได้ชี้แจงเป็นลายลักษณ์อักษรในแบบสอบถามเพื่อชี้แจง การคุ้มครองสิทธิของผู้ตอบแบบสอบถาม วัตถุประสงค์ และรายละเอียดในการตอบแบบสอบถาม โดยกลุ่มตัวอย่างต้องสมัครใจเข้าร่วมวิจัย ข้อมูลถูกเก็บเป็นความลับ และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลภาพรวม และทำลายแบบสอบถามหลังการวิเคราะห์ข้อมูลเสร็จสิ้น

3.2 การวิเคราะห์แบ่งออก เป็น 4 ส่วน ได้แก่

3.2.1 วิเคราะห์ข้อมูลของครูสอนรายวิชาภาษาอังกฤษ ระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

3.2.2 วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจด้วยคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเทคนิคการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อยกระดับผล การทดสอบการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) รายวิชาภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร เพื่อให้ได้เมทริกซ์สหสัมพันธ์ (Correlation matrix) แล้วนำมาพิจารณาค่า KMO and Bartlett's test of sphericity ซึ่งเป็นการทดสอบสมมติฐานว่าเมทริกซ์สหสัมพันธ์นี้เป็นเมทริกซ์เอกลักษณะได้ค่า Significance = .000 ซึ่งน้อยกว่า .05 จึงปฏิเสธสมมติฐาน H_0 นั้น

คือเมทริกซ์สหสัมพันธ์ที่ได้ไม่เป็นเมทริกซ์เอกลักษณ์ แสดงว่าตัวแปรต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กัน จึงใช้ตัวแปรในการวิเคราะห์องค์ประกอบได้ทั้งหมด และเมื่อวิเคราะห์องค์ประกอบโดยวิธีการสกัดปัจจัย (Principal Component Analysis = PCA) หมุนแกนแบบตั้งฉาก (Orthogonal rotation) ด้วยวิธีแวนริแมกซ์ (Varimax rotation) โดยพิจารณาจากค่าความแปรปรวนของตัวแปร (Eigen value) ที่มากกว่า 1.00 และเลือกจำนวนตัวแปรในแต่ละองค์ประกอบที่มีตัวแปรบรรยายองค์ประกอบนั้น ๆ โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบของแต่ละตัวแปรตั้งแต่ .50 ขึ้นไป และอธิบายองค์ประกอบนั้นตั้งแต่ 4 ตัวแปรขึ้นไป ตามวิธีของไกเซอร์ (Kaiser)

3.2.3 การวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้จากการสนทนากลุ่ม (Focus group) ของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้ได้ชื่อและนิยามศัพท์ที่เหมาะสมขององค์ประกอบ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนาเทคนิคการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ เพื่อยกระดับผลการทดสอบการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) สามารถสรุปผลได้ดังนี้

1. การศึกษาเทคนิคการจัดการเรียนรู้เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาภาษาอังกฤษ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดกรุงเทพมหานคร

เทคนิคการจัดการเรียนรู้เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาภาษาอังกฤษ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดกรุงเทพมหานคร มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับค่อนข้างมาก มีค่าเฉลี่ยโดยรวม 4.17 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานโดยรวมเท่ากับ .79 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าทุกข้อมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับค่อนข้างมาก โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยค่อนข้างมาก 3 อันดับ ได้แก่ เน้นการทบทวนและท่องจำคำศัพท์อย่างมีความหมาย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.51 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .87 จัดติวก่อนการทดสอบภาษาอังกฤษขั้นพื้นฐานระดับชาติ (O-NET) ล่วงหน้าอย่างต่อเนื่อง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.51 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.03 และนำสาระการเรียนรู้ภาษาอังกฤษทั้ง 4 สาระในหลักสูตรแกนกลางฯ ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้อย่างครบถ้วน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.38 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .84

2. การวิเคราะห์ระดับความสำคัญของเทคนิคการจัดการเรียนรู้เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาภาษาอังกฤษ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดกรุงเทพมหานคร จากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis)

ตัวแปรของเทคนิคการจัดการเรียนรู้เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาภาษาอังกฤษ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดกรุงเทพมหานครทั้ง 30 ตัว มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 3.85 - 4.51 มีความสำคัญอยู่ในระดับค่อนข้างมากทุกข้อ มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ระหว่าง .84 - 1.27 โดยตัวแปรที่มีค่าค่อนข้างมาก 3 อันดับ คือ เน้นการทบทวนและท่องจำคำศัพท์อย่างมีความหมาย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.51 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .87 จัดติวก่อนการทดสอบภาษาอังกฤษขั้นพื้นฐานระดับชาติ (O-NET) ล่วงหน้าอย่างต่อเนื่อง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.51 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.03 และนำสาระการเรียนรู้ภาษาอังกฤษทั้ง 4 สาระในหลักสูตรแกนกลางฯ ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้อย่างครบถ้วน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.38 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .84

3. การวิเคราะห์องค์ประกอบของเทคนิคการจัดการเรียนรู้เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาภาษาอังกฤษ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดกรุงเทพมหานคร ในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis)

ค่าไอเกน ร้อยละของความแปรปรวน และร้อยละสะสมของความแปรปรวนขององค์ประกอบของเทคนิคการจัดการเรียนรู้เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาภาษาอังกฤษ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดกรุงเทพมหานคร หลังการสกัดปัจจัย (Principal Component Analysis = PCA) ได้ทำการหมุนแกนแบบตั้งฉาก (Orthogonal rotation) ด้วยวิธีการแวนแม็กซ์ ได้จำนวน 3 องค์ประกอบ มีค่าไอเกนมากกว่าหรือเท่ากับ 1 และมีตัวแปรที่อธิบายองค์ประกอบนั้นตั้งแต่ 4 ตัวขึ้นไป โดยแต่ละตัวแปรต้องมีน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor loading) ตั้งแต่ .50 ขึ้นไป โดยเรียงลำดับตามค่าไอเกน จากน้อยไปหามาก ระหว่าง 1.230 - 19.282 สามารถอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 4.098 - 64.273 ทั้งหมดสามารถอธิบายความแปรปรวนสะสมได้ร้อยละ 73.075 ซึ่งสามารถจัดแบ่งกลุ่มองค์ประกอบตามค่าไอเกนได้ 3 กลุ่ม คือ องค์ประกอบที่ 1 มีค่าไอเกน 19.282 องค์ประกอบที่ 2 มีค่าไอเกน 1.411 และองค์ประกอบที่ 3 มีค่าไอเกน 1.230

องค์ประกอบที่ 1 บรรยายได้ด้วยตัวแปรสำคัญ 13 ตัว มีน้ำหนักตัวแปรในองค์ประกอบ (Factor loading) ตั้งแต่ .563 - .768 มีค่าความแปรปรวนของตัวแปร (Eigen value) เท่ากับ 19.282 และค่าร้อยละของความแปรปรวนเท่ากับ 64.273 ของความแปรปรวนทั้งหมด แสดงว่าตัวแปรทั้ง 13 ตัว ร่วมกันบรรยายองค์ประกอบที่ 1 ได้ดีที่สุด และจากการเปรียบเทียบค่าความแปรปรวนของตัวแปร (Eigen value) กับองค์ประกอบอื่น ๆ แล้ว พบว่า องค์ประกอบที่ 1 มีความสำคัญเป็นอันดับแรก จะเห็นได้ว่าองค์ประกอบที่ 1 ประกอบด้วยตัวแปรที่ส่วนใหญ่อธิบายถึง วิธีการสำคัญที่สามารถสร้างและพัฒนาผู้เรียน ให้เกิดคุณลักษณะต่างๆ ที่ต้องการในยุคโลกาภิวัตน์เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนที่ให้ความสำคัญกับผู้เรียนส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนในเรื่องที่สอดคล้องกับความสามารถและความต้องการของตนเองและได้พัฒนา ศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่ จึงตั้งชื่อว่า เทคนิคการจัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

องค์ประกอบที่ 2 บรรยายได้ด้วยตัวแปรสำคัญ 8 ตัว มีน้ำหนักตัวแปรในองค์ประกอบ (Factor loading) ตั้งแต่ .543 - .746 มีค่าความแปรปรวนของตัวแปร (Eigen value) เท่ากับ 1.411 และค่าร้อยละของความแปรปรวนเท่ากับ 4.703 ของความแปรปรวนทั้งหมด แสดงว่าตัวแปรทั้ง 8 ตัว ร่วมกันบรรยายองค์ประกอบที่ 2 ได้ดีที่สุด และจากการเปรียบเทียบค่าความแปรปรวนของตัวแปร (Eigen value) กับองค์ประกอบอื่น ๆ แล้ว พบว่า องค์ประกอบที่ 2 มีความสำคัญเป็นอันดับที่ 2 ประกอบด้วยตัวแปรที่ส่วนใหญ่อธิบายถึง การปฏิบัติต่างๆ ของผู้เรียนที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ตามเป้าหมายวัตถุประสงค์ผลการเรียนรู้หรือมาตรฐานตัวชี้วัด ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรของสถานศึกษา จึงตั้งชื่อว่า เทคนิคการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

องค์ประกอบที่ 3 บรรยายได้ด้วยตัวแปรสำคัญ 5 ตัว มีน้ำหนักตัวแปรในองค์ประกอบ (Factor loading) ตั้งแต่ .549 - .750 มีค่าความแปรปรวนของตัวแปร (Eigen value) เท่ากับ 1.230 และค่าร้อยละของความแปรปรวนเท่ากับ 4.098 ของความแปรปรวนทั้งหมด แสดงว่าตัวแปรทั้ง 5 ตัว ร่วมกันบรรยายองค์ประกอบที่ 3 ได้ดีที่สุด และจากการเปรียบเทียบค่าความแปรปรวนของตัวแปร (Eigen value) กับ

องค์ประกอบอื่น ๆ แล้ว พบว่า องค์ประกอบที่ 3 มีความสำคัญเป็นอันดับที่ 3 ประกอบด้วยตัวแปรที่ส่วนใหญ่อธิบายถึง การเตรียมความพร้อมสำหรับการเรียนอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการเรียนรู้ในระดับประถมศึกษา ที่เป็นฐานการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาเพื่อให้ได้เครื่องมือการเรียนรู้สำหรับการนำไปใช้ในการเรียนในระดับที่สูงขึ้น จึงตั้งชื่อว่า เทคนิคการจัดการเรียนรู้เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์

4. องค์ประกอบด้านการพัฒนาเทคนิคการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ เพื่อยกระดับผลการทดสอบการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) รายวิชาภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบดังนี้

1. องค์ประกอบด้านเทคนิคการจัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ได้แก่ การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนเกิดองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง โดยเน้นให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ และพัฒนาความรู้ได้ตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพของตนเอง โดยมีครูเป็นผู้สนับสนุนและอำนวยความสะดวก ให้ผู้เรียนได้มีการฝึกและปฏิบัติในสภาพจริงของการทำงาน มีการเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนกับสังคมและการประยุกต์ใช้ มีการจัดกิจกรรมและกระบวนการให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมิน และสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยตัวเองตามความต้องการ ความสนใจ และความถนัดของแต่ละบุคคล ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ควรมีความหลากหลายและตอบสนองผู้เรียนได้ทุกกลุ่ม

2. องค์ประกอบด้านเทคนิคการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ได้แก่ การพัฒนาทักษะของผู้สอนที่สามารถประกอบกิจกรรมต่าง ๆ และสามารถสอนได้อย่างถูกต้อง โดยมีกลยุทธ์เพื่อเสริมกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้โดยง่าย และมีโอกาสได้เรียนรู้นอกห้องเรียนอย่างสร้างสรรค์

3. องค์ประกอบด้านเทคนิคการจัดการเรียนรู้เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ ได้แก่ การพัฒนาทักษะของผู้สอนที่สามารถประกอบกิจกรรมต่าง ๆ และสามารถสอนให้ผู้เรียนมีความสามารถในการเรียนรู้ รักที่จะเรียนรู้ในรูปแบบที่หลากหลาย มีความสนุกกับการเรียนรู้ มีการจัดกิจกรรมและกระบวนการให้ผู้เรียนเกิดการคิดวิเคราะห์

ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ พบว่าเทคนิคการจัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ภาษาอังกฤษ มีดังนี้

2.1 ครูจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยใช้มาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

2.2 คัดเลือกกลุ่มนักเรียนที่สนใจเรียนภาษาอังกฤษมาเรียนเสริมเพิ่มเติม

2.3 ครูวิเคราะห์ข้อสอบโอเน็ต แล้วเลือกเนื้อหาที่ตรง หรือใกล้เคียงกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดมาสอนทั้งในชั่วโมงปกติ และชั่วโมงสอนเสริม

2.4 ครูเน้นการให้นักเรียนท่องจำคำศัพท์วันละ 3 – 5 คำ เพราะถ้าจำคำศัพท์ไม่ได้ ก็อ่านข้อสอบโอเน็ตไม่ออก และเป็นผลทำให้ทำข้อสอบไม่ได้

2.5 ครูสอนย้ำกฎไวยากรณ์ ด้วยความเชื่อว่า ถ้านักเรียนเข้าใจหลักไวยากรณ์ภาษาอังกฤษ จะทำให้อ่านประโยคของข้อสอบโอเน็ตเข้าใจ และสามารถทำข้อสอบได้

2.6 ครูใช้วิธีการทวนข้อสอบ โดยใช้ข้อสอบโอเน็ตในปีก่อน ๆ มาเป็นสื่อประกอบการจัดการเรียนรู้

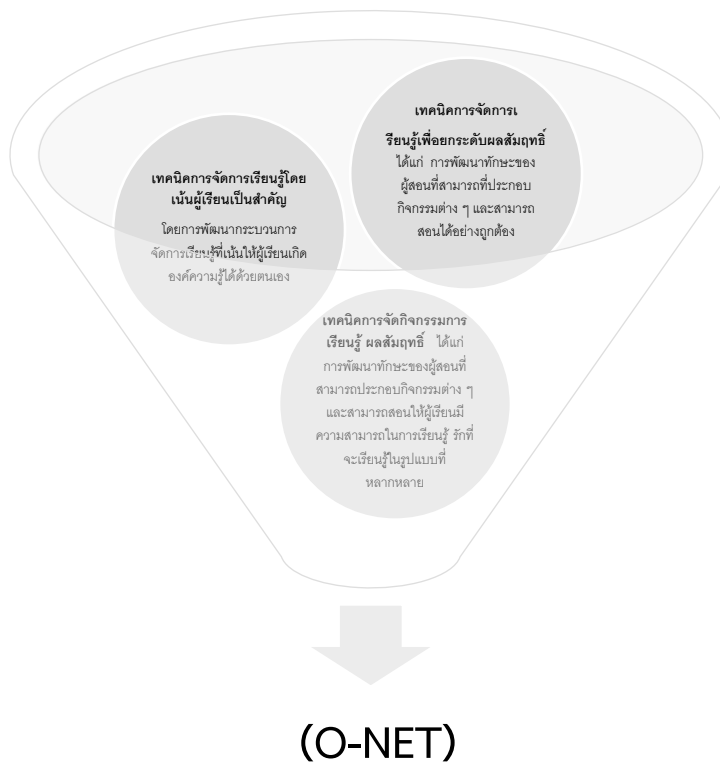
2.7 ครูใช้วิธีสอนซ้ำ ๆ ที่จะช่วยทำให้นักเรียนจดจำ มากกว่าการสอนโดยใช้วิธีการสอนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร

2.8 ครูเลือกที่จะใช้คู่มือ IDP แทนหนังสือเรียนตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดของหลักสูตรแกนกลาง ๆ ดังนั้น จึงเป็นข้อสุ่มเสี่ยงที่จะทำให้เกิดการเบี่ยงเบน จากการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีคุณภาพตามเกณฑ์ของหลักสูตร จึงกลายเป็นการสอนเพื่อสอบ และทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ไม่ครบถ้วนตามข้อกำหนดของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งจะทำให้เกิดผลเสียต่อผู้เรียนในระยะยาว

ข้อเสนอแนะในการสนทนากลุ่มย่อย พบว่า การจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ ด้วยการให้นักเรียนท่องจำ คำศัพท์ และเน้นการจัดการเรียนการสอนแบบแปลและไวยากรณ์ สามารถทำได้ แต่ควรเน้นความหลากหลายของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพราะผู้เรียนแต่ละคนมีความสนใจ ความต้องการ และความถนัดที่แตกต่างกัน ดังนั้น ครูผู้สอนจึงไม่ควรละเลยการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษให้ครบถ้วน ให้เกิดการเรียนรู้ มีทักษะความสามารถในการสื่อสารทั้งทักษะการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียนตามข้อกำหนดของหลักสูตรแกนกลาง ๆ ด้วย

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยเสนอแนวทางการพัฒนาเทคนิคการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ เพื่อยกระดับผลการทดสอบการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ดังภาพ

ภาพที่ 1 เทคนิคการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อยกระดับผลการทดสอบการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET)

จากภาพแสดงให้เห็นว่ากรวยเครื่องกรองที่จะเป็นเทคนิคการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อยกระดับผลการทดสอบการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) นั้นจะต้องประกอบไปด้วย 3 องค์ประกอบ คือ 1. องค์ประกอบด้านเทคนิคการจัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 2. องค์ประกอบด้านเทคนิคการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 3. องค์ประกอบด้านเทคนิคการจัดการเรียนรู้เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ ด้วยการให้นักเรียนท่องจำคำศัพท์ และเน้นการจัดการเรียนการสอนแบบแปลและไวยากรณ์ แต่ควรเน้นความหลากหลายของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพราะผู้เรียนแต่ละคนมีความสนใจ ความต้องการ และความถนัดที่แตกต่างกัน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนาเทคนิคการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ เพื่อยกระดับผลการทดสอบการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ 1. องค์ประกอบด้านเทคนิคการจัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 2. องค์ประกอบด้านเทคนิคการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 3. องค์ประกอบด้านเทคนิคการจัดการเรียนรู้เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ ซึ่งสอดคล้องกับ ผลการศึกษาของนิรมล วรมัด (Woramad, 2008) ศึกษาการพัฒนาการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ แบบเน้นการปฏิบัติของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบเน้นงานปฏิบัติหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แต่ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาหลังเรียนก็ยังค่อนข้างต่ำ ซึ่งสาเหตุเกิดจากนักเรียนมีความรู้พื้นฐานที่ค่อนข้างต่ำ เนื่องจากมีครูในโรงเรียนเพียง 10 คน ครูประจำชั้นซึ่งไม่มีความถนัด และขาดเทคนิคในการสอน นอกจากนี้ ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีเจตคติในระดับค่อนข้างดี ต่อกิจกรรมการเรียนรู้แบบเน้นงานปฏิบัติ เพราะ นักเรียนได้มีโอกาสลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง ได้ช่วยเหลืองานกลุ่มให้ไปสู่เป้าหมาย และความสำเร็จ อีกทั้งสื่อการสอนที่เป็นสิ่งเร้าที่ดี ทำให้เกิดแรงจูงใจ และกระตือรือร้นในการปฏิบัติตามภาระงานที่ได้รับมอบหมาย ส่งผลให้มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนนี้ และสอดคล้องพรพิศ งามพงษ์ (Ngamphong, 2018) ที่ได้พัฒนาการของผลสัมฤทธิ์ และเจตคติของนักเรียนที่มีต่อการเรียนวิชาภาษาอังกฤษที่เน้นภาระงาน และกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ซึ่งผลการวิจัยชี้ว่า การเรียนรู้ภาษาของมนุษย์เกิดได้จากการเข้าใจข้อมูล หรือรับข้อมูลที่สามารถเข้าใจได้โดยมนุษย์ซึ่งจะพัฒนาจากระดับความรู้ที่มีอยู่ขึ้นถัดไปอีกหนึ่งขั้นตามลำดับธรรมชาติ โดยมีปัจจัยที่สำคัญร่วมด้วยคือ ไวยากรณ์ คำศัพท์ เนื้อหาทางภาษาที่เหมาะสมกับระดับของผู้เรียน และจำเป็นต่อการเรียนรู้ ส่งผลให้ผลการวิจัยแสดงถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญ และเจตคติเพื่อการพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษโดยการสอนที่เน้นกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ของนักเรียนหลังเรียนอยู่ในระดับดีทุกประเด็น และสอดคล้องกับ Migyanka, Policastro and Lui (2005) ศึกษาเทคนิคการสอนอ่านที่เรียกว่า Think-Aloud ซึ่งเป็นกระบวนการสอนอ่านที่ให้ผู้สอนเน้นการสอนกระบวนการคิด และกลวิธีการอ่าน ผลการวิจัยพบว่า

กระบวนการเรียนการสอนที่ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้สอนทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกสนุกสนาน และมีความเข้าใจเนื้อเรื่องมากขึ้น การที่ผู้สอนสามารถทำให้ผู้เรียนเข้ามามีส่วนร่วมกับเนื้อเรื่องไม่ว่าจะโดยการอ่าน ด้านอารมณ์ และการพูดคุยแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเนื้อเรื่องถือว่าเป็นความสำเร็จของการสอนรูปแบบนี้ โดยปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมความประสบความสำเร็จ คือ ความสามารถของผู้สอนในการจัดการกระบวนการเรียนการสอน กล่าวคือ ผู้สอนต้องกำหนดวัตถุประสงค์ของการอ่านให้ชัดเจน และดึงดูดความสนใจของผู้เรียนเข้าสู่การเรียนรู้กลวิธีการอ่านเพื่อให้เกิดความเข้าใจ ตลอดจนรับฟังคำตอบของผู้เรียนด้วยความตั้งใจ สอนให้ผู้เรียนรู้จักเลือกใช้กลวิธีการอ่านได้อย่างเหมาะสม เข้าใจระดับความสามารถของผู้เรียน และปรับกลวิธีในการสอนเพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการ และความสามารถของผู้เรียน

สรุป

การพัฒนาเทคนิคการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อยกระดับผลการทดสอบการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) รายวิชาภาษาอังกฤษ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า เทคนิคการสอนในปัจจุบันมุ่งเน้นไปที่การให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ โดยการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ให้ได้มากที่สุดตั้งแต่กระบวนการวางแผนการเรียนรู้ไปจนถึงกระบวนการวัด และประเมินผล นอกจากนี้ ยังเน้นไปที่การสอนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร โดยการใช้สื่อที่เป็นของจริง หรือหัวข้อที่ใกล้ตัวผู้เรียน และมีการนำเทคโนโลยี และนวัตกรรมต่าง ๆ เข้ามาใช้เพื่อดึงดูดความสนใจ และสร้างแรงจูงใจ ตลอดจนเสริมสร้างเจตคติในทางบวกในการเรียนภาษาอังกฤษให้กับผู้เรียน ผู้วิจัยพบว่า ครูผู้สอนยังต้องพบกับความท้าทายในการใช้เทคนิคการจัดการเรียนรู้รูปแบบนี้ เนื่องจากปัจจัยหลายอย่างที่อาจไม่เอื้ออำนวยให้สามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ปัจจัยด้านตัวผู้เรียน ปัจจัยด้านตัวผู้สอน และปัจจัยด้านสื่อการเรียนการสอน ความท้าทายอีกประการหนึ่งคือรูปแบบของการวัด และประเมินผลการเรียนรู้ที่ยังคงใช้การทดสอบในรูปแบบของข้อสอบ โดยเฉพาะการทดสอบที่อาจไม่สอดคล้องกับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน ทำให้ผู้สอนจำเป็นต้องพัฒนาเทคนิคการสอนให้สามารถตอบสนองต่อทั้งรูปแบบการเรียนการสอนที่เกิดขึ้นจริงในชั้นเรียน และการวัดและประเมินผล เพื่อยกระดับผลการทดสอบประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ 1. องค์ประกอบด้านเทคนิคการจัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 2. องค์ประกอบด้านเทคนิคการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 3. องค์ประกอบด้านเทคนิคการจัดการเรียนรู้เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์

References

- Barber, M., & Moushed, M. (2007). *How the World Best-Performing Systems Come Out on Top*. Chicago: McKinsey & Company.
- Migyanka, J. M., Policastro, C., & Lui, G. (2005). Using a think-aloud with diverse students: Three primary grade students experience chrysanthemum. *Early Childhood Education Journal*, 33(3), 171-177.
- Woramat, N. (2008). *Development of English learning by using activity-based learning activities. Of Prathom Suksa 4. students* (Master's Thesis). Udonthani Rajabhat University. Udonthani.
- Office of the Education Council : ONEC. (2019). *National educational standards 2018*. Bangkok: 21 Century Company Limited.
- Ngamphong, P. (2018). *The Development of English Learning Achievement Focusing on Task Based Learning and Group Process of Elementary School Students*. (Master's Thesis). Graduate School: Suan Sunandha Rajabhat university. Bangkok.
- Mekha, W. (1999). *Problems related to learning English of night class undergraduate students in the two-year continuing program of Dhurakijpundit University*. Kasetsart University. Bangkok .
- Wihakato, P. (2003). Research synthesis on English Language Learning and Teaching. *Academic Journal*, (nd), 24-29.

รูปแบบประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม

ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9*

The Effectiveness Model of the Administration of the Clergy Affairs on the Propagation of the Dharma of Sangha Administrator in the Sangha Region 9

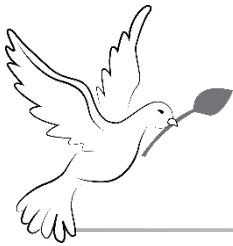
พระจำลอง พิลากันท์

Phra jamlong Pilaphan

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Rajabhat Mahasarakham University, Thailand.

Corresponding Author. Email: jamlongpilapan918@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9 3) เพื่อสร้างและยืนยันรูปแบบประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9 โดยใช้วิธีผสมผสาน (Mixed Method Research) แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ 1) ศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม จากผู้เชี่ยวชาญการด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม 11 ท่าน 3) สร้างและยืนยันรูปแบบ จากแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9 จำนวน 364 รูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าพิสัยควอไทล์ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์องค์ประกอบ

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับประสิทธิผลการบริหาร อยู่ในระดับมาก 2) รูปแบบปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหาร เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง 8 ด้าน โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ได้แก่ การจัดองค์กรแบบยืดหยุ่น การติดตามผลแบบต่อเนื่อง และการบริหารแบบมืออาชีพ 3) สร้างและยืนยันรูปแบบ 1) ด้านศาสตร์และศิลป์ทางการบริหาร 2) ด้านการติดตามผลแบบต่อเนื่อง 3) ด้านการวางแผนเชิงกลยุทธ์ 4) ด้านความเป็นมืออาชีพ และ 5) ด้านความเป็นเลิศด้านวิชาการ

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพ; การบริหารกิจการคณะสงฆ์เผยแผ่; ศาสนาธรรม

* Received June 14, 2020; Revised September 8, 2020; Accepted October 9, 2020

Abstract

The objectives of research as follows: 1. to study the effectiveness of monastic missionary administration of the monks in the Sangha Administrative Region, Region 9, 2. to study the factors influencing the effectiveness of the Sangha propaganda of the Sangha. The monks in the Sangha Administrative Region, Region 9 3. to establish and confirm the model of the Sangha Administration's effectiveness for the missionary propagation of the Sangha in the Sangha Region 9 using Mixed Method Research, divided into 3 steps to be 1) Studying from relevant documents and research 2) Studying factors influencing effectiveness of monastic missionary administration. From 11 experts in religious propagation 3) Creating and verifying patterns from the questionnaire, the sample consisted of 364 monks in the Sangha Administrative Region, Region 9, the statistics used for data analysis were percentage, range, quartile, mean, standard deviation. And component analysis

The results of research were as follows: 1) The level of administrative effectiveness 2) Patterns of factors that influence management effectiveness When considering each aspect, it was found that they were found at a high level in all 8 aspects, with the average of the top 3 ranking, namely flexible organization. Continuous monitoring 3) Create and verify a model 1) The science and art of administration, 2) The continuous follow-up, 3) The strategic planning, 4) The professionalism and 5) The professionalism. Academic excellence

Keywords: Effectiveness; The administration of missionary affairs; Religious teachings

บทนำ

พระสังฆาธิการเป็นผู้ปกครองดูแลคณะสงฆ์รวมถึงพุทธศาสนิกชนในเขตปกครองให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมายกฎหมายเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติประกาศและพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช มีหน้าที่ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงามของคณะสงฆ์จัดการและบริหารกิจการคณะสงฆ์ การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ให้เป็นไปด้วยดีพระสังฆาธิการจึงมีความสำคัญในการดูแลเผยแผ่ศาสนธรรมให้พระภิกษุสามเณร และประชาชนในชุมชน ให้ผู้ฟังเกิดศรัทธาและยอมปฏิบัติตามคำสอน เป็นการช่วยสังคมให้มีคุณธรรมมีความสงบร่มเย็นและให้พระภิกษุสามเณร มีจริยวัตรงดงามประพฤติปฏิบัติตนตามหลักพระธรรมวินัย นับว่าพระสังฆาธิการเป็นผู้จรรโลงพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนดูแลความประพฤติปฏิบัติของพระภิกษุสามเณร มิให้ออกนอกพระธรรมวินัย พระสังฆาธิการโดยเฉพาะเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส จะต้องบำรุงรักษา บริหารวัด สมบัติของวัดให้เป็นไปโดยเรียบร้อย ปกครองสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่พำนักอยู่ในวัดปฏิบัติตามพระธรรมวินัย เป็นธุระในการเผยแผ่ศาสนธรรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและ

คฤหัสถ์ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศลกรรมทางศาสนากระทรวงศึกษาธิการ ระบุถึงความสำคัญของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ศาสนาของพระสังฆาธิการว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติจะเจริญรุ่งเรืองถาวรสืบต่อไป ก็ด้วยจะต้องอาศัยพระสังฆาธิการเป็นสำคัญเนื่องจากพระสังฆาธิการเป็นผู้ใกล้ชิดประชาชนโดยเฉพาะพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส ซึ่งเป็นที่เคารพเลื่อมใสศรัทธาของประชาชน ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เจ้าอาวาสจึงมีอำนาจหน้าที่ ในการบริหารและจัดการวัดให้ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ (Department of Religious Affairs, Ministry of Education, 1997)

สถาบันพระพุทธศาสนานั้น เป็นสถาบันหลักที่สำคัญสถาบันหนึ่งของสังคมไทย ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่เป็นพุทธศาสนิกชน และดำรงตนตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา มีพระสงฆ์เป็นผู้นำในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ พระสงฆ์จึงนับว่าเป็นพุทธบริษัทที่สำคัญในการรักษาและเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีความเจริญก้าวหน้าและมั่นคงยั่งยืนถาวรถึงอนุชนรุ่นหลัง คณะสงฆ์จะไม่ปฏิบัติพระพุทธศาสนา เพราะหลักธรรมคำสอนนั้นที่สุดแล้ว แต่เราจะปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา 6 ด้าน+1 โดยมหาเถรสมาคม ซึ่งเป็นองค์กรปกครองสูงสุดของคณะสงฆ์ไทยตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2535 กฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 24 กำหนดกรอบงานของการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาไว้ 6 ด้าน คือ 1) ด้านการปกครอง 2) ด้านการศาสนศึกษา 3) ด้านการเผยแผ่ 4) ด้านการสาธารณูปการ 5) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และ 6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ และอีก 1 คือ การพัฒนาพุทธมณฑลให้เป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาโลกงานด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์ (Phra Metheedhammaporn (Prayoon Dhammacitto), 1992) ถือได้ว่าเป็นงานที่เป็นพลังสำคัญในการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา เป็นงานที่มหาเถรสมาคมกำหนดให้พระสงฆ์ได้ทำหน้าที่ช่วยเหลือและพัฒนาสังคมยามเกิดปัญหาภัยธรรมชาติ อุทกภัย อัคคีภัย วาตภัย หรือปัญหาสังคมคนไร้ที่พึ่งภาพของพระที่หยิบบ่นข้าวน้ำให้ฉัน เป็นอีกงานหนึ่งของงานการเผยแผ่ศาสนาธรรมที่คณะสงฆ์ทำไม่หยุด คณะสงฆ์โดยคณะกรรมการฝ่ายบริหารกิจการคณะสงฆ์ของมหาเถรสมาคม ได้ดำเนินการขับเคลื่อนงานกิจการคณะสงฆ์ (Phradhammapanyaporn (Suchart Thammaratano), and Phramaha Thongdee Panyawachiro, 2005)

ตามแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาจากนโยบายสู่การปฏิบัติระดับจังหวัด เพื่อสื่อสารแนวทางการดำเนินงานด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้กับพระมหาเถระ ผู้เป็นประธานกรรมการฝ่ายบริหารกิจการคณะสงฆ์ประจำจังหวัด นำไปดำเนินการให้เกิดประโยชน์ตามวัตถุประสงค์อย่างสูงสุด ด้วยหลักการปฏิบัติ 4 หลัก คือ 1.สงเคราะห์ 2.เกื้อกูล 3.พัฒนา 4.บูรณาการ เป็นการจัดสร้างเพื่อประโยชน์อันก่อให้เกิดผลต่อสาธารณะ เช่น การส่งเสริมงานปฏิบัติธรรม การสร้างโรงพยาบาล การสร้างถนน การสร้างศาลา การสร้างอาคารเรียน การสร้างสถานีดารวจ เป็นต้น นอกจากนั้นแล้วยังเป็นการจัดหาสิ่งของ หรือวัสดุอุปกรณ์ เครื่องใช้สำหรับสถานศึกษา หรือสถานที่อื่นใดที่เป็นของสาธารณะ (Phra Thammapidok, 2003)

จากบทบาทหน้าที่ที่ได้กล่าวมาข้างต้นนี้ พระสงฆ์ในพุทธศาสนาต้องพบเจอกับเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงในหลายๆ ด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา และการดำเนินชีวิต จำเป็นที่พระสงฆ์ต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับเหตุปัจจุบันเสมอ และต้องทันสมัยต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบันหรือสังคมสมัยใหม่อยู่เสมอ ซึ่งความสามารถในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของพระสงฆ์ดังกล่าวนี้ จำเป็นที่จะต้องมีรูปแบบหรือทำหน้าที่ในการเผยแผ่ศาสนาธรรม มีการเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุปัจจัยตามสภาวะ การเผยแผ่ศาสนาธรรมจำเป็น

ที่จะต้องเปลี่ยนไปจากเดิมให้ทันยุคทันสมัยเสมอ ไม่ว่าจะเป็นการเผยแพร่ทางออนไลน์หรือสื่อโซเชียลมีเดีย ที่ไร้ขีดจำกัด จากเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาเรื่อง รูปแบบประสิทธิผลการบริหารจัดการการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9 เป็นการแสดงให้เห็นที่ของพระสงฆ์ในการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบประสิทธิผลการบริหารจัดการการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมของพระสังฆาธิการ เพื่อให้ทราบถึงบทบาทของพระสังฆาธิการ มีปัจจัยเชิงสาเหตุใดบ้างที่ส่งผลต่อบทบาทพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9 เพื่อให้ทราบแนวทางในการส่งเสริมรูปแบบการเผยแผ่ศาสนาธรรม ผู้วิจัยสามารถนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการต่อยอดความรู้ความสามารถของพระสงฆ์ ทั้งนี้เป็นที่ทราบกันดีว่า ประชาชนพุทธศาสนิกชนชาวไทยได้รู้จัก เข้าใจ และเข้าถึงหลักพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง พร้อมทั้งสามารถนำหลักพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไปเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม พัฒนาคุณภาพชีวิตของตนอย่างเชื่อมั่นศรัทธา และสร้างความเจริญงอกงามแก่สังคมไทยสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประสิทธิผลการบริหารจัดการการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9
3. สร้างและยืนยันรูปแบบประสิทธิผลการบริหารจัดการการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยใช้การวิจัยแบบผสม (Mixed Method Research) โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีวิธีการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวิธีการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวนทั้งสิ้น 11 ท่าน ด้วยวิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ พระสังฆาธิการ ปี พ.ศ. 2562 จำนวน 364 รูป โดยใช้วิธีเปิดตารางสำเร็จรูป ตามเกณฑ์การกำหนดกลุ่มตัวอย่างของสูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, Quoted in Boonchom Sri-sa-ard, 2013) ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้เท่ากับ 0.5 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ ค่ามัธยฐาน (Mediar) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ประกอบด้วย ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยไว้ 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาประสิทธิผลและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9 โดยผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากการวิเคราะห์สังเคราะห์ จากเอกสาร ตำรา ข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ

ด้านเผยแพร่ศาสนาธรรมที่มีประสบการณ์ จำนวน 11 ท่าน ในการรวบรวมข้อมูลที่เป็นข้อคิดเห็นจากท่านผู้เชี่ยวชาญการด้านเผยแพร่ศาสนาธรรม

ระยะที่ 2 ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแพร่ศาสนาธรรมของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9 โดยนำข้อมูลและองค์ประกอบที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ มาสร้างเป็นแบบสอบถามประเมินค่า 5 ระดับ (Rating Scale) นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของภาษา หลังจากนั้นส่งแบบสอบถามกลับไปยังผู้เชี่ยวชาญกลุ่มเดิมทั้ง 11 ท่าน เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญออกความคิดเห็นในลักษณะของการจัดระดับความเหมาะสมในคำถามแต่ละข้อ เมื่อปรับแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญการด้านเผยแพร่ศาสนาธรรมแล้ว จึงตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยประเมินความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา วิเคราะห์ค่า Index of Item Objective Congruence (IOC) ของแบบสอบถามเป็นรายข้อ แล้วพิจารณาข้อคำถามที่มีค่า IOC มากกว่า 0.5 ขึ้นไป

ระยะที่ 3 สร้างและยืนยันรูปแบบประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแพร่ศาสนาธรรมของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9 โดยการนำแบบสอบถามเกี่ยวกับรูปแบบประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแพร่ศาสนาธรรมของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9 ฉบับที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดลองใช้กับพระสังฆาธิการที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ท่าน เพื่อวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น (Reliability) ของเครื่องมือ หลังจากนั้นจึงนำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9 จำนวน 364 รูป เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ โดยรวบรวมแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง และนำมาวิเคราะห์ผล หาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)

ขั้นตอนที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1.แบบสัมภาษณ์เป็นคำถามแบบปลายเปิดแบบไม่มีโครงสร้าง เรื่อง รูปแบบประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแพร่ศาสนาธรรมของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9 แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 องค์ประกอบรูปแบบประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแพร่ศาสนาธรรมของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพิ่มเติม

ผลการวิจัย

ในการวิจัย เรื่อง รูปแบบประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแพร่ศาสนาธรรมของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9 สรุปผลการวิจัยดังนี้

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีสถานภาพส่วนตัวเป็นเจ้าอาวาสวัด จำนวน 218 รูป คิดเป็นร้อยละ 59.90 รองลงมา คือ เจ้าคณะตำบล จำนวน 88 รูป คิดเป็นร้อยละ 24.20 และมีสถานภาพ เจ้าคณะอำเภอ จำนวน 39

รูป คิดเป็นร้อยละ 10.70 และมีสังกัดในเขตจังหวัดขอนแก่น จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดกาฬสินธุ์ และจังหวัดมหาสารคาม จำนวน 91 รูปเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 25.00

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9 โดยรวมมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.36$, $S.D.=0.47$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง 8 ด้าน โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ได้แก่ ด้านการจัดองค์กรแบบยืดหยุ่น ($\bar{x}=4.47$, $S.D.=0.40$) ด้านการติดตามผลแบบต่อเนื่อง ($\bar{x}=4.37$, $S.D.=0.47$) และด้านบริหารแบบมีอาชีพ ($\bar{x}=4.36$, $S.D.=0.51$) ระดับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9 โดยรวมมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.21$, $S.D.=0.62$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านปฏิบัติ ($\bar{x}=4.30$, $S.D.=0.64$) ด้านปรีชา ($\bar{x}=4.27$, $S.D.=0.56$) และด้านปฏิเวธ ($\bar{x}=4.07$, $S.D.=0.67$)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ผลการสร้างสมการพยากรณ์เพื่ออธิบายประสิทธิภาพที่ส่งผลต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9 สรุปได้ว่า ด้านศาสตร์และศิลป์ทางการบริหาร ด้านการติดตามผลแบบต่อเนื่อง ด้านการวางแผนเชิงกลยุทธ์ ด้านบริหารแบบมีอาชีพ และ ด้านการบริหารที่อยู่บนพื้นฐานวิชาการ ส่งผลให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ศาสนาธรรมของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9 มีมากยิ่งขึ้นซึ่งตัวแปรทั้ง 5 ตัวสามารถทำนายผลได้ถึงร้อยละ 61.70 ดังสมการ $Z = .549Z_7 + .191Z_1 + .171Z_4 + .160Z_6 + .091Z_5$

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า สร้างและยืนยันรูปแบบประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9 ประกอบด้วย

1 ด้านศาสตร์และศิลป์ทางการบริหาร ได้แก่ 1.1) การมีหน้าที่อำนวยความสะดวกแก่สังคม ทั้ง สงเคราะห์ อนุเคราะห์ 1.2) สนับสนุนศาสนกิจทั้งปวงให้ เป็นไปอย่างถูกต้อง จัดประชุมสัมมนาเชิงวิชาการแก่ บุคลากรอย่างน้อยปีละ 3 ครั้ง เมื่อเป็นเช่นนั้น บุคลากรที่ได้เรียนเรียนรู้หลักการปฏิบัติที่ถูกต้องแล้ว ก็ สามารถมาช่วยเหลือแบ่งเบาภาระการงานได้ 1.3) ส่งเสริมพิธีกรรมแบบเรียบง่ายตามจารีตประเพณีท้องถิ่น ตลอดทั้งปรับปรุงขั้นตอนพิธีการให้เข้ากับยุคโลกาภิวัตน์

2 ด้านการติดตามผลแบบต่อเนื่อง ได้แก่ 2.1) การปฏิบัติตามโครงสร้างแบบบูรณาการ 2. 2) ส่งเสริม วัดให้เป็นสำนักเรียน สำนักปฏิบัติธรรม เป็นศูนย์กลางการอำนวยความสะดวกแก่สังคม เป็นแหล่งข้อมูลด้าน ศิลปวัฒนธรรมประจำท้องถิ่น 2.3) ส่งเสริมให้พระภิกษุ สามเณร ตั้งอยู่ในศีลอาจารย์วัตร อังนังงาม สอดคล้อง ตามกฎระเบียบวินัย ตลอดทั้งญาติโยมได้ศึกษาค้นถุและวิปัสสนาธุระ

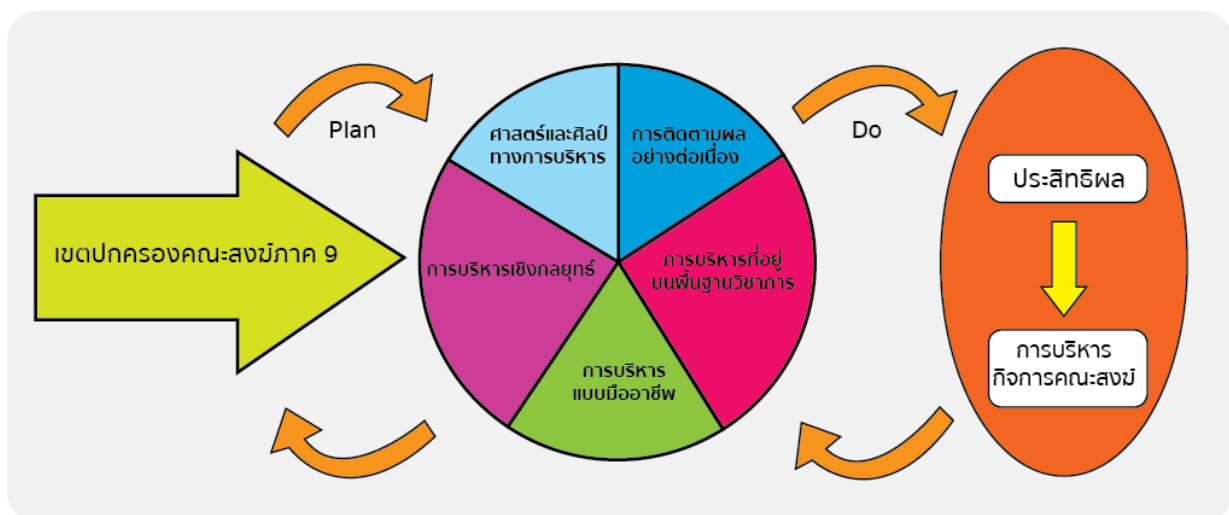
3 ด้านการวางแผนเชิงกลยุทธ์ ได้แก่ 3.1) การต้องจัดบุคลากรที่มีความรู้ความถนัด ติดตามผลงาน รายงานผล 3.2) นำเสนอผลงาน ให้ความรู้ ให้ความเข้าใจ ความชัดเจน 3.3) การบริหารทรัพยากรของวัด อย่างมั่นคง ปลอดภัยจากภัยอันตรายทั้งปวง

4 ด้านบริหารแบบมืออาชีพ ได้แก่ 4.1) การกำกับดูแลการจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยกฎระเบียบ 2) ปกครองบรรพชิตและคฤหัสถ์ให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบ 3) อบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและ คฤหัสถ์ 4) ส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ประชาชนในท้องถิ่น และ

5 ด้านการบริหารที่อยู่บนพื้นฐานวิชาการ ได้แก่ 5.1) กำกับดูแลการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ต้อง 5.2) มีความเสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อประโยชน์แก่สังคม 5.3) ส่งเสริมให้บุคลากรทุกฝ่ายทำหน้าที่ถูกต้อง ตามกฎระเบียบ

องค์ความรู้ใหม่

จากที่กล่าวมาข้างต้นที่ผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการได้วิพากษ์ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9 เพื่อยืนยันรูปแบบ ผู้วิจัยได้นำปัจจัยที่ได้มาจากการวิพากษ์มาสังเคราะห์เพื่อสร้างเป็นโมเดลของรูปแบบการพัฒนาประสิทธิภาพประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9 ดังภาพ

รูปแบบการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9

จากภาพ พบว่า ขั้นตอนของรูปแบบประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9 ในด้าน 1. ด้านศาสตร์และศิลป์ทางการบริหาร 2. ด้านการติดตามผลแบบต่อเนื่อง 3. ด้านการวางแผนเชิงกลยุทธ์ 4. ด้านบริหารแบบมืออาชีพ และ 5. ด้านการบริหารที่อยู่บนพื้นฐานวิชาการ ได้ผ่านกระบวนการประชุมกลุ่มย่อย จากนักวิชาการและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการ และการวิพากษ์รูปแบบเพื่อยืนยันรูปแบบจากผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการพบว่า ปัจจัยต่าง ๆ สามารถพัฒนาประสิทธิภาพประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9 เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อ 1. พบว่า ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9 โดยรวมมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ได้แก่ ด้านการจัดองค์กรแบบยืดหยุ่น ด้านการติดตามผลแบบต่อเนื่อง และด้านบริหารแบบมืออาชีพ ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับการวิจัยของ Phra thitirut thitapemo (Rinsan) (2016) ได้ศึกษา เรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา มีผลการวิจัยพบว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากช่อง โดยภาพรวมอยู่ในระดับ Phramaha Klairoong Rujithammo (Thongma) (2016) ได้ศึกษา เรื่อง การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษา พบว่า พระสังฆาธิการมีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในเขตกรุงเทพมหานครทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อ 2. พบว่า ผลการสร้างสมการพยากรณ์เพื่ออธิบายปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพปัจจัยด้านศาสตร์และศิลป์ทางการบริหาร ปัจจัยด้านการติดตามผลแบบต่อเนื่อง ปัจจัยด้านการวางแผนเชิงกลยุทธ์ ปัจจัยด้านบริหารแบบมืออาชีพ และปัจจัยด้านการบริหารที่อยู่บนพื้นฐานวิชาการ ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับการวิจัยของ Bunthong (2018) ได้ศึกษา เรื่อง การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของคณะสงฆ์ในภาคใต้พบว่า ปัจจัยตัวแปรที่มีอำนาจพยากรณ์ที่ดีที่สุด มีจำนวน 4 ตัวแปร ได้แก่ ด้านการควบคุมดูแล รองลงไป ได้แก่ ด้านการอำนวยความสะดวก ด้านการงบประมาณ และด้านการจัดองค์กร ตามลำดับ และ Paenchan (2014) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงาน ตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดกำแพงเพชร นัยสำคัญของการพยากรณ์ความสำเร็จในการ ปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดกำแพงเพชร คือ การวางแผน ผู้บริหารงบประมาณ พนักงานส่วนตำบล

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อ 3. พบว่า สร้างและยืนยันรูปแบบประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9 ประกอบด้วย 1) ด้านศาสตร์และศิลป์ทางการบริหาร ได้แก่ 1.1) การมีหน้าที่อำนวยความสะดวกแก่สังคม ทั้งสงเคราะห์ อนุเคราะห์ 1.2) สนับสนุนศาสนกิจทั้งปวงให้ เป็นไปอย่างถูกต้อง จัดประชุมสัมมนาเชิงวิชาการแก่บุคลากรอย่างน้อยปีละ 3 ครั้ง สอดคล้องกับการวิจัยของ Phrakhrusrisidthikarn (Somjai Dhammavetdhi) (2016) ได้ศึกษา เรื่อง รูปแบบการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์ของคณะสงฆ์จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสามารถประยุกต์ใช้ตามหลักพุทธลีลาการสอนของพระพุทธเจ้า ที่ทรงปฏิบัติมานั้นก็คือการสั่งสอนอนุศาสนิกปฎิหาริย์ส่งเสริมให้เกิดแรงบันดาลใจประกอบด้วย สันติสนา คำสอนทำให้เกิดความเข้าใจชัดเจน การส่งเสริมผู้มีความสามารถเหมาะสมเข้ามาบริหารปกครองด้วยหลักธรรมและดูแลพระภิกษุสงฆ์ให้ทั่วถึง มีบทลงโทษที่จริงจัง

สรุป

รูปแบบประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9 ประกอบด้วย

1 ด้านศาสตร์และศิลป์ทางการบริหาร ได้แก่ 1.1) การมีหน้าที่อำนวยความสะดวกแก่สังคม ทั้ง สงเคราะห์ อนุเคราะห์ 1.2) สนับสนุนศาสนกิจทั้งปวงให้ เป็นไปอย่างถูกต้อง จัดประชุมสัมมนาเชิงวิชาการแก่ บุคลากรอย่างน้อยปีละ 3 ครั้ง เมื่อเป็นเช่นนั้น บุคลากรที่ได้เรียนเรียนรู้หลักการปฏิบัติที่ถูกต้องแล้ว ก็ สามารถมาช่วยเหลือแบ่งเบาภาระการงานได้ 1.3) ส่งเสริมพิธีกรรมแบบเรียบง่ายตามจารีตประเพณีท้องถิ่น ตลอดทั้งปรับปรุงขั้นตอนพิธีการให้เข้ากับ ยุคโลกาภิวัตน์

2 ด้านการติดตามผลแบบต่อเนื่อง ได้แก่ 2.1) การปฏิบัติตามโครงสร้างแบบบูรณาการ 2. 2) ส่งเสริม วัดให้เป็นสำนักเรียน สำนักปฏิบัติธรรม เป็นศูนย์กลางการอำนวยความสะดวกแก่สังคม เป็นแหล่งข้อมูลด้าน ศิลปวัฒนธรรมประจำท้องถิ่น 2.3) ส่งเสริมให้พระภิกษุ สามเณร ตั้งอยู่ในศีลาจารวัตร อังมมังม สอดคล้อง ตามกฎระเบียบวินัย ตลอดทั้งญาติโยมได้ศึกษาค้นถุระและวิปัสสนาธุระ

3 ด้านการวางแผนเชิงกลยุทธ์ ได้แก่ 3.1) การต้องจัดบุคลากรที่มีความรู้ความถนัด ติดตามผลงาน รายงานผล 3.2) นำเสนอผลงาน ให้ความรู้ ให้ความเข้าใจ ความชัดเจน 3.3) การบริหารทรัพยากรของวัดอย่าง มั่นคง ปลอดภัยจากภัยอันตรายทั้งปวง

4 ด้านบริหารแบบมืออาชีพ ได้แก่ 4.1) การกำกับดูแลการจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วย กฎระเบียบ 2) ปกครองบรรพชิตและคฤหัสถ์ให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบ 3) อบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่ บรรพชิตและ คฤหัสถ์ 4) ส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ประชาชนในท้องถิ่น

5. ด้านการบริหารที่อยู่บนพื้นฐานวิชาการ ได้แก่ 5.1) กำกับดูแลการบริหารการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาต้อง 5.2) มีความเสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อประโยชน์แก่สังคม 5.3) ส่งเสริมให้บุคลากรทุก ฝ่ายทำหน้าที่ถูกต้อง ตามกฎระเบียบ

อาจกล่าวโดยสรุปจากการร่วมรับฟังแนวคิดและข้อเสนอแนะต่างๆ รวมถึงการวิเคราะห์สมรรถนะ ของผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมของพระ สังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9 ครั้งนี้ ประกอบด้วย 5 ปัจจัย ได้แก่ 1) ด้าน ทักษะการบริหาร จัดการ 2) ด้านการติดตามผลแบบต่อเนื่อง 3) ด้านการวางแผน 4) ด้านบริหารแบบมืออาชีพ และ 5) ด้านการ บริหารที่อยู่บนพื้นฐานวิชาการ ที่ส่งผลต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมของพระ สังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9 จากผลประชุมกลุ่มย่อย ผู้วิจัยได้สร้างรูปแบบการพัฒนา ประสิทธิภาพประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมของพระสังฆาธิการในเขต ปกครองคณะสงฆ์ภาค 9 จากผลการประชุมกลุ่มย่อย ผู้วิจัยได้นำรูปแบบที่สร้างขึ้นจากการประชุมกลุ่มย่อย 11 ท่านและขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ในการวิพากษ์รูปแบบจากซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิ และ ผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการ ได้วิพากษ์และยืนยันรูปแบบ ต่าง มีความคิดเห็น “...เห็นด้วย ...”

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยดังนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9 ผู้บริหาร หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ควรร่วมกันในการกำหนดนโยบาย วางแผนงาน ในการบริหารทั้งระบบ มีการประชุมติดตามงานโดยสม่ำเสมอ จัดบุคลากรให้อยู่ในงานที่เหมาะสมควรใช้ทักษะและศักยภาพในการจัดการ ปรับการสื่อสารสั่งการ การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ที่มีประสิทธิภาพ ในการสื่อสารสั่งการ เพื่อให้การดำเนินการบริหารเกิดประสิทธิภาพเหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบัน เช่น การตั้งกองทุนช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้ด้อยโอกาส สงเคราะห์แก่คนชราและเด็กที่ถูกทอดทิ้ง หรือกองทุนส่งเสริมทางการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณร การวางแผนสรรหาและพัฒนาครูผู้สอนแผนก พระปริยัติธรรม พระธรรมทูตและพระวิปัสสนาจารย์ในการเผยแผ่ธรรม ควรจัดอบรมเกี่ยวกับการใช้สื่อ เทคโนโลยีในการเผยแผ่ธรรมะ สนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรมอบรมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนสม่ำเสมอ การเผยแพร่กิจกรรมของทางวัด ตลอดจนสร้างกำลังใจ และการกระตุ้นพระภิกษุในการแสวงหาความรู้ เกี่ยวกับกิจกรรมคณะสงฆ์ เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลแก่ชุมชนและสังคมทั่วไป

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9 ผู้บริหาร หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ควรนำปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการบริหาร กิจการคณะสงฆ์ของคณะสงฆ์ในภาคใต้ เช่น การเผยแผ่ธรรมทางสื่อวิทยุ และสื่ออื่นๆ อบรมวิธีการเผยแผ่แก่พระภิกษุสามเณร ผลิตอบรมพระวิปัสสนาจารย์ พระธรรมทูตควรมีการพัฒนาบทบาทพระ วิทยากร และครูผู้สอนบาลี และธรรมศึกษา การจัดตั้งกองทุนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์แก่ เด็กและเยาวชน การจัดเตรียมสถานที่พักอาศัยสำหรับศรัทธาสาธุชน พระอาคันตุกะ อย่างเป็นระบบและ เพียงพอสำหรับศักยภาพของแต่ละวัด จัดตั้งกองทุนเพื่อการทะนุบำรุงวัดและซ่อมแซมสาธารณประโยชน์ของวัด การควบคุมดูแลการก่อสร้าง หรือบูรณะศาสนวัตถุ โดยรักษาศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และความเป็นไทยไว้ โดยมีผู้รับผิดชอบในด้านต่างๆ อย่างเป็นสัดส่วน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 สร้างและยืนยันรูปแบบประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9 คณะพระสังฆาธิการในระดับผู้บังคับบัญชาต้องมีการให้ความสำคัญในเรื่องของการวางแผนกลไกในการเสริมสร้างสมรรถนะอยู่ทุก ๆ ปี เพื่อเป็นการพัฒนาสมรรถนะของพระสังฆาธิการ และสามารถเชื่อมโยงกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน ที่พระสังฆาธิการได้มีการดำเนินการดำเนินงานอยู่ในปัจจุบัน สามารถนำเอาองค์ความรู้ที่ได้รับการพัฒนามาบูรณาการเข้ากับงานทางด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยในครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาในการเสริมสร้างสมรรถนะการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยมีการมุ่งเน้นหรือเจาะลึกในการศึกษาวิจัยแต่ละด้านไป เช่น ศึกษาการเสริมสร้างสมรรถนะการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทางด้านการปกครอง

2.2 ควรมีการเสริมสร้างสมรรถนะการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทางด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

2.3 ควรมีการศึกษาในการเสริมสร้างสมรรถนะการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยมีการมุ่งเน้นหรือเจาะลึกในการศึกษาแบบการทำวิจัยการเสริมสร้างศาสนบุคคลเพื่อต่ออายุพุทธศาสนา

References

- Department of Religious Affairs, Ministry of Education. (1997). *Constitution of the Kingdom of Thailand 1997*. Bangkok: Religion Publishing House.
- Office of Regional Dean Region 9. (2018). *Secretarial Division Phra Thamrattanadilok Wat Arun Ratchawararam*. Bangkok. Liangxiang Publishing House.
- Bunthong, P. (2018). "The Sanggha Administration of the Sanggha in Southern Thailand". *Journal of MCU*, 5(1), 30-44.
- Phra Dhammapidok (Por. Payutto). (2003). *Buddhist Economy*. (7th Ed). Bangkok: Buddhist University Chulalongkornrajavidyalaya Foundation.
- Phra thitirut thitapemo (Rinsan). (2016). *The Sangha Administration Effectiveness of Sangha Administrators in Pakchong District, Nakhonratchasima Province*. (Master's Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Phradhammapanyaporn (Suchart Thammaratano) , & Phramaha Thongdee Panyawachiro. (2005). *The study of the Buddhist Scriptures*. Pali Department. Bangkok: Aron Printing.
- Phrakhrusridthikarn (Somjai Dhammavetdhi). (2016). *The Model of Buddhism Dissemination Management in the Globalization Age of the Sangha Order in Nonthaburi Province*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Phramaha Klairoong Rujithammo (Thongma). (2016). *RELIGION AFFAIR ADMINISTRATION OF PHRA SANGKHADHIKAN IN BANGKOK*. (Master's Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Paenchan, W. (2014). "Factors Affecting Job Operation Achievement in According to Good Government Parctice in Tambon Administration Organization in Kamphaeng Phet Province". *The Golden Teak : Humanity and Social Science Journal*, 16(1), 143-155.

- Phra Metheedhammaporn (Prayoon Dhammacitto). (1992). *The administration of the Thai Sangha. Council*, Bangkok: Maha Chulalongkorn Royal College.
- Boonchom Srisa-san. (2013). *Statistical Methods for Research, Volume 3*. (5th edition).
Krungthep: Suveeriyasan.

54 ผู้นำหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงภาคอีสานกับการก้าวพ้นความยากจน สู่ความพอเพียงตามศาสตร์พระราชา*

54 Leaders of Esan Villages of Sufficient Economy Prototype
with across the Poverty into moderate of Life Based on the King's Philosophy

¹ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด และ ²สุวรรณี ฮ้อแสงชัย

¹Phusit Phukamchanoad and ²Suwannee Horsangchai

¹มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

²มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹Suansunaadha Rajabhat University, Thailand.

²Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author. Email: phusit.ph@ssru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเพื่อศึกษาทัศนคติต่อการมีหลักธรรมาภิบาลในการพัฒนาหมู่บ้าน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาพื้นที่ รวมถึงทัศนคติเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง และศาสตร์พระราชาที่ทำให้ทุกคนก้าวพ้นความยากจนได้ เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์กับผู้นำ 54 หมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงใน 5 จังหวัด ได้แก่ อุดรธานี หนองบัวลำภู หนองคาย บึงกาฬและเลย

ผลการวิจัยพบว่า ผู้นำส่วนใหญ่ที่มีอาชีพภาคเกษตร มีทัศนคติต่อหลักธรรมาภิบาลความโปร่งใสมากที่สุดในการทำงานพัฒนาในชุมชน รวมทั้งการให้ความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ โดยให้แนวทาง งบประมาณ จำนวนคน ระยะเวลา ผลที่เกิดขึ้นได้ ส่วนการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ในการจัดสรรทรัพยากรของชุมชนตามความเหมาะสมและเป็นประชาธิปไตยมีระดับมากที่สุด ทั้งนี้ผู้นำมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาพื้นที่ในด้านการร่วมคิดค้นหาปัญหา นำเสนอโครงการ กิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านต่อส่วนรวมมากที่สุด ทัศนคติด้านเศรษฐกิจพอเพียงและศาสตร์พระราชาควรรู้จักการปลูกผักสวนครัว ลดรายจ่าย ประกอบอาชีพที่สุจริต และยังมีกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ ศูนย์เศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน เจ้าหน้าที่มาพัฒนาให้ความรู้ ธนาการขยะ ป่าชุมชน รวมทั้งการช่วยเหลือคนยากจน นอกจากนี้ ยังพบอีกว่าหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงต้องยึดหลักประชาธิปไตย มีความเชื่อมั่นในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทุกคนรักและช่วยเหลือกันตลอด สร้างอาชีพเสริมแบบรวมกลุ่ม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้การเลี้ยงสัตว์ การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและมีกลุ่มพิทักษ์ป่ารูปแบบที่นำพาประชาชนพ้นจากความยากจนคือ สร้างความ

* Received April 8, 2020; Revised September 14, 2020; Accepted October 26, 2020

เชื่อมั่นในตัวผู้นำที่เสียสละเวลามาทำงานให้กับหมู่บ้านท้องถิ่น จนเกิดคำว่า “ผู้นำทำก่อนจึงทำตาม เพราะเชื่อมั่นคนทำที่สำเร็จ”

คำสำคัญ: เศรษฐกิจพอเพียง; การมีส่วนร่วมของประชาชน; หลักธรรมาภิบาล; ความยากจน

Abstract

The objective of this research was to study the attitude of governance to develop the villages as well as the participation in developing activities of areas including, the attitude about sufficient economy and King's Philosophy that makes everyone can across the poverty. To gather information by questionnaire and interview form to 54 Leaders of Villages of Sufficient Economy Prototype in 5 provinces that is; UdonThani Province, Nong Bua Lam Phu, Nong Khai, Bueng Kan and Loei

The research results; found that Most of leaders who had career in agriculture, to have attitude to governance the most for developing in community. Include that, co-operate with government sector that can ask information, ways, budget, person, time, result etc. For participating of resourcing benefit in community appropriately and to be democracy high level. Although the leaders have participation in developing activities of areas to be brain storm with wisdom as well as to present the project, developing activities of villages to be public the most. The economic attitude and King's Philosophy should know home-grown vegetable, reduce all vices, make honest career. Furthermore, there are honest saving groups, Sufficient Economy Center in community, Staffs to transit knowledge, Waste Bank, Community Forest and Helping the poverty. Besides, It was found that Villages of Sufficient Economy Prototype had to be democracy. Believe in sufficient economy Philosophy. Everyone love and help together as well as make career by gather together, to share learning about farming. To use local wisdom and guardian of forest. The prototype that can make people to be without poverty is to make believable in the leaders who make working to local villages. “Leaders do before, Followers do the same because they believe in anyone successful.”

Keywords: Sufficient Economy; Public Participation; Good Government, Poverty

บทนำ

“การก้าวพ้นจากความยากจนอย่างยั่งยืน คือการดำรงชีวิตอยู่ในระดับพอเพียง” นั้นหมายความว่า การมีความสุขที่ยั่งยืนไปด้วย การดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้นพระบาทสมเด็จพระบรม

ชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (ในหลวงรัชกาลที่ 9) ทรงอธิบายไว้อย่างชัดเจนว่า เพื่อไม่ให้เกิดความสับสนขัดแย้งในอนาคต จึงมีพระราชดำริในการดำรงชีวิตแบบพอเพียงไว้ 5 ประการ ดังนี้ (The Chaipattana Foundation, 2014)

- 1) ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ลดละความฟุ้งเฟ้อในการใช้ชีวิต
- 2) ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้อง ซื่อสัตย์สุจริต
- 3) ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันกันในทางการค้าแบบต่อสู้กันอย่าง

รุนแรง

4) ไม่หยุดนิ่งที่จะหาทางให้ชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ยาก ด้วยการขวนขวายใฝ่หาความรู้ให้มีรายได้เพิ่มพูนขึ้น จนถึงขั้นพอเพียงเป็นเป้าหมายสำคัญ

- 5) ปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี ลดละสิ่งชั่ว ประพฤติตนตามหลักศาสนา

แนวทางการดำรงชีวิตของบุคคลเป็นเพียงส่วนหนึ่งของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (ในหลวงรัชกาลที่ 9) เพราะหลักปรัชญานี้มีนิยามไว้อย่างชัดเจนว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2542 เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของทุกฝ่ายและประชาชนโดยทั่วไป ดังมีใจความว่า ...“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง...(Bhumibol Adulyadej, His Majesty King, 2009; Office of the National Economic and Social Development Board (NESDB), 2007) ยังชี้ชัดว่า หลักปรัชญานี้สร้างความสมดุลของชีวิต ชุมชน สังคมประเทศชาติ ในการใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต้องนำไปใช้เพื่อพัฒนา แก้ไขปัญหา เสริมสร้าง กระตุ้น สนับสนุน บำรุงรักษา ยกระดับคุณภาพชีวิต (Phukamchanoad, 2018) บ่งชี้ได้ว่า คนที่จะเข้าสู่ระดับความพอเพียงในชีวิตได้ต้อง ลดละความฟุ้งเฟ้อ ละเว้นอาชีพทุจริตยึดมั่นความสุจริต ละเลิกการแก่งแย่ง หลุดพ้นความยากจนให้ขวนขวาย ลดละสิ่งชั่วยึดมั่นหลักศาสนา ดังนั้นในบทสรุปหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงอธิบายไว้ 5 ลักษณะ ได้แก่ กรอบแนวคิด คุณลักษณะ ค่านิยม เงื่อนไข และแนวทางปฏิบัติ/ผลที่คาดว่าจะได้รับ (Buasai, 2006; The Chaipattana Foundation, 2014) แต่สามารถพิจารณาได้ 4 ส่วนได้แก่ ส่วนที่ 1 คือหลักคิดในการดำรงชีวิตที่อยู่อย่างพอเพียง สอดคล้องกับวัฒนธรรมไทยตามหลักธรรมของพุทธศาสนาหรือที่เรียกว่า “ทางสายกลาง” ส่วนที่ 2 คือ คุณลักษณะ 3 ห่วง ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ส่วนที่ 3 ประกอบด้วย 2 เงื่อนไขพื้นฐานสำคัญ ได้แก่ ความรู้ และคุณธรรม ส่วนที่ 4 ผลที่จะเกิดขึ้นในปัจจุบันและอนาคตเมื่อดำเนินการได้ครบ คือ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และทรัพยากรสิ่งแวดล้อมจะมีความเจริญก้าวหน้าอย่างสมดุล ประชาชนมีความสุขร่มเย็น ครอบครัว ชุมชนสังคม ประเทศมีความมั่นคงและยั่งยืน หรือคนส่วนใหญ่รู้จักในชื่อว่า “3 ห่วง 2 เงื่อนไข” (Sufficiency Economy Steering Committee Office of the National Economic and Social Development Board, 2007; Phukamchanoad, 2018) แม้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะเป็นหลักที่ดีเพียงใดก็ตามจำเป็นต้องอาศัย “การนำไปใช้ให้เหมาะสมกับบริบทตนและสังคม” จำเป็นต้องอาศัย “ผู้นำ” ที่ต้องทดลองการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์และเห็นผลก่อน

ประชาชนจึงจะวางใจได้และเลียนแบบทำตามได้ด้วย ความวางใจและสบายใจ “หมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง” ที่ถูกระบุไว้เป็นแนวคิดของกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ที่เริ่มต้นด้วยการลดรายจ่าย การเพิ่มรายได้ การประหยัด การเรียนรู้ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการเอื้ออารีต่อกัน รวมถึงการใช้แนวคิด การขยายผลสู่ความยั่งยืนใน 4 มิติ ได้แก่ ด้านจิตใจและสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเรียนรู้ และด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (Community Development Department, 2014) เป็นการสร้างผู้นำที่เป็นทุนมนุษย์ให้มีความเข้มแข็งในการดำรงตนแบบพอเพียง และศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ มีจิตอาสาด้วย มีหลักธรรมาภิบาลโดยเฉพาะความโปร่งใสและการมีส่วนร่วม เป็นสิ่งสำคัญทั้งนี้ในฐานะผู้นำหมู่บ้านต้องเปิดโอกาสถ่ายทอดความรู้ให้กับประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) การดำเนินงาน (Implementation) การรับผลประโยชน์ (Benefits) การประเมินผล (Evaluation) (Cohen, and Uphoff, 1980) นอกจากนี้ยังมีการมีส่วนร่วมที่สอดคล้องกับประชาชนคนไทยซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมแบบง่าย ๆ ไม่ยุ่งยาก ไม่ทางการ ซึ่งเป็นรูปแบบและระดับการมีส่วนร่วมในความเป็นจริงรูปแบบการมีส่วนร่วม ก็คือ ทุกคนในพื้นที่เป้าหมายที่มีส่วนได้ส่วนเสียต้องร่วมมือร่วมใจ สอดประสานหรือเชื่อมต่อกันและกัน ส่วนระดับการมีส่วนร่วม หากพูดถึงความสำคัญที่สุด คือ การลงมือทำ สำคัญที่สุด ครั้นให้ระบุถึงระดับนั้นกำหนดได้เป็น 7 ระดับ ได้แก่ (1) ระดับที่ 1 ร่วมรับรู้ เข้าใจ (2) ระดับที่ 2 ร่วมค้นหา คัดวิเคราะห์ สังเคราะห์ (3) ระดับที่ 3 ร่วมวางแผน ตัดสินใจ (4) ระดับที่ 4 ร่วมปฏิบัติ ลงมือทำ (5) ระดับที่ 5 ร่วมติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผล และแก้ไข (6) ระดับที่ 6 ร่วมรับผลประโยชน์ร่วมกัน และ (7) ระดับที่ 7 ร่วมรับผิดชอบร่วมกัน (Phukamchanoat, 2016; 2018) การมีส่วนร่วมเป็นกิจกรรมสำคัญที่ประชาชนในหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงใช้เป็นกิจกรรมที่สำคัญที่สุด อย่างไรก็ตามแต่ละพื้นที่ย่อมมีทัศนคติของผู้นำและประชาชนแตกต่างกันออกไป อาทิ หมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยส่วนใหญ่จะเป็นลักษณะจัดเชิงกิจกรรมแบบราชการมากกว่าการจัดดำรงชีวิตประจำวัน และมักจะอยู่กับกลุ่มคนเฉพาะกลุ่ม เช่นกลุ่มอาชีพ กลุ่มกรรมการหมู่บ้าน ไม่ได้กระจายทั้งหมู่บ้านและสำคัญการทำเศรษฐกิจพอเพียงต้องมีกำลังทุนในระดับหนึ่งเพราะต้องอาศัยการทำบ่อน้ำ สระน้ำไว้ในยามแล้ง ซึ่งแตกต่างจากหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงของภาคเหนือ ภาคใต้ และภาคกลาง ที่มีธรรมชาติเกื้อหนุนให้สามารถใช้ชีวิตปรับเข้ากับธรรมชาติได้ดีกว่าเพราะปัจจัยทางบริบทสังคมและพื้นที่แตกต่างกันไป

จากข้อมูลสนับสนุนดังกล่าว ผู้วิจัยพบว่า หากผู้นำด้อยมนำพาประชาชนดี บ้านเมืองดีไปด้วย ทำให้ตัดสินใจเลือกศึกษาหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงที่อยู่ในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่คนทั่วไปว่า เป็นดินแดนที่แห้งแล้งกันดาร การดำรงชีพต้องอดคัดัดสนกว่าพื้นที่อื่น ๆ เมื่อเป็นเช่นนี้ผู้นำที่ขับเคลื่อนงานด้านหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงมีภูมิความรู้ มีทัศนคติต่อหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่อการพัฒนากิจกรรมในพื้นที่หมู่บ้านตนเอง ที่จะสามารถนำพาลูกบ้านตนเองสู่การก้าวพ้นความยากจนไปได้ ซึ่ง “ความยากจน” มันเกิดจากปัจจัยทางเศรษฐกิจ โครงสร้างประชากร ภูมิศาสตร์ และสังคมวัฒนธรรม รวมถึงความขัดสนในโอกาสและทางเลือกของมนุษย์ที่จะนำไปสู่การดำรงชีวิตที่ยืนยาว สุขภาพแข็งแรง และทำให้ไม่สามารถไปสู่มาตรฐานการดำรงชีวิตที่ดีได้...ความยากจน จึงเป็นภัยมหันตรายของการพัฒนา เป็นความทุกข์ยากของประชาชน เป็นความจำสักร่งร่งด่วนที่ต้องแก้ปัญหา เมื่อประชาชนยังยากจนอยู่ยากที่จะ

ให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นและประเทศชาติ.(Siriprachai, Wisawesuan, and Srisuchart, 2004; Chitsuchon, 2013; Phukamchanoad, 2018) ดังนั้นผู้นำจะนำพาประชาชนก้าวพ้นความยากจนในหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง จึงออกแบบแนวทางการก้าวพ้นจากความยากจนและสร้างทัศนคติในการดำรงชีวิตแบบพอเพียงให้กับลูกบ้านแล้วจะต้องฝึกอบรมตนเองให้เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนาตามแนวพระราชดำรินในหลวงรัชกาลที่ 9 สืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาทัศนคติต่อการมีหลักธรรมาภิบาลในการพัฒนาหมู่บ้าน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาเชิงพื้นที่ และทัศนคติเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงตามศาสตร์พระราชาสู่การก้าวพ้นความยากจนของผู้นำหมู่บ้านต้นแบบของ 5 จังหวัดในภาคอีสาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) โดยมีการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้วิจัยกำหนดแนวทางในการดำเนินการวิจัยอย่างเป็นขั้นตอนต่อเนื่องไปตามลำดับ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 หน่วยในการวิเคราะห์ ได้แก่ ผู้นำหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้รับการพัฒนาทางสังคม เศรษฐกิจเป็นอย่างดีในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 จำนวน 5 จังหวัด ได้แก่ อุตรดิตถ์ หนองบัวลำภู หนองคาย บึงกาฬและเลย โดยกำหนดเก็บข้อมูลกับผู้นำหมู่บ้าน 54 ตำบล ใน 54 อำเภอ เป็นผู้ใหญ่วัยผู้ใหญ่บ้าน หรือคณะกรรมการหมู่บ้านที่มีได้รับมอบหมายจากผู้ใหญ่บ้านให้เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญหรือเป็นผู้ขับเคลื่อนงานของชุมชนที่ประชาชนให้การเคารพนับถือ และประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชน จำนวน 54 คนที่ได้รับการประเมินหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง พ.ศ. 2560

ขั้นตอนที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม (ค่าความเชื่อมั่น alpha: 0.957) และแบบสัมภาษณ์เน้นเรื่องทัศนคติผู้นำ โดยเครื่องมือการวิจัยสร้างให้ครอบคลุมลักษณะพื้นฐานบุคคล การปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับลูกบ้าน การมีหลักธรรมาภิบาลในการพัฒนาหมู่บ้าน การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกัน ทัศนคติต่อหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและศาสตร์พระราช และ การสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในการดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงนำไปสู่การก้าวพ้นความยากจน

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นการรวบรวมข้อมูลที่เป็นเอกสาร แบบสอบถาม จำนวน 54 คน ลงพื้นที่สัมภาษณ์กับผู้นำชุมชน จำนวน 54 คน โดยให้นักวิจัยท้องถิ่นลงพื้นที่เก็บข้อมูลในหมู่บ้านที่กำหนดทั้ง 5 จังหวัด โดยผ่านผู้นำหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงเท่านั้น

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์และการประมวลผลข้อมูล ด้วยการตรวจสอบความครบถ้วนของแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมมาได้และคัดเลือกฉบับที่สมบูรณ์ ทำการลงรหัสข้อมูลจากแบบสอบถามทุกข้อ และตรวจสอบการลงรหัสในโปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติสถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่ามัธยฐานเลขคณิต และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อบรรยายข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและหลักธรรมาภิบาล และสถิติอ้างอิง (Inferential Statistics) เพื่อทำการเปรียบเทียบและ

ทดสอบข้อมูล ได้แก่ Independent - Samples T test (T-test), One-Way ANOVA (F-test) ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการกำหนดค่าเฉลี่ยระหว่าง ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00-1.80 (น้อยที่สุด/ต่ำสุด) ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.81-2.60 (น้อย/ต่ำ) ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.61-3.40 (ปานกลาง) ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.41-4.20 (มาก/สูง) 4.21-5.00 (มากที่สุด/สูงสุด) (Silpcharu, 2006) และการวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์ด้วยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ตามโครงสร้างเนื้อหาที่กำหนด

ผลการวิจัย

ผู้นำหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 54 คนใน 5 จังหวัด ได้แก่ อุตรดิตถ์ หนองบัวลำภู หนองคาย บึงกาฬและเลย มีทัศนคติของผู้นำต่อการมีหลักธรรมาภิบาลในการพัฒนาหมู่บ้านที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน (ระดับความโปร่งใส) ของผู้นำทั้ง 5 จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 (กลุ่มจังหวัดสະบายดีอีสาน) ได้แก่ จังหวัดอุตรดิตถ์ หนองบัวลำภู หนองคาย บึงกาฬและเลย โดยภาพรวมอยู่ในระดับโปร่งใสมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.71) โดยให้ความสำคัญกับการทำงานพัฒนาในชุมชนมีความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐสามารถสอบถามข้อมูล แนวทาง งบประมาณ จำนวนคน ระยะเวลา ผลที่เกิดขึ้นได้ (ค่าเฉลี่ย 4.89) และหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงมีการตรวจสอบการทำงานจากชาวบ้านด้วยตนเอง (ค่าเฉลี่ย 4.80) ส่วนประเด็นด้านหน่วยงานรัฐมีกลไกร้องเรียนจากประชาชน มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.54) ในส่วนหลักการมีส่วนร่วมโดยภาพรวมอยู่ในระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.75) ซึ่งการเข้าไปมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ในการจัดสรรทรัพยากรของชุมชนตามความเหมาะสมและเป็นประชาธิปไตย (ค่าเฉลี่ย 4.87) และการมีความพร้อมไปเลือกตั้งที่จะเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2562 ด้วยการแสดงออกเป็นประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมของประชาชน และหน่วยงานรัฐเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน (ค่าเฉลี่ย 4.81) ส่วนประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ สามารถสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมืองได้อย่างอิสระสภาพ (ค่าเฉลี่ย 4.57) ซึ่งคนทั่วไปน้อยมากที่จะให้ความสำคัญกับการสมัครพรรคการเมือง ทั้งนี้การมีส่วนร่วมตามหลักธรรมาภิบาลเน้นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองการบริหาร และการจัดสรรทรัพยากรของวิถีชีวิตในหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง

ส่วนมิติกิจกรรมหมู่บ้านกับรัฐกับการพัฒนาในหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง โดยการมีส่วนร่วมของผู้นำในกิจกรรมการพัฒนาพื้นที่และกิจกรรมส่วนรวมของหน่วยงานรัฐที่จัดให้กับประชาชนพื้นที่ 5 จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 เป็นกลุ่มที่เรียกว่า กลุ่มจังหวัดสະบายดี ได้แก่ จังหวัดอุตรดิตถ์ หนองบัวลำภู หนองคาย บึงกาฬและเลย ซึ่งอาศัยอยู่ ณ ปัจจุบันโดยภาพรวมอยู่ในระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.37) เมื่อพิจารณาตามรายด้านพบว่า ผู้นำมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาพื้นที่และกิจกรรมส่วนรวมของหน่วยงานรัฐที่จัดให้กับประชาชนอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงระดับการมีส่วนร่วมของผู้นำในกิจกรรมการพัฒนาพื้นที่และกิจกรรมส่วนรวมของหน่วยงานรัฐที่จัดให้กับประชาชน

ระดับการมีส่วนร่วมของผู้นำในกิจกรรมการพัฒนาพื้นที่และ กิจกรรมส่วนรวมของหน่วยงานรัฐที่จัดให้กับประชาชน	Mean	S.D.	ระดับ
ด้านการร่วมรับรู้และเข้าใจ	4.40	0.54	มากที่สุด
ด้านการร่วมคิดค้นหาปัญหา	4.53	0.64	มากที่สุด
ด้านการร่วมวิเคราะห์วางแผน	4.39	0.56	มากที่สุด
ด้านการร่วมทำลงมือปฏิบัติ	4.44	0.60	มากที่สุด
ด้านการร่วมกันรับผลประโยชน์	4.27	0.61	มากที่สุด
ด้านการร่วมรับผิดชอบ	4.14	0.82	มาก
ด้านการร่วมติดตาม ตรวจสอบและประเมินผล	4.39	0.63	มากที่สุด
รวม	4.37	0.45	มากที่สุด

สำคัญที่สุดผู้นำหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงให้ความสำคัญกับประเด็นด้านการร่วมคิดค้นหาปัญหาโดยเฉพาะในเรื่องการให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะ ข้อคิดเห็นต่อกิจกรรมหรือโครงการพัฒนาหมู่บ้านของหน่วยงานรัฐมีค่าเฉลี่ยสูงสุด (4.53) และมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดในด้านการรับผิดชอบที่สะท้อนการมีความพร้อมและยินดีเข้าร่วมการอบรมเพื่อค้นหาแนวทางแก้ปัญหาและเรียนรู้การพัฒนาหมู่บ้าน (ค่าเฉลี่ย 4.14)

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้นำหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้เราได้ทราบว่าผู้นำมีทัศนคติเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง และศาสตร์พระราชาที่แตกต่างกันอยู่ไม่มากนัก ดังนั้นผู้นำมักจะทำในบริบทของพื้นที่ตนเองมีโดยการประยุกต์ให้เหมาะสมตามศักยภาพ

ภาพที่ 1-6 การสัมภาษณ์ผู้นำใน 5 จังหวัด จะทำงานในหน้าที่ของตนเองเป็นตัวแทนก่อนเสมอ

ทัศนคติต่อหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามศาสตร์พระราชา ผู้นำทุกคนมีทัศนคติตรงกัน ใน 8 ประเด็น ได้แก่ ชื่นชอบ ชื่นชม ชมเชย พึงพอใจ เห็นด้วย เห็นคุณค่า ภูมิใจ และภาคภูมิใจ ดังมีรายละเอียดแต่ละข้อดังนี้

- 1) ชื่นชอบหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และศาสตร์พระราชาเป็นแนวทางให้คนในชุมชนมีอาชีพเสริมมีรายได้เพิ่ม เติมรายได้หลักของครอบครัว
- 2) ชื่นชมว่าเป็นหลักปรัชญาที่มีคุณค่ามีประโยชน์สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน ในการดำเนินชีวิต เป็นแนวคิดที่มีแนวทางปฏิบัติที่ใช้ได้จริง สามารถดำเนินการด้วยตนเองและบุคคลในชุมชน โดยเฉพาะโครงการแก่งดินเป็นโครงการที่ดีมาก ๆ
- 3) ชมเชยอย่างมากหมู่บ้านเราใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงเกือบทุกหลังคา ดีมาก ๆ และชมเชยแนวพระราชดำริในการดำเนินชีวิตแบบพอเพียง ในการยึดหลักความประหยัด ลดละความฟุ้งเฟ้อ การยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้อง ในการใช้จ่ายอย่างมีเหตุผล และชมเชยแนวทางในการดำรงชีวิตในเศรษฐกิจพอเพียง

4) พึงพอใจกับความรู้ เพื่อประกอบการวางแผนในชั้นปฏิบัติ พึงพอใจเป็นอย่างยิ่งที่ได้นำหลักมาใช้แก้ปัญหาความยากลำบาก ช่วยสร้างรายได้ให้กับชุมชนและคนด้อยโอกาส ในการใช้ชีวิตในทางสายกลาง ในวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในความพออยู่ พอดี พอกิน

5) เห็นด้วยอย่างยิ่งกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และศาสตร์พระราชาในการพัฒนาชีวิต สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม การศึกษาอย่างยั่งยืน

6) เห็นคุณค่าของหลักการนำศาสตร์พระราชามาช่วยแก้ไขปัญหายากจนและสร้างอาชีพให้กับประชาชน เห็นคุณค่าของการนำศาสตร์พระราชาไปใช้ในการดำรงชีวิตอย่างมั่นคงสันติสุข

7) ภูมิใจที่มีพระมหากษัตริย์มีหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนำมาประยุกต์ใช้กับประชาชนชาวไทย ภูมิใจที่มีพระองค์ท่านได้ก่อเกิดหลักปรัชญามาให้ประชาชนได้นำไปใช้ สร้างความสามัคคีทางด้านความคิดและแก้ไขปัญหาร่วมกัน อาทิ โครงการฝนหลวง

8) คนไทยโชคดีกว่าทุกประเทศที่มีพระมหากษัตริย์มีแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนำมาใช้กับประชาชนชาวไทยต่างประเทศไม่มี และภาคภูมิใจมากที่สุดที่ได้เกิดมาเป็นคนไทยอยู่ใต้พระบารมีได้นำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิต มีความภาคภูมิใจที่ชาวไทยมีพระมหากษัตริย์ที่มีพระปรีชาสามารถ อาทิ การจัดตั้งกลุ่มอาชีพและกลุ่มออมทรัพย์

ทั้งนี้ในความคิดเห็นเกี่ยวกับการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำทั้ง 54 คนมีความเห็นตรงกันใน 6 ด้าน ได้แก่ การลดรายจ่าย การเพิ่มรายได้ การประหยัด การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการเอื้ออารีต่อกัน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) การลดรายจ่าย โดยประชาชนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 54 หมู่บ้านจะมีการปลูกผักสวนครัว ทุกครัวเรือน 1 ครัวเรือน ปลูกผักสวนครัวอย่างน้อย 5 ชนิด และมีหลายพื้นที่ที่ปลูกผักสวนครัวบางครัวเรือน เมื่อพึ่งพาตนเองได้ก็สามารถลดรายจ่ายเพื่อครอบครัว เกิดการสร้างแรงจูงใจและจัดกิจกรรม มีการปฏิบัติตามศีล 5 และมีนโยบายให้ลดละเลิกอบายมุขทุกถนนในหมู่บ้าน

2) การเพิ่มรายได้ โดยประชาชนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 54 หมู่บ้านจะมีแรงจูงใจให้คนในชุมชนประกอบอาชีพที่สุจริต การใช้เทคโนโลยีเพื่อหาข้อมูลแต่ก็ให้อยู่ในความเหมาะสม การทำเกษตรและตัดอ้อย รับเหมาก่อสร้าง และเป็นผู้ใหญ่บ้าน เป็นสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ทำปุ๋ยจากมูลค่างควา ตักตารากไม้ผุ การทอผ้า สานตระกร้า เนื้อแดดเดียวที่เป็นสิ่งค้าประจำหมู่บ้าน

3) การประหยัด โดยประชาชนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 54 หมู่บ้านจะมีการออมของตนเองและครอบครัว มีการเข้าร่วมกลุ่มออมทรัพย์ของชุมชน การแบ่งการใช้จ่ายให้เป็นสัดส่วน มีกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ และมีกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

4) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยประชาชนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 54 หมู่บ้านจะมีทางเทศบาลส่งไปอบรม นำความรู้ที่ไปอบรมมา มาเผยแพร่ให้ชาวบ้าน มีอะไรที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านก็จัดประชุมถ่ายทอดให้ประชาชน มีการจัดทำโครงการ และมีการเผยแพร่ มีการถ่ายทอดภูมิปัญญา มีศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง การเล่าสู่กันฟังและนำมาประยุกต์ใช้และปรับใช้กับครอบครัวเช่นการทำไม้กวาดจากทางมะพร้าว สืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านอนุรักษ์ประเพณีศิลปหัตถกรรม เช่นสิ่งทอเครื่องจักสาน เป็นต้น

5) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยประชาชนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 54 หมู่บ้านจะมีการจัดการขยะ มีกลุ่มรักษาสวน, จัดซื้อคัดแยกขยะจาก อบต. มีธนาคารขยะ มีการปลูกต้นไม้เพิ่มเติมประจำ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแหล่งน้ำและป่าชุมชน มีการรณรงค์ให้ชาวบ้านปลูกต้นไม้ดูแลต้นไม้เพื่อเพิ่มบรรยากาศในหมู่บ้าน ส่งเสริมให้ปลูกไม้ตามหัวไร่ปลายนา เอาขยะไปขายได้เงินมาก็เอามาเป็นกองกลางของหมู่บ้าน และมีโครงการปลูกต้นไม้

6) การเอื้ออารีต่อกัน โดยประชาชนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 54 หมู่บ้านจะมีการช่วยเหลือบริจาคสิ่งของให้ผู้ด้อยโอกาสบางครั้ง รู้รักสามัคคีในครอบครัว รู้รักสามัคคีในชุมชน การอยู่ร่วมกันในชุมชนมีการแบ่งอาหารต่างให้กัน นำเงินจากการขายขยะเข้ากองกลางและแบ่งมาช่วยเหลือและแต่กรณีมีการช่วยเหลือบริจาคสิ่งของให้ผู้ด้อยโอกาส

ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้ ทำให้เข้าใจได้ว่า ประชาชนจะปฏิบัติตามผู้นำที่ประสบความสำเร็จ แล้วมาสอนให้ประชาชนปฏิบัติตามให้ถูกต้อง จึงจะสามารถทำให้ประชาชนตัดสินใจเปลี่ยนทัศนคติของตนเองมาปฏิบัติตามแนวทางใหม่ที่ผู้นำถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้สำเร็จในหมู่บ้านได้จึงมีรูปแบบที่เกิดขึ้นด้วยความเชื่อมั่นในตัวผู้นำที่เสียสละเวลามาทำงานให้กับหมู่บ้านท้องถิ่น **“ผู้นำทำก่อนจึงทำตาม เพราะเชื่อมั่นคนทำที่สำเร็จ”** ชาวอีสานส่วนใหญ่เชื่อผู้ที่มีความรู้ความสามารถมีฐานะ มีการศึกษาสูง แต่งตัวดีดูภูมิฐานเป็นเจ้าขุนมูลนาย มักเรียกพวกข้าราชการว่า “นาย” หรือที่เข้าใจว่า เป็นพวกเจ้านายเหมือนในยุคระบบสมบูรณาญาสิทธิราช หรือระบบอุปถัมภ์ต่าง ๆ ในความเป็นจริงข้าราชการต้องบำบัดทุกข์บำรุงสุขทำหน้าที่สนองงานแทนพระมหากษัตริย์ ต่างพระเนตรพระกัณฑ์ และที่สำคัญในความเป็นจริงข้าราชการที่เข้าใจว่าเป็นเจ้านายนั้น “กินเงินภาษีประชาชน” แต่สุดท้ายชาวบ้านก็ยังให้เกียรติเคารพนับถือข้าราชการอยู่ ดังนั้นผู้ที่ข้าราชการ รวมถึงผู้ใหญ่บ้าน กำนัน นายอำเภอในท้องถิ่นใกล้ชิดประชาชนต้องทำตัวให้เป็นตัวอย่างที่ดี ปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีเพื่อให้ประชาชน ชาวบ้านได้ทำตามในสิ่งดี ๆ ไปด้วย อย่าใช้อำนาจที่ได้รับมาใช้ไปในทางที่ผิด ฉกฉวยโอกาสต่าง ๆ ในชุมชน หมู่บ้าน ท้องถิ่นที่ชาวบ้านมี “อย่าข่มเหงคนจน อย่าใช้อำนาจรัฐเพื่อเอื้อประโยชน์ให้กับตัวเอง และพวกพ้อง อย่าใช้กฎหมายกับคนจนเพื่อสร้างผลงาน อย่าใช้อำนาจในท้องถิ่นสร้างผลงานเพียงอย่างเดียวต้องใช้เพื่อช่วยเหลือชาวบ้านที่ขาดโอกาส ไม่มีโอกาส ไร้โอกาสแบบท่าน ๆ ด้วย” เพราะชาวบ้านเชื่อมั่นในตัวข้าราชการที่ประสบผลสำเร็จแล้วจึงทำตามพวกท่าน และสิ่งที่ทำให้ชาวบ้านเชื่อผู้นำ ด้วยเหตุผลดังนี้

- ชาวอีสานเป็นคนมีจิตใจดีเป็นต้นทุนชีวิต ด้วยเหตุที่ตื่นเช้า นิ่งข้าวใส่บาตรกับพระสงฆ์เป็นกิจวัตร ทุกเช้าจะคิดเรื่องทำบุญก่อน

- จิตใจงดงามชอบเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีพอกับชีวิต ด้วยเหตุที่ตนเป็นชาวนา ชาวไร่ ต้องเอาแรงกายสู้มาตลอด จึงรู้จักพอกับชีวิตและเผื่อแผ่ใจดีให้คนอื่นพร้อมด้วย รู้ว่าความลำบาก ความยากจนมันน่ากลัวแค่ไหน พอจะมีกิน มีใช้รู้จักเกื้อกูลกัน มีน้อยก็สามารถแบ่งปันกันได้ มีความอดทนสูงมากกับการที่คนเอาเปรียบ จนคนชอบถูกเหยียดหยามตลอด และถูกเปรียบเทียบกับความยากจนแร้นแค้นในชีวิตมักถูกเปรียบเป็นคนอีสาน

- คนอีสานเป็นคนให้เกียรติคนอื่น ๆ คิดว่า ตัวเองมีความรู้น้อย ไม่โก้หรู เลยทำให้เจียมเนื้อเจียมตัว อยู่เสมอ ไม่ทับถมคนอื่น ใจสูงมาก เป็นผู้มีคุณธรรมในจิตใจสูงมาก

- ชาวอีสานเรียนรู้ที่จะอยู่กับธรรมชาติและพยายามดิ้นรนชีวิตกว่าคนภาคอื่น ๆ เพราะความอุดมสมบูรณ์ไม่ได้มีอยู่ตลอดปี จะมีเป็นบางช่วงตามฤดูกาลเท่านั้น เช่นทำนาหน้าฝน 6 เดือน อีก 6 เดือนแห้งแล้ง จึงทำให้เข้าใจในชีวิตจริงกับความยากลำบากมากกว่าคนกลุ่มภาคอื่น ๆ

- ชาวอีสาน “รักสงบ”

- ชาวอีสานไม่นึกถึงอนาคตที่ยาวไกล ขอเพียงมีชีวิตใกล้ ๆ ในแต่ละวันก็เพียงพอ มีความสุขไปรายวัน เวลาช่วงเทศกาล และวันหยุดมักสังสรรค์กันตลอด

- ชาวอีสานยังคงเชื่อในสิ่งที่มองไม่เห็นจนบางครั้งมองว่า “งมงาย” แต่นั่นคือ ความเชื่อสืบทอดต่อกันมาเป็นคติชนในคนในหมู่บ้าน ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับความอยู่ดีมีสุข ความก้าวหน้าในชีวิต ความพ้นจากความยากลำบาก อาทิ ขอหวย ขอพร ขอให้สมปรารถนา เป็นต้น

นอกจากนี้ลักษณะพื้นฐานของผู้นำหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 54 คนใน 5 จังหวัด ได้แก่ อุดรธานี หนองบัวลำภู หนองคาย บึงกาฬและเลย มีลักษณะพื้นฐานบุคคลส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 72.22) มีอายุ 51 - 60 ปี (ร้อยละ 53.70) มีสถานภาพสมรสแล้ว (ร้อยละ 94.44) มีระดับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6 หรือ ปวช.) (ร้อยละ 42.59) และประถมศึกษา-มัธยมศึกษาตอนต้น (ป.6-ม.3) (ร้อยละ 40.74) มีอาชีพอยู่ภาคเกษตรกรรมทั่วไป (ชาวนา ชาวไร่ ชาวนา ประมง ปศุสัตว์ เลี้ยงสัตว์) (ร้อยละ 85.19) ส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนอยู่ระหว่าง 5,001 – 10,000 บาท (ร้อยละ 50.00) ผู้นำส่วนใหญ่ในเกือบทุกหมู่บ้านเป็นที่รู้จักกับเพื่อนบ้านที่สนิทสนมคุ้นเคยกันภายในพื้นที่/ชุมชน/หมู่บ้าน (ร้อยละ 94.44) และในชุมชนหรือหมู่บ้านมีการพบปะพูดคุย สนทนาปรึกษาและขอความช่วยเหลือกับเพื่อนบ้านที่สนิทสนมคุ้นเคยกันภายในชุมชน “ทุกวัน” (ร้อยละ 51.85) บทบาทของผู้นำครอบครัว ซึ่ง พ่อ (หัวหน้าครอบครัว) เป็นผู้รับผิดชอบหลักในครอบครัว (ร้อยละ 70.37) ส่วนในปัจจุบันความเป็นเจ้าของบ้าน (ร้อยละ 66.67) และสถานะความเป็นเจ้าของที่ดินทำกินมากกว่า 15 ไร่ขึ้นไป (ร้อยละ 38.89) รองลงมาเป็นเจ้าของที่ดิน ตั้งแต่ 6-15 ไร่ (ร้อยละ 35.19) และเป็นเจ้าของที่ดินทำกินไม่เกิน 5 ไร่ (ร้อยละ 18.52) ผู้นำทุกคนมีสถานะการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม (ร้อยละ 100.00) กลุ่มสมาชิกทางสังคมที่ผู้นำเป็นสมาชิกคือ สมาชิกกองทุนชุมชนและชุมชนเมือง (ร้อยละ 83.33) รองลงมา คือ กลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้าน (ร้อยละ 66.67)

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้นำหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 54 หมู่บ้าน ในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 ทั้งหมด 5 จังหวัด ได้แก่ อุดรธานี หนองบัวลำภู หนองคาย บึงกาฬและเลย มีลักษณะเด่นสำคัญคือ การมีส่วนร่วมของกิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรมอยู่ในระดับมากที่สุดหรือสูงสุด โดยเฉพาะด้านการรับผลประโยชน์และการรับรู้และเข้าใจปัญหาซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกันกับ 3 จังหวัดยากจนโซนภาคเหนือ คือ แม่ฮ่องสอน แพร่และน่าน ซึ่งภาคเหนือจะมีทุนสังคมเดิมเข้มด้านประเพณีวัฒนธรรม การพึ่งพาตนเอง การใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น และการดำรงมั่นของวัฒนธรรมที่มั่นคง (Poonlab, 2011; Phukamchanoat, 2018)

ทั้งนี้ ผู้นำครอบครัวมีความสำคัญในการเป็นผู้นำสถาบันที่สำคัญที่สุดในโครงสร้างสังคม คือ ครอบครัว ทักษะที่ดี การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมร่วมกับสมาชิกต้องมียั่งยืนต่อเนื่อง ซึ่งในจังหวัดแม่ฮ่องสอนผู้นำครัวเรือนให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมกิจกรรมทางสังคมของสมาชิกในครอบครัว และทัศนคติของผู้นำครอบครัวต่อหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในระดับครอบครัวต้องส่งเสริมให้มีปฏิบัติซ้ำ ๆ กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกแต่ละครอบครัวในหมู่บ้านมีส่วนร่วมในกิจกรรมจิตอาสาการพัฒนาสังคม รักษาสืบสานวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น (Phukamchanoad, Pungnirund, and Paisan, 2019) และสามารถบ่งชี้ถึงความตั้งใจและจริงจังในการทำงานให้เป็นตัวอย่างของการพัฒนาครัวเรือนในหมู่บ้าน หรือในตำบลของตนเองให้มีระดับความพอเพียง เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีเป็นระดับมาตรฐานอย่างเท่าเทียมลดความเหลื่อมล้ำ ให้พ้นจากความยากจน เช่นเดียวกับในหมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์โควิด-19 จังหวัดอุดรธานีที่ชี้แนวทางแรกอย่างชัดเจนว่า “ประชาชนทุกภาคส่วนต้องปรับตัวยกระดับครัวเรือนยากจนในการดำรงชีวิต “ความพอเพียง” เนื่องจากแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวคิดที่มีเป้าหมายสูงสุดคือ พอมี พอกิน อยู่ดี มีสุข จนเกิดทั้งความสุข ความสมดุล ความยั่งยืนของชีวิต” (Phukamchanoad, 2017) แต่อย่างไรก็ตามสิ่งที่แตกต่างจากงานวิจัยอื่น ๆ คือ การมีส่วนร่วมของผู้นำที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านการร่วมรับผิดชอบ ที่เป็นความรับผิดชอบทั้งข้อดีและข้อเสียในการจัดกิจกรรมและโครงการการพัฒนาหมู่บ้าน การมีส่วนร่วมกับหน่วยงานรัฐเพื่อส่งเสริมให้ชาวบ้านมีพลังในการดำเนินการพัฒนาหมู่บ้าน และที่สำคัญในประเด็นการรับฟังความคิดเห็นจากหน่วยงานภายนอกเพื่อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาหมู่บ้าน ซึ่งให้เห็นว่าหน่วยงานภาครัฐมีการประสานงานในการพัฒนาหมู่บ้านร่วมกับผู้นำหมู่บ้านน้อยมาก โดยส่วนใหญ่รัฐปล่อยให้หมู่บ้านทำงานไปตามลำพังขาดการสนับสนุนในการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงทุกอำเภอในจังหวัดอุดรธานียังขาดการสร้างเครือข่ายการพัฒนาท้องถิ่นร่วมกัน ในอำเภอเมืองบึงกาฬผู้นำให้ความเห็นว่า หน่วยงานภาครัฐต้องสนับสนุนส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดความต่อเนื่องและจริงจังกว่าทุกวันนี้ อำเภอโซ่พิสัย จังหวัดบึงกาฬและอำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภูอยากเจ้าหน้าที่ของรัฐออกมาพบปะกับชุมชนหมู่บ้านเพื่อรับฟังปัญหาเกี่ยวกับการผลิตการจำหน่ายหาตลาดกลางให้เพื่อรองรับในการขาย มีเจ้าหน้าที่พัฒนาอาชีพเฉพาะให้มันคงกับคนในชุมชน

สรุป

54 ผู้นำหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงใน 5 จังหวัดกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 ได้แก่ อุดรธานี หนองบัวลำภู หนองคาย บึงกาฬและเลย เป็นผู้นำที่มีจิตอาสาเป็นพื้นฐานก่อน เพราะว่า “ต้องทำตัวให้เป็นแบบอย่างที่ดี” แก่ลูกบ้าน เพราะว่า จะทำให้ขาดความน่าเชื่อถือในการนำพาลูกบ้านพัฒนาหมู่บ้านให้เจริญก้าวหน้าจนเป็นหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงได้ นั่นเพราะว่าบริบทเชิงพื้นที่ที่มีเงื่อนไขที่ยากลำบากกว่าในพื้นที่ภาคอื่นของประเทศไทย ความไม่ใช้พื้นที่อุดมสมบูรณ์แต่เริ่มต้นมักต้องใช้ความพยายามมากกว่าที่อื่น ๆ อย่างแน่นอน ทำให้ต้องใช้ความอดทนมากกว่าผู้นำในพื้นที่อื่น ๆ ด้วย และการพัฒนาจึงต้องอาศัยความร่วมมือจากประชาชนให้มากขึ้นด้วยผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมพัฒนาของพื้นที่ให้ประชาชนพ้นจาก

ความยากจนโดยเน้นที่เส้นความยากจนที่รายได้ระดับ 2,667 บาทต่อเดือน กลุ่มอาชีพทำนา อาชีพรับจ้างทั่วไป คนไร้ที่อยู่อาศัยในชุมชน นำไปสู่ระดับความพอเพียงจำเป็นต้องอาศัยระยะเวลานาน กล่าวคือ “ผู้นำต้องออกแรงในการทำงานมากกว่าปกติวิสัยที่ควรจะเป็นให้เกิดการปึกหมุดการพัฒนาเฉพาะกลุ่มให้ได้ผลที่แท้จริง” ต้องกระตือรือร้นในการนำเสนอโนบาย โครงการ กิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านต่อส่วนรวมมากขึ้นยังต้องเสริมและตั้งใจรับฟังความคิดเห็นจากหน่วยงานภายนอกเพื่อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาหมู่บ้านด้วยการปฏิบัติตนตามศาสตร์พระราชา และเศรษฐกิจพอเพียงต้องอย่างต่อเนื่องเพราะกิจกรรมทั้งหมดเป็นต้นแบบเพื่อความพออยู่พอกินของประชาชนที่เห็นและจับต้องได้เร็วที่สุด ใกล้ชิดประชาชนมากที่สุด แม้เราจะยากจนแต่ถ้ามีอยู่มีกินเราจะอยู่รอดในสถานการณ์สังคมที่รุนแรงแย่งชิง และอยู่ได้ในสถานการณ์โรคระบาดในปัจจุบันและอนาคตได้อย่างปลอดภัย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผู้นำหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงต้องเปิดใจกว้างรับฟังคำแนะนำมีส่วนร่วมแบบช่วยกัน นำองค์ความรู้ใหม่กับภูมิปัญญาเพื่อพัฒนาแบบองค์รวม อนุรักษ์ทัศนคติที่ดีในการใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปอย่างต่อเนื่องและให้ผนวกกับศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงประจำหมู่บ้านเพื่อการขยายผล สิ่งที่สำคัญคือ ต้องระบุครัวเรือนยากจนแท้จริง “ยกระดับให้พ้นจากความยากจนแบบครัวเรือน” ให้สำเร็จเพื่อสร้างตัวอย่างประจำหมู่บ้าน และในสถานการณ์โรคระบาดไวรัสโควิด 19 นี้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมกับการดำรงชีวิตของประชาชนคนไทยที่อยู่อย่างพอเพียงและมีความสุข

References

- Bhumibol Adulyadej, His Majesty King. (2009). *The Guidance of His Majesty the King: The Royal guidance and Speeches on Sufficiency Economy*. (8th ed.). Bangkok: Bangkok Printing.
- Buasai, L. (2006). *Sufficiency Economy. Learn how to network*. Bangkok: Amarin Printing and Publishing.
- Chitsuchon, S. (2013). *Research report proposed by the Office of the National Economic and Social Development Board*. Bangkok: Thailand Development Research Institute.
- Cohen, J., & Uphoff, N. (1980). *Participation's place in rural development: Seeking clarity through specificity*. World Development.
- Community Development Department. (2014). *Leader and Extension of the Sufficiency Economy Village by Community Capital*. Bangkok: Department of Community Development.

- Office of the National Economic and Social Development Board (NESDB). (2011). *His Majesty the King Working Principles*. Bangkok: Prechrung printing Center.
- Office of the National Economic and Social Development Board (NESDB). (2016). *Poverty Analysis and Inequality Analysis in Thailand 2015*. Bangkok: Office of the National Economic and Social Development Board.
- Phukamchanoad, P. (2009). *The Participation of Community Committee in Sub-community Development in Dusit District, Bangkok*. Bangkok: Suan Sunandha Rajabhat University.
- Phukamchanoad, P. (2016). *Guidelines for Social Network Development towards Environmental Conservation and Ways of People's Lives at Floating Market for Sustainable Tourism in Taling-Chan District, Bangkok*. Bangkok: Suan Sunandha Rajabhat University.
- Phukamchanoad, P. (2017). *Social Development of Happiness Based on Philosophy of Sufficiency Economy affected to Paddy Field and Rock Salt Field with Participation of The Baan Dung District, Udon Thani Province, Thailand*. Bangkok: Suan Sunandha Rajabhat University.
- Phukamchanoad, P. (2018). *Citizen Participation in Community Development Management for the Social Inequality Mitigation in the Three Poor Cities from the Northern Zone Based on the Sufficiency Economy Philosophy*. Bangkok: Suan Sunandha Rajabhat University.
- Phukamchanoad, P., Pungnirund, B., & Paisan, K. (2019). Antecedents Affecting the Quality of Life of Families Residing in the Sufficiency Economy Philosophy Model Villages. *Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University*, 11(2), 1-15.
- Poonlab, S. (2011). *Social Capital and Self-Independence Based on the Sufficient Economy Philosophy of the Minority Group in Mhok Jam Royal Project*. (Doctoral Dissertation). Suan Sunandha Rajabhat University. Bangkok.
- Silpcharu, S. (2006). *Research and Analyze Statistical Data by SPSS*. (5th ed.). Bangkok: V. inter print.
- Siriprachai, S., Wisawesuan, N., & Srisuchart, S. (2004). Macroeconomic Policy and Poverty in Thailand. *Knowledge Status Survey in Thammasat Economics Journal*, (22)3.
- Sufficiency Economy Steering Committee Office of the National Economic and Social Development Board. (2007). *Application of sufficiency economy principles*. Bangkok: (n.p.).
- The Chaipattana Foundation. (2014). *Sufficiency Economy and The New Theory*. Bangkok: Amarin Printing & Publishing.

การพัฒนาโปรแกรมการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความทนทานต่อภาวะกดดัน
ตามแนวทาง Reality Pedagogy สำหรับวัยรุ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*
The Development of Reality Pedagogic Training Program for Enhancing
Distress Tolerance of Adolescents in Northeastern

¹อุมาพร ไวยารัตน์ และ รังสรรค์ โฉมยา

¹Umaporn Waiyarat and Rungson Chomeya

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Faculty of Education, Mahasarakham University, Thailand.

¹Corresponding Author. Email: umapornreru@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนาโปรแกรมการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความทนทานต่อภาวะกดดันตามแนวทาง Reality Pedagogy สำหรับวัยรุ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2) เพื่อศึกษาผลการใช้โปรแกรมการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความทนทานต่อภาวะกดดันตามแนวทาง Reality Pedagogy สำหรับวัยรุ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยแบบ One – Group Pretest – Posttest Design กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 30 คน ได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุคูณแบบวัดซ้ำ

ผลการวิจัยพบว่า 1. โปรแกรมการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความทนทานต่อภาวะกดดันตามแนวทาง Reality Pedagogy สำหรับวัยรุ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีทั้งหมด 14 กิจกรรม โดยเสริมสร้างความทนทานต่อภาวะกดดัน 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความทนทานต่อความไม่แน่นอน 2) ความทนทานต่อความคลุมเครือ 3) ความทนทานต่อความคับข้องใจ 4) ความทนทานต่ออารมณ์ด้านลบ 5) ความทนทานต่อความไม่สบายทางกายและโปรแกรมการฝึกอบรมได้รับการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญมีคะแนนเฉลี่ย $\bar{x} = 4.42$ มีความเหมาะสมในระดับมาก 2. ผลการใช้โปรแกรมการฝึกอบรม นักศึกษาที่เข้าร่วมโปรแกรมการฝึกอบรม มีคะแนนเฉลี่ยของความทนทานต่อภาวะกดดัน ก่อนการทดลอง $\bar{x} = 3.39$ หลังการทดลอง $\bar{x} = 3.85$ และติดตามผลหลังการทดลอง 1 เดือน $\bar{x} = 3.86$ เมื่อทดสอบสมมติฐานทางสถิติ พบว่า คะแนนเฉลี่ยของความทนทานต่อภาวะกดดันหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และคะแนนเฉลี่ยหลังการทดลองและติดตามผลหลังการทดลอง 1 เดือน ไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: โปรแกรมการฝึกอบรม; ความทนทานต่อภาวะกดดัน; วัยรุ่น

Abstract

This research aimed to 1) develop of reality pedagogic training program for enhancing distress tolerance of adolescents in north eastern 2) study the results of reality pedagogic training program for enhancing distress tolerance of adolescents in northeastern. The sampling design was Cluster Random Sampling. The sample group consisted of 30 undergraduate students from Roi-et Rajabhat University, Roi-et province. Data were analyzed by using percentage, mean, standard deviation and One-Way Repeated Measure MANOVA.

The results of the research revealed that 1. The reality pedagogic training program for enhancing distress tolerance of adolescence in northeastern comprised 14 activities, the enhancing tolerance of 5 five factors : 1) Tolerance of uncertainty 2) Tolerance of ambiguity. 3) Tolerance of frustration 4) Tolerance of negative emotion 5) Tolerance of physical discomfort. and the overall of the propriety training program was as a high level $\bar{x} = 4.42$ 2. Distress tolerance scores before joining the program, pre-test $\bar{x} = 3.39$, after joining the program post-test $\bar{x} = 3.85$, follow – up $\bar{x} = 3.86$. It was higher than before joining the program statistically significance at the .05 level. And it was not different between the follow – up and post-test scores of distress tolerance.

Keywords: A training program; Distress tolerance; Adolescents

บทนำ

ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญเพื่อพัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ โดยคนไทยมีความพร้อมทั้งกายใจ สติปัญญา มีพัฒนาการที่รอบด้านและมีสุขภาวะที่ดีทุกช่วงวัย (Royal Thai Government Gazette, 2018) โดยมีแนวทางการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพมนุษย์ให้คนไทยมีคุณธรรม จริยธรรม มีวินัย มีจิตสาธารณะและมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ (Department of mental health, 2018) ปัจจุบันสังคมไทยมีสภาพการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมการเมือง และวัฒนธรรม ส่งผลต่อภาวะความเข้มแข็งของจิตใจ ทำให้ระดับความอดทนของคนเราลดลง เกิดเป็นปัญหาสังคมที่มีแนวโน้มรุนแรงมากยิ่งขึ้น บุคคลจำเป็นต้องแข่งขันภายใต้กระแสสังคมวัตถุนิยม สังคมแห่งความขัดแย้งทางความคิด และส่งผลให้บุคคลต้องเผชิญกับความเครียดมากยิ่งขึ้นและส่งผลให้เกิดผลกระทบโดยตรงต่อสุขภาพจิต (Sucaromana, 2016) จากผลรายงานของกรมสุขภาพจิตที่ระบุถึงสถานการณ์โรคซึมเศร้าของสังคมซึ่งเป็นปัญหาสำคัญทางสุขภาพ ข้อมูลความชุกของโรคซึมเศร้า พ.ศ. 2561 พบว่า มีคนไทยป่วยซึมเศร้า 1.5 ล้านคน หากพิจารณาตามเพศและอายุของผู้ป่วยโรคซึมเศร้า พบว่า ผู้ป่วยส่วนใหญ่อยู่ในวัยทำงานอายุ 25 – 59 ปี ร้อยละ 62 รองลงมาเป็นผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป ร้อยละ 26.5 และเป็นเยาวชนอายุ 15 – 24 ปี ร้อยละ 11.5 ทั้งนี้ แม้ในกลุ่ม

เยาวชนจะมีสัดส่วนผู้ป่วยโรคซึมเศร้าน้อยกว่าในกลุ่มวัยทำงานและวัยผู้สูงอายุ แต่นับเป็นปัญหาที่ต้องให้ความสำคัญและต้องเร่งแก้ไขเนื่องจากวัยรุ่นเป็นทรัพยากรที่มีค่าในการพัฒนาประเทศในอนาคต (Vongrachit, 2019) การสร้างเสริมสุขภาวะที่ดีตามนโยบายการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพมนุษย์ของประเทศไทยมีความสำคัญมากในการป้องกันปัญหาสุขภาพจิตในวัยรุ่นและเป็นการสนับสนุนให้วัยรุ่นมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์

หากวัยรุ่นมีความเครียดระดับที่มากเกินไปจะทำให้ความสามารถในการเรียนรู้และความจำแย่งลง ความเครียดในระดับที่รุนแรงเป็นเวลานานและไม่สามารถจัดการได้จะทำให้ส่งผลกระทบต่อปัญหาสุขภาพร่างกายและสุขภาพจิตอย่างมาก ได้แก่ นอนไม่หลับ เบื่ออาหาร อ่อนเพลีย ปวดศีรษะ ปวดท้อง คลื่นไส้ อาเจียน ใจสั่น และผลต่อสุขภาพจิต ได้แก่ มีพฤติกรรมเสี่ยงในด้านต่างๆ รวมทั้งการสูบบุหรี่ดื่มสุรา พฤติกรรมทางเพศที่ไม่เหมาะสม พฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรง ปัญหาการเรียน รวมถึงความวิตกกังวล อาการซึมเศร้า การฆ่าตัวตาย (Klinmalee, 2011) ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือครอบครัวที่มีลูกวัยรุ่นต้องเผชิญกับปัญหาติดยาเสพติดในวัยรุ่น และการตั้งครกก่อนวัยอันควร (Jongudomkarn, and Nieamsup, 2019) ปัญหาพฤติกรรมของวัยรุ่นเกิดจากความสับสนในเอกลักษณ์ของตนเองส่งผลให้วัยรุ่นมีพฤติกรรมเสี่ยงอันอาจนำมาซึ่งปัญหาต่อตนเอง ครอบครัว และสังคมได้ อย่างไรก็ตามท่ามกลางสภาวะการณ์ที่ยากลำบากหรือกดดัน ถ้าวัยรุ่นมีความแข็งแกร่งในชีวิตมาใช้จะช่วยให้ตนเองผ่านพ้นปัญหาต่างๆไปได้ (Nintachan, Vanaleesin, Sanseeha, Thammathai, and Pisamai, 2011) บุคคลที่มีความทนทานต่อภาวะกดดันสูงจะมีความสามารถในการปรับตัวต่อสถานการณ์กดดัน ส่งผลกระทบต่อการกำกับตนเอง ความตั้งใจ การประเมินผลความคิดเกี่ยวกับอารมณ์ที่ไม่น่าพึงพอใจและสุขภาพกาย โดยมีการแสดงอารมณ์และพฤติกรรมที่ตอบสนองต่อการเผชิญกับภาวะกดดันได้อย่างเหมาะสม (Zvolensky, Bernstein, and Vujanovic, 2011) นอกจากนี้แล้ว ความทนทานต่อภาวะกดดันของเยาวชนมีความสัมพันธ์กับโรควิตกกังวล (Anxiety) และความทนทานต่อภาวะกดดันในระดับสูงมีบทบาทที่สำคัญในการอดทนต่อความรู้สึกด้านลบซึ่งสัมพันธ์กับการเลิกยาเสพติด (Ehrlich, 2012) ความทนทานต่อภาวะกดดันในระดับต่ำส่งผลกระทบต่อปัญหาสุขภาพจิต (Gaher, 2013) และวิธีการปฏิบัติต่อการพัฒนาความทนทานต่อภาวะกดดันเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ (Williams, Thomson, and Andrews, 2013) จากผลกระทบของความเครียดซึ่งจะเห็นได้ว่ามีผลกระทบเกิดขึ้นมากมายเกิดขึ้นกับวัยรุ่น ซึ่งจะเป็นวัยที่จะเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติในอนาคต ซึ่งส่งผลให้การป้องกันความเครียดในวัยรุ่นเป็นประเด็นสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง (Department of mental health, 2017; Tantanukul, and Wongsawat, 2019) ดังนั้นความทนทานต่อภาวะกดดันจึงเป็นตัวแปรส่งผ่านที่สำคัญต่อการเสริมสร้างสุขภาพจิตในวัยรุ่นซึ่งจะส่งผลให้วัยรุ่นสามารถแสดงออกทางอารมณ์พฤติกรรมอย่างเหมาะสม และมีความสัมพันธ์กับการป้องกันโรควิตกกังวล โรคเครียดและช่วยลดพฤติกรรมเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในวัยรุ่น

ด้วยความตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาสุขภาพจิตในวัยรุ่นจากผลกระทบข้างต้น การพัฒนาสุขภาพของวัยรุ่นจึงมีความสำคัญในการป้องกันอาการป่วยทางจิต การเยียวยาและส่งเสริมให้บุคคลได้พัฒนาตนให้สามารถทำสิ่งต่างๆได้อย่างเต็มศักยภาพ (Robkob, Skulphan, and Sethabouppha, 2018) การส่งเสริมและพัฒนาวัยรุ่นนั้น ควรใช้วิธีการอภิปรายที่ยืดหยุ่นเพราะมีความเชื่อว่าวัยรุ่นทุกคนสามารถพัฒนาได้หาก

ได้รับการสนับสนุนและการนำทางที่เหมาะสมสำหรับการก้าวผ่านความเสี่ยงสู่การเป็นผู้ใหญ่ โดยใช้วิธีการเชิงบวกและมีความหลากหลาย วัยรุ่นทุกคนสามารถบอกเล่าถึงความคิดของตน ได้ใช้ช่วงเวลาในชีวิตอย่างคุ้มค่า ได้รับความใส่ใจ และมีพื้นที่ซึ่งเป็นแหล่งการเรียนรู้สำหรับพวกเขาอย่างเพียงพอ (American Psychological Association, 2002) นายแพทย์ประเวช ตันติพิวัฒนสกุล ได้เสนอวิธีการให้ความช่วยเหลือวัยรุ่นว่า การฟังและการถาม การฟังด้วยสภาพจิตใจที่เปิดรับใช้การถามโดยไม่ตัดสินและทำให้เห็นตัวเองได้คือกระบวนการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับตัววัยรุ่นได้ดีที่สุด เป็นเครื่องมือที่สำคัญมากโดยต้องมีความเข้าใจ การฝึกการเชื่อมโยง ไล่เรียงไปตามสิ่งที่เกิดขึ้นภายในใจ ความคิด ความคาดหวัง ความต้องการของวัยรุ่น (Department of mental health, 2016) ดังนั้น Reality Pedagogy เป็นวิธีการที่เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการรับฟังซึ่งกันและกันโดยไม่ตัดสิน การเคารพตนเองและผู้อื่น พัฒนาความสัมพันธ์ให้เป็นไปในเชิงบวก อีกทั้งเป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นสภาพจริงที่เกิดขึ้นในชีวิตและสังคม (Emdin, 2011) ในการออกแบบโปรแกรมการเสริมสร้างความทนทานต่อภาวะกดดันการฝึกอบรมตามแนวทาง Reality Pedagogy นี้เป็นกิจกรรมที่เน้นการสร้างสัมพันธภาพที่ดีด้วยบรรยากาศแห่งความเคารพ การเสริมสร้างพลังกลุ่มและการทำงานแบบมีส่วนร่วม รวมทั้งการวิเคราะห์เหตุการณ์จากสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นกับผู้เข้าอบรมเพื่อให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

ในปัจจุบันประเทศไทยยังไม่พบงานวิจัยที่ศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างความทนทานต่อภาวะกดดันให้กับวัยรุ่น ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการพัฒนาโปรแกรมการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความทนทานต่อภาวะกดดันตามแนวทาง Reality Pedagogy และศึกษาผลการใช้โปรแกรมการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความทนทานต่อภาวะกดดันตามแนวทาง Reality Pedagogy สำหรับวัยรุ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์แนวคิดทฤษฎีมาเป็นแนวทางในการสร้างขั้นตอนการฝึกอบรมเพื่อเป็นการเสริมสร้างความทนทานต่อภาวะกดดัน ซึ่งจะทำให้วัยรุ่นสามารถรับรู้ เข้าใจภาวะอารมณ์ในปัจจุบันของตนเอง สามารถรับมือกับความรู้สึกอันไม่น่าพึงพอใจทั้งทางความคิด อารมณ์และความไม่สบายทางกาย และดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาโปรแกรมการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความทนทานต่อภาวะกดดันตามแนวทาง Reality Pedagogy สำหรับวัยรุ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อศึกษาผลการใช้โปรแกรมการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความทนทานต่อภาวะกดดันตามแนวทาง Reality Pedagogy สำหรับวัยรุ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบ One-Group Pretest-Posttest Design โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรคือนักศึกษาระดับปริญญาตรี ทุกชั้นปี การศึกษา 2562 สังกัดอยู่ในมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด รวมทั้งสิ้น 5,957 คน (Academic of Roi-et Rajabhat University, 2019) มี กลุ่มตัวอย่างคือนักศึกษาชั้นปีที่ 1 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 30 คน ซึ่งได้จากการบวนการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยการสุ่ม

ขั้นตอนที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) โปรแกรมการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความทนทานต่อภาวะกดดันสำหรับวัยรุ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีทั้งหมด 14 กิจกรรม กิจกรรมละ 90 นาที ซึ่งผ่านการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือจากผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยา จำนวน 3 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านวิจัยและประเมินผล จำนวน 2 คน และผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญพบว่าโปรแกรมมีความเหมาะสมในระดับมาก $\bar{x} = 4.42$ และ 2) แบบวัดความทนทานต่อภาวะกดดันของวัยรุ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ แบ่งเป็น 5 ด้าน จำนวน 55 ข้อ ซึ่งมีดัชนีความสอดคล้องระหว่าง .60 -1.00 และมีความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .91

ขั้นตอนที่ 3 การดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยโดยมีลำดับขั้นตอน ดังนี้

3.1 การพัฒนาโปรแกรมการฝึกอบรม

3.1.1 ผู้วิจัยได้พัฒนาโปรแกรมการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความทนทานต่อภาวะกดดันตามแนวทาง Reality Pedagogy สำหรับวัยรุ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยการศึกษาแนวคิดทฤษฎีการฝึกอบรมและนำผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของความทนทานต่อภาวะกดดันที่แสดงถึงค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาใช้ในการกำหนดจำนวนกิจกรรมให้สอดคล้องเหมาะสมครอบคลุมในทุกองค์ประกอบ ทั้งนี้ เพื่อให้การฝึกอบรมเกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยมี 14 กิจกรรม ดังนี้ กิจกรรมที่ 1 - 4 (ความทนทานต่อความไม่แน่นอนและความทนทานต่อความคลุมเครือ) กิจกรรมที่ 5 - 12 (ความทนทานต่อความคับข้องใจและความทนทานต่อความคลุมเครือ) กิจกรรมที่ 13 - 14 (ความทนทานต่อความไม่สบายทางกาย)

3.1.2 ผู้วิจัยนำโปรแกรมการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความทนทานต่อภาวะกดดันตามแนวทาง Reality Pedagogy สำหรับวัยรุ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านจิตวิทยาและการวัดประเมินผล รวมจำนวน 5 คน เมื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเหมาะสมและคุณภาพของโปรแกรมการฝึกอบรม ผู้วิจัยได้ทำการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

3.1.3 ผู้วิจัยนำโปรแกรมการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความทนทานต่อภาวะกดดันตามแนวทาง Reality Pedagogy สำหรับวัยรุ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มาทดลองใช้ (Try out) โดยเลือกนักศึกษาซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างทำการฝึกอบรมแบบหนึ่งต่อหนึ่ง (One to One Testing) จำนวน 3 คน จากนั้นทำการฝึกอบรมแบบกลุ่มเล็ก (Small Group Testing) จำนวน 9 คน และทำการฝึกอบรมภาคสนาม (Field Testing) จำนวน 30 คน โดยกลุ่มนี้ให้เข้าร่วมกิจกรรมทั้งหมด 14 กิจกรรม โดยใช้ระยะเวลา 8 สัปดาห์และ

ผู้วิจัยได้ทำการบันทึกผลการจัดกิจกรรมและทำการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมเพื่อให้โปรแกรมการฝึกอบรมที่มีคุณภาพก่อนนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นกลุ่มทดลอง

3.2 การศึกษาผลการใช้โปรแกรมการฝึกอบรม

3.2.1 ผู้วิจัยวัดความทนทานต่อภาวะกดดันของผู้เข้าอบรมจำนวน 30 คน โดยใช้แบบวัดความทนทานต่อภาวะกดดันที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อนำข้อมูลหรือคะแนนในการตอบแบบวัดเป็นคะแนนก่อนการทดลอง

3.2.2 ผู้วิจัยให้ผู้เข้าอบรมจำนวน 30 คน เข้าร่วมโปรแกรมการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความทนทานต่อภาวะกดดันตามแนวทาง Reality Pedagogy สำหรับวัยรุ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 14 กิจกรรม ครั้งละ 90 นาที สัปดาห์ละ 2 ครั้ง วันอังคารและวันศุกร์ ตลอดช่วงเดือนกันยายนถึงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2562

3.2.3 เมื่อผู้วิจัยดำเนินการจัดโปรแกรมการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความทนทานต่อภาวะกดดันตามแนวทาง Reality Pedagogy สำหรับวัยรุ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ครบ 14 กิจกรรม ผู้วิจัยให้ผู้เข้าอบรม จำนวน 30 คน ทำแบบวัดความทนทานต่อภาวะกดดัน เพื่อนำคะแนนจากการตอบแบบวัดมาใช้เปรียบเทียบกับคะแนนเดิม ระหว่างก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมฝึกอบรม

3.2.4 หลังจากฝึกอบรมเสร็จแล้ว 1 เดือน ผู้เข้าอบรมตอบแบบวัดความทนทานต่อภาวะกดดัน เพื่อเป็นการติดตามผลหลังการทดลอง 1 เดือน แล้วนำคะแนนที่ได้มาเปรียบเทียบความทนทานต่อภาวะกดดันก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และติดตามผลหลังการทดลอง 1 เดือน

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และวิเคราะห์ความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยของความทนทานต่อภาวะกดดัน ก่อนการทดลอง หลังการทดลองและติดตามผลหลังการทดลอง 1 เดือน โดยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุคูณแบบวัดซ้ำ (One-Way Repeated Measure MANOVA) เป็นการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยจากประชากร เมื่อประชากรกลุ่มเดิมถูกวัดซ้ำมากกว่า 2 ครั้ง และเป็นการวิเคราะห์ความแปรปรวนของตัวแปรเชิงปริมาณหลายๆตัวพร้อมกัน (Tayraukham, 2013) ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ทำการวัดซ้ำ 3 ครั้ง และมีตัวแปรเชิงปริมาณทั้งหมด 5 ตัวแปร ได้แก่ ความทนทานต่อความไม่แน่นอน ความทนทานต่อความคลุมเครือ ความทนทานต่อความคับข้องใจ ความทนทานต่ออารมณ์ด้านลบ และความทนทานต่อความไม่สบายทางกาย

ผลการวิจัย

1. โปรแกรมการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความทนทานต่อภาวะกดดันตามแนวทาง Reality Pedagogy สำหรับวัยรุ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีทั้งหมด 14 กิจกรรม โดยทำการเสริมสร้างความทนทานต่อภาวะกดดัน 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความทนทานต่อความไม่แน่นอน 2) ความทนทานต่อความคลุมเครือ 3) ความทนทานต่อความคับข้องใจ 4) ความทนทานต่ออารมณ์ด้านลบ 5) ความทนทานต่อความไม่สบายทางกาย โปรแกรมการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความทนทานต่อภาวะกดดันตามแนวทาง Reality Pedagogy สำหรับ

วัยรุ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นและพัฒนาขึ้นมี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) แนวคิด 2) จุดประสงค์ 3) กระบวนการฝึกอบรม 4) การประเมินผล 5) เวลาที่ใช้ในการอบรม 6) สื่อและอุปกรณ์ ในส่วนของกระบวนการฝึกอบรม มี 3 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นการสร้างสัมพันธภาพและการสร้างความเข้าใจร่วมกัน 2) ขั้นการสอนร่วมและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ 3) ขั้นการสรุปการเรียนรู้และการนำไปใช้ตามบริบท โปรแกรมการฝึกอบรมประกอบด้วย 14 กิจกรรม มีชื่อกิจกรรมซึ่งสอดคล้องกับการสร้างเสริมในแต่ละองค์ประกอบ ดังนี้

1.1 การเสริมสร้างความทนทานต่อความไม่แน่นอนและความทนทานต่อความคลุมเครือ มีการจัดกิจกรรม 4 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ 1 เปิดประตู กิจกรรมที่ 2 กฎแห่งชีวิต กิจกรรมที่ 3 ที่פקใจ กิจกรรมที่ 4 แผนที่เดินทาง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันด้านความทนทานต่อความไม่แน่นอนซึ่งมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ .85 และความทนทานต่อความคลุมเครือมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ .79 เนื่องจากความทนทานต่อความไม่แน่นอนและความทนทานต่อความคลุมเครือ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากรองลงมาจากความทนทานต่อความคับข้องใจและความทนทานต่ออารมณ์ด้านลบ จึงมีการจัดกิจกรรม 4 กิจกรรม

1.2 การเสริมสร้างความทนทานต่อความคับข้องใจและความทนทานต่ออารมณ์ด้านลบ มีการจัดกิจกรรม 8 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ 5 โลกแห่งความจริง กิจกรรมที่ 6 ร่วมพิเศษ กิจกรรมที่ 7 ใจคืออาวุธ กิจกรรมที่ 8 ผู้พิชิต กิจกรรมที่ 9 ทางออก กิจกรรมที่ 10 ชุมทรัพย์ กิจกรรมที่ 11 ปลดปล่อย กิจกรรมที่ 12 ปัญญา ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันด้านความทนทานต่อความคับข้องใจ ซึ่งมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ .92 และความทนทานต่ออารมณ์ด้านลบ ซึ่งมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ .97 มีการจัดกิจกรรมมากที่สุด เนื่องจากมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด

1.3 การเสริมสร้างความทนทานต่อความไม่สบายทางกาย มีการจัดกิจกรรม 2 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ 13 ความแข็งแกร่ง กิจกรรมที่ 14 ตะขอไฟฟ้า ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันด้านความทนทานต่อความไม่สบายทางกาย ซึ่งมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ .77 มีการจัดกิจกรรมน้อยที่สุด เนื่องจากมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบน้อยที่สุด

เมื่อผู้วิจัยได้นำโครงร่างโปรแกรมการฝึกอบรมเสนอให้กับอาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบ จากนั้นรับโปรแกรมมาทำการปรับปรุงแก้ไขและส่งโปรแกรมการฝึกอบรมเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาและด้านวิจัยประเมินผลประเมิน จำนวน 5 ท่าน เมื่อผู้เชี่ยวชาญทำการประเมินและพิจารณาความเหมาะสมของโปรแกรมการฝึกอบรมทั้ง 14 กิจกรรม พบว่า ในภาพรวมโปรแกรมการฝึกอบรม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.42$, S.D.= 0.09)

2. ผลของการใช้โปรแกรมการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความทนทานต่อภาวะกดดันตามแนวทาง Reality Pedagogy สำหรับวัยรุ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หลังจากดำเนินการเสร็จสิ้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการสรุปผลการทดลอง ดังนี้

ผลของการใช้โปรแกรมการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความทนทานต่อภาวะกดดันตามแนวทาง Reality Pedagogy ของผู้เข้าอบรม จำนวน 30 คน พบว่า ผู้เข้าอบรมมีคะแนนเฉลี่ยความทนทานต่อภาวะกดดัน ก่อนการทดลองมี คะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 3.39 หลังการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 3.85 และติดตามผล หลังการทดลอง 1 เดือน มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 3.86 เมื่อทดสอบสมมติฐานทางสถิติ พบว่า คะแนนเฉลี่ย ของความทนทานต่อภาวะกดดัน ก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และติดตามผลหลังการทดลอง 1 เดือน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 ($F = 9.12, P\text{-value} = 0.00$) ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความทนทานต่อภาวะกดดัน ก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และติดตามผลหลังการทดลอง 1 เดือน

ระยะเวลา	คะแนนเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	F	P-value
ก่อน	3.39	.506	9.12	.000
หลัง	3.85	.477		
ติดตามผล	3.86	.514		

เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของคะแนนเฉลี่ยความทนทานต่อภาวะกดดันตามแนวทาง Reality Pedagogy ในช่วงเวลาที่ต่างกัน โดยใช้วิธี Bonferroni พบว่า คะแนนเฉลี่ยของความทนทานต่อภาวะกดดันตามแนวทาง Reality Pedagogy คะแนนเฉลี่ยของความทนทานต่อภาวะกดดันหลังการทดลอง สูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และคะแนนเฉลี่ยหลังการทดลองและติดตามผล หลังการทดลอง 1 เดือน ไม่แตกต่างกัน ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของคะแนนเฉลี่ยความทนทานต่อภาวะกดดัน ก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และติดตามผลหลังการทดลอง 1 เดือน

ช่วงเวลา		ความแตกต่างของ คะแนนเฉลี่ย	Standard Error	P-value
ก่อน	หลัง	-0.46	0.08	0.00
	ติดตามผล	-0.47	0.07	0.00
หลัง	ก่อน	0.46	0.08	0.00
	ติดตามผล	-0.01	0.05	1.00
ติดตามผล	ก่อน	0.47	0.07	0.00
	หลัง	0.01	0.05	1.00

เมื่อพิจารณาแยกรายองค์ประกอบ พบว่า

1) องค์ประกอบความทนทานต่อความไม่แน่นอน (Tolerance of uncertainty) พบว่าก่อนการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 3.50 หลังการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 3.92 และติดตามผล 1 เดือน มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 3.85 เมื่อทดสอบสมมติฐานทางสถิติ พบว่า คะแนนเฉลี่ยของความทนทานต่อความไม่แน่นอนหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และคะแนนเฉลี่ยหลังการทดลองและติดตามผลหลังการทดลอง 1 เดือน ไม่แตกต่างกัน ($F = 6.04$, $P\text{-value} = 0.00$)

2) องค์ประกอบความทนทานต่อความคลุมเครือ (Tolerance of ambiguity) พบว่าก่อนการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 3.76 หลังการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 4.03 และติดตามผล 1 เดือน มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 4.13 เมื่อทดสอบสมมติฐานทางสถิติ พบว่า คะแนนเฉลี่ยของความทนทานต่อความคลุมเครือหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และคะแนนเฉลี่ยหลังการทดลองและติดตามผลหลังการทดลอง 1 เดือน ไม่แตกต่างกัน ($F = 5.61$, $P\text{-value} = 0.01$)

3) องค์ประกอบความทนทานต่อความคับข้องใจ (Tolerance of frustration) พบว่าก่อนการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 3.20 หลังการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 3.65 และติดตามผล 1 เดือน มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 3.76 เมื่อทดสอบสมมติฐานทางสถิติ พบว่า คะแนนเฉลี่ยของความทนทานต่อความคับข้องใจ หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และคะแนนเฉลี่ยหลังการทดลองและติดตามผลหลังการทดลอง 1 เดือน ไม่แตกต่างกัน ($F = 6.12$, $P\text{-value} = 0.00$)

4) องค์ประกอบความทนทานต่ออารมณ์ด้านลบ (Tolerance of negative emotion) พบว่าก่อนการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 3.36 หลังการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 3.92 และติดตามผล 1 เดือน มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 3.89 เมื่อทดสอบสมมติฐานทางสถิติ พบว่า คะแนนเฉลี่ยของความทนทานต่ออารมณ์ด้านลบ หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และคะแนนเฉลี่ยหลังการทดลองและติดตามผลหลังการทดลอง 1 เดือนไม่แตกต่างกัน ($F = 10.82$, $P\text{-value} = 0.00$)

5) องค์ประกอบความทนทานต่อความไม่สบายทางกาย (Tolerance of physical discomfort) พบว่าก่อนการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 3.15 หลังการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 3.76 และติดตามผล 1 เดือน มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 3.72 เมื่อทดสอบสมมติฐานทางสถิติ พบว่า คะแนนเฉลี่ยของความไม่สบายทางกาย หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และคะแนนเฉลี่ยหลังการทดลองและติดตามผลหลังการทดลอง 1 เดือนไม่แตกต่างกัน ($F = 8.17$, $P\text{-value} = 0.01$)

ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความทนทานต่อภาวะกดดัน ก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และติดตามผลหลังการทดลอง 1 เดือน แยกรายองค์ประกอบ

องค์ประกอบ	ระยะเวลา	คะแนนเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	F	P-value
ความทนทานต่อความไม่แน่นอน	ก่อน	3.50	.505	6.04	0.00
	หลัง	3.92	.490		
	ติดตามผล	3.85	.517		
ความทนทานต่อความคลุมเครือ	ก่อน	3.76	.521	5.61	0.01
	หลัง	4.03	.368		
	ติดตามผล	4.13	.427		
ความทนทานต่อความคับข้องใจ	ก่อน	3.20	.718	6.12	0.00
	หลัง	3.65	.666		
	ติดตามผล	3.76	.591		

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความทนทานต่อภาวะกดดัน ก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และติดตามผลหลังการทดลอง 1 เดือน แยกรายองค์ประกอบ (ต่อ)

องค์ประกอบ	ระยะเวลา	คะแนนเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	F	P-value
ความทนทานต่ออารมณ์ด้านลบ	ก่อน	3.36	.095	10.82	0.00
	หลัง	3.92	.088		
	ติดตามผล	3.89	.105		
ความทนทานต่อความไม่สบายทางกาย	ก่อน	3.15	.631	8.17	0.00
	หลัง	3.76	.655		
	ติดตามผล	3.72	.678		

เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของคะแนนเฉลี่ยความทนทานต่อภาวะกดดันตามแนวทาง Reality Pedagogy แยกรายองค์ประกอบ ในช่วงเวลาที่ต่างกัน โดยใช้วิธี Bonferroni พบว่า

1) องค์ประกอบความทนทานต่อความไม่แน่นอน คะแนนเฉลี่ยของความทนทานต่อความไม่แน่นอน หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และคะแนนเฉลี่ยหลังการทดลองและติดตามผลหลังการทดลอง 1 เดือน ไม่แตกต่างกัน

2) องค์ประกอบความทนทานต่อความคลุมเครือ คะแนนเฉลี่ยของความทนทานต่อความคลุมเครือหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และคะแนนเฉลี่ยหลังการทดลองและติดตามผลหลังการทดลอง 1 เดือน ไม่แตกต่างกัน

3) องค์ประกอบความทนทานต่อความคับข้องใจ คะแนนเฉลี่ยของความทนทานต่อความคับข้องใจ หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และคะแนนเฉลี่ยหลังการทดลองและติดตามผลหลังการทดลอง 1 เดือน ไม่แตกต่างกัน

4) องค์ประกอบความทนทานต่ออารมณ์ด้านลบ คะแนนเฉลี่ยของความทนทานต่ออารมณ์ด้านลบ หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และคะแนนเฉลี่ยหลังการทดลองและติดตามผลหลังการทดลอง 1 เดือน ไม่แตกต่างกัน

5) องค์ประกอบความทนทานต่อความไม่สบายทางกาย คะแนนเฉลี่ยของความทนทานต่อความไม่สบายทางกาย หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และคะแนนเฉลี่ยหลังการทดลองและติดตามผลหลังการทดลอง 1 เดือน ไม่แตกต่างกัน

ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของคะแนนเฉลี่ยความทนทานต่อภาวะกดดัน ก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และติดตามผลหลังการทดลอง 1 เดือน แยกรายองค์ประกอบ

องค์ประกอบ	ช่วงเวลา	ช่วงเวลา	ความแตกต่าง ของคะแนนเฉลี่ย	Standard Error	P-value
ความทนทานต่อความไม่แน่นอน	หลัง	ก่อน	0.42	0.13	0.01
		ติดตามผล	0.06	0.13	1.00
ความทนทานต่อความคลุมเครือ	หลัง	ก่อน	0.27	0.11	0.06
		ติดตามผล	-0.10	0.11	1.00
ความทนทานต่อความคับข้องใจ	หลัง	ก่อน	0.46	0.17	0.03
		ติดตามผล	-0.11	0.17	1.00
ความทนทานต่ออารมณ์ด้านลบ	หลัง	ก่อน	0.56	0.14	0.00
		ติดตามผล	0.03	0.14	1.00
ความทนทานต่อความไม่สบายทางกาย	หลัง	ก่อน	0.61	0.17	0.00
		ติดตามผล	0.04	0.17	1.00

อภิปรายผลการวิจัย

1. การพัฒนาโปรแกรมการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความทนทานต่อภาวะกดดันตามแนวทาง Reality Pedagogy สำหรับวัยรุ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยดำเนินการพัฒนาโปรแกรมการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความทนทานต่อภาวะกดดันตามแนวทาง Reality Pedagogy ทั้งหมด 14 กิจกรรม โดยใช้ระยะเวลา 8 สัปดาห์ ซึ่งมีผู้เข้าร่วมจำนวน 5 คน ตรวจสอบโปรแกรมและประเมินผลความเหมาะสมและผลการประเมินโปรแกรมอยู่ในระดับเหมาะสมมาก ($\bar{x} = 4.42$) ซึ่งเป็นผลมาจากการพัฒนาโปรแกรมตามแนวทาง Reality Pedagogy เป็นแนวทางในการสอนและการเรียนรู้ที่มีเป้าหมายเพื่อให้ผู้เข้าอบรมมีโอกาสพบปะพูดคุยเสริมสร้างประสบการณ์ให้เห็นอย่างชัดเจนและสร้างบริบทที่มีรูปแบบสอดคล้องกับวิถีชีวิตจริง วิธีการตามแนวทางของ Reality Pedagogy ทุกคนเป็นผู้เรียนรู้และเป็นการสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้ร่วมกัน และให้ความสำคัญกับการสนทนา พูดคุย และทำความเข้าใจร่วมกันทั้งในด้านวิชาการ (Academically) ด้านจิตวิทยา (Psychologically) และด้านอารมณ์ (Emotionally) (Emdin, 2016) และเป็นวิธีการที่ช่วยในการกระตุ้นและให้กำลังใจ เนื้อหาสามารถปรับเปลี่ยน ยืดหยุ่น และท้าทายกรอบความคิดแบบเดิม การทำงานร่วมกันจะทำให้เกิดการเรียนรู้เพิ่มขึ้น ตลอดจนเกิดแรงจูงใจหรือเป็นการสร้างโอกาสในการมีส่วนร่วม ความมุ่งมั่นในการเรียนรู้ และการส่งเสริมให้เกิดพลังอำนาจ (Taher, 2012) การรวมกลุ่มกันทำให้วัยรุ่นมีโอกาสที่จะรับผิดชอบในเรื่องของตนเองร่วมกัน มีโอกาสทดลองวิธีการปฏิบัติต่างๆเมื่อเผชิญกับสถานการณ์ใหม่ๆและเรียนรู้จากข้อผิดพลาดซึ่งกันและกัน (Rittakanakanon, 2006) การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้เข้าอบรม การให้ความรักความอบอุ่น ความเป็นกันเอง ทำให้เกิดความเชื่อถือว่าไว้วางใจ (Ruchiwit, 2013) รวมทั้งระยะเวลาในการฝึกอบรม 14 กิจกรรม ใช้ระยะเวลา 8 สัปดาห์มีความเหมาะสมเพียงพอต่อการเปลี่ยนแปลงความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ Muhomba, Chugani, Uliaszek and Kannan (2017) ทำการฝึกอบรมทักษะความทนทานต่อภาวะกดดันสำหรับนักศึกษาโดยใช้การบำบัดกลุ่มโดยใช้ทักษะ Dialectical behavior Therapy (DBT) ในระยะสั้นสำหรับนักศึกษา เนื่องจากปัญหาสุขภาพจิตของนักศึกษาเป็นเรื่องที่สำคัญและควรสร้างความตระหนักโดยนักศึกษาเข้าร่วมการฝึกอบรมกลุ่มความทนทานต่อภาวะกดดัน จำนวน 22 คน ใช้ระยะเวลาในการฝึกอบรม 7-10 สัปดาห์ จากการศึกษาพบว่าระดับการจัดการกับอารมณ์ การทำงานและการเผชิญกับปัญหาที่ผิดปกติมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นและบรรลุเป้าหมายของการฝึกอบรม และสามารถสร้างผลลัพธ์ที่เป็นประโยชน์ได้จากการฝึกอบรมในบริบทของนักศึกษา ซึ่งระยะเวลาในการฝึกอบรมดังกล่าวมีความเหมาะสมกับการเสริมสร้างและพัฒนาความทนทานต่อภาวะกดดัน

2. การศึกษาผลการใช้โปรแกรมการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความทนทานต่อภาวะกดดันตามแนวทาง Reality Pedagogy สำหรับวัยรุ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ผู้เข้าอบรมมีระดับความทนทานต่อภาวะกดดันสูงขึ้นหลังการเข้าร่วมโปรแกรมการฝึกอบรม และมีระดับความทนทานต่อภาวะกดดันหลังการเข้าร่วมโปรแกรมการฝึกอบรมและระยะติดตามผลไม่แตกต่างกัน เนื่องจากโปรแกรมการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความทนทานต่อภาวะกดดันตามแนวทาง Reality Pedagogy ในแต่ละกิจกรรมได้สังเคราะห์มาจากแนวคิดทฤษฎีของความทนทานต่อภาวะกดดันและสอดคล้องกับองค์ประกอบ และขั้นตอนของการฝึกอบรม

สังเคราะห์มาจากแนวคิดและเทคนิคของ Reality Pedagogy ผลการสังเคราะห์การสะท้อนผลการเรียนรู้พบว่า ผู้เข้าอบรมที่เข้าร่วมโปรแกรมการฝึกอบรมทั้ง 14 กิจกรรม มีการรับรู้ เข้าใจภาวะอารมณ์ในปัจจุบันของตนเองมากขึ้น เนื่องจากในแต่ละครั้งผู้เข้าอบรมจะได้ร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีการทำกิจกรรมและทำใบงานที่เหมาะสมสอดคล้องกับการเสริมสร้างองค์ประกอบของความทนทานต่อภาวะกดดัน และเขียนบันทึกการสะท้อนผลการเรียนรู้ลงในสมุดบันทึก ผู้วิจัยได้ประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เข้าอบรมเพิ่มเติม โดยการสังเกต การซักถาม และการจดบันทึก Prutipinyo (2010) จากข้อมูลเชิงคุณภาพ พบว่า ก่อนการเข้าร่วมโปรแกรมการฝึกอบรม ผู้เข้าอบรมยังไม่กล้าแสดงความคิดเห็น ความรู้สึกและอารมณ์ตามความเป็นจริง เมื่อมีการจัดกิจกรรมต่อเนื่องกัน ผู้เข้าอบรมเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงความสามารถในการรับรู้ความคิด ความรู้สึก และการยอมรับความจริงมากขึ้น โดยสังเกตจากการตอบคำถามในใบงาน จากการจัดกิจกรรมในครั้งที่ 5 เช่น “การเผชิญกับอุปสรรคทำให้เรามีภูมิคุ้มกันและได้เรียนรู้ชีวิต” “การได้รู้ว่าตนเองมีความคับข้องใจเรื่องใดจะนำไปสู่กระบวนการคิดแก้ไขปัญหา” “การผ่อนคลายความเครียดและการใช้เหตุผลจะทำให้เราปรับตัวได้” ซึ่งแสดงถึงการยอมรับและการเผชิญกับความจริงซึ่งเป็นคุณลักษณะที่บ่งบอกถึงการมีความทนทานต่อภาวะกดดัน เมื่อมีการจัดกิจกรรมที่ผู้เข้าอบรมได้ฝึกฝนการปรับเปลี่ยนความคิดจากการเผชิญกับสถานการณ์กดดัน ด้วยการระดมความคิดเป็นกลุ่มและนำเสนอผ่านการแสดงบทบาทสมมติ จะทำให้ผู้เข้าอบรมสามารถถ่ายทอดความรู้สึก ถ่ายทอดเรื่องราวให้เข้าใจได้ง่ายและนำไปใช้ได้จริง ผลจากการอภิปรายสรุปแนวทางการปฏิบัติตนต่อสถานการณ์กดดันได้อย่างมีเหตุผล สะท้อนถึงความตั้งมั่นในการเรียนรู้และการทำงานร่วมกันจนทำให้เกิดการเรียนรู้เพิ่มขึ้นและมองว่าการคิดแก้ปัญหา การเผชิญกับอุปสรรคคือความท้าทาย ผลจากการจัดกิจกรรมในครั้งที่ 14 ผู้เข้าอบรมทุกคนได้เขียนบันทึกสะท้อนผลการเรียนรู้เป็นข้อความในเชิงบวก เช่น “ความมุ่งมั่นอดทน ความพยายาม จะทำให้มีความสุขในการใช้ชีวิต” “หากเราสามารถควบคุมความคิด ความรู้สึกเชิงลบและความขี้เกียจ เราจะเป็นนายตัวเองและมีพฤติกรรมที่เหมาะสม” “การทำปัจจุบันให้ดีที่สุดเป็นสิ่งที่สำคัญมากเพราะการกระทำในปัจจุบันส่งผลต่ออนาคต” ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้เข้าอบรมมีแรงจูงใจในเชิงบวกในการเรียนรู้ สามารถควบคุม ความคิด ความรู้สึกอันไม่น่าพึงพอใจเนื่องจากความกดดันในสถานการณ์อันไม่แน่นอนและคลุมเครือ สถานการณ์คับข้องใจและสถานการณ์ที่ส่งผลต่ออารมณ์ด้านลบ และสถานการณ์ที่ส่งผลต่อความไม่สบายทางกาย รวมทั้งผู้เข้าอบรมมีแนวโน้มในการเผชิญกับสถานการณ์อันไม่น่าพึงพอใจด้วยการยอมรับ การคิดใคร่ครวญอย่างมีเหตุผล มีการควบคุมอารมณ์และแสดงพฤติกรรมได้อย่างเหมาะสม

สรุป

1. การพัฒนาโปรแกรมการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความทนทานต่อภาวะกดดันตามแนวทาง Reality Pedagogy สำหรับวัยรุ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีทั้งหมด 14 กิจกรรม โดยทำการเสริมสร้างความทนทานต่อภาวะกดดัน 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความทนทานต่อความไม่แน่นอน 2) ความทนทานต่อความคลุมเครือ 3) ความทนทานต่อความคับข้องใจ 4) ความทนทานต่ออารมณ์ด้านลบ 5) ความทนทานต่อความไม่สบายทางกาย ซึ่งโปรแกรมการฝึกอบรมมีความเหมาะสมในระดับมาก 2. ผลของการใช้โปรแกรมการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความทนทานต่อภาวะกดดันตามแนวทาง Reality Pedagogy ของผู้เข้าอบรม จำนวน 30 คน

พบว่า 2.1 คะแนนเฉลี่ยของความทนทานต่อภาวะกดดัน ก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และติดตามผล หลังการทดลอง 1 เดือน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 2.2 คะแนนเฉลี่ยของความทนทานต่อภาวะกดดันหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และคะแนนเฉลี่ยหลังการทดลองและติดตามผลหลังการทดลอง 1 เดือน ไม่แตกต่างกัน 2.3 คะแนนเฉลี่ยของความทนทานต่อภาวะกดดัน ทั้ง 5 องค์ประกอบ ได้แก่ ความทนทานต่อความไม่แน่นอน ความทนทานต่อความคลุมเครือ ความทนทานต่อความคับข้องใจ ความทนทานต่ออารมณ์ด้านลบ และความทนทานต่อความไม่สบายทางกาย หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และคะแนนเฉลี่ยหลังการทดลองและติดตามผลหลังการทดลอง 1 เดือน ไม่แตกต่างกัน

การพัฒนาโปรแกรมการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความทนทานต่อภาวะกดดันตามแนวทาง Reality Pedagogy นั้น ช่วยให้ได้โปรแกรมการฝึกอบรมที่มีคุณภาพ ส่งผลให้วัยรุ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความทนทานต่อภาวะกดดันมากขึ้น สามารถรับรู้ เข้าใจภาวะอารมณ์ในปัจจุบันของตนเองและดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม จึงควรมีการจัดโปรแกรมการฝึกอบรมตามแนวทาง Reality Pedagogy เพื่อเสริมสร้างสุขภาพจิตที่ดีให้กับวัยรุ่น

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัย มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 โปรแกรมการเสริมสร้างความทนทานต่อภาวะกดดันสำหรับวัยรุ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือสามารถนำไปปรับใช้ในการจัดฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะที่ดีให้กับวัยรุ่น และสามารถนำไปปรับใช้ในกิจกรรมแนะแนว กิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิต และกิจกรรมเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้กับผู้เรียนในระดับชั้นที่เหมาะสม

1.2 โปรแกรมการฝึกอบรมตามแนวทาง Reality Pedagogy เพื่อเสริมสร้างความทนทานต่อภาวะกดดันสำหรับวัยรุ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี หากต้องการนำไปใช้ในกลุ่มวัยรุ่นที่เรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษา หรือ ระดับอาชีวศึกษา ควรมีการปรับเปลี่ยนกิจกรรมให้สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียน

1.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน สามารถนำไปพิจารณาปรับใช้ในเชิงนโยบายเพื่อการจัดกิจกรรมเสริมสร้างความทนทานต่อภาวะกดดันสำหรับวัยรุ่นในประเทศไทยและในช่วงวัยอื่นๆเพิ่มเติม

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การฝึกอบรมตามแนวทาง Reality Pedagogy มีจุดเน้นคือสัมพันธภาพที่ดีของกลุ่ม การช่วยเหลือและการเสริมสร้างพลังกลุ่ม และการตระหนักในเหตุและผลตามความเป็นจริง ในการออกแบบกิจกรรมตามแนวทางนี้ควรเป็นกิจกรรมที่เน้นการช่วยเหลือซึ่งกันและกันมากกว่าการแข่งขัน มีการนำเสนอเรื่องราวที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์จริงมาวิเคราะห์ คิดใคร่ครวญ และหาทางออกร่วมกัน และทำกิจกรรมด้วยความเคารพซึ่งกันและกัน

2.2 ในการทำวิจัยเพื่อเสริมสร้างความทนทานต่อภาวะกดดัน ผู้ที่สนใจสามารถศึกษาแนวคิดทฤษฎีอื่นๆที่นอกเหนือจากแนวทาง Reality Pedagogy มาประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรม เพื่อให้เครื่องมือในการเสริมสร้างความทนทานต่อภาวะกดดันมีคุณภาพและมีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางจิตให้กับเด็กและเยาวชนไทยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างเป็นปกติสุขตามวัย

References

- Acedemic of Roi-et Rajabhat University. (2019). *Students Statistics*. Retrieved July 31, 2019, from <https://www.academic.reru.ac.th>.
- American Psychological Association. (2002). *A reference for Professionals Developing Adolescents*. Washington, DC. : US. Department of Health and Human Services.
- Emdin, C. (2011). Moving beyond the boat without a paddle : reality pedagogy black youth, and urban science education. *The journal of Negro Education*, 80(3), 284-295.
- Emdin, C. (2016). *For White Folks Who Teach in the Hood and the Rest of Y'all Too Reality Pedagogy and Urban Education*. Boston : Beacon Press.
- Ehrlich, KB. (2012). *I get high with a little help from my friends (and family) close relationships, distress tolerance, and risk taking in adolescence*. College Park: The University of Marry land.
- Muhomba, M., Chugani C.D., Uliaszek A.A., & Kannan, D. (2017). Distress Tolerance skills for collegeStudents : A pilot Investigation of a brieft dbt group skills training program. *The journal of College Student Psychotherapy*, 31(3), 247-256.
- Department of mental health. (2016). *Collection of academic articles Annual international mental health conference mindfulness for healthy lives*. (15th ed). Annual international mental health conference and Annual Child mental health and psychiatry conference: 13th Centra government complex hotel & convention centre changwattana, Bangkok.
- Department of mental health. (2017). Stress and Suicide Report. Retrived November 16, 2017, from <http://dmh.go.th/report/suicide/age.asp>.
- Department of mental health. (2018). *National Mental Health Development Plan No. 1*. Retrived January 31, 2020, from https://www.chiangmaihealth.go.th/cmpho_web/

document/190616156067890738.pdf.

- Gaher, R., Hofman, N. L., Simons, J., & Hunsaker, R. (2013). Emotion regulation deficits as mediators between trauma exposure and borderline symptoms. *Cognitive Therapy and Research*, 37, 466-475.
- Jongudomkarn, D., Phuphaibul, R., & Nieamsup, T. (2019). Isan family well-being : suffering and happiness on poverty. *Journal of nursing science & health*, 42(2), 63-73.
- Klinmalee, M. (2011). Students with Problems of Stress. *Journal of Vocational and Technical Education*, 1(1), 64-75.
- Ruchiwit, R. (2013). *Stress management for promoting mental health*. Bangkok: Thammasat Bookstore.
- Rittakanakanon, P. (2006). *Human Development*. Bangkok : Chulalongkorn University Bookcentre.
- Nintachan, P., Vanaleesin S., Sanseeha, L.,Thammathai, K., & Pisamai, O. (2011). Resilience and Thai youth Risk Behavior. *Rama Nurs J*, 17(3), 430-443.
- Prutipinyo, C. (2010). *Principle of social research*. Bangkok : jaroendeemunkongkarnpim.
- Robkob, W., Skulphan, S., & Sethabouppha, H. (2018). Depression, alcohol drinking behaviors, and suicidal risks of Adolescents. *Nursing journal*, 45 (4), 144-158.
- Royal Thai Government Gazette. (2018). *National strategy for human development and capacity enhanching*. Retrived December 25, 2019, from <http://www.thailibrary.in.th/wp-content/uploads/2019/08/national-strategy-20yrs.pdf>.
- Sucaromana A. (2016). Resilience Quotient : RQ. *Journal of MCU Peace Studies*, 4(1), 209-220.
- Taher, T. (2012). *Exploring the impact of the implementation of reality pedagogy self-efficacy, social capital, and distributed cognition*. New York : Columbia University.
- Tantalanukul, S., & Wongsawat, P. (2019). Stress surveillance and care in adolescents The southern colledge network. *Journal of nursing and public health*, 6(2), 279-285.
- Tayraukham, S. (2012). *Advanced Statistics for Educational Research*. Mahasarakham: Mahasarakham University Press.
- Vongrachit, K. (2019). *Adolescents consulted the most stressful problems*. Retrived January 15, 2020, from <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/865680>.

Williams, A. D., Thomson, J., & Andrews, G. (2013). The impact of psychological distress tolerance in the treatment of depression. *Behavior Research and Therapy*, 51(8), 469-475.

Zvolensky. M. J., Bernstein, A., & Vujanovic, A. A. (2011). *Distress tolerance : theory, research, and clinical applications*. New York : The Guilford press.

การบริหารภาครัฐแนวใหม่ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ในการกำกับดูแลสหกรณ์เครดิตยูเนียน*

New Public Administrative Approach of the Ministry of Agriculture and Cooperatives on Supervising Credit Union Cooperatives

¹ณัฐพิมมิล ฉัตรนิติกุล และ สมเดช มุงเมือง

¹Nutphimon Chutnitikun and Somdet Mungmuang

มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

Western University, Thailand.

¹Corresponding Author. E mail: natteera22@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการกำกับดูแลสหกรณ์เครดิตยูเนียนของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในปัจจุบัน 2) ศึกษาองค์ประกอบที่ส่งผลต่อการกำกับดูแลสหกรณ์เครดิตยูเนียน และ 3) ศึกษาการบริหารภาครัฐแนวใหม่ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในการกำกับดูแลสหกรณ์เครดิตยูเนียน ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แก่ 1) กลุ่มผู้บริหารส่วนราชการที่กำกับดูแล หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้เชี่ยวชาญ 2) กลุ่มผู้บริหารสหกรณ์เครดิตยูเนียนคลองจั่น และ 3) กลุ่มสมาชิกสหกรณ์เครดิตยูเนียนคลองจั่นซึ่งเป็นผู้รับผลกระทบ รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึก และการประชุมระดมสมอง

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการกำกับดูแลสหกรณ์เครดิตยูเนียนของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในปัจจุบัน มีหน่วยงานที่กำกับดูแล คือ กรมส่งเสริมสหกรณ์ และกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ โดยอธิบดีกรมส่งเสริมสหกรณ์ทำหน้าที่เป็นนายทะเบียนสหกรณ์ ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันระหว่างกรม จึงมีจุดอ่อนในการประสานงาน 2) องค์ประกอบในการกำกับดูแล เจ้าหน้าที่ภาครัฐมีจำนวนไม่เพียงพอและขาดความชำนาญ ผู้บริหารสหกรณ์ไม่มีความชำนาญ สมาชิกสหกรณ์ละเลยการกำกับดูแล และ 3) การกำกับดูแลสหกรณ์เครดิตยูเนียนแนวใหม่ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ประกอบด้วยการปรับปรุงกฎหมายสหกรณ์ จัดตั้งสำนักนายทะเบียนสหกรณ์ วางมาตรฐานการดำเนินงานของสหกรณ์ พัฒนาขีดความสามารถของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ และสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างผู้เกี่ยวข้อง

คำสำคัญ: การบริหารภาครัฐแนวใหม่; สหกรณ์เครดิตยูเนียน; กระทรวงเกษตรและสหกรณ์; การกำกับดูแล

Abstract

The purposes of this research were to: 1) study the current state of supervising the Credit Union Cooperative of the Ministry of Agriculture and Cooperatives, 2) study the elements affecting the supervision of credit union cooperatives, and 3) study the new administrative approach for supervising the Credit Union Cooperative of the Ministry of Agriculture and Cooperatives. This research used qualitative research methods. The key informants were 1) government administrators, related agencies, and experts, 2) Klong Chan Credit Union Cooperatives executives, and 3) Klong Chan Credit Union Cooperatives members. The researcher used data collection methods and data analysis from documents, in-depth interviews, and brainstorming.

Research findings were as follows. 1) The current state of supervising the Credit Union Cooperative of the Ministry of Agriculture and Cooperatives was that the departments that supervise credit union cooperatives were the Cooperative Promotion Department and the Cooperative Auditing Department. The Director-General of the Cooperative Promotion Department was also a Cooperative Registrar, causing obstacles in coordination. 2) Insufficient government officials and lack of expertise. Cooperative managers did not have expertise. And cooperative members neglected supervision. 3) The new approach on supervising the credit union cooperatives consisted of amendments to cooperative laws, establishment of the Cooperative Registrar Office, standardize cooperative operations, strengthen the capacity of government officials, and establishment of collaborative network.

Keywords: New Public Administrative Approach; Credit Union Cooperatives; Ministry of Agriculture and Cooperatives; Supervising

บทนำ

สหกรณ์เครดิตยูเนียนเป็นสหกรณ์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อสนับสนุนให้ประชาชนระดับรากหญ้าสามารถพึ่งตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกันทั้งในทางเศรษฐกิจและสังคม ส่งเสริมให้สมาชิกรู้จักการออม (Cooperative Promotion Department, 2018) การดำเนินงานของสหกรณ์เครดิตยูเนียนจึงมีลักษณะเสมือนสถาบันการเงินของประชาชนระดับล่าง แต่การกำกับดูแลสหกรณ์เครดิตยูเนียนไม่เข้มงวดเหมือนการกำกับดูแลธนาคารพาณิชย์ จึงเปิดโอกาสให้สหกรณ์บางแห่งดำเนินการในลักษณะที่มีความเสี่ยงสูง ทำให้การดำเนินงานของสหกรณ์ไม่เป็นไปตามเจตนารมย์ ดังเช่นกรณีของสหกรณ์เครดิตยูเนียนคลองจั่นซึ่งผู้บริหารดำเนินงานไม่โปร่งใส มีการใช้จ่ายเงินผิดระเบียบข้อบังคับของสหกรณ์ ทำให้เกิดความเสียหายต่อสมาชิก และสหกรณ์อื่นๆ ที่นำเงินมาฝากร่วม 20,000 ล้านบาท นอกจากสหกรณ์เครดิตยูเนียนคลองจั่นแล้ว ยังมีสหกรณ์เครดิตยูเนียน

อีกหลายแห่ง สมาชิกส่วนใหญ่เป็นประชาชนระดับรากหญ้า หากการกำกับดูแลสหกรณ์เครดิตยูเนียนไม่มีประสิทธิภาพ จะทำให้เกิดความสูญเสียต่อทรัพย์สินของประชาชนเหล่านี้ ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ

จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น จะเห็นได้ว่าที่ผ่านมาการกำกับดูแลสหกรณ์เครดิตยูเนียนของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้สะท้อนถึงปัญหาความหละหลวมของการกำกับดูแล ทำให้เกิดความไม่คล่องตัว ขาดการประสานงาน รวมถึงการขาดองค์ความรู้ในการกำกับดูแลสหกรณ์ที่มีลักษณะเป็นสถาบันการเงิน เป็นช่องทางให้การดำเนินงานของสหกรณ์มีความไม่โปร่งใส ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการปรับปรุงพัฒนาการกำกับดูแลสหกรณ์เครดิตยูเนียนของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยเริ่มที่การศึกษาสภาพการกำกับดูแลสหกรณ์เครดิตยูเนียนของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในเรื่องของบทบาทและหน้าที่ของกรมส่งเสริมสหกรณ์และกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ จากนั้นศึกษาถึงองค์ประกอบที่ส่งผลต่อการกำกับดูแลสหกรณ์เครดิตยูเนียน ซึ่งประกอบด้วยผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ 1) ข้าราชการระดับนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 2) ข้าราชการระดับปฏิบัติการของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 3) กรรมการและผู้บริหารของสหกรณ์เครดิตยูเนียน 4) สมาชิกสหกรณ์ ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อให้ได้แนวทางการกำกับดูแลสหกรณ์เครดิตยูเนียนของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์แนวใหม่ โดยการประยุกต์ใช้แนวคิด New Public Service (NPS) และ Governance มาสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐ (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์) และภาคประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (สมาชิกสหกรณ์) รวมถึงผู้เกี่ยวข้องอื่นมารวมมือกันเป็นเครือข่าย และการเสริมสร้างความรู้ให้แก่ภาคประชาชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาสภาพการกำกับดูแลสหกรณ์เครดิตยูเนียนของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในปัจจุบัน
- 2) เพื่อศึกษาองค์ประกอบที่ส่งผลต่อการกำกับดูแลสหกรณ์เครดิตยูเนียน
- 3) เพื่อศึกษาการบริหารภาครัฐแนวใหม่ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในการกำกับดูแลสหกรณ์เครดิตยูเนียน

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality research) โดยมีขอบเขตพื้นที่ศึกษา คือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลสหกรณ์เครดิตยูเนียน ได้แก่ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย ชุมนุมสหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทย รวมถึง สมาคมเศรษฐศาสตร์สหกรณ์แห่งประเทศไทย และสหกรณ์เครดิตยูเนียนคลองจั่น ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่ศึกษา ขอบเขตด้านเนื้อหาประกอบด้วย 1) สภาพการกำกับดูแลสหกรณ์เครดิตยูเนียนของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ศึกษากระบวนการกำกับดูแลสหกรณ์เครดิตยูเนียนของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในปัจจุบัน รวมถึงจุดอ่อนของการกำกับดูแล 2) องค์ประกอบที่ส่งผลต่อการกำกับดูแลสหกรณ์เครดิตยูเนียน ศึกษาข้อจำกัดขององค์ประกอบทั้งจากภาครัฐ ได้แก่ ด้านนโยบาย และด้านการปฏิบัติ ภาคสหกรณ์ ได้แก่ ด้านการบริหารและตรวจสอบ และด้านบทบาทของสมาชิกสหกรณ์ และ 3) การบริหารภาครัฐแนวใหม่ของ

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในการกำกับดูแลสหกรณ์เครดิตยูเนียน ศึกษาการบริหารโดยใช้แนวคิดการให้บริการสาธารณะแนวใหม่ (New public service) และแนวคิดการบริหารวิธีการปกครองภาครัฐ (Governance)

ขั้นตอนที่ 2 การประมวลผลจากแหล่งข้อมูลที่ศึกษา ประกอบด้วย 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 การศึกษาค้นคว้าวิจัยจากเอกสาร (Documentary research) เพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานของภาครัฐในการกำกับดูแลสหกรณ์เครดิตยูเนียน ปรากฏการณ์ที่ศึกษากรณีของสหกรณ์เครดิตยูเนียนคลองจั่น และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ส่วนที่ 2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interviews) จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารระดับสูงและระดับปฏิบัติการของหน่วยงานที่มีหน้าที่โดยตรงในการกำกับดูแลสหกรณ์เครดิตยูเนียน ได้แก่ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย ชุมนุมสหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทย รวมถึงผู้เชี่ยวชาญอื่นๆ เช่น ผู้เชี่ยวชาญจากสำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน เลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และนักสหกรณ์ดีเด่น จำนวนรวม 16 คน กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้บริหารสหกรณ์เครดิตยูเนียนคลองจั่น ในฐานะที่เป็นกรณีศึกษา จำนวน 2 คน และ กลุ่มที่ 3 สมาชิกสหกรณ์เครดิตยูเนียนคลองจั่น ในฐานะผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) จำนวน 6 คน เพื่อสอบถามข้อมูลและความคิดเห็นเกี่ยวกับการกำกับดูแลสหกรณ์เครดิตยูเนียน และความคิดเห็นด้านแนวทางการพัฒนาการกำกับดูแลสหกรณ์เครดิตยูเนียน

ส่วนที่ 3 การประชุมระดมสมอง (Brainstorming) โดยเชิญกลุ่มผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นคณะกรรมการสมาคมเศรษฐศาสตร์สหกรณ์แห่งประเทศไทย จำนวน 7 คน มาประชุมร่วมกัน และเปิดให้ผู้เชี่ยวชาญแสดงความคิดเห็นในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลสหกรณ์เครดิตยูเนียน และแนวทางการพัฒนา

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้างและแบบคำถามนำการประชุมระดมสมอง

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) การตรวจสอบข้อมูลเป็นวิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) โดยตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูลที่ได้จากการสำรวจวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องทั้ง 3 กลุ่ม และจากการประชุมระดมสมอง เพื่อให้เกิด Creditability และนำเสนอผลแบบพรรณนาความ (Description)

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาพบข้อค้นพบที่ตอบวัตถุประสงค์การวิจัยได้ตามลำดับดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อ 1 เพื่อศึกษาสภาพการกำกับดูแลสหกรณ์เครดิตยูเนียนของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในปัจจุบัน พบว่า สภาพการกำกับดูแลสหกรณ์เครดิตยูเนียน ส่วนราชการของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการกำกับดูแล ส่งเสริมและพัฒนาระบบสหกรณ์ ได้แก่ กรมส่งเสริมสหกรณ์ และกรมตรวจบัญชีสหกรณ์

กรมส่งเสริมสหกรณ์ มีหน้าที่ในการเผยแพร่หลักการสหกรณ์ จัดทะเบียนจัดตั้งและดูแลส่งเสริมสหกรณ์ กำหนดระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆ อธิบดีกรมส่งเสริมสหกรณ์รับหน้าที่เป็นนายทะเบียนสหกรณ์อีกตำแหน่งหนึ่ง

กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ มีหน้าที่ตรวจสอบบัญชีของสหกรณ์ กำกับดูแลสหกรณ์ที่มีทุนดำเนินงานที่ 40 ล้านบาทขึ้นไป ซึ่งให้ผู้สอบบัญชีภาคเอกชน

กระบวนการกำกับดูแล มี 3 กระบวนการ คือ 1) การตรวจสอบภายในของสหกรณ์ โดยผู้ตรวจสอบกิจการ 2) การสอบบัญชี โดยผู้สอบบัญชี และ 3) ตรวจสอบโดยผู้ตรวจการสหกรณ์ ที่แต่งตั้งโดยนายทะเบียนสหกรณ์

การปฏิบัติงานของผู้ตรวจการสหกรณ์ เมื่อผู้สอบบัญชีรายงานข้อสังเกต หรือข้อบกพร่อง ผู้ตรวจการสหกรณ์จะเข้าไปตรวจ เมื่อพบข้อบกพร่อง นายทะเบียนสหกรณ์จะออกคำสั่งให้สหกรณ์แก้ไขข้อบกพร่อง หากสหกรณ์ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งก็จะเพิ่มบทลงโทษตามที่กำหนดในกฎหมายสหกรณ์

จุดอ่อนของการกำกับดูแลสหกรณ์เครดิตยูเนียน คือเรื่องการเงินการประสานงานของกรมส่งเสริมสหกรณ์ และกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ การที่อธิบดีกรมส่งเสริมสหกรณ์เป็นนายทะเบียนสหกรณ์อีกตำแหน่งหนึ่ง ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันระหว่างกรมทั้งสอง ปัญหาในเรื่องของอัตราค่าจ้างเจ้าหน้าที่ และความรู้ความชำนาญของเจ้าหน้าที่

วัตถุประสงค์ข้อ 2 เพื่อศึกษาองค์ประกอบที่ส่งผลต่อการกำกับดูแลสหกรณ์เครดิตยูเนียน จากปรากฏการณ์กรณีสหกรณ์เครดิตยูเนียนคลองจั่น พบความไม่โปร่งใส ประธานกรรมการยกยอกเงิน เนื่องจากสหกรณ์เครดิตยูเนียนคลองจั่น มีสมาชิกกว่า 50,000 คน มีสินทรัพย์กว่า 20,000 ล้านบาท ทำให้มีผู้เสียหายจำนวนมาก หลายฝ่ายต้องยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือ และนำมาสู่กระบวนการฟื้นฟูกิจการสหกรณ์

จากการวิจัยพบว่า องค์ประกอบที่ส่งผลต่อการกำกับดูแลสหกรณ์เครดิตยูเนียนมีประเด็นที่ต้องปรับปรุงแก้ไข คือ

1. องค์ประกอบด้านนโยบายภาครัฐ ด้านงบประมาณมีข้อจำกัดเรื่องการจัดงบประมาณให้ครอบคลุมถึงสหกรณ์นอกภาคเกษตร ด้านบุคลากรมีจำนวนไม่เพียงพอต่อการกำกับดูแลสหกรณ์ทั่วประเทศ ด้านกฎระเบียบมีความล้าหลังไม่ทันกับการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน

2. องค์ประกอบในส่วนของการปฏิบัติภารกิจ มีประเด็นด้านเจ้าหน้าที่ภาครัฐขาดความรู้ ความชำนาญ และประสบการณ์ในการกำกับดูแลสหกรณ์เครดิตยูเนียน และการขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐ

3. องค์ประกอบด้านผู้บริหารและผู้ตรวจสอบกิจการของสหกรณ์เครดิตยูเนียน คือความไม่เป็นมืออาชีพของกรรมการและผู้ตรวจสอบกิจการ รวมถึงการที่ผู้ตรวจสอบกิจการไม่ปฏิบัติหน้าที่

4. องค์ประกอบด้านสิทธิและหน้าที่ของสมาชิกสหกรณ์เครดิตยูเนียน สมาชิกสหกรณ์ไม่ตระหนักถึงอุดมการณ์ หลักการสหกรณ์ และไม่ทำหน้าที่ของสมาชิกในเรื่องการตรวจสอบการดำเนินงานของสหกรณ์

วัตถุประสงค์ข้อ 3 เพื่อศึกษาการบริหารภาครัฐแนวใหม่ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในการกำกับดูแลสหกรณ์เครดิตยูเนียน จากการวิจัยเอกสารและสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า การบริหารภาครัฐในส่วนของการ

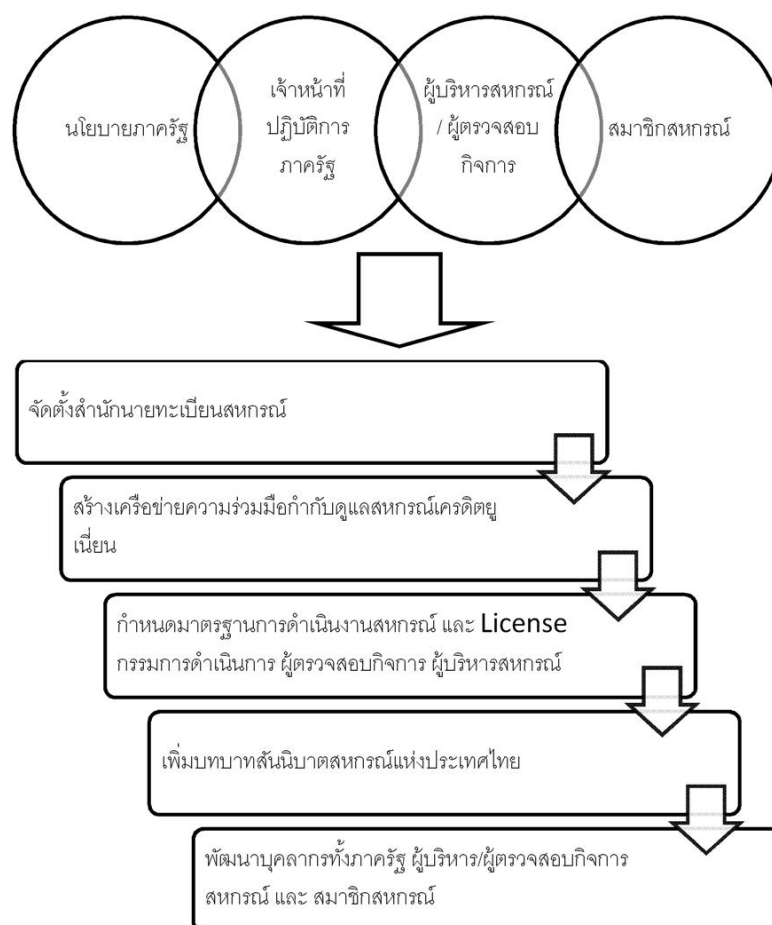
กฎหมาย ได้มีการปรับปรุงกฎหมายสหกรณ์ โดยมีสาระสำคัญ คือ การเพิ่มเติมงานด้านการกำกับดูแลสหกรณ์ ออมทรัพย์ และสหกรณ์เครดิตยูเนียนแยกออกมาเป็นการเฉพาะ ทั้งนี้ เพื่อให้การกำกับดูแลสามารถที่จะปรับให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนไปได้

ในส่วนการปฏิบัติงานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กรมส่งเสริมสหกรณ์ได้มีการปรับปรุงโครงสร้างการดำเนินงาน โดยตั้งสำนักงานนายทะเบียนและกฎหมาย เพิ่มตำแหน่งนิติกรประจำสำนักงานสหกรณ์จังหวัด และตั้งสำนักงานสหกรณ์อำเภอ กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ อยู่ระหว่างพิจารณาปรับปรุงโครงสร้างส่วนราชการให้เหมาะสม และเพิ่มอัตรากำลังให้เพียงพอต่อการกิจการสอบบัญชีสหกรณ์

จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ และการระดมสมอง มีข้อสังเกตว่าการที่อธิบดีกรมส่งเสริมสหกรณ์เป็นนายทะเบียนสหกรณ์อีกตำแหน่งหนึ่งอาจเป็นอุปสรรคในการประสานงาน ควรเปลี่ยนให้ตำแหน่งนายทะเบียนสหกรณ์ไปอยู่ที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ หรือตั้งเป็นสำนักงานนายทะเบียนสหกรณ์เป็นการเฉพาะ

นอกจากนี้ยังมีความเห็นว่า ควรมีการกำหนดมาตรฐานการดำเนินงานของสหกรณ์ ยกระดับกรรมการดำเนินการของสหกรณ์เป็นวิชาชีพ และมี License พัฒนาผู้ตรวจสอบกิจการ และให้ความรู้ และปลูกจิตสำนึกอุดมการณ์สหกรณ์ให้กับกรรมการและสมาชิกสหกรณ์

องค์ความรู้ใหม่

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อ 1 พบว่า การกำกับดูแลสหกรณ์ของภาครัฐ ดำเนินการโดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ดำเนินงานผ่านกรมส่งเสริมสหกรณ์ และกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ บุคลากรภาครัฐที่เกี่ยวข้อง คือ ผู้ตรวจการสหกรณ์ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ และ ผู้สอบบัญชี ซึ่งต้องมีความชำนาญในการกำกับดูแลสหกรณ์เครดิตยูเนียน ซึ่งมีลักษณะการดำเนินงานแบบสถาบันการเงิน สอดคล้องกับ Stapenhurst and Titsworth (2002) ซึ่งกล่าวว่า การตรวจสอบมี 3 ประเภท คือ ตรวจสอบทางการเงิน ตรวจสอบการปฏิบัติตามกฎระเบียบ และตรวจสอบประสิทธิภาพการดำเนินงาน

ด้านการกำกับดูแล เนื่องจากการสหกรณ์เกิดโดยการริเริ่มของรัฐบาลเพื่อแก้ปัญหาความยากจน รัฐจึงจำเป็นต้องช่วยเหลือ และกำกับดูแลการดำเนินงานของสหกรณ์อย่างใกล้ชิด ทำให้การกำกับดูแลตนเองโดยสมาชิกของสหกรณ์ไม่มีประสิทธิภาพ ดังนั้น การกำกับดูแลสหกรณ์ของภาครัฐไม่สอดคล้องกับแนวคิดของ Mitnick (1980) ซึ่งกล่าวว่า การกำกับดูแลขยายการดำเนินการออกไปจากการออกคำสั่งและควบคุม รูปแบบของการผสมผสานระหว่างกฎที่รัฐบาลบังคับใช้และการกำกับดูแลตนเอง

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อ 2 พบว่าในประเด็นความไม่โปร่งใสในการดำเนินงานของสหกรณ์เครดิตยูเนียนคลองจั่น ปัญหาเกิดจากควมมีอิทธิพลของประธานกรรมการดำเนินการ และการคาดหวังผลประโยชน์ของสมาชิก พฤติกรรมของผู้บริหารสหกรณ์เครดิตยูเนียนคลองจั่น สอดคล้องกับการศึกษาของ Kingsai and Vaisamruat (2018) ที่ศึกษาเรื่องการปรับโครงสร้างการบริหารของบริษัทการบินไทย จำกัด (มหาชน) ในภาวะวิกฤติ ซึ่งพบว่า การบริหารงานของบริษัทการบินไทยจำกัด (มหาชน) ถูกแทรกแซงจากฝ่ายคุมอำนาจทางการเมืองทุกสมัย ทำให้สายการบินแห่งชาติขาดบุคลากรที่มีความสามารถในการบริหารงานด้านนี้โดยตรง ขาดธรรมาภิบาลในการบริหารจนเกิดความอ่อนแอขององค์การ

กรณีของสหกรณ์เครดิตยูเนียนคลองจั่น สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาขององค์ประกอบต่างๆของการกำกับดูแล องค์ประกอบในส่วนของสหกรณ์ ในประเด็นของสมาชิก ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าสมาชิกไม่ได้ทำหน้าที่ดูแลตรวจสอบการดำเนินงานของกรรมการ เนื่องจากไม่มีความรู้ ในส่วนผู้บริหาร กรรมการไม่มีความรู้ทางการบริหาร และ ผู้ตรวจสอบกิจการละเลยการทำหน้าที่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kittiwitwanapong and Yossakrai (2016) เรื่อง ความยั่งยืนของสหกรณ์ออมทรัพย์ดีเด่นในประเทศไทยกับปัญหาคอร์รัปชัน ซึ่งผลการวิจัยพบว่า 1) สหกรณ์ออมทรัพย์ที่เคยได้รับรางวัลดีเด่นมีโอกาสในการเกิดปัญหาคอร์รัปชัน 2) สภาพการดำเนินงานของสหกรณ์ออมทรัพย์ประกอบด้วย การใช้อำนาจ การตัดสินใจ การมีความรับผิดชอบ การมีคุณธรรม 3) ความเป็นไปได้ในการเกิดคอร์รัปชัน เนื่องจากปัจจัยภายใน ได้แก่ ระบบงานและบุคลากรทั้งพฤติกรรม ค่านิยม อุดมการณ์และจริยธรรม และปัจจัยภายนอกประกอบด้วย การตรวจสอบ การกำกับดูแล เศรษฐกิจ สังคม การเมือง และกฎหมาย 4) การบริหารงานของสหกรณ์ออมทรัพย์ ได้นำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ และมีการกำกับดูแลภายใต้หลักบรรษัทภิบาล สิทธิของผู้ถือหุ้น รวมถึงบทบาทของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และ 5) ปัญหาคอร์รัปชันเกิดจากแนวคิดเกี่ยวกับการปกครองตนเองและความเป็นอิสระปราศจากการตรวจสอบจากภาครัฐ

ประเด็นการบริหารและตรวจสอบกิจการของสหกรณ์ พบว่าการบริหารงานของสหกรณ์เครดิต

ยูเนียนคลองจัน ไม่สอดคล้องกับแนวคิดการบริหารวิธีการปกครองภาครัฐ หรือ Governance ซึ่ง Ansell and Torfing (2016) กล่าวว่า Governance เป็น “กระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและเศรษฐกิจที่นำไปสู่การเจรจาต่อรองเพื่อวัตถุประสงค์ร่วมกัน”

องค์ประกอบในส่วนของภาครัฐคือด้านนโยบายและด้านการดำเนินงาน ในภาพรวมของการกำกับดูแลสหกรณ์ของภาครัฐ จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในประเด็นการดำเนินงานของภาครัฐ พบว่าในส่วนของกรมส่งเสริมสหกรณ์และกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ยังมีความขัดแย้งกัน ทำให้การกำกับดูแลสหกรณ์ของภาครัฐไม่บรรลุเป้าหมาย ปัญหาการประสานงานระหว่างทั้ง 2 กรม สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องภาวะยุ่งยากของการบริหารวิธีการปกครองภาครัฐ (Dilemmas of governance) (Bevir, 2011) ในเรื่องของความชอบธรรม (Legitimacy) ซึ่งภาครัฐต้องได้รับการยอมรับ เห็นชอบ และการสนับสนุนจากประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย Suchman (1985) and Corsidine (2005) กล่าวว่าความรับผิดชอบต่อสาธารณะประกอบด้วยกลไกที่สำคัญ 2 อย่าง คือ หน้าที่ และ จรรยาบรรณ ในโครงสร้างของภาครัฐแบบเดิม ความชอบธรรมมาจากหลักการเรื่อง ความรับผิดชอบตามหลักประชาธิปไตย การอนุรักษ์คุณค่าสำคัญของภาครัฐ รวมถึงผลประโยชน์สาธารณะ และสนับสนุนระบบการปกครองที่ยึดถือระเบียบที่เป็นทางการ ทำให้ผู้ปฏิบัติยึดมั่นกฎระเบียบที่เป็นทางการ แม้จะทำให้ประสิทธิภาพในการทำงานลดลงก็ตาม (Corsidine, and Afzal, 2011)

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อ 3 พบว่า ในการแก้ไขปัญหาการกำกับดูแลสหกรณ์เครดิตยูเนียน ในส่วนของสหกรณ์ ต้องปรับปรุงด้านการปฏิบัติงาน และพัฒนาผู้เกี่ยวข้องทั้งสามฝ่าย คือ สมาชิก กรรมการ และผู้ตรวจสอบกิจการ

ด้านการปฏิบัติงานของสหกรณ์ ควรกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงาน โดยให้มีมาตรฐานในเรื่องต่าง ๆ เช่น มาตรฐานด้านการดูแลสมาชิก มาตรฐานการดำเนินงาน การพัฒนาบุคลากร และภาวะผู้นำของกรรมการ สอดคล้องกับ Reeuwijk (1998) ซึ่งกล่าวว่า ขั้นตอนการปฏิบัติงานมาตรฐานคือเอกสารที่อธิบายการดำเนินงานที่เกิดขึ้นเป็นประจำ เพื่อการดำเนินการอย่างถูกต้องและสม่ำเสมอในลักษณะเดียวกัน

สมาชิกต้องมีการปลูกฝังในเรื่องอุดมการณ์สหกรณ์ เข้าใจบทบาทและหน้าที่ของตนนอกเหนือจากสิทธิประโยชน์ มีความเป็นเจ้าของและมีส่วนร่วมในการบริหารและตรวจสอบ ซึ่งสมาชิกมีหน้าที่เลือกผู้แทนเข้าไปเป็นกรรมการดำเนินการ และผู้ตรวจสอบกิจการ สอดคล้องกับ Azevedo and Gitahy (2010) ซึ่งกล่าวว่า การจัดการตนเองต้องมีส่วนร่วมในสามมิติ คือ ในทรัพย์สิน ในผลประโยชน์ และในการจัดการ

ในส่วนของกรรมการ และผู้ตรวจสอบกิจการ ควรกำหนดให้เป็นวิชาชีพ และมี License กรรมการสหกรณ์เครดิตยูเนียน ต้องมีความรู้ด้านการบริหารสถาบันการเงิน และความเชี่ยวชาญทางการเงิน ผู้ตรวจสอบกิจการเป็นด่านแรกในการตรวจสอบและป้องกันความไม่โปร่งใสในสหกรณ์ สอดคล้องกับ Katsuyama (2010) ซึ่งกล่าวว่า License ถูกใช้เพื่อรับรองมาตรฐานคุณภาพขั้นต่ำในหลากหลายอาชีพที่ซับซ้อนและอาจเป็นอันตรายต่อผู้บริโภค

การบริหารงานของสหกรณ์เครดิตยูเนียนต้องพัฒนาตามแนวทางการให้บริการสาธารณะแนวใหม่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Rakkwamsuk (2017) เรื่อง การให้บริการสาธารณะแนวใหม่โดยสำนักงานรัฐสภาประจำจังหวัด ซึ่งพบว่า การจัดตั้งสำนักงานรัฐสภาประจำจังหวัดเป็นการทำให้ประชาชนมีความเป็นเจ้าของ

ในกิจกรรมของรัฐสภา สร้างความหมายใหม่ที่มีประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องโดยตรง ทำให้รัฐสภาได้รับความไว้วางใจจากประชาชน เป็นการทำงานในลักษณะของ “ความเป็นหุ้นส่วนของประชาชนกับภาครัฐ” ตามแนวคิด “การให้บริการสาธารณะแนวใหม่” (New public service)

ในส่วนการบริหารงานแนวใหม่ของภาครัฐในการกำกับดูแลสหกรณ์เครดิตยูเนียน ประเด็นของตำแหน่งนายทะเบียนสหกรณ์ ควรยกให้ไปอยู่ที่ระดับกระทรวง หรือยกขึ้นเป็นสำนักนายทะเบียนสหกรณ์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน โดยเฉพาะด้านการกำกับดูแล เพื่อประโยชน์ของประชาชน สอดคล้องกับแนวคิดของ OECD (2005) ซึ่งกล่าวว่า “การบริหารวิธีการปกครองโดยการกำกับดูแล (Regulatory governance)” หมายถึงการริเริ่มด้านนโยบายที่มุ่งเน้นการเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานของสถาบันและกระบวนการต่างๆ ที่อาจส่งผลต่อการกำกับดูแล และแนวคิดของ Denhardt and Denhardt (2011) เรื่องการบริหารงานภาครัฐเป็นการดำเนินงานบนพื้นฐานความเป็นประชาธิปไตย ข้าราชการต้องทำหน้าที่ “ฟัง” มากกว่า “สั่ง” และ “รับใช้หรือให้บริการ” มากกว่า “กำกับหรือควบคุม” ซึ่ง Siriprakob (2017) กล่าวว่า แนวคิดการบริการสาธารณะแนวใหม่ มีสาระสำคัญประกอบด้วย 1) บริการรับใช้พลเมือง ไม่ใช่ลูกค้า 2) การค้นหาผลประโยชน์สาธารณะ 3) เน้นคุณค่าความเป็นพลเมืองมากกว่าการเป็นผู้ประกอบการ 4) คิดเชิงกลยุทธ์ 5) ปฏิบัติแบบประชาธิปไตย 6) การตระหนักในความสามารถรับผิดชอบได้ไม่ใช่เรื่องง่าย 7) การให้บริการมากกว่าการกำกับทิศทาง และ 7) ให้คุณค่ากับคน ไม่ใช่แค่ผลผลิตภาพ ดังนั้น การตั้งสำนักนายทะเบียนสหกรณ์ จะทำให้การกำกับดูแลสหกรณ์มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ด้านการดำเนินงานของภาครัฐ ควรเพิ่มจำนวนเจ้าหน้าที่ พัฒนางองค์ความรู้ โดยเฉพาะในการกำกับดูแลสหกรณ์เครดิตยูเนียน บุคลากรที่เกี่ยวข้องต้องมีความรู้ด้านบริหารเงิน และบริหารความเสี่ยง ด้านการประสานงานระหว่างกรม ควรมีการวางแผนการทำงานร่วมกัน จากผลการวิจัยมีข้อค้นพบว่า ในภาพรวมควรสร้างเครือข่ายความร่วมมือของทุกภาคส่วน รวมทั้งภาครัฐ ภาคประชาชน องค์กรอิสระต่างๆ ให้เกิดความร่วมมือในการช่วยกันส่งเสริม และกำกับดูแลสหกรณ์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Powell (1990) ที่กล่าวว่า การบริหารวิธีการปกครองภาครัฐแบบเครือข่าย (Network governance) เป็นรูปแบบสังคมที่มีความสัมพันธ์เชิงสัมพันธ์ระหว่างบุคคล แนวทางการสร้างเครือข่ายจะมี 2 แนวทาง คือ เครือข่ายที่จัดตั้งโดยภาครัฐ และเครือข่ายที่ประชาชนเป็นแกนนำจัดตั้ง (Sompong, 2009) และสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารวิธีการปกครองภาครัฐโดยความร่วมมือกัน (Collaborative governance) ซึ่งเป็นการทำงานร่วมกันในทุกด้าน ตั้งแต่การกำหนดเป้าหมายไปจนถึงการประเมินผลลัพธ์ กิจกรรมทุกด้านต้องมาจากการตัดสินใจร่วมกันโดยบุคคลหรือองค์กรรายใดรายหนึ่งจะต้องมีส่วนร่วมมากขึ้น (Ansell, and Gash, 2008) องค์ประกอบของ Collaborative governance คือ 1) การสร้างเครือข่ายพันธมิตรที่หลากหลาย 2) การทำงานร่วมกันต้องมีอำนาจและอิสระในการตัดสินใจและดำเนินการ 3) แนวทางที่ขับเคลื่อนด้วยปัญหา และ 4) การให้ความสำคัญกับการเรียนรู้และการประเมินผล (Hicks et al. 2008) ผู้นำของเครือข่ายความร่วมมือจะต้องมี “ความเป็นผู้นำในการประสานงาน” (Facilitative leadership) ซึ่งเป็นหน้าที่เกี่ยวข้องกับการสร้างและรักษาความสัมพันธ์ ให้ความสำคัญกับการสรรหาตัวแทนที่เหมาะสม (Weber, 2009)

เครือข่ายความร่วมมือในการกำกับดูแลสหกรณ์เครดิตยูเนียน ประกอบด้วยภาครัฐ คือ นายทะเบียนสหกรณ์ กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ ภาควิชาสหกรณ์ คือผู้ตรวจสอบกิจการ สมาชิกสหกรณ์ หรือตัวแทนของกลุ่มสมาชิก และองค์การที่เกี่ยวข้อง โดยมีนายทะเบียนสหกรณ์เป็นผู้นำเครือข่ายความร่วมมือบูรณาการภารกิจของแต่ละฝ่ายเข้าด้วยกัน สอดคล้องกับคหะวินิพนธ์ของ Thepkraiwin (2011) เรื่อง การพัฒนารูปแบบเครือข่ายความร่วมมือเพื่อคุณภาพการจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ซึ่งพบว่าองค์ประกอบของเครือข่ายความร่วมมือเพื่อคุณภาพการจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ได้แก่ 1) ลักษณะหรือกิจกรรมที่เสริมประสิทธิภาพการดำเนินงานภารกิจของเครือข่าย 2) ขอบข่ายและภารกิจการบริหารจัดการสถานศึกษา 3) เทคนิค/วิธีการพัฒนาสมาชิกเครือข่าย 4) กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment) ของเครือข่าย 5) คุณลักษณะที่ดีของผู้นำเครือข่าย และ 6) การปฏิบัติงานของเครือข่ายและการสะท้อนผล

สรุป

สหกรณ์เครดิตยูเนียนมีการดำเนินงานเสมือนสถาบันการเงินของประชาชนระดับรากหญ้า แต่อยู่ในกำกับดูแลของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ทำให้การกำกับดูแลไม่รัดกุม เป็นช่องให้เกิดความไม่โปร่งใสในการดำเนินงาน เกิดความเสียหายต่อสมาชิกสหกรณ์ ดังเช่นกรณีของสหกรณ์เครดิตยูเนียนคลองจั่น ทำให้ต้องศึกษาเพื่อแก้ไขจุดอ่อนขององค์ประกอบที่ส่งผลต่อการกำกับดูแลสหกรณ์เครดิตยูเนียน อันได้แก่นโยบายภาครัฐ เจ้าหน้าที่ปฏิบัติการภาครัฐ ผู้บริหารและผู้ตรวจสอบกิจการสหกรณ์ และ สมาชิกสหกรณ์

งานวิจัยนี้ ทำให้ได้องค์ความรู้ใหม่ในการกำกับดูแลสหกรณ์เครดิตยูเนียนของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยใช้แนวคิดการให้บริการสาธารณะแนวใหม่ (New public service) และแนวคิดการบริหารวิธีการปกครองภาครัฐ (Governance) ซึ่งการบริหารภาครัฐแนวใหม่ในการกำกับดูแลสหกรณ์เครดิตยูเนียนของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ประกอบด้วยการยกระดับนายทะเบียนสหกรณ์ สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาครัฐ สมาชิก และผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ กำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงานของสหกรณ์ พัฒนาศักยภาพทั้งส่วนของภาครัฐและภาคสหกรณ์ รวมทั้งการเพิ่มจำนวนเจ้าหน้าที่ และพัฒนาด้านการประสานงานและบูรณาการการปฏิบัติงานระหว่างกรม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ควรมีการตั้งสำนักนายทะเบียนสหกรณ์ โดยเป็นหน่วยงานอิสระภายใต้การกำกับของปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ทำหน้าที่ด้านนายทะเบียนสหกรณ์โดยเฉพาะ จะทำให้แต่ละหน่วยงานสามารถทำงานได้ดีขึ้น

1.2 ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ โดยสำนักนายทะเบียนสหกรณ์ทำงานร่วมกับผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยมีนายทะเบียนสหกรณ์เป็นผู้นำเครือข่าย สมาชิกในเครือข่ายทำงานในหน้าที่ของตนเอง แต่มีการร่วมมือประสานงานกัน

1.3 กำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงานของสหกรณ์ เพื่อเป็นบรรทัดฐานในการกำกับดูแลสหกรณ์ โดยให้มีมาตรฐานในเรื่องต่างๆ เช่น ภาวะผู้นำของกรรมการ มาตรฐานด้านการดูแลสมาชิก การพัฒนาบุคลากร และมาตรฐานการปฏิบัติงาน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยการกำกับดูแลสหกรณ์ประเภทอื่นๆ เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการกำกับดูแลสหกรณ์แต่ละประเภท บริบทของแต่ละสหกรณ์ไม่เหมือนกัน ทั้งลักษณะการดำเนินงาน และสมาชิก ทำให้มีลักษณะปัญหาต่างกัน

2.2 ควรมีการวิจัยลักษณะการดำเนินงานของกิจการสหกรณ์ในประเทศต่างๆ โดยเฉพาะบทบาทหน้าที่ของสันนิบาตสหกรณ์ ชุมชนสหกรณ์ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทสูงในกระบวนการสหกรณ์ของประเทศต่างๆ

2.3 ควรมีการวิจัยแนวทางส่งเสริมพัฒนาสหกรณ์ให้สามารถกำกับดูแลตนเอง มีความเป็นอิสระในการดำเนินงาน และสามารถแข่งขันได้

References

- Ansell, C., & Gash, A. (2008). Collaborative governance in theory and practice. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 18(4), 543-571.
- Ansell, C., & Torfing, J. (2016). *Handbook on theories of governance*, UK.: Edward Elgar.
- Azevedo, A., & Gitahy, L. (2010). The cooperative movement, self-management, and competitiveness: The case of Mondragon Corporacion Cooperativa. *The Journal of Labor and Society*, 13, 5-29.
- Bevir, M. (2011). *The SAGE handbook of governance*. London: Sage Publications.
- Considine, M. (2005). *Making public policy: institutions, actors, strategies*. Cambridge: Polity Press.
- Cooperative Promotion Department. (2018). *The historical movement of cooperatives in Thailand*. Retrieved June 1, 2018, from: <https://bit.ly/2WxVKNK>.
- Corsidine, M., & Afzal, K.A. (2011). *The SAGE Handbook of Governance*. London: Sage Publications.
- Denhardt, J.V., & Denhardt, R.B. (2011). *The new public service: Serving not steering* (3rd ed.). Armonk, NY: Sharpe.
- Hick, et al. (2008). The influence of collaboration on program outcomes: The Colorado nurse-family partnership. *Evaluation Review*, 32(5), 453-477.

- Katsuyama, N. (2010). The economics of occupational licensing: Applying antitrust economics to distinguish between beneficial and anticompetitive professional licenses. *Southern California Interdisc. Law Journal*, 19(3), 565-587.
- Kingsai, K., & Vaisamruat, K. (2018). Restructuring of the Thai Airways International Public Company Limited in time of crisis. *Thammasat University Journal*, 36(3), 183-216.
- Kittiwiwatanapong, R., & Yossakrai, K. (2016). Paradox of outstanding savings cooperatives in Thailand and corruption problems. *EAU Heritage Journal Social Science and Humanities*, 6(1), 235-248.
- Mitnick, B. (1980). *The political economy of regulation*. Cambridge, MA: Cambridge University Press.
- OECD. (2005). *Guiding principles for regulatory quality and performance*. Paris: OECD.
- Powell, W.W. (1990). Neither market nor hierarchy: Network form of organizing. *Research in Organizing Behavior*, 12, 295-336.
- Rakkwamsuk, E. (2017). New public service provided by the provincial parliament office. *Western University Research Journal of Humanities and Social Science*, 3(2), 139-151.
- Siriprakob, P. (2017). *3 paradigms of public administration: concepts, theories, and practices*. (3rd ed). Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Sompong, S. (2009). *Woman empowerment in natural resources and environmental management in the Chi river basin*. (Doctoral Dissertation) Graduate School, Ramkhamhaeng University. Bangkok.
- Stapenhurst, R., & Titsworth, J. (2002). Features and functions of supreme audit institutions. Openknowledge.worldbank.org. Retrieved August 8, 2019, from: <https://bit.ly/2qb0RVJ>.
- Suchman, M.C. (1995). Legitimacy: Strategic and institutional approaches. *The Academy of Management Review*, 20(3), 571-610.
- Thepkraiwin, P. (2011). *The development of collaborative network model for educational quality management in small sized primary schools*. (Doctoral Dissertation). Graduate School, Khonkaen University. Khonkaen.
- Reeuwijk, L. P. (1998). *Guidelines for quality management in soil and plant laboratories*. Rome: Food & Agriculture Org.
- Weber, E.P. (2009). Explaining institutional change in tough cases of collaboration: 'Ideas' in the Blackfoot Watershed. *Public Administration Review*, 69(2), 314-327.

ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สู่ความเป็นเลิศระดับสากล*

Causal Factors Affecting the Effectiveness of Academic Administration of Schools to International Excellence

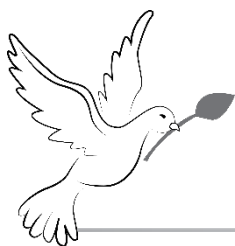
ภูมิภควัฒน์ ภูมิพงศ์คชสร

Phumphakhawat Phumphonkhochasorn

สถาบันเทคโนโลยีภาคตะวันออกแห่งสุวรรณภูมิ (สทส.)

Eastern Institute of Technology Suvarnabhumi, Thailand.

Corresponding Author. E-mail: phumphakhawat.ps@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เพื่อพัฒนาโมเดลสมการโครงสร้างปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศระดับสากล 2. เพื่อพัฒนาและตรวจสอบความตรงของโมเดลสมการโครงสร้างปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศระดับสากล 3. เพื่อศึกษาประสิทธิผลในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศระดับสากล กลุ่มประชากรคือ โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษา มัธยมศึกษา (สพม.) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตภาคกลาง จำนวน 14 สพม. ใน 22 จังหวัด ซึ่งมีจำนวน 5,952 โรงเรียน โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหาร สถานศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา และบุคลากรฝ่ายวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างจำนวน 375 โรงเรียน ผลการวิเคราะห์สมการโครงสร้างแบบจำลองปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศระดับสากลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 โดย Chi – Square = 91.580, Sig. = 0.177 CMIN/df. = 1.145, CFI = 1.000, GFI = 0.990, AGFI = 0.961, RMSEA = 0.014, NFI = 0.997, IFI = 1.000, RMR = 0.006 ผลการวิเคราะห์จากการปรับโมเดลพบว่า ดัชนี จำนวน 7 ตัว พบว่า มีความสอดคล้องและค่าสถิติเหล่านี้ผ่านเกณฑ์ที่กำหนด

จากผลการทดสอบสมมติฐานพบว่านวัตกรรมการเรียนรู้งานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษา มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา คุณลักษณะงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษา มีอิทธิพลต่อสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา นวัตกรรมการเรียนรู้งานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษา มีอิทธิพลต่อสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา คุณลักษณะงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษา มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา นวัตกรรมการเรียนรู้งานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษา มีอิทธิพล

* Received March 28, 2020; Revised April 5, 2020; Accepted September 24, 2020

ต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศระดับสากลคุณลักษณะงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศระดับสากล พฤติกรรมการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของของสถานศึกษาสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศระดับสากล ในด้านตัวแปรส่งผ่านพบว่าวัฒนธรรมการเรียนรู้งานวิชาการ มีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาสู่ความเป็นเลิศระดับสากล โดยผ่านจากสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา วัฒนธรรมการเรียนรู้งานวิชาการ มีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาสู่ความเป็นเลิศระดับสากล โดยผ่านจากพฤติกรรมการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา คุณลักษณะงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศระดับสากลโดยผ่านจากสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา คุณลักษณะงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศระดับสากลโดยผ่านจากพฤติกรรมการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา

คำสำคัญ: ปัจจัยเชิงสาเหตุ; การบริหารงานวิชาการ; ความเป็นเลิศระดับสากล

Abstract

The Research for Causal Factors Influencing the Effectiveness of Academic Administration of Schools to International Excellence The population is secondary school under the Office of Educational Service Area, Secondary School, Office of the Basic Education Commission in the Central Region of 14 provinces in 22 provinces, which is 5,952 The sample group used in this study was the school administrators of secondary schools and academic personnel of the secondary schools, with a sample number of 375 schools. The results of the analysis of structural equations, the causal factors affecting the the effectiveness of academic administration of schools to international excellence is consistent with empirical data. Statistical significance 0.05 by Chi-Square = 91.580, Sig. = 0.177CMIN / df. = 1.145, CFI = 1.000, GFI = 0.990, AGFI = 0.961, RMSEA = 0.014, NFI = 0.997, IFI = 1.000, RMR = 0.006 the analysis results from the model adjustment found that 7 indices were consistent and these statistics met the specified criteria.

Hypothesis testing, it was found that academic learning innovation of secondary schools had an influence on academic administration behavior of schools. Academic characteristics of secondary schools have an influence on the internal environment of the school. Learning innovation Academic tasks of secondary schools have an influence on the

internal environment of the schools. Academic characteristics of secondary schools have an influence on academic administration behavior of educational institutions. Learning academic performance of secondary schools has an influence on the effectiveness of management. These academic institutions of excellence internationally feature of academic secondary schools influence the effectiveness of academic administration of educational excellence internationally. The academic administration behavior of the school has an influence on the effectiveness of the academic administration of the school. The internal environment of the school has the influence on the academic administration effectiveness of the school to the international excellence in the variable of transmission. Found that the innovation of academic learning there is a positive influence on the effectiveness of academic administration of secondary schools to international excellence. By passing from the environment within the school Innovative academic learning there is a positive influence on the effectiveness of academic administration of secondary schools to international excellence. By passing from academic administration behavior of the school the academic characteristics of secondary schools have an influence on the effectiveness of academic administration of the schools to international excellence through the internal environment of the schools. The academic characteristics of secondary schools have an influence on the effectiveness of academic administration of the schools to international excellence through the academic administration behavior of the schools.

Keywords: Causal factors; Academic administration; International excellence

บทนำ

งานวิชาการเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษาที่ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ.2545 มุ่งให้กระจายอำนาจในการบริหารจัดการไปให้สถานศึกษาให้ มากที่สุดด้วยเจตนารมณ์ที่จะให้สถานศึกษาดำเนินการได้โดยอิสระ คล่องตัวรวดเร็ว สอดคล้องกับ ความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษาชุมชนท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมจากผู้ที่มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย ซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งในการบริหารจัดการสามารถพัฒนา หลักสูตร และกระบวนการเรียนรู้ตลอดจนการวัดผลประเมินผล รวมทั้งวัดปัจจัยเกื้อหนุนการ พัฒนาคุณภาพนักเรียน ชุมชนท้องถิ่นได้อย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพโดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้บริหารงานด้านวิชาการได้โดยอิสระ คล่องตัวรวดเร็วและสอดคล้องกับ ความต้องการของ นักเรียนสถานศึกษาชุมชนท้องถิ่น เพื่อให้การบริหารและการจัดการศึกษาของโรงเรียนได้มาตรฐานและมีคุณภาพสอดคล้องกับระบบประกันคุณภาพการศึกษาและประเมินคุณภาพภายใน เพื่อพัฒนาตนเอง และ จากการประเมินหน่วยงานภายนอก เพื่อให้โรงเรียนพัฒนาหลักสูตรและ กระบวนการเรียนรู้

ตลอดจนปัจจัยหนุนการเรียนรู้ที่สนองต่อความต้องการของผู้เรียนชุมชนและ ท้องถิ่น โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ได้อย่างมีคุณภาพ และประสิทธิภาพ และเพื่อให้โรงเรียนได้ ประสานความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพ การศึกษาของสถานศึกษาและของบุคคลครอบครัว องค์กรหน่วยงานและสถาบันอื่นอย่างกว้างขวาง (Ministry of Education, 2016)

จากงานวิจัย Moonajarn (2017) ได้ศึกษาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ตาม ทักษะครูผู้สอนในศูนย์เครือข่ายตลิ่งชันพบว่าระดับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหาร สถานศึกษาตามทักษะ ครูผู้สอนในศูนย์เครือข่ายตลิ่งชันมีผลอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านการ วัดผล มีผลสูงสุด รองลงมาด้าน ประเมินผลและการดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน ด้านการ พัฒนาระบบการเรียนรู้และด้านการพัฒนา หรือดำเนินการให้เห็นการพัฒนาหลักสูตร ทางด้าน Samrae (2011) ได้วิจัยประสิทธิภาพการบริหารงาน วิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่ม โรงเรียนมิตรภาพสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลาเขต หนึ่ง พบว่า มีระดับ ประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มโรงเรียนมิตรภาพ ตามความ คิดเห็นของครูผู้สอนในระดับมาก ทางด้าน Sanguanam (2008) ได้นำเสนอถึงบทบาทของ ผู้บริหารในการบริหารสถานศึกษามีภารกิจขอบข่ายและการจัดการศึกษาตามโครงสร้างสายงานที่ เปลี่ยนแปลงใหม่และเป็นบทบาทที่ผู้บริหารต้องนำไปใช้หรือนำไปปฏิบัติ โดยงานการบริหารงาน วิชาการ เป็น ภารกิจงานในการบริหารงานวิชาการได้โดยอิสระ คล่องตัว รวดเร็วสอดคล้องกับ ความ ต้องการของผู้เรียนโดย ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ประสานความร่วมมือกับครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นๆ จัดภารกิจงานให้ ครอบคลุมการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนา กระบวนการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผล การวิจัย การ พัฒนาสื่อนวัตกรรมเทคโนโลยีทางการศึกษา แหล่งเรียนรู้ และการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายใน สถานศึกษา

จากที่กล่าวมาข้างต้นพบว่าปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารงาน วิชาการของ สถานศึกษา สู่ความเป็นเลิศระดับสากลมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ระดับสากล โดยพัฒนาโมเดล สมมติฐานขึ้นมา เรียกว่าโมเดลสมการ โครงสร้างปัจจัยเชิงสาเหตุที่ ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารงาน วิชาการของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศระดับสากล เพื่อผลการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อบุคลากรทาง การศึกษาและครูสามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็น แนวทางในการพัฒนาตนเอง ในด้านการจัดการเรียนการ สอน พฤติกรรมการสอนงานเชิงวิชาการ ให้เกิดประสิทธิผลอันนำไปสู่ความเป็นเลิศระดับสากลของสถานศึกษา ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาโมเดลสมการโครงสร้างปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการ บริหารงาน วิชาการของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศระดับสากล
2. เพื่อพัฒนาและตรวจสอบความตรงของโมเดลสมการโครงสร้างปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผล ต่อ ประสิทธิผลในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศระดับสากล

3. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศระดับสากล

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา และ บุคลากรฝ่ายวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา (สพม.) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตภาคกลาง จำนวน 14 สพม. ใน 22 จังหวัด ซึ่งมีจำนวน 5,952 โรงเรียน ดังนั้นจึงหาขนาดกลุ่มตัวอย่างจากจำนวน โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา (สพม.) สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตภาคกลาง โดยอาศัยแนวคิด การคำนวณหาขนาดกลุ่ม ในกรณีที่ทราบจำนวนประชากรที่ศึกษา ที่ระดับความเชื่อมั่นที่ 95% และยอมรับ ค่าความคลาดเคลื่อนได้ไม่มากกว่า 5% จากการคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างจำนวน ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 374.81 หรือ 375 โรงเรียน โดยทำการศึกษา ในกลุ่มบุคลากรสถานศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา (สพม.) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาของ โรงเรียนมัธยมศึกษา และบุคลากรฝ่ายวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษา

2. การสุ่มตัวอย่างในงานวิจัยนี้ได้ทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากผู้บริหารสถานศึกษา และบุคลากรฝ่ายวิชาการจากโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา (สพม.) สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตภาคกลางโดยใช้ทฤษฎีความน่าจะเป็น (Probability Sampling) โดยมีขั้นตอนดังนี้

2.1 การหาสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยการแบ่งประชากรออกเป็นกลุ่มๆ เรียกว่าระดับชั้น (Strata) แล้วสุ่มหน่วยตัวอย่าง จากทุก ระดับชั้น ผู้วิจัยจะใช้การสุ่มวิธีนี้เนื่องจากทราบความแตกต่างของประชากรว่าแบ่งเป็น กลุ่มๆเป็นวิธีที่ ประชากรแต่ละหน่วยมีโอกาสถูกสุ่มมาเป็นกลุ่มตัวอย่างเท่ากัน โดยแบ่งตามเกณฑ์ ขนาดโรงเรียนเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนประชากรและสัดส่วนขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยจำแนกตามขนาดโรงเรียน มัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา (สพม.) สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตภาค กลาง

ขนาดโรงเรียน	รายละเอียด	ประชากร (โรงเรียน)	กลุ่มตัวอย่าง	
			โรงเรียน	สุ่มตัวอย่าง
ขนาดเล็ก	มีนักเรียนจำนวน 1-499 คน	5,218	329	657
ขนาดกลาง	มีนักเรียนจำนวน 500-1,499 คน	470	29	57
ขนาดใหญ่	มีนักเรียนจำนวน 1,500-2,499 คน	156	10	23

ขนาดใหญ่พิเศษ	มีนักเรียน 2,500 คน ขึ้นไป	108	7	13
รวม		5,952	375	750

2.2 การสุ่มโดยใช้วิธีจับฉลากเพื่อคัดเลือกโรงเรียนจำนวน 375 โรงเรียน โดยในแต่ละ โรงเรียนที่ถูกคัดเลือกจะทำการแจกแบบสำรวจจากจากผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรฝ่าย วิชาการ รวมกลุ่มตัวอย่าง เพื่อใช้ในการวิเคราะห์สมการเชิงโครงสร้างปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อ ประสิทธิภาพในการบริหารงานวิชาการ ของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศระดับสากล รวม 750 กลุ่ม ตัวอย่าง อนึ่งในการพิจารณาหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง ในงานวิจัยนี้ได้ยังได้พิจารณาขนาดกลุ่มตัวอย่าง เพื่อให้มีความเหมาะสมกับการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยเชิง สาเหตุที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการ บริหารงานวิชาการของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศระดับสากลด้วย โปรแกรม AMOs โดยการใช้ เทคนิคการวิเคราะห์โมเดลสมการ โครงสร้าง (Structural Equation Model: SEM)

ขั้นตอนที่ 2 ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาสู่ ความเป็นเลิศระดับสากล มีตัวแปรในการวิจัยดังนี้

1. ตัวแปรอิสระ มีจำนวน 2 ตัวแปร ได้แก่ วัตรกรรมการเรียนรู้งานวิชาการ มีจำนวน 5 ตัวแปร ได้แก่ ด้านทรัพยากรเพื่อ การเรียนการสอน ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการบริหารจัดการด้านการ ปฏิรูประบบการ เรียนรู้ และด้านออกแบบการสอนทางวิชาการ และคุณลักษณะงานวิชาการ มีจำนวน 5 ตัวแปร ได้แก่ ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการวิจัยและพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้านพัฒนาศักยภาพบุคลากร ด้านส่งเสริมแหล่งการเรียนรู้ และด้านการสนับสนุนและติดตามผล

2 ตัวแปรส่งผ่าน มีจำนวน 2 ตัวแปร ได้แก่ พฤติกรรมการบริหารสถานศึกษา มีจำนวน 5 ตัวแปร ได้แก่ ด้านบริหาร ทรัพยากรภายใน ด้านศักยภาพบุคลากร ด้านการส่งเสริมสนับสนุนสังคมครู คำนประยุคดีใช้ เทคโนโลยี และด้านการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา มีจำนวน 5 ตัวแปร ได้แก่ ด้านลักษณะ กายภาพ ด้านปรัชญาและเป้าหมาย ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านนวัตกรรมองค์ความรู้ ด้านบรรยากาศการเรียนรู้

3 ตัวแปรตาม (Dependent variable) คือ ประสิทธิภาพในการบริหารงานวิชาการของ สถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศระดับสากล มีจำนวน 5 ตัวแปร ได้แก่ ด้านการสอนที่เน้นนักเรียนเป็น สำคัญ ด้าน ผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ ด้านการวัดและประเมินผล ด้านการประยุกต์และนำไปใช้ และด้าน ประกันคุณภาพ การศึกษา

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามและแบบวัดที่ใช้วัดตัวแปรที่ศึกษา เป็น แบบสอบถามประกอบด้วย 6 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นแบบสอบถามที่ใช้วัดสถานภาพและ คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วยวุฒิการศึกษา ขนาดของโรงเรียน และ ประสบการณ์

ทางการบริหาร

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับนวัตกรรมการเรียนรู้งานวิชาการ มีจำนวน 5 ตัวแปร ได้แก่ ด้านทรัพยากรเพื่อการเรียนการสอน ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการบริหารจัดการ ด้านการ ปฏิรูประบบการเรียนรู้ และด้านออกแบบการสอนทางวิชาการ เป็นคำถามแบบให้เลือกตอบเพียง ข้อ

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับคุณลักษณะงานวิชาการ มีจำนวน 5 ตัวแปร ได้แก่ ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการวิจัยและพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้านพัฒนาศักยภาพบุคลากร ด้าน ส่งเสริมแหล่งการเรียนรู้ และด้านการสนับสนุนและติดตามผล เป็นคำถามแบบให้เลือกตอบเพียง ข้อเดียว

ส่วนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการบริหารสถานศึกษา มีจำนวน 5 ตัวแปร ได้แก่ ด้านบริหารทรัพยากรภายใน ด้านศักยภาพบุคลากร ด้านการส่งเสริมสนับสนุนสังคมครู ด้าน ประยุกต์ใช้เทคโนโลยี และด้านการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เป็นคำถามแบบให้เลือกตอบเพียงข้อ เดียว

ส่วนที่ 5 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา มีจำนวน 5 ตัวแปร ได้แก่ ด้านลักษณะกายภาพ ด้านปรัชญาและเป้าหมาย ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านนวัตกรรม องค์ความรู้ ด้านบรรยากาศการเรียนรู้ เป็นคำถามแบบให้เลือกตอบเพียงข้อเดียว

ส่วนที่ 6 แบบสอบถามตัวแปรประสิทธิผลการบริหารจัดการงานวิชาการของโรงเรียน มัธยมศึกษา มีจำนวน 5 ตัวแปร ได้แก่ ด้านการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ ด้านผลสัมฤทธิ์การ เรียน ด้านการวัดและประเมินผล ด้านการประยุกต์และนำไปใช้ และด้านประกันคุณภาพการศึกษา เป็นคำถามแบบให้เลือกตอบเพียงข้อเดียว

ขั้นตอนที่ 4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยนี้ได้มีการรวบรวมข้อมูล 2 ประเภท ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้แก่ ข้อมูลจากการค้นคว้าและรวบรวมจากเอกสาร หนังสือ แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการบริหารการศึกษา แนวคิดเกี่ยวกับองค์การแห่งการเรียนรู้ แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิผลขององค์การ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาใช้ในการสร้างสมการเชิง โครงสร้าง แบบจำลองปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารงานวิชาการของ สถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศระดับสากล

2. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ได้แก่ ข้อมูลจากแบบสอบถามที่ตอบโดยกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจากกลุ่มตัวอย่างหรือผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา (สพม.) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตภาคกลาง โดยขอหนังสือจากมหาวิทยาลัยเพื่อขอความร่วมมือจากหน่วยงานและบุคคลต่างๆ ใน การเก็บรวบรวมข้อมูลและเก็บรวบรวมแบบสอบถามด้วยตนเองและทางไปรษณีย์ โดยได้รับแบบสอบถามคืนมาครบทั้งหมด โดยจะให้ผู้ตอบแบบสอบถามทำการตอบแบบสอบถามและ รวบรวมแบบสอบถามและนำมาลงรหัส หลังจากนั้นจึงนำข้อมูลเข้าเครื่องคอมพิวเตอร์เพื่อ ประมวลผล โดยใช้โปรแกรมทางสถิติสำหรับงานวิจัยเพื่อวิเคราะห์และสรุปผล ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศระดับสากล

ขั้นตอนที่ 5 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลมีรายละเอียดและขั้นตอนการวิจัยดังนี้

1.1 การตรวจสอบข้อมูลผู้วิจัยตรวจสอบความเรียบร้อยสมบูรณ์ของแบบสอบถาม และเรียบเรียงแบบสอบถามเพื่อใช้ในการลงรหัสโดยนำแบบสอบถามที่ถูกต้องเรียบร้อยแล้ว มาลง รหัสที่ได้กำหนดไว้ล่วงหน้า สำหรับแบบสอบถามที่เป็นปลายปิด ผู้วิจัยได้จัดกลุ่มคำตอบแล้วจึง นับคะแนนใส่รหัส

1.2 การประมวลผลข้อมูล ที่ลงรหัสแล้วได้นำมาบันทึกเข้า File โดยใช้คอมพิวเตอร์ เพื่อทำการประมวลผล ในการคำนวณค่าสถิติโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

2. สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วยสถิติในการวิเคราะห์ดังนี้

2.1 การวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) วิเคราะห์ข้อมูล เบื้องต้นเพื่อให้ทราบลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง และลักษณะการแจกแจงของตัวแปร โดยใช้ค่าสถิติ พื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย ค่าความเบ้ และค่า ความโด่งของตัวแปรแต่ละตัวที่ใช้ในการศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศระดับสากลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

2.2 การวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้สถิติในการ วิเคราะห์ ประกอบด้วย

2.2.1 วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis หรือ CFA) ตัวแปรบ่งชี้แบบจำลองสมการ โครงสร้างปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารงาน วิชาการของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศระดับสากลเป็นขั้นตอนหนึ่งที่สำคัญก่อนการพัฒนาโมเดล สมการโครงสร้างปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สู่ความเป็นเลิศระดับสากล

2.2.2 วิเคราะห์สมการโครงสร้าง (System Equation Model : SEM) แบบจำลองปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ระดับสากล ทำการตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดลการวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Model Fit) โดยผู้วิจัยทำการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Assessment of Model Fit) โดยดัชนีที่ใช้ในการตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ประกอบด้วย ดัชนีค่า Chi-Square, CMIN/df., CFI, GFI, IFI, NFL, AGFI, RMSEA และ RMR โดย เกณฑ์ในการตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลมีรายละเอียดดังนี้

2.2.2.1 ค่า Chi-Square (χ^2 -test) ค่าสถิติไคสแควร์จะมีความอ่อนไหวกับ การวิเคราะห์ที่ใช้จำนวนตัวอย่างมาก จึงนิยมพิจารณาจากค่าสัดส่วนระหว่างไคสแควร์และค่าองศา อิสระ (χ^2/d) มาประกอบการพิจารณาความสอดคล้องของโมเดล โดยเกณฑ์ในการพิจารณาควร มีค่าน้อยกว่า 2.00 แสดงว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

2.2.2.2 คำนีวัดความสอดคล้องกลมกลืนเชิงสัมพัทธ์ (Comparative Fit Index: CFI) เป็นค่าเปรียบเทียบกับสัดส่วนที่ปรับให้ดีขึ้นเพื่อพิจารณาความสอดคล้องกลมกลืนเชิง สัมพัทธ์ โดย CFI ที่ดีควรมีค่า 0.90 ขึ้นไป แสดงว่าโมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนเชิงสัมพัทธ์

2.2.2.3 ดัชนีวัดความกลมกลืน (Goodness of Fit Index: GFI) เป็นค่าที่แสดงสัดส่วนของค่า Observed Covariance แสดงถึงปริมาณความแปรปรวนและความแปรปรวนร่วมที่ อธิบายได้ด้วยโมเดล ผลของค่าดัชนีเป็นไป

2.2.2.4 ดัชนีวัดความกลมกลืนที่ปรับแก้ไขแล้ว (Adjusted Goodness of Fit Index: AGFI) เป็นการแสดงถึงปริมาณความแปรปรวนและความแปรปรวนร่วมที่อธิบายได้ด้วย โมเดลปรับแก้ด้วยองศาความเป็นอิสระ ผลของค่าดัชนีเป็นไป

2.2.2.5 ดัชนีรากที่สองของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสองของการประมาณค่า (Root Mean Square Error of Approximation: RMSEA) เป็นค่าที่บอกถึงความไม่ สอดคล้องของโมเดลที่ สร้างขึ้นกับเมตริกซ์ความแปรปรวนร่วมของประชากร โดยค่า RMSEA ที่ดี ควรมีค่าน้อยกว่า 0.05 หรือมีค่าระหว่าง 0.05 ถึง 0.08

2.2.2.6 ดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืนในรูปความคลาดเคลื่อน หรือ รากที่สองของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนเหลือมาตรฐาน (Standardized Root Mean Square Residual: SRMR) แสดงขนาดของเศษส่วนที่เหลือโดยเฉลี่ยจากการเปรียบเทียบระดับความกลมกลืน ของ โมเดลตามสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งควรมีค่าน้อยกว่า 0.05

2.2.2.7 ดัชนีความกลมกลืนประเภทเปรียบเทียบกับรูปแบบอิสระ (Normed fit index: NFI) เป็นค่าดัชนีความสอดคล้องที่เพิ่มขึ้น โดยค่า NFI ที่ยอมรับได้ควรมีค่ามากกว่า 0.90 จึงแสดงว่าโมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนเชิงสัมพัทธ์

2.2.2.8 ดัชนีความกลมกลืนเชิงเปรียบเทียบกับรูปแบบฐาน (Incremental fit index; IFI) เป็นค่าดัชนีที่ทดสอบเปรียบเทียบรูปแบบทดสอบกับรูปแบบฐานที่ตัวแปรทุกตัวแปร ไม่ มีความสัมพันธ์กับมีค่ามากกว่า 0.90 ซึ่งจะแสดงว่ารูปแบบทางทฤษฎีสามารถใช้อธิบาย ความสัมพันธ์ของตัวแปรได้อย่างดี โดยค่า IFI ที่ยอมรับได้ควรมีค่ามากกว่า 0.90 ซึ่งผลการ วิเคราะห์มีค่าเท่ากับ $1.001 > 0.90$

3. การแปลค่าความหมายการแปลค่าความหมายใช้มาตรวัดแบบ Liker Scale มีคำตอบให้ เลือก 5 ระดับ กำหนดเกณฑ์ในการประเมินค่าคะแนนที่ได้จากคำตอบตามสัดส่วนการประมาณ มี ระดับการตัดข้อมูลเป็นแบบมาตรวัดอันตรภาคหรือช่วง (Interval Scale) คำถามเชิงนิยามหรือมี ความหมายในเชิงบวก (Positive)

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนัก เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา (สพม.) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตภาคกลาง ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 68.20 และเพศชาย ร้อยละ 37.80 โดยส่วนใหญ่มีระดับการศึกษา ปริญญาโท ร้อยละ 42.41 รองลงมา ปริญญาเอก ร้อยละ 31.54 โดยเป็นกลุ่มโรงเรียนขนาดเล็ก ร้อยละ 87.60 รองลงมา โรงเรียนขนาดกลาง ร้อยละ 7.60 โดยมีประสบการณ์ทางการบริหารมากกว่า 10 ปี ร้อยละ 39.40 รองลงมา จำนวน 5 - 10 ปี ร้อยละ 27.47

2. ผลการวิเคราะห์ตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารงาน วิชาการของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศระดับสากลพบว่ามีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการบริหาร จัดการงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ย 3.99 โดยสูงสุดในด้านการวัด และประเมินผล ด้านการประยุกต์และนำไปใช้ ด้านประกันคุณภาพการศึกษา รองลงมา ด้านการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ และด้านผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ องค์ประกอบในด้านนวัตกรรมการเรียนรู้งานวิชาการ โดยมีความคิดเห็นในระดับมากมีค่าเฉลี่ย 4.01 โดยสูงสุดในด้านทรัพยากรเพื่อการเรียนการสอนมีค่าเฉลี่ย 4.08 รองลงมา ด้านการจัดการเรียนการสอน ตามลำดับ องค์ประกอบด้านคุณลักษณะงานวิชาการมีความคิดเห็น อยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ย 3.91 โดยมีความคิดเห็นสูงสุดในด้านการวิจัยและพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีค่าเฉลี่ย 4.01 รองลงมา ด้านการพัฒนาหลักสูตร ตามลำดับ องค์ประกอบด้านสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษามีความคิดเห็น อยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ย 3.87 โดยมีความคิดเห็นสูงสุดในด้านบรรยากาศการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ย 3.92 รองลงมา ด้านสื่อการเรียนการสอน ตามลำดับ องค์ประกอบด้านพฤติกรรมกรรมการบริหารสถานศึกษา มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ย 3.95 โดยมีความคิดเห็นสูงสุดในด้านการส่งเสริมสนับสนุนสังคมครู ด้านการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม มีค่าเฉลี่ย 3.97 รองลงมา ด้านศักยภาพบุคลากร ตามลำดับ

3. ผลวิเคราะห์การตรวจสอบค่าสถิติตัวแปรแบบจำลองปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อ ประสิทธิผลในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศระดับสากล ตัวแปรต้น มี จำนวน 2 ตัวแปร คือ นวัตกรรมการเรียนรู้งานวิชาการ และคุณลักษณะงานวิชาการ ตัวแปรร่วม มี จำนวน 2 ตัวแปร คือ สภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาและพฤติกรรมกรรมการบริหารสถานศึกษา ตัวแปรตาม ประสิทธิผลการบริหารจัดการงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาสู่ความเป็นเลิศระดับสากล มีค่าพิสัยระหว่าง 2.60 - 3.00 ค่าต่ำสุด 2.00 และสูงสุด 5.00 มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 3.82 - 4.08 ซึ่งอยู่ในระดับมาก มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) อยู่ระหว่าง 0.51 - 0.67 แสดงให้เห็นว่า ข้อมูลมีการกระจายอยู่ใกล้กับค่าเฉลี่ย เนื่องจากค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานดังกล่าวมีค่าไม่เกิน 30% ของค่าเฉลี่ยและมีค่าความแปรปรวน (Variance) หรือค่ากำลังสองของค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเพื่อวัด การกระจายของข้อมูลอยู่ระหว่าง 0.26 - 0.45 เมื่อพิจารณาค่าความเบ้ (Skewness) หรือความไม่ สมมาตรของการแจกแจงในภาพรวม พบว่า ตัวแปรมีการแจกแจงในลักษณะเป้ซ้าย (ค่าความเบ้เป็น ลบ) แสดงว่าข้อมูลของตัวแปรทั้งหมดมีค่าคะแนนสูงกว่าค่าเฉลี่ย โดยมีค่าความเบ้อยู่ระหว่าง (-1.06) ถึง (-0.27) เมื่อพิจารณาค่าความโด่ง (Kurtosis) ระหว่าง (-0.36) ถึง 1.68 จึงถือว่าตัวแปรมี การแจกแจงเป็นโค้ง ปกติ โดยผลวิเคราะห์ค่าสถิติเชิงพรรณนาแสดงให้เห็นว่าตัวแปรมีความเที่ยง ความเหมาะสมที่จะนำไปวิเคราะห์นำ เข้า โมเดลแบบจำลองสมการเชิงโครงสร้างปัจจัย เชิงสาเหตุที่ ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศระดับสากลได้ (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ผลวิเคราะห์ค่าสถิติตัวแปรแบบจำลองปัจจัย เชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการ บริหารงาน วิชาการของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศระดับสากล

ตัวแปร	ค่า พิสัย	ค่า ต่ำสุด	ค่า สูงสุด	ค่าเฉลี่ย	ส่วน เบี่ยงเบน	ความ แปรปรวน	ความ ค่าเบ้	ค่าความ โด่ง

นวัตกรรมการเรียนรู้งานวิชาการ								
ด้านทรัพยากรเพื่อการเรียนการสอน							-	
สอน	3.00	2.00	5.00	4.08	0.61	0.38	1.06	1.80
							-	
ด้านการจัดการเรียนการสอน	3.00	2.00	5.00	4.02	0.61	0.37	0.76	1.35
							-	
ด้านการบริหารจัดการ	3.00	2.00	5.00	3.99	0.59	0.35	0.67	0.64
							-	
ด้านการปฏิรูประบบการเรียนรู้	3.00	2.00	5.00	3.99	0.58	0.33	0.61	0.59
							-	
ด้านออกแบบการสอนทางวิชาการ	3.00	2.00	5.00	3.99	0.58	0.34	0.63	0.60
คุณลักษณะงานวิชาการ							-	
ด้านการพัฒนาหลักสูตร	3.00	2.00	5.00	3.94	0.65	0.43	0.71	0.54
ด้านการวิจัยและพัฒนาคุณภาพ							-	
การศึกษา	2.80	2.20	5.00	4.01	0.58	0.34	0.41	-0.15
							-	
ด้านพัฒนาศักยภาพบุคลากร	3.00	2.00	5.00	3.82	0.64	0.41	0.54	0.08
							-	
ด้านส่งเสริมแหล่งการเรียนรู้	3.00	2.00	5.00	3.83	0.63	0.39	0.65	0.28
พฤติกรรมการบริหารสถานศึกษา							-	
							-	
ด้านบริหารทรัพยากรภายใน	2.80	2.20	5.00	3.86	0.52	0.27	0.34	0.29
							-	
ด้านศักยภาพบุคลากร	2.60	2.40	5.00	3.96	0.51	0.26	0.52	0.34
							-	
ด้านการส่งเสริมสนับสนุนสังคมครู	2.80	2.20	5.00	3.97	0.52	0.27	0.52	0.48
							-	
ด้านประยุกต์ใช้เทคโนโลยี	3.00	2.00	5.00	3.96	0.62	0.38	0.51	0.47
							-	
ด้านการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม	2.80	2.20	5.00	3.97	0.52	0.27	0.68	0.74
สภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา								

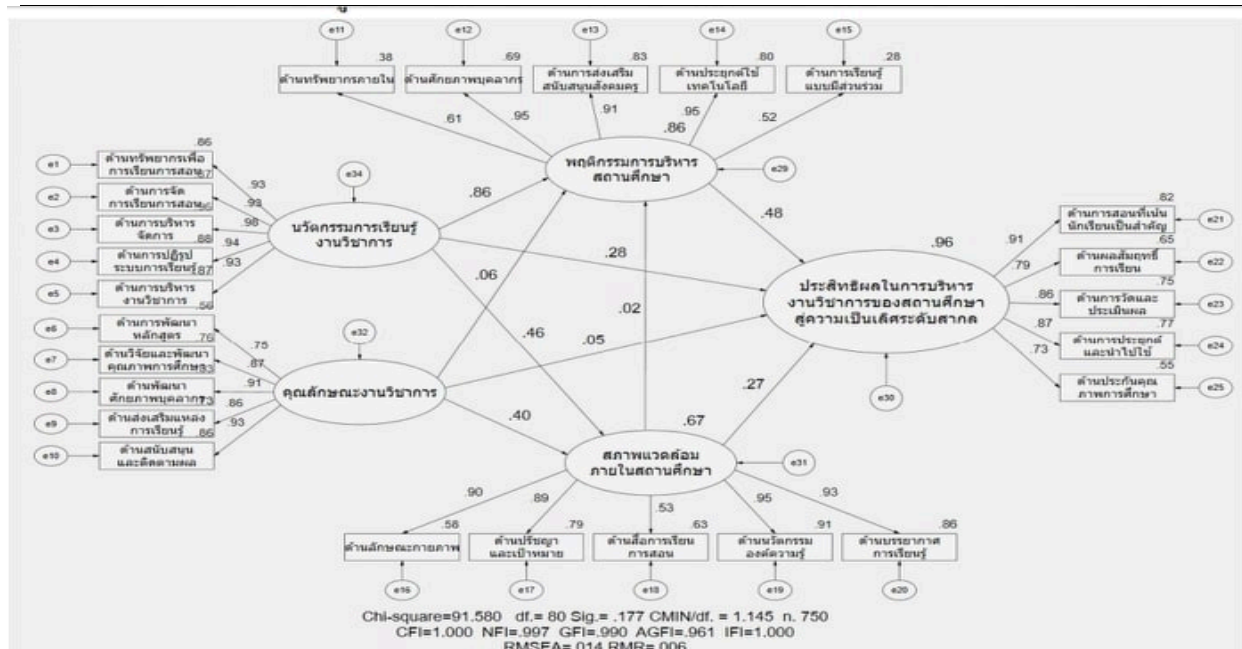
							-	
ด้านลักษณะกายภาพ	3.00	2.00	5.00	3.84	0.57	0.32	0.47	0.93
							-	
ด้านปรัชญาและเป้าหมาย	3.00	2.00	5.00	3.84	0.59	0.35	0.64	0.82
							-	
ด้านสื่อการเรียนการสอน	3.00	2.00	5.00	3.91	0.61	0.37	0.81	1.70
							-	
ด้านนวัตกรรมองค์ความรู้	3.00	2.00	5.00	3.84	0.62	0.38	0.27	0.11
							-	
ด้านบรรยากาศการเรียนรู้	3.00	2.00	5.00	3.92	0.60	0.36	0.27	0.41
ประสิทธิผลการบริหารจัดการงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษา								
ด้านการสอนที่เน้นนักเรียนเป็น							-	
สำคัญ	3.00	2.00	5.00	3.94	0.64	0.41	0.44	0.03
							-	
ด้านผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้	3.00	2.00	5.00	3.91	0.63	0.40	0.37	-0.11
							-	
ด้านการวัดและประเมินผล	3.00	2.00	5.00	4.03	0.61	0.37	0.86	1.04
							-	
ด้านการประยุกต์และนำไปใช้	3.00	2.00	5.00	4.03	0.64	0.41	0.68	0.20
							-	
ด้านประกันคุณภาพการศึกษา	2.80	2.20	5.00	4.03	0.63	0.40	0.47	-0.36

4. ผลวิเคราะห์สมการโครงสร้างแบบจำลองปัจจัย เชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศระดับสากลทำการตรวจสอบความเหมาะสมและความถูกต้องของโมเดลสมการเชิงโครงสร้างและทำการปรับโมเดลให้มีความสมบูรณ์ เพื่อให้ ค่าสถิติเป็นที่ยอมรับโดยวิธีเชื่อมตัวแปร Modification Indices และทำการตรวจสอบความเหมาะสมและความถูกต้องของโมเดลสมการเชิงโครงสร้างด้วยการพิจารณาค่าน้ำหนักสัมประสิทธิ์ ถดถอยระหว่าง 0.87–0.98 ค่าสัมประสิทธิ์สหพันธ์เชิงพหุ (R^2) เพื่อตรวจสอบความผันแปรร่วมของตัวบ่งชี้ สรุปผลดัง ภาพที่ 1 และ ตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าสถิติประเมินความกลมกลืนสมการเชิงโครงสร้างแบบจำลองปัจจัย เชิงสาเหตุที่ส่งผล ต่อประสิทธิผลในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศระดับสากล

ดัชนี	เกณฑ์วัด	ผลลัพธ์	ผลสรุป	แนวคิดในการอ้างอิง
Chi –Square		91.580		
Sig.	> 0.05	0.177	ตรงเกณฑ์	Hair et al. (1998), Bollen (1989) and Sorbon (1996)

CMIN/df.	< 2.0	1.145	ตรงเกณฑ์	Bollen (1989) , Diamantopoulos , Siguaw (2000)
GFI	≥ 0.90	0.990	ตรงเกณฑ์	Hair et al. (1998),Browne and Cudeck (1993)
AGFI	≥ 0.90	0.961	ตรงเกณฑ์	Durande-Moreau an Usunier(1999), Harrison walker(2001)
NFI	≥ 0.90	0.997	ตรงเกณฑ์	Hair et al. (1998) , Mueller (1996)
IFI	≥ 0.90	1.000	ตรงเกณฑ์	Hair et al. (1998) , Mueller (1996)
CFI	≥ 0.90	1.000	ตรงเกณฑ์	Hair et al. (1998) , Mueller (1996)
RMR	< 0.05	0.006	ตรงเกณฑ์	Diamantopoulos , Siguaw (2000)
RMSEA	< 0.05	0.014	ตรงเกณฑ์	Hair et al. (1998),Browne and Cudeck (1993)

ภาพที่ 2 สมการเชิงโครงสร้างแบบจำลองปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารงาน วิชาการของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศระดับสากล

จากภาพโมเดลสมการเชิงโครงสร้างแบบจำลองปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศระดับสากล หลังปรับโมเดล มีความ สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ดี สอดคล้องกับตามแนวคิดของ Hair et al. (1998); Bollen (1989); Sorbon (1996) แสดงว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่า Chi – Square = 91.580 df = 80.0 Sig. = 0.177 > 0.05 และ CMIN/dt. = 1.145 < 2.0 ผล การวิเคราะห์จากการปรับโมเดลพบว่า ดัชนีจำนวน 7 ตัว พบว่า มีความสอดคล้องและค่าสถิติ เหล่านี้ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้สรุปได้ดังนี้

1. ดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืนเชิงสัมพัทธ์ (Comparative Fit Index: CFI) ซึ่งผลการวิเคราะห์มีค่าเท่ากับ 1.000 > 0.90 ผลของค่าดัชนีเป็นไปตามแนวคิดของ Hair et al. (1998) ซึ่ง CHI ที่ดีควรมีค่า 0.90 ขึ้นไป แสดงว่าโมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนเชิงสัมพัทธ์

2. ดัชนีวัดความกลมกลืน (Goodness of Fit Index: GFI) เป็นการแสดงถึงปริมาณความแปรปรวนและความแปรปรวนร่วมที่อธิบายได้ด้วยโมเดล ซึ่งผลการวิเคราะห์มีค่าเท่ากับ $0.990 > 0.90$ ผลของค่าดัชนีเป็นไปตามแนวคิดของ Hair et al. (1998) และ Mueller (1996) ซึ่ง GFI ที่ดีควร มีค่า 0.90 ขึ้นไป แสดงว่าโมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนเชิงสัมพัทธ์

3. ดัชนีวัดความกลมกลืนที่ปรับแก้ไขแล้ว (Adjusted Goodness of Fit Index: AGFI) เป็น การแสดงถึงปริมาณความแปรปรวนและความแปรปรวนร่วมที่อธิบายได้ด้วยโมเดลปรับแก้ด้วย องศาความเป็นอิสระ โดยทั่วไปค่า AGFI มีค่าระหว่าง 0 ถึง 1 ค่า ซึ่ง ค่า AGFI ที่ยอมรับได้ควรมีค่า มากกว่า 0.90 ซึ่งผลการวิเคราะห์มีค่าเท่ากับ $0.961 > 0.90$ ผลของค่าดัชนีเป็นไปตามแนวคิดของ Durande-Moreau an Usunier (1999) ซึ่ง AGFI ที่ดีควรมีค่า 0.90 ขึ้นไป แสดงว่าโมเดลมีความ สอดคล้องกลมกลืนเชิงสัมพัทธ์

4. ดัชนีรากที่สองของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสองของการประมาณค่า (Root Mean Square Error of Approximation: RMSEA) เป็นค่าสถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน โดยค่า RMSEA ที่ดี ควรมีค่าน้อยกว่า 0.05 หรือมีค่าระหว่าง 0.05 ถึง 0.08 หมายถึง โมเดลค่อนข้าง สอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งผลการวิเคราะห์มีค่าเท่ากับ $0.014 < 0.08$ ซึ่งเป็นค่า ค่า RMSEA ที่ดีมาก ผลของค่าดัชนีเป็นไปตามแนวคิด ตรงตามเกณฑ์ Hair et al. (1998); Browne and Cu deck (1993) แสดงว่าโมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนเชิงสัมพัทธ์

5. ดัชนีความกลมกลืนประเภทเปรียบเทียบกับรูปแบบอิสระ (Normed fit index: NFI) เป็นค่าสถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน โดยค่า NFI ที่ยอมรับได้ควรมีค่ามากกว่า 0.90 ซึ่งผลการ วิเคราะห์มีค่าเท่ากับ $0.997 > 0.90$ ผลของค่าดัชนีเป็นไปตามแนวคิดของ Hair et al. (1998) แสดงว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนเชิงสัมพัทธ์

6. ดัชนีความกลมกลืนเชิงเปรียบเทียบกับรูปแบบฐาน (Incremental fit index; IFI) เป็นค่าดัชนีที่ทดสอบเปรียบเทียบกับรูปแบบทดสอบกับรูปแบบฐานที่ตัวแปรทุกตัวแปร ไม่มีความสัมพันธ์ กับมีค่ามากกว่า 0.90 ซึ่งจะแสดงว่ารูปแบบทางทฤษฎีสามารถใช้อธิบายความสัมพันธ์ของตัวแปร ได้อย่างดี โดยค่า IFI ที่ยอมรับได้ควรมีค่ามากกว่า 0.90 ซึ่งผลการวิเคราะห์มีค่าเท่ากับ $1.000 > 0.90$ ผลของค่าดัชนีเป็นไปตามแนวคิดของ Hair et al. (1998) แสดงว่าโมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืน เชิงสัมพัทธ์

7. ดัชนีรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนเหลือ (Root Mean Square Residual: RMR) เป็นค่าสถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน โดยค่า RMR ควรมีค่าน้อยกว่า 0.05 ซึ่งค่าที่ดีควรมีค่าเท่ากับ 0 หรือเข้าใกล้ 0 มากที่สุด ซึ่งผลการวิเคราะห์มีค่า RMR เท่ากับ $0.006 < 0.05$ ซึ่งเป็นค่า RMR ที่ดี มาก ผลของค่าดัชนีเป็นไปตามแนวคิด ตรงตามเกณฑ์ Diamantopoulos and Siguaw (2000) แสดงว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนเชิงสัมพัทธ์

จากผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีทั้ง 7 ตัว มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ชี้ให้เห็นว่า สมการเชิงโครงสร้างแบบจำลองปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการ บริหารงานวิชาการของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศระดับสากล มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูล เชิงประจักษ์ตามเงื่อนไขในระดับการยอมรับทางสถิติ ประกอบด้วยตัวแปรต้น คือ นวัตกรรมการเรียนรู้ทางวิชาการ มีจำนวน 5 ตัวแปร ได้แก่

ด้านทรัพยากรเพื่อการเรียนการสอน ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการบริหารจัดการด้านการปฏิรูประบบการเรียนรู้ และด้านออกแบบการสอนทางวิชาการ คุณลักษณะงานวิชาการ มีจำนวน 5 ตัวแปร ได้แก่ ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการวิจัยและพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้านพัฒนาศักยภาพบุคลากร ด้านส่งเสริมแหล่งการเรียนรู้ และ ด้านการสนับสนุนและติดตามผล ตัวแปรส่งผ่าน ประกอบด้วยพฤติกรรมกรรมการบริหารสถานศึกษา มี จำนวน 5 ตัวแปร ได้แก่ ด้านบริหารทรัพยากรภายใน ด้านศักยภาพบุคลากร ด้านการส่งเสริมสนับสนุนสังคมครู ด้านประยุกต์ใช้เทคโนโลยี และด้านการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม สภาพแวดล้อม ภายในสถานศึกษา มีจำนวน 5 ตัวแปร ได้แก่ ด้านลักษณะกายภาพ ด้านปรัชญาและเป้าหมาย ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านนวัตกรรมองค์ความรู้ ด้านบรรยากาศการเรียนรู้และตัวแปรตาม คือ ประสิทธิภาพการบริหารจัดการงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษา มีจำนวน 5 ตัวแปร ได้แก่ ด้าน การสอนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ ด้านผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ ด้านการวัดและประเมินผล ด้านการ ประยุกต์และนำไปใช้ และด้านประกันคุณภาพการศึกษาโดยโมเดลสมการเชิงโครงสร้าง แบบจำลองปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศระดับสากลมีความสอดคล้องเป็นไปตามเกณฑ์การกำหนดค่าซึ่งแสดงว่าโมเดลในการ วัดนี้มีความเที่ยงตรง (Validity) หรือ OK Fit Confirm สรุปผลอิทธิพลได้ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลสมการเชิงโครงสร้างเชิงสาเหตุแบบจำลองปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศระดับสากล

ตัวแปร (คู่ความสัมพันธ์)		λ	SE.	t-value	Sig.	R ²
สภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา	<-- คุณลักษณะงานวิชาการ	0.50	0.05	11.400	0.000**	68.0%
สภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา	<-- นวัตกรรมการเรียนรู้งานวิชาการ	0.56	0.05	8.863	0.000**	68.0%
พฤติกรรมกรรมการบริหารสถานศึกษา	<-- นวัตกรรมการเรียนรู้งานวิชาการ	0.66	0.04	13.662	0.000**	84.0%
พฤติกรรมกรรมการบริหารสถานศึกษา	<-- คุณลักษณะงานวิชาการ	0.08	0.03	2.045	0.044*	84.0%
พฤติกรรมกรรมการบริหารสถานศึกษา	<-- สภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา	0.03	0.04	0.564	0.598	84.0%
ประสิทธิผลในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา	<-- นวัตกรรมการเรียนรู้งานวิชาการ	0.26	0.04	5.688	0.000**	94.0%
ประสิทธิผลในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา	<-- สภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา	0.25	0.04	9.826	0.000**	94.0%

ประสิทธิผลในการ							
บริหารงานวิชาการของ	<--	พฤติกรรมกรรมการบริหาร	0.58	0.08	8.275	0.000**	94.0%
สถานศึกษา		สถานศึกษา					
ประสิทธิผลในการ							
บริหารงานวิชาการของ	<--	คุณลักษณะงานวิชาการ	0.06	0.04	2.189	0.031*	94.0%
สถานศึกษา							

** อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.001 * อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ผลการวิเคราะห์ทดสอบสมการเชิงโครงสร้างเชิงสาเหตุแบบจำลองปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผล ต่อประสิทธิผลในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศระดับสากล ตัวแปรอิสระ นวัตกรรมการเรียนรู้งานวิชาการ คุณลักษณะงานวิชาการ พฤติกรรมการบริหารสถานศึกษา สภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา และตัวแปรตาม ประสิทธิภาพการบริหารจัดการงานวิชาการของ โรงเรียนมัธยมศึกษาสู่ความเป็นเลิศระดับสากล โดยพิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวแปรอิสระรูปคะแนนมาตรฐาน ซึ่งเป็นค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจที่จะบอกอิทธิพลของตัวแปร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.001 และอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 นำมาสรุปผลการทดสอบ เป็นรายด้านดังนี้

1. ด้านนวัตกรรมการเรียนรู้งานวิชาการ ประกอบด้วย 5 ตัวแปรแฝง ได้แก่ ด้านทรัพยากร เพื่อการเรียนการสอน ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการบริหารจัดการ ด้านการปฏิรูประบบ การเรียนรู้ และด้านออกแบบการสอนทางวิชาการ มีค่าสหสัมพันธ์สัมประสิทธิ์ถดถอยระหว่าง 0.93 – 0.98 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เชิงพหุ (R^2) ร้อยละ 87.0% - 96.0% ผลการทดสอบพบว่าด้าน นวัตกรรมการเรียนรู้งานวิชาการ มีอิทธิพลต่อ ประสิทธิภาพการบริหารจัดการงานวิชาการของ โรงเรียนมัธยมศึกษาสู่ความเป็นเลิศระดับสากล โดยมีอิทธิพลทางตรง จำนวน 4 ด้าน และมีอิทธิพล ทางอ้อม 5 ด้าน สรุปผลได้ดังนี้

1.1 ด้านนวัตกรรมการเรียนรู้งานวิชาการ มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อ พฤติกรรมการบริหารสถานศึกษามีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย เท่ากับ 0.66 ค่าความคลาดเคลื่อนเท่ากับ 0.04 มีค่า t. - value เท่ากับ 13.662 และ ค่า Sig. = 0.000 < 0.001 อธิบายอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงได้ ร้อยละ 84.0% อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.001

1.2 ด้านนวัตกรรมการเรียนรู้งานวิชาการ มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษามีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย เท่ากับ 0.56 ค่าความคลาดเคลื่อนเท่ากับ 0.05 มีค่า t. - value เท่ากับ 8.863 และ ค่า Sig. = 0.000 < 0.001 อธิบายอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงได้ร้อยละ 68.0% อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.001

1.3 ด้านนวัตกรรมการเรียนรู้งานวิชาการ มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อประสิทธิผลในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษามีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย เท่ากับ 0.26 ค่าความคลาดเคลื่อน เท่ากับ 0.04 มีค่า t. - value เท่ากับ 5.688 และ ค่า Sig. = 0.000 < 0.001 อธิบายอิทธิพลต่อการ เปลี่ยนแปลงได้ร้อยละ 94.0% อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.001

1.4 ด้านนวัตกรรมการเรียนรู้งานวิชาการ มีอิทธิพลทางอ้อมเชิงบวกต่อประสิทธิผลการ บริหารจัดการงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาสู่ความเป็นเลิศระดับสากล โดยผ่านจากพฤติกรรมการบริหารสถานศึกษามีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยรวม

1.5 ด้านนวัตกรรมการเรียนรู้งานวิชาการ มีอิทธิพลทางอ้อมเชิงบวกต่อประสิทธิผลการ บริหารจัดการงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาสู่ความเป็นเลิศระดับสากล โดยผ่านจาก สภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษามีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยรวม

2. ด้านคุณลักษณะงานวิชาการ ประกอบด้วย 5 ตัวแปรแฝง ได้แก่ ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการวิจัยและพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้านพัฒนาศักยภาพบุคลากร ด้านส่งเสริมแหล่งการเรียนรู้ และด้านการสนับสนุนและติดตามผล มีค่าน้ำหนักสัมประสิทธิ์ถดถอยระหว่าง 0.75 - 0.93 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เชิงพหุ (R) ร้อยละ 73.0% - 84.0% ผลการทดสอบพบว่าด้าน คุณลักษณะงานวิชาการมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการงานวิชาการของโรงเรียน มัธยมศึกษาสู่ความเป็นเลิศระดับสากล โดยมีอิทธิพลทางตรง จำนวน 3 ด้าน และมีอิทธิพลทางอ้อม 2 ด้าน สรุปผลได้ดังนี้

2.1 ด้านคุณลักษณะงานวิชาการมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อพฤติกรรมการบริหาร สถานศึกษามีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย เท่ากับ 0.08 ค่าความคลาดเคลื่อนเท่ากับ 0.03 มีค่า $t = \text{value}$ เท่ากับ 2.045 และค่า $\text{Sig.} = 0.044 < 0.05$ อธิบายอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงได้ร้อยละ 84.0% อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

2.2 ด้านคุณลักษณะงานวิชาการมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อสภาพแวดล้อมภายใน สถานศึกษามีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย เท่ากับ 0.50 ค่าความคลาดเคลื่อนเท่ากับ 0.05 มีค่า $t - \text{value}$ เท่ากับ 11.400 และค่า $\text{Sig.} = 0.000 < 0.001$ อธิบายอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงได้ร้อยละ 68.0% อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.001

2.3 ด้านคุณลักษณะงานวิชาการมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อประสิทธิผลในการ บริหารงานวิชาการของสถานศึกษามีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย เท่ากับ 0.08 ค่าความคลาดเคลื่อน เท่ากับ 0.03 มีค่า $t - \text{value}$ เท่ากับ 2.045 และ ค่า $\text{Sig.} = 0.044 < 0.05$ อธิบายอิทธิพลต่อการ เปลี่ยนแปลงได้ร้อยละ 84.0% อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

2.4 ด้านคุณลักษณะงานวิชาการมีอิทธิพลทางอ้อมเชิงบวกต่อประสิทธิผลการบริหาร จัดการงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาสู่ความเป็นเลิศระดับสากล โดยผ่านจากพฤติ กรรมการบริหารสถานศึกษามีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยรวม

2.5 ด้านคุณลักษณะงานวิชาการมีอิทธิพลทางอ้อมเชิงบวกต่อประสิทธิผลการบริหาร จัดการงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาสู่ความเป็นเลิศระดับสากล โดยผ่านจากสภาพแวดล้อม ภายในสถานศึกษามีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยรวม

3. ด้านสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาประกอบด้วย 5 ตัวแปรแฝง ได้แก่ ด้านลักษณะกายภาพ ด้านปรัชญาและเป้าหมาย ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านนวัตกรรมองค์ความรู้ ด้านบรรยากาศการเรียนรู้ มีค่าน้ำหนักสัมประสิทธิ์ถดถอยระหว่าง 0.53 - 0.95 ค่าสัมประสิทธิ์ สหสัมพันธ์เชิงพหุ (R) ร้อยละ

58.0% - 96.0% ผลการทดสอบพบว่าด้านสภาพแวดล้อมภายใน สถานศึกษามีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาสู่ความเป็นเลิศระดับสากล โดยมีอิทธิพลทางตรง จำนวน 1 ด้าน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย เท่ากับ 0.27

ค่าความคลาดเคลื่อนเท่ากับ 0.04 มีค่า t - Value เท่ากับ 9.817 และ ค่า Sig, = 0.000 < 0.001 อธิบายอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงได้ร้อยละ 96.0% อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.001

4. ด้านพฤติกรรมกรรมการบริหารสถานศึกษาประกอบด้วย 5 ตัวแปรแฝง ได้แก่ ด้านลักษณะ ภายนอก ด้านปรัชญาและเป้าหมาย ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านนวัตกรรมองค์ความรู้ ด้าน บรรยากาศการเรียนรู้ มีค่าน้ำหนักสัมประสิทธิ์ถดถอยระหว่าง 0.52-0.95 ค่าสัมประสิทธิ์ สหสัมพันธ์เชิงพหุ (R) ร้อยละ 28.0% - 83.0% ผลการทดสอบพบว่าด้านพฤติกรรมกรรมการบริหาร สถานศึกษามีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาสู่ความเป็นเลิศระดับสากล โดยมีอิทธิพลทางตรง จำนวน 1 ด้าน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย เท่ากับ 0.48 ค่าความคลาดเคลื่อนเท่ากับ 0.10 มีค่า 1. - Value เท่ากับ 8.250 และ ค่า Sig, = 0.000 < 0.001 อธิบาย อิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงได้ร้อยละ 96.0% อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.001

5. ประสิทธิผลการบริหารจัดการงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาสู่ความเป็นเลิศระดับ สากลเป็นตัวแปรตาม ประกอบด้วย 5 ตัวแปรแฝง ได้แก่ ด้านการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ ด้านผลสัมฤทธิ์การเรียน ด้านการวัดและประเมินผล ด้านการประยุกต์และนำไปใช้ และด้าน ประกันคุณภาพการศึกษา มีค่า น้ำหนักสัมประสิทธิ์ถดถอยระหว่าง 0.73 0.91 ค่าสัมประสิทธิ์ สหสัมพันธ์เชิงพหุ (R) ร้อยละ 55.0% - 82.0%

ผลการวิเคราะห์ค่าอิทธิพลสมการเชิงโครงสร้างเชิงสาเหตุแบบจำลองปัจจัยเชิงสาเหตุที่ ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศระดับสากล พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาสู่ความเป็นเลิศระดับสากลสูงสุด คือ นวัตกรรมการเรียนรู้งานวิชาการ มีอิทธิพลเชิงบวกสูงสุด มีค่าสัมประสิทธิ์ อิทธิพลรวม 0.82 รองลงมา พฤติกรรมการบริหารสถานศึกษา ค่าสัมประสิทธิ์ อิทธิพลรวม 0.48 สภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลรวม 0.27 และ คุณลักษณะงานวิชาการ ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลรวม 0.19 โดยมีอธิบายอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงได้ร้อยละ 96.0% นอกจากนี้ผลวิจัยยังพบว่านวัตกรรมการเรียนรู้งานวิชาการมีผลต่อสิ่งแวดล้อมภายในสถานศึกษาสูงสุด ค่า สัมประสิทธิ์ อิทธิพลรวม 0.46 รองลงมา คุณลักษณะงานวิชาการ ค่าสัมประสิทธิ์ อิทธิพลรวม 0.40 อธิบายอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงได้ร้อยละ 67.0% และนวัตกรรมการเรียนรู้งานวิชาการมีผลต่อ พฤติกรรมการบริหารสถานศึกษาสูงสุด ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลรวม 0.86 รองลงมา คุณลักษณะงาน วิชาการ ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลรวม 0.06 อธิบายอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงได้ร้อยละ 86.0%

ตารางที่ 5 สรุปค่าอิทธิพลสมการเชิงโครงสร้างเชิงสาเหตุแบบจำลองปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศระดับสากล

ตัวแปร	อิทธิพล	พฤติกรรม	สภาพแวดล้อม	ประสิทธิผลการบริหารจัดการงานวิชาการ

		การบริหาร สถานศึกษา	ล่อมภายใน สถานศึกษา	
นวัตกรรมการเรียนรู้ งานวิชาการ	อิทธิพลทางตรง	0.86	0.46	0.28
	อิทธิพลทางอ้อม	-	-	0.54
	อิทธิพลโดยรวม	0.86	0.46	0.82
คุณลักษณะงานวิชาการ	อิทธิพลทางตรง	0.06	0.40	0.05
	อิทธิพลทางอ้อม	-	-	0.14
	อิทธิพลโดยรวม	0.06	0.40	0.19
พฤติกรรมการบริหาร สถานศึกษา	อิทธิพลทางตรง	N/A	N/A	0.48
	อิทธิพลทางอ้อม	N/A	N/A	-
	อิทธิพลโดยรวม	N/A	N/A	0.48
สภาพแวดล้อมภายใน สถานศึกษา	อิทธิพลทางตรง	N/A	N/A	0.27
	อิทธิพลทางอ้อม	N/A	N/A	-
	อิทธิพลโดยรวม	N/A	N/A	0.27
R ²		86.0%	67.0%	96.0%

จากผลวิเคราะห์สมการเชิงโครงสร้างเชิงสาเหตุแบบจำลองปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศระดับสากลนำมาสรุปผลการทดสอบสมมติฐานเป็นรายชื่อได้ดังนี้

สมมติฐานข้อที่ 1 นวัตกรรมการเรียนรู้งานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาผลการทดสอบเป็นการยอมรับ H1 หรือ นวัตกรรมการเรียนรู้งานวิชาการของโรงเรียน มัธยมศึกษาที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง 0.86 อธิบายอิทธิพลได้ร้อยละ 86.0% อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.001

สมมติฐานข้อที่ 2 คุณลักษณะงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีอิทธิพลต่อสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา ผลการทดสอบเป็นการยอมรับ H2 หรือ คุณลักษณะงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษา มี อิทธิพลต่อสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษามีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง 0.40 อธิบายอิทธิพลได้ร้อยละ 67.0% อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.001

สมมติฐานข้อที่ 3 นวัตกรรมการเรียนรู้งานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีอิทธิพลต่อสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา ผลการทดสอบเป็นการยอมรับ H3 หรือ นวัตกรรมการเรียนรู้งานวิชาการของโรงเรียน มัธยมศึกษาที่มีอิทธิพลต่อสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษามีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง 0.46 อธิบาย อิทธิพลได้ร้อยละ 67.0% อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.001

สมมติฐานข้อที่ 4 คุณลักษณะงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาผลการทดสอบเป็นการยอมรับ H4 หรือ คุณลักษณะงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษา มี อิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษามีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง 0.06 อธิบาย อิทธิพลได้ร้อยละ 86.0% อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

0.41 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.001

สมมติฐานข้อที่ 12 สภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาเป็นตัวแปรส่งผ่านสถานศึกษา คุณลักษณะงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการ ของของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศระดับสากลผลการทดสอบเป็นการยอมรับ H12 หรือ คุณลักษณะงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษา มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศระดับสากลโดยผ่านจากสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษามีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางรวม 0.1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ (0.001)

สมมติฐานข้อที่ 13 พฤติกรรมการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาเป็นตัวแปรส่งผ่าน คุณลักษณะงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการ ของของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศระดับสากลผลการทดสอบเป็นการยอมรับ H13 หรือ คุณลักษณะงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษา มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศระดับสากล โดย ผ่านจากพฤติกรรมการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษามีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางรวม 0.03 อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ 0.001

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลวิจัยสมการเชิงโครงสร้างแบบจำลองปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศระดับสากลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิง ประจักษ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยผลทดสอบอิทธิพลแบบจำลองปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อ ประสิทธิผลในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศระดับสากล พบว่า ปัจจัยที่ ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาสู่ความเป็นเลิศระดับ สากล สูงสุด คือ นวัตกรรม การเรียนรู้งานวิชาการ มีอิทธิพลเชิงบวกสูงสุด มี รองลงมาพฤติกรรม การบริหารสถานศึกษาสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา และ คุณลักษณะงานวิชาการ สอดคล้อง กับแนวคิด Boonpirom (2009) ที่กล่าวว่าการบริหารงานด้านวิชาการถือเป็นหัวใจสำคัญเป็นงาน หลักของสถานศึกษาส่วนอื่นๆเป็นงานที่มาสสนับสนุนงานวิชาการให้มีคุณภาพการบริหารงาน วิชาการเป็นการบริหารจัดการกิจกรรมทุกชนิดทุกประเภทที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนและการบริหารสิ่งแวดล้อมต่างๆที่มีอิทธิพลต่อการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินไป ได้อย่างราบรื่น นอกจากนี้ผลวิจัยยังพบว่านวัตกรรม การเรียนรู้งานวิชาการมีผลต่อลุ่มภายใน สถานศึกษาสูงสุด รองลงมา คุณลักษณะงานวิชาการและผลวิจัยพบว่านวัตกรรม การเรียนรู้งาน วิชาการมีผลต่อพฤติกรรมการบริหารสถานศึกษาสูงสุด รองลงมา คุณลักษณะงานวิชาการ

นอกจากนี้ผลวิจัยพบว่านวัตกรรม การเรียนรู้งานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีอิทธิพล ต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศระดับสากล สอดคล้องกับ งานวิจัย Natun (2013) ได้ศึกษานวัตกรรม การบริหารงานโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก พบว่า นวัตกรรม การบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กมีนวัตกรรม การบริหารในรูปแบบต่างๆ ตามขอบข่ายการบริหารงานของโรงเรียนโดยนวัตกรรมที่ถูกเลือกมากที่สุดคือการบริหารจัดการที่มี ประสิทธิภาพ คุณลักษณะงานวิชาการของ

โรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการ บริหารงานวิชาการของของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศระดับสากล สอดคล้องกับแนวคิด Sriinsut (2007) กล่าวว่าคุณลักษณะในการบริหารงานวิชาการเป็นการบริหารกิจกรรมทุก ประเภทในโรงเรียนเพื่อนำผลแห่งการพัฒนามาเอื้ออำนวยและปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพดีมากยิ่งขึ้น พฤติกรรมการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษามีอิทธิพลต่อ ประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศระดับสากล สอดคล้องกับ แนวคิด Phuprasert (2001) ที่กล่าวว่าขอบข่ายของพฤติกรรมการบริหารงานวิชาการของ สถานศึกษาประกอบด้วย การบริหารหลักสูตร การบริหารการเรียนการสอน การบริหารการ ประเมินผลการเรียน การบริหารการนิเทศภายในสถานศึกษา การบริหารการพัฒนาบุคลากรทาง วิชาการนั้นส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของของสถานศึกษา จากผลการทดสอบ พบว่า สภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษามีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของของ สถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศระดับสากล

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งนี้

1.1 จากผลวิจัยนวัตกรรมการเรียนรู้งานวิชาการที่มีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาสู่ความเป็นเลิศระดับสากลสูงสุดดังนั้นจึงควรให้ ความสำคัญในการส่งเสริมทรัพยากรเพื่อการเรียนการสอน การบริหารงานวิชาการเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการผู้เรียน การพัฒนาโครงสร้างหลักสูตร ได้มาตรฐานตามระเบียบ กระทรวงศึกษาธิการ

1.2 จากผลวิจัยสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาและพฤติกรรมการบริหารงานวิชาการเป็น ตัวแปรส่งผ่านนวัตกรรมการเรียนรู้งานวิชาการและคุณลักษณะงานวิชาการของโรงเรียน มัธยมศึกษาที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ระดับสากล จึงควรให้ความสำคัญในการริเริ่มและสร้างสรรค์ในการปรับปรุงงานด้านวิชาการ จัด บรรยากาศทางวิชาการในสถานศึกษา เช่น การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมทางด้านวิชาการ ในด้าน ลักษณะกายภาพ

1.3 จากผลวิจัยนวัตกรรมการเรียนรู้งานวิชาการมีผลต่อการบริหารสภาพแวดล้อมภายใน สถานศึกษาสูงสุด จึงควรให้ความสำคัญในการส่งเสริมและติดตามผลด้านวิชาการเพื่อให้ได้ มาตรฐานของงานวิชาการ ผู้บริหารควรมีการส่งเสริม ปรับปรุงพัฒนา และประเมินผลงานด้าน วิชาการ การส่งเสริมให้ครูอาจารย์ได้ปรับปรุงตนเองด้านวิชาการ การสนับสนุนให้มีการปฏิบัติตาม แนวทางวิชาการ

2. ข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งต่อไป

2.1 งานวิจัยครั้งต่อไปควรจะมีการศึกษากลุ่มตัวอย่างจำแนกขนาดโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อรับทราบถึงปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาสู่ ความเป็นเลิศระดับสากลในแต่ขนาดสถานศึกษาของแต่ละกลุ่มตัวอย่างที่มีสภาวะการณ์และ สภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันเป็นอย่างไร

2.2 ควรศึกษาเปรียบเทียบระหว่างตัวแปรที่มีอิทธิพลทางตรงและตัวแปรที่มีอิทธิพล ทางอ้อมต่อองค์ประกอบของปัจจัยปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารงาน วิชาการของสถานศึกษาสู่

ความเป็นเลิศระดับสากล รวมทั้งศึกษาทฤษฎีและงานวิจัยที่เหมาะสมมา ประยุกต์ใช้เป็นโมเดลเพื่อเป็น ประโยชน์ในการต่อยอดทางการศึกษา

2.3 ควรนำศึกษาเชิงกลยุทธ์ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารงาน วิชาการของ สถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศระดับสากลเพื่อผลการศึกษาศาสนาสามารถใช้เป็นแนวนโยบายในการบริหารสถานศึกษา โดยรวมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.4 ควรศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคในการนำแบบจำลองสมการเชิงโครงสร้างปัจจัย ปัจจัย เชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ระดับสากลเพื่อเป็น ประโยชน์ในการพัฒนาแบบจำลองให้มีความสอดคล้องในเชิงประจักษ์มากขึ้น

References

- Bunlert, W. (2000). *Problems of academic administration at the lower secondary education level in Elementary schools Under the Udon Thani Provincial Primary Education Office* (Master's Thesis). Khon Kaen University. Khon Kaen.
- Chareon, T. (2010). *Professionalism in Educational Management and Administration during the Education Reform era*. (Revised version) for the second round of reform and third round External evaluation, Bangkok.
- Diamantopoulos, A., & Siguaw, J.A. (2000). *Introduction to LISREL: A guide for the uninitiated*. London: SAGE Publications.
- Garavan, T. N. (2007). A strategic perspective on human resource development. *Advances in Developing Human Resources*, 9(1), 11–30.
- Hair, J. F., Anderson, R. E., Tatham, R. L., & Black, W. C. (2010). *Multivariate Data Analysis*. NJ: Pearson Prentice Hall.
- Hooper, D., Coughlan, J., & Mullen, M.R. (2008). Structural equation modeling: Guidelines for determining model fit. *Journal of Business Research Methods*, 6, 53–60.
- Jarang, M. (2017). *Academic Administration of School Administrators as Perceived Teachers at the Taling Chan Network Center Under the area office Primary education, Yala, Region 2*. (Master's Thesis). Graduate School, Yala Rajabhat University. Yala.
- Jorgensen, F., Boer, H., & Laugen, B. T. (2006). CI implementation: An empirical test of the CI Maturity model. *Creativity and Innovation Management*, 15, 328–337.
- Ketteridge, S., & Marshall, S. (2009). *A Handbook for Learning and Teaching in Higher Education: Enhancing Academic Practice*. (3rd ed.). London: Rout ledge.
- Kittisak, U. (2018). Innovative Technology Affects to Success of Ecommerce Businesses in the Retail and Wholesale Industry. *Journal of Business Administration Association of*

- Private Higher Education Institutions of Thailand*, 7(Special), 49-72.
- Kittisak, U. (2018). Technology innovation and system quality affect the effectiveness of digital Marketing in Thailand 4.0 of Internet online Business. *Journal of the Association of Researchers*, 23(3), 190-203.
- Nakpetch, S. (2010). *Academic Administration and the Effectiveness of Basic Education Schools under the Suphan Buri Educational Service Area Office 2*. (Master's Thesis). Faculty of Education, Silpakorn University. Bangkok.
- Sa-nguan Nam, C. (2010). *Theory and practice in school administration*. Bangkok: Bookpoint.
- Santibunpirom, P. (2009). *Academic Administration*. Bangkok: Buck Point Printing House.
- Sriinsut, S. (2007). *Community and School Participation for Basic Education Management*. (Doctoral Dissertation). Srinakharinwirot University. Bangkok.
- Sunthornprasert, S. (2010). *The Creation of Teaching Media And Learning Innovation To Develop Learners*. Suphan Buri: Suvarnabhumi School.
- Thiraphongsamre, S. (2011). *Efficiency of Academic Administration of School Administrators in the Mittraphap School Group, Yala Primary Educational Service Area Office 1*. (Master's Thesis). Faculty of Education Educational Administration Program Yala Rajabhat University. Yala.
- Thong, A. (2005). *Participation in Academic Administration of Teachers at Wat Samakkhi Tham School, Wang Thonglang District Office. Affiliated with Bangkok*. (Master's Thesis). Graduate School: Chandrakasem Rajabhat University. Bangkok.
- Wong Anutarot, P. (2010). *Academic administration*. Bangkok: Bangkok Supplementary Media Center.

การศึกษาวิเคราะห์พุทธปรัชญาเถรวาทจากงานศพในชุมชนชนบทอีสาน*

An analytical Study of Theravada Buddhist Philosophy from The Funerals in Isan Rural Communities

ประสิทธิ์ กุลบุญญา

Prasit Kunbunya

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Faculty of Humanities and Social Sciences, Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand.

Corresponding author. Email: prasitkunbunya@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การวิจัยเชิงเอกสารเป็นหลัก มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา รูปแบบพิธีกรรมงานศพแบบดั้งเดิม ความเป็นมาของรูปแบบพิธีกรรมงานศพ และศึกษาวิเคราะห์พุทธปรัชญา จากงานศพในชุมชนชนบทอีสาน เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากคัมภีร์พระพุทธศาสนาและเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ข้อมูลตามหลักตรรกะ (logical analysis) และทฤษฎีปฏิบัตินิยม (Pragmatic Theory) พร้อมทั้งสังเคราะห์ตามประเด็นการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบพิธีกรรมงานศพแบบดั้งเดิมของชาวพุทธในชุมชนชนบทอีสาน โดยภาพรวมมี 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการแต่งตัวศพ ขั้นตอนการบำเพ็ญกุศลก่อนเผาศพ ขั้นตอนพิธีกรรมจาปนกิจศพ และขั้นตอนการทำบุญอุทิศส่วนกุศลหลังเผาศพ 2) ความเป็นมาของรูปแบบพิธีกรรมงานศพชาวพุทธในชุมชนชนบทอีสาน พบว่า มี 3 ส่วน คือ (1) มาจากการวิวัฒนาการแนวปฏิบัติท้องถิ่นดั้งเดิมก่อนรับเอาแนวคิดพระพุทธศาสนามาผนวกกัน (2) รับอิทธิพลจากแนวปฏิบัติงานศพของชนชั้นสูงโดยผู้นำพิธีกรรมในท้องถิ่นนำเข้ามาประกอบโดยถือว่าเป็นเกียรติแก่ผู้ตาย และ (3) นำเอาเหตุการณ์ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนามาประยุกต์ 3) พุทธปรัชญาเถรวาทจากงานศพในชุมชนชนบทอีสาน พบ 5 ประเด็นคือ บ่วงกรรมและสังสารวัฏ อสุภกรรมฐาน อภัยทาน กฎไตรลักษณ์ และ ความไม่ประมาท

คำสำคัญ: พุทธปรัชญาเถรวาท; งานศพ; ชุมชนชนบท; อีสาน

Abstract

This qualitative research was conducted by documentary. There were the objectives to study the traditional funeral ritual, the history of the funeral ritual, and the Buddhist philosophy that appeared in the funeral of Isan rural communities. The qualitative data was collected from Buddhist scriptures and related academic documents, to be analyzed according to logical analysis and pragmatic theory, synthesized according to research issues.

The results were found as follows: 1) the traditional funeral rituals of Buddhists in Isan rural communities: in general, there were 4 steps: dressing the body, the process of making merit for the dead, cremation process, and the process of making merit to the dead; 2) the background of funeral rituals of Buddhists in Isan rural communities: Its background has 3 aspects: (1) the evolution of traditional local practices and integration with Buddhism (2) the influence of funeral practice guidelines of the upper classes, it's added to the local funeral, regarded as honorable for the dead and (3) the application of the events appeared in the Buddhist scriptures to the funeral: 3) Buddhist philosophy from Funerals in northeastern rural communities are found in 5 dimensions, namely, law of Karma and cycle of Samsara, Asubha-meditation, forgiveness (Abhayadhana), the three characteristics of nature (Tilakkhaṇa), and heedfulness (Appamāda).

Keywords: Buddhist Philosophy; Funerals; Rural Communities; Isan

บทนำ

พิธีกรรมงานศพของชาวอีสาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งพิธีกรรมงานศพแต่ดั้งเดิมในยุคที่สังคมยังไม่ทันสมัย เช่นทุกวันนี้ มีรายละเอียดประเพณีพิธีกรรมมาก และในแต่ละขั้นตอนมีแนวปฏิบัติและเชื่อมโยงไปสู่พระพุทธานุศาสนาทบทั้งสิ้น ทั้งนี้เพราะตามหลักพระพุทธศาสนา สรรพสัตว์ต้องตกอยู่ในกฎแห่งธรรมชาติดี คือไตรลักษณ์ สรรพสิ่งมีการเกิดขึ้น (อุปาทกขณ) ตั้งอยู่ (ฐิตินะ) และดับไป (ภังคขณ) ในที่สุด (Buddhaghosa, 2011) โดยเฉพาะอย่างยิ่งความตายของมนุษย์ที่ทำให้เกิดมีประเพณีและพิธีกรรมเป็นจำนวนมาก เปลี่ยนแปลงแตกต่างกันไปในแต่ละภูมิภาคและในสถานที่ต่าง ๆ มีพิธีกรรมการปฏิบัติที่แตกต่างกัน พิธีกรรมเกี่ยวกับความตายของชาวอีสาน มีสาระที่เกี่ยวข้องสองส่วนใหญ่ ๆ คือ ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ ได้แก่ สาระที่เป็นหลักปฏิบัติและหลักคิดของผู้ที่ยังมีชีวิต และ ผู้ตาย สาระด้านพิธีกรรมที่ทำเพื่อบำบัดทุกข์แก่ผู้ตายและการปฏิบัติต่อผู้ตายด้วยความกตัญญูทวนเวียนตามสถานระหว่างคนเป็นและคนตาย เช่น บิณฑบาตและบุตร เป็นต้น

แม้ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา จะเกิดปรากฏการณ์สะท้อนความเปลี่ยนแปลงของพิธีกรรมงานศพในชุมชนอีสานที่แตกต่างไปจากเดิมมาก เช่น จากเดิมไม่เคยมีพิธีทอดและพิจารณาผ้าบังสุกุล มีเพียงการที่พระสงฆ์พิจารณาห่อผ้าบังสุกุลที่เป็นข้าวของเครื่องใช้ ทุกวันนี้กลายเป็นพิธีกรรมขั้นตอนสำคัญ ซึ่งตามทัศนะของผู้วิจัยมองว่า อาจจะได้รับอิทธิพลจากแนวปฏิบัติของชนชั้นสูงในชุมชนเมือง ทำให้แก่นสาระของพิธีกรรมกลายเป็นพิธีการและแนวปฏิบัติแบบใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไปตามพลวัตของสังคม จนในปัจจุบัน งานศพในชุมชนอีสานกลายเป็นแหล่งมั่วสุมอบายมุขอย่างน้อยสองประเภทคือ สุรา และ การพนัน ซึ่งเป็นทางด่วนหายนະของสังคม (Panyapa, 2019) ชาวอีสานแทบจะไม่ให้ความสำคัญกับสาระเชิงพุทธปรัชญาที่ซ่อนอยู่ในพิธีกรรมต่าง ๆ เพราะถ้าพิจารณาอย่างถ่องแท้จะพบว่า งานศพนั้นเป็นพื้นที่ที่คนสามารถปฏิบัติธรรมและถึงธรรมได้ง่ายที่สุด เพราะจิตมีธรรมสังเวชมากที่สุด และมีความพร้อมที่จะรับธรรมมากที่สุด

จากการศึกษาการตีความเชิงปรัชญาจากงานศพของชุมชนอีสานพบว่า มีนักปราชญ์อีสานสองคนที่ตีความพิธีกรรมงานศพชุมชนอีสานอย่างตรงไปตรงมา คือ งานประเพณีโบราณอีสานของปรีชา พินทอง (Pinthong, 1952) และมรดกอีสาน ของสวิง บุญเจิม (Boonjerm, 2011) โดยทั้งสองผลงานจะตีความออกเป็น 2 นัย คือ คติโลก หมายถึง ความเชื่อแบบชาวบ้านที่แฝงอยู่สำหรับคนที่ยังมีชีวิตและประโยชน์ใช้สอยที่แท้จริงจากขั้นตอนพิธีกรรมนั้น และ คติธรรม หมายถึง การสื่อถึงหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา เช่น ไม้ข่มเหง คติโลกหมายถึง การนำไม้ที่มีน้ำหนักรวมสอง 2 ท่อนมาวางทาบบนศพเพื่อป้องกันไม่ให้โลงหล่นลงไปข้างใดข้างหนึ่ง และคติธรรม หมายความว่า ในโลกนี้มีการต่อสู้กันระหว่างคือ ธรรมและอธรรม ควรจะให้ธรรมเข้มแข็งกว่าอธรรม เป็นต้น นอกจากนี้ ยังพบการตีความงานศพในมุมมองพระพุทธศาสนาทั้งงานเขียนและงานวิจัยอยู่พอสมควร อาทิ การศึกษาคติธรรมจากประเพณีงานศพ โดยพระครูภัฏญานธรรมโฆษ (Phrakhrukanlayanatammakhot (Roong Kanlayano), 2012) ปรีชาธรรมเกี่ยวกับประเพณีการตายของภาคอีสาน โดย พระครูอุทัยปริยัติโกศล (Phrakruutaipariyatkoson (Satean yoodsungwan), 2011) นอกจากนี้ ยังพบงานวิเคราะห์เกี่ยวกับความตายของนักปราชญ์คนสำคัญในพระพุทธศาสนา เช่น มรณกถาของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto, 2011) และ ความตายในทัศนะของพุทธศาสนิกชน โดยพระครูเมธีธรรม (Phra Dussadee Methangul, 2011) ส่วนการตีความพิธีกรรมงานศพในชุมชนอีสานเชิงพุทธปรัชญาเถรวาทอย่างตรงไปตรงมายังไม่พบเท่าไรนัก

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่า ควรทำวิจัยเพื่อค้นหาแก่นสาระของพุทธปรัชญาที่ซ่อนอยู่ในพิธีกรรมงานศพของชาวอีสาน เพื่อถ่ายทอดแนวคิดที่ถูกต้องเชิงพุทธปรัชญาแก่ประชาชนชาวพุทธหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมงานศพด้วยบทบาทที่แตกต่างกัน โดยจะนำเสนอสามประเด็นหลัก คือ รูปแบบพิธีกรรมงานศพแบบดั้งเดิมของชาวพุทธในชุมชนชนบทอีสาน ซึ่งหมายถึงชุมชนที่ไม่ได้ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองและเทศบาลนคร ตามประกาศของ กระทรวงมหาดไทย ความเป็นมาของรูปแบบพิธีกรรมงานศพชาวพุทธในชุมชนชนบทอีสาน และหลักพุทธปรัชญาจากงานศพในชุมชนชนบทอีสาน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบพิธีกรรมงานศพแบบดั้งเดิมของชาวพุทธในชุมชนชนบทอีสาน
2. เพื่อความเป็นมาของรูปแบบพิธีกรรมงานศพชาวพุทธในชุมชนชนบทอีสาน
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์พุทธปรัชญาจากงานศพในชุมชนชนบทอีสาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้กระบวนการวิจัยเชิงเอกสารเป็นหลักในการศึกษาและรวบรวมข้อมูล ซึ่งมีขั้นตอนดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมงานศพแบบดั้งเดิมของชาวพุทธในชุมชนชนบทอีสาน และความเป็นมาของรูปแบบพิธีกรรมงานศพชาวพุทธในชุมชนชนบทอีสานจากเอกสารภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นอีสานของนักปราชญ์ท้องถิ่น รวมทั้งงานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความวิจัย บทความวิชาการ และงานนิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง เมื่อได้ข้อมูลเกี่ยวกับพิธีกรรมงานศพแบบดั้งเดิมของชาวพุทธในชุมชนชนบทอีสาน และความเป็นมาของรูปแบบพิธีกรรมงานศพชาวพุทธในชุมชนชนบทอีสานเป็นฐานแล้ว นำไปวิเคราะห์ในเชิงพุทธปรัชญาจากงานศพในชุมชนชนบทอีสาน โดยใช้ข้อมูลเชิงคุณภาพจากจากพระไตรปิฎก ภาษาบาลีและภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และคัมภีร์ระดับต่าง ๆ เช่น อรรถกถา ตลอดจนงานนิพนธ์ด้านพระพุทธศาสนาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 นำข้อมูลที่รวบรวมมาเรียงเรียงและวิเคราะห์ตามหลักตรรกะ (logical analysis) ความสมเหตุสมผล ไม่ขัดแย้งต่อความเป็นจริงของโลกหรือกฎธรรมชาติ และทฤษฎีปฏิบัตินิยม (Pragmatic Theory) คือ ความเป็นไปได้ในเชิงปฏิบัติที่สามารถให้ทั้งวิธีคิดและนำไปปฏิบัติได้จริงในชีวิต พร้อมทั้งสังเคราะห์ให้ได้แนวคิดตามประเด็นการวิจัยในแต่ละวัตถุประสงค์

ขั้นตอนที่ 3 สรุปผลการวิเคราะห์พร้อมทั้งเขียนรายงานการวิจัย

ผลการวิจัย

1. รูปแบบพิธีกรรมงานศพแบบดั้งเดิมของชาวพุทธในชุมชนชนบทอีสาน

ชีวิตขั้นสุดท้ายคือการตาย คำว่าตายได้แก่ การสิ้น ลมหายใจ ร่างกายของคนตายเรียกซากศพ คำว่าศพ เป็น คำไทย ภาษาบาลีว่า ฉว สันสกฤตว่า ศว แปลว่าศพ (Pinthong, 2011) ความตายถือเป็นหนึ่งใน 5 เทวทูต ถ้าไปพิจารณาในเวลาทางแข็งหรือเขียนคาถาเทวทูตใส่ปากคนตาย (Pinthong, 2011) เช่น อหมิ โขมहि ซาติธมโม เป็นต้น เมื่อจวนจะสิ้นลมหายใจ จะมีการจัดดอกไม้ธูปเทียนให้คนป่วยถือประนมมือเตือนให้ระลึกถึงคุณพระรัตนตรัย จากนั้น ก็เข้าสู่พิธีกรรมงานศพ การปฏิบัติต่อร่างกายของคนตาย หรือ ศพ ตามธรรมเนียมประเพณีอีสาน อาจจะกระทำได้ ตามขั้นตอนดังนี้

1.1 ขั้นการแต่งตัวศพ : ประกอบด้วย 1) การอาบน้ำศพ ด้วยน้ำอุ่นหรือน้ำอบน้ำหอม อาบให้อาบแล้วเช็ดให้แห้ง และเวลาอาบน้ำให้ศพ 2) การแต่งตัวให้ศพ โบราณอีสานถือเป็นประเพณีเมื่ออาบน้ำ เช็ด

ตัวให้แห้งแล้ว ให้ทาแป้งทาน้ำหอมให้ ใส่เสื้อผ้าให้ศพโดยให้ใส่เสื้อผ้ากลับทำกลับด้านกันเอาด้านหน้าที่ติดกระดูกหรือซิปไปไว้ด้านหลัง (Boonjerm, 2011) การหุ้มศพ ให้ห่อไปด้านหลังด้านหนึ่ง ห่อไปด้านหลังข้างหนึ่ง การรดน้ำศพ การเอาเงินใส่ปากศพ การเอาคำหมากใส่ปากศพ เอาขี้ผึ้งปิดตาปิดปากศพ และมัดศพ ให้ใช้เชือกหรือด้ายมัดศพ 3 เปราะ คือที่ คอ 1 มือ 1 เท้า 1 (Boonjerm, 2011) เสร็จแล้ว ก็ทำการดอยศพ คือการเอาศพนอนหันหัวไปในทางทิศตะวันตก เอาศพลงโลง การเลี้ยงข้าวศพ และทำบันไดสามขั้นด้วยก้านกล้วย 3 ขั้นตั้งไว้ข้างโลงศพ

1.2 ขั้นการบำเพ็ญกุศลก่อนเผาศพ: ประกอบด้วย 1) จันเฮือนดี คือการมารวมกันของเพื่อนบ้านเพื่อให้กำลังใจ ด้วยการอ่านหนังสือผูกเรื่องนิทาน การละเล่นสนุกสนาน บางคนก็อยู่จนสว่าง การปฏิบัติเช่นนี้เรียกว่า “จันเฮือนดี” 2) สวดมาติกา คือการนิมนต์พระสงฆ์มาสวดในวันนั้นเลยโดยความเชื่อว่าเป็นการให้บุญแก่ผู้ตาย (Boonjerm, 2011) 3) สวดยอดมุข ยอดมุขคือยอดธรรม ได้แก่ พระอภิธรรม (Pinthong, 1952) 4) การไปเยี่ยมศพ เพื่อให้กำลังใจคนเป็น 5) การขมาศพ

1.3 ขั้นพิธีกรรมฌาปนกิจศพ: ประกอบด้วย 1) การพลิกคว่ำบันได 2) การรดน้ำศพ ด้วยน้ำมะพร้าว 3) การส่งสะการศพ คือการส่งสังขารที่ตายแล้วหรือการสักการะขมาผู้ตาย 4) การหามศพ ด้วยไม้ไผ่ใหญ่ 2 คันหาม คนหามข้างหน้า 2 คน ข้างหลัง 2 คน รวมเป็น 4 คน 5) การจุ่งศพ ประเพณีอีสานนิยมบวชจุ่งศพด้วยความเข้าใจว่าได้บุญ ผู้ตายจะได้ไปสวรรค์ด้วย 6) การขัดข้าวสาร และ การหว่านข้าวตอกแตก 7) การเอาไม้ขีดทาง 8) การปลงศพ คือการเลือกสถานที่ในการวางศพเพื่อประกอบพิธีเผาศพ ในยุคโบราณด้วยวิธีการโยนไข่ 9) การเวียนซ้ายรอบสถานที่เผาศพสามรอบ 10) การล้างหน้าศพด้วยน้ำมะพร้าว 11) โยนผ้าข้ามโลง 12) การใช้ไม้ข่มเหงวางทาบบนโลงศพ 13) การมาติกาบังสุกุลศพ 14) การทอดผ้าบังสุกุลหน้าศพ 15) การเผาศพ 16) การหว่านกลีปพฤกษ์ 17) การขวางทาง คือการตัดไม้ขวางทางหรือเอาไม้ขีดเส้นตัดทาง (Boonjerm, 2011)

1.4 ขั้นการทำบุญอุทิศส่วนกุศลหลังเผาศพ : ประกอบด้วย 1) การเก็บอัฐิหรือกระดูก ส่วนใหญ่จะทำในวันถัดไปหลังเผาศพ โดยนิมนต์พระสงฆ์ไปยังที่เผาศพ นำอาหารคาวหวานเลี้ยงผี และเกลี้ยเศษกระดูกและขี้เถ้าให้เป็นรูปคนนอนหงายหันหัวไปทางทิศตะวันตก นิมนต์พระสงฆ์สวดบังสุกุลตาย 2) การบรรจุอัฐิหรือกระดูก คือการนำกระดูกใส่ขวดโหลที่มีฝาปิดมิดชิด บรรจุไว้ในธาตุหรือกำแพงวัดตามสมควร ส่วนเถาถ่านที่เหลือก็รวบรวมห่อผ้าขาวนำไปลอยที่แม่น้ำหรือฝ่งตามสมควร 3) การทำบุญแจกข้าว หรือการทำบุญอุทิศแก่ผู้ตาย

2. ความเป็นมาของรูปแบบพิธีกรรมงานศพชาวพุทธในชุมชนชนบทอีสาน

จากรูปแบบพิธีกรรมงานศพแบบดั้งเดิมของชาวอีสานดังกล่าวข้างต้น เมื่อวิเคราะห์จากเอกสารพบว่า มี 3 ส่วน คือ 1) มาจากการวิวัฒนาการแนวปฏิบัติท้องถิ่นดั้งเดิมก่อนรับเอาแนวคิดพระพุทธศาสนามาผนวกกัน 2) รับอิทธิพลจากแนวปฏิบัติงานศพของชนชั้นสูงโดยผู้นำพิธีกรรมในท้องถิ่นนำเข้ามาประกอบโดยถือว่าเป็นเกียรติแก่ผู้ตาย และ 3) นำเอาเหตุการณ์ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาประยุคต์ ซึ่งสรุปผลการวิจัย มีดังนี้

2.1 ขั้นตอนในวันถึงแก่กรรม (วันตาย) การอาบน้ำศพ มาจากแนวความคิดการแสดงออกถึงความเคารพรักในหมู่ญาติพี่น้องที่ต้องการปฏิบัติต่อผู้ตายอย่างดี และปรารถนาจะให้ผู้ตายหมดสิ้นบาปกรรมที่เคยทำไว้ ขอเอาน้ำพระพุทธมนต์นี้อาบให้ศพ เพื่อให้หมดจดจากบาปกรรมทั้งหลายที่เขากระทำแล้ว (Boonjerm, 2011) อาบเพื่อปราศจากมลทิน (Pinthong, 1952) ทางคติโลก ถือว่าเป็นการแสดงความเคารพ ต่อศพ และให้ศพมีกลิ่นหอม *หวิมเป็น 2 ซีก* คือหวิไปทางด้านหน้าและด้านหลัง คือให้คำนึงถึงเรื่องกรรมอดีตและผลในอนาคตว่าผู้ตายจะไปเกิดยังที่ใด หากต้องการอนาคตที่ดีก็ต้องสร้างเหตุในปัจจุบันให้ดี *การนุ่งผ้าและสวมเสื้อให้ศพ* ใช้ของใหม่ ๆ ทุกอย่าง เครื่องนุ่งห่มต้องทำดำนทุกชิ้น และสวมใส่กลับด้าน ถือว่านุ่งเอาชายพกไว้ข้างหลังเป็น การนุ่งของคนตาย นุ่งเอาชายพกไว้ข้างหน้าเป็นการนุ่ง ของคนเป็น *การเอาใส่เงินในปากศพ* เช่น เงินเหรียญ ถือว่ามอบให้ผู้ตายเป็นค่าเดินทางไปสู่ปรโลก ความเชื่อที่ว่าผู้ตายจะได้มีเงินใช้ในโลกว่าหน้า (Boonjerm, 2011) เงินใส่ปากศพ ใช้เงินฮาง เงิน เหรียญเงินบาท ทางคติโลก ถือว่าให้ค่าเสียดอาหาร ค่ารถ ค่าเรือแก่ผู้ตายสำหรับเดินทางไปสวรรค์ (Pinthong, 1952) *การเอาขี้ผึ้งปิดตาปิดปาก* เพื่อป้องกันความจุจาดลามก เช่น เวลาตายบางคนก็ตาค้าง (คือ ตาไม่หลับ) บางคนก็ยั้งฟัน ซึ่งทำให้ดูน่ากลัว จึงนิยมเอาขี้ผึ้งปิด (Boonjerm, 2011) *การมัดศพ* เรียกว่า มัดตราสัง คือ มัดสามเปลาะเพื่อมิให้ศพพอง ขึ้นอืด โลงแตก *การตั้งศพ* ต้องหันหัวศพไปทางทิศตะวันตกเสมอ ถือคติว่า การนอนหันหัว ไปทางทิศตะวันตกนอนอย่างผี หันไปทางทิศตะวันออกนั้นนอนอย่างคน ตามธรรมดาก็ถือว่าเพื่อไม่ให้ผ้าหลุดและให้ศพอยู่ในสภาพเรียบร้อยไม่ถ่างขา อ้าแขน (Boonjerm, 2011) *การเบิกโลง* พิธีเบิกโลงเป็นพิธีกรรมที่ทำกับโลงศพก่อนที่จะยกศพใส่โลง โดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อให้โลงศพว่างจากสิ่งที่เป็นเสนียดจัญไร ผีสากรรุธเทวดาทั้งหลายที่สิงสถิตอยู่กับไม้ที่เอามาทำโลงถือว่าเป็นโลงที่มีวิญญาณเป็นเจ้าของแล้ว (Pinthong, 1952)

2.2 ขั้นตอนในวันตั้งศพบำเพ็ญกุศล ชาวอีสานนิยมตั้งศพไว้ที่บ้าน เนื่องจากความรู้สึกรักและผูกพันกับผู้ตาย การนำศพไปตั้งบำเพ็ญกุศลที่วัดหรือรับนำไปฌาปนกิจจะเป็นการปลุกเสกไล่สิ่งไม่ดี แต่จุดประสงค์หลักคือเพื่อทำบุญอุทิศส่วนกุศลแก่ผู้ตายและให้โอกาสให้เจ้าภาพญาติมิตรแสดงความกตัญญูต่อเวทีความเคารพรักนับถือที่มีต่อผู้ตาย *การสวดพระอภิธรรม* : ถือคติว่าเป็นการทดแทนบุญคุณของผู้มีพระคุณตามตัวอย่างกรณีที่พระพุทธเจ้าเสด็จไปแสดงพระอภิธรรมโปรดพระมารดาซึ่งไปเกิดเป็นเทพบุตรบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ (Pinthong, 1952) *การงันเฮือนดี* ตามประเพณีโบราณอีสาน ถ้ามีการตายในบ้านหลังใด ถือว่าบ้านหลังนั้นมีความสุขเสียมาก จำเป็นต้องมีการไปร่วมกันให้กำลังใจ ด้วยการอ่านหนังสือผูกเรื่องนิทานต่าง ๆ บ้าง การละเล่นเสื่อกินหมูบ้าง การละเล่นสนุกอื่น ๆ บ้าง

2.3 ขั้นตอนในวันฌาปนกิจศพ (วันเผา) *บวชน้ำไฟหรือบวชงู* นิมนต์พระสงฆ์มาบวชให้ลูกหลานผู้ตายเพื่อจะทำพิธีงูศพ ขายให้บวชเป็นสามเณรถือศีล 10 ข้อ ชายที่ไม่บวชสามเณรและหญิงให้บวชเป็นชีพรามณ์ถือศีล 8 ข้อ *การส่งสการศพ* ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (Royal Institute, 2013) อธิบายว่า พิธีกรรมเกี่ยวกับการปลงศพ ส่งสการก็ว่า เช่น รุดเร่งส่งสการ พระอริยานุวัตร เขมจารี (Phra Ariyanuvatra Khemacari, 1983) ได้ให้ความเห็นว่า การส่งสการศพ คือการส่งสการศพนั่นเอง แต่ชาวไทยเรียกสั้นจึงกลายเป็น ส่งสการศพ ได้แก่ การนำเครื่องสักการะคือ ดอกไม้ ธูปเทียน ไปสักการะเคารพศพหรือขอขมา *การงูศพ* โดยใช้ด้ายโยงไหมจำนวนหลายทบขนาดใหญ่เป็นเชือกงูถือว่าเป็นเกียรติแก่ผู้ตายและ

เจ้าภาพ ระหว่างเดินทางมีการหว่านข้าวตอกหน้าการจุสศ ถือว่า หว่านข้าวตอกให้ผีลงมาเก็บกิน จะไม่ทำให้ผู้หามาหนัก นิยมบวชลูกหลานจุด้วย โดยชาวบ้านเข้าใจว่าได้บุญ ผู้ตายจะได้ไปสวรรค์ด้วย เพราะเท่ากับได้เกาะชายผ้าเหลืองเข้าป่าช้า (Boonjerm, 2011 and Pinthong, 1952) *การหาที่ปลงศพ* ที่ปลงศพหรือที่เผาศพปัจจุบันมี 3 ประเภท คือ กองฟอน เมรุชั่วคราวหรือเมรุลอย และเมรุถาวร การเผาศพตามแบบดั้งเดิม มีผู้นำพิธีเสี่ยงทายหาที่ตั้งกองฟอนโดยการโยนไข่ไก่ดิบไปข้างหน้า ไข่แตกตรงไหนจะตั้งกองฟอนเผตรงนั้น ส่วนเมรุถาวร ไม่มีการเสี่ยงทายด้วยการโยนไข่ดิบ *การเวียนสามรอบ* ต้องการสื่อความหมายว่า การเวียนนี้ชาวบ้านถือว่าเป็นการเดินทาง ตรวจตราเรือนอยู่ของตน ทุกชีวิตจะตกอยู่ในห้วงวิญญะ วน 3 รอบ คือ คือ กิเลส กรรม วิบาก ก่อนจะยกศพขึ้นตั้งกองฟอนจะกระแทกกองฟอน 3 ครั้ง เป็นสัญญาณเตือนผู้ตายว่านี่เป็นบ้านที่ตั้งอยู่แห่งใหม่ สื่อถึงอนิจจัง ทุกขัง และอนัตตา การกระแทกสามครั้งนี้ ชาวบ้านเชื่อกันว่าเป็นสัญญาณเตือนผู้ตายว่า ตรงนี้เป็นของของเขา เขาต้องอยู่ตรงนี้ *การล้างหน้าศพ* ก่อนเผานิยมเอาน้ำมะพร้าวล้างหน้าศพ เพราะเป็นน้ำสะอาดบริสุทธิ์ที่สุดจะทำให้สวयงามบริสุทธิ์ไปจนถึงชาติหน้า *การโยนผ้าข้ามโลง* กลับไปกลับมา 3 ครั้ง โดยให้ตกดิน 2 ครั้ง ครั้งที่สามจึงรับเอาไว้แล้วนำเอาไปถวายพระ เพื่อทำให้ผีตายลายหลงทางกลับบ้าน ผ้านี้เดิมคือ ผ้าใช้ดอย ศพตอนยังไม่มีโลงใส่ แล้วก็เอาวางปิดศพไว้บนโลงศพ พอหามศพถึงป่าช้า ก็จะรื้อออกนำผ้ามาโยนข้ามโลงศพ 3 ที่ (Boonjerm, 2011) *การทำไม้ข้ามเหว* คือการใช้ไม้ขนาดใหญ่และหนักพอสมควร 2 ท่อนมาวางทับโลงศพไว้ทั้งซ้ายและขวา เพื่อกันมิให้โลงศพตกลงไปข้างใดข้างหนึ่งเมื่อไฟไหม้พื้นจะยุบลง และเชื่อว่าผีจะออกมาอาละวาดไม่ได้เพราะกลัวไม้ข้ามเหว

2.5 การทอดผ้าบังสุกุล พิธีกรรมทางศาสนาเริ่มด้วยการไหว้ พระสมณาทนศีล แสดงพระธรรมเทศนา สวดมาติกาบังสุกุล ถวายปัจจัยไทยธรรม แล้วจึงทอดผ้าบังสุกุล (Muntathorn, 2000) กุศโลบายนี้ก็คือเป็นการป้องกันคนหนีก่อนงานเสร็จ เพราะผู้ใหญ่ยังอยู่คนอื่นก็ต้องอยู่ (Boonjerm, 2011) *การฃาปนกิจศพ* ผู้มาร่วมงานหรือมาส่งสการทุกคนลุกขึ้นทยอยกันขึ้นวางพินหรือเชื้อไฟที่ติดไม้ติดมือมาจากบ้านหรือระหว่างทางเป็นเชื้อเพลิงเผาศพ ปัจจุบันใช้ดอกไม้จันทร์ นัยหนึ่งเพื่อขอขมาศพที่ต้องจุดไฟเผาร่างกายคนตาย อีกกรณีหนึ่งพบในสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย คาถาธรรมบท กรณีที่พระมหากาลพิจารณาศพกุลธิดาคนหนึ่งซึ่งเสียชีวิตในเวลาเย็น สภาพศพยังไม่เหี่ยวแห้งชุปซิด พวกญาติหามศพนางไปสู่ป่าช้าในเวลาเย็น พร้อมด้วยเครื่องเผาต่าง ๆ เช่น ฟืนและน้ำมัน จ้างหญิงเฝ้าป่าช้าให้จัดการเผาศพให้ หญิงเฝ้าป่าช้าเปลื้องผ้าห่มศพของนางกุลธิดานั้นออกแล้วเห็นสภาพศพที่พึงตายใหม่ ๆ ยังประณีตมีสีดังทองคำ จึงได้นิมนต์พระมหากาลเถระมาพิจารณาโดยเลิกผ้าห่มออกแล้วให้ท่านพิจารณาตั้งแต่ฝ่าเท้าถึงปลายผมแล้ว ถัดมาก็นิมนต์ท่านมาพิจารณาตอนที่ศพกำลังถูกเปลวไฟเผา เมื่อพระมหากาลเถระมาพิจารณาก็พบสีแห่งสรีระที่ดังแมโคด่าง เห็นทั้งสองงอหงิกห้อยลง มือทั้งสองกำเข้า หน้าหน้าผากได้ลอกออก (Thai Tipitaka, 25/7/26; The MBU Textbook Committee, 2010) ที่น่าสนใจคือ พระมหากาลเถระได้กล่าวคาถาบท “สังขารทั้งหลายไม่เที่ยงหนอ มีความเกิดขึ้นและความเสื่อมไปเป็นธรรมดา เกิดขึ้นแล้วย่อมดับไป ความสงบแห่งสังขารเหล่านั้นเป็นความสุข (Thai Tipitakas, 10/221/168) ซึ่งความบาลีเดิมคือบทสวด “อนิจจา วต สังขารา ฯลฯ” ที่คุ้นเคยในสังคมไทยนั่นเอง ที่มาของผ้าบังสุกุล

2.6 พิธีกรรมหลังฌาปนกิจศพ: การเก็บกระดูก ในยุคโบราณอีสานจะมีการ “ตั้งมณฑล” หรือ เจริญพระพุทธมนต์ 3 คืนต่อกันเริ่มจากคืนวันที่เผาศพ พอครบสามคืน เช้าวันถัดมาจึงจะเก็บกระดูกแต่เช้าตรู่ และทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ผู้ตาย *ประเพณีทำบุญแจกข้าว* เป็นการทำบุญอุทิศถึงผู้ตาย มีกำหนด 2 วัน วันแรกเป็นการทำบุญเลี้ยงแขก และถวายภัตตาหารเช้าและเพลแด่พระสงฆ์ มีเทศน์อาานิสงส์ และเจริญพระพุทธมนต์ วันที่สองนำภัตตาหาร และไทยธรรมไปถวายพระที่วัดและทำพิธีบรรจุอัฐิธาตุเป็นอันเสร็จพิธี

3. พุทธปรัชญาจากงานศพในชุมชนชนบทอีสาน

จากผลการวิจัยที่กล่าวไว้ในข้อ 2. จะพบว่า ที่ไปที่มาของพิธีกรรมงานศพในชุมชนอีสานชนบท ส่วนหนึ่งเกิดจากความเชื่อท้องถิ่นที่ต่อมาพยายามเชื่อมโยงเข้าสู่หลักธรรมของพระพุทธศาสนา ทำให้พบหลักพุทธปรัชญาจากงานศพในชุมชนชนบทอีสานโดยสรุปเป็น 5 ประเด็น ดังนี้

3.1 พุทธปรัชญาเรื่องบ่วงกรรมและสังสารวัฏ

แนวคิดเรื่องกฎแห่งกรรม หมายถึง กฎแห่งการกระทำที่ประกอบด้วยเจตนาของมนุษย์ สัตว์โลกทั้งปวงล้วนเป็นไปตามผลของการกระทำของตนข้ามภพข้ามชาติ เพราะสัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม หมู่สัตว์เป็นไปตามกรรม สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นเครื่องผูกพัน เปรียบเหมือนรถที่แล่นไปมีหมุดเป็นเครื่องตรึงไว้ ฉะนั้น (Thai Tipitaka, 25/660/654) แนวคิดนี้ปรากฏอยู่ในพิธีกรรมหลายขั้นตอน เริ่มต้นจากการอาบน้ำหรือรดน้ำให้ศพหลังเสียชีวิต โดยใช้น้ำพุทธมนต์หรือน้ำหอม อาบศพเพื่อล้างบาปกรรมที่ทำมาแล้ว (Boonjerm, 2011) แม้ตามหลักพุทธปรัชญาจริง ๆ บาปกรรมนั้นไม่สามารถชำระล้างได้ด้วยน้ำและสิ่งอื่นใดก็ไม่สามารถล้างกรรมได้ เพราะความบริสุทธิ์ ไม่บริสุทธิ์ ไม่มีใครสามารถชำระล้างแทนได้ (Thai Tipitakas, 25/165/84) นอกจากนี้ พิธีกรรมการเวียนช้ายรอบสถานที่เผาศพสามารถสะท้อนพุทธปรัชญาที่สำคัญคือ ทุกชีวิตจะตกอยู่ในห้วงวัฏฏะ ซึ่งมีความหมายว่า “วน” คือ กิเลสวัฏฏะ วัฏวนของกิเลส กัมมวัฏฏะ วัฏวนของกรรม และวิปากวัฏฏะ วัฏวนของผลกรรม (Buddhaghosa, 2011 and Boonjerm, 2011) และคาถาบริกรรมระหว่างเวียนรอบที่ว่า “ปาโปปิ ปสสตี ภทรียาว ปาปิ น ปจจติ ยทา จ ปจจติ ปาปิ อป ปาโป ปาปา นิ จ” ก็มีความหมายสื่อไปในแง่ของกฎแห่งกรรม คือ トラบที่บาปกรรมยังไม่ให้ผล คนบาปก็จะยังไม่รับรู้ว่ามีบาปจริง ซึ่งปริชา พินทอง (Pinthong, 1952) ให้ทัศนะว่า การเวียนช้ายเปรียบเสมือนการแม่น้ำคือสังสารวัฏที่ไหลหมุนเวียนอยู่ไม่ขาดระยะ กิเลสเกิดแล้วก็สร้างกรรม และรับผลกรรมอยู่เรื่อยไปไม่ขาดสิ้น ซึ่งสะท้อนพุทธปรัชญาจากพระไตรปิฎกที่ว่า ตลอดเวลาที่บาปยังไม่ให้ผล คนพาลย่อมสำคัญบาป(ว่าหวานชื่น)ดุจน้ำผึ้ง แต่เมื่อใดบาปให้ผล เมื่อนั้นคนพาลย่อมประสบทุกข์ (Thai Tipitakas, 25/69/48)

การมัดศพด้วยด้าย 3 เปราะ ที่ คอ มือ และเท้า ก็สะท้อนบ่วงกรรมที่ผูกให้มนุษย์มีพันธนาการต่อกันไม่หมดสิ้น กล่าวคือ ด้ายเปราะที่คอ หมายถึง “ปุตโต คีเว” คือ เชือกคือลูกมัดที่คอ ธนํ ปาเท เชือกคือสมบัติมัดที่เท้า ภริยา หตฺเถ เชือกคือเมียมัดที่มือ (Pinthong, 1952) ภาษิตอีสานกล่าวไว้ว่า “ฮักลูกคือเชือกผูกคอ (รักลูก เหมือนเชือกผูกคอ), ตัณหาฮักเมียฮักผัว คือปอผูกศอก (รักผัวรักเมีย เหมือนเส้นปอผูกศอก), ตัณหาฮักข้าวของ คือปลอกสุบดิน (รักหวงแหนข้าวของ เหมือนมีปลอกสวมเท้าไว้) (Boonjerm, 2011) สะท้อนให้เห็นว่า ตามกฎแห่งกรรม มนุษย์ทุกคนในโลกอาจจะเคยเป็นพี่น้องหรือบิดามารดา บุตรธิดาของกันและกัน จึงได้เกิดมาพบเจอกันในภพในชาติต่อ ๆ มา เป็นต้น ในพระไตรปิฎกระบุว่า ทุกคนต่างก็เคย

เป็นมารดา บิดา พี่น้อง บุตรธิดาของกันมาแล้วไม่ชาติใดก็ชาติหนึ่งในวัฏสงสาร จึงไม่ควรโกรธเกลียด อาฆาต มาดร้าย กตขี้นเมฆ ใส่ร้ายป้ายสีกัน (Thai Tipitakas, 16/137-142/113-129) นอกจากนี้ พิธีกรรมขั้นตอน “บันไดสามขั้น” ยังสะท้อนกิเลสตัวการสำคัญที่ผูกพันมนุษย์ติดอยู่ในบ่วงแห่งกรรมด้วย คำว่า บันไดสามขั้น หมายถึง บันไดก้านกล้วย 3 ขั้นที่ชาวบ้านทำและตั้งไว้ข้างโรงศพโดยถือคติว่าให้ผู้ตายขึ้นลงโรงศพง่ายและ บางความเชื่อถือว่าจะได้ใช้ขึ้นไปไหว้พระธาตุเกศแก้วจุฬามณี บันไดสามขั้นนี้สะท้อนมุมมองทางพุทธปรัชญา คือ มุ่งสอนให้คนที่ยังมีชีวิตอยู่เพียรพยายามข้ามจากต้นหา 3 ให้ได้ ได้แก่ กามตัณหา ความอยากได้ใคร่มี ภวตัณหา ความอยากมีอยากเป็น และวิภวตัณหา ความไม่อยากมีไม่อยากเป็น (Thai Tipitakas, 22/377/494) แม้คาถาปริกรรมตอนพาดบันไดที่นักปราชญ์พื้นบ้านระบุไว้ว่า “สัจจ มาริสา อิมิ นาวิ สิตตา เต ลหุเมสสุติ เณตวา รากณจ โทสณจ ตโต นิพพานเมหิสิ” ก็ยังมุ่งสอนให้มนุษย์พยายามละกิเลสสามตัวร้าย คือ รากะ โทสะ โมหะให้ได้และบรรลุพระนิพพานในที่สุด (Boonjerm, 2011) ทั้งนี้เมื่อเปรียบเทียบกับความที่ ปรากฏในพระไตรปิฎก พบว่า เป็นพระคาถาที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนภิกษุกลุ่มหนึ่ง ความบาลีแตกต่างกันเพียง จุดเดียว ดังนี้ สัจจ ภิกขุ อิมิ นาวิ สิตตา เต ลหุเมสสุติ เณตวา รากณจ โทสณจ ตโต นิพพานเมหิสิ (Thai Tipitakas, 25/377/494) แปลความว่า ภิกษุ เธอจงวิตเรื่อ3นี้เรื่อที่เธอวิตแล้วจักถึงเร็ว เธอตัดรากะ โทสะได้ แล้วต่อจากนั้น ก็จักบรรลุนิพพาน (Thai Tipitakas, 25/369/148)

ในงานศพชาวอีสานดั้งเดิมมีการนำฟากหรือริ้วไม้ไผ่ 7 ริ้วรองตรงพื้นของโรงศพจุดมุ่งหมาย คือเพื่อรองรับศพ กระนั้นก็มีการตีความไปในแง่พุทธปรัชญา โดยเปรียบริ้วไม้ 7 ริ้วเสมือนวิสุทธิ 7 ประการอัน จะนำสัตว์ให้ข้ามพ้นวัฏฏะทั้ง 3 ข้างต้น วิสุทธิ ดังกล่าว หมายถึง ความบริสุทธิ์ที่สูงขึ้นไปเป็นขั้น ๆ ธรรมที่ ขำระสัตว์ให้บริสุทธิ์จนบรรลุจุดมุ่งหมายสูงสุด คือ นิพพาน มี 7 ประการ คือ สลวิสุทธิ รักษาศีลให้บริสุทธิ์, จิตตวิสุทธิ การฝึกอบรมจิตใจจนมั่นคงเป็นสมาธิ ทิฏฐิวิสุทธิ การปรับทัศนะความเห็นให้ถูกต้องถูกต้องธรรม ไม่ หลงผิด, กังขาวิตรณวิสุทธิ การขจัดความเคลา ข้ามพ้นความมืดมนสงสัยทางปัญญาได้, มัคคามัคคญาณทัสสน วิสุทธิ การมองเห็นชัดเจนว่าอะไรคือสิ่งที่ถูกหรือผิด เข้าถึงเข้าใจกฎธรรมชาติคือความเกิดและเสื่อมของ สังขาร, ปฏิปทาญาณทัสสนวิสุทธิ คือ การประกอบความเพียรในวิปัสสนาญาณ 9 และสุดท้าย คือ ญาณทัสสน วิสุทธิ ความแจ่มแจ้งหมดจดในญาณทัสสนะ คือ ความรู้ในอริยมรรค 4 เมื่อมรรคเกิดแล้วผลจิตแต่ละอย่างย่อม เกิดขึ้นในลำดับถัดไปจากมรรคญาณนั้น ความเป็นอริยบุคคลย่อมเกิดขึ้นโดยวิสุทธิข้อนี้ เป็นอันบรรลุผลที่ หมายสูงสุดแห่งวิสุทธิ หรือไตรสิกขา หรือการปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น (Somdet Phra Buddhaghosacharya (P. A. Payutto), 2016)

3.2 พุทธปรัชญาเรื่องอสุกกรรมฐาน

อสุกกรรมฐานคือการพิจารณาให้เห็นสิ่งที่เห็นกันว่างามนั้น ไม่ได้งาม เช่นการดูซากศพใน ป่าช้าจะมองเห็นสภาพความเป็นจริงของร่างกายที่เป็นไปตามธรรมชาติจะมาเป็นเครื่องทำให้สลดสังเวช ชุ่ม ความกำหนดให้เบาบางลง ทำให้พบความจริงของธรรมชาติ ซึ่งถือว่าเป็นความงามในทางธรรมะที่จะช่วยให้ เอาชนะกิเลสได้ (Buddhadasa Study Group, 1999) ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องพิธีกรรมงานศพโดยตรง คือ พิธี เเผศพ ซึ่งพิธีกรรมงานศพในชุมชนอีสานสะท้อนหลักอสุกกรรมฐานหลายขั้นตอน คือ การการสวดมาติกา บังสุกุล และการพิจารณาผ้าบังสุกุล ก่อนจะเผานิมิตต์พระสวดมาติกา เสร็จแล้วโยงด้ายจากโลงให้พระชัก

บังสุกุล เสร็จแล้วพระให้พร แล้วลงมือเผาต่อไป (Pinthong, 1952) การทอดผ้าบังสุกุลหน้าศพ เมื่อวางไม้ข่มเหงแล้ว สมัยใหม่จะเอาผ้าบังสุกุลไปวางทางหัวโลง 10 ชุด หรือ 20 ชุด แล้วแต่ฐานะเจ้าภาพจะเชิญผู้มีเกียรติไปทอดผ้าบังสุกุลและนิมนต์พระไปชักผ้าบังสุกุล ตามแต่เจ้าภาพจะเห็นสมควร โดยเริ่มตั้งแต่ผู้น้อยก่อนเรียงลำดับความสำคัญจนถึงผู้ใหญ่ที่สุดเป็นท่านสุดท้าย กุศโลบายนี้ก็คือเป็นการป้องกันคนหนีก่อนงานเสร็จ เพราะผู้ใหญ่ยังอยู่คนอื่นก็ต้องอยู่ คำภาวนาในการทอดผ้าบังสุกุลว่า “รูป ชีรติ มัจจัน นามโคตตํ น ชีรติ” แปลว่า ตัวคนนั้นตายแน่นอน แต่ชื่อเสียงทั้งดี และชั่วยังอยู่คู่โลก ถัดจากนั้น ก็นิมนต์พระสงฆ์และเชิญแขกวางดอกไม้จันทน์และวางเพลิงเพื่อเผาศพ ในขั้นตอนการวางดอกไม้จันทน์หรือวางเพลิงนี้ ให้บริกรรมคาถาว่า ออมปิ โข เม กาโย เอวภาวิ เอวธมโม เอว อนตฺโต แปลว่า แม้ร่างกายเราก็จะเป็นแบบนี้ หนีไม่พ้นอย่างแน่นอน ซึ่งสะท้อนถึงกฎธรรมชาติที่ชัดเจนตามหลักพระพุทธศาสนา คือ ไตรลักษณ์ นอกจากนี้ การชักข้าวสารหรือหว่านข้าวดอกแดกตามเส้นทาง ตามความเชื่อเดิม มุ่งให้คนตายหรือผีลงมากิน แต่โดยเนื้อแท้ของพิธีกรรมมุ่งสอนให้รู้ว่าคนตายก็เหมือนข้าวสารและข้าวดอกแดก เอามาทำพันธุ์อีกไม่ได้ ในการหว่านข้าวดอกแดกก็เปรียบเทียบกับให้เห็นว่า เมื่อธาตุ 4 ชั้น 5 แยกกัน ร่างกายก็แตกตายทำลายไป ดังคาถาบริกรรมที่ว่า “ภิชฺชติ ปุติสนฺเทโห มรณนฺตํ หิ ชีวติ” หมายความว่า “สุดท้ายร่างกายก็แตกดับ ทุกชีวิตจบลงด้วยความตาย” (Boonjerm, 2011) คนตาย คือ รูปกับนามหรือธาตุ 4 ชั้น 5 แยกจากกันเหมือนข้าวดอกแดก (Pinthong, 1952) สะท้อนให้เห็นพุทธปรัชญาที่ว่า รูปขันธ์ เป็นองค์ประกอบหนึ่งในขันธ์ 5 เป็นส่วนของร่างกาย เกิดขึ้นจากการเกาะ กุมของธาตุต่างๆ ได้แก่ ปรฐวิธาตุ อาโปธาตุ เตโชธาตุ และวาโยธาตุ รวมเรียกว่า มหาภูตรูป และมีอุปาทายรูปเป็นส่วนย่อย ซึ่งในส่วนของรูปขันธ์นี้จัดอยู่ในรูปธรรม อันตกอยู่ภายใต้กฎ ธรรมชาติ คือ ความเปลี่ยนแปลง เป็นทุกข์ ไม่ใช่ตัวไม่ใช่ตน รูปขันธ์จัดอยู่ในส่วนของสสาร เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา และเสื่อมสลายในที่สุด (Phramaha Paitoon Siridhammo (Chaikung), Phrakhrubhavanabodhikhun, Wongpornpavan, Leeka, and Buarabha, 2019)

3.3 พุทธปรัชญาเรื่องอภัยทาน

ตามหลักพุทธปรัชญา ความตายคือจุดสิ้นสุดของการมีชีวิต และพระพุทธศาสนาสอนให้ระลึกถึงความตายเพื่อบ่มเพาะความไม่ประมาทที่เรียกว่า มรณสติกรรมฐาน (Buddhaghosa, 2011) การสอนให้เอาจิตใกล้ชิดกับความตาย นอกจากเป็นการบ่มเพาะอัปมาทธรรมแล้ว ยังกระตุ้นเตือนให้จิตสามารถให้อภัยกันและกันก่อน โดยมีพิธีกรรมต่าง ๆ ในงานศพสะท้อนและกระตุ้นเตือนจิตใจมนุษย์ เริ่มจากการขอขมาศพหลังการเสียชีวิต ญาติ ๆ จะมารวมตัวกันใช้บันดอกไม้ขอขมาศพ (Boonjerm, 2011) การขอขมาหรือการสมาในภาคอีสานนั้น หมายถึง การขอโทษขออภัยในสิ่งที่เคยประมาทพลาดพลั้งต่อกัน แม้แต่ในการอาบน้ำหรือรดน้ำศพจะมีการบริกรรมคาถา “อิหํ มตกสรีรํ อุทกํ วีย สิญฺจิตตํ อโหสิกรรมํ” ซึ่งปรีชา พิณทอง (Pinthong, 1952) แปลความว่า กรรมที่เคยทำต่อผู้ตาย ขอให้เลิกแล้วกันไป (อโหสิกรรม) เหมือนน้ำที่รดลงแล้วไหลผ่านไปนี้ ถ้าเป็นบุคคลที่เคยพนับถือเสียชีวิตเช่นพ่อแม่ ลูกหลานก็จะทาทขมน้ำที่ใบหน้าและเท้าเพื่อแสดงความเคารพและขอขมาด้วย นอกจากนี้ ในการจัดรูปขมาศพเวลาไปเยี่ยมศพหรือไปร่วมงานศพ ก็มีคาถาบริกรรมว่า “กายกมมํ วจิกมมํ มโนกมมํ ตฺยหํ มยา กตํ สพฺพปาปํ วินสฺสตุ” ซึ่งหมายความว่า ขอให้กายกรรม วาจกรรม และมโนกรรมที่เคยพลาดพลั้งต่อกันจงหายไป (Boonjerm, 2011)

พิธีกรรมดังกล่าวสะท้อนถึงพุทธปรัชญาที่สำคัญมากคือ อภัยทานหรือการให้อภัย ทั้งนี้รวมทั้งขั้นตอนการส่งสะการศพ คือการใช้ดอกไม้ธูปเทียนไปร่วมเผาศพในขั้นตอนสุดท้าย ซึ่งแต่เดิมชาวอีสานจะช่วยกันนำฟืนไม้จากบ้านเรือนหรือเก็บตามป่าในระหว่างทางไปป่าช้าหรือสถานที่เผาศพเพื่อสมทบเชื้อเพลิงในการเผาศพ ปัจจุบันเปลี่ยนมาเป็นดอกไม้จันทน์หรืออื่น ๆ ตามความเหมาะสมแทน ทั้งนี้ก็เพื่อส่งสะการหรือสักการะผู้ตายในอีกนัยหนึ่งด้วย (Boonjerm, 2011 and Pinthong, 1952) พิธีกรรมนี้ สะท้อนพุทธปรัชญาคือ อภัยทานหรือการให้อภัยแก่คนหรือสัตว์ (Thai Tipitakas, 9/3/618) การปล่อยวางความโกรธอาฆาตจากจิตใจ หวังไม่ให้มีภัยและการให้ความปลอดภัยแก่ตนเองและผู้อื่น ไม่ถือโทษโกรธเคืองเกี่ยวกับการล่วงเกินของผู้อื่น ไม่ผูกเวรกรรมใด ๆ เป็นการให้ทานที่ไม่ต้องลงทุนมาก ทำได้ง่ายสำหรับคนจิตใจดี แต่จะทำได้ยาก ถ้าคนนั้นยังมีกิเลสมากอยู่ ในมงคลที่ปณิธิบายความอภัยทานว่ามุ่งถึงเจตนาในการกระทำ มากกว่าเป็นการกระทำทางกายวาจาทั่วไป ทำได้กับมนุษย์ด้วยกัน เช่น การให้อภัยโทษ การไม่ถือสาหาความ การไม่โกรธตอบบุคคลผู้โกรธหรือประทุษร้ายตอบบุคคลผู้ประทุษร้ายตนเอง (Phra Sirimañkhalacarya, 1524 and Soni, 1987) ทั้งนี้ เพราะความตายคือจุดสุดท้ายที่เท่าเทียมของมนุษย์ทุกคน ตอนยังมีชีวิตจึงไม่จำเป็นต้องถือโทษโกรธเคืองทำลายกัน

3.4 พุทธปรัชญาเรื่องกฎไตรลักษณ์

“ความไม่แน่นอน” ถือว่าเป็นแก่นของพุทธปรัชญาข้อหนึ่งที่ปรากฏอย่างชัดเจนในงานศพ ถ้าพิจารณาจากความสูญเสียทุกประเภท พิธีกรรมที่เกี่ยวกับการสูญเสียชีวิตของมนุษย์หรืองานศพ ก็ปรากฏแก่นพุทธปรัชญาข้อนี้อยู่ในหลายพิธีกรรม เช่น การแต่งตัวให้ศพใส่เสื้อผ้ากลับด้านคือทำตรงข้ามกับตอนยังมีชีวิตอยู่ สะท้อนให้เห็นความไม่เที่ยงแท้แน่นอนของสังขาร ตายกับเป็นไม่เหมือนกัน (Boonjerm, 2011) การหวิมศพให้หวีไปด้านหน้าข้างหนึ่ง หวีไปด้านหลังข้างหนึ่ง เป็นการสะท้อนพุทธปรัชญาว่า หวีมาข้างหน้าหมายถึง การเกิดมา หวีไปข้างหลัง หมายถึง การล่วงลับดับตาย และเวลาหวีไปข้างหน้าให้บริกรรมว่า “อนิจจา วต สงขารา อุปปาทวยธมฺมิโน” หมายความว่า สังขารไม่เที่ยงเกิดแล้วเสื่อมไปเป็นธรรมดา และเวลาหวีไปข้างหลังให้บริกรรมว่า “อุปฺปชฺชิตฺวา นิรุชฌนตี” หมายความว่า เกิดขึ้นแล้วดับสลายไป (Boonjerm, 2011) แม้การเอาค่าหมากหรือเงินใส่ปากศพตามคตินิยมเดิม ก็สะท้อนหลักพุทธปรัชญาที่ว่า สุดท้ายเมื่อตายก็ไม่สามารถเคี้ยวได้ เงินก็เอาไปด้วยไม่ได้ (Boonjerm, 2011)

การโยนห่อผ้าข้ามโลง 3 ครั้ง โดยสองครั้งแรกปล่อยให้ตกพื้นแล้วหยิบขึ้นมาโยนใหม่ ครั้งที่จึงรับและนำไปถวายพระ เป็นการสะท้อนให้เห็นว่า สมบัติที่อยู่ในห่อผ้านั้น ไม่ใช่ของผู้ตายอีกต่อไปเป็นเพียงสมบัติผิดกันชม ไม่จำเป็นต้องยึดติดสะสม ทั้งนี้รวมทั้งลูกหลานญาติมิตรและร่างกายก็เป็นของที่ไม่ควรยึดติด ดังความในคาถาที่ใช้บริกรรมว่า “ปุตุตา มตฺถิ ธนฺมตฺถิ, ฌาปิตฺมปิ, น เต สริริ, ภูโต ปุตุตา ภูโต ธนํ” แปลว่า อย่ามัวเพ้อรำพันถึงลูกหลานทรัพย์สิน แม้ร่างกายก็ยังถูกเผา ไม่ใช่ของเราอีกต่อไป” นอกจากนี้ในการ “ดอยศพ” หรือการวางศพโดยใช้ผ้ากั้นไว้เพื่อรอบรรจุลงโลง มีคาถาบริกรรมว่า “อุทฺโท อเปตวิญญฺยาณํ อโย กาโย นิรตถํ กลิงฺครํ” แปลว่า “ร่างกายนี้ปราศจากวิญญาณแล้ว ก็ทิ้งอยู่เหมือนท่อนไม้ไร้ประโยชน์” และการหันหัวศพไปทางทิศตะวันตก เป็นการเปรียบเทียบว่า คนตายก็เหมือนพระอาทิตย์ตก ไม่มีทางขึ้นมาทางเดิมได้ แต่จะขึ้นทางทิศตะวันออกใหม่ในวันใหม่ ชีวิตมนุษย์ก็ไม่แตกต่างย่อมจะต้องเกิดในภพใหม่ ในร่างใหม่ แม้ขณะยกศพลง

โลงให้บริการคาถาว่า “อจิร วตย กาโย ปฐวี อธิเสสสติ” หมายความว่า อีกไม่นานร่างกายนี้ก็จะถูกถมทับโดยแผ่นดิน” (Boonjerm, 2011)

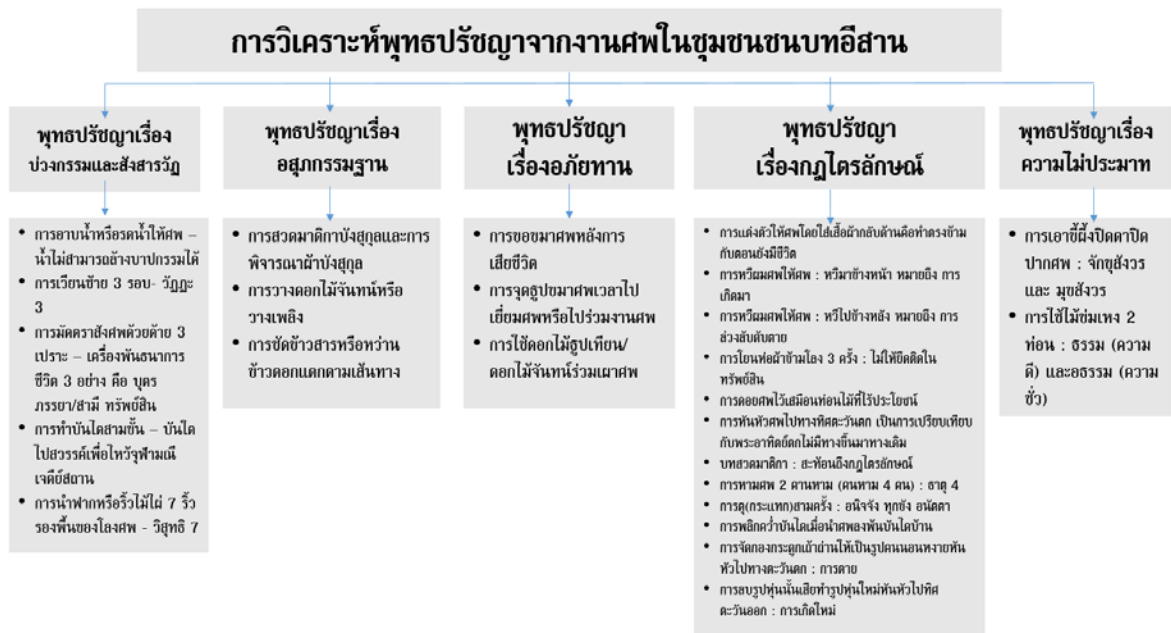
หลักการนี้ สะท้อนถึงแนวคิดไตรลักษณ์และสอนไม่ให้ประมาทในการดำเนินชีวิต บทสวดมตिका ในงานศพเองก็สะท้อนถึงกฎไตรลักษณ์ที่ชัดเจน และแท้จริงแล้วเป็นการแสดงธรรมให้ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่นั่นเอง (Boonjerm, 2011 and Pinthong, 2011) โดยที่มาของการสวดมติกานี้ น่าจะมาเหตุการณ์การพิจารณาซากศพของพระมหากาลเถระซึ่งได้พิจารณาซากศพของหญิงสาวคนหนึ่งตั้งแต่ตายใหม่ ๆ จนกระทั่งถูกเปลวไฟกระทบผิวพรรณสรีระจนเปลี่ยนเป็นสีแดงมอดดำ มือเท้าหงิกงอ หน้หน้าผากเริ่มลอกไหม้ และพิจารณาสังขารพร้อมกล่าวคาถาที่คุ้นเคยกันในงานศพว่า อนิจจา วต สงขารา ฯลฯ” (The MBU Textbook Committee, 2010; Thai Tipitakas, 15/11/11) และเป็นการกระตุ้นเตือนให้มนุษย์ระลึกว่า ความตายคือสิ่งที่แน่นอนที่สุด ดังปรากฏในพิธีกรรมการหามศพ ซึ่งยุโคโบราณนิยมเอาไม้ไผ่ใหญ่ทำเป็น 2 คานหาม รวมคนหาม 4 คน และให้บริการคาถาว่า “สพเพ สตตา มรณติ จ มริสุ จ มริสสเร, ตเถวาหิ มริสสามิ, นตถิ เม เอตถ สสโย” (Boonjerm, 2011) ซึ่งมีความหมายว่า สรรพสัตว์ต้องตายอย่างไม่ต้องสงสัย ในการปลงศพแต่โบราณจะโยนไข่เสี่ยงทายหาที่เผาศพ พร้อมบริการคาถาว่า อุปปชชิตวา นิรุชฌนติ แปลว่า เกิดแล้วก็ย่อมดับ แม้แต่การตุ(กระเทก)สามครั้ง ในเชิงพุทธปรัชญา เป็นการสอนคนเป็นว่า คำว่า ตาย มาจาก “ติ” ซึ่งแปลว่า 3 หมายถึง อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา การพลัดคว่ำบันไดเมื่อนำศพลงพื้นบันไดบ้าน เอาเรียวนามผูกบันไดไว้เจ็ดวัน แล้วเอากิ่งไม้ สดสองกิ่งมาผูกปลายติดกัน ตัดไว้ที่ประตูเรือน พอยกศพออกไปแล้วถอนกิ่งไม้นั้นออก ความเชื่อโบราณต้องการให้ผีหลงทางขึ้น เพราะบันไดบ้านไม่ใช่ของเดิม แต่ก็สะท้อนพุทธปรัชญาประการหนึ่งคือการเกิดแล้วก็ดับ สอนคนเป็นไม่ให้ยึดมั่นถือมั่นในสิ่งต่าง ๆ ในการเก็บกระดูก จะมีการจัดกองกระดูกเก้าถ่านให้เป็นรูปคนนอนหงาย หันหัวไปทางทิศตะวันตกแล้วนิมนต์พระมาบังสุกุล พอเสร็จแล้วลบรูปหุ่นนั้นเสียทำรูปหุ่นใหม่หันหัวไปทิศตะวันออก สมมุติว่าเกิดใหม่ เอากระดูกใส่ในหม้อวางไว้ตรงกลางรูปหุ่นแล้วนิมนต์พระสงฆ์บังสุกุลเป็น แล้วฝังเก้าถ่านที่เหลือ ส่วนกระดูกจะนำไปบรรจุที่วัดหรือสร้างธาตุบรรจุไว้รอการทำบุญอุทิศส่วนกุศลหรือบุญแจกข้าวครั้งใหญ่ (Pinthong, 1952)

3.5 พุทธปรัชญาเรื่องความไม่ประมาท

นอกจากนี้ พิธีกรรมการเอาขี้ผึ้งปิดตาปิดปากศพเพื่อปกปิดความน่ากลัวของศพ เช่น ตาค้าง (ตาไม่หลับ) ยิงฟัน ในเชิงพุทธปรัชญา เป็นการสอนให้มนุษย์สำรวมตาสำรวมปาก มีสังวรธรรมระมัดระวังไม่ประมาทในการพูดการเจรจา หรือแม้แต่การดูการเห็นสิ่งต่าง ๆ ดังคาถาบริการว่า “จกขุณา สวโร สาธุ, สาธุ มุเชน สวโร” แปลว่า สำรวมตา สำรวมปากได้ นั้นแหละดี (Boonjerm, 2011) โดยภาพรวม ถือว่าเป็นการสอนคนให้สำรวมระวังอายตนะทั้ง 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ (Pinthong, 1952) ยิ่งไปกว่า การใช้ไม้ข่มเหงวางทาบโลงศพยังสอนให้ข่มและระมัดระวังจิตใจตน การเอาท่อนไม้ขนาดใหญ่และหนัก 2 ท่อนมาวางทาบโลงเพื่อป้องกันไม่ให้โลงตกลงไปข้างใดข้างหนึ่ง ในเชิงพุทธปรัชญาเป็นการสอนว่า ในโลกนี้มีการต่อสู้กันอยู่สองอย่าง คือ ธรรม (ความดี) และอธรรม (ความชั่ว) ฝ่ายที่อ่อนแอจะถูกข่มเหงและโดนครอบงำได้ง่าย มนุษย์จึงควรจะให้ธรรมเข้มแข็งกว่าอธรรม (Boonjerm, 2011) คือสำรวมระวังจิตใจอย่าให้ฝ่ายอธรรมครอบงำง่าย ๆ จะเห็นได้ว่า พิธีกรรมนี้สอนให้มีสังวรปธาน คือ การเพียรระวังหรือเพียรปิดกั้น คือ เพียรระวังยับยั้งบาป

อกุศลธรรมคือสิ่งที่ไม่ดีไม่งามที่ยังไม่เกิด มิให้เกิดขึ้น (Somdet Phra Buddhaghosacharya (P. A. Payutto), 2016) พร้อมกันนั้นก็เพิ่มพูนอุปมาพหุธรรมให้ดำเนินชีวิตโดยไม่ประมาท เพราะธรรมชาติของจิตมนุษย์มักดิ้นรน กวัดแกว่ง ระมัดระวังยาก ต้านทานยากเหมือนปลาที่พรวนเบ็ดยกขึ้นจากน้ำโยนไปบนบก มักจะดิ้นรนอยู่อย่างนั้น (Thai Tipitakas, 25/33-34/35)

องค์ความรู้ใหม่

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้น มีประเด็นการวิจัยที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้หลายประเด็น ซึ่งในที่นี้ผู้วิจัยจะอภิปรายผลในเฉพาะวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ซึ่งจากผลการวิจัยที่พบว่า การมัดศพด้วยด้าย 3 เพราะที่ คอ มือ และเท้า ก็สะท้อนบ่วงกรรมที่ผูกให้มนุษย์มีพันธนาการต่อกันโดยเฉพาะในครอบครัว หรือแม้แต่ “บันไดสามขั้น” ก็สะท้อนถึงพุทธปรัชญาที่มุ่งให้คนข้ามต้นหา 3 (กามตัณหา ภวตัณหา และวิภวตัณหา) รวมทั้งราคะ โทสะ โมหะ ด้วย ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของพระครูศรีรัตนกร (Phrakrusirattanakorn, 2019) ที่ระบุว่า การมัดตราสังข์สามเพราะ มัดที่คอ หมายถึง บ่วงรักลูก มัดที่มือ หมายถึง บ่วงรักสามี - ภรรยา มัดตรงข้อเท้า หมายถึง บ่วงรักทรัพย์สมบัติ ติดอยู่สามบ่วงนี้ไปนิพพาน ไม่ได้ต้องเวียนว่ายอยู่ในสังสารวัฏไม่มีจบสิ้น และการเวียนช้าย 3 รอบ หมายถึง การเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในภพทั้งสามอันมี กามภพ รูปภพ อรูปภพ ด้วยอำนาจกิเลส ตัณหาอุปาทาน ก็จะเป็นทุกข์ไม่จบสิ้น ฉะนั้นต้องทวนกระแสกิเลส เป็นการสอนธรรมชั้นสูง จึงได้พาศพเวียนช้าย ตลอดจนถึงการใช้น้ำมันมะพร้าวล้างหน้าศพ เพื่อ

ชี้ให้เห็นว่า น้ำมะพร้าวเป็นน้ำสะอาด บริสุทธิ์ ผู้เข้าสู่มรรคผล นิพพาน ต้องชำระจิตให้สะอาดด้วยน้ำทิพย์จากพระธรรม

จะเห็นได้ว่า ในทุกขั้นตอนของพิธีกรรมล้วนแล้วแต่เป็นการสอนธรรมให้คนเป็น เช่น การสวดมาติกา บังสุกุล และการพิจารณาผ้าบังสุกุล ก่อนจะเผาณิมนต์พระสวดมาติกา เสร็จแล้วโยงด้ายจากโลงให้พระชักบังสุกุล โดยที่มาของการสวดมาติกา นี้ น่าจะมาเหตุการณ์การพิจารณาซากศพของพระมหากาลเถระซึ่งได้พิจารณาซากศพของหญิงสาวคนหนึ่งตั้งแต่ตายใหม่ ๆ จนกระทั่งถูกเปลวไฟกระทบผิวพรรณสรีระจนเปลี่ยนเป็นสีดำแดง เมื่อเท้าหงิกงอ หน้หน้าผากเริ่มลอกไหม้ และพิจารณาสังขารพร้อมกล่าวคาถาที่คุ้นเคยกันในงานศพว่า อนิจจา วต สงขารา ฯลฯ” แนวคิดนี้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของสุนทร สุทรัพย์ทวีผล (Sukhsaptaweephon, 2019) ที่ระบุว่า พระพุทธเจ้าได้อาศัยศพที่ถูกทิ้งนั้นมาเป็นอุบายในการสอนธรรมแก่พุทธบริษัท เช่น ศพของนางสิริมา เป็นต้น รูปแบบการจัดงานศพในคัมภีร์พระพุทธศาสนาจึงเรียบง่ายและเป็นอุบายสำหรับสอนธรรมได้อีกด้วย มีการใช้ศพเป็นสื่อธรรมะ ทดสอบจิตใจและความก้าวหน้าในการปฏิบัติธรรม ส่วนการจัดการกับศพใช้วิธีการเผา (Panyapa, Kunbunya, Butjayanon, and Phakphian, 2019) จากแนวคิดนี้ รัตน์ะ ปัญญาภา (Panyapa, 2017) ได้เสนอทางออกที่เหมาะสมไว้ว่า จุดมุ่งหมายหลักของการพิจารณาผ้าบังสุกุลนั้น คือ การให้โอกาสพระสงฆ์มาพิจารณาอสุภกรรมฐานจากศพและในขณะเดียวกันก็ได้ นำเอาผ้าห่อศพหรือเศษผ้าต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับศพ ไปซักล้าง ย้อมและตัดเย็บเป็นผ้าจีวร อุตราชงค์ หรือสังฆาฏิ อย่างใดอย่างหนึ่ง พิธีกรรมนี้จึงไม่จำเป็นแต่ประการใดเพียงเจ้าภาพถวายพระสงฆ์ในศาลาบำเพ็ญกุศลก็ถือว่าเพียงพอแล้ว และจำนวนไม่มากเกินไปเพื่อไม่ให้เป็นการเสียเวลา และรบกวนผู้ร่วมงานตลอดทั้งพระสงฆ์มากเกินไป

เมื่อพิจารณาจากภาพรวมของพิธีกรรมงานศพของชาวอีสาน จะพบพุทธปรัชญาอยู่สองมิติด้วยกัน มิติที่หนึ่ง คือ การให้หลักการและวิธีคิดในแง่สังขารแก่ผู้ยังมีชีวิตอยู่ และ มิติที่สอง คือ การแสดงความกตัญญูและสร้างบุญแก่ผู้ตาย เช่น พิธีพิจารณาผ้าบังสุกุลโดยถวายผ้าจีวรหรืออื่น ๆ ให้พระสงฆ์นำไปใช้ เป็นการสอนคนเป็นเรื่อง กฎไตรลักษณ์ และการถวายผ้าเป็นทานก็เป็นการทำบุญอุทิศให้ผู้ตายด้วย แนวคิดนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูพิพิธธรรมจักร รุ่งเรือง (Phrakhrui Pipitdhammajakra Rungruang, 2015) ที่ระบุว่า การบำเพ็ญกุศลศพในทางพระพุทธศาสนาแล้วมีแนวคิดหรือหลักปรีชาธรรม เพื่อให้คนที่ไปร่วมในงานศพได้คิดพิจารณาถึงสภาวะที่แท้จริงของชีวิต ให้ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท และให้รีบเร่งสร้างคุณงามความดี อย่างน้อยก็ได้ติดตัวไปในชาติหน้า คือมีสุคติภพ พร้อมด้วยมนุษย์สมบัติ โภคสมบัติ และบริวารสมบัติ พิธีกรรมและความเชื่อที่ดำเนินไปในงานศพทั้งหมด จึงถือว่าเป็นไปเพื่อความสุขทางใจของคนที่ยังมีชีวิตอยู่ และเพื่อเป็นบุญกุศลให้กับผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว (Tamkrong, and Vongmonth, 2019) ถือได้ว่าส่งผลดีต่อทั้งผู้ที่มีชีวิตอยู่และผู้ที่ย่างลับไปแล้ว

สรุป

ผลการวิจัยประเด็นหลักของงานวิจัยนี้ คือ หลักพุทธปรัชญาเถรวาทจากงานศพในชุมชนชนบทอีสาน 5 ประเด็น 1) บ่วงกรรมและสังสารวัฏ หลายขั้นตอนสะท้อนถึงแนวคิดเรื่องกฎแห่งกรรม และบ่วงกรรม

ที่ทำให้ทุกชีวิตเวียนว่ายตายเกิดด้วยอำนาจของกิเลส กรรม และผลกรรม ทั้งยังสะท้อนหลักที่จะทำให้พ้นกรรม คือ วิสุทธิ 7 โดยสะท้อนจากปากหรือรู้ไม่ผิด 7 รู้ 2) พุทธปรัชญาเรื่องอสุภกรรมฐาน คือการพิจารณาให้เห็นสังขารของร่างกายมนุษย์ที่ไม่ได้สวยงามอย่างที่เห็นตามรูปลักษณะภายนอก ช่วยข่มความกำหนัดในกามให้เบาบางลง 3) อภัยทาน ความตายคือจุดสิ้นสุดของการมีชีวิต สอนมีมรณสติ บ่มเพาะอัปมาทธรรม และกระตุ้นให้จิตสามารถให้อภัยกันและกันก่อนไม่รอให้ตายก่อน 4) กฎไตรลักษณ์ สะท้อนให้เห็นจากหลายพิธีกรรม เช่น การใส่เสื้อผ้านักบวชให้ศพ การหิวนศพให้หิวไปด้านหน้าข้างหนึ่ง สะท้อนการเกิดการดับ การเอาค่ามากหรือเงินใส่ปากศพ สวดท่ายเมื่อตายก็ไม่สามารถเคี้ยวได้หรือเงินก็เอาไปด้วยไม่ได้ 5) ความไม่ประมาท สะท้อนจากหลายพิธีกรรม เช่น การเอาขี้ผึ้งปิดตาปิดปากศพ สอนเรื่องการสำรวจตาและปาก ไม่ประมาทในการพูดการเจรจา หรือแม้แต่การดูการเห็นสิ่งต่าง ๆ การใช้ไม้ข่มเหงวางทาบโลงศพยังสอนให้ข่มและระมัดระวังจิตใจตน อย่าให้ฝ่ายอธรรมครอบงำง่าย ๆ พร้อมเพิ่มพูนอัปมาทธรรมให้ดำเนินชีวิตโดยไม่ประมาท

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1. สมาชิกในชุมชนอีสานในฐานะปัจเจกบุคคล สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในลักษณะของการปรับประยุกต์เท่าที่เห็นสมควรในงานศพที่เกิดขึ้น เช่น กรณีการทอดและพิจารณาผ้าบังสุกุล อาจจะใช้ผ้าผืนเดียว ผู้วางและผู้พิจารณาคนเดียวก็พอ

1.2 พระสงฆ์สามารถนำผลการวิจัยนี้ไปถ่ายทอดให้ชาวบ้านฟัง เพื่อเป็นแนวทางการจัดงานศพอย่างถูกต้องตามประเพณีพิธีกรรมและสามารถให้ธรรมสอนประชาชนได้ขณะเดียวกัน

1.3 พิธีกรรมงานศพซึ่งเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในพิธีกรรมงานศพ ควรให้ข้อมูลเชิงพุทธปรัชญาจากผลการวิจัยนี้ เพื่อเพิ่มพูนสติปัญญาและเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการส่งเสริมการเข้าถึงแก่นของพระพุทธศาสนาจากงานศพ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

งานศพในชุมชนอีสานมีประเด็นที่สามารถทำวิจัยต่อยอดได้อีก ผู้วิจัยขอเสนอประเด็น ดังนี้

2.1 พลวัตทางสังคมปัจจุบันที่มีผลต่อความเปลี่ยนแปลงของพิธีกรรมงานศพในชุมชนอีสาน

2.2 การศึกษาวิเคราะห์พุทธปรัชญาเรื่องกฎแห่งกรรมที่ปรากฏในพิธีกรรมงานศพในชุมชน

อีสาน

2.3 การศึกษาวิเคราะห์พุทธปรัชญาในพิธีกรรมงานศพของชาวอีสานจากคัมภีร์ไบเบิล

References

- Boonjerm, S. (2011). *Thailand Northeastern Heritage Texts*. Ubon Ratchathani: Isan Heritage Press.
- Buddhadasa Study Group. (1999). *Some of Buddhadasa Bhikkhu Viewpoints on Sexual Desires*. Bangkok: Mental Health Publishing.
- Buddhaghosa. (2011). *Visuddhimagga: The path of purification*. (10th edit). Translated by Somdet Phra Buddhacarya (Ath Asabha Mahadhera). Bangkok: Tana Press.
- Culture of Degeneration (2007). *Post Today*. Retrieved May, 3, 2007, from <https://www.posttoday.com/>.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tipitakas*. Bangkok: MCU Press.
- Panyapa, R. (2017). The Appropriate Form of Funeral of Buddhist In Isan Rural Community. *Bai Lan Journal, Ubon Ratchathani Rajabhat University*, 2(2), 7-14.
- Panyapa, R. (2019). *Conceptual Decoding for Living in Buddhist Way*. Ubon Ratchathani: Vidya Publishing.
- Panyapa, R., Kunbunya, P., Butjayanon, S., & Phakphian, P. (2019). The Community Leader's View on Buddhist Creative Funeral Model in Rural Community of Ubon Ratchathani Province. *Journal of MCU Peace Studies*, 7(2), 287-321.
- Panyapa, R., Kunbunya, P., Butjayanon, S., & Phakphian, P. (2019). Funeral Management Models as Appeared in TIPITAKA. *Journal of Graduate School, Pitchayatat*, 14(3), 115-125.
- Phra Ariyanuvatra Khemacari. (1983). *Some Traditions of North-Eastern Thailand (Isan)*. Maha Sarakham: Cultural Center of Maha Sarakham Province, Mahasarakham Teachers College.
- Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto). (2011). *Maraṇa Katha: The Dhamma Speech on Death*. Bangkok: Sakadhammikha Publishing.
- Phra Dussadee Methangul. (2011). *The Death in Buddhadasa's View*. Bangkok: Buddhist Network for Buddhism and Thai Society.
- Phra Sirimañkhalacarya. (1524). *Mañkhaladhipani (Part 3)*. Bangkok: MBU Press.
- Phrakhru Pipitdhammajakra Rungruang. (2015). A study of the Dhamma puzzle in funeral ceremony of the people of Namkaem Sub-district, Tha Li District, Loei Province. *Dhammatas Academic Journal*, 15(3), 67-76.

- Phrakhrukanlayanatammakhot (Roong Kanlayano). (2012). *A Study of Concept of Dhamma Riddle on Cremation Ceremony: A Case Study of Community in Truad Sub-District, Si Na Rong District, Surin Province*. (Master's Thesis) Graduate School: Mahachulalongkorntajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Phrakrusrirattanakorn. (2019). The Real Purpose of the Funeral Appeared in Buddhism. *Journal of Social Academic, Chiang Rai Rajabhat University*, 12(1), 49-59.
- Phrakruutaipariyatkoson (Satean yoodsungwan). (2011). *Dhamma Riddles on Death Tradition in North-Eastern Thailand*. (Master's Thesis) Graduate School: Mahachulalongkorntajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Phramaha Paitoon Siridhammo (Chaikung), Phakhrubhavanabodhikhun, Wongpornpavan, C., Leeka, J., & Buarabha, H. (2019). An Analysis of the Concept of Five Aggregates in Metaphysics. *Journal of Graduate MCU Khon Kaen Campus*, 6(2), 208-221.
- Pinthong, P. (1952). *Isaan ancient traditions*. Ubon Ratchathani: Siritham offset.
- Royal Institute. (2013). *Royal Institute Dictionary 2011*. (2nd edit). Bangkok: Royal Institute.
- Somdet Phra Buddhaghosacharya (P. A. Payutto). (2016). *Dictionary of Buddhism*. (38th edit). Bangkok: Pli Dhamma.
- Soni, D.L. (1987). *Life's Highest Blessings The Mahā Maṇḍala Sutta*. Kandy: Buddhist Publication Society, Sri Lanka.
- Sricharumedhiyan, C. (2018). The Roles of Buddhist Monks in Community Development. *Journal of MCU Peace Studies*, 6(1), 344-352.
- Sunthorn Sukhsaptaweephol. (2019). A study of funeral patterns in Buddhist scripture. *Journal of Graduate Review Nakhon Sawan Buddhist College*, 7(2), 287-296.
- Tamkrong, A., & Vongmonth, A. (2019). Ritual of Birth and Death of Thai Buddhists In Sai Buri And Panara District, Pattani. *Journal of Language, Religion And Culture*, 8(1), 110-135.
- Thanawatthanawong, J. (2013). Past Story but Newly Told: The Gambling Situation in Southern I-San. *Tan-Game Magazine*, 3(9), 4-7.
- The MBU Textbook Committee. (2010). *Dhammapatha in Pali Version (The First Part)*. (31st edit). Bangkok: MBU Press.
- Muntathorn, T. (2000). *The art of being an MC*. Khon Kaen: Pen Printing.
- Vitvorapong, N. (2005). *The status of Knowledge Controlling Alcohol Consumption*. Bangkok: Alcohol Problem Research Center, The Faculty of Economics, Chulalongkorn University.

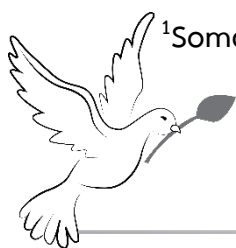
ทัศนคติ การรับรู้ แนวโน้มเชิงพฤติกรรม และการมีส่วนร่วมในการรักษาวัตถุพยาน

ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่มูลนิธิบรรเทาสาธารณภัย*

Attitude, Cognizance, Behavioral Trend and Participation in Protection

the Evidences Effect to Efficiency of the Mitigation Foundation

¹สมชาติ เกตุพันธ์, นิช วงศ์สงจำ, ณรงค์ กุลนิตะ และทศพล ชูโชติ

¹Somchart Ketpan, Nich Wongsongja, Narong Kulnides and Thodsapol Chuchoti

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author. E-mail: somchart.ketpan@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับความคิดเห็นของทัศนคติ การรับรู้ แนวโน้มเชิงพฤติกรรมและการมีส่วนร่วมในการรักษาวัตถุพยานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่มูลนิธิบรรเทาสาธารณภัย 2) วิเคราะห์ปัจจัยความสัมพันธ์ของทัศนคติ การรับรู้ แนวโน้มเชิงพฤติกรรม และการมีส่วนร่วมในการรักษาวัตถุพยานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่มูลนิธิบรรเทาสาธารณภัย ด้วยการวิจัยแบบผสมผสาน วิจัยแบบเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง คือ เจ้าหน้าที่มูลนิธิบรรเทาสาธารณภัยในจังหวัดนครปฐม จำนวน 336 คน โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีของทาโร ยามาเน่ แบบมีระบบตามสัดส่วน เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้แบบจำลองสมการโครงสร้าง สำหรับการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ที่ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการปฏิบัติงานด้านการเก็บรักษาวัตถุพยานในสถานที่เกิดเหตุ จำนวน 12 คน ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง และวิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหา แล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า ทัศนคติ การรับรู้ และประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมากที่สุด แนวโน้มเชิงพฤติกรรมในการปฏิบัติงาน และการมีส่วนร่วมในการรักษาวัตถุพยานอยู่ในระดับมาก 2) ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานมากที่สุด ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการรักษาวัตถุพยานผลการวิเคราะห์โดยรวมค่าดัชนีวัดความกลมกลืนมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์มากขึ้น เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานที่แสดงถึงความสอดคล้องของแบบจำลอง และข้อมูลเชิงประจักษ์ที่มีมาตรฐานอยู่ในระดับดีมาก ผลที่ได้จากการวิจัยเชิงคุณภาพมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงปริมาณ

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม; การรักษาวัตถุพยาน; นิติวิทยาศาสตร์; เจ้าหน้าที่มูลนิธิบรรเทาสาธารณภัย

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the opinion level of cognizance, behavioral predisposition and participation in the evidence protection to Effecting of the mitigation foundation; and 2) to study and analyze the related factors of cognizance, behavioral predisposition and participation in the evidence protection to effecting of the mitigation foundation. This research employed a mixed method combining a quantitative and qualitative research methods. In the quantitative research component, the sample consisted of 336 Foundation Staffs in Nakhon Pathom province obtained by sampling technique. The sample size was calculated by Taro Yamane. Data were obtained with the use of a questionnaire and analyzed by structural equation model. In the qualitative research component, in-depth interview were conducted with 12 key informants including specialist with knowledge and experience with keeping evidence in crime scene investigation, obtained by purposive sample. Data were analyzed by content analysis.

The research findings showed that 1) the opinion level of attitude, cognizance and effecting were at a highest level and behavioral predisposition and participation in the evidence to be at a high level and 2) The most influential variable related to operational efficiency was the participation in evidence protection. The overall analysis found the coherence index was more consistent with the empirical data. It was followed to the benchmark to represents the consistency of the model and the empirical data with the standard to be very good. The research results obtained from the qualitative research were consistent with the quantitative research results.

Keywords: Participation; Evidence Protection; Forensic Science; Foundation Staff

บทนำ

ประเทศไทยได้นำระบบกล่าวหามาใช้ในการพิสูจน์ถึงความผิดหรือเพื่อพิสูจน์ให้เห็นถึงความบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหา จำเลย ในระหว่างการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม เพื่อให้ศาลได้เห็นถึงความผิดหรือความบริสุทธิ์นั้น และได้มาซึ่งความยุติธรรมแก่คู่ความในคดีให้มากที่สุด เนื่องจากอาชญากรรมในประเทศไทยได้เกิดขึ้นหลายรูปแบบ เพราะมีความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ความเป็นอยู่การใช้ชีวิตของประชาชนในสังคมแตกต่างกันไปจากเดิม วิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่อง เช่นเดียวกับการก่ออาชญากรรมที่เกิดขึ้นในหลายด้าน โดยผู้ที่ก่ออาชญากรรมมีรูปแบบและวิธีการที่ยุ่งยากซับซ้อนมากขึ้น จึงเป็นการยากต่อการปฏิบัติงาน การป้องกันและปราบปรามของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงาน เช่น การสืบสวนสอบสวนของพนักงานสอบสวน เจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐาน และเจ้าหน้าที่หน่วยงานอื่น ๆ ที่ได้รับอนุญาตให้เข้ามามีส่วนร่วมตามกฎหมาย หรือผู้ช่วยเจ้าพนักงานที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งจะต้องมีความรู้ความเข้าใจถึงขั้นตอนกระบวนการต่าง ๆ ที่กฎหมายให้อำนาจสามารถกระทำได้ โดยเฉพาะการเก็บวัตถุพยานในสถานที่เกิดเหตุเป็นสิ่งสำคัญเพื่อพยานหลักฐานที่สามารถนำมาพิสูจน์ได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะการพิสูจน์ทางด้านวิทยาศาสตร์ หรือที่เรียกว่า “การตรวจพิสูจน์ทางนิติวิทยาศาสตร์” ซึ่งเป็นการนำเอาความรู้ในด้านนิติวิทยาศาสตร์สาขาต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้กับกฎหมาย ในด้านการสืบสวนสอบสวน การดำเนินคดีตามกฎหมาย เพื่อช่วยกระบวนการยุติธรรมค้นหาความจริง ในการพิสูจน์หลักฐานและชี้นำไปสู่ผู้กระทำผิดอาญา (Chamsuwanawong, 2009) ซึ่งจะต้องมีวิธีการ ขั้นตอน และบุคคลที่เกี่ยวข้องจะต้องเป็นบุคคลที่กฎหมายให้อำนาจที่จะกระทำได้ ซึ่งขั้นตอนการเก็บรวบรวมและจัดส่งพยานวัตถุจากสถานที่เกิดเหตุ

ในปัจจุบันกระบวนการยุติธรรมไทย ได้นำหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์เข้ามามีบทบาทในการคลี่คลายคดี โดยขั้นตอนสำคัญในการได้มาซึ่งพยานหลักฐานที่สำคัญนั้นคือ ขั้นตอนของการเก็บวัตถุพยานเป็นจุดเริ่มต้นของการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดและเป็นประโยชน์แก่ผู้เสียหายหากขั้นตอนในการเก็บพยานหลักฐานนั้นมีความผิดพลาดก็จะส่งผลกระทบต่อคดีได้ ซึ่งเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นพนักงานสอบสวน เจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐาน หรือเจ้าหน้าที่มูลนิธิต่าง ๆ ที่ร่วมในเก็บวัตถุพยานในสถานที่เกิดเหตุจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้ ความเข้าใจ หรือความชำนาญเป็นพิเศษ (Tongtavee, 2018) เพื่อให้ได้มาซึ่งพยานวัตถุที่มีความสมบูรณ์ทั้งต้องไม่เป็นผู้ที่ไปทำลายวัตถุพยานในสถานที่เกิดเหตุนั้นเสียเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าเป็นวัตถุพยานที่จะต้องนำมาตรวจพิสูจน์ทางด้านนิติวิทยาศาสตร์ จะต้องใช้ความระมัดระวังในการป้องกันและเก็บรักษามาเพื่อนำมาตรวจพิสูจน์ในห้องปฏิบัติการเฉพาะ ดังนั้น ศึกษาทัศนคติ บทความวิจัยนี้จะนำเสนอการรับรู้ แนวโน้มเชิงพฤติกรรม และการมีส่วนร่วมในการรักษาวัตถุพยานที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่มูลนิธิบรรเทาสาธารณภัยเพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานที่สมบูรณ์และเป็นที่ยอมรับในชั้นศาลโดยปราศจากข้อสงสัยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของทัศนคติ การรับรู้ แนวโน้มเชิงพฤติกรรมและการมีส่วนร่วมในการรักษาวัตถุพยานที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่มูลนิธิบรรเทาสาธารณภัย
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยความสัมพันธ์ของทัศนคติ การรับรู้ แนวโน้มเชิงพฤติกรรมและการมีส่วนร่วมในการรักษาวัตถุพยานที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่มูลนิธิบรรเทาสาธารณภัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยแบบผสมผสาน โดยการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ มีรายละเอียดของวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร คือ เจ้าหน้าที่บรรเทาสาธารณภัยของมูลนิธิกู้ภัยต่าง ๆ ในพื้นที่จังหวัดนครปฐม จำนวนประชากร 2,106 คน โดยกลุ่มตัวอย่าง คือ เจ้าหน้าที่บรรเทาสาธารณภัยของมูลนิธิกู้ภัยต่าง ๆ ในพื้นที่จังหวัดนครปฐม จำนวน 336 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบมีระบบตามสัดส่วน และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการปฏิบัติงานด้านการเก็บรักษาวัตถุพยานในสถานที่เกิดเหตุ จำนวน 12 คน ได้แก่ ผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดนครปฐม รองผู้บังคับการศูนย์พิสูจน์หลักฐาน 7 หัวหน้าพิสูจน์หลักฐานจังหวัดในสังกัดศูนย์พิสูจน์หลักฐาน 7 ผู้อำนวยการโรงพยาบาลจังหวัดนครปฐม ผู้อำนวยการมูลนิธิบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดนครปฐม และเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองจังหวัดนครปฐม โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง และวิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหา

ขั้นตอนที่ 2 ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย แบ่งออกเป็น 1) ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) ได้แก่ ทัศนคติในการปฏิบัติงาน (Attitude of Work : ATTI) การรับรู้ในการปฏิบัติงาน (Cognition of Work: COGT) แนวโน้มเชิงพฤติกรรมในการปฏิบัติงาน (Behavioral of Work: BEHV) และการมีส่วนร่วมในการรักษาวัตถุพยาน (Participation in Evidence Protection: PEPT) และ 2) ตัวแปรตาม (Dependent Variable) ได้แก่ ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน (Efficiency of Work: EFFC)

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถาม ผู้วิจัยได้นำประเด็นหลักในการศึกษา สร้างรายการ/ข้อคำถาม จำแนกเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลทั่วไป ซึ่งเป็นแบบสอบถาม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (Check List) ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ บุคคล การศึกษา ตำแหน่งงาน ประสบการณ์การทำงาน และ ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้ตอบ แบบสอบถามเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (Check List) และแบบให้คะแนนความคิดเห็นที่ระดับคะแนน 1-5 คะแนน ด้วยประเด็นคำถามต่าง ๆ จากแบบจำลองโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามกับตัวแปรอิสระ แบ่งเป็น 5 ประเด็น คือ 1) ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

(EFFC) 2) การมีส่วนร่วมในการรักษาวัตถุพยาน (PEPT) 3) แนวโน้มเชิงพฤติกรรมในการปฏิบัติงาน (BEHV) 4) การรับรู้ในการปฏิบัติงาน (COGT) และ 5) ทศนคติในการปฏิบัติงาน (ATTI)

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วย 7 ส่วน ได้แก่

1) ปัจจัยส่วนบุคคล 2) ข้อมูลปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานด้านทัศนคติในการปฏิบัติงาน 3) ข้อมูลปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานด้านการรับรู้ในการปฏิบัติงาน 4) ข้อมูลปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานด้านแนวโน้มเชิงพฤติกรรมในการปฏิบัติงาน 5) ข้อมูลปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานด้านการมีส่วนร่วมในการรักษาวัตถุพยาน 6) ข้อมูลปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานด้านประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน และ 7) ข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะ

ขั้นตอนที่ 4 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ นำข้อมูลที่ได้มาเปลี่ยนเป็นรหัสตัวเลขเพื่อวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติพรรณนา ผู้วิจัยได้ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ เพื่อแจกแจงคุณลักษณะของประชากรที่ศึกษา โดยทำการวิเคราะห์เพื่อแสดงลักษณะข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างและลักษณะการแจกแจงของตัวแปร โดยจะใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์ความแปรผันของตัวแปรที่สังเกตได้ที่เป็นตัวแปรต่อเนื่อง และการวิเคราะห์ค่าร้อยละสำหรับตัวแปรนามบัญญัติที่เป็นข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างเบื้องต้น นำเสนอข้อมูลด้วยตารางและคำบรรยายการวิเคราะห์สหสัมพันธ์หาค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรประจักษ์กับตัวแปรแฝงทุกตัวโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระทุกตัวกับตัวแปรตาม และความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระด้วยกันเพื่อวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างตัวแปรการวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์เพื่อตอบสนองตามข้อกำหนดไว้

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาดังกล่าวข้างต้นมาดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงระบบ นำข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากการศึกษามาพัฒนาเป็นองค์ความรู้ทางทฤษฎีซึ่งเป็นข้อมูลปลายเปิด (Open ended) ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ระดับความคิดเห็นของทัศนคติ การรับรู้ แนวโน้มเชิงพฤติกรรมและการมีส่วนร่วมในการรักษาวัตถุพยานที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่มูลนิธิบรรเทาสาธารณภัย

ผลการศึกษาข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ในอำเภอสามพราน เป็นเพศชาย มีอายุน้อยกว่า 20 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีอาชีพ รับจ้างทั่วไป/ลูกจ้าง ได้รับเฉลี่ยต่อเดือน 5,001 – 10,000 บาท ระยะเวลา และประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน 4–6 ปี ไม่เคยมีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานด้านบรรเทาสาธารณภัย เหตุจูงใจที่ทำให้เข้ามาเป็นเจ้าหน้าที่มูลนิธิบรรเทาสาธารณภัย เพราะมีใจรักในการช่วยเหลือผู้ประสบภัย และไม่เคยเข้าร่วม การสัมมนา หรือเข้าร่วมการฝึกอบรมการให้ความรู้เกี่ยวกับงานด้านบรรเทาสาธารณภัย หรือด้านนิติวิทยาศาสตร์มาก่อน โดยผู้วิจัยได้นำเสนอระดับความคิดเห็นของตัวแปรแฝงโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของตัวแปร

ลำดับ	ตัวแปรแฝง	Mean	S.D.
1	ทัศนคติในการปฏิบัติงาน	4.51	0.57
2	การรับรู้ในการปฏิบัติงาน	4.42	0.54
3	แนวโน้มเชิงพฤติกรรมในการปฏิบัติงาน	4.18	0.49
4	การมีส่วนร่วมในการรักษาวัตถุพยาน	4.27	0.49
5	ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน	4.36	0.49

จากตารางที่ 1 พบว่า ในภาพรวมระดับความคิดเห็นของทัศนคติในการปฏิบัติงานการรับรู้ในการปฏิบัติงาน ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน และการมีส่วนร่วมในการรักษาวัตถุพยาน อยู่ในระดับความคิดเห็นด้วยมากที่สุด ส่วนแนวโน้มเชิงพฤติกรรมในการปฏิบัติงาน อยู่ในระดับความคิดเห็นด้วยมาก ตามลำดับ ส่วนค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน พบว่า มีค่าน้อยกว่า 1 แสดงให้เห็นว่า การกระจายข้อมูลทุกตัวแปรอยู่ในระดับความคิดเห็นที่เหมาะสม คือ กลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นไม่แตกต่างกันมากนัก

วัตถุประสงค์ที่ 2 ปัจจัยความสัมพันธ์ของทัศนคติ การรับรู้ แนวโน้มเชิงพฤติกรรมและการมีส่วนร่วมในการรักษาวัตถุพยานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่มูลนิธิบรรเทาสาธารณภัย

2.1 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรประจักษ์

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทุกตัวที่ใช้ในการวิเคราะห์ไม่พบว่ามีความสัมพันธ์กันสูงระหว่างตัวแปรอิสระด้วยกัน พบว่า ค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรประจักษ์มีความสัมพันธ์กันทั้งมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยพบว่า ตัวแปรส่วนมากมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสามารถอธิบายรายละเอียดได้ว่า ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ในการปฏิบัติงาน แนวโน้มเชิงพฤติกรรมในการปฏิบัติงาน และการมีส่วนร่วมในการรักษาวัตถุพยาน และยังพบว่าความสัมพันธ์ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ที่ประกอบด้วย ตัวแปรเชิงประจักษ์ คือ คุณภาพการปฏิบัติงาน เทคนิคในการปฏิบัติงาน และผลสำเร็จของการปฏิบัติงาน มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อีกทั้งตัวแปรแฝงทัศนคติในการปฏิบัติงานซึ่งประกอบด้วยตัวแปรเชิงประจักษ์ คือ ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน ลักษณะในการปฏิบัติงาน และความสัมพันธ์กับองค์กรมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อีกทั้งตัวแปรการรับรู้ในการปฏิบัติงาน ประกอบด้วย ตัวแปรเชิงประจักษ์ คือ แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ความเข้าใจในการปฏิบัติงาน และการพัฒนาการปฏิบัติงาน มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อีกทั้งตัวแปรแฝงแนวโน้มเชิงพฤติกรรมในการปฏิบัติงาน ซึ่งประกอบด้วย ตัวแปรเชิงประจักษ์ คือ ความรวดเร็วในการปฏิบัติงาน ความปลอดภัยในการปฏิบัติงาน และความตั้งใจในการปฏิบัติงานมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ ตัวแปรแฝงการมีส่วนร่วมในการรักษาวัตถุพยานซึ่งประกอบด้วยตัวแปรเชิงประจักษ์คือ การป้องกันของสถานที่เกิดเหตุ ขั้นตอนการรักษาวัตถุพยาน และการจัดการวัตถุพยาน มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2.2 ผลการเปรียบเทียบแบบจำลองตามสมมติฐานกับแบบจำลองทางเลือก

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบแบบจำลองตามสมมติฐานกับแบบจำลองทางเลือก

รายการ	ค่าสถิติ	แบบจำลองตามสมมติฐาน	แบบจำลองทางเลือก
1. Chi-Square Statistics	*ต่ำกว่า 0	2257.35	12.98
	* เท่ากับ df	80	10
Relative Chi-Square	ผลหารด้วย df < 2	28.22	1.29
2. GFI	>.90	0.53	0.99
3. AGFI	>.90	0.29	0.94
4. RMR	เข้าใกล้ 0	0.032	0.005
5. RMSEA	<.05	0.285	0.030
6. CFI	*0-1	0.74	1.00
7. CN	>200	12.61	608.04

จากตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบแบบจำลองตามสมมติฐานกับแบบจำลองทางเลือก พบว่าแบบจำลองทางเลือกมีค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนของรูปแบบที่สร้างขึ้นกับเมทริกซ์ความแปรปรวนร่วมของประชากร พบว่า รูปแบบมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในระดับดี โดยพบว่า ขนาดตัวอย่างวิกฤตเป็นตัวแทนที่ดีพอสำหรับข้อมูล แต่ระดับความกลมกลืน หลังปรับรูปแบบมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในระดับดี ส่วนดัชนีแก้ความสัมพันธ์ของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับเกือบดี จึงถือได้ว่าแบบจำลองทางเลือกเป็นแบบจำลองที่ดีตามเกณฑ์มาตรฐาน และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ดีกว่าแบบจำลองตามสมมติฐาน และมีความเหมาะสมดีเพียงพอที่จะเป็นแบบจำลองขององค์ประกอบที่มีต่อการตรวจพิสูจน์หลักฐาน

2.3 ผลการวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์รวม ความสัมพันธ์ทางตรง และความสัมพันธ์ทางอ้อม

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์รวม ความสัมพันธ์ทางตรง และความสัมพันธ์ทางอ้อม

ตัวแปรตาม	ความสัมพันธ์	ตัวแปรอิสระ			
		ATTI	COGT	BEHV	PEPT
COGT	DE	0.73	-	-	-
	IE	0.00	-	-	-
	TE	0.73	-	-	-
BEHV	DE	0.61	0.09	-	-
	IE	0.07	0.00	-	-
	TE	0.67	0.09	-	-
PEPT	DE	0.17	0.24	0.15	-
	IE	0.28	0.01	0.00	-

	TE	0.45	0.25	0.15	-
EFFC	DE	0.27	0.26	0.21	0.35
	IE	0.49	0.11	0.05	0.00
	TE	0.76	0.37	0.26	0.35
Chi-Square = 12.98, df = 10, GFI = 0.99, AGFI = 0.94, RMR = 0.005, RMSEA = 0.030, CFI = 1.00, CN = 608.04					
หมายเหตุ : DE = Direct Effects, IE = Indirect Effects, TE = Total Effects					

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์รวม ความสัมพันธ์ทางตรง และความสัมพันธ์ทางอ้อมสรุปได้ว่า ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน มากที่สุด ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการรักษาวัตถุพยาน ผลการวิเคราะห์ภาพโดยรวม พบว่า ค่าดัชนีวัดความกลมกลืนมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์มากขึ้น เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานที่แสดงถึงความสอดคล้องของแบบจำลอง และข้อมูลเชิงประจักษ์ที่มีมาตรฐานอยู่ในระดับดีมาก

องค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัยพบว่า ทศนคติ การรับรู้ พฤติกรรมและการมีส่วนร่วมมีผลต่อการรักษาวัตถุพยาน เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ปฏิบัติงานทางด้านการป้องกันสถานที่เกิดเหตุและเก็บวัตถุพยานในสถานที่เกิดเหตุต้องมีการพัฒนาการปฏิบัติงานให้มีความเท่าเทียม และมีการปรับปรุงพัฒนาตนเองอยู่เสมอสำหรับเจ้าหน้าที่ไม่ว่าในด้านเทคโนโลยี อุปกรณ์ เครื่องมือ รวมถึงการศึกษางานวิจัยของต่างประเทศที่มีความก้าวหน้ามากขึ้น การศึกษาหาความรู้ และผลการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องจะเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานได้อย่างจริงจัง และเป็นรูปธรรมเพื่อนำมาปรับใช้ให้มากยิ่งขึ้นเพื่อให้เกิดความรู้และความเชี่ยวชาญของเจ้าหน้าที่มูลนิธิที่จะเข้ามาปฏิบัติงาน และควรมีองค์กรควบคุมมาตรฐานวิชาชีพ หรือมีองค์กรกลางของรัฐควบคุมเป็นการทั่วไปแบบวิชาชีพอื่น ๆ หรือควรมีกฎหมายที่ควบคุมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ไว้โดยเฉพาะเพื่อความเป็นมาตรฐานตามหลักจรรยาบรรณวิชาชีพหากฝ่าฝืนย่อมมีบทบังคับลงโทษแก่เจ้าหน้าที่ต่อไป

แผนภูมิภาพที่ 1 องค์ความรู้จากงานวิจัย

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของทศนคติ การรับรู้ แนวโน้มเชิงพฤติกรรม และการมีส่วนร่วมในการรักษาวัตถุพยานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่มูลนิธิบรรเทาสาธารณภัย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด คือ ลักษณะในการปฏิบัติงาน รองลงมาคือ ความสัมพันธ์กับองค์กร และความพึงพอใจในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุดเช่นกัน และผลการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า เจ้าหน้าที่บรรเทาสาธารณภัยส่วนใหญ่มีทศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติงาน มีความรักและศรัทธาในสิ่งที่ตนได้ปฏิบัติหน้าที่ โดยมีความรักในการเป็นเจ้าหน้าที่มาตั้งแต่ก่อนที่จะเข้ามาเป็นเจ้าหน้าที่มูลนิธิอยู่ก่อนแล้ว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด และทฤษฎีของนิวคอมบ์ (Newcomb, 1854) ที่ระบุไว้ว่า ทศนคติ ซึ่งมีอยู่ในเฉพาะคนนั้น ขึ้นกับสิ่งแวดล้อม อาจแสดงออกในพฤติกรรมซึ่งเป็นไปได้ใน 2 ลักษณะ คือ ลักษณะมีความชอบหรือมีความพึงพอใจอยู่ก่อน ซึ่งสิ่งที่ทำนั้นจะทำให้ผู้อื่นเกิดความรักใคร่ อยากใกล้ชิดสิ่งนั้น ๆ หรืออีก ลักษณะหนึ่งเป็นการแสดงออกในรูปความไม่พอใจ เกลียดชัง ไม่อยากใกล้ชิดสิ่งนั้น ถ้าผู้นั้นไม่มีความชอบหรือทศนคติที่ดีต่อสิ่งที่ทำด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับการรับรู้ในการปฏิบัติงาน โดยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด คือ แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า เจ้าหน้าที่บรรเทาสาธารณภัยส่วนใหญ่มีการรับรู้ที่ดีต่อการปฏิบัติงานที่ดี โดยมีที่มาจากองค์ประกอบที่สำคัญต่อการรับรู้ที่แตกต่างกัน ซึ่งอาจจะมาจากความสนใจ ระดับการศึกษา ประสบการณ์และวัฒนธรรมที่แตกต่างกันสังคม หรือครอบครัวครอบครัวยุคส่วนการรับรู้ในการปฏิบัติงานผลของการวิจัยนั้นที่ได้มีการวิเคราะห์นั้นสามารถแยกออกเป็นหลายระดับ เช่น แรงจูงใจในการปฏิบัติงานที่มาจากความสนใจในสิ่งที่ตนเองชอบ มีความคาดหวังต่อสิ่งที่ตนได้ทำมีความคิดมีจิตนาการที่ดีต่อการปฏิบัติงานจน

เกิดเป็นแรงจูงใจในการปฏิบัติงานในหน้าที่ของตน จึงเห็นได้ว่าแรงจูงใจในการปฏิบัติงานจึงเป็นส่วนสำคัญในการปฏิบัติเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด และทฤษฎีของ Suwannasang (2001) ในด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มเชิงพฤติกรรมในการปฏิบัติงาน โดยพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุดคือ ความตั้งใจในการปฏิบัติงาน รองลงมาคือ ความปลอดภัยในการปฏิบัติงานส่วนความรวดเร็วในการปฏิบัติงาน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ตามลำดับ โดยหมายความว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มเชิงพฤติกรรมในการปฏิบัติงาน อยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุดเช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีของ Allen and Santrock (1993) ได้สรุปว่าพฤติกรรมของมนุษย์นั้น แยกออกมาเป็นปัจจัยย่อย ๆ เรียกว่าองค์ประกอบพฤติกรรม ได้แก่ การรับรู้ การเรียนรู้ การคิด สติปัญญา เจตคติ อารมณ์และความเชื่อ ซึ่งทั้งหมดเป็นลักษณะพฤติกรรมในการปฏิบัติงานอาจขึ้นอยู่กับหลายปัจจัยเข้ามาเกี่ยวข้องที่ทำให้มีแนวโน้มเชิงพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไป ด้านการมีส่วนร่วมในการรักษาวัตถุพยาน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด คือ ความปลอดภัยของสถานที่ เกิดเหตุ รองลงมาคือ ขั้นตอนการเก็บรวบรวมวัตถุพยาน ส่วนการบริหารจัดการวัตถุพยาน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก และผลการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า เจ้าหน้าที่บรรเทาสาธารณภัยส่วนใหญ่เห็นว่าการมีส่วนร่วมในการรักษาวัตถุพยาน คือ ความปลอดภัยของสถานที่เกิดเหตุ เนื่องจากขั้นตอนและการป้องกันวัตถุพยาน ในสถานที่เกิดเหตุเป็นเรื่องสำคัญ จึงต้องมีความจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติให้ถูกขั้นตอน หรือวิธีการต่าง ๆ ในแต่ละคดี โดยจะต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และต้องต้องเป็นบุคคลที่กฎหมายที่จะเข้าไปกระทำการ หรือมีส่วนเกี่ยวข้องในลักษณะคดีได้ หากบุคคลที่เข้าไปไม่มีประสบการณ์ ไม่มีความเชี่ยวชาญ หรือเป็นบุคคลที่มีอำนาจตามกฎหมาย อาจทำให้พยานหลักฐานดังกล่าวในสถานที่เกิดเหตุเสียหาย ถูกทำลาย หรือเป็นอันตรายต่อผู้ปฏิบัติงานได้ รวมถึงขั้นตอนของกฎหมายในการนำพยานหลักฐานดังกล่าวไปพิสูจน์ต่อศาลนั้น อาจเป็นพยานที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายได้ ดังนั้นการที่พยานหลักฐานจะเป็นที่ยอมรับในชั้นศาลได้จะต้องปฏิบัติตามกฎหมายพื้นฐาน 4 ประการทุกขั้นตอนเป็นขั้นตอนที่สำคัญทุกหน่วยงานจะต้องพึงปฏิบัติร่วมกันอย่างมีส่วนร่วม ไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่บรรเทาสาธารณภัยที่เป็นหน่วยงานแรกๆที่มักจะต้องเข้าไปในสถานที่เกิดเหตุ รวมถึงหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวัตถุพยานในสถานที่เกิดเหตุ ดังนั้น ด้านการมีส่วนร่วมในการรักษาวัตถุพยาน ซึ่งจะต้องเป็นการกระทำร่วมกัน อย่างเป็นระบบ ตามหลักการมีส่วนร่วมซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด และทฤษฎีของ Arnstein (1995); Hobson (1991) ที่ระบุไว้ว่าด้วยหลักกระบวนการมีส่วนร่วม และกฎหมายพื้นฐาน 4 ประการ การที่ทำให้พยานหลักฐาน มีคุณค่าเป็นที่ยอมรับในชั้นศาลได้ด้านประสิทธิภาพ การปฏิบัติงาน ประกอบด้วย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด คือ ผลสำเร็จของการปฏิบัติงาน รองลงมาคือ เทคนิคในการปฏิบัติงาน และคุณภาพการปฏิบัติงาน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ตามลำดับ ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า เจ้าหน้าที่บรรเทาสาธารณภัยส่วนใหญ่ด้านประสิทธิภาพการปฏิบัติงานมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด คือ ผลสำเร็จของการปฏิบัติงาน เนื่องจากเจ้าหน้าที่บรรเทาสาธารณภัยส่วนใหญ่ เป็นหน่วยงานอิสระที่ไม่แสวงหาผลกำไร ก่อตั้งเป็นมูลนิธิที่ไม่แสวงหาผลประโยชน์ใด ๆ มีการบริหารจัดการที่ค่อนข้างง่าย ไม่มีขั้นตอนที่ซับซ้อน สามารถดำเนินการได้อย่างรวดเร็ว จึงเป็นการทำงานที่ไม่มีการสั่งการที่มีขั้นตอนยุ่งยาก ส่วนเทคนิคในการปฏิบัติงาน และคุณภาพ

การปฏิบัติงาน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เนื่องจากการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่มูลนิธิบรรเทาสาธารณภัยจะเกิดผลสำเร็จที่ดีของการปฏิบัติงานจะต้องเกิดจากการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพที่มีความสัมพันธ์กันในหลาย ๆ ด้าน

ผู้วิจัยจึงได้สนใจที่จะศึกษาตัวแปรด้านผลลัพธ์ที่เกิดจากประสิทธิภาพในการมีส่วนร่วมการเก็บวัตถุพยาน มาทำการอธิบาย 3 ด้าน ดังนี้ 1) คุณภาพการปฏิบัติงาน ความเหมาะสมกับการปฏิบัติงานการเป็นไปตามความต้องการหรือสอดคล้องกับข้อกำหนด คุณภาพ ของการออกแบบและความสอดคล้องในการดำเนินงานที่จะนำมาซึ่งความภาคภูมิใจแก่เจ้าของผลงาน (Deming, 1940) สิ่งที่ดีที่สุดสำหรับเงื่อนไขด้านการปฏิบัติงาน หรือมาตรฐาน ผลงาน ประสิทธิภาพ และความพอใจ 2) เทคนิคในการปฏิบัติงานเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ผู้ปฏิบัติงานทั้งผู้บริหาร และผู้ใต้บังคับบัญชามีความสุข การทำงาน และทำให้งานมีประสิทธิภาพได้เมื่อหน่วยงานมีประสิทธิภาพ หน่วยงานจะมีความก้าวหน้าและยั่งยืนในการพัฒนาหน่วยงาน 3) ผลสำเร็จของการปฏิบัติงาน โดยมีความสัมพันธ์กันระหว่างตัวแปรแฝงและการทบทวนวรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ 1) ความสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานกับการมีส่วนร่วมในการรักษาวัตถุพยาน 2) ความสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานกับแนวโน้มเชิงพฤติกรรมในการปฏิบัติงาน 3) ความสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานกับการรับรู้ในการปฏิบัติงาน 4) ความสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานกับทัศนคติในการปฏิบัติงาน จึงทำให้เห็นได้ว่าการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่มูลนิธิบรรเทาสาธารณภัยซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีของ Arnstein (1995); Hobson (1991) ด้านทัศนคติในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่มูลนิธิบรรเทาสาธารณภัย ด้านการรับรู้ในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่มูลนิธิบรรเทาสาธารณภัย พบว่า เจ้าหน้าที่มูลนิธิบรรเทาสาธารณภัยส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความชำนาญในการปฏิบัติงานด้านการป้องกันหรือรักษาสถานที่เกิดเหตุซึ่งจะต้องได้รับการอบรมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความรู้และความชำนาญ เช่น หน่วยงานตำรวจ หรือพิสูจน์หลักฐานตำรวจที่เป็นเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานโดยตรงในการเข้าเก็บวัตถุพยานในสถานที่เกิดเหตุ เพื่อให้ได้มาซึ่งความสมบูรณ์แห่งวัตถุพยานที่จะนำมาพิสูจน์ต่อศาลในคดีได้อย่างมีประสิทธิภาพด้านแนวโน้มเชิงพฤติกรรมในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่มูลนิธิบรรเทาสาธารณภัยพบว่า เจ้าหน้าที่มูลนิธิบรรเทาสาธารณภัย จะมีการปฏิบัติงานอยู่หลายด้านเปรียบเสมือนเป็นผู้จะต้องช่วยเหลือเจ้าพนักงานหรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการเก็บวัตถุพยานในสถานที่เกิดเหตุ โดยเจ้าหน้าที่บรรเทาสาธารณภัยจะมีการแบ่งหน้าที่กันปฏิบัติงานตามความเชี่ยวชาญหรือความเหมาะสมในแต่ละกรณีไป ซึ่งการพฤติกรรมในการปฏิบัติงานของแต่ละบุคคลก็จะมีพฤติกรรมที่แตกต่างกันไปเพราะยังขาดในเรื่องของกฎหรือระเบียบในการควบคุมหรือลงโทษในกรณีที่เจ้าหน้าที่มูลนิธิบรรเทาสาธารณภัยที่กระทำการผิดกฎหรือระเบียบของมูลนิธิจึงยากที่จะควบคุม และพฤติกรรมของแต่ละบุคคลก็มีความแตกต่างกันไป โดยพฤติกรรมบางอย่างอาจเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่อาจทำให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานนั้นเปลี่ยนแปลงไปได้และยากที่จะเข้ามาควบคุมหรือตรวจสอบโดยมูลนิธิ หรือหน่วยงานอื่น ส่วนการมีส่วนร่วมในการรักษาวัตถุพยานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่มูลนิธิบรรเทาสาธารณภัย พบว่า ของเจ้าหน้าที่มูลนิธิบรรเทาสาธารณภัยเป็นส่วนสำคัญในการรักษาหรือป้องกันสถานที่เกิดให้แก่เจ้าหน้าที่หรือผู้ที่เกี่ยวข้องในคดี เพราะถือว่าเจ้าหน้าที่มูลนิธิ

บรรเทาสาธารณภัย เป็นหน่วยงานแรกที่จะไปถึงยังสถานที่เกิดเหตุก่อนหน่วยงานอื่น ๆ ก่อนเสมอ เนื่องจากเจ้าหน้าที่มูลนิธิบรรเทาสาธารณภัย จะกระจายงานออกเป็นตามจุดหรือแยกต่าง ๆ หลังจากที่ได้รับทราบประสานมาจากหน่วยงานตำรวจที่มีการร้องขอ โดยจะมีเจ้าหน้าที่มูลนิธิเข้าอยู่ประจำจุดตลอดเวลาโดยสับเปลี่ยนหมุนเวียนกัน โดยมีจุดศูนย์กลางของมูลนิธิที่ทำหน้าที่เป็นแม่ข่ายในการกระจายข่าวไปยังจุดเกิดเหตุที่อยู่ใกล้เคียง จึงทำให้มูลนิธิเป็นหน่วยงานแรกที่จะเข้าไปยังสถานที่เกิดเหตุ เพื่อทำหน้าที่ในการป้องกันหรือรักษาสถานที่เกิดเหตุให้แก่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องก่อนที่จะเข้ามาถึงได้ก่อนเสมอ หรืออาจเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ในการเข้าช่วยเหลือผู้ประสบภัยเบื้องต้นก่อนที่หน่วยงานโรงพยาบาลจะมาถึง หรืออาจเป็นผู้ที่นำผู้ประสบภัยส่งต่อไปยังโรงพยาบาล

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1.1 ด้านความรู้ ความเข้าใจ ความเชี่ยวชาญในการเข้าไปในสถานที่เกิดเหตุเพื่อรักษาสถานที่เกิดเหตุอย่างถูกต้อง เนื่องจากไม่ได้อบรมในการเข้าป้องกันหรือรักษาสถานที่เกิดเหตุในแต่ละกรณีต่าง ๆ หรืออาจจะได้รับการเข้าศึกษาหรืออบรมแต่ยังไม่มากพอจนทำให้เกิดความชำนาญหรือเชี่ยวชาญในเรื่องนั้น ๆ อีกทั้งเจ้าหน้าที่มูลนิธิบรรเทาสาธารณภัยมีการสับเปลี่ยนหมุนเวียนเข้าออกอยู่ตลอดมีทั้งผู้ที่เข้ามาใหม่อยู่ตลอดเวลาอาจจะยังขาดความรู้หรือความชำนาญหรือประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน

1.2 มูลนิธิควรมีอุปกรณ์เครื่องมือในการปฏิบัติงานในแต่ละด้านที่จะเข้ามาช่วยเหลือผู้ประสบภัยในสถานที่เกิดเหตุ หรืออุปกรณ์เครื่องมือในการป้องกันการรักษาสถานที่เกิดเหตุ โดยมูลนิธิเองเป็นหน่วยงานหรือองค์กรที่ไม่ได้แสวงหาผลกำไร ได้รับการสนับสนุนจากเจ้าของมูลนิธิเองหรือจากองค์กรเอกชนต่างๆ มาให้การสนับสนุน ก็ยังไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน หากได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐก็จะดียิ่งขึ้น

1.3 หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องในการเก็บวัตถุพยานในสถานที่เกิดเหตุ ควรเข้ามาให้ความรู้จัดอบรมให้แก่มูลนิธิ หรือเจ้าหน้าที่มูลนิธิบรรเทาสาธารณภัยให้มากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจ แนวทางในการปฏิบัติงานร่วมกัน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่มูลนิธิในส่วนภูมิภาคอื่น ๆ เพราะขั้นตอน หรือวิธีการในแต่ละภูมิภาคอาจจะมีรูปแบบการปฏิบัติงานหรือความพร้อมด้านต่างๆ ที่ไม่เหมือนกัน ซึ่งจะทำให้ได้ระบบและวิธีการอื่นที่นำมาใช้ในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่มูลนิธิที่มีส่วนร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการเก็บหรือรักษาวัตถุพยานในสถานที่เกิดเหตุให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบจากภูมิภาคอื่นที่เกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ปฏิบัติงานทางด้านการป้องกันสถานที่เกิดเหตุและเก็บวัตถุพยานในสถานที่เกิดเหตุต้องมีการพัฒนาการปฏิบัติงานให้มีความเท่าเทียม และมีการปรับปรุงพัฒนาตนเองอยู่เสมอสำหรับเจ้าหน้าที่ไม่ว่าใน

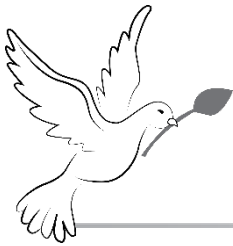
ด้านเทคโนโลยี อุปกรณ์ เครื่องมือ รวมถึงการศึกษางานวิจัยของต่างประเทศที่มีความก้าวหน้ามากขึ้น การศึกษาหาความรู้ และผลการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องจะเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานได้อย่างจริงจัง และเป็นรูปธรรมเพื่อนำมาปรับใช้ให้มากยิ่งขึ้นเพื่อให้เกิดความรู้และความเชี่ยวชาญของเจ้าหน้าที่มูลนิธิที่จะเข้ามาปฏิบัติงาน และควรมีองค์กรควบคุมมาตรฐานวิชาชีพ หรือมีองค์กรกลางของรัฐควบคุมเป็นการทั่วไปแบบวิชาชีพอื่น ๆ หรือควรมีกฎหมายที่ควบคุมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ไว้โดยเฉพาะเพื่อความเป็นมาตรฐานตามหลักจรรยาบรรณวิชาชีพหากฝ่าฝืนย่อมมีบทบังคับลงโทษแก่เจ้าหน้าที่ต่อไป

References

- Allen, R., & Santrock, J. W. (1993). *Psychology: The Contexts of Behavior*. USA.: Wm. C. Brown Communication.
- Arnstein, S.R. (1995). *Classic readings in urban planning*. A Ladder of citizen participation. In J.M. Stein (ed.), New York : McGraw-Hill.
- Boonchaloemwipas, S. (2012). *Forensic Medicine and Medical Law*. Bangkok: Winyuchon Publication House.
- Chamsuwannawong, A. et al. (2009). *Forensic science 1 for crime investigation*. (6thed). Bangkok: G.B.P Center.
- Chiamjetcharoon, J. (2007). *Crime scene and biological evidence*. Academic document. Central Police Forensic Science Division, Office of forensic science.
- Deming, W. E. (1940). *The Original Quality Gurus*. Retrieved May 7, 2018, from http://www.businessballs.com/dtiresources/quality_management_gurus_theories.pdf.
- Hobson, C. B. (1991). *Fire Investigation a new concept*. Illinois: Charles C. Tomas Publisher.
- Newcomb, (1854). *Attitude*. Retrieved March 25, 2018, from <http://www.novabizz.Ace/Attitude.html>.
- Suwannasang, K. (2001). *General Psychology*. (5thed). Bangkok: Aksornwittaya.
- Tongtavee, J. (2018). *Understanding and opinions of Pitakkarn foundation rescue officers on protection and preservation of physical evidence at crime scenes*. (Master's thesis). Silpakorn University. Bangkok.

การวิเคราะห์สภาพเด็กด้อยโอกาสในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง 1*

An Analysis of the condition of disadvantaged children in the lower northern region 1

¹สุทธิศักดิ์ เพ็ชรผึ้ง และภานุวัฒน์ ภักดีวงศ์

¹Suthisak Pedphing and Panuwat Pakdeewong

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Faculty of Education Naresuan University, Thailand.

¹Corresponding Author. E-mail: chekuvara@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สภาพเด็กด้อยโอกาสในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง 1 โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) วิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยเอกสาร การสนทนากลุ่ม เป็นเทคนิคการวิจัย โดยการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลจากการคัดเลือกแบบเจาะจง จากผู้นำชุมชนที่และ ครู กศน. จำนวน 75 คน เป็นผู้ให้ข้อมูล จัดทำการสัมภาษณ์แบบสนทนากลุ่มตามพื้นที่อำเภอละ 15 คน เป็นผู้นำชุมชน 10 คน และครู กศน. ตำบล 5 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยรวบรวมประเด็นที่สำคัญและข้อสรุป และนำเสนอ ในรูปแบบการพรรณนาวิเคราะห์ (Analytic Induction) ซึ่งเป็นการตีความสร้างข้อสรุปข้อมูลจากสิ่งที่เป็น รูปธรรม หรือปรากฏการณ์ที่มองเห็น เป็นการวิเคราะห์ ตรวจสอบ ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม เพื่อเป็น ข้อมูลด้านสภาพเด็กด้อยโอกาส และความร่วมมือช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาสในพื้นที่ โดยผู้วิจัยได้จัดบันทึก ประเด็นสำคัญๆ ขณะสนทนากลุ่มไว้ และประเมินข้อมูลโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 ท่าน

ผลการวิจัยพบว่า สภาพของเด็กด้อยโอกาสเกิดจากปัญหาที่ส่งผลให้เกิดความด้อยโอกาสจากปัญหา ครอบครัว ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ปัญหาด้านพฤติกรรมของเด็ก ปัญหาด้านสุขภาพและระดับการศึกษา ของผู้ปกครอง ระดับรายได้ของผู้ปกครองเป็นสาเหตุของความด้อยโอกาส แต่นโยบายของรัฐที่ไม่สอดคล้องกับ สภาพเด็กและครอบครัว บริบทสังคม สิ่งแวดล้อมทางสังคมส่งผลกระทบทำให้เด็กเป็นเด็กด้อยโอกาส

คำสำคัญ: การวิเคราะห์; สภาพเด็กด้อยโอกาส; ภาคเหนือตอนล่าง 1

* Received March 20, 2020; Revised May 17, 2020; Accepted June 14, 2020

Abstract

The purpose of this research was to analyze the state of disadvantage child on the lower north of Thailand region 1. Qualitative research was deployed as research methodology and documentary research and focus group discussion as research techniques for data collection, selecting data providers from specific selection from 75 community leaders and non-formal education teachers who provided information. Conducted a focus group discussion interview by area 15 persons, 10 community leaders and 5 sub-district teachers, using semi-structured interviews as a tool for data collection. To bring the content analysis by collecting important issues and conclusions and presented in an analytic induction style. Which is the interpretation and conclusion of concrete data or visible phenomena Is an analysis and review of the information obtained from group discussions To be information about the condition of underprivileged children And cooperation to help disadvantaged children in the area In which the researcher recorded important issues While the group conversation And evaluated the data by 9 experts

The result of study was found: the state of disadvantage children caused by family problems, economic problems, behavioral problems, health problems and the level of education of their parents that be the cause of disadvantages. But, the incomppliance government policies that reliance to the child and their families, Social context and social environment were the main impact for the child that push them to be disadvantage children.

Keywords: Analysis; disadvantage; Lower North 1

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรทางมนุษย์และความเท่าเทียมทางสังคมที่มีผลต่อการพัฒนาประเทศ ซึ่งเห็นได้จากการกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคนพร้อมทั้งการสร้างโอกาสและความเท่าเทียมกันทางสังคม เพื่อนำไปสู่เป้าหมายของการลดความเหลื่อมล้ำและการพัฒนาประเทศ แต่สภาพสังคมปัจจุบันที่ได้รับผลกระทบจากความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นได้สร้างความเหลื่อมล้ำและความแตกต่างทางสังคม จนเป็นสาเหตุให้เกิดปัญหาสังคมที่มีผลมาจากความเหลื่อมล้ำต่อการเข้าถึงโอกาสของการยกระดับคุณภาพชีวิตด้านต่าง ๆ มากมาย อาทิ ปัญหาด้านสังคม ปัญหาความยากจน และปัญหาครอบครัว ผลกระทบดังกล่าวได้ทำให้เด็กและเยาวชนบางส่วนไม่สามารถเข้าถึงบริการของรัฐที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียม หรือมีสภาพของความไม่พร้อมที่จะเข้าสู่ระบบการศึกษาและถูกทำให้เป็น “เด็กด้อยโอกาส” ที่มีสภาพของความไม่พร้อมต่อการเข้าถึงระบบการศึกษาภาคบังคับและหรือไม่ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพเท่าเทียมกับผู้อื่น มีผลต่อคุณภาพประชากรและตลาดแรงงานเนื่องจากเด็กและเยาวชนที่ขาดโอกาสทางสังคมได้กลายเป็นแรงงานที่ทักษะฝีมือแรงงานต่ำและทำให้ประเทศสูญเสียทรัพยากรที่มีค่าจากคนกลุ่มนี้ (Chaloemwong, 2017)

สภาพปัจจุบัน ของสถานการณ์เด็กด้อยโอกาสในสังคมไทย จากการสำรวจข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2018) ได้กล่าวถึงรายงานสถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ในระดับภาคของประเทศไทยที่มีผลต่อสภาพความไม่พร้อมของเด็กด้อยโอกาสต่อการเข้าสู่ระบบการศึกษาจากการได้รับโอกาสที่ไม่เท่าเทียมกับผู้อื่น จนทำให้กลายเป็น “เด็กด้อยโอกาส” และมีความสัมพันธ์ต่อจำนวนเด็กที่ต้องออกจากระบบการศึกษาหรือไม่ได้เข้าสู่ระบบการศึกษา เนื่องจากสถิติข้อมูลปรากฏให้เห็นว่ามีเด็กที่ไม่สามารถศึกษาต่อจนจบการศึกษาภาคบังคับเฉลี่ยถึงร้อยละ 20 ของประชากรวัยเรียน โดยจำแนกเป็นสถิติข้อมูลการเข้าเรียนในระดับประถมศึกษาที่มีร้อยละ 88.3 และได้ลดลงในระดับมัธยมศึกษาเหลือร้อยละ 68.2 และสถิติเหล่านี้มีผลต่อการเพิ่มขึ้นของจำนวนเด็กด้อยโอกาสที่มีอยู่ในประเทศไทยในปัจจุบันจากข้อมูลที่พบว่ามีจำนวนถึง 3.7 ล้านคน (OBEC, 2019) ซึ่งจากจำนวนเด็กด้อยโอกาสที่พบมากที่สุดเป็นเด็กด้อยโอกาสจากสาเหตุของความยากจน จำนวนถึงร้อยละ 95 จากจำนวนเด็กด้อยโอกาสที่พบทั้งหมด ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและการเพิ่มจำนวนของเด็กด้อยโอกาสที่ปรากฏในสังคม เนื่องจากนโยบายด้านการจัดสวัสดิการและด้านสังคมที่ยังไม่สามารถทำให้ประชากรบางส่วนได้รับความช่วยเหลือจากรัฐได้อย่างเต็มที่ พร้อมกับการพัฒนาตามกระแสของทุนนิยมที่เน้นการสร้างกลไกทางการตลาดจากการแบ่งงานกันทำเพื่อให้เกิดความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจแบบแข่งขันเสรี (Smith, 1976) ทำให้การยกระดับคุณภาพชีวิตของคนที่ไม่พร้อมถูกจำกัดจากการกำหนดรายได้ที่มาจากขาดความรู้และทักษะฝีมือแรงงานจนส่งผลทำให้มีช่องว่างทางโครงสร้างสังคมสูง (class structure) และมีความแตกต่างในคุณภาพชีวิตของคนในสังคมในปัจจุบันที่ส่งต่อถึงผลกระทบของโอกาสและการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพของเด็กและเยาวชนที่มาจากครอบครัวยากจน (Marx, 1848)

สภาพปัญหาทางด้านสังคมและเศรษฐกิจในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง 1 ที่มีผลต่อการเพิ่มจำนวนของเด็กด้อยโอกาสในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง 1 สะท้อนให้เห็นจากการเก็บข้อมูลทางสถิติดัชนีความก้าวหน้าของคน ในปี 2560 ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (Office of Database Development and Social Indicators, 2017) พบว่า ดัชนีความก้าวหน้าด้านชีวิตการทำงานและการศึกษาต่ำที่สุดในประเทศไทยจำนวน ๒ จังหวัด คือ ดัชนีความก้าวหน้าด้านชีวิตการทำงานน้อยที่สุดของประเทศ คือ จังหวัดสุโขทัยและจังหวัดตากมีดัชนีความก้าวหน้าด้านการศึกษาต่ำที่สุดของประเทศและยังมีปัญหาเด็กด้อยโอกาสที่เกิดจาก ความยากจน จำนวน 468,404 คน มากที่สุด รองลงมาคือเด็กกำพร้ามีจำนวน 860 คน และเด็กที่เป็นชนกลุ่มน้อย จำนวน 422 คน จากจำนวนเด็กด้อยโอกาสรวมทั้งสิ้น 471,924 คน และในอีกด้านของความสัมพันธ์ของอัตราการว่างงานที่มีผลต่อความด้อยโอกาส (Office of Non-Formal and Informal Education, 2019)

ดังที่กล่าวมา จึงทำให้เห็นได้ว่ายังมีช่องว่างของการไปไม่ถึงเป้าหมายตามความคาดหวังจากนโยบาย ของรัฐและกรอบกฎหมายที่กำหนดไว้ เนื่องจากเกิดความด้อยโอกาสของเด็กบางส่วนในสังคมที่ไม่สามารถเข้าถึงบริการของรัฐ ตามเป้าหมายของการพัฒนา “คน” ที่สามารถสร้างคุณค่าและยกระดับคุณภาพชีวิตจากการศึกษาจนสามารถก้าวไป สู่การเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วตามความคาดหวังที่กำหนดไว้ของนโยบายรัฐ ซึ่งเป็นประเด็นที่น่าสนใจสำหรับการศึกษาสภาพและวิเคราะห์สาเหตุของเด็กด้อยโอกาสที่มีอยู่ในปัจจุบัน เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลของการสร้างโอกาสทางการศึกษา และการยกระดับคุณภาพชีวิตให้กับเด็กด้อยโอกาสได้อย่างสอดคล้องกับสภาพความขาดแคลนที่มีมาจากปัจจัยแวดล้อมรอบตัวเด็ก อันเนื่องมาจากของผลกระทบความเปลี่ยนแปลงหลายๆ ด้านในสังคมก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมทำให้ประชากรบางส่วนได้เข้าสู่วงจรของความ “โง่ จน เจ็บ” ที่มีผลทำให้เป็นผู้ยากจนและมีรายได้น้อย อันส่งผลต่อการมีคุณภาพชีวิตที่อยู่ในระดับต่ำจนไม่สามารถเข้าสู่ระบบการศึกษาที่มีคุณภาพและระบบสาธารณสุขที่ดีได้ (Jarathaphatroj, 2017)

การวิเคราะห์สภาพปัจจุบันของเด็กด้อยโอกาสในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง 1 เพื่อได้มาซึ่งข้อมูลสาเหตุและความสัมพันธ์ที่มีความเชื่อมโยงกันระหว่างสภาพเด็กด้อยโอกาสกับสภาพบริบทสังคมในพื้นที่ที่มีจุดแข็งในด้านของประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวและเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษแต่กลับมีดัชนีความก้าวหน้าต่ำที่สุดของประเทศ ย่อมส่งผลดีและสร้างผลกระทบต่อการกำหนดนโยบายการเข้าถึงระบบการศึกษาของเด็กด้อยโอกาสในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง 1 จากการใช้ข้อมูลนำมาออกแบบระบบการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำสำหรับเด็กด้อยโอกาสให้ได้รับโอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิตจากการศึกษาที่สามารถสร้างมูลค่าให้กับการยกระดับคุณภาพชีวิตของเด็กด้อยโอกาสในสังคมปัจจุบันได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์สภาพปัจจุบันของเด็กด้อยโอกาสในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง 1

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) จากการวิเคราะห์ข้อมูลผ่านการวิจัยเอกสาร และการสนทนากลุ่มจากผู้ให้ข้อมูลโดยการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยเอกสารและการสนทนากลุ่ม นำข้อมูลมาสังเคราะห์ และวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) มาสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic Induction) เพื่อศึกษาผลการวิจัยในประเด็น 1) สภาพของเด็กด้อยโอกาสด้านการศึกษา พฤติกรรม ครอบครัวและด้านสุขภาพ 2) การสนับสนุนการช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาส ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้นำชุมชนและครูในสังกัดของสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดจากอำเภอละ 5 คน และผู้นำชุมชน จำนวน 10 คน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจงโดยการร่วมคัดกรองผู้ให้ข้อมูลจากการประสานกับปลัดอำเภอในพื้นที่และผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยประจำอำเภอ จำนวนอำเภอละ 15 คน เพื่อให้ได้ข้อมูลตรงตามวัตถุประสงค์การวิจัยของผู้วิจัย

โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกดังนี้

- 1) เป็นกำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน ข้าราชการฝ่ายปกครอง หรือ อาสาสมัครที่ได้รับการแต่งตั้งจากรัฐในการช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่ อาทิ อสม. อพม. หรือ อปพร. ในชุมชน
- 2) ครู กศน. ตำบลที่ทำหน้าที่ในการสำรวจ ค้นหา เด็กด้อยโอกาสจากการเก็บข้อมูลของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดประเด็นในการวิจัย

- 1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเด็กด้อยโอกาส
- 2) ศึกษาหลักการสร้างแบบสัมภาษณ์และดำเนินการสร้างแบบประเด็นในการสัมภาษณ์
- 3) นำแบบสัมภาษณ์เสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อพิจารณาความตรง (Content Validity) ของแบบสัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน คัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบความตรงของเนื้อหา ความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ในแบบสัมภาษณ์ ใช้เกณฑ์การคัดเลือกดังนี้

- 1) เป็นผู้ที่ทำงานและมีประสบการณ์งานด้านการศึกษาหรือด้านสังคม ไม่ต่ำกว่า 10 ปี
- 2) เป็นผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก
- 3) เป็นผู้ที่มีผลงานวิจัยเชิงคุณภาพ

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

- 1) การศึกษาสภาพเด็กด้อยโอกาสในพื้นที่ ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารงานวิจัย ตำรา บทความวิจัย บทความทางวิชาการนำมาสัมภาษณ์แบบสนทนากลุ่มร่วมกับผู้นำชุมชนและครู กศน.

ตำบล เพื่อรวบรวมข้อมูลข้อมูลการนำเสนอแนวทาง และประสบการณ์ของผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ในด้านความร่วมมือส่งเสริม สนับสนุนเด็กด้อยโอกาสในชุมชน

2) การถอดความการช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาสของผู้นำชุมชน โดยการนำเสนอและการวิเคราะห์ โดยใช้เทคนิควิธีการ Card & Chart และสรุปเป็นตาราง นำมาตรวจสอบความถูกต้องของการถอดความและศึกษาทำความเข้าใจเพื่อทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยส่งกลับไปให้ ผู้เข้าร่วมสนทนาตรวจสอบว่าข้อมูลถูกต้องครบตรงตามประเด็นหรือไม่ หรือต้องเพิ่มเติมส่วนใด และวิเคราะห์ประเด็นสำคัญแล้วเขียนเชิงพรรณนา (Analytic Induction)

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือในการเก็บข้อมูล

1) แบบบันทึกเอกสาร แบบบันทึกเสียง และแบบบันทึกวิดีโอ

2) แบบสัมภาษณ์ ในการทำประเด็นการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นขอบเขตของการสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ กรอบแนวคิดของการวิจัย และปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ โดยมีประเด็นในการสัมภาษณ์ดังนี้

2.1) สภาพเด็กด้อยโอกาสและเป้าหมายของการช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาสในพื้นที่ด้านสภาพบุคคลเด็กด้อยโอกาส ครอบครัว การจัดการศึกษา และความร่วมมือในชุมชน

2.2) สิ่งปฏิบัติได้จริงในการช่วยเหลือ

2.3) ปัญหา อุปสรรค ของการดำเนินการช่วยเหลือ

2.4) ข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาส

2.5) บทเรียน และประสบการณ์ที่ได้รับจากการปฏิบัติ

3) แบบบันทึกหลักฐานร่องรอย ได้แก่ แก่กล้องถ่ายรูป เครื่องบันทึกเสียง เครื่องบันทึกวิดีโอ

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) และวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ด้วยตัวของวิจัยเอง และโดยรวบรวมประเด็นที่สำคัญและข้อสรุป และนำเสนอในรูปแบบการพรรณนาวิเคราะห์ (Analytic Induction) ซึ่งเป็นการตีความสร้างข้อสรุปข้อมูลจากสิ่งที่เป็นรูปธรรม หรือปรากฏการณ์ที่มองเห็น เป็นการวิเคราะห์ ตรวจสอบ ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม เพื่อเป็นข้อมูลด้านสภาพเด็กด้อยโอกาส และความร่วมมือช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาสในพื้นที่ โดยผู้วิจัยได้จัดบันทึกประเด็นสำคัญๆ ขณะสนทนากลุ่มไว้ และบันทึกภาพเพื่อนำไปใช้ประกอบกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ สอบถาม และใช้การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการในช่วงเวลาพักระหว่างจัดทำกรสนทนากลุ่มและจดประเด็นการให้ข้อมูลมาเปรียบเทียบกับกรสนทนากลุ่ม เพื่อเป็นการตรวจสอบข้อมูลเรื่องเดียวกันจากแหล่งข้อมูลหลายแหล่ง โดยการแปลความหมายข้อมูลโดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ส่วนคือ การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุปซึ่งในงานวิจัยเชิงคุณภาพข้อมูลที่น่ามาวิเคราะห์เป็นข้อมูลการบรรยาย(Descriptive) ซึ่งได้จากการสังเกตสัมภาษณ์ และจัดบันทึก ส่วนที่สองคือ การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 6 การตรวจสอบข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบข้อมูล โดยการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data triangulation check) ใช้ตรวจสอบแหล่งที่มา ของข้อมูล โดยใช้เกณฑ์การพิจารณาเรื่องเวลา สถานที่ และสถานการณ์ที่แตกต่างกัน เพื่อตรวจสอบว่าตรงกันหรือไม่ จนกว่าจะได้ข้อสรุปที่ชัดเจนเป็นภาพรวม หลังจากนั้นนำข้อมูลมาร่วมวิเคราะห์ ตีความหมายและอธิบายลักษณะความสัมพันธ์เชื่อมโยงในประเด็นต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ขั้นตอนที่ 7 การประเมินข้อมูล

ผู้วิจัยได้จัดทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) มาสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic Induction) และนำเสนอข้อมูลให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินความถูกต้องและความเป็นประโยชน์ของข้อมูล โดยใช้เทคนิควิธีการสนทนากลุ่ม จำนวน 9 คน โดยคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบความตรงของเนื้อหา ความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ในแบบสัมภาษณ์ ใช้เกณฑ์การคัดเลือกดังนี้

- 1) เป็นผู้ทำงานและมีประสบการณ์งานด้านการศึกษาหรือด้านสังคม ไม่น้อยกว่า 10 ปี
- 2) เป็นผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก
- 3) เป็นผู้ที่มีผลงานวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัย

การวิเคราะห์สภาพปัจจุบันของเด็กด้อยโอกาสในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง 1 จากการวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาเอกสาร พบว่าข้อมูลสภาพเด็กด้อยโอกาสในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง 1 ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความได้เปรียบของทุนทางเศรษฐกิจในประเทศไทยศึกษาเปรียบเทียบกับสภาพเด็กด้อยโอกาสทั่วโลก พบประเด็นสภาพเด็กด้อยโอกาสที่มีความสอดคล้องกับสภาพของเด็กด้อยโอกาสทั่วโลก คือมีสภาพเป็นเด็กยากจนมากที่สุด รองลงมาเป็นสภาพความด้อยโอกาสที่เกิดจากความพร้อมของครอบครัว อาทิ เป็นเด็กกำพร้าหรือเป็นเด็กถูกทอดทิ้ง สอดคล้องกับเด็กด้อยโอกาสที่อยู่ในพื้นที่จังหวัดสุโขทัย จากการมีสภาพของความด้อยโอกาสที่เกิดจากความยากจนเป็นจำนวน 5,572 คน เป็นเด็กกำพร้า 150 คนและเป็นเด็กถูกทอดทิ้ง 634 คนจากจำนวนเด็กด้อยโอกาส 7,356 คน (Equitable Education Fund, 2019)

ประเด็นสำคัญและมีความสอดคล้องกันด้านข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลจากผู้นำชุมชนและครู กศน.ตำบลในพื้นที่ที่มีความยากจนมากที่สุด พบว่าจากสภาพของความด้อยโอกาสยังมีความซ้ำซ้อนของปัญหาที่เป็นสาเหตุของความด้อยโอกาสรวมอยู่ในตัวบุคคลหลายๆ ด้าน อาทิ มีฐานะยากจน มีปัญหาด้านพฤติกรรมขาดการศึกษาหรือมีการศึกษาต่ำ มีปัญหาด้านครอบครัว มีปัญหาด้านสุขภาพ หรือความทุพพลภาพที่เกิดจากตัวเด็ก หรือแม้กระทั่งการเลี้ยงดูที่ถูกต้องของครอบครัว ดังที่ผู้ให้ข้อมูลได้ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบสนทนากลุ่มและผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้านสภาพของเด็กด้อยโอกาสด้านสภาพเด็กด้อยโอกาสในช่วงอายุตั้งแต่ 2-21 ปีนำมาสรุปข้อมูลสภาพเด็กด้อยโอกาสตามสาเหตุที่มีผลต่อความเป็นเด็กด้อยโอกาสแต่ละอำเภอและใช้การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulate) ซึ่งพิจารณาการตรวจสอบข้อมูลจากความแตกต่างในด้านสถานที่เวลาและผู้ให้ข้อมูลและใช้การเปรียบเทียบจากการเก็บข้อมูลและนำมา

ตรวจสอบด้านสถานที่เวลาและผู้ให้ข้อมูลที่แตกต่างกัน ข้อมูลยังมีความสอดคล้องกันหรือแตกต่างกันอย่างไร เพื่อให้เกิดความชัดเจนในข้อสรุป พบว่ามีผลการสรุปข้อมูลสภาพเด็กด้อยโอกาสดังต่อไปนี้

1) สภาพเด็กด้อยโอกาส

1.1) สภาพเด็กด้อยโอกาสที่เกิดจากปัญหาด้านการเลี้ยงดูจากครอบครัว ที่ส่งผลต่อเด็กด้อยโอกาส เนื่องจากมีพฤติกรรมเกเรและไม่สนใจต่อการศึกษา เกิดจากสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็กที่ครอบครัวมีระดับการศึกษาในระดับต่ำ ทำให้ผู้ปกครองมีพฤติกรรมการตีหรือทุ박หรือยาเสพติดหรือติดการพนันในพื้นที่ ซึ่งเป็นการสร้างสภาพแวดล้อมและพฤติกรรมการเล่นแบบให้กับเด็กในครอบครัว และทำให้มีการเลี้ยงดูเด็กในครอบครัวเป็นไปอย่างขาดแคลนและไม่สนับสนุนโอกาสในการเข้าถึงบริการของรัฐด้านสาธารณสุขหรือด้านการศึกษาที่มีคุณภาพ นอกจากนั้นยังพบว่าทัศนคติของผู้ปกครองของเด็กด้อยโอกาสบางส่วนให้ความสำคัญต่อการมีรายได้ให้เพียงพอในชีวิตประจำวัน จึงมีการเลี้ยงดูและสร้างทัศนคติที่ไม่ให้ความสำคัญต่อการเข้าถึงการศึกษาน้อย จึงสร้างทัศนคติไม่สนใจการศึกษาต่อของเด็กจนทำให้เป็นเด็กด้อยโอกาส สิ่งสำคัญอีกประการและพบมากที่สุดในพื้นที่ชนบท คือสภาพการเลี้ยงดูของครอบครัวที่ไม่พร้อมเนื่องมาจากอยู่ในพื้นที่ประสบภัยแล้งจนผู้ปกครองต้องย้ายถิ่นเข้าไปทำงานในต่างจังหวัดและส่งเงินมาเลี้ยงดูบุตร หรือบิดามารดาต้องโทษอยู่ในเรือนจำ ทำให้ต้องทิ้งบุตรหลานของตนไว้กับปู่ย่า ตายาย ทำให้เด็กขาดความอบอุ่นจากครอบครัวและไม่สนใจที่จะเข้าศึกษาต่อ จนทำให้ขาดโอกาสในการพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิต

1.2) สภาพความด้อยโอกาสจากปัญหาด้านเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นปัญหาที่พบมากที่สุดของเด็กด้อยโอกาส ที่เกิดจากครอบครัวที่มีระดับการศึกษาต่ำที่และมีความสัมพันธ์ต่อระดับรายได้ของครอบครัว จนทำให้ไม่สามารถสนับสนุนการเข้าถึงบริการสาธารณสุขหรือการศึกษาที่มีคุณภาพ ถึงแม้จะมีนโยบายส่งเสริมการเข้าถึงการศึกษาภาคบังคับโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย แต่ภาระการดูแลครอบครัวในชีวิตประจำวันที่ยากลำบากจึงมีผลต่อการส่งเสริมโอกาสของการเข้าถึงคุณภาพของการศึกษา ทั้งในด้านของวัสดุ อุปกรณ์ทางเทคโนโลยีที่มีบทบาทต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ หรือเอกสารวิชาการทางการศึกษาที่สามารถศึกษาค้นคว้าได้ด้วยตนเอง อีกประการที่สำคัญของความด้อยโอกาสที่เกิดจากความยากจนที่ส่งผลต่อตัวเด็ก จนทำให้เป็นเด็กด้อยโอกาสคือการสนับสนุนให้เด็กรับจ้างเพื่อสร้างรายได้ของครอบครัวจนทำให้ขาดความเท่าเทียมในการเรียนรู้กว่าเด็กปกติทั่วไป เนื่องจากมีความกังวลต่อการสร้างรายได้เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน

1.3) สภาพความด้อยโอกาสจากปัญหาด้านพฤติกรรมของเด็ก เป็นผลมาจากสภาพของการเลี้ยงดูหรือการคบเพื่อนที่มีพฤติกรรมเกเร จึงทำให้เป็นเด็กที่มีพฤติกรรมเกเรจากการได้รับผลกระทบของสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก ที่ทำให้เป็นเด็กที่มีพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการกระทำผิดทางกฎหมายและมีทัศนคติที่ไม่สนใจการศึกษา จึงทำให้ขาดโอกาสในการพัฒนาหรือยกระดับคุณภาพชีวิต จากการศึกษา

1.4) สภาพความด้อยโอกาสปัญหาด้านสุขภาพ เกิดจากสภาพร่างกายที่ไม่พร้อมทำให้เกิดความด้อยโอกาสต่อการเข้าถึงบริการของรัฐ อาทิ เด็กพิการ เด็กพิเศษ เด็กพัฒนาการล่าช้า เด็กที่ติดเชื้อ HIV เป็นต้น ซึ่งเป็นผลของสภาพบุคคลที่ไม่สามารถใช้ชีวิตได้อย่างปกติ และสถานบริการของรัฐไม่สามารถรองรับ

ปัญหาสภาพบุคคลที่มีความแตกต่างได้ จึงไม่สามารถเข้าถึงบริการหรือมีความเท่าเทียมต่อการพัฒนาตนเองได้
เติมศักยภาพจนทำให้กลายเป็นเด็กด้อยโอกาส

1.5) สภาพความด้อยโอกาสจากปัญหาที่มีสาเหตุมากกว่า 1 โดยสภาพทั่วไปเป็นเด็กด้อยโอกาสเนื่องจากสภาพเศรษฐกิจที่ทำให้เกิดความยากจน แต่เนื่องจากความยากจนเป็นสาเหตุหลักของความขาดแคลนการสนับสนุนการสร้างโอกาสและความเท่าเทียมหลายๆ ด้าน จึงทำให้พบว่าเด็กด้อยโอกาสที่เกิดจากความยากจนจะมีสาเหตุที่ซับซ้อน อาทิ เป็นเด็กด้อยโอกาสที่ยากจนและมีความพิการ หรือเป็นเด็กมีพฤติกรรมเกราะและยากจน หรือเป็นเด็กยากจนและติดเชื้อ HIV เป็นต้น

2) สาเหตุที่มีความส่งผลต่อความด้อยโอกาส

- (1) ระดับการศึกษาของผู้ปกครอง
- (2) ระดับรายได้ของผู้ปกครอง
- (3) นโยบายของรัฐด้านการช่วยเหลือไม่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของเด็กด้อยโอกาส
- (4) สภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมของเด็กด้อยโอกาส

3) ข้อเสนอเชิงนโยบายการช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาส

(1) นโยบายการช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาสต้องกำหนดการบูรณาการข้อมูล เป้าหมายการช่วยเหลือ และวิธีการทำงานของหน่วยงานภาครัฐร่วมกัน

(2) นโยบายการช่วยเหลือต้องสร้างความร่วมมือในพื้นที่ตั้งแต่ระดับจังหวัด อำเภอ และตำบล

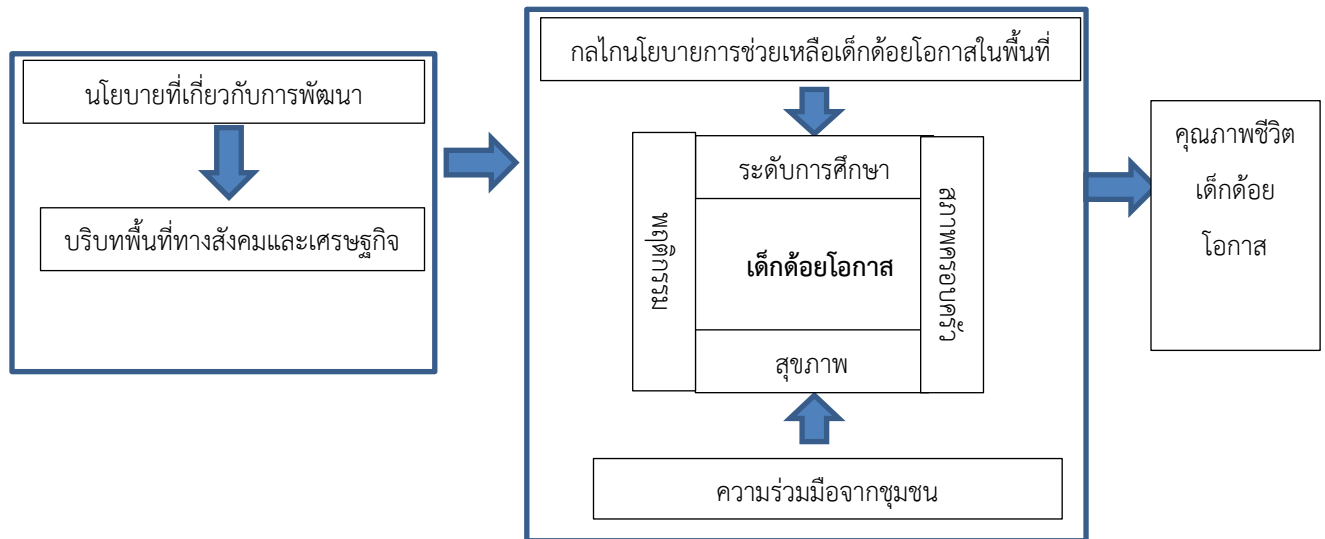
(3) นโยบายความร่วมมือจากสหวิชาชีพและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาสเป็นเงื่อนไขที่มีผลต่อความสำเร็จของนโยบาย

(4) นโยบายความร่วมมือติดตามประเมินผลการช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาสเป็นวิธีการที่จะทำให้ได้รับการช่วยเหลือที่ถูกต้อง

นอกจากนั้น ผู้วิจัยได้ใช้เทคนิควิธีการการสังเกตแบบมีส่วนร่วม จากการลงพื้นที่สำรวจเยี่ยมบ้านเด็กด้อยโอกาส ร่วมกับครู กศน. ตำบล เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของการสรุปข้อมูล พบว่าไม่เพียงแต่เงื่อนไขของความยากจนที่ส่งผลต่อความด้อยโอกาส ซึ่งเป็นเพียงปัจจัยภายในของสภาพแวดล้อมของครอบครัวที่มาจากระดับศึกษาหรือรายได้ของครอบครัวที่ส่งผลต่อความด้อยโอกาสที่ปรากฏในสังคมเท่านั้น แต่การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติที่ขาดการบูรณาการงานและประสานข้อมูลของหน่วยงานรัฐ เพื่อส่งต่อภารกิจทั้งด้านการสงเคราะห์ช่วยเหลือเพื่อให้พ้นสภาพความขาดแคลนไปสู่การได้รับการบริการทางสาธารณสุขที่ดีหรือการเข้าถึงการศึกษาจนทำให้พ้นสภาพของความด้อยโอกาส ยังมีลักษณะการทำงานเฉพาะภารกิจที่ได้รับมอบหมายและขาดการประสานเชื่อมต่อการทำงาน จนทำให้ไม่สามารถตอบสนองต่อความเพียงพอและสภาพความพร้อมที่มีต่อการเข้าถึงโอกาสได้ตรงตามความต้องการของบุคคลที่ขาดแคลนจากสภาพปัญหาที่ซับซ้อนให้เกิดความด้อยโอกาสได้

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิเคราะห์สภาพเด็กด้อยโอกาสในภาคเหนือตอนล่าง 1 โดยได้องค์ความรู้ใหม่ ในประเด็นนโยบายหรือความร่วมมือที่มีผลต่อสภาพของความด้อยโอกาสทำให้ไม่สามารถเข้าถึงการศึกษาหรือ มีโอกาสทางการศึกษาที่ไม่เท่าเทียมกับผู้อื่นของเด็กด้อยโอกาสในภาคเหนือตอนล่าง 1

อภิปรายผลการวิจัย

สภาพของเด็กด้อยโอกาส เกิดจากความขาดแคลนของการดำรงชีวิต เนื่องมาจากความพร้อมในด้านครอบครัว เศรษฐกิจ สุขภาพ พฤติกรรมหรือสังคมรอบตัวเด็ก จนความขาดแคลนดังกล่าวส่งผลให้เกิดความด้อยโอกาสในการเข้าถึงบริการสาธารณะที่มีคุณภาพจากรัฐ ซึ่งปัญหาที่พบส่วนใหญ่อยู่ในสภาพของครอบครัวยากจน ในกรณีเช่นว่านี้ Tantichoochawet (2016) ได้ทำการศึกษาสภาพของเด็กด้อยโอกาสที่มีผลจากสิ่งแวดล้อมและครอบครัว พบว่าเด็กที่อยู่นอกระบบการศึกษามีคุณลักษณะเชิงลึกที่มีปัญหาจากความสัมพันธ์ของครอบครัว จึงทำให้เห็นได้ชัดว่ามีความสอดคล้องกับประเด็นการศึกษาที่ผู้วิจัยพบว่าสภาพความด้อยโอกาสจากปัญหาด้านการเลี้ยงดูจากครอบครัวและเป็นปัจจัยแวดล้อมตัวเด็กที่มีผลต่อโอกาสทางการเข้าถึงการศึกษา

เนื่องจากปัญหาดังกล่าวนอกจากจะเป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงการศึกษาแล้ว ยังมีผลกับการเรียนรู้ทางสังคม (Bandura, 1962) ซึ่งกำหนดพฤติกรรมและความคิดของเด็ก จากสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ การนี้การแก้ปัญหาจากความด้อยโอกาสจึงมิใช่การแก้ปัญหาได้เพียงมิติด้านเดียวหรือด้านใดด้านหนึ่ง ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกหน่วยงาน ซึ่งต่างมีภารกิจหน้าที่ตามนโยบายที่กำหนดมาบูรณาการการดำเนินการเพื่อนำไปสู่เป้าหมายของการลดความด้อยโอกาส และสร้างความพร้อมให้กับเด็กด้อยโอกาสก่อนเข้าสู่ระบบการศึกษา เพื่อให้ได้รับการพัฒนาตนเองตามที่รัฐกำหนด

การนี้ ความสำเร็จที่มีต่อเป้าหมายของการลดช่องว่างที่ยังไปไม่ถึงเป้าหมายของการพัฒนา “คน” จึงอยู่ที่การบูรณาการของหน่วยงานราชการในพื้นที่จากการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติที่สามารถสร้างความ

พร้อมจากการช่วยเหลือ พี่นุญ เยียวยาเด็กด้อยโอกาสให้สามารถเข้าสู่ระบบการศึกษาที่มีความเหมาะสมกับสภาพและตรงตามความต้องการของเด็กด้อยโอกาสในลักษณะของการทำงานแบบองค์รวมจากความร่วมมือทุกภาคส่วน มิใช่เพียงด้านสังคมสงเคราะห์ หรือเพียงด้านการบริการทางการศึกษา และสิ่งที่สำคัญคือการศึกษายืดหยุ่นและเหมาะสมกับเด็กด้อยโอกาสจากการสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลาจากความร่วมมือของเครือข่ายชุมชน (Niyomves, 2020) ซึ่งประเด็นดังที่กล่าวมา จึงเป็นประเด็นที่มีความสำคัญของความร่วมมือระหว่างรัฐกับชุมชนสนับสนุนการช่วยเหลือ และการเข้าถึงบริการของรัฐจากการศึกษาที่มีคุณภาพและเหมาะสมกับสภาพของเด็กด้อยโอกาสที่เป็นอยู่

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ระดับกระทรวงควรสร้างการบูรณาการความร่วมมือระหว่าง กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และกระทรวงสาธารณสุข เพื่อกำหนดนโยบายการบูรณาการในระดับพื้นที่ในการช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาส ให้ตรงตามสภาพและความต้องการจำเป็นโดยสร้างฐานข้อมูลที่มีความถูกต้อง เชื่อถือได้

1.2 ระดับพื้นที่ควรสร้างการช่วยเหลือโดยบูรณาการความร่วมมือตั้งแต่ระดับ จังหวัด อำเภอ ตำบล และชุมชน เพื่อสร้างการช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาส และจัดทำวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับเด็กด้อยโอกาสให้เกิดความพร้อมต่อการเข้าสู่ระบบการศึกษา

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรนำข้อมูลการวิเคราะห์สภาพเด็กด้อยโอกาสนำไปสร้างกลไกสนับสนุนการสร้างโอกาสทางการศึกษาให้กับเด็กด้อยโอกาส

2.2 ควรนำข้อมูลการวิเคราะห์สภาพเด็กด้อยโอกาส มาสร้างการพัฒนากระบวนการจัดการศึกษา เพื่อการมีงานทำสำหรับเด็กด้อยโอกาสในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง 1

References

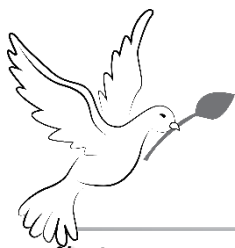
- Office of the National Economic and Social Development Board. (2018). *Report on the situation of poverty and income inequality at the regional level in Thailand*. Retrieved March 13, 2020, from https://www.nesdc.go.th/ewt_w3c/ewt_dl_link.php?nid=7787.
- Office of Database Development and Social Indicators Office of the National Economic and Social Development Board. (2018). *Report on the situation of poverty and income*

- inequality at the regional level in Thailand*. Retrieved March 13, 2020, from https://www.nesdc.go.th/ewt_w3c/ewt_dl_link.php?nid=7787.
- Chaloemwong, Y. (2017). *What will the labor market be like next year? (Part 2): Education quality deteriorates Manpower quality is depressing No one can help?*. Retrieved March 13, 2020, from <https://tdri.or.th/2017/12/21-labor-market2-2018/>.
- OBEC. (2019). *Educational statistics Information Group Office of Basic Education Policy and Planning*. Retrieved March 13, 2020, from <https://data.bopp-obec.info/emis/index.php>.
- Smith, A. (1994). *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations, Modern Library Edition, Random House*. New York: NY.
- Marx, K., & Engels, F. (1848) *The Communist Manifesto*. Retrieved March 13, 2020, from <https://www.hawaii.edu/powerkills/CIP.CHAP5.HTM>.
- Jaratphattharot, J. (2017). Demographic and social characteristics of people at risk of vicious circle "Stupid-poor-hurt ": Findings from the 2015 Health and Welfare Survey. *Journal of Health System Research*, 11(2), 195 - 204.
- Office of Non-Formal and Informal Education. (2019). Information for children outside the education system. Retrieved March 13, 2020, from <http://203.159.250.210/popmoeadmin/login/auth>.
- Tantichoochawet, P. (2016). *Educational guidelines for non-formal education: a case study of Tak province*. Dhurakij Pundit University.
- Bandura, A. (1962). Social Learning through Imitation. Retrieved February 20, 2020, from <https://www.uky.edu/~eushe2/Bandura/Bandura1963.pdf>.
- Niyomves, B. (2020). Roles of Non-formal and Informal Education Centers in Bangkok Metropolis in Enhancing Participation and Lifelong Learning Networking. *Journal of MCU Peace Studies*, 8(2).
- Praditsin, C. (2016). A Political Economic Model of Policy Implementation. *Journal of Political Economy*, 2(1).
- Bronfenbrenner, U. (1994). Ecological Models of Human Development. Retrieved February 20, 2020, from <http://edfa2402resources.yolasite.com/resources/Ecological Models Of Human Development.pdf>.

การพัฒนาระบบการนิเทศการปฏิบัติงาน สำหรับตำแหน่งรองผู้อำนวยการ

ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา*

The Development on Supervising System for Deputy Directors of Colleges under the Office of the Vocational Education Commission

บทคัดย่อ

¹สาริศา พิชัยฤกษ์, พิสิต เมธาภักตร์ และ ไพโรจน์ สติรยากร

¹Sarisa Pichiroek, Pisit Methapatara and Pairote Stirayakorn

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

King Mongkut's University of Technology North Bangkok, Thailand.

¹ Corresponding Author. E-mail: sarisa.p19@gmail.com

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อการพัฒนาระบบการนิเทศการปฏิบัติงาน สำหรับตำแหน่งรองผู้อำนวยการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา และ 2) เพื่อประเมินระบบการนิเทศการปฏิบัติงาน สำหรับตำแหน่งรองผู้อำนวยการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนาดำเนินการวิจัยแบบผสมวิธี ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในขั้นตอนการพัฒนาระบบการนิเทศการปฏิบัติงาน สำหรับตำแหน่งรองผู้อำนวยการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามจากกลุ่มประชากร ได้แก่ รองผู้อำนวยการบรรจุใหม่ 216 คน ผู้อำนวยการสถานศึกษาที่รองผู้อำนวยการใหม่ปฏิบัติงานอยู่ 149 คน และหัวหน้างานภายใต้รองผู้อำนวยการบรรจุใหม่ 311 คน ซึ่งใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย ส่วนในขั้นตอนการประเมินความเหมาะสมของระบบการนิเทศการปฏิบัติงาน สำหรับตำแหน่งรองผู้อำนวยการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาเครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบประเมินความเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 11 คน และแบบประเมินคู่มือสมรรถนะการปฏิบัติงานของรองผู้อำนวยการบรรจุใหม่ โดยผู้นิเทศที่กำหนดเป็นกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 20 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความสอดคล้อง

ผลการพัฒนาระบบการนิเทศการปฏิบัติงาน สำหรับตำแหน่งรองผู้อำนวยการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นตอนเตรียมความพร้อมก่อนการนิเทศ มีองค์ประกอบ ดังนี้ 1.1) การพัฒนาระบบการนิเทศการปฏิบัติงานของรองผู้อำนวยการ 1.2) การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมผู้นิเทศ 1.3) การคัดเลือกผู้เข้ารับการอบรมหลักสูตร 2) ขั้นตอนปฏิบัติการนิเทศมีองค์ประกอบ ดังนี้ 2.1) การจัดทำแผนการปฏิบัติการนิเทศ 2.2) การปฏิบัติการนิเทศ และ 3) ขั้นตอนติดตามผลหลังการนิเทศ

มีองค์ประกอบ ดังนี้ 3.1) การประเมินผลการปฏิบัติงาน 3.2) การรายงานผลการปฏิบัติงานโดยระบบสารสนเทศ ผลการประเมินความเหมาะสมของระบบฯ โดยผู้เชี่ยวชาญอยู่ในระดับมากที่สุด และการประเมินการนำระบบไปทดลองใช้ ได้ผลสมรรถนะการปฏิบัติงานเฉลี่ยของรองผู้อำนวยการบรรจุใหม่อยู่ในระดับดี

คำสำคัญ: ระบบการนิเทศการปฏิบัติงาน; รองผู้อำนวยการบรรจุใหม่ในสถานศึกษาอาชีวศึกษา;
หลักสูตรฝึกอบรมผู้นิเทศ

Abstract

The objective of this research was to develop and evaluate the appropriateness of coaching and supervising system for newly promoted deputy directors of vocational colleges. The population and sampling used for coaching and supervising system development with the quantitative data collection by questionnaires were 216 newly appointed deputy directors, 149 directors working with those newly appointed deputy directors, and the heads of department working under those newly appointed deputy directors. Sample random was used. For the evaluation of the appropriateness of the supervising system, qualitative data collection was used. The appropriateness evaluation form by 11 experts and performance competency evaluation form by 20 selected supervisors were collected. The statistics used for data analysis were percentage, average score, S.D, and IOC.

The development of coaching and supervising system for newly promoted deputy directors consisted of 3 processes which were 1) The preparation before coaching and supervising consisting of 1.1) Coaching and supervising system development 1.2) Course development for supervisor 1.3) Selection of participants for the training course, 2) The implementation on coaching and supervising consisting of 2.1) Coaching and supervising planning and 2.2) Coaching and supervising operation, and 3) The monitoring after coaching and supervising consisting of 3.1) Performance evaluation and 3.2) Performance report by using ICT. The research revealed that the coaching and supervising system evaluation by specialists showed the appropriateness of the system at the highest level and the evaluation on the use of the system showed the performance of newly appointed deputy directors at the good level.

Keywords: Coaching and Supervising System; Newly Promoted Deputy Directors;

Training courses for Coaching and Supervising

บทนำ

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา มีจำนวนสถานศึกษาของรัฐในสังกัดรวมทั้งสิ้น 428 แห่ง โดยมีผู้อำนวยการ เป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารสถานศึกษาสูงสุดและมีรองผู้อำนวยการ 4 ฝ่าย คือ 1. ฝ่ายบริหารทรัพยากร 2. ฝ่ายแผนงานและความร่วมมือ 3. ฝ่ายพัฒนากิจการนักเรียนนักศึกษา 4. ฝ่ายวิชาการ มีหน้าที่ช่วยบริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับการวางแผนการปฏิบัติงาน การควบคุมกำกับ ดูแล การบริหารงานวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคลการบริหารทั่วไปและงานอื่นที่เกี่ยวข้องให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับนโยบายและวัตถุประสงค์ของสถานศึกษา (Office Of The Vocational Education Commission, 2009) การที่ผู้บริหารจะสามารถบริหารสถานศึกษาให้ประสบผลสำเร็จจะต้องมีความตั้งใจ ในการเรียนรู้และหาประสบการณ์ในการบริหารงาน อาจจะมีวิธีการศึกษากฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ หลักเกณฑ์วิธีการปฏิบัติงาน การเข้ารับการฝึกอบรม รวมทั้งการศึกษาคู่มือการปฏิบัติงาน และแนวปฏิบัติตามนโยบายและหลักเกณฑ์ของกระทรวงศึกษาธิการ (Srikumun, 2019)

การบริหารสถานศึกษา รวมถึงการนำภาวะผู้นำไปใช้ในการบริหารงาน โดยการนำความรู้จากการศึกษาไปใช้ในการบริหารงาน การเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อให้เกิด ทักษะและ ประสบการณ์ในการตัดสินใจ สั่งการเตรียมงานล่วงหน้า การติดตามและรายงานผล การปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ แผนพัฒนาสถานศึกษาทั้งระยะสั้นและระยะยาว การบริหารเวลา การพิจารณาลงโทษบุคลากร การสร้างแรงจูงใจในการสั่งการ ระบบคุณธรรมและจริยธรรมผู้บริหารว่าควรมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ซึ่งจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดีขึ้นทั้งของสถานศึกษา และสังคม มีความอดทน ขยันหมั่นเพียร มีความทะเยอทะยานในการปฏิบัติงาน มีความซื่อสัตย์และ ความยุติธรรม มีความสามารถในการสื่อสารให้เพื่อนร่วมงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชาเข้าใจบทบาท ของตนเอง และกระตุ้นให้เกิดความมุ่งมั่นปฏิบัติงานให้ลุล่วง สามารถวางตนเองให้เป็นตัวอย่างที่ดี มีความเป็นกันเองจนเกิดความไว้วางใจในองค์กร สร้างทีมงานในองค์กร เน้นให้ทุกคนทำงานเป็นทีม และกำหนดทิศทางในการพัฒนาสถานศึกษาผ่านกระบวนการการมีส่วนร่วม (Vongsakda, 2010)

การเข้าสู่ตำแหน่งการเป็นผู้บริหารสถานศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาเริ่มที่ตำแหน่งรองผู้อำนวยการ โดยได้มาจากการรับสมัครคัดเลือกบุคคลเพื่อบรรจุและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรองผู้อำนวยการ ซึ่งการกำหนดคุณสมบัติที่เปิดรับสมัครจากผู้ที่เป็นครู โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ 1. กลุ่มทั่วไป 2. กลุ่มประสบการณ์ โดยทั้ง 2 กลุ่มต้องมีใบประกอบวิชาชีพผู้บริหารและคุณสมบัติอื่น ๆ ตามประกาศรับสมัครเพื่อเข้าสู่กระบวนการคัดเลือกประเมินตามที่สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษากำหนด จากการกำหนดคุณสมบัติทำให้ผู้ที่จะเป็นรองผู้อำนวยการทั้งหมดมาจากครูผู้สอน ภายหลังจากการคัดเลือกพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 มาตรา 80 บัญญัติให้มีการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาก่อนแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ เจตคติที่ดีคุณธรรมจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพที่เหมาะสมในอันที่จะทำให้การปฏิบัติราชการเกิดประสิทธิภาพประสิทธิผลและความก้าวหน้าแก่ราชการ โดยได้วิเคราะห์และบูรณาการเนื้อหาหลักสูตรให้เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของหน่วยงานแต่คงสาระสำคัญของหลักสูตร หากพิจารณาจากหลักสูตรดังกล่าวจะเห็นว่าการฝึกประสบการณ์ในสถานศึกษา 2 แห่ง เป็นเพียงการศึกษา

เบื้องต้นจากสถานศึกษาต้นแบบ ซึ่งไม่ได้ปฏิบัติงานจริงในหน้าที่ที่รับผิดชอบ เมื่อได้รับคำสั่งแต่งตั้งให้ไปปฏิบัติหน้าที่รองผู้อำนวยการ จึงเกิดปัญหาในการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย อีกทั้งสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ยังไม่มีระบบการนิเทศงานหรือการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานของรองผู้อำนวยการบรรจุใหม่ หลังจากที่ได้รับการบรรจุแต่งตั้ง โดยที่ความเป็นจริงระบบการนิเทศมีความสำคัญต่อการพัฒนา ปรับปรุง และเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับการประกันคุณภาพการศึกษา ระบุไว้โดยสรุปว่า ผู้บริหารหรือผู้อำนวยการมีหน้าที่บริหารงานในสถานศึกษาให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด อีกทั้งสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาได้ให้ความสำคัญในการพัฒนาสมรรถนะครูและบุคลากรอาชีวศึกษา โดยได้กำหนดไว้ในนโยบายยุทธศาสตร์การผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาในระยะ 15 ปี (พ.ศ. 2555 – 2569) ในนโยบายที่ 4 มุ่งพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการใหม่มีการกำหนดยุทธศาสตร์ที่ 1 ยุกระดับคุณภาพการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งกำหนดเป็นโครงการสำคัญอันได้แก่ โครงการพัฒนาผู้บริหารโดยฝึกประสบการณ์จริง (On the Job Training) และโครงการฝึกอบรมวิชาการด้านการบริหารสถานศึกษา (Office Of The Vocational Education Commission, 2009)

นอกจากนั้นผู้วิจัยทำการได้ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาระบบการนิเทศการปฏิบัติงาน จากรองผู้อำนวยการบรรจุใหม่ ได้ผลความต้องการให้มีระบบการนิเทศการปฏิบัติงานของรองผู้อำนวยการบรรจุใหม่ คิดเป็นร้อยละ 87.18

ด้วยเหตุผลจากสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้น รองผู้อำนวยการบรรจุใหม่จึงควรได้รับคำแนะนำ ปรึกษา สอนงานติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน เพื่อให้ได้รับการพัฒนาที่ถูกต้องและตรงกับงานที่ปฏิบัติจริง ก็จะสามารถดีต่อการบริหารสถานศึกษา ผู้วิจัยจึงมีความต้องการที่จะพัฒนาระบบการนิเทศการปฏิบัติงานของรองผู้อำนวยการบรรจุใหม่ในสถานศึกษาอาชีวศึกษา เพื่อใช้พัฒนารองผู้อำนวยการบรรจุใหม่ให้มีสมรรถนะในการปฏิบัติงานได้อย่างมีคุณภาพสอดคล้องกับมาตรฐานตำแหน่งที่สำนักงานข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษากำหนด และเป็นไปตามนโยบายยุทธศาสตร์การผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาในระยะ 15 ปี (พ.ศ. 2555 – 2569) ที่กำหนดไว้ อันจะส่งผลดีต่อการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาและยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการระบบการนิเทศการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพดีขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาระบบการนิเทศการปฏิบัติงานในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา สำหรับตำแหน่งรองผู้อำนวยการ
2. เพื่อประเมินระบบการนิเทศการปฏิบัติงานในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา สำหรับตำแหน่งรองผู้อำนวยการ

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ดำเนินการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methodology) โดยแบ่งเป็น 2 ระยะดังนี้

ระยะที่ 1 การพัฒนาระบบการนิเทศการปฏิบัติงานในสถานศึกษา สำหรับตำแหน่งรองผู้อำนวยการ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา โดยการศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Study) ผู้วิจัยได้ ทำการศึกษาเอกสารงานวิจัยต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยการศึกษาสภาพปัญหา และความต้องการในการพัฒนาระบบ ซึ่งใช้แบบสอบถามถามประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ รองผู้อำนวยการ บรรจุใหม่ 216 คน ผู้อำนวยการในสถานศึกษาที่รองผู้อำนวยการไปบรรจุ 149 คน และหัวหน้างาน 311 คน โดยวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจากหัวหน้างานเพียง 1 งาน ในจำนวนหัวหน้างานต่าง ๆ ที่รอง ผู้อำนวยการบรรจุใหม่รับผิดชอบได้รับแบบสอบถามที่สมบูรณ์จำนวน 616 ชุด นำมาวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อ ร้างระบบการนิเทศการปฏิบัติงานในสถานศึกษา สำหรับรองผู้อำนวยการสังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การอาชีวศึกษา

เครื่องมือและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม (Questionnaires) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการวิเคราะห์องค์ประกอบตัวแปรต่าง ๆ จำนวน 3 ฉบับ ทำการ ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยจำแนกเป็น 2 วิธีดังนี้ 1) การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) พิจารณาโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับ จุดประสงค์ มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.80-1.00 ทั้ง 3 ฉบับ และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยโปรแกรม สำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์

ระยะที่ 2 การประเมินความเหมาะสมของระบบการนิเทศการปฏิบัติงานในสถานศึกษา สังกัด สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา สำหรับตำแหน่งรองผู้อำนวยการ ใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูล เชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบประเมินความเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 11 คน ด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และได้นำระบบการนิเทศการปฏิบัติงานในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การอาชีวศึกษา สำหรับตำแหน่งรองผู้อำนวยการ ไปทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้นิเทศที่ผ่าน การฝึกอบรมหลักสูตรผู้นิเทศ จำนวน 20 คน

เครื่องมือและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ แบบประเมินความเหมาะสมของระบบการนิเทศ การปฏิบัติงานในสถานศึกษา สำหรับตำแหน่งรองผู้อำนวยการ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) และเครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลจาก การทดลองนำไปใช้ ได้แก่ แบบประเมินสมรรถนะการปฏิบัติงานของรองผู้อำนวยการ ตรวจสอบค่าดัชนีความ สอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์ มีค่าพิจารณาโดยผู้เชี่ยวชาญเครื่องมือจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบ ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์ มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.80-1.00

ขั้นตอนดำเนินการวิจัยมีดังนี้ 1) การพัฒนาระบบการนิเทศการปฏิบัติงานในสถานศึกษา สำหรับ ตำแหน่งรองผู้อำนวยการ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา 2) สร้างเครื่องมือวิจัย 3) ประเมิน ความเหมาะสมของระบบการนิเทศการปฏิบัติงานในสถานศึกษา สำหรับตำแหน่งรองผู้อำนวยการ สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการอาชีวศึกษา 4) สรุป อภิปรายผลการวิจัยและข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการพัฒนาระบบการนิเทศการปฏิบัติงานในสถานศึกษา สำหรับตำแหน่งรองผู้อำนวยการ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา แสดงให้เห็นถึงโครงสร้างของระบบตลอดจนองค์ประกอบต่าง ๆ ซึ่งประกอบไปด้วย 3 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นการเตรียมความพร้อมก่อนการนิเทศ มีองค์ประกอบ ดังนี้ 1.1) การพัฒนาระบบฯ 1.2) การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมผู้นิเทศ 1.3) การคัดเลือกผู้เข้ารับการอบรมหลักสูตร 2) ขั้นการปฏิบัติการนิเทศ มีองค์ประกอบ ดังนี้ 2.1) การจัดทำแผนการปฏิบัติการนิเทศ 2.2) การปฏิบัติการนิเทศ และ 3) ขั้นการติดตามผลหลังการนิเทศมีองค์ประกอบ ดังนี้ 3.1) การประเมินผลการปฏิบัติงาน 3.2) การรายงานผลการปฏิบัติงานโดยระบบสารสนเทศ ซึ่งผลการประเมินความเหมาะสมของระบบการนิเทศการปฏิบัติงานในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา สำหรับตำแหน่งรองผู้อำนวยการ โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 11 คน อยู่ในระดับมากที่สุด

การพัฒนาในขั้นการเตรียมความพร้อมก่อนการนิเทศ ประกอบด้วย 1) การพัฒนาระบบนิเทศโดยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้างานวิจัยศึกษาสภาพปัญหาในระบบ ร้างระบบ ประเมินร่างระบบจนกระทั่งได้ระบบ 2) การพัฒนาหลักสูตรอบรมผู้นิเทศโดยศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตร กำหนดรายละเอียดวัตถุประสงค์ ใ้เนื้อหา สื่อ วิธีการสอน ประเมินหลักสูตร ทดลองใช้หลักสูตร และนำหลักสูตรไปอบรมจริงและทำการประเมินประสิทธิภาพหลักสูตรโดยประยุกต์ใช้แบบจำลองชิป (CIPP Model) พบว่า ด้านบริบทมีความสอดคล้องทุกรายการ ด้านปัจจัยเบื้องต้น พบว่า องค์ประกอบของหลักสูตรมีความสอดคล้องทุกรายการ ด้านกระบวนการได้ผลสัมฤทธิ์ของคะแนนเฉลี่ยภาคทฤษฎีร้อยละ 85.16/83.24 และภาคปฏิบัติร้อยละ 83.33 ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรม อยู่ในระดับมากที่สุด และด้านผลผลิต พบว่าการนำความรู้ ทักษะไปใช้ และความพึงพอใจของผู้ได้รับการนิเทศจากผู้เข้ารับการอบรมอยู่ในระดับมากที่สุด 3) การคัดเลือกผู้เข้ารับการอบรมหลักสูตร

การพัฒนาในขั้นการปฏิบัติการนิเทศประกอบด้วย 1) การจัดทำแผนการปฏิบัติการนิเทศ โดยมีรายละเอียดตามตารางปฏิทินการปฏิบัติการนิเทศ ดังภาพ

ระยะเวลา กิจกรรม	เดือนที่ 1				เดือนที่ 2				เดือนที่ 3				เดือนที่ 4				เดือนที่ 5				เดือนที่ 6			
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
1. สอนงาน/นิเทศ																								
2. ปฏิบัติงาน/นิเทศ																								
3. จัดทำคู่มือ สมรรถนะการ ปฏิบัติงาน/นิเทศ																								
4. ประเมินผลการ ปฏิบัติงาน																								
5. รายงานผลการ ประเมินให้ ผอ.และ สอศ.																								

ภาพที่ 1 แสดงแผนการปฏิบัติการนิเทศ

ในการจัดทำตารางปฏิทินระบบการนิเทศปฏิบัติงานของรองผู้อำนวยการบรรจุใหม่ในสถานศึกษา อาชีวศึกษา ผู้นิเทศและรองผู้อำนวยการบรรจุใหม่ประชุมร่วมกันเพื่อให้ดำเนินการกำหนดกิจกรรมในแต่ละเดือน ดังนี้

1. เดือนที่ 1 กำหนดหัวข้อและทำการสอนงานในสัปดาห์ที่ 1 และหลังจากการสอนงานแล้วในช่วงสัปดาห์ที่ 2 และ 3 รองผู้อำนวยการบรรจุใหม่จะฝึกปฏิบัติงานโดยได้รับการนิเทศและคำแนะนำในงานที่ฝึก และในสัปดาห์ที่ 4 สุดท้ายของเดือนรองผู้อำนวยการบรรจุใหม่ต้องจัดทำคู่มือสมรรถนะการปฏิบัติงานที่ได้รับการสอนและการนิเทศใน 3 สัปดาห์ที่ผ่านมา เพื่อให้ผู้นิเทศประเมินการจัดทำคู่มือ

2. เดือนที่ 2 – 3 ในแต่ละเดือนจะสอนหัวข้องานใหม่เดือนละ 1 เรื่อง ตามที่ได้กำหนดไว้ตามที่ประชุมร่วมกัน โดยมีกิจกรรมในแต่ละสัปดาห์เหมือนกับเดือนที่ 1

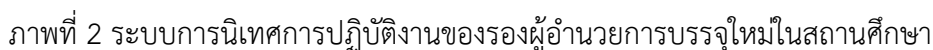
3. เดือนที่ 4 – 5 รองผู้อำนวยการบรรจุใหม่จะเลือกงานที่ตนเองคิดว่าปฏิบัติได้แล้วมาปฏิบัติภายใต้การนิเทศ เป็นระยะเวลา 3 สัปดาห์ และสัปดาห์ที่ 4 สุดท้ายของเดือนรองผู้อำนวยการบรรจุใหม่ต้องจัดทำคู่มือสมรรถนะการปฏิบัติงานที่ได้รับฝึกปฏิบัติและการนิเทศใน 3 สัปดาห์ที่ผ่านมา เพื่อให้ผู้นิเทศประเมินการจัดทำคู่มือ

4. เดือนที่ 6 เป็นช่วงระยะเวลาของการประเมินและรายงานผลของรองผู้อำนวยการบรรจุใหม่ภายหลังจากที่ได้ผ่านระบบการนิเทศการปฏิบัติงานของรองผู้อำนวยการบรรจุใหม่มาแล้ว 5 เดือน โดยสัปดาห์ที่ 1 - 2 เป็นการประเมินโดยใช้แบบประเมินใบประเมินผลการปฏิบัติงาน และในสัปดาห์ที่ 3 - 4 จะรายงานผลการปฏิบัติงานผ่านระบบสารสนเทศถึงผู้อำนวยการสถานศึกษาที่รองผู้อำนวยการบรรจุใหม่ปฏิบัติงานและสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา 2) การปฏิบัติการนิเทศตามแผนการนิเทศ โดยผู้รับการนิเทศจำนวน 20 คน ได้ผลการประเมินสมรรถนะการปฏิบัติงานเฉลี่ยของรองผู้อำนวยการบรรจุใหม่อยู่ในระดับดี

การพัฒนาในขั้นการติดตามผลหลังการนิเทศ ประกอบด้วย 1) การประเมินผลการปฏิบัติงาน โดยผู้นิเทศจะทำการประเมินผลการปฏิบัติงานตามแบบประเมินรายงานคู่มือสมรรถนะการปฏิบัติงานของรองผู้อำนวยการบรรจุใหม่ในสถานศึกษาอาชีวศึกษาตามเกณฑ์ที่กำหนด 2) การรายงานผลการปฏิบัติงาน ผู้นิเทศจะรายงานผลการปฏิบัติงานของรองผู้อำนวยการที่บรรจุใหม่ผ่านระบบสารสนเทศที่พัฒนาขึ้นไปยังสถานศึกษาที่รองผู้อำนวยการบรรจุใหม่ปฏิบัติงานและรายงานไปยังสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ซึ่งมีประเด็นการประเมิน คือ ความรู้ที่ใช้ในการปฏิบัติงาน ทักษะความชำนาญความคล่องแคล่วในการปฏิบัติงานตามขั้นตอน เจตคติ จิตพิสัย คุณลักษณะในการปฏิบัติงาน คุณภาพของการปฏิบัติงาน ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ผลการใช้ระบบสารสนเทศในการรายงานผลของผู้นิเทศ ปรากฏว่าอยู่ในระดับดี

องค์ความรู้ใหม่

จากแนวคิดการวิจัยที่ใช้ทฤษฎีระบบ (System theory) ปัจจัยนำเข้า (Input) ขั้นตอนการเตรียมความพร้อมก่อนการนิเทศ มีความสัมพันธ์กับกระบวนการ (Process) ขั้นตอนการปฏิบัติการนิเทศและผลลัพธ์ (Output) ขั้นการติดตามผลหลังการนิเทศ ซึ่งนำไปสู่การประเมินสมรรถนะในการปฏิบัติงานของรองผู้อำนวยการบรรจุใหม่ ซึ่งมีรายละเอียดดังภาพ

ผลการพัฒนาระบบการนิเทศการปฏิบัติงาน สำหรับรองผู้อำนวยการ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา พบว่า ผู้วิจัยได้ระบบการนิเทศการปฏิบัติงาน สำหรับรองผู้อำนวยการบรรจุใหม่ในสถานศึกษาอาชีวศึกษา ซึ่งประกอบด้วย 1) หลักสูตรฝึกอบรมผู้นิเทศจำนวน 4 หัวข้อวิชา ดังนี้ 1.1) การสอนงานตามภาระหน้าที่ของรองผู้อำนวยการใหม่ในสถานศึกษา 1.2) การนิเทศการปฏิบัติงานของรองผู้อำนวยการใหม่ในสถานศึกษา 1.3) การประเมินผลการปฏิบัติงานของรองผู้อำนวยการใหม่ในสถานศึกษา 1.4) การรายงานผลการปฏิบัติงานของรองผู้อำนวยการใหม่ในสถานศึกษา 2) แผนการปฏิบัติการนิเทศ และ 3) โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการรายงานผลการปฏิบัติงานของรองผู้อำนวยการบรรจุใหม่ไปยังสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการระบบการนิเทศการปฏิบัติงานของรองผู้อำนวยการบรรจุใหม่ของกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่าง อีกทั้งสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษายังไม่มีระบบการนิเทศงานหรือการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานของรองผู้อำนวยการบรรจุใหม่หลังจากที่ได้รับการบรรจุแต่งตั้ง

ผลจากการวิจัย ระบบการนิเทศการปฏิบัติงานในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา สำหรับตำแหน่งรองผู้อำนวยการ แสดงให้เห็นถึงโครงสร้างและองค์ประกอบของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมาดำเนินการร่วมกันในทุกขั้นตอนทั้ง 3 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นตอนเตรียมความพร้อมก่อนการนิเทศ 2) ขั้นตอน

ปฏิบัติการนิเทศ และ 3) ขั้นการติดตามผลหลังการนิเทศ โดยผลการประเมินความเหมาะสมของระบบการนิเทศการปฏิบัติงานในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา สำหรับตำแหน่งรองผู้อำนวยการในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐาน ทั้งนี้เนื่องมาจากผู้วิจัยได้ทำการสอบถามสภาพปัญหาและความต้องการระบบการนิเทศการปฏิบัติงานของรองผู้อำนวยการบรรจุใหม่ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพของงานที่ปฏิบัติตามหน้าที่ที่กำหนดในมาตรฐานตำแหน่งงาน ศึกษาความต้องการโดยตรงจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ศึกษาเอกสารและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง แล้วนำข้อมูลมาสังเคราะห์ตามขั้นตอนระบบการนิเทศการปฏิบัติงาน ตั้งแต่ขั้นการเตรียมความพร้อมก่อนการนิเทศ ขั้นการปฏิบัติการนิเทศและขั้นการติดตามผลหลังการนิเทศ จากนั้นจึงทำการพัฒนาระบบการนิเทศการปฏิบัติงาน ของรองผู้อำนวยการบรรจุใหม่ในสถานศึกษา ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่ดีของการสร้างรูปแบบทางการศึกษาและสังคมศาสตร์ ตามแนวคิดของ Kevees (1988) จึงส่งผลให้ระบบการนิเทศการปฏิบัติงานที่พัฒนาขึ้นมีผลการประเมินความเหมาะสมในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

การหาประสิทธิภาพหลักสูตรฝึกอบรมผู้นิเทศของระบบการนิเทศการปฏิบัติงานของรองผู้อำนวยการบรรจุใหม่ในสถานศึกษาอาชีวศึกษา เพื่อฝึกอบรมผู้นิเทศการของระบบนิเทศการปฏิบัติงานของรองผู้อำนวยการบรรจุใหม่ที่พัฒนาขึ้นจากการศึกษาสภาพและความต้องการจำเป็นในการฝึกอบรมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง เพื่อนำไปจัดลำดับความสำคัญและวิเคราะห์องค์ประกอบของหลักสูตร เพื่อการออกแบบหลักสูตรที่ประกอบด้วยชื่อหลักสูตร วัตถุประสงค์ของหลักสูตร หัวข้อวิชา หัวข้อเรื่อง วัตถุประสงค์ เชิงพฤติกรรม สร้างใบเนื้อหา สื่อ แบบฝึกหัด ใบงาน และแบบทดสอบ รวมถึงได้มีการกำหนดวิธีการสอน เป็นไปตามลำดับ ซึ่งจากการออกแบบหลักสูตรที่ครบถ้วนตามองค์ประกอบแล้ว ได้นำหลักสูตรดังกล่าวไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติตรงกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้จริงแล้วนำผลจากการทดลองการใช้หลักสูตรฝึกอบรมที่ได้จากการประเมินผลโดยกลุ่มตัวอย่างมาปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อให้ได้เนื้อหาที่ครบถ้วนความสมบูรณ์ เพื่อการนำไปใช้ในการฝึกอบรมจริง ทั้งนี้จากกระบวนการการออกแบบหลักสูตรที่ครบถ้วนสมบูรณ์ จึงส่งผลทำให้การประเมินผลประสิทธิภาพในขั้นตอนการนำหลักสูตรไปใช้จริง (Implementation) มีผลสัมฤทธิ์ภาคทฤษฎี E1/E2 มีค่าคะแนนเฉลี่ยร้อยละเท่ากับ 85.16/83.24 ภาคปฏิบัติมีค่าคะแนนเฉลี่ยร้อยละเท่ากับ 83.33 ตลอดจนผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด สอดคล้องกับแนวคิดของพิสิฐ เมธาภัทร (Methapat, 2006) ที่กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม รูปแบบของกระบวนการฝึกอบรม มีขั้นตอนของการดำเนินการ ประกอบด้วย หาความต้องการจำเป็นของการฝึกอบรม กำหนดวัตถุประสงค์ ออกแบบนำไปใช้เก็บข้อมูลประเมินผลการฝึกอบรม และสรุปผลการฝึกอบรม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ควรนำระบบการนิเทศการปฏิบัติงานของรองผู้อำนวยการบรรจุใหม่ไปกำหนดเป็นนโยบายให้อาชีวศึกษาจังหวัดดำเนินการฝึกอบรมผู้นิเทศของระบบการนิเทศการปฏิบัติงาน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานให้มีคุณภาพ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมหัวหน้างานและบุคลากรสายสนับสนุนของสถานศึกษา เพื่อให้เป็นผู้มีเทคนิคการปฏิบัติงานในส่วนงานที่รับผิดชอบเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

2.2 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานของรองผู้อำนวยการภายหลังได้รับการนิเทศจากระบบนิเทศการปฏิบัติงานเพื่อเป็นข้อมูลในการปรับปรุงและพัฒนาระบบนิเทศการปฏิบัติงานของรองผู้อำนวยการบรรจุใหม่ให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

References

- Keeves, J. P. (1988). *Educational Research Methodology, and Measurement: An international Handbook*. Oxford: Pergamon Press.
- Methapat, P. (2006). *Teaching on Vocational Education Curriculum Development and Educational Supervision*. Bangkok: KMUTNB.
- Office of The Vocational Education Commission. (2009). *The Regulation of the Office of the Vocational Education Commission on 6 College's Administration and Management*. Bangkok: OVEC.
- Sakuna, P. (2018). The Program Development for Preparing Personnel to the College's Director Under the Office of the Vocational Education Commission. *Journal of Industrial Education of King's Mongkut University of Technology*, 9(3), 9-18.
- Srikumun, R. (2019). SEAT Structure Ratchawin School Under the Office of the Primary Education Service Area Bangkok. *Journal of Arts Management*, 3(3), 153-162.
- Vongsakda, S. (2010). *The Development Model to Promote the Success of Educational Administrators of Colleges under the Supervision of the Office of Vocational Education Commission*. Bangkok: KMUTNB.

ระบบการบริหารจัดการสำนักงานพระสังฆาธิการตามแนวธรรมาภิบาล*

The Management System of Buddhist Ecclesiastical Office

According to the Good Governance

¹อำนวยการ สุวรรณศิริ, พระธรรมกิตติเมธี, พระเมธาวิสัยโรส และพระมหาบุญศรี ญาณวฑฺฒโ

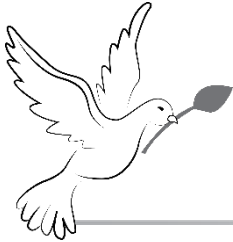
¹Amnuay Suwankiri, Phrathamkiitimethee, Phramedhavinaiyaros,

and Phramaha Boonsri Nāṇavuddho

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahamakut Buddhist University, Thailand.

¹Corresponding Author. Email: amnuay.suwankiri@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาปัญหาการบริหารจัดการสำนักงานพระสังฆาธิการ 2) เพื่อศึกษาระบบการบริหารจัดการสำนักงานตามแนวธรรมาภิบาล 3) เพื่อบูรณาการระบบการบริหารจัดการสำนักงานพระสังฆาธิการตามแนวธรรมาภิบาล 4) เพื่อนำเสนอองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับ “ระบบการบริหารจัดการสำนักงานพระสังฆาธิการตามแนวธรรมาภิบาล” การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเอกสาร และเก็บข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัญหาการบริหารจัดการสำนักงานพระสังฆาธิการมี 4 ประการ คือ 1. ปัญหาด้านบุคคลากร 2. ปัญหาด้านงบประมาณ 3. ปัญหาด้านวัสดุ 4. ปัญหาด้านการจัดการ 2) การบริหารงานสำนักงานตามแนวธรรมาภิบาล เป็นการบริหารงานที่ประกอบด้วยหลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ หลักความคุ้มค่า ทำให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล มีความโปร่งใส ยุติธรรม และสามารถตรวจสอบได้ 3) การบูรณาการระบบการบริหารจัดการสำนักงานพระสังฆาธิการตามแนวธรรมาภิบาล พบว่า 1. ด้านบุคคลากร มีกฎหมายจัดตั้งสำนักงานพระสังฆาธิการ จะทำให้การบริหารมีระบบและต่อเนื่อง 2. ด้านงบประมาณ สำนักงานมีงบประมาณจากภาครัฐอย่างเพียงพอทำให้ต้องมีการตรวจสอบการใช้จ่ายอย่างโปร่งใส 3. ด้านวัสดุอุปกรณ์ สามารถจัดซื้ออุปกรณ์ต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง บริสุทธิ์ ยุติธรรม 4. ด้านการจัดการ สำนักงานมีหลักธรรมาภิบาลทั้ง 6 ด้าน ทำให้เกิดการบริหารงานที่ดีเป็นที่ยอมรับในระดับสากล และ 4) ผลการวิจัยสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ได้ “MOGA Model”

คำสำคัญ: การบริหารจัดการสำนักงาน; พระสังฆาธิการ; ธรรมาภิบาล

Abstract

This research aimed 1) to study problems of the management system of Buddhist Ecclesiastical Office. 2) to study the management system of office according to the good governance 3) to integrate the management system of the Buddhist Ecclesiastical Office according to the good governance. 4) to present the guidance and create new knowledge related to management system of the Buddhist Ecclesiastical Office according to the good governance. This research is a qualitative research by using document research methodology and conducting in-depth interview.

The research results were found as follows; 1. There are 4 main problems of the management system of the Buddhist Ecclesiastical office. 1) Personnel problems 2) Money problems 3) Material problems 4) Management problems 2. The management system of office according to good governance is the management of the organization which consists of the rule of law, morality, transparency, participation, responsibility, value for money, make the organization strong, efficient, effective, transparent, fair and can be inspected. 3. The integration of the management system of the Buddhist Ecclesiastical Office according to the good governance found that: 1. Personnel there is a law to establish the Buddhist Ecclesiastical Office will make management systematic and continuous 2. Money The office has sufficient budget from the government, which requires transparent examination of spending. 3. Materials and equipment can be purchased by correctly and fairly. 4. Management The office has 6 Principles of good governance to ensure it internationally accepted performance. 4. From the results of the research, it could be summarized into “MOGA model”.

Keywords: Management System Office; Buddhist Ecclesiastical; Good Governance

บทนำ

การปกครองคณะสงฆ์ หรือการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ ปัจจุบันมีความสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งและการดำรงอยู่อย่างมั่นคงของพระพุทธศาสนา ส่วนการบริหารที่จะเป็นไปเพื่อการจัดการงานให้สำเร็จนั้น ผู้บริหารกิจการคณะสงฆ์หรือพระสังฆาธิการตั้งแต่มหาเถรสมาคมจนไปถึงเจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล (National Office of Buddhism, 2018) จะต้องบริหารให้กิจการคณะสงฆ์เป็นไปได้อย่างดี มีความถูกต้อง มีความเหมาะสม มีความบริสุทธิ์ มีความยุติธรรม มีประสิทธิภาพ เป็นไปตามหลักธรรมธรรมาภิบาล และให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในสภาพสังคมปัจจุบัน น้อมนำสู่การเปิดใจยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการพัฒนาตนเองด้านเทคโนโลยี การเปิดใจยอมรับสังคมที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว (Horsaengchai, Vatagovito, and Abhinandavedi, 2020) นำเอาปัจจัยทั้งภายนอก

และภายในมาบูรณาการร่วมกันเป็นปัจจัยการขับเคลื่อน ให้เกิดสำเร็จสมบูรณ์ตามความคาดหวัง (Udom, Paiboonrattananon, Butchiwan, Sachdev, and Kanchanakitsophon, 2020) จึงกล่าวได้ว่าพระสังฆาธิการมีหน้าที่ในการปกครองคณะสงฆ์หรือบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยตามภาระกิจงานคณะสงฆ์ 6 ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านสาธารณูปการ ด้านสาธารณสงเคราะห์ สำนักงานเลขาธิการ มหาเถรสมาคม (National Office of Buddhism, 2017) และเป็นเงื่อนไขสำคัญในการบ่งชี้ความสำเร็จในการส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืน มีศีลธรรม คือ การนำความรู้ที่มีอยู่ในธรรมชาติและประยุกต์ให้เข้ากับชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม (Yodhiko, 2019)

จากการศึกษาการวิจัยเรื่องการบริหารการปกครองคณะสงฆ์ไทยตามหลักธรรมาภิบาล พบว่า “การบริหารงานคณะสงฆ์มีปัญหา ดังนี้ ด้านโครงสร้างการบริหาร และการจัดรูปแบบการบริหารมีปัญหาเนื่องจากเพราะการบริหารคณะสงฆ์ไทยส่วนภูมิภาครวมศูนย์อยู่ที่จังหวัดซึ่งเจ้าคณะจังหวัดจึงทำงานรับผิดชอบกิจการทั้งหลายในพื้นที่เพียงรูปเดียว โดยเห็นได้จากการที่ไม่มีคณะทำงาน หรือมีองค์กรมารองรับเพื่อการสนับสนุนงาน ไม่มีบุคลากรที่จัดการการทำงานอย่างเพียงพอในเรื่องเดียวกันนี้ แม้เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาส มีอำนาจสูงสุดในการปกครองวัดของตนเพียงผู้เดียว ก็ไม่เปิดโอกาสให้พุทธบริษัทได้มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือ” (Phramaha Show, 2010)

จากที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่าการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในส่วนภูมิภาคนับตั้งแต่ระดับภาค จังหวัด อำเภอ ตำบล ยังมีปัญหาในการจัดการงานสำนักงานที่ขาดประสิทธิภาพ อันเป็นผลมาจากขาดเครื่องมือ ขาดบุคลากรที่เชี่ยวชาญในสายงานเช่น เจ้าหน้าที่ฝ่ายบุคคล เจ้าหน้าที่ฝ่ายพัสดุ นิติกร เจ้าหน้าที่เทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นต้น หรือกลไกอื่น ๆ ที่จะสนองงานอื่นให้ได้ผล

ด้วยปัญหาที่กล่าวมา การจะแก้ไขปัญหของสำนักงานพระสังฆาธิการนั้น สำนักงานพระสังฆาธิการควรมีระบบการบริหารที่คล้ายคลึงกับหน่วยงานต่าง ๆ เช่น สำนักงานเลขาธิการนายกรัฐมนตรี สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี สำนักงานรัฐมนตรี หรือในการปกครองส่วนภูมิภาค ก็มีองค์กรบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล ที่มีระบบบริหารงานที่ประกอบด้วยหลักธรรมาภิบาล อันจะทำให้ผู้ปฏิบัติการผู้เชี่ยวชาญ ผู้บริหารสำนักงานสามารถดำเนินงานตามภารกิจทั้ง 6 ด้านได้อย่างถูกต้องตรงตามพระธรรมวินัย กฎหมาย และจารีตของภูมิภาคต่าง ๆ ซึ่งการมีระบบการบริหารสำนักงานพระสังฆาธิการตามแนวธรรมาภิบาลนี้ จะทำให้เกิดประโยชน์ต่อบุคคล สังคมและประเทศชาติได้ดี

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาระบบการบริหารจัดการสำนักงานพระสังฆาธิการ
2. เพื่อศึกษาระบบการบริหารจัดการสำนักงานตามแนวธรรมาภิบาล
3. เพื่อบูรณาการระบบการบริหารจัดการสำนักงานพระสังฆาธิการตามแนวธรรมาภิบาล
4. เพื่อนำเสนอองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับ “ระบบการบริหารจัดการสำนักงานพระสังฆาธิการตามแนวธรรมาภิบาล”

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร โดยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ (1) หลักการจัดการสำนักงาน (2) หลักธรรมาภิบาล (3) พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539

ขั้นตอนที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้การศึกษาเชิงเอกสารและการศึกษาภาคสนามเป็นหลัก ดังนั้นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แนวทางในการสัมภาษณ์ ซึ่งผู้วิจัยพัฒนาขึ้นด้วยตนเอง ตามกรอบที่ได้รับจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีขั้นตอนของการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ดังต่อไปนี้

1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้แนวทางในการกำหนดกรอบการสร้างเครื่องมือ

2) กำหนดกรอบในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลในภาคสนามโดยยึดกรอบของการสร้างแนวทางการสัมภาษณ์ ตามคำถามวิจัยที่ต้องการค้นหาคำตอบ

3) นำแนวคำถามที่สร้างขึ้นไปปรึกษาที่ปรึกษาโครงการวิจัยและผู้เชี่ยวชาญทางด้านการศึกษาเพื่อตรวจสอบความครอบคลุมของข้อคำถาม ความเหมาะสมของปริมาณคำถาม ความชัดเจนของภาษา แล้วจึงนำไปปรับปรุงแก้ไข

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาโดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) ประกอบด้วย 1. พระสังฆาธิการฝ่ายธรรมยุติ และมหานิกายที่เป็นเจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล 2. นักวิชาการทางพระพุทธศาสนา รวมทั้งสิ้น 10 รูป/คน

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกมาทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และนำข้อค้นพบที่ได้มาสร้างรูปแบบระบบการบริหารสำนักงานพระสังฆาธิการตามแนวธรรมาภิบาล

ขั้นตอนที่ 5 การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

การนำเสนอข้อมูลเป็นลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) และในขั้นตอนสุดท้ายเพื่อนำไปสู่การประยุกต์ใช้ในระดบนโยบายเพื่อการจัดตั้งสำนักงานพระสังฆาธิการที่มีกฎหมายรองรับ

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาระบบการบริหารจัดการสำนักงานพระสังฆาธิการ มีดังนี้

1. **ปัญหาด้านบุคลากร** เช่น การบริหารงานของพระสงฆ์ที่เป็นผู้ปกครองระดับสูงส่วนมากจะอยู่ในกรุงเทพมหานคร เช่น เจ้าคณะภาคบางรูปไม่ได้สังกัดวัดภายในภาคของตน ทำให้การตรวจงานภายในภาคไม่สามารถทำได้อย่างทั่วถึงมีประสิทธิภาพ เพราะเจ้าคณะผู้ปกครองภายในภาคอยู่ในพื้นที่ห่างไกล และไม่มีสำนักงานบริหารที่ถาวร เมื่อเจ้าคณะพ้นสภาพจากความเป็นเจ้าคณะ เอกสารหลักฐานก็ขาดตอน เมื่อมีเจ้าคณะใหม่ก็เริ่มงานใหม่ การบริหารจึงไม่เป็นไปอย่างต่อเนื่องและไม่เป็นระบบ

2. **ปัญหาด้านงบประมาณ** เนื่องจากสำนักงานไม่มีงบประมาณจากภาครัฐทำให้ต้องหางบประมาณดำเนินการเอง ทำให้ไม่สามารถดำเนินงานในโครงการต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งนี้รายได้มาจากการบริจาคของประชาชนที่เลื่อมใสศรัทธาพระสงฆ์รูปนั้น ๆ

3. **ปัญหาด้านวัสดุอุปกรณ์** เป็นปัญหาที่สืบเนื่องมาจากงบประมาณทำให้ไม่สามารถจัดซื้ออุปกรณ์ต่าง ๆ ได้เมื่อขาดอุปกรณ์ที่จำเป็นทำให้ไม่สามารถดำเนินงานได้

4. **ปัญหาด้านการจัดการ** พบว่า การบริหารงานทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ การปกครอง การศึกษา การศึกษา สงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ การสาธารณสงเคราะห์ ขาดธรรมาภิบาลทำให้มีปัญหาปัญหา กฎหมายด้านอื่น ๆ

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่าการบริหารจัดการสำนักงานตามแนวธรรมาภิบาล มี 3 ประการ ดังนี้

1. **หลักการบริหารงานสำนักงาน** Nimmannon (2014) กล่าวว่า การบริหารงานสำนักงานเป็นการใช้ศาสตร์และศิลป์ด้านการบริหารจัดการของผู้บริหารในการจูงใจให้บุคลากรในสำนักงานร่วมมือกันปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถเพื่อให้งานบรรลุวัตถุประสงค์ Rachchakulchai (2013) ได้สรุปองค์ประกอบของการจัดการสำนักงานมี 5 ขั้นตอน คือ 1.การวางแผน คือการกำหนดเป้าหมายและการกำหนดกลยุทธ์ในการปฏิบัติงาน รวมทั้งทรัพยากรที่ใช้ประโยชน์ตามความต้องการเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จ 2.การจัดองค์กร คือ การกำหนดกิจกรรมต่างๆ ในสำนักงาน กำหนดว่าใครทำอะไรและภายใต้สิ่งแวดล้อมอะไร เป็นการจัดสิ่งแวดล้อมของงาน การแบ่งหน้าที่และความรับผิดชอบ 3.การจัดบุคคลเข้าทำงาน คือ การสรรหาคัดเลือกบุคคลที่เหมาะสมและการพัฒนาพนักงานเพื่อให้มั่นใจว่าองค์กรมีพนักงานที่มีความสามารถทุกระดับงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร 4.การอำนวยการหรือการสั่งการเป็นกระบวนการที่ผู้บังคับบัญชาแจ้งผู้ใต้บังคับบัญชาทราบเกี่ยวกับสิ่งที่ต้องกระทำ 5.การควบคุม คือ กระบวนการตรวจสอบกิจกรรมเพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ตามแผนและมีการแก้ไขสิ่งที่แตกต่างที่เป็นปัญหาสำคัญขององค์กรให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายได้

2. **หลักธรรมาภิบาล** Rataummarit (2019) กล่าวถึง ความหมายและองค์ประกอบของธรรมาภิบาลว่าหมายถึง หลักการบริหารจัดการที่ดี อันเกี่ยวข้องกับนโยบายของส่วนราชการและพฤติกรรมของบุคลากรในองค์การ สำหรับรัฐบาลไทย ได้วางหลักของการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีไว้ประกอบด้วยองค์ประกอบ 6 ประการได้แก่ 1. หลักนิติธรรม หมายถึงการตรากฎหมาย ที่ถูกต้องเป็นธรรม การบังคับใช้เป็นไปตามกฎกติกาที่ตกลงกันไว้ คำนึงถึงสิทธิ เสรีภาพ ความยุติธรรม 2. หลักคุณธรรม หมายถึง การยึดมั่นในความถูกต้อง ดีงาม ส่งเสริมให้ประชาชนพัฒนาตนเอง เพื่อให้มีความซื่อสัตย์ 3. หลักความโปร่งใส หมายถึง สุจริตไม่คดโกง

หรือมีความหมายตรงกันข้ามกับการทุจริตคอร์รัปชัน เป็นความหมายในเชิงบวก 4. หลักการมีส่วนร่วม หมายถึง การให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการบริหาร การตัดสินใจที่เกี่ยวกับการจัดสรรทรัพยากร 5. หลักสำนึก รับผิดชอบ หมายถึงการตระหนักในสิทธิหน้าที่ สำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจต่อปัญหาสาธารณะ 6. หลักความคุ้มค่า หมายถึงการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม

3. ตัวอย่างสำนักงานที่ได้รับรางวัลธรรมาภิบาล ผู้วิจัยศึกษาหน่วยงานที่ปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลที่เป็นสำนักงานธนาคาร เนื่องจากธนาคารเป็นหน่วยงานขนาดใหญ่แบ่งส่วนย่อย เป็นรายภาค จังหวัด อำเภอ ตำบล ทำให้เห็นว่ามีลักษณะโครงสร้างคล้ายกับการบริหารงานพระสังฆาธิการที่มีหน่วยงานย่อย ๆ อยู่ทั่วประเทศ โดยคัดเลือกสำนักงานของธนาคารที่ได้รับรางวัลธรรมาภิบาล คือ ธนาคารอาคารสงเคราะห์ มีเนื้อหาสรุปได้ดังนี้ 1. ด้านนิติธรรม องค์กรยึดถือการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องโดยออกระเบียบปฏิบัติใด ๆ จะต้องสอดคล้องและไม่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ใด ๆ รวมทั้งมีการสื่อสารให้พนักงานทั้งองค์กรตระหนักในเรื่องกฎหมายนี้ด้วย 2. ด้านความโปร่งใส องค์กรกำหนดในการเปิดเผยข้อมูลต่าง ๆ ต่อผู้เกี่ยวข้องอย่างโปร่งใสไม่บิดเบือน เช่น การเสนอขายผลิตภัณฑ์หรือบริการแก่ลูกค้า ต้องให้ข้อมูลครบถ้วนหรือไม่ทำให้ลูกค้าเข้าใจผิด นอกจากนั้นเปิดเผยผลประกอบการและตัวเลขทางการเงินต่าง ๆ ต่อสาธารณชน และผู้ถือหุ้นต้องเป็นไปอย่างถูกต้องครบถ้วน 3. ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม กรรมการ ผู้บริหาร และพนักงานขององค์กรจะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบต่อผลงานที่ออกมาโดยยึดความต้องการของลูกค้าเป็นสำคัญการประเมินผลการทำงานของผู้บริหารและพนักงานจะต้องถูกกำหนด KPI เรื่องความพึงพอใจของลูกค้า customer satisfaction 4. ด้านการมีส่วนร่วม ต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการออกความคิดเห็นใน หลาย ๆ เรื่อง เช่น การทำ customer Survey เพื่อการออกผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสม 5. ด้านคุณธรรม บุคลากรในองค์กรต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตทำในสิ่งที่ถูกต้องมีระเบียบวินัยไม่คดโกงดังนั้นจึงมีการกำหนดให้เรื่องต่าง ๆ ได้แก่ จรรยาบรรณธุรกิจ 6. ด้านความคุ้มค่าได้คำนึงถึงการบริหารด้านบุคลากรที่เหมาะสมอย่างสมดุล ด้วยการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า การบูรณาการระบบการบริหารจัดการสำนักงานพระสังฆาธิการตามแนวธรรมาภิบาล ผู้วิจัยได้สังเคราะห์แนวทางการบริหารงานไว้ 4 ด้านดังนี้

1. ด้านบุคลากร มีกฎหมายจัดตั้งสำนักงานพระสังฆาธิการถาวรแล้ว ทำให้มีเจ้าหน้าที่และมีการบริหารอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ เพราะมีคณะกรรมการบริหารและเจ้าหน้าที่ที่ทำงานด้วยหลักธรรมาภิบาล เริ่มจากหลักนิติธรรม คณะกรรมการควรมีการออกกฎหรือระเบียบเพื่อกำหนดคุณสมบัติที่มา ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง ขอบเขตของอำนาจหน้าที่ให้ชัดเจนโดยความมีอิสระในการทำหน้าที่อย่างแท้จริง โดยในส่วนของเจ้าหน้าที่ ควรมีแผนงานระเบียบ ข้อกำหนด หน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละตำแหน่งสายงานบังคับบัญชา และแนวทางปฏิบัติรวมทั้งความก้าวหน้าในหน้าที่หลักคุณธรรมคณะกรรมการควรเป็นผู้ตั้งอยู่ในศีลธรรมอันดี มีความเป็นกลาง มีคุณธรรม มีภูมิปัญญาความรู้ยึดตามประมวลจริยธรรมสุจริต ในการทำงานเป็นตัวของสังคมเป็นที่เคารพศรัทธาได้รับการเคารพยกย่องโดยในส่วนของเจ้าหน้าที่ควรปฏิบัติงานอย่างตรงไปตรงมา ยึดประโยชน์ขององค์กรเป็นใหญ่ให้ความเคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน ภายใต้อำนาจซื่อสัตย์สุจริต ประพฤติปฏิบัติโดยความมีจริยธรรม จนเป็นวัฒนธรรมขององค์กร ความโปร่งใสตรวจสอบการทำงานได้ทุกขั้นตอน เป็นที่

เปิดเผย มีขั้นตอนการปฏิบัติงานอย่างโปร่งใส ไม่มีผลประโยชน์ประชาชนทุกคนสามารถให้ข้อมูลรับข้อมูล และเข้าถึงข้อมูลได้อย่างอิสระ และเท่าเทียมกันมีหน่วยงานตรวจสอบทั้งภายในองค์กรเองและหน่วยงานภายนอก มีการจัดทำรายงานประจำปีไตรมาส และรายงานประจำปีเปิดเผยสู่สาธารณะชนมีการจัดทำบันทึก รายงานต่าง ๆ ทั้งรายงานการประชุม โดยข้อมูลต่าง ๆ นำเสนอสู่สาธารณะทางสารสนเทศอย่างถูกต้องรวดเร็ว แม่นยำ ทันสมัย การมีส่วนร่วมบุคลากรทุกคนทำงานโดยให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง เปิดโอกาสให้ทุกคนได้ ร่วมตรวจสอบได้รับผลประโยชน์เพื่อคุณค่าในการทำงาน

2. ด้านงบประมาณ สำนักงานพระสังฆาธิการ มีงบประมาณจากภาครัฐอย่างเพียงพอทำให้ต้องมีการตรวจสอบการใช้จ่ายอย่างโปร่งใส มีการจัดทำงบประมาณประจำปี การใช้จ่ายงบประมาณต้องเป็นไปตามระเบียบบริหารราชการแผ่นดินอย่างเคร่งครัด หลักคุณธรรม จะต้องไม่มีการเบียดบังการใช้จ่ายงบประมาณผิดกฎหมาย และศีลธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีวินัยการเงินการคลัง ความโปร่งใส ต้องมีการตรวจสอบได้ทั้งภายในและภายนอกโดยมีคณะที่ตรวจสอบจากภายในเอง และจากองค์กรภายนอกและเปิดเผยสู่สาธารณะ การมีส่วนร่วม ต้องให้ทุกภาคส่วนสามารถมีส่วนร่วมในการรับงบประมาณการใช้จ่ายตรวจสอบการใช้งบประมาณได้ ความรับผิดชอบ ต้องมีความรับผิดชอบร่วมกันในการใช้งบประมาณในรูปคณะกรรมการต่าง ๆ เช่น คณะกรรมการประเมินราคา คณะกรรมการประเมินและติดตามผลการใช้งบประมาณ ความคุ้มค่า จัดการใช้งบประมาณเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงานสูงสุด มีการประเมินความคุ้มค่า ในการใช้งบประมาณ

3. ด้านวัสดุอุปกรณ์ การบริหารวัสดุอุปกรณ์ด้วยหลักธรรมาภิบาล โดยที่หลักนิติธรรมต้องปฏิบัติตามระเบียบพัสดุครุภัณฑ์ได้อย่างเคร่งครัด ซื่อสัตย์สุจริตมีระเบียบการใช้การเบิกจ่าย หลักคุณธรรมให้มีการใช้วัสดุอุปกรณ์ด้วยความซื่อสัตย์ในเฉพาะหน้าที่ไม่เบียดบังและนำอุปกรณ์ไปใช้นอกวัตถุประสงค์หรือนำไปใช้ผิดจริยธรรม ความโปร่งใส มีแผนการใช้ที่ชัดเจนสามารถตรวจสอบการใช้ได้ใช้เพื่อในภาระกิจของงานมิใช่นำมาใช้เพื่อประโยชน์ส่วนตน การมีส่วนร่วม โดยบุคลากรมีส่วนร่วมในการให้ความเห็นในการจัดซื้อการใช้และบำรุงรักษาอุปกรณ์ต่างในสำนักงานร่วมกันรับผิดชอบดูแลบำรุงรักษา ความรับผิดชอบ ต้องมีผู้รับผิดชอบการใช้และดูแลรักษาให้ชัดเจนมีกระบวนการตรวจสอบบันทึกผู้ใช้ต้องมีสำเนารับผิดชอบดูแลเหมือนเป็นของตนเอง และหลักความคุ้มค่า ต้องจัดการให้มีวัสดุอุปกรณ์ที่ทันสมัยสอดคล้องกับการทำงานขององค์กรการใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างคุ้มค่าประหยัดมีการบำรุงรักษาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดของงานใช้หลัก 3 R 1) การเวียนกลับมาใช้ซ้ำ (Reuse) 2) การลดการใช้ใช้เท่าที่จำเป็น (Reduce) และ 3) การหมุนเวียนมาใช้ใหม่ (Recycle)

4. ด้านการจัดการ การบริหารจัดการงาน 6 ด้าน คือ ด้านการปกครองคณะสงฆ์ ด้านการศึกษา ศึกษา ด้านศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านสาธารณูปการ และด้านสาธารณสงเคราะห์ เมื่อประกอบด้วยหลักธรรมาภิบาลทั้ง 6 ด้านแล้วย่อมทำให้เกิดการบริหารที่มีประสิทธิภาพกล่าว คือ

4.1 ด้านการปกครองคณะสงฆ์ ใช้หลักธรรมาภิบาลในการแก้ไขปัญหา ดังนี้ **1. หลักนิติธรรม** คณะสงฆ์ถือพระธรรมวินัยเป็นธรรมนูญสูงสุดในการปกครองถึงแม้ในปัจจุบันจะมีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เป็นกฎหมายบังคับใช้ เพื่อวางระเบียบแบบแผนในการปกครองคณะสงฆ์ แต่กฎหมายเหล่านั้นก็บัญญัติขึ้นโดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย **2. หลักคุณธรรม** คณะสงฆ์นำหลักทศพิธราชธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารการ

ปกครอง รวมถึงการรณรงค์ให้มีการนำคุณธรรมไปใช้และเผยแพร่สู่สาธารณชน **3. หลักความโปร่งใส** คณะสงฆ์ในทุกระดับต้องมีการประชุมกันเป็นนิตยเพื่อเปิดเผยข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ทันเหตุการณ์ ให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน **4. หลักการมีส่วนร่วม** คณะสงฆ์ต้องเปิดโอกาสให้ผู้มีความรู้ความสามารถเข้ามีส่วนร่วมในการปกครองคณะสงฆ์ โดยแต่งตั้งเป็นผู้ปกครองคณะสงฆ์ในระดับต่าง ๆ **5. หลักความรับผิดชอบ** คณะสงฆ์มีการระงับอธิกรณ์สงฆ์และวินิจฉัยลงนิคหกรรม ด้วยความรับผิดชอบ ใส่ใจต่อปัญหา แก้ไขได้ทันทั่วถึง และกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา **6. หลักความคุ้มค่า** คือ คณะสงฆ์พิจารณาเลือกใช้คนให้เหมาะสมกับงานในพระพุทธศาสนา จากความรู้ความสามารถและประสบการณ์ของบุคคล เพื่อป้องกันความสูญเสียทรัพยากรทางการบริหารและเวลาไปโดยไม่คุ้มค่า

4.2 ด้านการศึกษา ใช้หลักธรรมาภิบาลในการแก้ไขปัญหา ดังนี้ **1. หลักนิติธรรม** ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ได้บัญญัติให้เจ้าอาวาสเป็นธุระในการศึกษาอบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและฆราวาส จัดให้มีการเรียนภาษาบาลี นกธรรม และอบรมการเจริญสติเป็นประจำ **2. หลักคุณธรรม** ให้ผู้บริหารใช้หลักพรหมวิหาร ในการจัดการเรียนการสอน ในการอำนวยความสะดวกให้ประสบผลสำเร็จ **3. หลักความโปร่งใส** งบประมาณที่ใช้ด้านต่าง ๆ เช่น ผู้สอน สื่อการสอน ต้องใช้อย่างถูกต้องตรวจสอบได้ **4. หลักการมีส่วนร่วม** ให้มหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่งมีส่วนช่วยเหลือทั้งในด้านอาคารสถานที่ หรือบุคลากร รวมถึงประชาชนที่มีความรู้ความสามารถให้ช่วยงาน **5. หลักความรับผิดชอบ** จัดหา อบรมครูสอนให้มีประสิทธิภาพแล้ว นิมนต์มาสอนได้อย่างเต็มเวลา หรือนอกเวลาราชการ **6. หลักความคุ้มค่า** การใช้สถานที่ในการจัดการศึกษา การจัดบุคลากรในการจัดการเรียนการสอนต้องมีความคุ้มค่า ผู้เรียนประสบความสำเร็จจากการศึกษาในแต่ละประเภท สามารถติดตาม ประเมินผลได้ผลเป็นที่น่าพอใจ

4.3 ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ใช้หลักธรรมาภิบาลในการแก้ไขปัญหา ดังนี้ **1. หลักนิติธรรม** ยึดกฎหมายคณะสงฆ์ ระเบียบต่าง ๆ ในการสร้างความมั่นคงด้านพระพุทธศาสนา **2. หลักคุณธรรม** มีความสุจริต ซื่อสัตย์ ในการรับผิดชอบเรื่องงบประมาณ หรือทุนการศึกษาที่จะใช้จ่าย หรือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ **3. หลักความโปร่งใส** รายงานผลรายรับและค่าใช้จ่ายที่ใช้ในทุนการศึกษาต่าง ๆ ที่ได้รับมาจากเงินงบประมาณ หรือจากผู้มีจิตศรัทธา โดยมีผู้ร่วมตรวจสอบทุกภาคส่วน **4. หลักการมีส่วนร่วม** สร้างกระบวนการบริหารจัดการโดยอาศัยความร่วมมือภาคี เครือข่ายด้านการศึกษาตามหลัก “บ ว ร” พัฒนาระบบธรรมาภิบาลในการปฏิบัติงาน **5. หลักความรับผิดชอบ** มีทรัพยากรเพียงพอในการขับเคลื่อนกิจการพระพุทธศาสนา ด้วยการจัดหาแหล่งงบประมาณสนับสนุน เช่น โครงการจัดตั้งกองทุนเพื่อ การศึกษาสงเคราะห์ เป็นต้น **6. หลักความคุ้มค่า** ใช้ได้ประโยชน์ทุกภาคส่วน ได้แก่ ผู้จัดการศึกษา ผู้สอน ผู้เรียน ทุกภาคส่วนมีความพึงพอใจต่อการรับบริการ

4.4 ด้านการเผยแผ่ ใช้หลักธรรมาภิบาลในการแก้ไขปัญหา ดังนี้ **1. หลักนิติธรรม** มีนโยบายให้ผู้บริหาร มีการวางแผนการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรมและบาลีทั้งระยะสั้นและระยะยาว ตามหลักสูตร ที่เหมาะสมกับยุคสมัยมีเป้าหมายชัดเจนตามกฎระเบียบ และหลักสูตรต่าง ๆ ที่เหมาะสม เพื่อศักยภาพให้กับพระภิกษุ สามเณร เป็นต้น **2. หลักคุณธรรม** ผู้บริหาร ต้องส่งเสริมอาจารย์เข้าประชุม อบรมสัมมนาเชิงวิชาการ ไปศึกษาดูงานในสถานที่ปฏิบัติงานจริง มีการจัดฝึกอบรมสัมมนาเชิงวิชาการและ

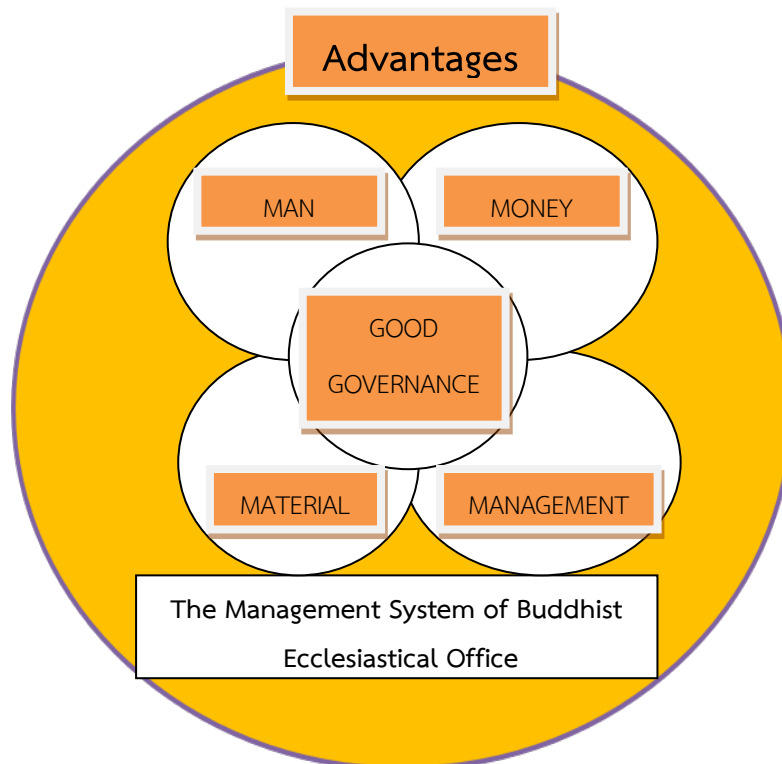

สนับสนุนทรัพยากรโดยหลักหลักกัณยานมิตร และพรหมวิหาร 4 เป็นต้น **3. หลักความโปร่งใส** ทุกภาคส่วนมีการตรวจสอบติดตาม โดยเฉพาะผู้เรียนสามารถตรวจสอบได้ทุกกรณี **4. หลักการมีส่วนร่วม** ร่วมเสนอ วางแผนในการจัดการเผยแพร่ธรรมะ เชิญผู้เชี่ยวชาญมาเป็นผู้สอน **5. หลักความรับผิดชอบ** ส่งเสริมครูผู้สอนมีโอกาสพัฒนาความรู้ที่หลากหลาย สามารถศึกษาต่อได้ ทั้งในและต่างประเทศ ต้องมีระบบการคัดเลือกที่เป็นธรรมปราศจากระบบอุปถัมภ์ต้องมีโอกาสที่จะได้ รับเงินเดือนและค่าตอบแทน ที่เป็นระบบ เช่น เงินเดือน หรือค่าตอบแทน และนิยัตินัดเหมาะสมกับ ภาระงานในการปฏิบัติหน้าที่เหมือนทางราชการต้องมีการวางแผนอัตรากำลังครูสอนเพื่อสร้าง บุคลากรรุ่นใหม่ ที่มีแนวคิดต่อระบบการศึกษาสมัยใหม่ มีระบบจูงใจให้ครูที่มีอยู่ได้รับโอกาสในการปรับขึ้นเงินเดือนหรือค่าตอบแทนทุกๆ ปี **6. หลักความคุ้มค่า** ผู้บริหาร ต้องควบคุมดูแลอาจารย์ บุคลากร เจ้าหน้าที่ และผู้เรียนให้อยู่ในกฎระเบียบ กำกับดูแลรักษาเอกสาร กฎระเบียบ หนังสือเรียน ตำราศึกษา สื่อการสอน สารสนเทศ และคอมพิวเตอร์ เป็นต้น ตรวจสอบระบบการเรียน การสอน และการสอบวัดผล โดยให้เกิดความคุ้มค่าต้องงบประมาณที่ใช้

4.5 ด้านการสาธารณูปการ ใช้หลักธรรมาภิบาลในการแก้ไขปัญหา ดังนี้ **1. หลักนิติธรรม** ยึดกฎหมายสงฆ์ และระเบียบของคณะสงฆ์ และกฎหมายบ้านเมืองเป็นหลักการในการดำเนินการ **2. หลักคุณธรรม** ส่งเสริมหลักสัจจวัตถุ และพรหมวิหาร 4 โดยผู้บริหาร เจ้าหน้าที่จะต้องเป็นแบบอย่างที่ดี โดยยึดหลักการที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ **3. หลักความโปร่งใส** ดำเนินการจัดจ้างในการก่อสร้างโครงการต่าง ๆ เป็นไปอย่างบริสุทธิ์ ยุติธรรม ตรวจสอบได้ **4. หลักการมีส่วนร่วม** มีคณะกรรมการดำเนินการ ควบคุมและตรวจสอบทุกขั้นตอน การก่อสร้างมีการทำประชาพิจารณ์กับชุมชน **5. หลักความรับผิดชอบ** การก่อสร้างโครงการต่าง ๆ คำนึงถึงสภาพสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต และวัฒนธรรมชุมชน **6. หลักความคุ้มค่า** โครงการก่อสร้างและปรับปรุงสิ่งก่อสร้างต่างๆ สร้างด้วยงบประมาณที่เหมาะสม คุ้มค่ากับการใช้จ่าย

4.6 ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ ใช้หลักธรรมาภิบาลในการแก้ไขปัญหา ดังนี้ **1. หลักนิติธรรม** ยึดกฎหมายสงฆ์ และระเบียบของคณะสงฆ์ และกฎหมายบ้านเมืองเป็นหลักการในการดำเนินการ **2. หลักคุณธรรม** ส่งเสริมหลักสัจจวัตถุ และพรหมวิหาร 4 โดยผู้บริหาร เจ้าหน้าที่จะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการช่วยเหลือ สงเคราะห์ชุมชน **3. หลักความโปร่งใส** ดำเนินการโครงการต่าง ๆ อย่างบริสุทธิ์ ยุติธรรม ตรวจสอบได้ **4. หลักการมีส่วนร่วม** มีคณะกรรมการดำเนินการ ควบคุมและตรวจสอบทุกขั้นตอน ในการพิจารณาเกณฑ์ให้ความช่วยเหลือกับชุมชน **5. หลักความรับผิดชอบ** มีผู้รับผิดชอบการปฏิบัติงานทุกด้าน ตั้งแต่ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ เป็นต้น **6. หลักความคุ้มค่า** การใช้งบประมาณในการชุมชน ต้องพิจารณาอย่างรอบด้าน เช่น การสร้าง ศูนย์สาธารณสุขบริการประชาชน การอบรมอาชีพพระยาสัน

วัตถุประสงค์ที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า องค์ความรู้ใหม่ของ “ระบบการบริหารจัดการสำนักงานพระสังฆาธิการตามแนวธรรมาภิบาล” อธิบายด้วยแผนภาพ ดังนี้

ผลการวิจัยสามารถสังเคราะห์เป็นรูปแบบระบบการบริหารจัดการสำนักงานพระสังฆาธิการตามแนวธรรมาภิบาลที่เรียกว่า MOGA Model ประกอบด้วย

M = Management คือ การบริหารงาน 4 ด้าน ได้แก่ 1. บุคลากร 2.งบประมาณ 3.วัสดุอุปกรณ์ 4.การจัดการ

O = Office of Buddhist Ecclesiastical คือ สำนักงานพระสังฆาธิการในระดับภูมิภาค ได้แก่ ระดับตำบล อำเภอ จังหวัด และภาค

G = Good Governance คือ ธรรมาภิบาล 6 ด้าน ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ หลักความคุ้มค่า

A = Advantages คือ ประโยชน์ที่ได้รับการบริหารงานสำนักงานพระสังฆาธิการตามแนวธรรมาภิบาลมี 2 นัย ได้แก่ นัยที่ 1 คือ 1. ประโยชน์ปัจจุบัน 2. ประโยชน์เบื้องต้น หรือประโยชน์ในภพหน้า, 3. ประโยชน์สูงสุด คือ พระนิพพาน นัยที่ 2 คือ 1.ประโยชน์ตน 2.ประโยชน์ผู้อื่น 3.ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ปัญหาระบบการบริหารจัดการสำนักงานพระสังฆาธิการสามารถสรุปได้มีดังนี้ 1. ปัญหาด้านบุคลากร 2. ปัญหาด้านงบประมาณ 3. ปัญหาด้านวัสดุอุปกรณ์ 4. ปัญหาด้านการจัดการ ซึ่งสอดคล้องกับจากผลการวิจัยของพระมหาโชว์ ทสสนิโย (Phramaha Show, 2010) เรื่องการบริหารการปกครองคณะสงฆ์ไทยตามหลักธรรมาภิบาล พบว่า พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มีส่วนดี คือ ช่วยเอื้อต่อการส่งเสริมให้มีการธำรงรักษาและปฏิบัติตามพระธรรมวินัย พระสงฆ์อยู่ภายใต้กฎหมาย

ของบ้านเมืองช่วยส่งเสริมและคุ้มครองด้วย และนอกจากนี้ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มีหลายเรื่อง ทำให้เห็นว่าไม่สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล โดยเฉพาะความไม่โปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม จะพบว่างานวิจัยหลายเรื่องระบุชัดเจนว่าการบริหารจัดการในปัจจุบันมีความหย่อนยาน กล่าวคือ เจ้าคณะพระสังฆาธิการไม่เข้าไปดูแลสอดส่องพระสงฆ์สามเณรภายใต้การปกครองอย่างแท้จริง อีกทั้งการคัดสรรคนเข้าศาสนาค่อนข้างหลวม จึงทำให้ผู้เข้ามาบวชก่อปัญหาบ่อย ๆ ผู้บริหารไม่ค่อยมีความรู้ความสามารถ มักมีอายุมาก แต่ต้องแบกรับหน้าที่ทั้งกฎระเบียบและมติมหาเถรสมาคม จึงทำให้การบริหารขาดประสิทธิภาพ การกระจายอำนาจการบริหารกิจการคณะสงฆ์มีค่อนข้างน้อย พระภิกษุสามเณรและพุทธบริษัทในวัดและที่เกี่ยวข้องกับวัดไม่ค่อยมีบทบาทร่วมกับผู้บริหาร ข้อมูลข่าวสารยังล้าสมัย ผู้บริหารไม่ค่อยมีความรู้ การสั่งงานจากระดับสูงไปสู่ระดับล่างขาดประสิทธิภาพ และการสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกกับประเด็นคำถามปัญหาระบบการบริหารจัดการสำนักงานพระสังฆาธิการ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 รูป/คน เห็นว่าปัญหาสำนักงานพระสังฆาธิการมีปัญหายุ่ง 4 ด้าน แต่จะมากขึ้นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น บางแห่งมีผู้บริหารที่มีความรู้ความสามารถ จำนวนบุคลากรเพียงพอ บางแห่งมีงบประมาณไม่เพียงพอ เป็นต้น

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า การบริหารจัดการสำนักงานตามแนวธรรมาภิบาล ประกอบด้วยระบบบริหาร 4 M ได้แก่ 1. บุคลากร 2.งบประมาณ 3. วัสดุอุปกรณ์ 4. การจัดการ ทั้ง 4 ด้านต้องประกอบไปด้วยหลักธรรมาภิบาล 6 ด้าน ทั้งนี้เพราะหลักนี้เป็นหลักที่ได้รับการยอมรับว่าทำให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับการศึกษาตัวอย่างงานวิจัยของ วศิน ชื้อสุทธจิต (Suesutthajit, 2016) เรื่องการใช้ธรรมาภิบาลในธนาคารพาณิชย์ไทย พบว่าทุกธนาคารพาณิชย์ให้ความสำคัญกับหลักคุณธรรมมากที่สุด และมีความเห็นว่าธนาคารพาณิชย์ควรให้ความสำคัญกับประเด็นเรื่องต่างๆ ดังต่อไปนี้ 1) การคัดเลือกบุคลากรควรเน้นในเรื่องความรู้ความสามารถเป็นหลัก ไม่เป็นการเข้ามาแบบใช้ระบบเพื่อนพ้อง 2) บุคลากรทุกคนควรมีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการชุดต่างๆ ในหน่วยงาน 3) รางวัลและผลตอบแทนควรมีความเหมาะสมกับปริมาณงาน 4) อัตราค่าจ้างของบุคลากรมีความเหมาะสมกับปริมาณงาน และ 5) บุคลากรในหน่วยงานได้รับความสำคัญ และความเท่าเทียมกัน โดยสรุปคือ บุคลากรมีคุณภาพได้มาโดยการคัดเลือกที่เหมาะสม มีงบประมาณในการจ้างบุคลากรที่เหมาะสมกับงาน มีการจัดการงานที่เหมาะสมและธนาคารขนาดใหญ่ให้ความสำคัญกับหลักนิติธรรมและเสมอภาค และหลักคุณธรรม และจากการสัมภาษณ์เชิงลึกคุณธรรม ประจวบเหมาะ (Prajuabmor, 2019) ตำแหน่ง กรรมการผู้จัดการ ธนาคารอาคารสงเคราะห์ โดยท่านเห็นว่าหลักธรรมาภิบาลนี้เป็นหลักสำคัญที่ทำให้องค์กรประสบผลสำเร็จ เกิดความพึงพอใจเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า การบูรณาการระบบการบริหารจัดการสำนักงานพระสังฆาธิการตามแนวธรรมาภิบาล เริ่มจากการจัดตั้งสำนักงานพระสังฆาธิการที่ถาวรซึ่งก็จะทำให้เกิดสำนักงานเจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะตำบลขึ้นโดยมีโครงสร้างการบริหารงานที่ชัดเจน มีงบประมาณที่จัดสรรพอที่ภาครัฐ มีการตรวจสอบการบริหารจัดการของสำนักงาน อันจะทำให้เกิดความโปร่งใส และความพึงพอใจร่วมกันในการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาสัญญา ขนติธมโม (Phramaha Sanya, 2017) ที่เสนอให้มีการจัดตั้งสำนักงานพระสังฆาธิการที่ถาวรขึ้นในทุกระดับชั้น เพราะจะ

ทำให้เกิดผลดีต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ และผลการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 รูป/คน มี 8 รูป/คน เห็นว่าควรมีการจัดตั้งสำนักงานพระสังฆาธิการอย่างถาวรโดยให้มีการทำเป็นกฎหมายส่วนอีก 2 รูป/คน เห็นว่าสามารถทำได้โดยไม่ต้องอาศัยกฎหมาย นอกจากนี้มีความเห็นตรงกันทั้ง 10 รูป/คน ว่าสำนักงานพระสังฆาธิการต้องมีการบริหารงานตามแนวธรรมาภิบาลจึงจะทำให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติได้เป็นอย่างดี

สรุป

การบริหารงานสำนักงานพระสังฆาธิการในปัจจุบัน ผู้วิจัยพบว่า ยังขาดประสิทธิภาพในการทำงาน โดยผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสารงานวิจัย การลงพื้นที่ การสัมภาษณ์พระสังฆาธิการในระดับต่าง ๆ ทำให้พบปัญหา 4 ประการ ดังนี้ ปัญหาด้านบุคคลากร ปัญหาด้านงบประมาณ ปัญหาด้านวัสดุอุปกรณ์ และปัญหาด้านการจัดการ และเมื่อได้ศึกษางานวิจัยและสัมภาษณ์หน่วยงานที่ประสบความสำเร็จในการบริหารงานขององค์กรด้วยหลักธรรมาภิบาลแล้ว ก็พบว่าสามารถนำมาปรับใช้กับสำนักงานพระสังฆาธิการได้ ซึ่งผลที่ได้จากการสังเคราะห์ คือ การเสนอให้มีการจัดตั้งสำนักงานพระสังฆาธิการในระดับตำบล อำเภอ จังหวัด และภาค โดยให้มีกฎหมายรองรับ และสามารถจัดตั้งหน่วยงานย่อย ๆ และบุคลากรต่าง ๆ ในสำนักงานเพื่อเหมาะสมกับภาระกิจได้เป็นอย่างดี ทำให้แก้ปัญหาบุคลากรได้ และเมื่อมีงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรแล้ว ก็จะนำไปซื้อวัสดุอุปกรณ์ได้ถูกต้อง เหมาะสม ทำให้บริหารงานทั้ง 6 ด้านได้อย่างมีประสิทธิภาพเกิดประสิทธิผลต่อสังคม ประเทศชาติ และพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

เนื่องจากในปัจจุบันนี้สำนักงานพระสังฆาธิการยังพบปัญหาอยู่โดยเฉพาะยังขาดบุคลากรที่มีความรู้ ความชำนาญหลายด้าน หากมีบุคลากรด้านต่าง ๆ มาช่วยกลั่นกรองงานไม่ว่าจะเป็นทางด้านกฎหมาย ด้านงบประมาณ ด้านการบริหาร หรือด้านอื่น ๆ โดยไม่ต้องเพิ่มบุคลากรในส่วนของสำนักงานพระสังฆาธิการแล้ว แต่สามารถใช้อำนาจของรัฐบาลในการสั่งให้ข้าราชการในส่วนการปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด หรือกระทรวงต่าง ๆ ให้เข้าช่วยเหลือให้คำปรึกษาในด้านการบริหารจัดการเพื่อให้ภารกิจของงานต่าง ๆ ได้ลุล่วง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยต่อไปมีดังต่อไปนี้

1. การพัฒนารูปแบบสำนักงานพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย

2. กลยุทธ์การบริหารกิจการคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย ทั้งนี้เพื่อจะได้ทราบกลยุทธ์ที่สามารถนำมาใช้เพื่อการพัฒนาประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ได้ดียิ่งขึ้นกว่าเดิม

References

- Horsaengchai, S., Vatagovito, P., & Abhinandavedi, W. (2020). The Perspective of Education as Philosophy Changing Acceptation as Buddhist Peaceful Means. *Journal of Arts Management*, 4(1), 180-192.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Tripitaka: Thai version*. Bangkok: MCU Press.
- National Office of Buddhism. (2017). *Handbook of Buddhist ecclesiastical official monk*. Bangkok: National Office of Buddhism.
- National Office of Buddhism. (2018). *The Sangha Act B.E. 2505*. (And Edit Edition No. 4 B.E. 2008). Bangkok: National Office of Buddhism.
- Nimmannon, K. (2014). *Office Information System*. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University.
- Phramaha Sanya TReesawat. (2017). *A Model of Thai Sangha Administration in the future*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Phramaha Show, P. (2010). *The Administration of the Thai Sangha and good governance*. (Doctoral Dissertation). Suan Dusit Rajabhat University. Bangkok.
- Prajuabmor, K. (2019). Managing Director of Government Housing Bank. *Interview*. January, 22.
- Rachchakulchai, S. (2013). *Office management*. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Rataummarit, N. (2019). *Good Governance*. Retrieved December 1, 2019, from [http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title= Good Governance](http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=Good%20Governance).
- Suesutthajit, W. (2016). The Corporate Governance in Thai Commercial Banks. *Modern Management Journal*, 14(1), 105-116.
- Udom, C. et al. (2020). Organizational Transition into Innovative Organization. *Journal of Multidisciplinary in Humanities and Social Sciences*, 3(1), 81-90.
- Yodhiko, P. Y. (2019). Principles of the Five Aspects of Natural Law with Ecology. *Journal of Arts Management*, 3(3), 173-189.

การสร้างรูปแบบความเหมาะสมของราคาดำโดยสารสายการบินต้นทุนต่ำ

Designing Pattern for Suitable Fare Rates of Low-cost Airlines*

¹เฉลิมพล โชติเมธากุล, ²ศิริวิทย์ กุลโรจนภัทร และ ³นรวัฒน์ เจริญรัชต์ภาคย์

¹Chalermpol Chotimaethakul, ²Siravit Koolrojanapat and

³Norawat Charoen-Rajapak

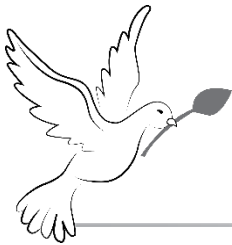
^{1,2}มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

³สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

^{1,2} Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand.

³Royal Thai Police, Thailand.

¹Corresponding Author. Email: ricebird609@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับการรับรู้ คุณภาพการบริการ ส่วนประสมทางการตลาด ความพึงพอใจของผู้โดยสาร ความภักดีต่อตราสินค้าและการกำหนดราคาดำโดยสารที่เหมาะสมของสายการบินต้นทุนต่ำ 2) เพื่อศึกษาอิทธิพลของคุณภาพการบริการ ส่วนประสมทางการตลาด ความพึงพอใจของผู้โดยสาร ความภักดีต่อตราสินค้า ที่มีต่อการกำหนดราคาดำโดยสารที่เหมาะสมของสายการบินต้นทุนต่ำ ใช้วิธีวิจัยแบบผสมด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้โดยสารสายการบินต้นทุนต่ำ จำนวน 400 คน ด้วยแบบสอบถาม สุ่มตัวอย่างแบบโควต้า และการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากผู้บริหารสายการบินต้นทุนต่ำ จำนวน 13 คน ด้วยแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติเชิงอนุมาน ด้วยการวิเคราะห์สมการโครงสร้าง และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับการรับรู้คุณภาพการบริการ ส่วนประสมทางการตลาด และความพึงพอใจของผู้โดยสาร อยู่ในระดับมาก ความภักดีต่อตราสินค้าและการกำหนดราคาดำโดยสารที่เหมาะสมของสายการบินต้นทุนต่ำอยู่ในระดับมากที่สุด และ 2) ความภักดีต่อตราสินค้าและความพึงพอใจมีอิทธิพลทางตรงต่อการกำหนดราคาดำโดยสารสายการบินต้นทุนต่ำ นอกจากนั้นความพึงพอใจของผู้โดยสารยังมีอิทธิพลทางอ้อมต่อการกำหนดราคาดำโดยสารสายการบินต้นทุนต่ำ โดยที่ความภักดีต่อตราสินค้ามีอิทธิพลมากที่สุดต่อการกำหนดราคาดำโดยสารสายการบินต้นทุนต่ำ รองลงมาคือความพึงพอใจของผู้โดยสาร ผลการวิจัยนี้สามารถนำไปใช้ประโยชน์โดยผู้บริหารสายการบินต้นทุนต่ำ นำไปกำหนดนโยบายในการวางแผนการสร้าง ความภักดีต่อตราสินค้าอย่างเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ: คุณภาพการบริการ; ความพึงพอใจของผู้โดยสาร; ความภักดีต่อตราสินค้า; ส่วนประสมการตลาด; การกำหนดราคาดำโดยสารที่เหมาะสม

Abstract

The research aimed 1) to study levels of service quality, marketing mixes, passengers' satisfaction, brand loyalty, and suitable fare rates and 2) to study the path influences of service quality, marketing mix, passengers' satisfaction, and brand loyalty affecting suitable fare rates. The mixed methods research were used with quantitative research, data were collected from a sample of 400 low-cost airline passengers with a questionnaire and quota sampling and qualitative research, data were collected from 13 low-cost airline executives with an interview form. The quantitative data were analyzed by descriptive statistics: percentage, average and standard deviation, inferential statistics, SEM: Structure Equation Model and content analysis.

The findings found that 1) service quality, marketing mixes, and passengers' satisfaction were at a high level and loyalty and suitable fare rates satisfaction were highest level. 2) Brand loyalty and passenger's satisfaction have a direct influence on suitable fare rates moreover passenger's satisfaction has indirect to suitable fare rates with brand loyalty the most influential on suitable fare rates of low-cost airline and next is passenger's satisfaction. The results of this research can be utilized by low cost airline executives take to formulate a plan for concrete brand loyalty planning.

Keywords: Service Quality; Passengers' Satisfaction; Brand Loyalty; Marketing Mix; Suitable Fare Rates

บทนำ

ปัจจุบันมนุษย์มีเหตุผลในการเดินทางด้วยหลายสาเหตุ เช่น การเดินทางเพื่อประกอบธุรกิจ การท่องเที่ยวหรือการเยี่ยมเยียนญาติมิตรสหาย และการเดินทางด้วยเหตุผลอื่นๆ ซึ่งในการเดินทางก็มีทางเลือกไม่มากนัก อาจเป็นทางรถยนต์ รถไฟ หรือทางน้ำโดยเดินโดยทางเรือ ส่วนทางอากาศก็ต้องเดินทางด้วยเครื่องบิน ซึ่งในอดีตที่ผ่านมาการเดินทางโดยเครื่องบินในทัศนคติและความรู้สึกของประชาชนทั่วไป อาจเห็นว่าหรูหรา ทำให้มีค่าใช้จ่ายในการเดินทางสูงและฟุ่มเฟือย แต่เมื่อเปรียบเทียบกับระยะเวลาที่ใช้ในการเดินทางที่สั้น มีความรวดเร็วจึงถือว่าการมีความปลอดภัยที่สุดและด้วยเศรษฐกิจและความจำเป็นต่างๆ มนุษย์จึงเลือกเดินทางโดยเครื่องบินเป็นส่วนใหญ่เพื่อแลกกับความสะดวก สบายและเวลาที่รวดเร็ว ทำให้ปัจจุบันมีปริมาณการจราจรทางอากาศที่เติบโตอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ธุรกิจการบินมีการแข่งขันเพื่อปรับตัวให้เข้ากับสภาพเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลง จากเดิมที่การเดินทางโดยใช้เครื่องบินที่มีราคา ค่าโดยสารที่สูง จึงมีผู้ประกอบการด้านการบินคิดค้นวิธีการคิดค่าโดยสาร โดยการตัดค่าใช้จ่ายบางส่วนออกที่ไม่จำเป็น โดยการลดชั้นตอน และสิ่งอำนวยความสะดวกที่ไม่จำเป็นออก อันเนื่องจากการเดินทางที่ใช้เวลาไม่มากนัก เพื่อพยายามตัดทอนค่าใช้จ่ายในการคิดค่าโดยสารลง ดังเช่น สายการบินราคาต่ำโดยสารต่ำ (LOW COST AIRLINE) ซึ่งเมื่อมาดู

การเติบโตในประเทศพบว่าในปี 2560 มีผู้โดยสารสายการบินต้นทุนต่ำราว 13.8 ล้านคน ส่วนในปี 2562 นั้นเพิ่มขึ้นเป็นราว 29.1 ล้านคน คิดเป็นการเพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 110.9 (Airport Authority of Thailand, 2018) ซึ่งบอกได้ว่าการแข่งขันกันสูงมากทั้งรูปแบบกลยุทธ์ต่าง ๆ และผู้เล่นหน้าใหม่ที่จะเข้าสู่ธุรกิจนี้

ดังนั้นเพื่อสร้างหลักประกันต่อผู้โดยสารที่เป็นลูกค้าของสายการบิน และสร้างความเชื่อมั่นในการบริหารสายการบินให้เข้าถึงความพอใจมากที่สุด ไม่ใช่แค่ความพอใจในด้านราคาแต่เพียงอย่างเดียว ซึ่งเมื่อมาดูปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการที่ผู้โดยสารยินดีเต็มใจที่จะจ่ายเงินค่าโดยสารนั้น ซึ่ง Hokey and Hyesung (2015) ได้ศึกษาเรื่อง การเปรียบเทียบคุณภาพการให้บริการของสายการบินในประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่าสายการบินที่ให้บริการที่มีคุณภาพสามารถใช้เป็นมาตรวัดที่สำคัญของสายการบินส่วนแบ่งการตลาดและรายได้ Wang and Cheng (2012) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพการรับรู้ของความพึงพอใจของลูกค้า พบว่า คุณภาพของการบริการมีผลต่อความพึงพอใจของลูกค้า และ Liao and Hsieh (2011) ศึกษาพบว่า คุณภาพการให้บริการ มีผลทางอ้อมต่อความจงรักภักดีของลูกค้าผ่านทางความพึงพอใจซึ่งคุณภาพการบริการนั้น Bigne, Mattila and Andreu (2008) พบว่า ผลของความพึงพอใจไม่ได้จำกัดอยู่ที่เพียงความภักดี แต่ยังส่งผลไปยังพฤติกรรมการตอบสนองในลักษณะอื่น ๆ ด้วย เช่น ผู้บริโภคเต็มใจที่จะจ่ายเงินเพิ่มขึ้นเพื่อแลกกับการบริการที่ดี และความพึงพอใจส่งผลไปยังพฤติกรรมที่มีความภักดี ซึ่ง Chao, Lee and Ho (2009) ก็พบว่า คุณภาพบริการมีอิทธิพลทางตรงต่อความพึงพอใจ ความภักดีของลูกค้า แต่มีอิทธิพลทางอ้อมต่อต้นทุนการเปลี่ยนบริการ โดยมีความพึงพอใจของลูกค้าเป็นตัวแปรส่งผ่าน

จากข้อมูลข้างต้นทำให้เห็นปัจจัยที่ทำให้การกำหนดราคาค่าโดยสารที่เหมาะสมนั้นขึ้นอยู่กับตัวแปรที่เกี่ยวข้องทางด้านการตลาดและพฤติกรรมของผู้โดยสาร ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการสร้างรูปแบบความเหมาะสมของราคาค่าโดยสารสายการบินต้นทุนต่ำ เพื่อเป็นประโยชน์สูงสุดต่อผู้โดยสารที่ใช้บริการและความยั่งยืนในการดำเนินการทางธุรกิจของสายการบินต้นทุนต่ำ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับ คุณภาพการบริการ ส่วนประสมทางการตลาด ความพึงพอใจของผู้โดยสาร ความภักดีต่อตราสินค้าและการกำหนดราคาค่าโดยสารที่เหมาะสมของสายการบินต้นทุนต่ำ
2. เพื่อศึกษาอิทธิพลของคุณภาพบริการ ส่วนประสมทางการตลาด ความพึงพอใจของผู้โดยสาร ความภักดีต่อตราสินค้า ที่มีต่อการกำหนดราคาค่าโดยสารที่เหมาะสมของสายการบินต้นทุนต่ำ

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) โดยนำการวิจัยเชิงคุณภาพมาขยายการอธิบายผลการวิจัยเชิงปริมาณ (Creswell, 2003)

ขั้นตอนที่ 1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรการวิจัยเป็นกลุ่มผู้โดยสารสายการบินต้นทุนต่ำ จำนวน 29,116,953 คน (Airport Authority of Thailand, 2018) ผู้วิจัยคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จากสูตร

ของทาโร ยามาเน (Yamane, 1967) มีค่าความเชื่อมั่น 95 % และค่าความคาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ที่ 5% ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 ตัวอย่าง ในงานวิจัยนี้ใช้โมเดลสมการโครงสร้างซึ่งกลุ่มตัวอย่างจะต้องใช้อย่างน้อย 20 เท่าของตัวแปรสังเกตได้ ในงานวิจัยนี้มีตัวแปรสังเกตได้ 17 ตัวแปรเป็นไปตามข้อกำหนด สุ่มตัวอย่างด้วยวิธีโควต้า (Quota Sampling) ตามสัดส่วนของจำนวนผู้โดยสารของแต่ละสายการบิน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงประชากรที่ใช้ในการวิจัยในส่วนของผู้โดยสารแต่ละสายการบินสายการบินต้นทุนต่ำ

สายการบินต้นทุนต่ำ	จำนวนประชากร (คน)	จำนวนตัวอย่าง (คน)
1. ผู้โดยสารสายการบินไทยแอร์เอเชีย	13,453,734	185
2. ผู้โดยสารสายการบินไทยไลอ้อนแอร์	7,848,518	108
3. ผู้โดยสารสายการบินนกแอร์	7,038,491	97
4. ผู้โดยสารสายการบินไทยสมายล์	776,210	11
รวม	29,116,953	400

ที่มา: การทำอากาศยานแห่งประเทศไทย (2561)

1.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ(Key informants) ด้วยวิธีเฉพาะเจาะจง โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้บริหารสายการบินต้นทุนต่ำหรือผู้บริหารหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับปัจจัยความเหมาะสมของการกำหนดราคาค่าโดยสารเครื่องบินต้นทุนต่ำ และให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์ รวมจำนวน 13 คน

ขั้นตอนที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 การวิจัยเชิงปริมาณ

2.1.1 การสร้างเครื่องมือในการวิจัย ในงานวิจัยนี้ใช้แบบสอบถามซึ่งผู้วิจัยมีวิธีการดำเนินงานดังนี้ ผู้วิจัยทำการศึกษาจากเอกสาร ทฤษฎี และการทบทวนรายงาน การวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างรูปแบบความเหมาะสมของราคาค่าโดยสารสายการบินต้นทุนต่ำ ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานการวิจัย และสร้างเครื่องมือในการวิจัยให้ครอบคลุมความมุ่งหมายของการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย คือ แบบสอบถามการสร้างรูปแบบความเหมาะสมของราคาค่าโดยสารสายการบินต้นทุนต่ำ ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานการวิจัย ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ตอน ได้แก่ **ตอนที่ 1** ข้อมูลลักษณะส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา และ รายได้ต่อเดือน **ตอนที่ 2** ปัจจัยความเหมาะสมของการกำหนดราคาค่าโดยสารเครื่องบินต้นทุนต่ำ ประกอบด้วยตัวแปรต่าง ๆ คือ คุณภาพการบริการ ประกอบด้วยข้อคำถาม 20 ข้อ ส่วนประสมทางการตลาด ประกอบด้วยข้อคำถาม 14 ข้อ ความพึงพอใจของผู้โดยสาร ประกอบด้วยข้อคำถาม 9 ข้อ และความภักดีของลูกค้า ประกอบด้วยข้อคำถาม 6 ข้อ ประเมินค่าแบบ ลิเคิร์ทสเกล (Likert scale) **ตอนที่ 3** การกำหนดราคาค่าโดยสารของสายการบินต้นทุนต่ำที่เหมาะสมประกอบด้วยข้อคำถาม 3 ข้อ ประเมินค่าแบบลิเคิร์ทสเกล (Likert

scale) กำหนดคะแนนเป็น 5 ระดับ **ตอนที่ 4** ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาความเหมาะสมของการกำหนดราคาโดยสารเครื่องปั้นดินเผา

2.1.2 การทดสอบคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถาม โดยมีขั้นตอน ดังนี้ 1) ตรวจสอบพิจารณาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์แต่ละข้อ (Index of item Objective Congruence : IOC) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้น ให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ได้ค่าดัชนีสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 2) การทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ผ่านการทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาไป ทดสอบ (Try – Out) กับบุคคลที่มีลักษณะเช่นเดียวกันกับประชากรแต่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างของการวิจัย จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ในการคำนวณหาสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach, 1990, p.169) ผลจากการทดสอบพบว่าคุณภาพการบริการ ได้ค่าเท่ากับ 0.89 ส่วนประสมทางการตลาดได้ค่าเท่ากับ 0.92 ความพึงพอใจของผู้โดยสารได้ค่าเท่ากับ 0.92 ความภักดีต่อตราสินค้าได้ค่าเท่ากับ 0.81 และการกำหนดราคาโดยสารที่เหมาะสมได้ค่าเท่ากับ 0.77 และ 3) นำแบบสอบถามที่ผ่านการทดสอบแล้ว เสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบและแนะนำเกี่ยวกับการจัดทำฉบับที่สมบูรณ์

ขั้นตอนที่ 3 การวิจัยเชิงคุณภาพ

ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ที่ผ่านการตรวจสอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาโดยประกอบด้วยคำถามปลายเปิด จำนวน 7 ข้อที่ถามความสัมพันธ์ของตัวแปรตามกรอบแนวคิด

ขั้นตอนที่ 4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลโดยใช้การเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยการแจกแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 ชุด เมื่อรวบรวมแบบสอบถามได้คืนมาทั้งหมดแล้ว ตรวจสอบความถูกต้อง ครบถ้วน สมบูรณ์ เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้นัดวันเวลาในการสัมภาษณ์ กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 13 คน ซึ่งการสัมภาษณ์ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ด้วยแนวคำถามการสัมภาษณ์และบันทึกเสียง การสนทนาด้วยเครื่องบันทึกเสียง และมีการจดบันทึกประเด็นสำคัญระหว่างการสัมภาษณ์ เพื่อนำมาจัดการข้อมูลในรูปแนวคิดและโครงสร้างต่าง ๆ ตามความสัมพันธ์ของตัวแปร

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ การวิจัยครั้งนี้ใช้สถิติที่เกี่ยวข้องในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ 1) สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) 2) สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) หาค่าที่ใช้ตรวจสอบความกลมกลืนและค่าที่สอดคล้องของตัวแบบสมการโครงสร้างกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เพื่อหาเส้นทางอิทธิพลใช้เทคนิคการวิเคราะห์สมการโครงสร้าง (SEM : Structure Equation Model) และ 3) การวิเคราะห์ ข้อเสนอแนะจากแบบสอบถาม โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) เพื่อสนับสนุนผลการวิจัยเชิงปริมาณ

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคล พบว่า ผู้โดยสารสายการบินต้นทุนต่ำส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 56.30 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 31 – 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 37.00 ส่วนใหญ่มีอาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 35.40 ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 44.80 ส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือน 20,001 – 25,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 32.30 เมื่อดูตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อ 1 พบว่า ระดับการรับรู้เกี่ยวกับปัจจัยคุณภาพการบริการ ส่วนประสมทางการตลาด ความพึงพอใจของผู้โดยสาร ความภักดีต่อตราสินค้าและการกำหนดราคาค่าโดยสารที่เหมาะสมของสายการบินต้นทุนต่ำแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงระดับการรับรู้เกี่ยวกับปัจจัยคุณภาพการบริการ ส่วนประสมทางการตลาด ความพึงพอใจของผู้โดยสาร ความภักดีต่อตราสินค้าและการกำหนดราคาค่าโดยสารที่เหมาะสมของสายการบินต้นทุนต่ำ

(n=400)

ตัวแปร	ระดับการรับรู้		
	$\bar{X}$	S.D.	ค่าระดับ
1. คุณภาพการบริการ	3.82	.672	มาก
2. ส่วนประสมทางการตลาด	3.71	.776	มาก
3. ความพึงพอใจของผู้โดยสาร	3.97	.534	มาก
4. ความภักดีต่อตราสินค้า	4.24	.541	มากที่สุด
5. การกำหนดราคาค่าตัวโดยสารที่เหมาะสม	4.23	.658	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า ระดับการรับรู้เกี่ยวกับปัจจัยด้านคุณภาพการบริการ ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.82$) ส่วนประสมทางการตลาด ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.71$) ความพึงพอใจของผู้โดยสาร ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.97$) ความภักดีต่อตราสินค้า ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.24$) และด้านการกำหนดราคาค่าตัวโดยสารที่เหมาะสม ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.23$)

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อ 2 พบว่า การวิเคราะห์อิทธิพลของคุณภาพบริการ ส่วนประสมทางการตลาด ความพึงพอใจของผู้โดยสาร ความภักดีต่อตราสินค้าที่มีต่อการกำหนดราคาค่าโดยสารที่เหมาะสมของสายการบินต้นทุนต่ำ แสดงผลการวิจัยได้ดัง ตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์เส้นทาง ของตัวแบบสมการโครงสร้างปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดราคาค่าโดยสารที่เหมาะสมของสายการบินต้นทุนต่ำ

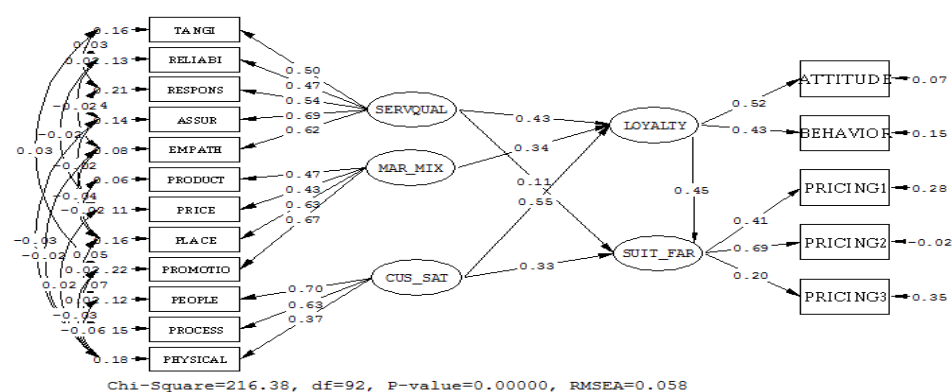
ตัวแปรตาม	R ²	อิทธิพล	ตัวแปรอิสระ			
			คุณภาพการบริการ	ส่วนประสมการตลาด	ความพึงพอใจของผู้โดยสาร	ความภักดีต่อตราสินค้า
ความภักดีต่อตราสินค้า	0.67	DE	0.43**	0.34 *	0.55**	-
		IE	-	-	-	-
		TE	0.43**	0.34*	0.55**	-
การกำหนดราคาค่าโดยสารที่เหมาะสม	0.48	DE	0.11	-	0.33**	0.45**
		IE	0.02	-	0.15*	
		TE	0.13	-	0.48**	0.45**

หมายเหตุ DE=อิทธิพลทางตรง (Direct Effect), IE=อิทธิพลทางอ้อม(Indirect Effect), TE=อิทธิพลภาพรวม(Total Effect), * ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05($p < 0.05$), **ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 ($p < .01$)

จากตารางที่ 3 พบว่า ความภักดีต่อตราสินค้าและความพึงพอใจมีอิทธิพลทางตรงต่อการกำหนดราคาค่าโดยสารสายการบินต้นทุนต่ำ นอกจากนั้นความพึงพอใจของผู้โดยสารยังมีอิทธิพลทางอ้อมต่อการกำหนดราคาค่าโดยสารสายการบินต้นทุนต่ำ โดยที่ความภักดีต่อตราสินค้ามีอิทธิพลมากที่สุดต่อการกำหนดราคาค่าโดยสารสายการบินต้นทุนต่ำ รองลงมาคือความพึงพอใจของผู้โดยสาร และคุณภาพการบริการไม่มีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการกำหนดราคาค่าโดยสารที่เหมาะสมของสายการบินต้นทุนต่ำผ่านความภักดีต่อตราสินค้าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์พหุคูณ (R²) ของสมการโครงสร้างนั้นพบว่าตัวแปรอิสระ ร่วมกันทำนายความแปรปรวนของการกำหนดราคาค่าโดยสารที่เหมาะสมของสายการบินต้นทุนต่ำได้ร้อยละ 48

ผลการทดสอบสมมติฐานปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดราคาค่าโดยสารที่เหมาะสมของสายการบินต้นทุนต่ำ แสดงตัวแบบสมการโครงสร้างได้ดัง ภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ตัวแบบสมการโครงสร้างตามสมมติฐาน แสดงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดราคาค่าโดยสารที่เหมาะสมของสายการบินต้นทุนต่ำ โดยตัวแบบสมการโครงสร้างเชิงเส้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ตัวแบบสุดท้ายหลังปรับมีค่าสถิติดังนี้ (χ^2 /df= 2.35, GFI= 0.94, AGFI= 0.90, RMSEA= 0.058, CFI= 0.99, NFI= 0.98, TLI= 0.98 และ Standardized RMR= 0.049) เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

สรุปการทดสอบสมมติฐานเป็นไปตามสมมติฐานที่ได้กำหนดไว้ คือ ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ความพึงพอใจของผู้โดยสาร ความภักดีต่อตราสินค้า มีอิทธิพลต่อการกำหนดราคาค่าโดยสารที่เหมาะสมของสายการบินต้นทุนต่ำ ยกเว้นปัจจัยคุณภาพการบริการที่ไม่มีอิทธิพลต่อการกำหนดราคาค่าโดยสารที่เหมาะสมของสายการบินต้นทุนต่ำ

ส่วนผลการวิจัยเชิงคุณภาพสรุปดังนี้ 1) คุณภาพการบริการนั้นส่งผลต่อความความภักดีตราสินค้าของผู้โดยสารสายการบินต้นทุนต่ำโดยให้การตอบสนองลูกค้า และการเอาใจใส่ผู้โดยสาร มีความสำคัญเป็นอันดับต้นๆ 2) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกือบทั้งหมดมีความคิดเห็นว่า ปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาด เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่จะส่งผลต่อความภักดีตราสินค้าของผู้โดยสารสายการบินต้นทุนต่ำ 3) เมื่อผู้โดยสารเกิดความพึงพอใจแล้วจะส่งผลให้เกิดความภักดีตราสินค้าสายการบินต้นทุนต่ำด้วยดังนั้นหากผู้โดยสารพึงพอใจในสายการบินใดแล้ว ทุกครั้งที่ใช้บริการจะค้นหาข้อมูลสายการบินนั้นก่อน 4) คุณภาพการบริการของสายการบินต้นทุนต่ำจะช่วยทำให้สามารถกำหนดราคาค่าโดยสารที่เหมาะสมได้แต่ต้องแตกต่างและอยู่ในระดับที่มากกว่าความคาดหวังโดยการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วย 5) การทำให้ผู้โดยสารมีความพึงพอใจ จะช่วยทำให้สามารถกำหนดราคาค่าโดยสารที่เหมาะสมได้ 6) ความภักดีตราสินค้าของผู้โดยสารสายการบินต้นทุนต่ำจะช่วยทำให้สามารถกำหนดราคาค่าโดยสารที่เหมาะสมได้ และ 7) ปัจจัยอื่น ๆ ในการกำหนดราคาค่าโดยสารจากปัจจัยน้ำหนักของสัมภาระ น่าจะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยกำหนดราคาค่าโดยสารได้ ประเด็นรองลงมา คือ ความสะดวกต่อที่นั่ง

อภิปรายผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 1 พบว่า ระดับการรับรู้คุณภาพบริการ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ Changwetchay (2018) ที่ศึกษาคุณภาพการให้บริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้โดยสารรถไฟฟ้า BTS พบว่าระดับการรับรู้คุณภาพบริการอยู่ในระดับมาก อธิบายได้ว่าคุณภาพการบริการนั้นเป็นสิ่งสำคัญต่อการให้บริการสำหรับธุรกิจบริการการทำให้ผู้โดยสารรับรู้คุณภาพบริการในระดับสูงหรือมากจะทำให้เกิดความพึงพอใจ ส่วนประสมทางการตลาดและความพึงพอใจของผู้โดยสาร มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ Wittayakong (2016) ที่ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความภักดีต่อตราสินค้าของสายการบินต้นทุนต่ำของผู้ใช้บริการชาวไทยพบว่าส่วนประสมทางการตลาด และความพึงพอใจของผู้โดยสาร อยู่ในระดับมาก อธิบายได้ว่าสายการบินต้นทุนต่ำนั้นมีการแข่งขันสูงจึงมีการใช้ส่วนประสมทางการตลาดหลากหลายชนิดเพื่อให้ผู้โดยสารนั้นตัดสินใจใช้บริการและต้องการสร้างความพึงพอใจ ความภักดีต่อตราสินค้ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดสอดคล้องกับงานวิจัยของ Imwised (2015) ที่พบว่าระดับความ

ภักดีในตราสินค้าโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านทัศนคติ และด้านพฤติกรรม ตามลำดับและการรับรู้ส่วนประสมทางการตลาดมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก อธิบายได้ว่าส่วนประสมทางการตลาดก่อให้เกิดความภักดีในตราสินค้า และการกำหนดราคาค่าโดยสารที่เหมาะสมของสายการบินต้นทุนต่ำมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดซึ่งเกิดจากระดับความภักดีในตราสินค้าที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 2 พบว่า ความภักดีต่อตราสินค้ามีอิทธิพลทางตรงต่อการกำหนดราคาค่าโดยสารที่เหมาะสมของสายการบินต้นทุนต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Bigne, Mattila and Andreu (2008) ที่พบว่า ผลของความพึงพอใจไม่ได้จำกัดอยู่ที่เพียงความภักดี แต่ยังส่งผลไปยังพฤติกรรมตอบสนองในลักษณะอื่น ๆ ด้วย ซึ่ง Hadjimad and Pholyarat (2013) ที่ศึกษาเรื่อง ความภักดีต่อตราสินค้าในมิติเชิงทัศนคติและมิติเชิงพฤติกรรม พบว่า ความภักดีต่อตรา ถือเป็นเป้าหมายสำคัญทางการตลาด อันจะนำไปสู่พฤติกรรมซื้อ ผู้บริโภคที่มีความภักดีที่แท้จริงในตราสินค้าต้องประกอบไปด้วยความภักดีทั้งในด้านทัศนคติและความภักดีในด้านพฤติกรรม จึงอธิบายด้วยแนวคิดของ Chaudhuri and Holbrook (2001) ที่พบการวิจัยว่า นักการตลาดที่สามารถทำให้ผู้บริโภคมีพฤติกรรมซื้อที่มีความภักดี จะสามารถครองส่วนแบ่งการตลาด ได้มากขึ้น และนักการตลาดที่สามารถทำให้ผู้บริโภคเกิดความภักดีในด้านทัศนคติ สามารถกำหนดราคาสินค้าได้มากกว่าคู่แข่งขึ้น สอดคล้องกับผลการศึกษาเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์พบว่าผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งหมดมีความคิดเห็นเหมือนกันว่า ความภักดีตราสินค้าของผู้โดยสารสายการบินต้นทุนต่ำจะช่วยให้สามารถกำหนดราคาค่าโดยสารที่เหมาะสมได้ แต่ต้องทำให้ไปถึงจุดนั้นจริง ๆ และอยู่ภายใต้เงื่อนไขความแตกต่างจากคู่แข่งไม่มากนัก

ความพึงพอใจของผู้โดยสารมีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการกำหนดราคาค่าโดยสารที่เหมาะสมของสายการบินต้นทุนต่ำผ่านความภักดีต่อตราสินค้าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Chandaprom and Srikaew (2014) ที่พบว่าทำให้ลูกค้าพึงพอใจนั้นจะทำให้การกำหนดราคาที่เหมาะสมตามปริมาณและคุณภาพของสินค้าทำได้โดยง่าย จึงอธิบายได้ว่าความคาดหวังหรือความต้องการของลูกค้านั้นได้รับการตอบสนองจนก่อให้เกิดความพอใจ และส่งผลให้เกิดความภักดี ซึ่งการที่จะกำหนดราคาที่เหมาะสมก็สามารถทำได้ดีกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับความคาดหวังหรือความต้องการของลูกค้าที่ยังไม่ถูกตอบสนองจนทำให้เกิดความพอใจ นอกจากนั้นความพึงพอใจในตราสินค้า เป็นการตอบสนองที่จะทำให้เกิดความไว้วางใจในสินค้านั้น ๆ เมื่อลูกค้าเกิดความพึงพอใจจะเป็นการตอกย้ำทำให้เกิดการยอมรับตราสินค้าซึ่งลูกค้าจะมีความไว้วางใจในตราสินค้ามากขึ้น (Yu et al. 2005; Zeng, and Zhang, 2008) ก็จะมีส่วนช่วยให้การกำหนดราคาทำได้อย่างราบรื่นขึ้น สอดคล้องกับผลการศึกษาเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์พบว่าทำให้ผู้โดยสารมีความพึงพอใจ จะช่วยให้สามารถกำหนดราคาค่าโดยสารที่เหมาะสมได้

คุณภาพการบริการไม่มีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการกำหนดราคาค่าโดยสารที่เหมาะสมของสายการบินต้นทุนต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ Bigne, Mattila and Andreu (2008) ที่พบว่าผลของความพึงพอใจไม่ได้จำกัดอยู่ที่เพียงความภักดี แต่ยังส่งผลไปยังพฤติกรรมตอบสนองในลักษณะอื่น ๆ ด้วย เช่น ผู้บริโภคเต็มใจที่จะจ่ายเงินเพิ่มขึ้นเพื่อแลกกับการบริการที่ดี จึงอธิบายตามแนวคิดของ Parasuraman, Zeithaml and Berry (2013) ที่ได้กล่าวว่าคุณภาพการบริการ คือ การรับรู้

ของลูกค้า ซึ่งมีการประเมินคุณภาพการบริการโดยทำการเปรียบเทียบความต้องการหรือความคาดหวังกับการบริการที่ได้รับจริง และการที่องค์กรจะได้รับชื่อเสียงจากคุณภาพการบริการต้องมีการบริการอย่างคงที่อยู่ในระดับของการรับรู้ของลูกค้าหรือมากกว่าความคาดหวังของลูกค้า โดยการประเมินคุณภาพการบริการนั้นทำได้ยากกว่าการประเมินคุณภาพสินค้า คุณภาพที่ถูกประเมินไม่ได้เป็นการประเมินเฉพาะผลจากการบริการเท่านั้น แต่เป็นการประเมินที่รวมไปถึงกระบวนการของการบริการที่ได้รับ โดยการรับรู้คุณภาพการบริการดังกล่าวเป็นองค์ประกอบที่สามารถมีอิทธิพลได้ทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อความภักดีของลูกค้า ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าในธุรกิจสายการบินต้นทุนต่ำนี้การได้รับบริการจริงนั้นต่ำกว่าความคาดหวังหรือความต้องการของผู้โดยสาร จึงทำให้ไม่ส่งอิทธิพลทั้งทางตรงต่อการกำหนดราคาโดยสายที่เหมาะสมและทางอ้อมผ่านความภักดีต่อตราสินค้า สอดคล้องกับผลการศึกษาเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์พบว่าคุณภาพการบริการของสายการบินต้นทุนต่ำ จะช่วยให้สามารถกำหนดราคาโดยสายที่เหมาะสมได้แต่ต้องแตกต่างกันและอยู่ในระดับที่มากกว่าความคาดหวังโดยการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วย

ข้อเสนอแนะ

จากผลวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 คุณภาพบริการ และส่วนประสมทางการตลาดสามารถสร้างความพึงพอใจและความภักดีต่อตราสินค้า ของผู้โดยสารและส่งผลต่อการกำหนดราคาโดยสายที่เหมาะสมสายของการบินต้นทุนต่ำ ดังนั้นทางผู้บริหารสายการบินต้นทุนต่ำ จึงควรให้ความสำคัญต่อคุณภาพบริการ และส่วนประสมทางการตลาดโดยการกำหนดแผนงานและกิจกรรมให้ครบทุกด้าน เช่น นโยบายในการควบคุมคุณภาพบริการ และการพัฒนาการบริการด้านต่างๆ โดยการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการพัฒนาคุณภาพการบริการให้อยู่ในระดับที่ผู้โดยสารคาดหวังและต้องการมากที่สุด เช่น ในส่วนของการรายงานตัวเพื่อแจ้งความจำนงค์ที่จะบินกับสายการบินนั้นๆ (REPORT) ซึ่งบางครั้งมีความหนาแน่นมาก ดังนั้นวิธีการแก้ไข ก็คือ มีหัวหน้างาน ณ จุดดังกล่าวคอยตัดสินใจ เพิ่มช่องทางการให้บริการเสริม เนื่องจากปัจจุบันการจองตั๋วโดยสารผ่านระบบออนไลน์ ซึ่งเชื่อมถึงกันได้ การเพิ่มช่องบริการและมีคอมพิวเตอร์เพื่อรับการรายงานตัวของผู้โดยสาร ย่อมเป็นการระบายความแออัดและได้รับบริการที่รวดเร็วยิ่งขึ้น ส่วนการรับกระเป๋าเดินทางสัมภาระที่ผู้โดยสารนำบรรทุกได้ต้องบิน (LOAD COM) ที่มีความล่าช้าและบางครั้งทำให้เกิดกระเป๋าเดินทางที่ชำรุดโดยระหว่างการขนถ่ายกระเป๋า ผู้วิจัยเห็นว่า หากสายการบินสามารถนำกระเป๋าที่จะบรรทุกใส่พาเลท (PALLETS) ซึ่งแผ่นรองกระเป๋าที่จัดเตรียมการก่อนนำกระเป๋าขึ้นเครื่องบิน ซึ่งการนำกระเป๋าขึ้นเครื่องบินโดยมีพาเลทรองรับ สามารถใช้รถโฟล์คลิฟท์นำขึ้นเครื่องบินที่ได้มีการออกแบบรองรับไว้แล้ว วิธีการดังกล่าว จะช่วยให้การขนถ่ายกระเป๋าได้รวดเร็วยิ่งขึ้น อีกทั้งยังไม่ทำให้กระเป๋าเกิดการชำรุดเสียหาย และส่งเสริมกิจกรรมด้านการตลาดให้ชัดเจนรวมถึงต้องสื่อสารให้ลูกค้าทราบถึงกิจกรรมด้านการตลาด เพื่อกระตุ้นให้ผู้โดยสารเกิดความพึงพอใจและความภักดีต่อตราสินค้า

1.2 จากการค้นพบจากข้อเสนอแนะของผู้โดยสารในปัญหาเรื่องการตรงต่อเวลาที่เครื่องบินจะออก ซึ่งส่วนหนึ่งเกิดจากความล่าช้า ทั้งการจราจรทางอากาศที่หนาแน่นขึ้นทุกวัน ประกอบกับสภาพอากาศที่แปรปรวน ทำให้เครื่องบินต้องบินหลบสภาพอากาศ และเหตุอื่นๆ อันทำให้เครื่องบินที่ต้องมารับส่งผู้โดยสารเกิดความล่าช้าไม่ได้เวลาตามกำหนดในตัวโดยสารผู้บริหารสายการบินควรมีแนวทางหรือมาตรการที่สามารถแก้ปัญหาหรือเพื่อสร้างความรู้สึที่ดีของผู้โดยสารในการดูแล เช่น จัดเครื่องบินสำรอง หรือหาสิ่งชดเชยที่ชัดเจนเพื่อสร้างความมั่นใจในการใช้บริการ ซึ่งจะแก้ปัญหาของเวลาที่คลาดเคลื่อน ทั้งเวลาออกเดินทางและเวลาถึงจุดหมายปลายทางได้

1.3 จากข้อค้นพบจากงานวิจัยที่พบว่าความพึงพอใจของผู้โดยสารมีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการกำหนดราคาโดยสารที่เหมาะสมของสายการบินต้นทุนต่ำผ่านความภักดีต่อตราสินค้า ดังนั้นเมื่อผู้โดยสารมีความพึงพอใจและความภักดีต่อตราสินค้าของสายการบินต้นทุนต่ำผู้บริหารควรหาแบบในการเลือกใช้บริการและการตั้งราคาที่หลากหลาย แต่ละทางเลือกต้องชัดเจนในการตั้งราคาและคุณค่าการบริการต้องแตกต่าง เพื่อช่วยทำให้สามารถกำหนดราคาโดยสารที่เหมาะสมและสร้างความพอใจแก่ผู้ให้บริการ

1.4 จากผลงานวิจัยจะเห็นได้ว่าตัวแปรความภักดีตราสินค้าของผู้โดยสารเป็นตัวแปรที่สำคัญที่ผู้บริหารต้องสร้างกระบวนการค้นหาผู้โดยสารที่ใช้บริการของสายการบินอย่างต่อเนื่อง เมื่อค้นพบต้องสร้างโครงการหรือกิจกรรมพิเศษเพื่อดูแลลูกค้ากลุ่มนี้ เพื่อให้ลูกค้ารู้สึกถึงความพิเศษเป็น VIP โดยมีการกำหนดกิจกรรมในการดูแล เช่น การดูแลต้อนรับพิเศษ การเพิ่มคุณภาพการบริการพิเศษ และการใช้ส่วนประสมทางการตลาดที่พิเศษมากกว่าผู้โดยสารคนอื่นๆ แต่ก็ต้องอย่าลืมผู้โดยสารคนอื่นๆ ดังนั้นควรตั้งเกณฑ์ที่จะให้ผู้โดยสารคนสามารถได้สิทธิพิเศษนี้ได้เช่นกัน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ตัวแบบสมการโครงสร้างนี้สามารถอธิบายความแปรปรวนของการกำหนดราคาโดยสารที่เหมาะสม ได้ร้อยละ 48 แสดงว่ายังมีปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเช่น คุณค่าตราสินค้า ภาพลักษณ์สายการบิน ความไว้วางใจ ความผูกพันของลูกค้า ทัศนคติต่อแบรนด์ ความรักต่อแบรนด์ เป็นต้น ซึ่งผู้สนใจสามารถนำไปต่อยอดสร้างเป็นตัวแบบที่สมบูรณ์ในการทำวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดราคาโดยสารที่เหมาะสมของสายการบินต้นทุนต่ำ

2.2 ตัวแบบสมการโครงสร้างนี้ มีตัวแปรความภักดีต่อตราสินค้าเป็นตัวแปรคันกลาง (mediator variable) เพื่อใช้ศึกษาอิทธิพลทางอ้อม ซึ่งผู้สนใจศึกษา อาจใช้ตัวแปรอื่น ๆ เช่น คุณค่าตราสินค้า ภาพลักษณ์สายการบิน ความไว้วางใจ ความรักต่อแบรนด์ เป็นต้น เพื่อให้ได้ตัวแบบที่ดีที่สุดในการศึกษาเกี่ยวกับการกำหนดราคาโดยสารที่เหมาะสมของสายการบินต้นทุนต่ำ

2.3 จากผลการวิจัยเชิงคุณภาพนั้นพบว่ามีปัจจัยอื่น ๆ ที่พบและส่งผลต่อการกำหนดราคาโดยสาร เช่น ปัจจัยน้ำหนักของสัมภาระ น่าจะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยกำหนดราคาโดยสารได้ ประเด็นรองลงมา คือ ความสะดวกต่อที่นั่ง ซึ่งอยู่นอกขอบเขตที่ผู้วิจัยทำการศึกษาในครั้งนี้ โดยที่ผู้สนใจสามารถนำปัจจัยเหล่านี้ไปใช้ในการศึกษาในครั้งต่อไป

References

- Airport Authority of Thailand. (2018). *Summary of passengers of Don Mueang Airport*. Copy documents.
- Bigne, J. E., Mattila, A. S., & Andreu, L. (2008). The impact of experiential consumption cognitions and emotions on behavioral intentions. *Journal of Services Marketing*, 22(4), 303-315.
- Chandaprom, L., & Srikaew, A. (2014). The Purchasing Behavior and Consumer's Satisfaction towards Marketing Mix Strategy of Choeng Doi Drinking Water in Mueang District, Phayao. *Journal of Graduate Research*, 5(2), 101-116.
- Changwetchay, B. (2018). *Service Quality Affecting to Passenger's Satisfaction BTS Skytrain in Bangkok*. (Master's Thesis). Bangkok University. Bangkok.
- Chao, Y., Lee, G. Y., & Ho, Y. C. (2009). Customer Loyalty in Virtual Environments: An Empirical Study in E-bank. *Journal of Computational Methods in Science and Engineering*, 48(2), 497-500.
- Chaudhuri, A., & Holbrook, M. B. (2001). The chain of effects from brand trust and brand affect to brand performance: the role of brand loyalty. *Journal of Marketing*, 65(2), 81-93.
- Creswell, J. W. (2003). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Cronbach, L. J. (1990). *Essentials of Psychological Testing*. (5th ed.). New York: Harper Collins.
- Hadjimad, M., & Pholyarat, K. (2013). Brand Loyalty: The Attitudinal and Behavioral Dimensions. *Journal of Business, Economics and Communications*, 8(1), 67-73.
- Hokey, M., & Hyesung, M. (2015). Benchmarking the service quality of airlines in the United States: an exploratory analysis. *Benchmarking: An International Journal*, 22(5), 734-751.
- Imwised, N. (2015). *Factors Relating to Brand Loyalty of Starwell Electric Appliance in Bangkok*. (Master's Thesis). Silpakorn University. Nakhorn Pathom.
- Kun-Hsi Liao, & Ming-Fang Hsieh. (2011). Statistic Exploring the Casual Relationships between Service Quality, Brand Image, Customer Satisfaction and Customer Loyalty on the Leisure Resort Industry. *The 2nd International Research Symposium in Service Management*, nd, 506-515.
- Parasuraman, A., Zeithaml, V.A., & Berry, L.L. (2013). A Conceptual Model of Service Quality and Its Implications for Future Research. *Journal of Marketing*, 49, 41 –50.

- Wang, J., & Cheng, L. (2012). The Relationships among Perceived Quality, Customer Satisfaction and Customer Retention. *An Empirical Research on Haidilao Restaurant*. 978-1-4577-2025-3/IEEE.
- Wittayakong, S. (2016). *Factors Influencing Customer Brand Loyalty to Low-cost Airlines in Thailand*. (Master's Thesis). Thammasat University. Bangkok.
- Yamane, T. (1967). *Statistic: An introductory analysis*. (2nd ed.). New York: Harper and Row.
- Yu, C. M., Wu, L. Y., Chiao, Y. C., & Tai, H. S. (2005). Perceived Quality, Customer Satisfaction and Customer Loyalty: The case of Lexus in Taiwan. *Journal of Total Quality Management*, 16(6), 707-719.
- Zeng, Y., & Zhang, L. (2008). An Empirical Study on the Relationship among Customer Satisfaction, Switching Cost and Store Loyalty. *Journal of Chinese Marketing*, 1(nd), 25-31.

มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการป้องกันการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน*

Legal Measures to the Prevention of Juvenile Recidivism in the Juvenile Vocational Training Center

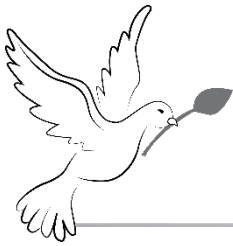
¹ศิพร โกวิท, พรทิพย์ วงศ์ผดุง และ ศราวุธ โสมเกษตริน

¹Siporn Kowit, Pornthip Wongpadung and Sarawut Somakettrin

โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

Royal Police Cadet Academy, Thailand.

¹Corresponding Author. Email: sipornkowit@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาวิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนเพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน 2) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำผิดซ้ำและไม่กระทำผิดซ้ำภายหลังเข้ารับการฝึกและอบรมจากศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน 3) ศึกษาปัญหา อุปสรรค และแนวทางการบูรณาการการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่างๆ ในกระบวนการยุติธรรมและภาคประชาสังคม การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มย่อย เจ้าหน้าที่ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน และบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน โดยการคัดเลือกเฉพาะเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกและแบบสนทนากลุ่ม ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนเพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำ มีกฎหมายหลายฉบับ โดยมีพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 เป็นกฎหมายหลัก 2) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน ได้แก่ สภาพครอบครัว สภาพจิตใจ การได้รับโอกาสจากสังคม และ กระบวนการแก้ไขฟื้นฟูของหน่วยงาน 3) ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ได้แก่ การขาดแคลนบุคลากร งบประมาณ และความร่วมมือระหว่างผู้ปกครองกับเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานฯ โดยมีแนวทางการบูรณาการการทำงาน ได้แก่ การส่งต่อและการบูรณาการข้อมูลของเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม โดยการวางแผนติดตาม ให้สถานศึกษา สถานประกอบการ และชุมชนรับช่วงต่อหลังปล่อยจากศูนย์ฝึกและอบรม

คำสำคัญ: การกระทำผิดซ้ำ; เด็กและเยาวชน; มาตรการทางกฎหมาย; ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน

Abstract

This research aimed (1) to study and analyze legal measures related to juvenile rehabilitation to prevent juvenile delinquency recidivism (2) to study the factors that influence delinquency recidivism of the juvenile and not juvenile recidivism after receiving training and training from the Juvenile Vocational Training Center 3) to study problems and obstacles and develop a guideline for the integration of collaboration between various departments in the judicial process and civil society, The research methodology was based on three qualitative research methods as follows; documents Analysis, In-depth Interviews and Focus Group, the key informants were personnel performing in various departments in the related justice process. They were selected by specific selection. The instrument for collecting data were the questionnaire for In-depth Interviews and focus group.

The research results were found as follows; 1) Legal measures related to juvenile rehabilitation to prevent the action of juvenile delinquency released from juvenile training and training center the study indicated that there were many laws regarding juveniles in the country Include Juvenile and Family Court and Its Procedure Act, B.E. 2553. 2) Factors influencing the delinquency recidivism of juvenile were Family, Resilience, problems by not being given a chance, not accepted, not forgiving from the society and process factors were the process of remedy for juvenile rehabilitation. 3) Problem and obstacles to the performance of duties of various departments in the relevant judicial process and working with communities was the lack of personnel, the budget and guidelines for the integration of collaboration between various departments in the justice process and civil society in remedying and rehabilitating the juvenile including data transfer and data integration and Inheritance the care of the juvenile after releasing from The Juvenile Vocational Training Center.

Keywords: juvenile delinquency recidivism; legal measures; Juvenile Vocational Training Centers

บทนำ

ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน มีภารกิจฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ซึ่งเด็กและเยาวชนที่เข้ารับการฝึกอบรมตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลมีระยะเวลาในการฝึกอบรมแตกต่างกันออกไปตามที่ศาลกำหนด ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553

แม้ว่าศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนทำหน้าที่ให้การศึกษาอบรมทั้งการศึกษาในวิชาสามัญและวิชาชีพ พัฒนาเด็กและเยาวชนโดยผ่านกระบวนการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและค่านิยมเพื่อปรับปรุงความประพฤติและนิสัยให้ดีขึ้น แต่มีประเด็นที่น่าสนใจคือ เด็กและเยาวชนที่ผ่านการฝึกอบรม มักมีการกลับมากระทำผิดซ้ำอีก (Bakal, 2016)) จากรายงานสถิติคดีของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ปี 2561 จำนวนเด็กและเยาวชนในสถานพินิจทั่วประเทศ 17,705 คน (Department of Juvenile Observation and Protection, 2018) ซึ่งมีทั้งเด็กที่กระทำความผิดซ้ำ และเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดเข้ามารายใหม่ๆ ในกระบวนการยุติธรรมอีก เป็นผลให้เกิดปัญหาความแออัด การจำแนกเด็กและเยาวชนไม่ทั่วถึงชัดเจน จึงไม่สามารถฝึกและอบรมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและทัศนคติได้อย่างแท้จริง ทั้งนี้ เด็กและเยาวชนเป็นช่วงอายุที่อยู่ระหว่างการเชื่อมต่อระหว่างวัยรุ่นกับวัยผู้ใหญ่ตอนต้น (อายุระหว่าง 17-25 ปี) เป็นช่วงอายุที่มีปัญหามากกว่ากลุ่มอื่นๆ มีความเปลี่ยนแปลงทั้งร่างกายและจิตใจ เป็นช่วงที่มีการกระทำผิดมากที่สุด (Kunaraksa, 2012) จึงต้องให้ความสนใจและดูแลแก้ไขเป็นพิเศษ

พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มีบทบัญญัติเกี่ยวกับมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ทั้งก่อนฟ้องคดี และมาตรการหลังการฟ้องคดีอาญา (Chitsawang et al. 2017) และพระราชบัญญัติการบริหารการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด พ.ศ.2561 ที่บัญญัติขึ้นเพื่อกำหนดกลไกในการบริหารการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนในเชิงบูรณาการ เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้รับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูและฝึกอบรมในด้านต่างๆ เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชน (Kittisuphakarn, 2018) กำหนดมาตรการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย กำหนดระบบสงเคราะห์ช่วยเหลือและติดตามภายหลังปล่อยจากสถานที่ควบคุม และจัดให้มีความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เพื่อให้การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนเป็นไปอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ ในการสงเคราะห์ ช่วยเหลือ และติดตามเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อยตัว จึงเป็นกระบวนการที่ต้องมีการประสานการทำงานระหว่างหน่วยงานต่างๆในกระบวนการยุติธรรมและประชาสังคม (Theeraphan, 2018).) แต่มาตรการตามพระราชบัญญัติการบริหารการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด พ.ศ.2561 ดังกล่าว เป็นการกำหนดแนวทางเพื่อการบริหารการแก้ไข ซึ่งในการทำแผนบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ตลอดจนการสงเคราะห์ ช่วยเหลือ ติดตามหลังปล่อยตัวนั้น มีความละเอียดอ่อนและต้องพิจารณาตามความเหมาะสมกับเด็กและเยาวชนเป็นรายกรณี จึงต้องมีการศึกษาในรายละเอียดของกฎหมายที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็น ระเบียบ ประกาศ ข้อบังคับ เพื่อให้การดำเนินงานมีมาตรการบังคับที่ชัดเจน

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า ความสำคัญของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนมีความสำคัญ การคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนในกระบวนการที่เป็นธรรม (Due Process) แต่ก็ต้องคำนึงถึงประสิทธิภาพและความศักดิ์สิทธิ์ในการบังคับใช้กฎหมาย (Crime Control) (Jiramongkolphanich, 2018) ด้วยในคราวเดียวกัน จึงจำเป็นต้องศึกษาทบทวนมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการควบคุม ติดตาม การคุมประพฤติที่เหมาะสมกับเด็กและเยาวชนในสภาพสังคมไทย ควรมีแนวทางอย่างไร ปัญหาและอุปสรรคต่อการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานต่างๆในกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้อง และการป้องกันปัญหาร่วมกับชุมชน แนวทางการแก้ไขปัญหาการกระทำผิดซ้ำ ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินชีวิตหลังปล่อยตัว

เพราะหากไม่มีมาตรการติดตาม ประเมินผลการบำบัดฟื้นฟูและป้องกันการทำผิดซ้ำแล้ว การบังคับใช้มาตรการและวิธีพิจารณาคดีสำหรับเด็กออกจากผู้ใหญ่ ก็ไม่เกิดประโยชน์ตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย ไม่สามารถเยียวยาแก้ไขเด็กและเยาวชนได้จนสิ้นสุดกระบวนการ

โดยในการติดตามผล การควบคุมการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ภายหลังเข้ารับการฝึกและอบรมจากศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน นอกจากมีความเกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมแล้ว ยังต้องอาศัยความร่วมมือกับหน่วยงานภาคประชาสังคมอื่นๆอีกหลายฝ่าย จึงควรศึกษาวิจัยกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่างๆ การบังคับใช้กฎหมาย รวมถึงข้อจำกัดต่อกระบวนการสงเคราะห์ ช่วยเหลือฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่ออกจากศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน และศึกษาข้อมูลจากผู้บังคับใช้กฎหมาย โดยการเก็บข้อมูลจากผู้ปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานต่างๆ ในกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เจ้าหน้าที่ตำรวจ, เจ้าหน้าที่ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ทั้งนักสังคมสงเคราะห์และนักจิตวิทยา, ผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัว, บุคลากรภาคประชาสังคม เช่น ครูอาจารย์จากสถาบันการศึกษา, หรือหน่วยงาน NGO และเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิด เพื่อทราบมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำผิดซ้ำและไม่กระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน เพื่อสามารถวิเคราะห์แนวทางเพื่อการบูรณาการการปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมของเด็กและเยาวชน เพื่อให้ได้แนวทางในการควบคุม ติดตาม เพื่อป้องกันการทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนได้อย่างเป็นรูปธรรม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษา วิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนเพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนที่ได้รับการปล่อยจากศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำผิดซ้ำและไม่กระทำผิดซ้ำ ภายหลังเข้ารับการฝึกและอบรมจากศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ปัญหาและอุปสรรคต่อการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานต่างๆ ในกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้อง และการทำงานร่วมกับชุมชน เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน
3. เพื่อพัฒนาแนวทางการบูรณาการการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่างๆในกระบวนการยุติธรรมและภาคประชาสังคม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Method) โดยใช้วิธีการดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากตำรา หนังสือ รายงานการวิจัย กฎหมาย เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีกับเด็กและเยาวชน กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ทฤษฎีที่เกี่ยวกับเด็ก

กระทำผิด และการกระทำผิดซ้ำ มาตรการต่างๆเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูสำหรับเด็กและเยาวชนเพื่อให้กลับมาดำเนินชีวิตในสังคมอย่างปกติ

ขั้นตอนที่ 2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth-Interview) เพื่อทราบถึงความคิดเห็นเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนเพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน ปัญหาการบังคับใช้และจุดอ่อนข้อบกพร่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำผิดซ้ำ และไม่กระทำผิดซ้ำ การทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่างๆในกระบวนการยุติธรรมและภาคประชาสังคม ในการบำบัด แก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชน โดยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้แทนจากหน่วยงานต่างๆ โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้มีประสบการณ์ ความรู้ความสามารถในกระบวนการยุติธรรม และการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนอย่างเชี่ยวชาญ ได้แก่ ผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัว ผู้อำนวยการและเจ้าหน้าที่ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน พนักงานคุมประพฤติ เด็กหรือเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน โดยเลือกในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล 2 ศูนย์ ได้แก่ ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชายบ้านกรุณา และศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนบ้านกาญจนาภิเษก ซึ่งทั้งสองแห่งมีวิธีการปฏิบัติในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่ต่างกัน ส่วนศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนในต่างจังหวัด 4 ศูนย์ จากทั้ง 4 ภูมิภาค คัดเลือกจากศูนย์ฝึกและอบรมแต่ละศูนย์ ที่มีความแตกต่างกันทั้งสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และรูปแบบการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน ได้แก่ ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนพระนครศรีอยุธยา ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 3 นครราชสีมา ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 7 เชียงใหม่ และศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 9 สงขลา

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) บุคคลผู้มีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับการกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชน โดยการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) ได้แก่ เจ้าหน้าที่ตำรวจ หน่วยงานความ พ้นงานอัยการ ผู้พิพากษา ผู้แทนกรม พินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ผู้แทนภาคประชาสังคม หรือ NGO และนักวิชาการ จำนวนทั้งสิ้น 12 คน

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

การดำเนินการตามโครงการวิจัยดังกล่าว เน้นการศึกษาวิเคราะห์และการมีส่วนร่วมทั้งการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย การสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth-Interview) และ การสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยดำเนินการและใช้เครื่องมือที่สำคัญ ได้แก่

การสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) โดยใช้แบบ สัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structure Interview Forms)

- 1) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยใช้แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion Forms)
- 2) คำถามในการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม มี 3 ตอน ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนเพื่อป้องกันการกระทำความผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนเป็นอยู่อย่างไร มีปัญหาการบังคับใช้และจุดอ่อนข้อบกพร่องหรือไม่อย่างไร

ตอนที่ 2 ข้อเท็จจริงและความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำความผิดซ้ำ และไม่กระทำความผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนภายหลังได้รับการฝึกและอบรมจากศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน

ตอนที่ 3 การทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่างๆในกระบวนการยุติธรรมและภาคประชาสังคม ในการบำบัด แก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชน และมาตรการป้องกันมิให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิดซ้ำ ควรมีแนวทางในการบูรณาการทำงานอย่างไร

ขั้นตอนที่ 5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1) การศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนเพื่อป้องกันการกระทำความผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนที่ได้รับการปล่อยจากศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน และศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำความผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน และไม่กระทำความผิดซ้ำภายหลังได้รับการฝึกและอบรมจากศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน

2) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 28 คน โดยกำหนดข้อคำถามเพื่อใช้เป็นแนวทางการสัมภาษณ์เป็นลักษณะคำถามแบบปลายเปิด ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำความผิดซ้ำและไม่กระทำความผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน ภายหลังได้รับการฝึกและอบรมจากศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน

3) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก จำนวน 12 คน โดยกำหนดข้อคำถามเพื่อใช้เป็นแนวทางการสัมภาษณ์เป็นลักษณะคำถามแบบปลายเปิด สาระจะครอบคลุมกรอบแนวคิดในการวิจัยและทางเลือกข้อเสนอแนะเป็นแนวทางการบูรณาการ การทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่างๆในกระบวนการยุติธรรมและภาคประชาสังคม ในการบำบัด แก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชน และมาตรการป้องกันมิให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิดซ้ำ

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัย คณะผู้วิจัยจะทำการประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลแบบการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) เพื่อให้ได้มาซึ่งแนวทางการบูรณาการ การทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่างๆในกระบวนการยุติธรรมและภาคประชาสังคม ในการบำบัด แก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชน และมาตรการป้องกันมิให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิดซ้ำ

ขั้นตอนที่ 7 การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

การนำเสนอข้อมูลจะอยู่ในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) โดยเรียงลำดับความตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1. มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนเพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนที่ได้รับการปล่อยจากศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน พบว่า กฎหมายเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนในประเทศมีหลายฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 ซึ่งมีมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิของเด็กที่กระทำความผิดหลายประการ สอดคล้องกับกฎแห่งกรุงปักกิ่ง (The Beijing Rules) ซึ่งเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน (Ritididit, 2010) มาตรการทางกฎหมายอื่นๆ ได้แก่ พระราชบัญญัติการบริหารการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด พ.ศ.2561 และระเบียบกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม ที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มีเจตนารมณ์เพื่อแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ซึ่งจากการศึกษาวิเคราะห์ในประเด็นดังกล่าว พบว่า มีมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องหลายฉบับ แต่ลำพังการบังคับใช้กฎหมายอย่างเดียวไม่สามารถป้องกันแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนได้ ยังต้องอาศัยปัจจัยเสริมอื่นๆตามที่ได้ศึกษาตามวัตถุประสงค์การวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำผิดซ้ำและไม่กระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน ภายหลังเข้ารับการฝึกและอบรมจากศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน พบว่า สภาพครอบครัวที่ไม่อบอุ่น เป็นพ่อหรือแม่เลี้ยงเดี่ยว สภาพครอบครัวที่เด็กต้องอยู่ในความดูแลของปู่ย่าตายาย เพราะพ่อแม่หย่าร้าง หรือต้องไปทำงานต่างจังหวัด ส่งผลต่อการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน ปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ปัจจัยทางสังคม กล่าวคือ หากเด็กและเยาวชนที่ได้รับการปล่อยจากศูนย์ฝึกและอบรมแล้วได้รับการยอมรับ การให้อภัยจากสังคม ไม่ตีตรา สามารถกลับใช้ชีวิตได้อย่างปกติเหมือนเดิมเด็กหรือเยาวชนจะไม่กลับไปกระทำผิดอีก สอดคล้องกับ Tisha Na Nakorn. (nd). ที่กล่าวว่า ในการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน ไม่มีปัจจัยเชิงสาเหตุเดียว แต่มีปัจจัยร่วมเสมอ

ปัญหาและอุปสรรคต่อการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานต่างๆ ในกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้อง และการทำงานร่วมกับชุมชน ได้แก่ การไม่เข้าใจถึงปรัชญาในการปฏิบัติต่อเด็กที่กระทำผิดที่ต้องมุ่งเน้นการแก้ไข ฟื้นฟู และการให้อภัย การขาดแคลนบุคลากรในกระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน และปัญหาด้านงบประมาณ ในการดูแลควบคุมเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรม ยังมีความขาดแคลนในด้านค่าใช้จ่ายต่างๆ ปัญหาด้านการส่งต่อเด็กและเยาวชนหลังจากครบกำหนดฝึกอบรมแล้ว หรือการปล่อยตัวเด็กและเยาวชน ต้องจัดทำแผนและเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ติดต่อบริการยังบิดามารดา ผู้ปกครอง เพื่อการรับตัวเด็กและเยาวชนนั้นต่อจากศูนย์ฝึกและอบรม (Manual for the implementation of special measures instead of criminal proceedings, 2014)

วัตถุประสงค์ที่ 3 แนวทางการบูรณาการการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่างๆในกระบวนการยุติธรรมและภาคประชาสังคม ในการบำบัด แก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชน และมาตรการป้องกันมิให้เด็กและเยาวชนกระทำผิดซ้ำ พบว่า แนวทางการบูรณาการการทำงานร่วมกัน ได้แก่ การส่งต่อข้อมูลและการบูรณาการข้อมูลของเด็กและเยาวชนเมื่อเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมในหน่วยงานต่างๆ, การรับช่วงต่อในการดูแลเด็กและเยาวชนหลังปล่อยจากศูนย์ฝึกและอบรม บิดามารดาและสถานประกอบการ สถานศึกษา หรือสถานประกอบการ โดยการประสานความร่วมมือจากต้นทางคือศูนย์ฝึกและอบรม ผู้นำชุมชน สถานประกอบการ และตัวเด็กและเยาวชนเองเป็นศูนย์กลางในการวางแผน เพื่อประชุมหารือและรับเด็กและเยาวชนเข้าศึกษาต่อ ทำงาน หรือกลับเข้าสู่ชุมชน โดยการยอมรับของแต่ละภาคส่วนดังกล่าว ทำให้เด็กและเยาวชนกลับมามองเห็นคุณค่าในตนเอง และพร้อมที่จะกลับเป็นคนดีในสังคมต่อไป (Na Nakorn (nd))

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ประเทศไทยมีกฎหมายหลายฉบับ ที่เป็นมาตรการในการบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนเพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนที่ได้รับการปล่อยจากศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน สอดคล้องกับกฎแห่งกรุงปักกิ่ง (The Beijing Rules) ซึ่งเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน คำนึงถึงสิทธิเด็กและผลประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นที่ตั้ง (The Best Interest of the Child) ถูกต้องเหมาะสมตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (The Convention on the Right of the Child) แต่มาตรการทางกฎหมายส่วนใหญ่ยังไม่สามารถสอดคล้องกับการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนได้ เพราะการป้องกันแก้ไขการกระทำผิดซ้ำ ต้องอาศัยปัจจัยเสริมอื่นๆด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของ Bakal (2016) ที่ศึกษาเรื่อง มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมเด็กและเยาวชนเพื่อป้องกันการกระทำความผิดซ้ำของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ได้ทราบว่า เด็กและเยาวชนที่เข้าสู่ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนด้วยวิธีการที่ต่างกัน ได้แก่ กลุ่มที่ศาลใช้วิธีการแทนคำพิพากษา ตามมาตรา 132 กับศาลมีคำพิพากษาลงโทษโดยให้เปลี่ยนมาควบคุมในศูนย์ฝึกและอบรม ตามมาตรา 142 จะได้รับสิทธิประโยชน์จากวิธีการบำบัดฟื้นฟูที่ต่างกัน เนื่องจากเด็กและเยาวชนที่ศาลใช้วิธีการแทนคำพิพากษา เป็นการเข้ามาอยู่ในศูนย์ฝึกและอบรมชั่วคราว หากมีพฤติการณ์เปลี่ยนแปลง ศาลอาจเปลี่ยนแปลงคำสั่งเป็นอย่างอื่น ในระหว่างการเข้ามาอยู่ในศูนย์ฝึกและอบรมเพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เรียนหนังสือ ฝึกฝนวิชาชีพ แต่จะไม่มีสิทธิในการได้รับการจัดลำดับชั้น การลาเยี่ยมบ้าน การลดวันควบคุม การปล่อยก่อนกำหนด เนื่องจากสิทธิประโยชน์เหล่านี้เป็นสิทธิประโยชน์สำหรับเด็กและเยาวชนที่อยู่ในศูนย์ฝึกและอบรมตามคำพิพากษา ซึ่งศาลตัดสินเด็ดขาดแล้ว การให้สิทธิประโยชน์ต่างๆเป็นดุลพินิจของผู้อำนวยการศูนย์ และคณะกรรมการในศูนย์ฝึกและอบรม ทำให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติที่แตกต่างกันต่อเด็กและเยาวชนสองกลุ่มดังกล่าว

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำผิดซ้ำและไม่กระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนที่สำคัญคือ ปัจจัยที่มีอิทธิพล ได้แก่ ปัจจัยภายใน คือ สภาพครอบครัว และความเข้มแข็งทางใจของเด็กและเยาวชน ปัจจัยภายนอก คือ สังคม การยอมรับหรือไม่ยอมรับจากสังคม การตีตรา (Suchavee,

nd) และปัจจัยด้านกระบวนการ คือ กระบวนการแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชนรูปแบบหนึ่งที่ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เนื่องจากการตัดสินใจกระทำผิดของเด็กและเยาวชน มักจะมีปัจจัยร่วมหลายประการที่เป็นแรงผลักดันให้เด็กและเยาวชนตัดสินใจกระทำผิด

วัตถุประสงค์ที่ 3 กระบวนการในการปล่อยเด็กและเยาวชน หากมีการวางแผนการติดตามที่ชัดเจน เด็กและเยาวชนมีแนวโน้มที่จะกระทำผิดซ้ำน้อย การส่งต่อเด็กหรือเยาวชนไปยังบิดามารดา ผู้ปกครอง สถานศึกษาให้รับเข้าศึกษาต่อ สถานประกอบการให้ประกอบอาชีพต่อไปจึงเป็นสิ่งสำคัญ การมีหน่วยงานหรือองค์กรใดๆมารับช่วงส่งต่อเด็กและเยาวชนออกจากศูนย์ฝึกและอบรม โดยการประสานความร่วมมือจากต้นทาง คือศูนย์ฝึกและอบรม ผู้นำชุมชน สถานประกอบการ และตัวเด็กและเยาวชนเองเป็นศูนย์กลางในการวางแผน เพื่อประชุมหารือและรับเด็กและเยาวชนเข้าศึกษาต่อ ทำงาน หรือกลับเข้าสู่ชุมชน โดยการยอมรับของแต่ละภาคส่วนดังกล่าว ทำให้เด็กและเยาวชนกลับมามองเห็นคุณค่าในตนเอง และพร้อมที่จะกลับเป็นคนดีในสังคมต่อไป

ด้วยปรัชญาที่มุ่งเน้นต่อการแก้ไขฟื้นฟู ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนที่มุ่งเน้นการแก้ไขมากกว่าการลงโทษ (Treatment rather than Punishment) กระบวนการแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชนรูปแบบหนึ่งที่ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 7 เชียงใหม่ นำมาใช้คือ กระบวนการ IRC (Individual Rounting Counselor) ภายใต้ “โครงการพัฒนาระบบการบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนเฉพาะรายแบบไร้รอยต่อ” โดยมีนักสังคมสงเคราะห์ปฏิบัติหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง โดยกระบวนการนี้ กำหนดให้นักสังคมสงเคราะห์ 1 คน รับผิดชอบดูแลเด็กหรือเยาวชน 16 คน ทำหน้าที่ให้คำปรึกษา แนะนำ พื้นฟูสภาวะจิตใจ อารมณ์ สังคม และส่งเสริมพัฒนาการ มุ่งเน้นการเสริมพลังในการมองเห็นศักยภาพของตนเอง จัดทำแผนการดำเนินชีวิต (Life Plan) ของเด็กและเยาวชนเฉพาะราย สนับสนุนและติดตามแผนบริหารจัดการแหล่งทรัพยากรทั้งภายในและภายนอกศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เพื่อช่วยเหลือเด็กและเยาวชน ตลอดจนครอบครัวและชุมชน และบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง สร้างเครือข่ายเพื่อเป็นสถานที่รองรับเด็กและเยาวชนในการฝึกงาน การศึกษาต่อ หรือการประกอบอาชีพ กระทั่งด้านที่อยู่อาศัยของเด็กและเยาวชน เจ้าหน้าที่ IRC จะติดตามดูแลเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อยเป็นระยะเวลา 1 ปี เพื่อให้เด็กและเยาวชนสามารถกลับไปใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุข ลดการกระทำผิดซ้ำ การจัดการศึกษาที่ดี และการประกอบอาชีพที่ดีเป็นส่วนหนึ่งของการป้องกันการกระทำผิดซ้ำ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 มาตรการทางกฎหมายในการบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนเพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องหลายฉบับ ที่สำคัญ ได้แก่ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 ที่กำหนดเงื่อนไขที่เด็กและเยาวชนจะเข้าสู่การแก้ไข บำบัด พื้นฟูโดยศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน โดยใช้วิธีการแทนคำพิพากษา ตามมาตรา 132 กับกรณีศาลมีคำ

พิพากษาลงโทษโดยให้เปลี่ยนมาควบคุมในศูนย์ฝึกและอบรม ตามมาตรา 142 เด็กและเยาวชนจากทั้งสองมาตรการเข้าสู่สถานฝึกและอบรมแห่งเดียวกัน แต่มีที่มาต่างกัน วิธีการที่ศูนย์ฝึกและอบรมจะปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนย่อมต่างกัน และบางครั้งเกิดปัญหาในการดูแลให้สิทธิประโยชน์แก่เด็กและเยาวชนทั้งสองกลุ่มที่ต่างกัน

ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ควรดำเนินการกำหนดสถานที่ที่จะให้เด็กและเยาวชนนั้นไปควบคุมระหว่างพิพากษา ตามมาตรา 132 ให้ชัดเจน ว่าควรเป็นสถานที่ใดที่ไม่ใช่ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ทั้งนี้อาจเป็นสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ซึ่งสามารถควบคุมเด็กและเยาวชนได้ โดยไม่มีความแตกต่างระหว่างเด็กและเยาวชนในสถานพินิจ

1.2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำผิดซ้ำและไม่กระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนที่สำคัญคือ ครอบครัว สภาพครอบครัวที่ไม่อบอุ่น ส่งผลให้เด็กและเยาวชนกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก ดังนั้นศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนควรดำเนินการ ติดต่อประสานยังบิดามารดา ผู้ปกครองของเด็กและเยาวชน เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัว และรับตัวเด็กและเยาวชนนั้นต่อจากศูนย์ฝึกและอบรม สถานศึกษาให้รับเข้าศึกษาต่อ สถานประกอบการให้ประกอบอาชีพต่อไป

1.3 กระบวนการในการปล่อยเด็กและเยาวชน หากมีการวางแผนการติดตามที่ชัดเจน เด็กและเยาวชนมีแนวโน้มที่จะกระทำผิดซ้ำน้อย โดยพบว่า กระบวนการ IRC (Individual Rounting Counselor) ภายใต้ “โครงการพัฒนาระบบการบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนเฉพาะรายแบบไร้รอยต่อ” โดยมีนักสังคมสงเคราะห์ปฏิบัติหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงเป็นส่วนหนึ่งของการป้องกันการกระทำผิดซ้ำได้

ดังนั้นกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนควรพิจารณาให้มีการนำ กระบวนการ IRC มาใช้เพื่อติดตามดูแลเด็กและเยาวชน ภายหลังปล่อยเป็นระยะเวลา 1 ปี โดยเพิ่มอัตราเจ้าหน้าที่ให้สามารถติดตามดูแลเด็กและเยาวชนเป็นการเฉพาะรายได้ เพื่อให้เด็กและเยาวชนสามารถกลับไปใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุข ลดการกระทำผิดซ้ำ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อการประเมินผลกระบวนการ IRC (Individual Rounting Counselor) ให้เป็นที่ประจักษ์ว่า เกิดความสัมฤทธิ์ผลเพียงใด เพื่อพิจารณาความเหมาะสมในการนำมาใช้ในศูนย์ฝึกและอบรมแห่งใดบ้าง เพื่อประโยชน์ในการติดตามผลเด็กและเยาวชนหลังจากปล่อยตัว จนครบกระบวนการ เพื่อป้องกันไม่ให้เด็กและเยาวชนหวนมากระทำผิดซ้ำอีก

สรุป

มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนเพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนที่ได้รับการปล่อยจากศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนพบว่า กฎหมายเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนในประเทศไทยมีหลายฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 พระราชบัญญัติการบริหารการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด พ.ศ. 2561 และระเบียบกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม แต่มาตรการทางกฎหมายส่วน

ใหญ่ยังไม่สามารถสอดรับกับการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนได้ เพราะการป้องกันแก้ไขการกระทำผิดซ้ำ ต้องอาศัยปัจจัยเสริมอื่นๆด้วย เพราะปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำผิดซ้ำและไม่กระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนที่สำคัญคือ สภาพครอบครัว สังคมที่อยู่อาศัย และกระบวนการในการติดตามส่งต่อเด็กและเยาวชนจากศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนสู่ครอบครัว หากมีการวางแผนการติดตามที่ชัดเจน เด็กและเยาวชนมีแนวโน้มที่จะกระทำผิดซ้ำน้อย การส่งต่อเด็กหรือเยาวชนไปยังบิดามารดา ผู้ปกครอง สถานศึกษาให้รับเข้าศึกษาต่อ สถานประกอบการให้ประกอบอาชีพต่อไปจึงเป็นสิ่งสำคัญ การมีหน่วยงานหรือองค์กรใดๆมารับช่วงส่งต่อเด็กและเยาวชนออกจากศูนย์ฝึกและอบรม โดยการประสานความร่วมมือจากต้นทางคือศูนย์ฝึกและอบรม ผู้นำชุมชน สถานประกอบการ และตัวเด็กและเยาวชนเองเป็นศูนย์กลางในการวางแผน เพื่อประชุมหารือและรับเด็กและเยาวชนเข้าศึกษาต่อ ทำงาน หรือกลับเข้าสู่ชุมชน โดยการยอมรับของแต่ละภาคส่วนดังกล่าว ทำให้เด็กและเยาวชนกลับมามองเห็นคุณค่าในตนเอง และพร้อมที่จะกลับเป็นคนดีในสังคมต่อไป ดังนั้น ลำพังเพียงการนำมาตรการทางกฎหมายมาใช้แก้ปัญหาการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน จึงไม่สามารถแก้ปัญหาการกลับมากระทำผิดซ้ำได้ ต้องมีมาตรการทางสังคม และกระบวนการติดตามแก้ไข ภายใต้กรอบการปฏิบัติที่กฎหมายให้อำนาจอย่างชัดเจน

References

- Bakal, W. (2016). Legal Measures Regarding Juvenile Control to Prevent Recidivism of Observation and Protection Centers. *Academic Journal of Uttaradit University*, 11(1), 206-220.
- Chitsawang, S. et al. (2017). Evaluation of judicial proceedings under the Establishment of the Juvenile and Family Court and juvenile and family court proceedings 2010. *Journal of Social Sciences*, 47(1), 171-192.
- Department of Juvenile Observation and Protection. (2018). *Case statistics report of the Department of Juvenile Observation and Protection, 2018*. Retrieved November 10, 2018, from <http://djop.go.th/>.
- Jiramongkolphanich, P. (2018). *Law of the nature of witnesses*. Bangkok: Thammasat University.
- Kunaraksa, K. (2012). *Development of a form of drug recidivism: a case study of juvenile observation and protection center*. (Doctoral Dissertation). Graduate school. Silpakorn University. Bangkok.

Kittisuphakarn, S. (2018). *Explanation of the Juvenile and Family Court Act and Procedures for Juvenile and Family Litigation 2010*. (2nd ed.). Bangkok. Amarin Printing and Publishing.

Na Nakorn, T. (n.d). *Life Subject*. Bangkok: Documentary Publisher.

Ritidit, B. (2010). *Principles of legal proceedings in juvenile and family court*. (3rd ed.). Bangkok: A reasonable person.

Suchavee, U. (n.d.). *Criminology theory and criminal justice process*. Bangkok: VJ Printing Limited Partnership.

Theeraphan, P. (2018). *The Concept Appears in Criminal Justice for Children and Youth in Thailand*. Bangkok: The rule of law.

รูปแบบการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ*

Model to Drive of the Professional Learning Community Process

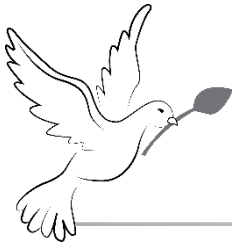
ณัฐตะวัน ลิมประสงค์

Nattawan Limprasong

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

Faculty of Education, Phetchabun Rajabhat University, Thailand.

Corresponding Author. Email: pomnattawan2503@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนกระบวนการ PLC 2) ทดลองใช้รูปแบบการขับเคลื่อนกระบวนการ PLC และ 3) ยืนยันรูปแบบการขับเคลื่อนกระบวนการ PLC กลุ่มตัวอย่างได้จากการเลือกแบบเจาะจงเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 5 สถานศึกษาจำนวน 3 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนเทศบาล 1 โรงเรียนเทศบาล 2 และโรงเรียนเทศบาล 3 การดำเนินงานแบ่งเป็น 2 กิจกรรมที่ 1 คือ 1) ประสานความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยกับคณะครุศาสตร์ 2) เสนอโครงการขอสนับสนุนจากครุสภา กิจกรรมที่ 2 คือ 1) จัดอบรมอบรมเชิงปฏิบัติการ 2) นิเทศติดตามงานจำนวน 3 วงรอบ โดยครุสภา อาจารย์นิเทศก์ ครูพี่เลี้ยง 3) ยืนยันรูปแบบการขับเคลื่อนกระบวนการ PLC สถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า 1) รูปแบบการขับเคลื่อนกระบวนการ PLC ที่พัฒนาขึ้นมีผลการประเมินอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.49$, S.D.=0.48) องค์ประกอบการขับเคลื่อนกระบวนการ PLC ที่ส่งผลต่อการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย ประกอบด้วย แผนการขับเคลื่อน PLC กระบวนการขับเคลื่อน PLC การนิเทศติดตามประเมินผล และรายงานผลการดำเนินงาน 2) การทดลองใช้รูปแบบการขับเคลื่อนกระบวนการ PLC โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.57$, S.D.=0.28) ด้านที่มากที่สุด คือ ด้านการพัฒนาต่อยอดเป็นองค์ความรู้ใหม่จนเกิดนวัตกรรมได้ระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.76$, S.D.=0.15) และด้านที่น้อยที่สุด คือ ด้านความเข้าใจตามกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศได้ระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.19$, S.D.=0.28) 3) ผลการยืนยันรูปแบบการขับเคลื่อนกระบวนการ PLC โดยอ้างอิงผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน พบว่าเป็นพหุองค์ประกอบ มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ เป็นประโยชน์และมีความถูกต้องคิดเป็นร้อยละ 100

คำสำคัญ: รูปแบบ; การขับเคลื่อน; ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC)

* Received March 24, 2020; Revised April 6, 2020; Accepted May 24, 2020

Abstract

The objectives of this research are as follows. 1) Develop PLC process driven model 2) Trial using PLC process driven model And 3) confirm the model of the process driven PLC. The samples can be selected by specific selection. Including 5th year students 3 educational institutions, consisting of Municipal school 1, Municipal School 2 And municipal school 3. The operation is divided into 2 activities. Activity 1 was 1) Collaboration between the university and the Faculty of Education 2) Propose the project to request support from the Teachers Council of Thailand. Activity 2 was 1) Organize a workshop 2) Supervision and follow-up work in 3 circles by the Teachers Council of Thailand, Supervisor and Mentor teacher. 3) Confirm the model of the process driven PLC. The statistics used are the average value. Percentage, Standard deviation and Content analysis.

The results of the research showed that 1) Process driven model PLC developed the effect is at a high level. With mean ($\bar{X} = 4.49$, S.D. = 0.48) process driven components PLC that results in achieving goals, consisting of PLC driving plans. PLC driven process, Supervision, monitoring evaluation and the performance report. 2) The overall experimentation of using the PLC process driven model was at the highest level mean ($\bar{X} = 4.57$, S.D. = 0.28). The most aspect was the development of new knowledge until the highest level of innovation with average ($\bar{X} = 4.76$, S.D. = 0.15). And the smallest aspect is the understanding of the professional learning community process through the information technology system was at a high level ($\bar{X} = 4.19$, S.D. = 0.28). 3) Confirmation results of the process driven model PLC by referring to experts 5. Found that Plurality, suitable, possibility, helpful and the accurate 100 percent.

Keywords: Model; Driven; Professional Learning Community

บทนำ

การศึกษา เป็นปัจจัยในการสร้างและพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติและคุณธรรมของบุคคล สังคมและบ้านเมืองใดให้การศึกษาที่ดีแก่เยาวชนได้อย่างครบถ้วนพอเหมาะแก่กับทุกๆ ด้าน สังคมและบ้านเมืองนั้นก็จะมียุคสมัยที่มีคุณภาพ ซึ่งสามารถธำรงรักษาความเจริญมั่นคงของประเทศชาติไว้และพัฒนาให้ก้าวหน้าต่อไปได้ตลอด"พระบรมราโชวาทในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่พระราชทานแก่คณะครูและนักเรียน ณ ศาลาดุสิดาลัย เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2524 (Post today, 2020) "ไม่ว่าจะผ่านมานานแค่ไหน กระแสพระราชดำรินี้ ยังสอดคล้องกับปัจจุบันเสมอที่ว่า การศึกษา คือ การสร้างคนให้มีความรู้ความสามารถ มีทักษะพื้นฐานที่จำเป็น มีลักษณะนิสัยจิตใจที่ดีงาม มีความพร้อมที่จะต่อสู้เพื่อตนเองและสังคม มีความพร้อมที่จะประกอบอาชีพได้ การศึกษาสร้างความองอาจทางร่างกายมีสุขภาพพลานามัยที่ดี ช่วยให้ทุกคนมีชีวิตที่ดีมี

ความสุข มีทักษะพื้นฐานที่จำเป็นอย่างเพียงพอ เป็นคนฉลาดมีเหตุผล คิดเป็นแก้ปัญหาและรู้จักวิธีแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเอง สร้างนิสัยรักการเรียนรู้ และนิสัยอื่นๆ ทำให้ผู้เรียนไม่เป็นคนที่เห็นแก่ตัว ร่วมมือกับผู้อื่นในสังคม อยู่ร่วมกันช่วยเหลือกัน สร้างสังคมให้สงบสุขรักษาสันติภาพให้ยั่งยืนรู้จักการประกอบอาชีพและพัฒนางานการศึกษาจึงเป็นปัจจัยที่ 5 ที่สำคัญที่สุดของชีวิต และเป็นปัจจัยเพื่อความรุ่งเรืองของประเทศชาติในอนาคต ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องปรับยุทธศาสตร์การศึกษาเสียใหม่ด้วยการพัฒนา ส่งเสริมกระบวนการจัดการเรียนรู้ด้วยกลยุทธ์ที่ท้าทาย ทั้งผู้เรียนและครูผู้สอน

การเปลี่ยนแปลงการศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21 สำนักพัฒนาครูและบุคลากรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2560) ส่งผลต่อวิถีชีวิตของคนในสังคมที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดการปฏิบัติ และสร้างแรงบันดาลใจไปพร้อมกัน ผู้เรียนจะไม่เป็นเพียงผู้รับ (Passive Learning) อีกต่อไป การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ต้องก้าวข้ามสาระวิชาไปสู่การเรียนรู้ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21” (21st Century Skills) ซึ่งครูจะเป็นผู้สอนไม่ได้ แต่ต้องให้นักเรียนเป็นผู้เรียนรู้ด้วยตนเอง โดยครูจะออกแบบการเรียนรู้ฝึกฝนให้ตนเองเป็นโค้ช (Coach) และอำนวยความสะดวก (Facilitator) ในการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning : PBL) ของนักเรียนสิ่งที่ช่วยครูในการจัดการเรียนรู้คือชุมชนการเรียนรู้ครูเพื่อศิษย์ (Professional Learning Communities : PLC) ซึ่งเกิดจากการรวมตัวกันของครูเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพการทำหน้าที่ของครูแต่ละคนนั่นเองและคุณลักษณะสำคัญที่ทำให้เกิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ PLC ได้มี 5 ประการ (Martin, 2011; Hord, Roussin, and Sommers, 2010; Annenberg Institute for School Reform, 2013; DuFour, 2007) คือ 1) การมีบรรทัดฐานและค่านิยมร่วมกัน (Shared values and vision) สมาชิกในชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพต้องมีบรรทัดฐานและค่านิยมร่วมกันซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานสำคัญเนื่องจากการมีพันธกิจที่ชัดเจนร่วมกันจะเป็นพื้นฐานที่สำคัญสำหรับการพัฒนาเป็นชุมชนการเรียนรู้หรือ Learning Community ในโรงเรียน 2) การร่วมกันรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของนักเรียน (Collective responsibility for students learning) ผลการเรียนรู้ที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวนักเรียนนั้นย่อมต้องอาศัยแนวทางและกลยุทธ์ ที่หลากหลายโดยสิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้จากความคาดหวังที่ครูผู้สอนมีต่อนักเรียนในระดับสูงและอยู่บนฐาน ความเชื่อที่ว่านักเรียนทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ซึ่งเป็นการวางเป้าหมายเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้และพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน 3) การสืบสอบเพื่อสะท้อนผลเชิงวิชาชีพ (Reflective professional inquiry) การพูดคุยสนทนากันระหว่างสมาชิกในชุมชนการเรียนรู้โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างครูผู้สอน ผู้เชี่ยวชาญ นักการศึกษาและผู้บริหารเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนและการจัดการเรียนรู้เพื่อสะท้อนผลการปฏิบัติ รวมทั้งร่วมกันเสนอแนะแนวทางการปฏิบัติที่ช่วยให้การเรียนรู้ของนักเรียนเกิดได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งการสะท้อนผลและการชี้แนะการปฏิบัติจะเป็นเครื่องมือหรือกลไกในการทบทวนประเด็นพื้นฐานสำคัญที่จะก่อให้เกิดผล ทางบวกต่อการเรียนการสอน 4) การร่วมมือรวมพลัง (Collaboration) ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพให้ความสำคัญกับการร่วมมือรวมพลังโดยการร่วมมือรวมพลังนี้จะต้องเป็นการร่วมมือรวมพลัง ของครูในภาพรวมทั้งหมดของโรงเรียนและสิ่งสำคัญของการร่วมมือรวมพลังในชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ คือการดำเนินกิจกรรมเพื่อมุ่งไปสู่ความสำเร็จภายใต้เป้าหมายเดียวกันทั้งนี้การร่วมมือรวมพลังจะให้ความสำคัญกับความรู้สึกพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันของสมาชิกในชุมชนระหว่างการทำกิจกรรมเพื่อให้ บรรลุเป้าหมายที่

วางไว้ 5) การสนับสนุนการจัดลำดับโครงสร้างและความสัมพันธ์ของบุคลากร (Supportive conditions structural arrangements and collegial relationships) การเตรียมพร้อม ในด้านการสนับสนุนให้บุคลากรหรือสมาชิกในชุมชนได้มีโอกาสสังเกตการสอนนิเทศวิพากษ์วิจารณ์และสะท้อนการปฏิบัติงานรวมทั้งการสอนของเพื่อนร่วมงานและของชุมชนการเรียนรู้เพื่อมุ่งเน้นกระบวนการเรียนรู้ ที่จะเกิดขึ้นในชุมชนและส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ที่จะเกิดขึ้นในตัวผู้เรียนจะช่วยสนับสนุนให้เกิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพได้อย่างสมบูรณ์ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) จึงสรุปความสำคัญได้ 2 ประเด็นคือประเด็นที่ 1 ผลดีต่อครูผู้สอนพบว่า PLC ส่งผลต่อครูผู้สอนกล่าวคือลดความรู้สึกลดความกังวลงานสอนของครู เพิ่มความรู้สึกรักผูกพันต่อพันธกิจและเป้าหมายของโรงเรียนมากขึ้น โดยเพิ่มความกระตือรือร้นที่จะปฏิบัติให้บรรลุพันธกิจอย่างแท้จริง จนเกิดความรู้สึกรู้ว่าต้องการร่วมกันเรียนรู้และรับผิดชอบต่อการพัฒนาการโดยรวมของนักเรียน และประเด็นที่ 2 ผลดีต่อผู้เรียนพบว่า PLC ส่งผลต่อผู้เรียนกล่าวคือสามารถลดอัตราการตกซ้ำชั้น และจำนวนชั้นเรียนที่ต้องเลื่อนหรือชะลอการจัดการเรียนรู้ให้น้อยลง อัตราการขาดเรียนลดลงมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาวิทยาศาสตร์ประวัติศาสตร์และวิชาการอ่านที่สูงขึ้นอย่างเด่นชัด เมื่อเทียบกับโรงเรียนแบบเก่าสุดท้ายคือมีความแตกต่างด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างกลุ่มนักเรียนที่มีภูมิหลังไม่เหมือนกันและลดลงชัดเจน

แนวทางการขับเคลื่อนกระบวนการ PLC ในสถาบันอุดมศึกษา นี้ จึงเป็นแนวทางสำหรับสถานศึกษาในการนำกระบวนการ PLC ไปสู่การปฏิบัติ เพื่อมุ่งประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงานสู่ความเป็นเลิศ ซึ่งคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ มีนโยบายในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริม สนับสนุนเร่งรัดพัฒนาการจัดการศึกษาของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เน้นการพัฒนายกระดับคุณภาพนักศึกษา ครูผู้สอนผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรทางการศึกษา นำแนวทางการดำเนินงานขับเคลื่อนกระบวนการ PLC ลงสู่การปฏิบัติทั้งในเชิงการบริหารจัดการและจัดกิจกรรมในชั้นเรียนอย่างเป็นรูปธรรม โดยดำเนินการตามกรอบนโยบายการขับเคลื่อนนโยบายจุดเน้นของคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนกระบวนการ PLC
2. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการขับเคลื่อนกระบวนการ PLC
3. เพื่อยืนยันรูปแบบการขับเคลื่อนกระบวนการ PLC

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเพื่อพัฒนาโดยวิธีแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ผู้วิจัยได้กำหนดแผนการดำเนินงานไว้ 3 ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1 การจัดเตรียมโครงร่างงานวิจัยศึกษา รวบรวมข้อมูล แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบและเทคนิคการจัดการเรียนรู้ กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) การบูรณาการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพให้เป็นงานวิจัย (R to R) วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง บทความวิชาการ หนังสือ เว็บไซต์ และอื่นๆ

ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนกระบวนการ PLC2) เพื่อทดลองใช้รูปแบบการขับเคลื่อนกระบวนการ PLC และ 3) เพื่อยืนยันรูปแบบการขับเคลื่อนกระบวนการ PLC เป็นพหุองค์ประกอบ มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ เป็นประโยชน์ และมีความถูกต้องครอบคลุมตามทฤษฎี การดำเนินงานแบ่งเป็น 2 กิจกรรม คือ

กิจกรรมที่ 1

1) ประสานงานกับมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ เพื่อพิจารณาร่างโครงการ และสัญญาการเข้าร่วมโครงการกับสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา

2) เสนอโครงการขอรับการสนับสนุนจากสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา

3) ประชุมรับทราบวิธีการดำเนินงาน และขั้นตอนการเข้าระบบด้วยสื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อร่างรูปแบบการขับเคลื่อนกระบวนการ PLC

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม กิจกรรมที่ 2 นำเสนอร่างโครงการรูปแบบการขับเคลื่อนกระบวนการ PLC ไปใช้โดยประสานกับสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1) จัดประชุมผู้เข้าร่วมโครงการเพื่อประสานความเข้าใจต่อการปฏิบัติหน้าที่ ระหว่างผู้บริหาร ครูพี่เลี้ยง อาจารย์นิเทศ และนักศึกษาเพื่อนำร่างรูปแบบไปใช้ในการจัดกิจกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการ PLC

2) จัดอบรมโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง รูปแบบการขับเคลื่อนกระบวนการ PLC

3) จัดนิเทศติดตามการปฏิบัติงานจำนวน 3 วงรอบของนักศึกษา โดยผู้บริหารสถานศึกษา ครูพี่เลี้ยงทั้ง 3 แห่ง อาจารย์ผู้รับผิดชอบโครงการ และอาจารย์นิเทศก์ประจำคณะครุศาสตร์

4) รับการตรวจเยี่ยมจากคณะกรรมการจากคุรุสภา รายงานความก้าวหน้าของโครงการ และการดำเนินงานในขั้นต่อไป

5) ยืนยันรูปแบบการขับเคลื่อนกระบวนการ PLC ทั้ง 3 แห่ง โดยอ้างอิงผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เป็นพหุองค์ประกอบ มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ เป็นประโยชน์ และมีความถูกต้อง

ขั้นตอนที่ 3 จัดทำรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ส่งหน่วยงานต้นสังกัด และสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา

ขั้นตอนที่ 3 ประชากรประกอบด้วยสถานศึกษาชั้นพื้นฐานเครือข่ายศูนย์ฝึกประสบการณ์วิชาชีพคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ จำนวน 95 แห่ง

กลุ่มตัวอย่าง ได้จากการเลือกแบบเจาะจง เป็นสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวน 3 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนเทศบาล1 (บ้านเมือง) โรงเรียนเทศบาล2 (วัดภูเขาดิน) และโรงเรียนเทศบาล3 (ชาญวิทยา) ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา 3 คน ครูพี่เลี้ยง 23 คน อาจารย์นิเทศก์ประจำคณะครุศาสตร์ จำนวน 11 คน นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูชั้นปีที่ 5 จำนวน 14 คน รวมทั้งสิ้น 51 คน

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้จำแนกเป็น 5 ประเภท ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. คู่มือการเข้าระบบการขับเคลื่อนกระบวนการ PLC ด้วยระบบ TRAINFLIX ของคุรุสภา และบทเรียนจากระบบเป็น VDO ประกอบการเรียนรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพ ทั้งหมด 6 เรื่อง

ได้แก่ 1) คำสอนไร้เสียง 2) ศิลปะในตัวครู 3) การพัฒนาตนเองสู่การเป็นครูวิชาชีพ 4) นักเรียนเปรียบเสมือนคนในครอบครัวของครู 5) ไม้เรียวของครู 4.0 และ 6) ครูคือผู้ส่งเสริมความก้าวหน้าและความสำเร็จของผู้เรียน ให้นักศึกษาเลือกทำเพียง 2 เรื่องแล้วส่งเข้าระบบ วิธีตรวจงานของครูพี่เลี้ยงคือ ศึกษาคู่มือการใช้งานจากลิงค์ <https://www.youtube.com/watch> ลิงค์ระบบตรวจงาน <https://admin-trainflix.xeersoft.co.th/admin/authen/login> ให้ครูพี่เลี้ยงและอาจารย์นิเทศก์ตรวจสอบ ให้ข้อเสนอแนะ และปรับแก้ไขต่อไป

2. คู่มือโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง รูปแบบการขับเคลื่อนกระบวนการ PLC โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

2.1 แผนการดำเนินงาน PLC และแบบฝึกการเขียนแผนการดำเนินงานประกอบด้วยกิจกรรม ช่วงระยะเวลาดำเนินการ การดำเนินกิจกรรม และร่องรอยที่ดำเนินการจำนวน 3 วงรอบ

2.2 แบบนิเทศการจัดการเรียนรู้ และแบบการบันทึกที่จำแนกตามประเด็นการสังเกต การวิพากษ์กิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียนโดยมีประเด็นสังเกตและการสะท้อนความคิด (SIT MAP-E) คือ S-Student นักเรียน I-Instruction การจัดการเรียนการสอน T-Teacher ครู M-Material สื่อการเรียนการสอน/แหล่งการเรียนรู้ A-Atmosphere (context) บรรยากาศ บริบทสภาพแวดล้อมภาพรวม P-Point จุดหรือประเด็นที่น่าสนใจเป็นพิเศษ E-evaluation การวัดและประเมินผล

2.3 แบบการเขียนรายงานวิจัย 5บท (จากแผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 3 วงรอบที่เน้นการทำงานปกติเป็นงานวิจัยแบบ R to R)

3. แบบประเมินโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง รูปแบบการขับเคลื่อนกระบวนการ PLC

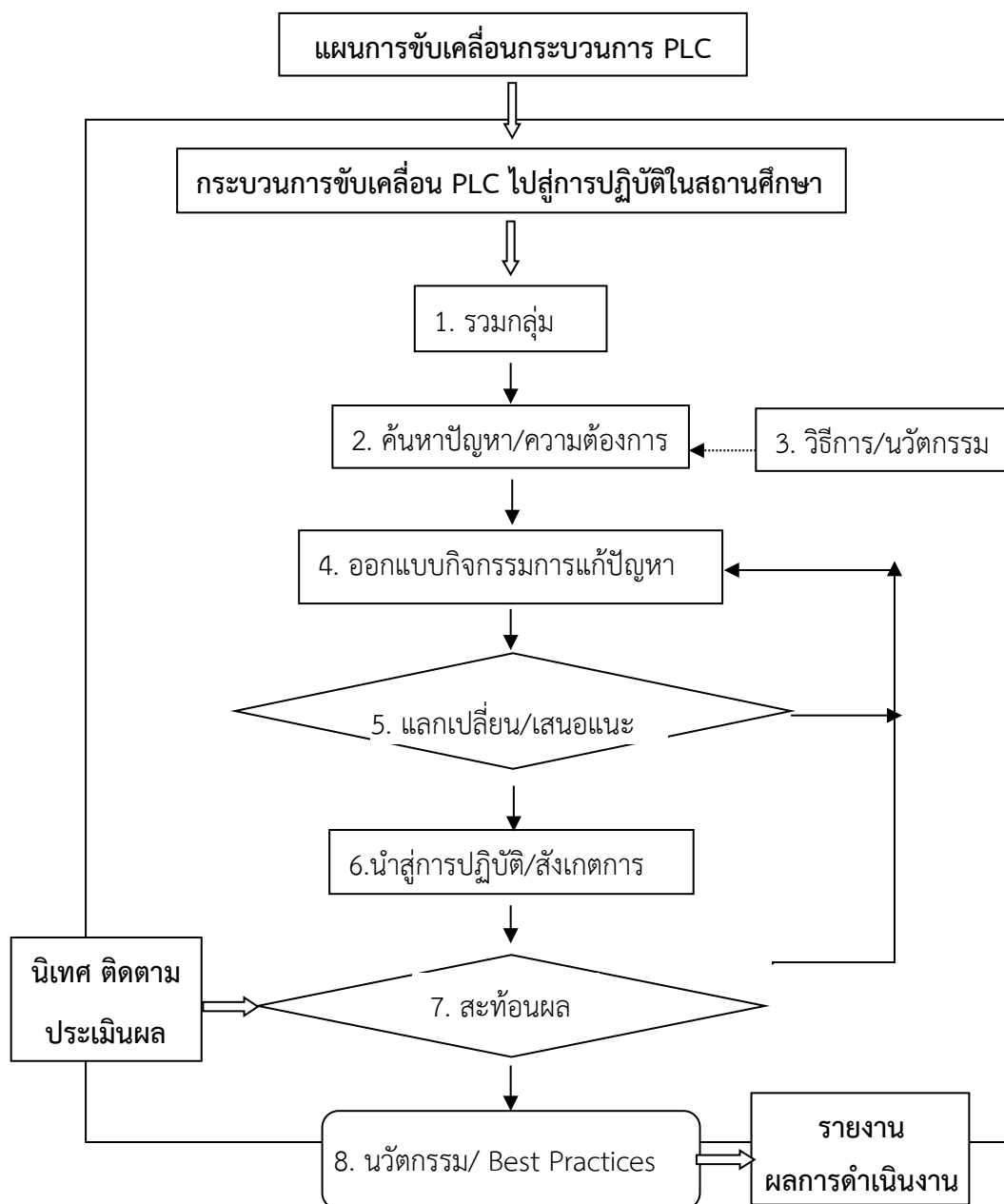
4. แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ตามกระบวนการ PLC โดยแบ่งเป็น 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความรู้ความเข้าใจในการเสริมสร้างกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ 2) ด้านเหมาะสมกับรูปแบบโครงการฯ 3) ด้านกระบวนการ 4) ด้านความรู้ ความเข้าใจในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้รูปแบบการขับเคลื่อนกระบวนการ PLC และ 5) ด้านการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ สามารถนำไปใช้ประโยชน์

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย โดยใช้วิธีการประมวลผลทางสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์เนื้อหา โดยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ และเปรียบเทียบโดยใช้เกณฑ์กำหนดความหมายตามขอบเขตของค่าเฉลี่ยตามแนวคิดของ (Best, 1981)

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนกระบวนการ PLC มีองค์ประกอบกระบวนการขับเคลื่อนกระบวนการ PLC ที่ส่งผลต่อการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย คือ แผนการขับเคลื่อนกระบวนการ PLC กระบวนการขับเคลื่อน PLC การนิเทศติดตามประเมินผล และรายงานผลการดำเนินงาน รายละเอียดดังภาพรายละเอียดตามภาพ ดังนี้

ภาพที่ 1 แสดงการขับเคลื่อนกระบวนการ PLC (Professional Learning Community Process)

นอกจากนี้ ผลการประเมินรูปแบบการขับเคลื่อนกระบวนการ PLC ที่พัฒนาขึ้น มีรายละเอียดตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 แบบประเมินรูปแบบการขับเคลื่อนกระบวนการ PLC

ข้อ	รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1	รูปแบบการขับเคลื่อนกระบวนการ PLC มีลำดับขั้นตอนการดำเนินงานที่ชัดเจน	4.43	0.49	มาก
2	มีความสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพปัญหา - อุปสรรค ของสถานศึกษา	4.43	0.49	มาก
3	สามารถช่วยลดภาระงานของครูในการจัดการเรียนรู้ได้	4.71	0.45	มากที่สุด

4	สามารถลดระยะเวลาในการดำเนินงานการจัดการเรียนรู้	4.50	0.50	มากที่สุด
5	ภาษาที่ใช้ในการขับเคลื่อนกระบวนการ PLC มีความเหมาะสมเข้าใจง่าย	4.50	0.50	มากที่สุด
6	รูปแบบกระบวนการขับเคลื่อนกระบวนการ PLC ที่สร้างขึ้นเหมาะสมกับการพัฒนางานด้านการเรียนการสอนได้	4.29	0.45	มาก
7	รูปแบบกระบวนการขับเคลื่อนกระบวนการ PLC ที่สร้างขึ้นสอดคล้องกับบริบท และแผนงานของสถานศึกษา	4.64	0.48	มากที่สุด
8	ขั้นตอนการนำไปใช้ไม่ซับซ้อน สามารถนำไปใช้ได้จริง	4.79	0.41	มากที่สุด
9	เป็นแนวทางในการจัดการบูรณาการองค์ความรู้เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ได้	4.57	0.49	มากที่สุด
10	ท่านสามารถนำรูปแบบกระบวนการขับเคลื่อนกระบวนการ PLC ที่สร้างขึ้นขยายผลไปยังสถานศึกษาที่เป็นเครือข่ายได้	4.29	0.59	มาก
11	ท่านสามารถนำรูปแบบกระบวนการขับเคลื่อนกระบวนการ PLC ที่สร้างขึ้นไปพัฒนาต่อยอดเป็นงานวิจัยได้ (R to R)	4.29	0.45	มาก
	รวม	4.49	0.48	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลการประเมินรูปแบบการขับเคลื่อนกระบวนการ PLC ที่พัฒนาขึ้นมีผลการประเมินโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.49$, S.D.=0.48) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มากที่สุดคือ ขั้นตอนการนำไปใช้ไม่ซับซ้อน สามารถนำไปใช้ได้จริงมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.79$, S.D.=0.41) และรองลงมาอีกสองลำดับ ได้แก่ สามารถช่วยลดภาระงานของครูในการจัดการเรียนรู้ได้ ($\bar{X} = 4.71$, S.D.=0.45) และรูปแบบกระบวนการขับเคลื่อนกระบวนการ PLC ที่สร้างขึ้นสอดคล้องกับบริบท และแผนงานของสถานศึกษา ($\bar{X} = 64$, S.D.=0.48) ตามลำดับ

2. ผลการทดลองใช้รูปแบบการขับเคลื่อนกระบวนการ PLC พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.57$, S.D.=0.28) มีองค์ประกอบเรียงตามลำดับจากค่ามากที่สุด ดังนี้ ด้านการนำไปพัฒนาต่อยอดเป็นองค์ความรู้ใหม่จนเกิดนวัตกรรมได้ระดับมากที่สุดมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.76$, S.D.=0.15) ด้านรูปแบบโครงการได้ระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.68$, S.D.=0.18) ด้านกระบวนการ ขั้นตอนเป็นระบบชัดเจน ระยะเวลาดำเนินการมีความเหมาะสมมีการประสานงานและการประชาสัมพันธ์ระดับมากที่สุดมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.64$, S.D.=0.31) ด้านน้อยที่สุดคือ ด้านความรู้ความเข้าใจตามกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศได้ระดับมากที่สุดมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.19$, S.D.=0.28) อาจเนื่องมาจาก รูปแบบการขับเคลื่อนกระบวนการ PLC เป็นเรื่องใหม่ของสถานศึกษาที่ต้องใช้ระบบ และเครื่องมือสื่อสารเข้ามามีส่วนร่วม การทดลองเข้าใช้ระบบ มีความขัดข้องเพราะเป็นอยู่ในระยะทดลอง ครูพี่เลี้ยงหลายท่านขาดทักษะด้านเทคโนโลยีทำให้เข้าตรวจงานของนักศึกษาในระบบช้า ให้ความรู้ไม่คล่องตัวในการทำงาน แต่ในอนาคต ถ้ามีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องจะทำให้การดำเนินงานดีขึ้น

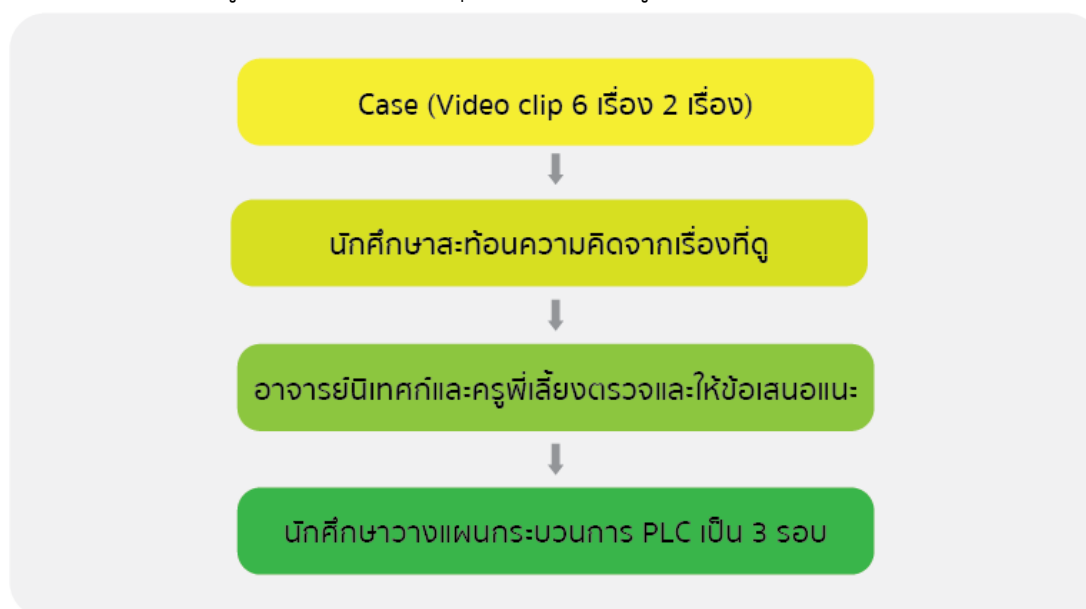

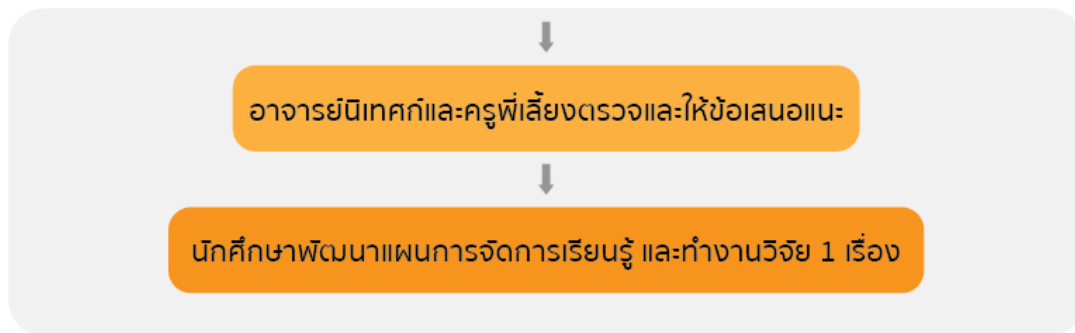
3. ผลการยืนยันรูปแบบการขับเคลื่อนกระบวนการ PLC โดยอ้างอิงผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน พบว่าเป็นพหุองค์ประกอบ มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ เป็นประโยชน์และมีความถูกต้องครอบคลุมตามกรอบการวิจัยคิดเป็นร้อยละ 100

นอกจากนี้ ประเด็นการสะท้อนคิดจากการดู VDO และการนิเทศติดตามการจัดการเรียนรู้ทั้ง 3 วงรอบของนักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการได้สะท้อนคิดเกี่ยวกับจรรยาบรรณวิชาชีพครูมีทั้งหมด 5 ประเด็นคือ จรรยาบรรณต่อตนเอง จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ และจรรยาบรรณต่อสังคม แต่ประเด็นที่นักศึกษาสะท้อนคิดมี 3 ประเด็น คือ จรรยาบรรณต่อตนเอง จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ และจรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ ซึ่งประเด็นที่ถูกกล่าวถึงมากที่สุดคือ จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ จากการศึกษาบทเรียนที่ 1 บทเรียนที่ 2 และบทเรียนที่ 3 สรุปได้ว่าบทเรียนในโครงการ “ส่งเสริมกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อพัฒนาจรรยาบรรณวิชาชีพผ่านระบบสารสนเทศ(E- PLC)” มุ่งเน้นพัฒนาจรรยาบรรณวิชาชีพครูครบทุกด้าน โดยมุ่งเน้นจรรยาบรรณต่อผู้รับบริการเป็นสำคัญ เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี รับผิดชอบ ปฏิบัติหน้าที่อย่างไม่บกพร่อง อีกทั้งกระตุ้นให้ครูเห็นความสำคัญในการพัฒนาตนเอง ซึ่งเป็นจรรยาบรรณต่อตนเอง เป็นครูที่ประสบความสำเร็จในวิชาชีพ ตระหนักถึงความสำคัญของอาชีพครูอยู่เสมอ แสวงหาความรู้ และวิธีการสอนใหม่ๆ ให้เข้ากับยุคสมัยและความต้องการของผู้เรียน ประสบความสำเร็จในวิชาชีพอย่างสมบูรณ์ เป็นต้นแบบที่ดีให้กับผู้ร่วมประกอบวิชาชีพต่อไป

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยผู้วิจัยสามารถนำมาสรุปเป็นองค์ความรู้ได้ตามภาพ ดังนี้

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่าการพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนกระบวนการ PLC ที่พัฒนาขึ้นส่งผลต่อการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายได้นั้น ประกอบด้วย 1. แผนการขับเคลื่อน PLC ในองค์กรศึกษา 2. กระบวนการขับเคลื่อน PLC 3. การนิเทศ ติดตามและประเมินผล และ 4. รายงานผลการดำเนินงานมีรายละเอียด ดังนี้

1. แผนการขับเคลื่อน PLC ในองค์กรการศึกษาเป็นรูปแบบที่พัฒนาขึ้นโดยคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ร่วมกับสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา เริ่มด้วยการกำหนดรูปแบบของโครงการการศึกษาบทเรียนออนไลน์และปฏิบัติกิจกรรมด้านจรรยาบรรณวิชาชีพครูผ่านระบบ Ethics in Professional Learning Community (E-PLC) ของนักศึกษาชั้นปีที่ 5 ที่ออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพโดยมีครูของสถานศึกษาเป็นพี่เลี้ยงร่วมกัน 2. กระบวนการขับเคลื่อน PLC จัดดำเนินการเป็น 5 กิจกรรม 3 วงรอบ ดังนี้ กิจกรรมที่ 1 ทำความเข้าใจร่วมกัน ประชุมเพื่อพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้และทำความเข้าใจการทำงานตามกระบวนการ PLC กิจกรรมที่ 2 วงรอบที่ 1 เริ่มจาก 1) กำหนดปัญหา/เรื่องที่ต้องการทำร่วมกัน 2) Model Teacher พัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องที่ 1 เพื่อให้เหมาะสมกับบริบทสมาชิกแต่ละคน 3) Model Teacher นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 ที่ปรับแล้วไปใช้สอนในชั้นเรียน 4) Buddy Teacher รวมถึงผู้บริหารหรือผู้เชี่ยวชาญ สังเกตการสอนและสะท้อนผลการสอน 5) Model Teacher นำสรุปผลการสอนพร้อมข้อเสนอแนะของ Buddy Teacher ลงแผนการจัดการเรียนรู้ เอกสารร่องรอยที่ปรากฏ คือ แผนการจัดการเรียนรู้ พร้อมบันทึกหลังสอน ภาพการพูดคุยปรึกษากับ Buddy ภาพกิจกรรมการสอน แบบสังเกตการสอนของ Buddy Teacher ภาพการนิเทศการสอน ส่วนในกิจกรรมที่ 3 วงรอบที่ 2 และกิจกรรมที่ 4 วงรอบที่ 3 มีขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมเหมือนกัน ในส่วนของกิจกรรมที่ 5 สรุปรายงานการดำเนินกิจกรรมประชาสัมพันธ์กิจกรรม ผลสำเร็จของโครงการส่งรายงานร่องรอยคือเล่มรายงาน 3. แผนการนิเทศ ติดตามและประเมินผลตามปฏิทินการปฏิบัติกิจกรรมที่กลุ่มร่วมกันกำหนด 4. รายงานผลการดำเนินงานเป็นแบบการบันทึกจำแนกตามประเด็นการสังเกต และการสะท้อนความคิด (SIT MAP-E) คือ S-Student นักเรียน I-Instruction การจัดการเรียนการสอน T-Teacher ครู M-Material สื่อการเรียนการสอน/แหล่งการเรียนรู้ A-Atmosphere (context) บรรยากาศ บริบทสภาพแวดล้อมภาพรวม P-Point จุดหรือประเด็นที่น่าสนใจเป็นพิเศษและ E-

evaluation การวัดและประเมินผล ซึ่งปัจจุบันพบว่าสถานศึกษาที่สังกัดสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐานใช้รูปแบบการขับเคลื่อนกระบวนการ PLC อย่างแพร่หลาย เพราะเป็นส่วนหนึ่งในการสนับสนุนการทำวิทยฐานะ โดยสามารถนับชั่วโมง PLC แทนได้หากครูได้รับการพัฒนาไม่ครบตามเกณฑ์ เพราะกระบวนการ PLC ถือเป็นการพัฒนาครูด้วยเช่นกันสอดคล้องกับ Louis (2007) กล่าวว่า PLC เป็นกลุ่มที่เหนียวแน่นจากภายในที่เกิดจากจริยธรรมการดูแลซึ่งกันและกันเชื่อมโยงกับชีวิตครู นักเรียนและผู้นำสถานศึกษาชุมชนกัลยาณมิตรฯ จึงเป็นทั้งเหตุปัจจัยที่ทำให้ PLC มีลักษณะเป็นชุมชนแห่งความไว้วางใจ เปิดใจรับฟัง และให้ความเชื่อมั่นกับศักยภาพซึ่งกันและกัน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 การทดลองใช้รูปแบบการขับเคลื่อนกระบวนการ PLC ผลการดำเนินงานพบว่าผลการดำเนินงานโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.49$, S.D.= 0.48)รูปแบบการขับเคลื่อนกระบวนการ PLC ที่พัฒนาขึ้นโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}=4.57$,S.D.=0.28) มีองค์ประกอบเรียงตามลำดับจากค่าที่มากที่สุด ดังนี้ ด้านการนำไปพัฒนาต่อยอดเป็นองค์ความรู้ใหม่จนเกิดนวัตกรรมได้ระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.76$, S.D.=0.15) ด้านรูปแบบโครงการได้ระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.68$, S.D.=0.18) ด้านกระบวนการ มีกระบวนการและขั้นตอนเป็นระบบชัดเจนระยะเวลาดำเนินการมีความเหมาะสมมีการประสานงานและการประชาสัมพันธ์ระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.64$, S.D.=0.31) ด้านการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม มีทักษะทำงานด้วยกระบวนการเสริมสร้างกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพพระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.57$, S.D.=0.48) และด้านที่น้อยที่สุดคือ ด้านความรู้ความเข้าใจตามกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศได้ระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.19$, S.D.=0.28) และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Chookamnerd, Sungtong and Kerdtip (2014) ที่กล่าวถึงองค์ประกอบสำคัญของกระบวนการ PLC 6 ด้าน ได้แก่ 1) ชุมชนกัลยาณมิตรตามวิถีไทย ส่งผลให้เกิดความไว้วางใจและรับฟัง 2) ภาวะผู้นำเร้าศักยภาพทำให้เกิดการเผยตนของผู้ประกอบการเปลี่ยนแปลง 3) วิสัยทัศน์เชิงศรัทธาร่วม ทำให้เกิดพลังเข้มทิศวิสัยทัศน์ร่วม 4) ระบบเปิดแบบผนึกกำลังมุ่งสู่ผู้เรียนทำให้เกิดการเผยตนเป็นเจ้าของงานการเรียนรู้ 5) ระบบทีมเรียนรู้ทางวิชาชีพสู่วุฒิภาวะและจิตวิญญาณความเป็นครู ทำให้เกิดเจตจำนงร่วมพัฒนาวิชาชีพ 6) พื้นที่เรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจบนฐานงานจริง ทำให้เกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงบนฐานงานจริงเมื่อแต่ละพื้นที่มีการพัฒนาในรูปแบบดังกล่าวอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นวิถีปกติขององค์กร

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อยืนยันรูปแบบการขับเคลื่อนกระบวนการ PLC โดยอ้างอิงผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน พบว่ารูปแบบการขับเคลื่อนกระบวนการ PLC เป็นพหุองค์ประกอบ มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ เป็นประโยชน์และมีความถูกต้องครอบคลุมตามกรอบการวิจัยคิดเป็นร้อยละ 100ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Sergiovanni (1994) ที่กล่าวถึง วัฒนธรรมความกล้าเสี่ยงใน PLC ว่า สมาชิกของชุมชนแห่งวิชาชีพต้องไม่ถือว่าความผิดพลาดที่ได้จากการทดลองคือความล้มเหลวแต่ต้องถือข้อผิดพลาดที่ได้ดังกล่าวเป็นโอกาสดีที่จะได้เกิดการเรียนรู้ใหม่เพิ่มเติมและ “ถือว่าผิดเป็นครู” ไม่เป็นเรื่องที่ควรตำหนิ แต่เป็นเรื่องที่ควรสนับสนุนให้กำลังใจเพื่อจะได้ค้นหาคำตอบที่เหมาะสมต่อไป ดังนั้น ระบบโรงเรียนแบบ PLC จึงเหมือนระบบที่เอื้อให้ทุกพื้นที่ทำหน้าที่เรียนรู้และพัฒนาด้วยตนเองอย่างเต็มที่แบบเกื้อกูลแต่ละหน่วยย่อยซึ่ง

กันและกัน เพื่อทำให้ระบบโรงเรียนหรือระบบใหญ่ที่อาศัยอยู่ด้วยกันมีความยืดหยุ่นสามารถสร้างความสมดุลในการปรับตัวอยู่ได้ในทุกกระแสการเปลี่ยนแปลงไม่ว่าจะเป็นยุคสมัยใด

สรุป

การพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ เป็นความร่วมมือระหว่างองค์กร การศึกษาระดับอุดมศึกษา และสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา จัดโครงการเสริมสร้างกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนาจรรยาบรรณวิชาชีพผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ (Ethics in Professional Learning Community : E-PLC) เพื่อสร้างความตระหนักในการอุทิศตนเพื่อพัฒนานักเรียนอย่างดียิ่ง กระบวนการ PLC ส่งผลต่อการพัฒนาครูผู้สอนรายกลุ่ม จากการที่มีการสะท้อนปัญหาในการจัดการเรียนการสอน จุดเด่น จุดที่ควรพัฒนาของเพื่อนครู ทำให้สามารถมองเห็นข้อบกพร่องและสามารถนำไปพัฒนาได้ อีกทั้งกระตุ้นให้ครูผู้สอน ค้นหาวัตกรรม สื่อการสอน และวิธีการสอนที่แตกต่างไปจากเดิมเพื่อการสร้างควม น่าสนใจให้กับการสอนและบทเรียน ทำให้นักเรียนเรียนได้อย่างมีความสุข และมีแรงกระตุ้นให้นักเรียนอยาก เรียนมากขึ้น โครงการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ E-PLC เล็งเห็นความสำคัญให้การพัฒนาครู ทั้งการจรรยาบรรณ หน้าที่และความรับผิดชอบต่อวิชาชีพ การพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง กระตุ้นให้ครูรักใน วิชาชีพครูมากขึ้น มีแรงผลักดันที่จะพัฒนาตนเองและพัฒนานักเรียนอย่างดียิ่งและยังสนับสนุนให้สถาบันการศึกษา ที่มีคณะครุศาสตร์ และศึกษาศาสตร์ได้ส่งเสริมและพัฒนาขับเคลื่อนกระบวนการ PLC สำหรับนักศึกษาสาขา วิชาชีพครู ได้เรียนรู้เสริมสร้างศักยภาพความมีคุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพตามที่คุรุสภาเป็นผู้ กำหนดเป็นการรวมตัวร่วมพลัง และเรียนรู้ร่วมกันของผู้บริหาร ครูพี่เลี้ยง อาจารย์นิเทศก์นักศึกษาของคณะครุ ศาสตร์ นอกจากนี้ผลประโยชน์ที่แท้จริงสำหรับนักการศึกษาคือ การปฏิบัติหน้าที่ครูในอนาคตก่อนที่จะเข้าสู่ ระบบทั้งนักศึกษาและครูพี่เลี้ยงจนสามารถถอดบทเรียนที่เกิดจากองค์ความรู้ไปสร้างงานวิจัยจากการทำงาน ปกติ(Routine to Research= R to R)แก้ปัญหาให้ผู้เรียนได้ตรงเป้าหมาย มีการทำงานเป็นทีมจากการปฏิบัติ กิจกรรมทั้ง 3 วงรอบ บนพื้นฐานวัฒนธรรมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตร มีวิสัยทัศน์ คุณค่า เป้าหมาย และ การกิจร่วมกัน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะต่อองค์กรที่เกี่ยวข้อง

1.1 มหาวิทยาลัยทุกแห่งที่เป็นสายครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ ควรมีการสอนกระบวนการ PLC ให้กับนักศึกษามากขึ้น และมีการมอบหมายงานให้นักศึกษาชั้นปีที่ 5 ที่ออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ได้ ทดลองปฏิบัติกระบวนการ PLC ภายในสถานศึกษาตั้งแต่ชั้นปีที่ 4 ในขณะออกฝึกประสบการณ์

1.2 สถานศึกษาควรสนับสนุนให้ครูทุกคนได้เรียนรู้และทำความเข้าใจกระบวนการ PLC ให้มากขึ้นและมีความต่อเนื่องและยั่งยืนเพราะเป็นเรื่องใหม่ สถานศึกษาบางแห่ง

1.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้บุคลากรครูทุกคนในสังกัด เรียนรู้อย่างเข้มข้น และดำเนินงานในทิศทางเดียวกันทั้งภูมิภาค จะทำให้ไม่มีข้ออ้างเรื่องไม่มีเวลาทำกระบวนการ PLC เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนได้ตรงประเด็น และสามารถนำไปต่อยอดงานวิจัยได้

1.4 สำนักงานเลขาธิการคุรุสภาควรพัฒนาระบบ Trainflix เพราะมีปัญหาในการเชื่อมต่อของระบบส่งผลต่อการตรวจงานของครูพี่เลี้ยง นอกจากนี้ระบบค่อนข้างซับซ้อนสำหรับครูบางท่านที่ไม่ชำนาญในการใช้เทคโนโลยี

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรนำรูปแบบโครงการส่งเสริมกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนาจรรยาบรรณวิชาชีพผ่านระบบสารสนเทศ (E- PLC) ไปใช้กับมหาวิทยาลัยทุกแห่งที่มีการจัดการจัดการศึกษาสายครุศาสตร์ และศึกษาศาสตร์

2.2 ควรนำรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค หรือกลยุทธ์อื่นๆมาใช้โดยบูรณาการศาสตร์พระราชาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่หลากหลายและต่อเนื่องยิ่งขึ้น

References

- Annenberg Institute for School Reform. (2013). *Professional learning communities: professional development strategies that improve instruction*. Retrieved January 16, 2019, from <http://www.annenberginstitute.org/pdf/proflearning.pdf>.
- Best, J. W. (1981). *Research in education*. (4th ed.). New Jersey: Prentice Hall.
- Chookamnerd, W. Sungtong, E., & Kerdtip, C. (2014). A Model of a Professional Learning Community of Teachers Toward 21st Century Learning of Schools in Thailand. *Hatyai Journal*, 12(2).
- DuFour, R. (2007). Professional learning communities: a bandwagon, an idea worth considering, or our best hope for high levels of learning?. *Middle School Journal (J1)*, 39(1).
- Hord, S.M., Roussin J, L., & Sommers, W.A. (2010). *Guiding professional learning communities: inspiration, challenge, surprise, and meaning*. California Corwin Press.
- Lantern of education. (2020). *A lamp of education*. Retrieved December 14, 2019, from <https://www.posttoday.com/kingbhumibol/thebelovedking/8>.
- Martin, M. (2011). *Professional learning communities*. In contemporary issues in learning and teaching. London: SAGE Publication Ltd.
- Sergiovanni, T. (1994). *Building Community in Schools*. San Francisco, CA: Jossey Bass.

Stoll, L., & Louis, K.S. (2007). *Professional Learning Community*. New York, NY: Open University Press.

Teacher Development and Basic Education Personnel Office. (2017). *PLC Process Control Board Training Manual "Professional Learning Community" to educational institutions at the educational district office*. Bangkok.

การใช้ประโยชน์เพจเฟซบุ๊กเพื่อสันติของวัดในภาคตะวันออกของประเทศไทย

Utilization of Facebook Page for Peace of Monasteries in Eastern Thailand*

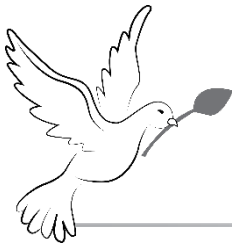
¹มนตรี วิวาทสุข และ เทพพร มังธานี

¹Montree Wiwasukh and Thepporn Mungthane

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Faculty of Humanities and Social Sciences, Burapha University, Thailand.

¹Corresponding Author. montree_jnu@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการใช้ประโยชน์เพจเฟซบุ๊กเพื่อสันติของวัดในภาคตะวันออกของประเทศไทย วิธีวิจัยเป็นแบบผสมผสานระหว่างปริมาณและคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณคือเพจเฟซบุ๊กจำนวน 255 วัด คัดเลือกจากประชากรเพจเฟซบุ๊กจำนวน 643 วัด ตามสูตรของทาโร ยามาเน่ กลุ่มเป้าหมายเชิงคุณภาพคือเจ้าอาวาสวัดหรือตัวแทนจำนวน 8 วัด ที่เป็นตัวแทนของแต่ละจังหวัดในภาคตะวันออก และผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คน เก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากเพจเฟซบุ๊กและข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) การวิจัยเชิงปริมาณ พบว่า ผู้ติดตามเพจเฟซบุ๊กมีจำนวน 626,368 คน เฉลี่ยวัดละ 2,456 คน วัดที่มีผู้ติดตามมากที่สุด คือ วัด จว-7 จำนวน 83,748 คน คิดเป็นร้อยละ 13.37 เมื่อพิจารณารายรูปภาพ พบว่า วัดที่รูปภาพถูกถูกใจเฉลี่ยมากที่สุด คือ วัดจว-5 อยู่ที่ 83.40 คน/ภาพ 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า การใช้ประโยชน์เพจเฟซบุ๊กเป็นไปเพื่อสันติเพราะไม่ละเมิดกฎหมาย พระธรรมวินัย และจารีต มีเป้าหมายเพื่อสังคมและการเผยแผ่ธรรม เนื้อหาส่วนมากเกี่ยวกับกิจกรรมของวัดเพื่อให้ข้อมูลที่ถูกต้องและเชิญชวน สาเหตุที่ใช้เพจเพราะกระจายข่าวได้อย่างกว้างขวาง ประหยัด สะดวก รวดเร็ว และเป็นการสื่อสารแบบสองทาง

คำสำคัญ: การใช้ประโยชน์; เพจเฟซบุ๊ก; สันติ; วัด; ภาคตะวันออกของประเทศไทย

* Received April 18, 2020; Revised May 8, 2020; Accepted May 18, 2020

Abstract

This research article aimed to study the utilization of facebook page for peace of the monasteries in Eastern Thailand. The research method was mixed between quantitative and qualitative techniques. The sample was 255 monasteries' facebook pages and were selected from 643 population based on Taro Yamane's sampling design. The informant was abbots or their representatives of 8 monasteries representing each province in the Eastern region and 3 experts. The data were collected from the facebook pages and in-depth interview, and analyzed by frequency, percentage, average, and content analyses.

Research results: 1) Quantitatively, there were 626,368 followers of facebook page at average of 2,456. Wat P-7, the monastery was followed the most with 83,748 and 13.37 percentage. When, considered the average of each picture, WatP-5 was mostly liked with 83.40 per picture. 2) Qualitatively, the usage of facebook page was conducted for peace because it did not offend the law, monastic order and social norm, on the other hand aimed for the social benefit and religious messages. The most distributed content concerned with the monasteries' activities in order to give the correct information and invitation. The reason to use was because its broadly propagation, economical, convenient, speed and two-way communication.

Keywords: Utilization; Facebook Page; Peace; Monastery; Eastern Thailand

บทนำ

ประเทศไทยมีวัดจำนวน 41,205 แห่ง (National Office of Buddhism, 2018) พระภิกษุจำนวน 298,580 รูป สามเณร 59,587 รูป รวม 358,167 รูป (National Office of Buddhism, 2017) ภาคตะวันออกประกอบด้วย 8 จังหวัด คือ จันทบุรี ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ตราด นครนายก ปราจีนบุรี ระยอง และสระแก้ว มีวัดจำนวน 380 365 400 144 211 410 274 และ 406 วัดตามลำดับ รวม 2,590 วัด (National Office of Buddhism, 2018) พระภิกษุจำนวน 2,553 4,365 5,405 835 1,833 3,761 3,207 และ 2,699 รูปตามลำดับ รวม 24,658 รูป และสามเณรจำนวน 94 603 533 90 170 371 434 และ 60 รูป ตามลำดับ รวม 6,355 รูป พระภิกษุสามเณรรวมมีจำนวน 31,013 รูป (National Office of Buddhism, 2017) มีคำถามว่าพระภิกษุสามเณรเหล่านี้ จะปรับตัวอย่างไรในยุคโลกาภิวัตน์เพราะบริบทของโลกและประเทศไทยเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วด้วยระบบเศรษฐกิจและสังคมดิจิทัลที่เทคโนโลยีดิจิทัลไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือสนับสนุนการทำงานแต่จะหลอมรวมเข้ากับชีวิตและจะเปลี่ยนโครงสร้างรูปแบบกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมรวมถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลไปอย่างสิ้นเชิง ประเทศไทยเองจึงได้เร่งนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศโดยมุ่งทำให้ประเทศเป็นประเทศดิจิทัลหรือดิจิทัลไทยแลนด์

(Digital Thailand) ให้ได้ภายในปี 2564 (Ministry of Information and Communication Technology, 2016) โดยเฉพาะพื้นที่ภาคตะวันออกซึ่งเป็นเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษหรืออีอีซี (Eastern Economic Corridor, EEC) อันจะเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์และดิจิทัลที่สำคัญของชาติและอาเซียน (EEC, 2019)

อินเทอร์เน็ตเป็นหัวใจของสังคมดิจิทัลถูกใช้เพื่อสร้างสังคมใหม่ขึ้นมาเรียกว่า “สังคมออนไลน์” ที่ได้รับความนิยมสูงสุดทั้งในระดับโลกและประเทศไทย คือ เฟซบุ๊ก (Facebook) (Sereetrakul, Charoensri, and Thongteeraparp, 2014) วัดซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสังคมเมื่อมีสังคมออนไลน์เกิดขึ้นจะเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของสังคมชนิดใหม่นี้หรือไม่อย่างไรเพราะมีความเห็นทั้งที่สนับสนุนและคัดค้าน กลุ่มผู้สนับสนุนถือว่าวัดควรปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัย ในขณะที่ผู้คัดค้านเห็นว่าเป็นพื้นที่ที่โคจรชนิดหนึ่งที่วัดไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยว ทางออกของเรื่องนี้ควรเป็นอย่างไร เพราะการจะวินิจฉัยความถูกต้องเกี่ยวกับวัดนั้นต้องอาศัยหลักพระธรรมวินัย กฎหมาย และจารีตด้วย (Phra Brahmapundit (Prayoon Dhammacitto), 2016) ดูเหมือนเรื่องทั้งหมดจะยุติลงเมื่อพระสังฆาธิการ (พระสงฆ์ผู้มีอำนาจในการปกครองตามกฎหมาย) ตั้งแต่ระดับเจ้าคณะใหญ่จนถึงเจ้าคณะจังหวัดได้มีคำสั่งให้พระภิกษุสามเณรปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัดตลอดจนไม่ให้เล่นเฟซบุ๊กด้วย (Matichon on Line, 2017) คำสั่งดังกล่าวอาศัยอำนาจตามความในข้อ 7 (1) – (5) แห่งกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 23 พ.ศ. 2541 ระบุให้พระสังฆาธิการกวดขัน ควบคุม อบรม สั่งสอน ว่ากล่าวตักเตือน และหรือลงโทษพระภิกษุสามเณรที่ใช้สื่อสังคมออนไลน์ในทางที่ไม่เหมาะสมและผิดกาลเทศะ (National Office of Buddhism, 2014) แต่ปัจจุบัน ยังปรากฏมีวัดใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์โดยสร้างเป็นเว็บไซต์จำนวนมากกว่า 1,000 เว็บไซต์ (Let's Read Tipitaka Project, 2018) และเฟซบุ๊กมากกว่า 2,000 วัด และเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง การใช้สื่อสังคมออนไลน์โดยเฉพาะเพจเฟซบุ๊กของวัดจะเป็นไปอย่างไรจึงเป็นคำถามสำคัญของบทความวิจัยนี้

อย่างไรก็ตามจากการทบทวนวรรณกรรมยังไม่พบการศึกษาเกี่ยวกับเพจเฟซบุ๊กของวัด แต่พบเฉพาะการศึกษาพระภิกษุเป็นกลุ่มหรือรายบุคคล เช่น ศึกษาเฉพาะกรณีพระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี (Leerahavanit, 2013) พฤติกรรมการใช้เฟซบุ๊กของพระภิกษุเหล่านี้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่เห็นว่าเฟซบุ๊กเป็นสื่อเพื่อเผยแผ่ธรรมะสู่สาธารณะเท่านั้น และกลุ่มที่เห็นว่าเป็นพื้นที่ส่วนบุคคลใช้สื่อสารสองทางกับสมาชิกด้วย (Luangla, 2016) ทศนคติดังกล่าวนำไปสู่การใช้เฟซบุ๊กที่แตกต่างกันค่อนข้างมาก กล่าวคือ กลุ่มแรกเน้นการสื่อสารธรรมะเพื่อเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา (Phramaha Thanit Sirwattano, 2005) ส่วนกลุ่มหลังมีทั้งการเผยแผ่หลักธรรมและความบันเทิงส่วนบุคคลโดยเฉพาะพระภิกษุที่มีอายุพรรษาน้อยและมีความรู้ทางด้านเทคโนโลยีมากกว่าพระเถระ (Buamai, 2006) งานวิจัยชิ้นนี้ถือได้ว่าเป็นความพยายามต่อยอดจากการศึกษาบุคคลเป็นการศึกษาองค์กร คือ วัด ซึ่งน่าจะมีการใช้เพจเฟซบุ๊กที่ได้มาตรฐานและมีประสิทธิภาพมากกว่าพระภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง โดยเฉพาะเป้าหมายในการใช้น่าจะเป็นไปเพื่อเผยแผ่หลักธรรมและกิจกรรมที่ส่งเสริมสันติอันจะเป็นแนวทางให้วัดอื่น ๆ สามารถประยุกต์ให้เหมาะสมกับยุคดิจิทัลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการใช้ประโยชน์เพจเฟซบุ๊กเพื่อสันติของวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

วิธีการดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยเป็นแบบผสมเชิงปริมาณและคุณภาพ

ขั้นตอนที่ 1 วิธีวิจัยเชิงปริมาณ มีกระบวนการกำหนดประชากร กลุ่มตัวอย่าง การเก็บข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ประชากรทั่วไป คือ วัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวน 2,590 วัด ส่วนประชากรในการวิจัย คือ วัดที่ปรากฏบนสื่อสังคมออนไลน์เมื่อสืบค้นด้วยฐานข้อมูลเพื่อการสืบค้นของกูเกิล (google.com) จำนวน 643 วัด

กลุ่มตัวอย่าง คำนวณด้วยสูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1973) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้บวกลบอยู่ที่ร้อยละ 5 ได้จำนวน 247 วัด เพื่อให้ได้ค่าความเชื่อมั่นสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานและเพื่อความไม่สมบูรณ์ของข้อมูลจึงเก็บเพิ่มอีกจำนวน 8 วัด รวมกลุ่มตัวอย่าง 255 วัด

กลุ่มตัวอย่างเหล่านี้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ตามระดับความลึกของข้อมูล กล่าวคือ วัดจำนวน 255 วัด จะถูกเก็บข้อมูลในระดับต้นเพื่อหาจำนวนผู้ส่งสารและผู้รับสารหรือผู้ติดตาม ส่วนอีก 8 วัด นอกจากจะเก็บข้อมูลในระดับต้นแล้ว ยังเก็บข้อมูลเชิงลึกสืบค้นไปถึงประเภทของสาร จำนวนผู้ติดตาม และจำนวนความเห็นและถูกใจด้วย

การเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง อำเภอ/เขตปกครองพิเศษละ 1 วัด โดยมีเงื่อนไขว่าต้องเป็นวัดที่มีสื่อสังคมออนไลน์ที่มีผู้ติดตามมากที่สุด ในกรณีที่อำเภอหนึ่งมีวัดที่ปรากฏบนเครือข่ายสังคมออนไลน์มากกว่า 1 วัด วัดที่ถูกเลือกต้องเป็นวัดที่ปรากฏบนเครือข่ายมาก่อน และ/หรือเป็นวัดที่มีผู้ชม/ผู้ติดตาม/สมาชิกออนไลน์มากที่สุด ได้แก่ จันทบุรี 10 วัด ฉะเชิงเทรา 11 วัด ชลบุรี 12 วัด ตรัง 7 วัด นครนายก 4 วัด ปราจีนบุรี 7 วัด ระยอง 8 วัด สระแก้ว 9 วัด รวม 68 วัด และอีก 187 วัด เลือกจากวัดที่มีผู้ติดตาม/ผู้ถูกใจมากที่สุด 187 อันดับแรกโดยภาพรวมของทั้งภาค ในกรณีที่ซ้ำกับวัด 68 วัดแรกให้ใช้วัดอันดับถัดไป

ขั้นตอนที่ 2 การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีสืบค้นจากฐานข้อมูลเพื่อการสืบค้นของกูเกิล (google.com) โดยคำค้น “วัด+จังหวัด” เช่น “วัด จังหวัดจันทบุรี” หรือ “วัด จันทบุรี” จะปรากฏวัดเรียงตามความถี่ของการสืบค้น วัดที่ถูกสืบค้นมากจะปรากฏก่อน จากนั้นจะสืบค้นวัดนั้นในสื่อสังคมออนไลน์คือเฟซบุ๊ก เพื่อสืบค้นจำนวนและความเห็นของสมาชิก ข้อมูลเหล่านี้จะถูกเก็บด้วยการบันทึกหน้าจอคอมพิวเตอร์โดยการกดแป้น ctrl+PrtSc

การค้นหามีวิธีดำเนินการและรายละเอียดเพิ่มเติม ดังนี้ 1) กูเกิล สืบค้นเมื่อ 26 กันยายน 2562 ส่วนเฟซบุ๊ก สืบค้นครั้งแรกเมื่อวันที่ 4 ตุลาคม 2562 และครั้งที่ 2 เมื่อ 26 - 29 มีนาคม 2563 2)

วิธีสืบค้น (1) ค้นหารายชื่อเพจ จากเพจ หรือจากทั้งหมด ในหน้าค้นหา (เครื่องหมายแว่นขยายมีมือจับ) (2) เข้าไปดูหน้าเพจตามลำดับที่ปรากฏเริ่มจากลำดับที่ 1 (3) หากลำดับที่ 1 เป็นเพจไม่เป็นทางการ ให้เข้าไปดูเพจถัดไปจนพบเพจที่เป็นทางการ (4) ถ้าเพจลำดับที่ 1 เป็นเพจทางการ ให้ใช้ข้อมูลจากเพจนั้น (5) ในกรณีเพจทางการมีมากกว่า 1 เพจ ให้ใช้ข้อมูลจากเพจลำดับแรก หรือเพจที่มีผู้ติดตามมากกว่า หรือเพจที่มีความเคลื่อนไหวเป็นปัจจุบันกว่า (6) หากชื่อวัดซ้ำ ให้ตรวจสอบที่ตั้งของวัด (7) หากการดำเนินการข้างต้นเกิดข้อสงสัย ให้สืบค้นจากฐานข้อมูลกูเกิล (google.com) โดยวิธีค้นหา “ชื่อวัด+จังหวัด+facebook” หรือโทรศัพท์สอบถามตามหมายเลขโทรศัพท์ที่ปรากฏบนเพจเฟซบุ๊ก หรือส่งข้อความเพื่อสอบถามเข้าไปที่กล่องข้อความของเพจเฟซบุ๊กของวัดนั้น

ข้อสังเกตจากการค้นหาและข้อจำกัดของงานวิจัย มีดังนี้ 1) การค้นจาก I-Phone แสดงผู้ถูกใจ แต่ไม่แสดงผู้ติดตาม และแสดงความโปร่งใสของเพจทุกกรณี แต่ไม่ระบุความเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการของเพจ 2) การค้นจากคอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊ก แสดงทั้งผู้ถูกใจ และผู้ติดตาม แต่ไม่แสดงความโปร่งใสของเพจ ในกรณีที่เพจไม่เป็นทางการ และระบุด้วยว่าเพจไม่เป็นทางการ 3) ความแตกต่างระหว่างเพจที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ คือ เพจที่เป็นทางการจะมีหน้าหลักปรากฏพร้อมกับส่วนประกอบอื่น ส่วนเพจที่ไม่เป็นทางการจะไม่ปรากฏหน้าหลักและส่วนประกอบอื่น ซึ่งหน้าหลักนี้จะปรากฏที่มุมบนด้านซ้ายมือถัดจากชื่อและภาพของเพจ 4) งานวิจัยนี้ใช้ข้อมูลจากเพจที่เป็นทางการเท่านั้น

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การจำแนกและจัดกลุ่มเรียงลำดับตามความถี่ขององค์ประกอบที่ปรากฏในโครงสร้างแล้ววิเคราะห์หาค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย

ขั้นตอนที่ 4 วิธีวิจัยเชิงคุณภาพมีกระบวนการกำหนดและเลือกกลุ่มเป้าหมาย การเก็บข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

กลุ่มเป้าหมายสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ จำนวน 8 วัด จากจังหวัด 8 จังหวัดในภาคตะวันออก ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจงและแบบโควต้า โดยคุณสมบัติเพื่อการเลือกแบบเจาะจง คือ วัดที่มีสื่อสังคมออนไลน์ คือ เพจเฟซบุ๊ก ที่มีผู้ติดตามสูงสุดของแต่ละจังหวัด โดยโควต้าจังหวัดละ 1 วัด

ขั้นตอนที่ 5 การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกึ่งมีโครงสร้างเพื่อสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายหรือผู้ให้ข้อมูล คือ เจ้าอาวาสหรือตัวแทนซึ่งเป็นผู้ดูแลสื่อสังคมออนไลน์ของวัดจำนวน 8 วัดดังกล่าว

ขั้นตอนที่ 6 การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ใช้การตรวจสอบแบบสามเส้าด้วยการสืบค้นวัดเดียวกันจากแหล่ง/ฐานข้อมูลเพื่อการสืบค้นมากกว่า 1 แหล่ง การสืบค้นจากช่วงเวลาที่แตกต่างกัน และวิธีการสัมภาษณ์/บุคคลที่สัมภาษณ์ต่างกัน

นอกจากนี้ ยังสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คน มีความเชี่ยวชาญด้านกฎหมายเทคโนโลยีสารสนเทศ 1 คน ด้านพระพุทธศาสนา 1 คน และด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ 1 คน

ขั้นตอนที่ 7 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา เริ่มจากการนำข้อมูลมารวมกันแล้ว จัดกลุ่มตามประเด็น ร้อยเรียง ตีความ และสังเคราะห์ตามหลักพระธรรมวินัย กฎหมาย และจารีต

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเชิงปริมาณ

1. ผู้ติดตาม/ถูกใจเพจเฟซบุ๊ก โดยภาพรวมมีจำนวน 626,368 คน เฉลี่ยวัดละ 2,456 คน มีเพียง 42 วัด ที่มีจำนวนผู้ติดตาม/ถูกใจเท่ากับหรือมากกว่าค่าเฉลี่ย รวมกันได้ 489,614 คน คิดเป็นร้อยละ 78.17 วัดที่มีจำนวนผู้ติดตาม/ถูกใจมากที่สุด คือ วัดจว-7 จำนวน 83,748 คน คิดเป็นร้อยละ 13.37 รองลงมา คือ วัดจว-1 จำนวน 81,429 คน คิดเป็นร้อยละ 13.00 และวัดจว-3 จำนวน 28,290 คน คิดเป็นร้อยละ 4.52 ส่วนวัดที่มีจำนวนผู้ติดตาม/ถูกใจน้อยที่สุด มี 2 วัด ๆ ละ 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.0002 ในขณะที่วัดจำนวน 3 วัด ไม่มีเพจเฟซบุ๊ก วัดทั้งสามนี้ปรากฏบนสื่อสังคมออนไลน์เมื่อสืบค้นด้วยฐานข้อมูลยูทิลิตี้เหมือนวัดอื่น

2. เนื้อหา หรือสาร ของวัดในภาคตะวันออกโดยภาพรวมพิจารณาจากวัดตัวแทนระดับจังหวัด ที่สื่อผ่านสังคมออนไลน์ คือ รูปภาพ จำนวน 17,371 ภาพ ผู้ถูกใจ 225,321 คน และวิดีโอ 197 อัน ผู้ถูกใจ 99,576 คน ด้วยความจำกัดของพื้นที่และความต่างในเชิงปริมาณ ในที่นี้จึงแสดงเฉพาะรูปภาพพร้อมกับค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย ดังตาราง

ตารางที่ ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ยของเนื้อหาหรือสาร จำแนกตามรูปภาพ ผู้ถูกใจ คอมเมนต์ และแชร์

วัด	รูปภาพ	ผู้ถูกใจ		คอมเมนต์		แชร์	
	จำนวน	จำนวน	เฉลี่ย/ภาพ	จำนวน	เฉลี่ย/ภาพ	จำนวน	เฉลี่ย/ภาพ
จว-1	12,734	68,245	5.36	3,033	0.24	5,089	0.40
	(73.31)	(30.29)		(21.22)		(25.18)	
จว-2	1,363	3,217	2.36	149	0.11	58	0.04
	(7.85)	(1.43)		(1.04)		(0.29)	
จว-3	1,292	63,400	49.07	4,444	3.44	6,175	4.78
	(7.44)	(28.14)		(31.09)		(30.56)	
จว-4	706	11,251	15.94	686	0.97	65	0.09
	(4.06)	(4.99)		(4.80)		(0.32)	
จว-5	549	45,787	83.40	3,981	7.25	4,000	7.29
	(3.16)	(20.32)		(27.85)		(19.79)	
จว-6	490	26,373	53.82	1,815	3.70	4,593	9.37
	(2.82)	(11.70)		(12.70)		(22.73)	
จว-7	202	7,034	34.82	184	0.91	228	1.13
	(1.16)	(3.12)		(1.29)		(1.13)	
จว-8	35	14	0.40	0	0.00	1	0.03
	(0.20)	(0.01)		(0.00)		(0.00)	
รวม	17,371	225,321	245.17	14,292	16.63	20,209	23.13
ค่าเฉลี่ย	2,171	28,165	30.65	1,787	2.08	2,526	2.89

จากตาราง แสดงว่า รูปภาพที่โพสต์ โดยภาพรวม มีจำนวน 17,371 ภาพ เฉลี่ยวัดละ 2,171.38 มีเพียง 1 วัด ที่โพสต์รูปภาพสูงกว่าค่าเฉลี่ย คือ วัดจว-1 และเป็นวัดที่โพสต์รูปภาพมากที่สุด ส่วนวัดที่โพสต์รูปภาพน้อยที่สุด คือ วัดจว-8

ผู้ถูกใจรูปภาพ โดยภาพรวม มีจำนวน 225,321 คน เฉลี่ยรูปภาพละ 28,165.13 วัดที่มีรูปภาพถูกถูกใจมากที่สุด คือ วัดจว-1 ส่วนวัดที่มีรูปภาพถูกถูกใจน้อยที่สุด คือ วัดจว-8 เมื่อพิจารณาแต่ละรูปภาพ พบว่า วัดที่รูปภาพถูกถูกใจเฉลี่ยต่อภาพมากที่สุด คือ วัดจว-5

การคอมเมนต์รูปภาพ โดยภาพรวม มีจำนวน 14,292 คน เฉลี่ยรูปภาพละ 1,786.50 ครั้ง วัดที่มีรูปภาพถูกคอมเมนต์มากที่สุด คือ วัดจว-3 ส่วนวัดที่ถูกคอมเมนต์น้อยที่สุด คือ วัดจว-7 ในขณะที่วัดจว-8 ไม่มีรูปภาพที่ถูกคอมเมนต์ เมื่อพิจารณาแต่ละรูปภาพ พบว่า วัดที่รูปภาพถูกคอมเมนต์เฉลี่ยต่อภาพมากที่สุด คือ วัดจว-5

การแชร์รูปภาพ โดยภาพรวม มีจำนวน 20,209 ครั้ง เฉลี่ยรูปภาพละ 2,526.13 ครั้ง วัดที่มีรูปภาพถูกแชร์มากที่สุด คือ วัดจว-3 ส่วนวัดที่มีรูปภาพถูกแชร์น้อยที่สุด คือ วัดจว-8 เมื่อพิจารณาแต่ละรูปภาพ พบว่า วัดที่รูปภาพถูกแชร์เฉลี่ยต่อภาพมากที่สุด คือ วัดจว-6

สรุปว่าวัดที่สามารถนำมาเป็นตัวอย่างในการใช้เพจเฟซบุ๊กอย่างมีประสิทธิภาพ มี 4 วัด คือ วัดจว-5 วัดจว-6 วัดจว-3 และวัดจว-1 แบ่งเป็นด้านได้ดังนี้ 1) การโพสต์รูปภาพ วัดจว-1 โพสต์มากที่สุด 2) การถูกใจ โดยภาพรวมคือวัดจว-1 แต่วัดจว-5 ถูกถูกใจเฉลี่ยต่อภาพมากที่สุด 3) การคอมเมนต์ โดยภาพรวมคือวัดจว-3 แต่วัดจว-5 ถูกคอมเมนต์เฉลี่ยต่อภาพมากที่สุด 4) การแชร์ โดยภาพรวมคือวัดจว-3 แต่วัดจว-6 ถูกแชร์เฉลี่ยต่อภาพมากที่สุด แสดงว่าวัดจว-5 มีประสิทธิภาพการโพสต์มากที่สุด

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

1. สันติภาพ ตามทัศนะของพระพุทธศาสนา คือ นิพพาน หลักปฏิบัติเพื่อบรรลุนิพพานคือศีล สมาธิ และปัญญา หรือมรรคมีองค์ 8 ประการ คือ ความเห็น ความคิด การพูด การกระทำ การประกอบอาชีพ การระลึก และการตั้งจิตมั่นอย่างถูกต้อง (Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto), 2012) และทานถือเป็นจุดเริ่มต้นของการเข้าสู่เส้นทางแห่งสันติ ในสมัยพุทธกาลยังไม่มีเพจเฟซบุ๊กจึงไม่มีพระธรรมวินัยที่เกี่ยวข้องโดยตรง ฉะนั้น จำเป็นต้องใช้หลักตัดสินพระธรรมวินัยและหลักมหาปเทศมาเป็นมาตรฐานวินิจฉัยความถูกต้องและเหมาะสม และความสำรวมของพระภิกษุที่ใช้เพจเฟซบุ๊กจะช่วยป้องกันการติเตียนของชาวบ้านหรือโลกวัชระและรักษาจารีตพุทธศาสนาแบบไทยได้ (Bannarui, 2019) กฎหมายที่เกี่ยวข้องโดยตรงคือพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และ พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 ซึ่งเนื้อหาที่ปรากฏบนเพจเฟซบุ๊กของวัดเท่าที่ผ่านมายังไม่มีการละเมิด อาจเป็นเพราะเป้าหมายของวัดเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่สังคมและเผยแผ่หลักธรรม ข้อควรระวังคือการโฆษณาสรรพคุณของวัดถ่มงคลอาจเกินจริงจนกลายเป็นการหลอกลวง (Pitaksantayothin, 2019) สื่อสังคมออนไลน์ที่เหมาะสมกับวัดมากกว่าเพจเฟซบุ๊กคือเว็บไซต์เพราะมีความน่าเชื่อถือ มั่นคงและคงทนกว่า ที่สำคัญคือระบบไม่สามารถสร้างขึ้นโดยปราศจากการรับรู้ของวัด แต่อาจมีความสะดวกน้อยกว่า มีค่าใช้จ่ายบ้าง และ

ต้องมีความรู้ที่เกี่ยวข้องด้วย แต่สิ่งที่วัดควรคำนึงมากกว่าสื่อคือสาระเพราะจะเป็นตัวตัดสินสุดท้ายต่อความยั่งยืนของสื่อออนไลน์ทุกประเภท (Suksawatichon, 2020)

2. ผลดีต่อวัด 1) เป็นการประชาสัมพันธ์ข่าวสารและการเผยแพร่ธรรมะให้กับคนทุกหมู่เหล่า โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ซึ่งเข้าวัดค่อนข้างน้อย เมื่อมีสื่อสังคมออนไลน์ของวัด ทำให้เป็นที่สนใจของวัยรุ่นมากขึ้น และยังกระจายไปยังผู้คนต่างถิ่นที่อยู่ห่างไกลอีกด้วย 2) เป็นช่องทางการสื่อสารที่มีความสะดวก ง่าย และรวดเร็ว โดยไม่มีค่าใช้จ่าย หรือถึงจะมีก็สามารถจัดการและควบคุมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้วัดเป็นที่รู้จักในวงกว้างได้อย่างรวดเร็ว โดยกลุ่มผู้ติดตามที่บอกต่อเรื่องราวข่าวสารของวัดไปยังกลุ่มเพื่อน กลุ่มคนทั่วไป กลุ่มคนอื่น ๆ ที่ชื่นชอบในเรื่องเดียวกัน ทำให้วัดสามารถขยายฐานผู้ติดตามได้ง่ายและรวดเร็ว อีกทั้งสื่อสังคมออนไลน์ยังเปิดโอกาสให้วัดได้รู้จัก และรับทราบพฤติกรรมของกลุ่มผู้ติดตาม สามารถนำข้อมูลดังกล่าวไปพัฒนาการประชาสัมพันธ์ให้ถูกต้องและตรงกับกลุ่มผู้ติดตามได้มากขึ้น สามารถรับรู้ผลตอบรับจากกลุ่มคนในสังคมได้ทันทีจากทางกล่องข้อความหรือในความคิดเห็น สามารถรู้ถึงความต้องการ ความชอบ ความไม่ชอบ หรือการตอบรับการเข้าร่วมกิจกรรมได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว 3) ทำให้กิจกรรมบางอย่างที่เกี่ยวข้องระหว่างประชาชน หน่วยงานรัฐ เอกชน กับวัดเกิดขึ้นได้แม้นอกเวลาราชการ 4) ประชาสัมพันธ์กิจกรรมของวัดที่เป็นทางการ มีกำหนดการที่แน่นอน พร้อมกับการถ่ายทอดสดบรรยากาศได้ 5) ใช้สื่อสารกับ 5.1) กลุ่มพุทธศาสนิกชนที่ใช้สื่อสังคมออนไลน์แม้แต่การทำบุญก็ออนไลน์ได้ 5.2) กลุ่มที่ทำงานในสำนักงานต่าง ๆ ไม่มีเวลา และ 5.3) กลุ่มที่มีความศรัทธาต่อวัดแต่อยู่ห่างไกลเพราะข้อจำกัดทางพื้นที่ ไม่สามารถเดินทางมาวัดได้สะดวก รวมทั้งผู้มีข้อจำกัดทางกายภาพด้วย 6) เผยแพร่ให้ญาติโยมเห็นสิ่งดีที่วัดมี หากไม่เผยแพร่ก็จะไม่มีใครรู้ จึงเป็นการบรรจบกันระหว่างของดีกับการนำเสนอดีโดยเฉพาะใช้เผยแพร่ธรรมะของครูบาอาจารย์ได้อย่างกว้างขวาง

3. ผลดีต่อสังคม 1) การเข้าถึงได้โดยสะดวก ไม่จำกัดเวลาและสถานที่ ทำให้รับรู้ข้อมูลข่าวสารได้ทันที ผู้ที่ไม่มั่นใจว่าวัดจัดงานหรือไม่ ก็สามารถตรวจสอบได้จากสื่อสังคมออนไลน์ของวัด 2) 2.1) สามารถเผยแพร่ข้อมูลดี ๆ ที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา หลักธรรม คติธรรม คำสอน รวมถึงเรื่องราวและกิจกรรมของวัด และเรื่องอื่น ๆ ให้คนในสังคมรับรู้ได้โดยตรง ถูกต้อง ง่ายตาย และรวดเร็ว 2.2) คนในสังคมสามารถเข้าถึงหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาได้เร็ว ง่าย และไม่มีค่าใช้จ่าย 2.3) สามารถใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นช่องทางการสื่อสารสองทางกับวัดได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว 2.4) ไม่จำเป็นต้องค้นหาข้อมูลของวัดจากหลายๆ แห่ง หากต้องการรู้รายละเอียดของวัดสามารถเข้าดูและถามข้อมูลได้ตลอดเวลา 2.5) เป็นสื่อกลางที่ช่วยสร้างกลุ่มสังคมของผู้ที่ชื่นชอบในเรื่องเดียวกันให้มาอยู่ในที่เดียวกัน และได้รับข้อมูลในเรื่องที่สนใจได้ถูกต้องและดีงาม 3) ทำให้ญาติโยมกลุ่มหนึ่งมีความสะดวกในการติดตามข้อมูลข่าวสารของวัดและแจ้งความประสงค์เข้าร่วมกิจกรรมโดยไม่ต้องเดินทางมาที่วัดก่อนวันงาน และสามารถแจ้งของหายที่วัดเผื่อเมื่อมีคนเก็บได้ทางวัดจะติดต่อขอที่อยู่และส่งคืนโดยไม่ต้องเดินทางมาเอาอีกรอบ 4) วัดเผยแพร่ศาสนาหรือกิจกรรมอื่น ๆ ได้สะดวกรวดเร็วต่อการเข้าถึงสำหรับคนนอกวัด หมายถึง คนทั่วไปซึ่งแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 พุทธศาสนิกชน กลุ่มนี้ชอบทำบุญ ทำทาน จะทราบกิจกรรมของวัดได้ง่าย เร็ว และสะดวก ตลอดถึงนักท่องเที่ยว กลุ่มที่ 2 หน่วยงานรัฐ กลุ่มนี้เกี่ยวกับงานเอกสารข้อมูล กลุ่มที่ 3 กลุ่มกิจกรรม นักเรียน นักศึกษา และอื่น ๆ ที่มุ่งวัฒนธรรม ประเพณี ทางการศึกษา หรือประโยชน์ขององค์กร 5) ติดต่อบริการได้สะดวก แก้ปัญหาได้อย่างทันท่วงที ไม่ถูกหลอกจากผู้ไม่หวังดี

6) เหมือนเอาประตูวัดไปไว้ที่บ้านเปิดเข้าได้ทันที ประชาชนได้เรียนรู้ธรรมและสามารถกลับมาทบทวนได้ เห็นพัฒนาการของวัด ก็เกิดปิติ เป็นการพัฒนาพระพุทธศาสนาไปพร้อมกัน 7) มีทางเลือกที่สะดวก ถูกต้อง และรวดเร็วในการทำบุญตามที่ต้องการซึ่งทางวัดต้องให้ข้อมูลอย่างสร้างสรรค์ ไม่ฝึกฝืนการเมือง ไม่แสดงความรู้สึกส่วนตัว ไม่สร้างความขัดแย้ง โดยอาจคัดสิ่งดี ๆ จากแหล่งอื่นมาเผยแพร่ด้วยอย่างหลากหลาย ไม่โพสต์ธรรมอย่างเดียวเพราะผู้คนไม่ค่อยสนใจ 8) ผู้มาปฏิบัติธรรมที่วัดแล้วสามารถติดตามกิจกรรมของวัดได้ตลอด ทำให้รู้ว่าครูบาอาจารย์ยังปฏิบัติกิจวัตรเป็นปกติเหมือนเดิม

4. การใช้ที่เหมาะสม 1) รูปแบบที่เหมาะสมควรเป็นไปเพื่อการประชาสัมพันธ์ข่าวสารกิจกรรมของวัด และเผยแผ่ธรรม พร้อมกับหลีกเลี่ยงพุทธพาณิชย์ อย่างไรก็ดี ยังไม่มีผู้ใช้สื่อสังคมออนไลน์ของวัดเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ แม้จะมีผู้ต้องการประชาสัมพันธ์เครื่องอุปโภคบริโภคเกี่ยวกับพระและวัด แต่ทางวัดไม่อนุญาตให้เผยแพร่ ทั้งนี้ เพราะทางวัดจะคัดกรองก่อนเสมอ ไม่ว่าจะเป็นข้อความของวัดเอง หรือจากภายนอก 2) สื่อสังคมออนไลน์ที่เหมาะสมสำหรับวัด ดูจากความนิยมของกลุ่มผู้ที่ชื่นชอบและติดตามที่ส่วนใหญ่จะไม่ใช่วัยรุ่น กลุ่มผู้ที่ชื่นชอบจะเป็นผู้ใหญ่ อายุเฉลี่ย 35-54 ปี ดังนั้นรูปแบบสื่อสังคมออนไลน์ที่เหมาะสมสำหรับวัด จึงจะต้องเป็นสื่อที่เข้าถึงได้ง่าย พบเห็นหรือเข้าไปเปิดอ่านได้ง่าย ไม่ยุ่งยาก ไม่ซับซ้อน ไม่มีข้อความโฆษณา รูปภาพ หรือคลิปวิดีโอบนสื่ออื่น ๆ มากมาย จนทำให้เกิดความสับสนและรำคาญจนไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลที่วัดต้องการสื่อสารได้ เนื้อหาควรจะเป็นเรื่องที่กลุ่มผู้ติดตามสนใจ เช่น เรื่องของธรรมะ คำสอนในพระพุทธศาสนา แต่ไม่ต้องมีมากจนหนัก จนกลายเป็นการยัดเยียดให้สนใจในทุกเนื้อหา บางครั้งอาจเป็นเรื่องรอบตัวที่ยังคงไว้ในสิ่งที่กลุ่มผู้ติดตามสนใจ เช่น เรื่องพุทธประวัติ เรื่องตำนาน เรื่องเกร็ดความรู้ และเรื่องน่ารู้ทั่วไป เช่น เรื่องการสวดมนต์ การแต่งตัวเข้าวัด การใช้ดอกไม้ถวายพระ รวมไปถึงการใช้รูปสวยๆ เพื่อความผ่อนคลาย ไม่หนักเกินไป เช่น รูปภาพสถานที่ท่องเที่ยว อาหาร ของฝาก นอกจากนี้ ยังมีเนื้อหาที่เกี่ยวกับวัด เช่น สถานที่หรือสถาปัตยกรรมต่าง ๆ ภายในวัด ความสำคัญของศาสนสถานต่าง ๆ ภายในวัด และมีการเชิญชวนให้เข้าวัด ซึ่งนอกจากจะเชิญให้มาร่วมกิจกรรมของวัด อาทิ กิจกรรมงานบุญ งานวันพระ หรือร่วมปฏิบัติธรรมแล้วยังจะมีการเชิญชวนให้มาเที่ยว พักผ่อน ชี้อารมณ์ เช้าจรรย์ยาม ชมพระอุโบสถ นั่งรถเที่ยวภายในวัด และท่องเที่ยวสถานที่ใกล้เคียงอีกด้วย การเขียนเนื้อหา ต้องกระชับไม่ยาวยืดเยื้อ หรือไม่สั้นมากจนไม่เข้าใจ หากเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับคำสอนทางศาสนา คำภาษาบาลีที่อ่านค่อนข้างยากต้องพยายามใช้คำที่เข้าใจง่ายมาขยายความ คำพูดต้องได้รับการกำหนดรูปแบบให้ถูกต้องตรงกับคำเขียน คำศัพท์ถูกต้องตรงตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน รูปภาพต้องสวย ชัดเจนและสอดคล้องกับเนื้อหา รูปถ่ายต่าง ๆ เมื่อวัดจัดกิจกรรม จำเป็นต้องมีประกาศ หรือแจ้งไปยังผู้เข้าร่วมกิจกรรมก่อนการถ่ายรูปทุกครั้งว่าจะมีการนำรูปไปลงในสื่อสังคมออนไลน์ของวัด ทั้งนี้เพื่อเป็นการป้องกันการฟ้องร้องหากมีผู้ไม่ประสงค์ให้นำภาพของตนไปเผยแพร่ในที่สาธารณะ จึงต้องมีการแจ้งให้ทราบและขออนุญาตก่อนในคราวเดียวกัน 3) สื่อของวัดควรต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของกิจกรรมทางศาสนา หลักธรรม และต้องตระหนักถึงความเหมาะสมเพราะการทำสื่อต้องไม่กระทบต่อศรัทธาความเลื่อมใส ถึงปัจจุบันกระแสการทำบุญออนไลน์ หรือ ใช้จ่ายออนไลน์มีมาก แต่สำหรับวัดสื่อออนไลน์ควรเน้นไปที่การประชาสัมพันธ์หลักธรรมเพื่อสร้างความศรัทธาและให้ปัญญากับคนรุ่นใหม่หรือสังคมออนไลน์ 4) ควรมีแอดมิน (ผู้ดูแล) ได้

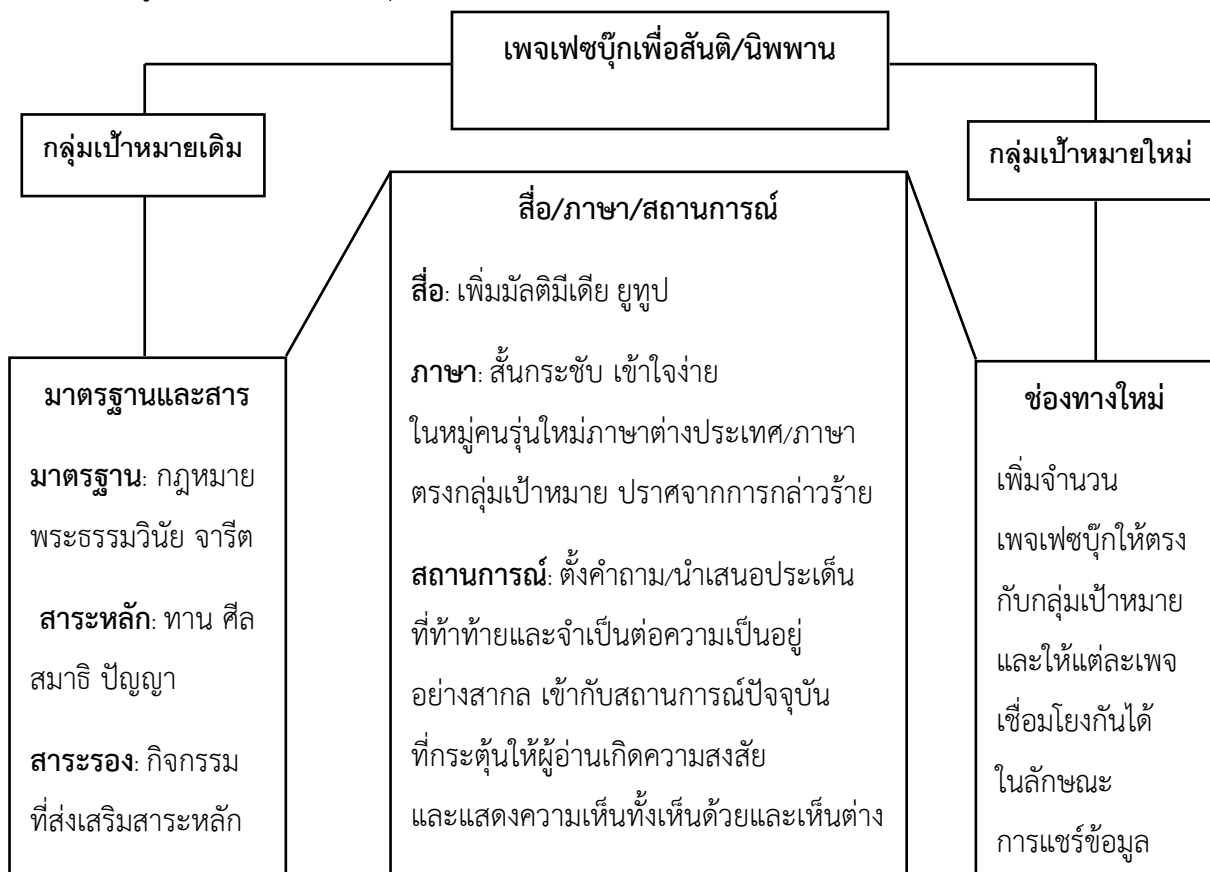

หลายคน ทำสะดวก รวดเร็ว และไม่มีค่าใช้จ่าย ที่สำคัญคือสามารถโต้ตอบกันได้ แฉงสภาพปัจจุบันได้ เช่น ขณะนี้ฝนตก เป็นต้น ยกเว้นบางกรณีที่ต้องการโปรโมตซึ่งมีค่าใช้จ่ายบ้างแต่ไม่มาก 5) ความเหมาะสมของแต่ละวัดอาจต่างกันตามวัตถุประสงค์และกลุ่มเป้าหมาย บริบทของวัด และความชำนาญ 6) ควรใช้เผยแผ่หลักธรรม และคำสอนของครูบาอาจารย์ กิจกรรมของวัดเพื่อการเจริญทาน ศีล ภาวนา และวันสำคัญทางศาสนา 4 วัน คือ วิสาขบูชา อัฐมีบูชา อาสาฬหบูชา และมาฆบูชา รวมทั้งวันเข้าพรรษา ออกพรรษา เป็นหลัก

องค์ความรู้ใหม่

จากที่กล่าวมาทั้งหมดอาจสรุปเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากงานวิจัยนี้ คือ การที่วัดจะใช้เพจเฟซบุ๊กให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีความปลอดภัย สร้างปัญญาและเสริมสร้างศรัทธา ตลอดจนสามารถรักษากลุ่มผู้ติดตามเดิมไว้และก้าวไปสู่กลุ่มใหม่โดยเฉพาะวัยรุ่นได้ต้องมีองค์ประกอบ 3 อย่าง คือ 1) รักษามาตรฐานทั้งทางกฎหมาย พระธรรมวินัย และจารีตเพื่อผู้ติดตามกลุ่มเก่า 2) มีสื่อมัลติมีเดียเชื่อมกับยุทูป การใช้ภาษาที่สั้น กระชับเข้าใจง่ายในหมู่คนรุ่นใหม่และภาษาต่างประเทศหรือภาษาของกลุ่มเป้าหมายนั้น ๆ โดยสิ่งที่สำคัญที่สุดคือการตั้งคำถามหรือการนำเสนอประเด็นที่ทำท้ายและจำเป็นต่อความเป็นอยู่อย่างสากลเข้ากับสถานการณ์ปัจจุบันที่กระตุ้นให้ผู้อ่านเกิดความสงสัยและแสดงความคิดเห็นไม่ว่าจะเป็นความเห็นด้วยหรือความเห็นต่างก็ตาม และ 3) เพิ่มจำนวนเพจเฟซบุ๊กให้ตรงกับกลุ่มเป้าหมายและให้แต่ละเพจเชื่อมโยงกันได้ในลักษณะการแชร์ข้อมูล ทั้งนี้ต้องไม่เกินศักยภาพของผู้ดูแลเพจด้วย ดังแผนภาพ

แผนภาพ: รูปแบบการใช้เพจเฟซบุ๊กเพื่อสันติ

อภิปรายผลการวิจัย

เพจเฟซบุ๊ก มี 2 ประเภท คือ เพจที่เป็นทางการ ถูกสร้างขึ้นด้วยบุคคล และไม่เป็นทางการ ถูกสร้างขึ้นด้วยระบบ เพราะมีการระบุถึงผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ในโครงการวิจัยนี้ศึกษาเฉพาะเพจที่เป็นทางการเท่านั้น เพจทั้งสองอาจมีมากกว่าหนึ่งและวัดอาจไม่รู้

ประเด็นที่น่าสนใจคือปริมาณของการโพสต์ไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับจำนวนผู้ติดตาม/ถูกใจเมื่อพิจารณารายรูปภาพ เห็นได้จากวัดที่มีปริมาณรูปภาพจำนวนมากที่สุดและมีผู้ติดตาม/ถูกใจมากที่สุด แต่ค่าเฉลี่ยต่อรูปภาพต่ำกว่าวัดที่โพสต์น้อยกว่า หากสองวัดนี้ประยุกต์ข้อดีของกัน ปรับเปลี่ยนการโพสต์ อาจทำให้ปริมาณและคุณภาพการโพสต์เป็นไปในทิศทางเดียวกันมากขึ้น

ในงานวิจัยนี้ พบว่า วัดจว-1 โพสต์รูปภาพมากที่สุด วัดจว-5 ได้รับการถูกใจเฉลี่ยต่อภาพมากที่สุด วัดจว-3 ได้รับการคอมเมนต์มากที่สุด แต่เฉลี่ยต่อภาพยังคงเป็นวัดจว-5 ในขณะที่วัดจว-3 ได้รับการแชร์มากที่สุดอีกครั้ง แต่เฉลี่ยต่อภาพกลับเป็นวัดจว-6 แสดงว่ามีวัดตัวอย่าง 4 วัด คือ วัดจว-1 วัดจว-5 วัดจว-3 และวัดจว-6 วัดที่โดดเด่นที่สุด คือ วัดจว-5 ได้รับการถูกใจ และการคอมเมนต์เฉลี่ยต่อภาพมากที่สุด คำถามคือ วัดจว-5 โพสต์รูปภาพอะไร

วัดจว-5 โพสต์รูปภาพ 1) กิจกรรม 347 ภาพ 2) คำสอน/คำคม 96 ภาพ 3) ป้ายโฆษณา 55 ภาพ 4) วัดมุงคล 25 ภาพ 5) พระพุทธรูป 7 ภาพ 6) วัด อาคารสถานที่ 6 ภาพ 7) อื่น ๆ 13 ภาพ มีคอมเมนต์ที่น่าสนใจ ดังนี้ 1) มีเบอร์บัญชีให้ร่วมทำบุญไหมครับ 2) สาธุ 3) ขอกราบอนุโมทนาสาธุด้วยที่ร่วมทำกันมา 4) สาธุขอให้ชาวโลกมีความสุขกันทุก ๆ คน 5) อาจารย์เจ้าอาวาสวัด เป็นพระปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ สมควรกราบไหว้บูชาอย่างยิ่งครับ สาธุ สาธุ อนุโมทามิ 6) เจริญสวยงามมาก ๆ ค่ะ สาธุ ๆ ๆ อนุโมทามิค่ะ 6) สัญญาณไม่คอยขัดคะ ขาด ๆ หาย ๆ 7) ทรงพระเจริญ

วัดจว-5 มีจุดเด่นหลายอย่าง เช่น 1) เป็นวัดสายปฏิบัติ 2) หลวงพ่อเจ้าอาวาส ที่เป็นศูนย์รวมศรัทธายังมีชีวิตอยู่ 3) เผยแพร่คำสอน/คำคมของครูบาอาจารย์ท่านอื่นด้วย 4) มีกิจกรรมต่อเนื่อง 5) มีวัดมุงคล และ 6) มีคณะทำงานเพจเฟซบุ๊กของวัด นอกจากนี้กิจกรรมที่จัดเน้นเฉพาะวันสำคัญทางศาสนา ไม่เน้นกิจกรรมนันทนาการ และประเพณี/เทศกาลรื่นเริง

อย่างไรก็ตาม ทุกวัดเห็นว่าสื่อสังคมออนไลน์เป็นดาบสองคม ขึ้นอยู่กับการใช้ เท่าที่ดำเนินการมายังไม่พบผลเสียทั้งต่อวัดและต่อสังคม ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ทุกวัดใช้เพื่อเผยแพร่ธรรมะ คำสอนของครูบาอาจารย์ และประชาสัมพันธ์กิจกรรมของวัดถือว่าเป็นไปเพื่อสันติเพราะส่งเสริมการทำทาน รักษาศีล ปฏิบัติสมาธิ และเจริญปัญญาซึ่งสอดคล้องกับการผลการวิจัยเรื่องรูปแบบและกระบวนการสื่อสารพุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระสงฆ์ในสังคมไทย (Phramaha Thanit Sirwattano, 2005) แต่เมื่อใดก็ตามที่การใช้เฟซบุ๊กมากเกินไปจนความจำเป็นก็จะไม่เน้นที่การเผยแพร่ธรรมะและจะถูกนำไปใช้เพื่อความบันเทิงอันหมั่นหม่อมต่อการละเมิดพระธรรมวินัย

สังเกตได้จากการใช้ที่ไม่เหมาะกับกาลเทศะและสถานภาพในฐานะเป็นพระภิกษุซึ่งขัดกับความคาดหวังของสังคมที่ต้องการเห็นการใช้ด้วยความสำรวมตามกรอบพระธรรมวินัย (Buamai, 2006)

สิ่งเดียวที่สื่อสังคมออนไลน์ให้กับผู้ติดตามไม่ได้ คือ บรรยากาศ หรือความรู้สึกจากบรรยากาศที่แท้จริง แม้จะรับชมการถ่ายทอดสดก็ตาม ดังนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องเดินทางไปอยู่ในบรรยากาศบ้าง เมื่อรับชมการถ่ายทอดสดจึงจะสามารถเข้าใจ เข้าถึง และซาบซึ้งได้ดีกว่าไม่มีประสบการณ์ในบรรยากาศนั้น ๆ มาก่อน

ข้อจำกัดอีกประการหนึ่งของสื่อสังคมออนไลน์ คือ การเข้าถึงจำกัดอยู่เฉพาะกลุ่มที่มีความสนใจเรื่องเดียวกัน จากคอมเมนต์จะเห็นได้ว่า แทบไม่มีความเห็นต่างเลย เกือบทั้งหมดแสดงความเห็นด้วยและชื่นชอบ คำว่า “สาธุ” จึงมีอยู่ทั่วไป ความท้าทาย คือ ทำอย่างไร วัดจะนำเพจเฟซบุ๊กก้าวข้ามขอบเขตของคนกลุ่มเดิมไปสู่การสร้างศรัทธากับกลุ่มใหม่โดยเฉพาะวัยรุ่นยังมีจำนวนค่อนข้างจำกัด

สรุป

สื่อสังคมออนไลน์ทุกประเภทรวมทั้งเฟซบุ๊กคือช่องทางในการสื่อสาร จำเป็นต้องมีผู้ส่งสารที่มีความรู้ความสามารถใช้อย่างมีประสิทธิภาพ สิ่งที่สำคัญที่สุดคือสาร หรือเนื้อหาเป็นตัวตัดสินว่าจะมีผู้ให้ความสนใจมากหรือน้อย ปริมาณของการโพสต์แม้มากอาจจะไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควรและไม่คุ้มค่ากับเวลาและทรัพยากรที่เสียไป อย่างไรก็ตาม ยอดผู้ถูกใจมีความสำคัญน้อยกว่าการรักษาพระธรรมวินัยและสถานภาพความเป็นพระหรือสมณสาธูปตลอดจนเป้าหมายที่แท้จริงของพระพุทธศาสนา คือ นิพพาน หรือสันติ วัดในสังคมออนไลน์จึงจำเป็นต้องมีความระมัดระวังเป็นพิเศษเพราะสิ่งที่น่าสนใจไปนั้นกระจายตัวออกไปอย่างไม่มีพรมแดนมีทั้งผู้เห็นด้วยและคัดค้าน ความเสียหายอาจเกิดขึ้นได้จากผู้แสวงหาผลประโยชน์ หรือความเข้าใจผิดของผู้ศรัทธาจนบางครั้งยากต่อการแก้ไขให้กลับมาดีดังเดิม และควรยกระดับไปสู่การมีเว็บไซต์หากพิจารณาแล้วเห็นว่ามีความเหมาะสม

การใช้เฟซบุ๊กเพื่อสันตินั้น ประการแรกต้องตั้งอยู่บนความถูกต้องตามกฎหมาย พระธรรมวินัย และจารีตเหมาะสมกับความเป็นพระหรือสมณสาธูป มีความสำรวมระวัง มุ่งแสดงหลักการแห่งสันติ คือ ทาน ศีล สมาธิ และปัญญาตามที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนโดยไม่มีการกล่าวร้ายและมุ่งร้ายใคร จากนั้น วัดควรประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริมหลักการแห่งสันติเพิ่มเติมด้วยเพื่อให้เฟซบุ๊กมีเนื้อที่ไม่หนักเกินไป อันอาจก่อให้เกิดความน่าเบื่อหน่าย ยึดเย็ด และก่อความเครียดให้กับผู้ติดตามกลุ่มเก่าหรือกลุ่มใหม่ที่อาจแวะเวียนมา กิจกรรมหลายอย่างเหมาะสมที่จะเผยแพร่ เช่น พิธีกรรมทางศาสนา ประเพณี และเทศกาลที่สอดคล้องกับท้องถิ่นและของชาติหรือนานาชาติ ตลอดจนการเผยแผ่คำสอน ชีวประวัติ และเกร็ดความรู้ต่าง ๆ ของพระอาจารย์ผู้เป็นเจ้าอาวาสวัดนั้น ๆ และพระภิกษุรูปอื่นที่ประชาชนศรัทธาเลื่อมใส หรือแม้แต่บุคคลทั่วไปที่เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบันให้ประชาชนเกิดกำลังใจ สัมผัส และรู้สึกถึงความเป็นไปได้ นอกจากนี้ ข้อมูลทางราชการ การเตือนภัย และการรักษาสิทธิต่าง ๆ แม้จะเป็นข่าวสารที่ไม่เกี่ยวกับศาสนาโดยตรงก็ควรเผยแพร่บ้างตามความเหมาะสม สรุปว่าการใช้เฟซบุ๊กเพื่อสันตินั้นเป็นหลัก “สามประสาน” ระหว่าง เจตนาที่ดี เนื้อหาที่เหมาะสม และสื่อที่ทันสมัย

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอจากการวิจัย

1.1 คณะสงฆ์โดยเฉพาะคณะกรรมการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา ควรมีการสำรวจความต้องการจำเป็นและอิทธิพลของเพจเฟซบุ๊กที่ส่งผลเชิงบวกและลบต่อวัด และกำหนดยุทธศาสตร์การนำมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัยและประเพณีของวัดให้เหมาะสมกับยุคสมัย ซึ่งอาจเหมาะสมกับบางวัดเท่านั้น ตลอดจนการกำหนดให้มีศูนย์ดิจิทัลของพระพุทธศาสนาเพื่อขับเคลื่อนให้การเผยแผ่ธรรมะเป็นไปในทิศทางเดียวกันและหลากหลายตามกลุ่มเป้าหมายอย่างกว้างขวางทั้งระดับพื้นที่ ระดับชาติ และนานาชาติ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ช่องว่างทางองค์ความรู้ที่พบจากงานวิจัยคือการกระจายตัวที่ขาดสมดุลของการใช้เพจเฟซบุ๊กของวัดตัวแทนจังหวัดที่มีลักษณะสุดโต่ง บางวัดมียอดการโพสต์และผู้ติดตามสูงมาก ในขณะที่บางวัดแทบไม่มีเลย จึงควรทำวิจัยต่อไปเพื่อค้นหาสาเหตุและแนวทางในการพัฒนาการใช้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพ และควรมีความวิจัยที่พัฒนาเว็บไซต์สำหรับวัดตามความเหมาะสมด้วย

2.2 ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ วัดจว-5 โปสเตอร์รูปภาพน้อยทำให้ยอดผู้ถูกใจโดยภาพรวมน้อยกว่าบางวัด แต่จำนวนผู้ถูกใจและคอมเมนต์เฉลี่ยต่อรูปภาพสูงที่สุด จึงควรเป็นตัวอย่างและแนวทางการโพสต์ที่มีประสิทธิภาพ

References

- Bannarui, B. (2019). The Expert on Buddhism. *Interview*, November, 15.
- Buamai, T. S. (2006). Facebook utilization of Thai Buddhist monks. *Journal of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Hat Yai Campus*, 8(2), 188-218.
- EEC. (2019). *Developing Eastern Economic Corridor*. Retrieved July 3, 2020, from <https://www.eeco.or.th/sites/default/files/%E0%B8%A1.44%202-2560.pdf>.
- Leerahavanit, R. (2013). *The Propagation of the Buddhist Doctrinal Principles through the Electronic Media: A Case study of Ven.* (Master's Thesis). Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Let's Read Tipitaka Project. (2018). *Websites of Buddhism*. Retrieved December 18, 2018, from <https://www.3pidok.com>.

- Luangla, A. (2016). *Buddhist Monks and the Use of Facebook Website on the Internet*. (Master's Thesis). Faculty of Journalism and Mass Communication, Thammasat University. Bangkok.
- Matichon on Line. (2017). *Warning !! Administrators Informed 'Monk-Novice' not to Express the Malgender-Play Facebook-Like-Share-Comment on Institute, Punished the Offenders*. Retrieved December 18, 2018, from https://www.matichon.co.th/education/religious-cultural/news_681419.
- Ministry of Information and Communication Technology. (2016). *Development Plan of Digital for Economy and Society*. Bangkok: Ministry of Information and Communication Technology.
- National Office of Buddhism. (2014). *Handbook of Ecclesiastical Administrator*. Bangkok: National Office of Buddhism.
- National Office of Buddhism. (2017). *Primary Information of Buddhism, Year 2017*. Bangkok: National Office of Buddhism.
- National Office of Buddhism. (2018). *Registration of Buddhist Monastery, September 2018*. Retrieved November 28, 2018, from <http://www3.onab.go.th/2018/09/13/watrecord092561/>.
- Phra Brahmagunaporn (P.A. Payutto). (2012). *Buddha-Dharma (Extended Edition)*. (39th ed). Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phra Brahmapundit (Prayoon Dhammacitto). (2016). Reforming Buddhism Affair. In Mahachulalongkornrajavidyalaya, *Essence of Buddhist Bachelors' Writings*, (nd), 1-20.
- Phramaha Thanit Sirwattano. (2005). The Model and Process of Buddha-Dhamma Communication through Social Media of Buddhist Monks in Thailand. *Rajabhat Chaing Mai Research Journal*, 16(2), 75-86.
- Pitaksantayothin, J. (2019). The Expert on Information Technology Law. *Interview*, November 8.
- Sereetrakul, W., Charoensri, P., & Thongteeraparp, A. (2014). *The Effects of Facebook Usage on Academic Competency of Students in Bangkok*. Full Report.
- Suksawatchon, J. (2020). *The Expert on Information Technology*. *Interview*, March, 2.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. London: John Weather Hill.

รูปแบบการส่งเสริมการตลาดโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์ของสหกรณ์การเกษตร ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*

Marketing Promotion Model by Using Online Social Media of Agricultural Cooperatives in the Northeast of Thailand

¹ชัยภัทร คำวิชิตรนาภา, อำไพ ยงกุลวนิช และ ชมพูนุท โมราชาทิ

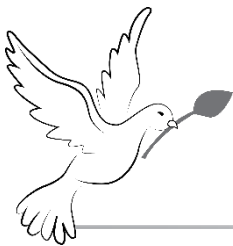
¹Chaiphath Khamwichittanapa, Ampai Yongkulvanich

and Chompunoot Morachat

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author. Email: chaiphath.kg57@ubru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการวิจัยและพัฒนาที่มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการส่งเสริมการตลาดของสหกรณ์การเกษตรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2) พัฒนารูปแบบการส่งเสริมการตลาดโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์ของสหกรณ์การเกษตรฯ และ 3) ประเมินรูปแบบการส่งเสริมการตลาดโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์ของสหกรณ์การเกษตรฯ กลุ่มตัวอย่างเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการตลาดของสหกรณ์การเกษตรฯ จำนวน 60 คน ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาสร้างรูปแบบ จำนวน 12 คน และผู้ทรงคุณวุฒิในการประเมินรูปแบบ จำนวน 17 คน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม และแบบประเมิน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) การส่งเสริมการตลาดของสหกรณ์การเกษตรฯ อยู่ในระดับปานกลาง 2) การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการตลาดโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์ฯ ประกอบด้วย 2.1) การใช้เฟซบุ๊ก โดยการสนทนากับลูกค้าบ่อยครั้ง สื่อสารผ่านทางเฟซบุ๊กเพจ เชื่อมโยงไปยังหน้าอีคอมเมิร์ซ และลงโฆษณาบนเฟซบุ๊กแอดส์ 2.2) การใช้ไลน์ โดยการรวมสมาชิกตั้งกลุ่ม ส่งเสริมการตลาดบนไลน์ และใช้ไลน์แอดส่งเสริมการขาย 2.3) การใช้อินสตาแกรม โดยตั้งชื่อให้จำง่าย เผยแพร่ภาพที่ดึงดูดใจ การบอกรายละเอียดสินค้าอย่างชัดเจน ใช้แฮชแทกช่วยส่งเสริมการขาย โฆษณาผ่านอินสตาแกรมแอดส์ และการใช้รีวิวสร้างความน่าเชื่อถือ 2.4) การใช้ทวิตเตอร์ โดยการใช้แฮชแทกที่ค้นหาง่าย ติดตามผลตอบรับของผู้ใช้ เลือกใช้ภาษาให้ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย และส่งข้อความตามสิ่งที่ป้อนกระแส 2.5) การใช้ยูทูบ โดยการส่งเสริมการตลาดในวิดีโอ แบ่งปันความรู้ ความเห็นและข้อมูลข่าวสาร แนะนำสินค้า และเผยแพร่กิจกรรมต่าง ๆ 3) ผลการประเมินรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า รูปแบบมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุดและมีความเป็นไปได้ในระดับมาก

คำสำคัญ: การส่งเสริมการตลาด; สื่อสังคมออนไลน์; สหกรณ์การเกษตร

* Received March 6, 2020; Revised September 28, 2020; Accepted October 22, 2020

Abstract

This article is research and development. The objectives aimed 1) to study the state of marketing promotion of agricultural cooperative. 2) to develop the model and 3) evaluate the model. The purposively selected sample consisted of 60 participants who participated in the marketing promotion of agricultural cooperatives in the Northeast, 12 experts to consider draft of model and 17 professionals to evaluate model. The research instruments were questionnaires, focus groups and model evaluation. Collected data were analyzed by using mean, standard deviation, and content analysis. The results of research were as follows:

1) The state of marketing promotion of agricultural cooperative was found to be at a moderate level. 2) The development model consisted of: 2.1) Facebook which promoted frequent chats with customers, communicated via Facebook page, linked to e-commerce and advertised on Facebook ads; 2.2) LINE, enhanced by setting up LINE groups from members and timeline marketing promotion and using LINE @ for promotion; 2.3) Instagram, operated by naming it to be easy to remember, posting attractive pictures, giving product details clearly, using promotional hashtags, using Instagram Ads and using reviews to build credibility; 2.4) Twitter, done by using hashtags easy to find, following-up feedbacks, choosing the language to match with the target groups, sending messages according to popular trends, and using various communication types; 2.5) YouTube, operated by using video for marketing promotion, sharing knowledge and information, advising products and publishing the organization's activities. 3) The model assessed by experts resulted in a higher level of suitability and possibility.

Keywords: Marketing Promotion; Social Media; Agricultural Cooperative

บทนำ

การประกอบอาชีพของเกษตรกรนั้นมักจะประสบกับปัญหาต่าง ๆ ที่สำคัญ ๆ ได้แก่ การขาดแคลนเงินทุน ซึ่งไม่เพียงพอที่จะนำมาใช้ในการประกอบอาชีพ จำเป็นต้องกู้ยืมจากพ่อค้าหรือนายทุนในท้องถิ่น ทำให้ต้องเสียดอกเบี้ยแพง ขาดแคลนที่ดินทำกิน เกษตรกรบางรายมีที่ดินทำกินน้อย บางรายไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ต้องเช่าที่ดินผู้อื่นทำกิน โดยเสียค่าเช่าแพงและถูกเอารัดเอาเปรียบจากการเช่า ปัญหาในเรื่องการผลิต เกษตรกรขาดความรู้เกี่ยวกับการผลิตสมัยใหม่ที่ต้องการ เช่น การใช้ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง ยาปราบศัตรูพืช พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ ทำให้ผลผลิตที่ได้รับต่ำ ไม่คุ้มกับการลงทุนนอกจากนั้นผลผลิตที่ได้ไม่มีคุณภาพ และไม่เป็นไปตามความต้องการของตลาด ขาดปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็น เช่น ระบบชลประทาน และยังมีปัญหาการตลาดจากการที่เกษตรกรถูกเอารัดเอาเปรียบในเรื่องการชั่ง ตวง วัด แต่มีความจำเป็นต้องจำหน่ายผลผลิตตามฤดูกาล เนื่องจากไม่มีที่เก็บรักษาผลผลิต จึงถูกกดราคาจากพ่อค้าเป็นเหตุให้ไม่มีรายได้เพื่อนำมาเป็นค่าใช้จ่ายในครอบครัว ปัญหาทางเศรษฐกิจที่กล่าวว่ามีผลกระทบต่อสังคมในชุมชน ทำให้คุณภาพชีวิตและฐานะความเป็นอยู่

ต่ำกว่าคนประกอบอาชีพอื่น ขาดการศึกษา การอนามัย และขาดความปลอดภัยในทรัพย์สิน จากปัญหาที่เกษตรกรประสบอยู่ทั่วไปดังกล่าวมาแล้วข้างต้นเป็นเรื่องยากที่เกษตรกรแต่ละคนจะแก้ปัญหาได้สำเร็จตามลำพังตนเอง หนทางที่จะสำเร็จได้คือเกษตรกรจะต้องร่วมมือกันแก้ปัญหา โดยการรวมกลุ่มกันเป็นสหกรณ์ และจดทะเบียนให้ถูกต้องตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 จึงทำให้เกิด “สหกรณ์การเกษตร” ขึ้นมา ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อดำเนินธุรกิจแบบเอกประสงค์เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกดำเนินธุรกิจร่วมกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และช่วยเหลือส่วนรวม โดยใช้หลักคุณธรรมและจริยธรรมอันดีงามตามพื้นฐานของมนุษย์ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่สมาชิกและส่วนรวม ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ตามที่กำหนดไว้ในข้อบังคับของสหกรณ์ (Cooperative Promotion Department, 2014)

ประเทศไทยมีการจัดตั้งสหกรณ์จนถึง ณ วันที่ 1 มกราคม 2559 มีจำนวนทั้งสิ้น 8,270 แห่ง โดยจังหวัดที่มีจำนวนสหกรณ์มากที่สุดคือกรุงเทพมหานคร มีจำนวนทั้งสิ้น 700 แห่ง รองลงมาคือจังหวัดเชียงใหม่ที่มีจำนวน 293 แห่ง ส่วนจังหวัดที่มีจำนวนสหกรณ์น้อยที่สุดคือจังหวัดสมุทรสงครามที่มีเพียง 29 แห่ง โดยสหกรณ์ที่มีการจัดตั้งมากที่สุดคือสหกรณ์การเกษตรทั่วทั้งประเทศมีจำนวนถึง 3,613 แห่ง และมีสมาชิกถึง 6.4 ล้านคน สหกรณ์การเกษตรมากที่สุดคือจังหวัดเชียงใหม่ที่มีจำนวนทั้งสิ้น 168 แห่ง รองลงมาคือจังหวัดนครศรีธรรมราช มีจำนวน 129 แห่ง และอุบลราชธานี มีจำนวน 124 แห่ง ตามลำดับ ส่วนจังหวัดที่มีจำนวนสหกรณ์การเกษตรน้อยที่สุดคือจังหวัดภูเก็ตที่มีจำนวนเพียง 5 แห่ง และถ้าคิดเป็นภูมิภาคก็จะพบว่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนสหกรณ์การเกษตรจำนวนมากที่สุดถึง 1,288 แห่ง และมีจำนวนสมาชิก 2,703,233 คน (Cooperative Promotion Department, 2016)

เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่เกษตรกรอย่างรอบด้าน การดำเนินธุรกิจของสหกรณ์การเกษตรจึงเป็นการดำเนินธุรกิจแบบเอกประสงค์ คือมีหลายธุรกิจอยู่ในสหกรณ์เดียว ซึ่งธุรกิจที่สำคัญจะมีอยู่ 5 ธุรกิจ ประกอบด้วย 1) ธุรกิจสินเชื่อ เป็นการให้เงินกู้แก่สมาชิกเพื่อใช้ในการผลิตทางการเกษตรทั้งเงินกู้ระยะสั้น เงินกู้ระยะปานกลางและเงินกู้ระยะยาว 2) ธุรกิจรับฝากเงิน โดยการรับเงินฝากจากสมาชิกนั้นเพื่อส่งเสริมให้สมาชิกได้ตระหนักในการใช้จ่าย ประหยัดอดออม ลดรายจ่ายฟุ่มเฟือย เพื่อมีเงินออมไว้ในครอบครัวสำหรับใช้จ่ายในยามจำเป็นซึ่งมีทั้งการรับฝากเงินประเภทออมทรัพย์และประเภทเงินฝากประจำ 3) ธุรกิจการซื้อ เป็นการดำเนินธุรกิจในลักษณะของการจัดหาปัจจัยการผลิตและสินค้าอุปโภคบริโภคมาจำหน่ายตามความต้องการของสมาชิกด้วยสินค้าที่มีคุณภาพและราคายุติธรรม เช่น พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ปศุสัตว์ ยาปราบศัตรูพืช อาหารสัตว์ น้ำมันเชื้อเพลิง ข้าวสาร เป็นต้น 4) ธุรกิจการตลาด เป็นการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ในการรวบรวมผลผลิตทางการเกษตรของสมาชิกเพื่อจำหน่าย เพื่อให้สมาชิกสามารถจำหน่ายผลิตผลได้ราคาดี มีการชั่งตวงถูกต้อง มีตลาดรับซื้อที่เป็นระบบคือสหกรณ์ ดังนั้นการรวบรวมผลผลิตบางชนิดสหกรณ์ได้ดำเนินการแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตผลก่อนดำเนินการจัดจำหน่าย โดยสหกรณ์ดำเนินจัดหาอุปกรณ์ในการรวบรวมผลผลิตและแปรรูปบริการแก่สมาชิก และ 5) ธุรกิจส่งเสริมและบริการทางการเกษตร ที่สหกรณ์บางแห่งดำเนินกิจกรรมแนะนำงานการเกษตรเพื่อให้คำแนะนำหรือทำหน้าที่ประสานงานระหว่างสมาชิกกับสหกรณ์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมอาชีพด้านการเกษตรแก่สมาชิก พร้อมทั้งมีการให้บริการเครื่องจักรกล เช่น รถแทรกเตอร์ รถขุด รถไถนา เครื่องสูบน้ำแก่สมาชิกในราคาที่ เป็นธรรมเพราะเครื่องจักรกลบางอย่างมีราคาสูงสมาชิกแต่ละคน

ลงทุนซื้อเองไม่คุ้มกับการใช้งาน (Malisaeng, 2010) จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าหนึ่งในการดำเนินธุรกิจที่สำคัญของสหกรณ์การเกษตรก็คือ ธุรกิจการตลาดทำหน้าที่จำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรของสมาชิก ซึ่งถ้าการดำเนินการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพก็จะส่งผลให้สมาชิกมีรายได้จากการจำหน่ายเพิ่มมากขึ้นกว่าการจำหน่ายแบบทั่วไป ดังนั้นการตลาดและการส่งเสริมการตลาดอย่างมีประสิทธิภาพจึงมีความสำคัญกับสหกรณ์การเกษตร

สำหรับการทำการตลาดในปัจจุบันนี้การสื่อสารถือว่าเป็นหัวใจสำคัญอย่างยิ่ง ดังนั้น ผู้ประกอบการส่วนใหญ่จึงให้ความสำคัญกับการเลือกใช้สื่อสารมวลชนแขนงต่าง ๆ เพื่อนำเสนอสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภค โดยเฉพาะในช่วงที่สถานการณ์ทางการตลาดมีการแข่งขันกันอย่างเข้มข้นรุนแรง ซึ่งปัจจุบันสื่อที่ได้รับความสนใจจากผู้ประกอบการและผู้บริโภคเป็นอย่างมากก็คือ สื่ออินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นสื่ออิเล็กทรอนิกส์ทางการสื่อสารสมัยใหม่ที่กำลังเปลี่ยนแปลงโลกไปอย่างรวดเร็ว และมีอิทธิพลกับวิถีชีวิตของคนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ การใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ผ่านทางเครือข่ายสังคมออนไลน์ จะช่วยเพิ่มช่องทางการรับรู้ให้แก่ผู้บริโภค เผยแพร่กิจกรรมทางการตลาด สร้างภาพลักษณ์ให้กับสินค้าและองค์กร และมีความสะดวกรวดเร็วการซื้อขาย (Bornoi, 2013) ดังนั้นการซื้อขายสินค้าผ่านระบบออนไลน์นับเป็นช่องทางการสื่อสารการตลาดที่องค์กรหรือผู้ประกอบการส่วนใหญ่ให้ความสำคัญ เนื่องจากช่องทางดังกล่าวมีต้นทุนในโฆษณาหรือประชาสัมพันธ์สินค้าหรือบริการต่ำ รวมทั้งพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงไปโดยนิยมเปิดรับข้อมูลข่าวสารและซื้อสินค้าผ่านสื่อออนไลน์ผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook, Line, Twitter, Instagram, Google+, Youtube เป็นต้น เนื่องด้วยสื่อดังกล่าวสามารถเข้าถึงได้ง่ายในทุกที่ ทุกเวลา มีสินค้าให้เลือกหลากหลาย และสามารถทำการซื้อสินค้าได้อย่างรวดเร็ว ดังนั้นองค์กรต่าง ๆ จำเป็นต้องการกระตุ้นการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านสังคมออนไลน์ของผู้บริโภค เพื่อตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมของผู้บริโภคในยุคปัจจุบัน (Wongtip, 2018) รวมทั้งสหกรณ์การเกษตร

อย่างไรก็ตามจากข้อมูลของกรมส่งเสริมสหกรณ์พบว่าในการดำเนินงานที่ผ่านมาของสหกรณ์การเกษตรมีปัญหาและอุปสรรคในภาพรวมหลายประการ เช่น การขาดประสิทธิภาพในการจัดการ สมาชิกขาดความสนใจและความเข้าใจต่อแนวความคิดของสหกรณ์ ปัญหาการเงิน การบริหารจัดการงบประมาณและบัญชี การบริหารความเสี่ยงต่อปัจจัยภายนอก และการใช้โอกาสของความก้าวหน้าทางการสื่อสารและเทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์ต่อธุรกิจของสหกรณ์ จึงทำให้สหกรณ์การเกษตรส่วนใหญ่ยังไม่สามารถพัฒนาการผลิตและการตลาดสินค้าเกษตรได้อย่างครบวงจร รวมทั้งไม่สามารถบริหารจัดการธุรกิจสินค้าเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการส่งเสริมการตลาดของสหกรณ์การเกษตรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือนี้ประสบกับปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ได้แก่ การขาดบุคลากร เงินทุน และสินค้า สินค้าคุณภาพไม่ได้มาตรฐานจากกระบวนการผลิตที่ไม่สามารถควบคุมคุณภาพได้ การประชาสัมพันธ์ไม่ดีพอ ราคาจำหน่ายสูง ไม่มีการเชื่อมโยงเครือข่ายที่ชัดเจน การขาดความเข้าใจผู้บริโภค ขาดการมีส่วนร่วมของสมาชิก สหกรณ์ส่วนใหญ่ยังขาดการรวมกลุ่มที่ชัดเจน ค่าใช้จ่ายในการโปรโมทสินค้ามีจำกัด ขาดการวิจัยด้านการตลาดและผลิตภัณฑ์ ขาดการวางแผนกลยุทธ์และการจัดการด้านการตลาด การขาดบุคลากรที่มีความรู้และประสบการณ์ในด้าน การส่งเสริมการตลาด และขาดผู้รับผิดชอบที่แท้จริง โดยเฉพาะการนำสื่อสังคมออนไลน์มาใช้ในการส่งเสริม

การตลาดยังมีอยู่น้อยมาก และขาดการดำเนินการอย่างเป็นระบบ (Cooperative Promotion Department, 2016) ทั้งๆ ที่สื่อประเภทนี้เป็นที่นิยม สะดวก รวดเร็ว เข้าถึงผู้บริโภคได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถ Post ข้อความ รูปภาพหรือวิดีโอ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประหยัดค่าใช้จ่าย และสามารถทำให้ขยายตลาดได้ในวงกว้าง

จากสภาพปัญหาดังกล่าวและจากการสำรวจเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่ายังไม่ปรากฏงานที่ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการส่งเสริมการตลาดโดยใช้สังคมออนไลน์ของสหกรณ์การเกษตรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และยังไม่ปรากฏว่ามีการส่งเสริมการตลาดโดยใช้สังคมออนไลน์ของสหกรณ์การเกษตรในภาคตะวันออกเฉียงเหนืออย่างเป็นรูปแบบ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบการส่งเสริมการตลาดโดยใช้สังคมออนไลน์ของสหกรณ์การเกษตรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยมีเป้าหมายเพื่อให้เป็นแนวทางการส่งเสริมการตลาดที่เป็นประโยชน์ต่อสหกรณ์การเกษตรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และสมาชิกที่เป็นเกษตรกร และสหกรณ์การเกษตรอื่นที่มีบริบทใกล้เคียงกัน ซึ่งจะทำให้เกิดการมีรายได้ที่เพิ่มขึ้นของเกษตรกรผู้เป็นสมาชิกที่จะส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของเกษตรกรต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการส่งเสริมการตลาดของสหกรณ์การเกษตรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการตลาดโดยใช้สังคมออนไลน์ของสหกรณ์การเกษตรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
3. เพื่อประเมินรูปแบบการส่งเสริมการตลาดโดยใช้สังคมออนไลน์ของสหกรณ์การเกษตรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องรูปแบบการส่งเสริมการตลาดโดยใช้สังคมออนไลน์ของสหกรณ์การเกษตรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) มีวิธีดำเนินการการวิจัย 3 ระยะตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. ระยะที่ 1 สภาพการส่งเสริมการตลาดของสหกรณ์การเกษตรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กลุ่มเป้าหมายคือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการตลาดของสหกรณ์การเกษตรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มตัวแทนสมาชิกสหกรณ์การเกษตร ตัวแทนเจ้าหน้าที่ด้านการตลาดของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับสหกรณ์การเกษตร และตัวแทนนักวิชาการของสหกรณ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการตลาด ที่ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจงผู้ที่สามารถให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key Informants) จำนวน 60 คนเครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการนำแบบสอบถามไปให้กลุ่มตัวอย่างตอบ จากนั้นนำไปวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ยเลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วแปลผลโดยนำไปเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด

2.ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการตลาดโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์ของสหกรณ์การเกษตรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นระยะของการพัฒนารูปแบบด้วยการสนทนากลุ่ม กลุ่มเป้าหมายเลือกแบบเจาะจงจากผู้เชี่ยวชาญที่มีเกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการตลาดโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์และมีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายด้านการตลาดของสหกรณ์การเกษตร จำนวน 12 คน ประกอบด้วย นักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการตลาดโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์ จำนวน 4 คน ผู้บริหารสหกรณ์การเกษตร จำนวน 4 คน และเจ้าหน้าที่การตลาดของสหกรณ์การเกษตร จำนวน 4 คน เครื่องมือที่ใช้คือ ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการตลาดโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์ของสหกรณ์การเกษตรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และผู้วิจัยบันทึกข้อมูลด้วยอุปกรณ์บันทึกภาพ อุปกรณ์บันทึกเสียง วิเคราะห์ข้อมูล โดยการนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและสังเคราะห์ผลที่ได้ตามกรอบของเนื้อหา

3. ระยะที่ 3 การประเมินรูปแบบการส่งเสริมการตลาดโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์ของสหกรณ์การเกษตรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบจากผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มเป้าหมายคือผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์ในเรื่องการส่งเสริมการตลาดโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์ และการส่งเสริมการตลาดของสหกรณ์การเกษตร ประกอบด้วย นักวิชาการด้านการส่งเสริมการตลาดโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์ ผู้บริหารการตลาดของสหกรณ์การเกษตร และเจ้าหน้าที่การตลาดผู้เชี่ยวชาญในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ จำนวน 17 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้แต่ละองค์ประกอบของรูปแบบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ การดำเนินการ และเงื่อนไขความสำเร็จ ซึ่งเครื่องมือดังกล่าวนี้เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยนำเอกสารรูปแบบและการประเมินไปมอบให้ผู้ทรงคุณวุฒิ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ยเลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วแปรผลโดยนำไปเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายถึง องค์ประกอบของรูปแบบฯ มีความเหมาะสม/ความเป็นไปได้ ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง องค์ประกอบของรูปแบบฯ มีความเหมาะสม/ความเป็นไปได้ ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง องค์ประกอบของรูปแบบฯ มีความเหมาะสม/ความเป็นไปได้ ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง องค์ประกอบของรูปแบบฯ มีความเหมาะสม/ความเป็นไปได้ ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง องค์ประกอบของรูปแบบฯ มีความเหมาะสม/ความเป็นไปได้ ในระดับน้อยที่สุด

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยนำเสนอตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า การส่งเสริมการตลาดของสหกรณ์การเกษตรในภาคตะวันออกเฉียงเหนืออยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.74$) และเมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า ด้านการใช้พนักงานขาย อยู่ในระดับสูงสุด ($\bar{X} = 3.08$) รองลงมาคือด้านการส่งเสริมการขาย ($\bar{X} = 3.06$) ตามลำดับ สำหรับด้านการใช้สังคมออนไลน์ อยู่ในระดับต่ำสุด ($\bar{X} = 2.66$) จากนั้นนำผลการวิจัยที่ได้ร่วมกับแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องไปร่างรูปแบบการส่งเสริมการตลาดโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์ของสหกรณ์การเกษตรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อนำไปพัฒนารูปแบบฯ ในระยะที่ 2

2. วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการส่งเสริมการตลาดโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์ของสหกรณ์การเกษตรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ การดำเนินการ และเงื่อนไขความสำเร็จ ดังนี้ 1) หลักการของรูปแบบคือ การดำเนินการในการส่งเสริมการตลาดของสหกรณ์การเกษตรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยการเลือกใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ที่มีผู้เข้าถึงจำนวนมากและเหมาะสมกับบริบทของสหกรณ์ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ เพื่อการส่งเสริมการตลาดของสหกรณ์การเกษตรโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์ 5 ประเภท ได้แก่ เฟซบุ๊ก, ไลน์, อินสตาแกรม, ทวิตเตอร์ และ ยูทูบ 3) การดำเนินการ ประกอบด้วย 3.1) การใช้สื่อสังคมออนไลน์ประเภทเฟซบุ๊ก มีการดำเนินการที่ประกอบด้วย การสนทนากับลูกค้าจำนวนบ่อยครั้ง การสื่อสารกับลูกค้าผ่านทางเฟซบุ๊กเพจ การกระตุ้นสมาชิกพูดถึงสินค้าของสหกรณ์ในเชิงบวก การสร้างกิจกรรมผ่านเฟซบุ๊ก การเชื่อมโยงหน้าเฟซบุ๊กไปยังหน้าสินค้าอีคอมเมิร์ซ การลงโฆษณาผ่านเฟซบุ๊ก และการประเมินผลการส่งเสริมการขายโดยใช้เฟซบุ๊ก 3.2) การใช้สื่อสังคมออนไลน์ประเภทไลน์ มีการดำเนินการที่ประกอบด้วย การรวมเครือข่ายสมาชิกตั้งกลุ่มไลน์ร่วมกัน การนำเสนอสิ่งที่เป็นการส่งเสริมการตลาดลงบนไทม์ไลน์อย่างสม่ำเสมอ การส่งข้อความที่เป็นข้อมูลข่าวสารปัจจุบัน การเชื่อมโยงข้อมูลร้านค้าไว้ในสถานะบนไลน์ การใช้ไลน์ซ็อบในการจัดจำหน่ายสินค้า และการใช้ไลน์แอตในการส่งเสริมการขาย 3.3) การใช้สื่อสังคมออนไลน์ประเภทอินสตาแกรม มีการดำเนินการที่ประกอบด้วย การตั้งชื่อให้จำง่ายและชัดเจน การใส่ข้อมูลข้อมูลส่วนตัวอย่างครบถ้วน การเผยแพร่ภาพที่ดึงดูดใจ การบอกรายละเอียดสินค้าอย่างชัดเจน การใช้แฮชแทกช่วยส่งเสริมการขายสินค้า การเลือกเผยแพร่ในช่วงเวลาที่เหมาะสม การโฆษณาผ่านอินสตาแกรมแอตส์ การใช้รีวิวกาลูกค้าสร้างความน่าเชื่อถือ การใช้วิดีโอส่งเสริมการขาย และการส่งเสริมการขายแบบออฟไลน์ 3.4) การใช้สื่อสังคมออนไลน์ประเภททวิตเตอร์ มีการดำเนินการที่ประกอบด้วย การตั้งชื่อบัญชีและสร้างข้อมูลส่วนตัวให้สื่อถึงธุรกิจ การส่งข้อความที่สั้นและเข้าใจง่าย การใช้แฮชแทกที่ง่ายต่อการค้นหา การติดตามผลตอบรับของผู้ใช้งาน การเลือกใช้สำนวนภาษาตรงกับกลุ่มเป้าหมาย การแจ้งบอกผู้อ่านว่าต้องการให้ทำอะไร การส่งข้อความตามสิ่งที่เป็นกระแส เน้นการเป็นผู้รับมากกว่าเป็นผู้ส่งสาร และใช้วิธีการสื่อสารอย่างหลากหลาย 3.5) การใช้สื่อสังคมออนไลน์ประเภทยูทูบ มีการดำเนินการที่ประกอบด้วย การจัดการแสดงส่งเสริมการตลาดในวิดีโอ การแบ่งปันความรู้ ความคิดเห็นและข้อมูลข่าวสาร การแนะนำสินค้า การแบ่งปันภาพวิดีโอการนำเสนอธุรกิจ การบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับองค์กร

การแสดงการรับรองของลูกค้า การเชิญชวนให้ผู้ชมร่วมดำเนินการต่าง ๆ และการเผยแพร่เหตุการณ์ของกิจกรรมต่าง ๆ และ 4) เงื่อนไขความสำเร็จ ได้แก่ สหกรณ์ต้องศึกษารายละเอียดต่าง ๆ ของสื่อสังคมออนไลน์ให้เข้าใจอย่างลึกซึ้ง ต้องแจ้งข่าวสารที่เป็นปัจจุบันอย่างสม่ำเสมอ ต้องเฝ้าติดตามการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ต้องมีระบบการชำระเงินที่ดี และต้องสามารถปิดการซื้อขายอย่างรวดเร็ว จากนั้นนำองค์ประกอบร่างรูปแบบฯ ที่ได้ไปทำเป็นแบบประเมินความเหมาะสมและเป็นไปได้โดยผู้ทรงคุณวุฒิในระยะที่ 3

3. วิตุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการส่งเสริมการตลาดโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์ของสหกรณ์การเกษตรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.57$) และมีความเป็นไปได้ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.15$) และเมื่อพิจารณาในแต่ละองค์ประกอบแล้วพบว่าหลักการของรูปแบบมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.59$) และมีความเป็นไปได้ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.17$) สำหรับวิตุประสงค์ของรูปแบบพบว่า มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.56$) และมีความเป็นไปได้ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.14$) สำหรับการดำเนินการของรูปแบบพบว่า โดยรวมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.54$) และมีความเป็นไปได้ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.12$) และเงื่อนไขความสำเร็จพบว่า โดยรวมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.35$) และมีความเป็นไปได้ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.18$)

องค์ความรู้ใหม่

งานวิจัยเรื่องรูปแบบการส่งเสริมการตลาดโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์ของสหกรณ์การเกษตรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือนี้ทำให้ได้รูปแบบการส่งเสริมการตลาดโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์ใหม่ที่ถูกพัฒนาขึ้นภายใต้บริบทของสหกรณ์การเกษตร โดยรูปแบบนี้มีองค์ความรู้ใหม่ที่มีจุดเด่น แตกต่างจากรูปแบบการส่งเสริมการตลาดโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์อื่น และไม่เคยปรากฏในการศึกษาใดมาก่อนคือ การสนทนากับลูกค้าจำนวนบ่อยครั้ง การกระตุ้นสมาชิกพูดถึงสินค้าของสหกรณ์ในเชิงบวก การเชื่อมโยงหน้าเฟซบุ๊กไปยังหน้าสินค้าอีคอมเมิร์ซของสหกรณ์ การประเมินผลการส่งเสริมการขายของสหกรณ์โดยใช้เฟซบุ๊ก การนำเสนอสิ่งที่เป็นการส่งเสริมการตลาดของสหกรณ์ลงบนไลน์อย่างสม่ำเสมอ การเชื่อมโยงข้อมูลร้านค้าของสหกรณ์ไว้ในสถานะบนไลน์ การใช้ไลน์ช้อปในการจัดจำหน่ายสินค้า การใส่ข้อมูลข้อมูลส่วนตัวอย่างครบถ้วน การบอกรายละเอียดสินค้าของสหกรณ์อย่างชัดเจน การใช้แฮชแทกช่วยส่งเสริมการขายสินค้า การโฆษณาผ่านอินสตาแกรมแอตส์ การตั้งข้อบัญญัติและสร้างข้อมูลส่วนตัวให้สื่อถึงธุรกิจ การใช้แฮชแทกที่ง่ายต่อการค้นหา การเลือกใช้สำนวนภาษาตรงกับกลุ่มเป้าหมาย การแจ้งบอกผู้อ่านว่าต้องการให้ทำอะไร เน้นการเป็นผู้รับมากกว่าเป็นผู้ส่งสาร และใช้วิธีการสื่อสารอย่างหลากหลาย การแบ่งปันความรู้ ความคิดเห็นและข้อมูลข่าวสาร การแนะนำสินค้า การบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับองค์กร การแสดงการรับรองของลูกค้า และการเชิญชวนให้ผู้ชมร่วมดำเนินการต่าง ๆ และการนำไปใช้จะประสบผลสำเร็จได้เนื่องจากการใช้สื่อสังคมออนไลน์ที่มีความจำเป็นอย่างมากในการส่งเสริมการตลาดขององค์กรต่าง ๆ ในยุคปัจจุบันรวมทั้งสหกรณ์การเกษตร ซึ่งจะทำให้ผู้คนจำนวนมากสามารถเข้าถึงสินค้าของสหกรณ์การเกษตรมีสินค้าให้เลือกหลากหลาย ต้นทุนในการประชาสัมพันธ์หรือบริการต่ำ เพิ่มช่องทางการรับรู้ให้แก่ผู้บริโภค เผยแพร่กิจกรรมทางการตลาด สร้างภาพลักษณ์ให้กับสินค้าและองค์กร และมีความสะดวกรวดเร็วการซื้อขาย โดยเฉพาะจากเครือข่ายสื่อสังคมออนไลน์ที่มีผู้นิยมใช้กันมากในปัจจุบันอันได้แก่ เฟซบุ๊ก, ไลน์, อินสตาแกรม, ทวิตเตอร์

และ ยูทูบ ซึ่งจะทำให้สินค้าของสหกรณ์การเกษตรสามารถจำหน่ายได้มากขึ้นและขยายฐานลูกค้าได้เพิ่มขึ้น ส่งผลต่อความก้าวหน้าในการดำเนินงานและการเจริญเติบโตของสหกรณ์การเกษตร และจะทำให้กลุ่มเกษตรกรที่เป็นสมาชิกมีรายได้เพิ่มมากขึ้น มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นส่งผลต่อการพัฒนาประเทศชาติต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้อภิปรายผลตามลำดับวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. สภาพการส่งเสริมการตลาดของสหกรณ์การเกษตรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

พบว่าสภาพการส่งเสริมการตลาดของสหกรณ์การเกษตรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากโดยส่วนใหญ่แล้วสหกรณ์การเกษตรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือยังไม่เห็นความสำคัญของการส่งเสริมการตลาดเท่าที่ควร โดยเฉพาะการส่งเสริมการตลาดด้านการใช้สังคมออนไลน์ที่มีการนำมาใช้น้อยมากและอยู่ในระดับต่ำสุด ทั้ง ๆ ที่ในปัจจุบันการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการส่งเสริมการตลาดเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลายขององค์กรทางธุรกิจทั่ว ๆ ไป

2. รูปแบบการส่งเสริมการตลาดโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์ของสหกรณ์การเกษตรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย

2.1 หลักการ พบว่าการดำเนินการในการส่งเสริมการตลาดของสหกรณ์การเกษตรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ที่มีผู้เข้าถึงจำนวนมากและเหมาะสมกับบริบทของสหกรณ์ ได้แก่ เฟซบุ๊ก, ไลน์, อินสตาแกรม, ทวิตเตอร์ และ ยูทูบ เนื่องจากการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์มีความจำเป็นอย่างมากในการส่งเสริมการตลาดขององค์กรต่าง ๆ ในยุคปัจจุบันรวมทั้งสหกรณ์การเกษตร ซึ่งจะทำให้ผู้คนจำนวนมากที่มีสมาร์ตโฟนสามารถเข้าถึงสินค้าของสหกรณ์การเกษตรและความสะดวกในการซื้อขาย โดยเฉพาะจากเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่มีผู้นิยมใช้กันมากในปัจจุบันอันได้แก่ เฟซบุ๊ก, ไลน์, อินสตาแกรม, ทวิตเตอร์ และ ยูทูบ สอดคล้องกับการศึกษาของ Lertwuttivongsa (2014) ที่พบว่าการเลือกใช้เครื่องมือการสื่อสารการตลาดหลายประเภทร่วมกัน อาทิ เฟซบุ๊ก (Facebook) ทวิตเตอร์ (Twitter) อินสตาแกรม (Instagram) และยูทูบ (Youtube) เป็นหนึ่งในกลยุทธ์การสื่อสารการตลาดของสำนักพิมพ์ขนาดกลางบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ และการศึกษาของ Wongtip (2018) ที่พบว่าการสื่อสารการตลาดผ่านสื่อออนไลน์ ทั้ง Facebook Line Twitter Instagram Google+ Youtube เป็นช่องทางสำคัญที่ช่วยเพิ่มโอกาสในการขายสินค้า ตลอดจนเป็นสื่อที่ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงได้ตลอดเวลา

2.2 วัตถุประสงค์ พบว่าเพื่อการส่งเสริมการตลาดของสหกรณ์การเกษตรโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์ 5 ประเภท ได้แก่ เฟซบุ๊ก, ไลน์, อินสตาแกรม, ทวิตเตอร์ และยูทูบ เนื่องจากเครือข่ายสังคมออนไลน์ทั้ง 5 ประเภทนี้มีผู้นิยมใช้กันอย่างแพร่หลาย ทำให้สามารถเข้าถึงผู้คนได้เป็นจำนวนมาก รวมทั้งกลุ่มลูกค้าเป้าหมายที่ต้องการสินค้าของสหกรณ์ สอดคล้องกับการศึกษาของ Jhensanam (2013) ที่พบว่าใช้สื่อสังคมออนไลน์ที่มีผู้นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายในการสื่อสารการตลาด เช่น เฟซบุ๊ก และอินสตาแกรม มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการสถาบันกวดวิชาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานครอย่างมีนัยสำคัญ และการศึกษาของ Chancharoen (2015) ที่พบว่าการใช้โซเชียลมีเดีย (Social Media) เช่น

เฟซบุ๊ก (Facebook) ไลน์ (Line) เป็นต้น เป็นรูปแบบการสื่อสารทางการตลาดที่สำคัญตรงที่ความรวดเร็ว ว่องไวไปยังผู้บริโภคที่ปรับเปลี่ยนไปตามรูปแบบการใช้ชีวิต (Life Style) ของคนในยุคปัจจุบัน

2.3 การดำเนินการ พบว่าประกอบด้วยการดำเนินการต่างๆ ดังต่อไปนี้

2.3.1 การใช้สื่อสังคมออนไลน์ประเภทเฟซบุ๊ก มีการดำเนินการที่ประกอบด้วย การสนทนากับลูกค้าจำนวนบ่อยครั้ง การสื่อสารกับลูกค้าผ่านทางเฟซบุ๊กเพจ การกระตุ้นสมาชิกพูดถึงสินค้าของสหกรณ์ในเชิงบวก การสร้างกิจกรรมผ่านเฟซบุ๊ก การเชื่อมโยงหน้าเฟซบุ๊กไปยังหน้าสินค้าอีคอมเมิร์ซ การลงโฆษณาผ่านเฟซบุ๊ก และการประเมินผลการส่งเสริมการขายโดยใช้เฟซบุ๊ก เนื่องจากเฟซบุ๊กถือได้ว่าเป็นเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่มีผู้นิยมใช้มากที่สุด ในปัจจุบันแทบทุกธุรกิจจะใช้เฟซบุ๊กในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการตลาด ซึ่งในกรณีของสหกรณ์การเกษตรมีการดำเนินการทั้งการสนทนากับลูกค้าบ่อยครั้งเพื่อให้หน้าเฟซบุ๊กของสหกรณ์ไม่หยุดนิ่ง การใช้เฟซบุ๊กเพจเพื่อเรียกกลับการสื่อสารกับลูกค้าที่ไม่ได้เข้ามาในหน้าของสหกรณ์เป็นเวลานาน การกระตุ้นให้สมาชิกพูดถึงสินค้าในเชิงบวกเพื่อจูงใจลูกค้ารายอื่นที่มีความสนใจ การสร้างกิจกรรมเพื่อดึงดูดความสนใจให้ผู้คนมาร่วมเล่นบน เฟซบุ๊กของสหกรณ์อย่างต่อเนื่อง การเชื่อมโยงไปยังหน้าสินค้าอีคอมเมิร์ซเพื่อให้ข้อมูลเพิ่มเติมและเปิดโอกาสให้สามารถซื้อสินค้าของสหกรณ์ได้ทันที การใช้เฟซบุ๊กแอดส์เพื่อลงโฆษณาสินค้า และการประเมินผลการขายเพื่อนำข้อมูลมาพัฒนาปรับปรุงสินค้าและการขายของสหกรณ์ สอดคล้องกับการศึกษาของ สอดคล้องกับการศึกษาของ Sonroi (2016) ที่พบว่าการจัดกิจกรรมผ่าน Facebook เป็นหนึ่งในปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อโปรแกรมตรวจสุขภาพบนสื่อสังคมออนไลน์เฟซบุ๊ก (Facebook) ของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดตราด และการศึกษาของ Konkeam (2016) ที่พบว่าการสร้างความน่าเชื่อถือในเว็บเพจโดยการเพิ่มจำนวนสมาชิกในเว็บเพจ ให้ผู้ซื้อแสดงความคิดเห็นต่อสินค้าและผู้ขายหลังได้รับสินค้าแล้วมีการแสดงรูปภาพขณะที่ผู้ซื้อได้รับสินค้า เป็นหนึ่งในกลยุทธ์การตลาดที่มีผลต่อการซื้อซ้ำของผู้บริโภคบนเฟซบุ๊ก (Facebook)

2.3.2 การใช้สื่อสังคมออนไลน์ประเภทไลน์ มีการดำเนินการที่ประกอบด้วย การรวมเครือข่ายสมาชิกตั้งกลุ่มไลน์ร่วมกัน การนำเสนอสิ่งที่เป็นการส่งเสริมการตลาดลงบนไลน์อย่างสม่ำเสมอ การส่งข้อความที่เป็นข้อมูลข่าวสารปัจจุบัน การเชื่อมโยงข้อมูลร้านค้าไว้ในสถานะบนไลน์ การใช้ไลน์ช็อบในการจัดจำหน่ายสินค้า และการใช้ไลน์แอดในการส่งเสริมการขาย เนื่องจากไลน์นับเป็นเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากโดยเฉพาะคนไทยที่ต่างก็มีแอปพลิเคชันนี้ในโทรศัพท์เพราะมีทั้งการตั้งค่าสนทนาแบบส่วนตัวและเป็นกลุ่ม และในปัจจุบันก็ได้พัฒนาขึ้นจนสามารถนำมาใช้ในการส่งเสริมการตลาด ซึ่งในกรณีของสหกรณ์การเกษตรนั้นจะได้มีการนำไลน์เข้ามาใช้ที่มีการดำเนินการทั้งการตั้งกลุ่มไลน์ร่วมกับลูกค้าที่เป็นสมาชิกเพื่อแจ้งข้อมูลที่เป็นปัจจุบันของสินค้า ส่งเสริมการตลาด และรักษาความสัมพันธ์กับลูกค้า การส่งเสริมการตลาดบนไลน์เพื่อการโฆษณาสินค้า การให้ข้อมูลที่เป็นปัจจุบันโดยใช้การแท็กที่สามารถส่งได้ทีละหลายคนพร้อมกัน การเชื่อมโยงข้อมูลร้านค้าไว้ในสถานะ (Status) เพื่อเปิดช่องทางเข้าถึงร้านค้าได้ตลอดเวลา การใช้ไลน์ช็อบซึ่งเป็นแอปพลิเคชันที่ใช้ในการซื้อขายผ่านไลน์ การใช้ไลน์แอด (LINE@) ที่มีคุณสมบัติสนทนากับลูกค้า และเพิ่มเพื่อนได้เป็นจำนวนมาก รวมทั้งมีระบบการตอบอัตโนมัติจึงเหมาะสมอย่างยิ่งในการนำมาใช้เพื่อส่งเสริมการขาย สอดคล้องกับการศึกษาของ Phakaratsakul (2014) ที่พบว่าการใช้ไลน์

เป็นหนึ่งในช่องทางการจัดจำหน่ายผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ เนื่องจากเป็นเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่เน้นการพูดคุยหรือ “แชท” ซึ่งผู้ประกอบการสามารถใช้ช่องทางนี้ให้ผู้บริโภคสั่งซื้อหรือสอบถามเกี่ยวกับสินค้ามากกว่าการนำเสนอสินค้า และบางธุรกิจอาจใช้วิธีนำรายชื่อผู้บริโภคจัดเข้ากลุ่มเสมือนเป็นฐานข้อมูลผู้บริโภคเพื่อนำเสนอสินค้าใหม่ ๆ ผ่านช่องทางนี้ และการศึกษาของ Wongtip (2018) ที่พบว่า การเพิ่มการสร้างปฏิสัมพันธ์กับลูกค้าอย่างต่อเนื่อง เป็นหนึ่งในกลยุทธ์การสื่อสารการตลาดออนไลน์เพื่อดึงดูดผู้บริโภคในยุคดิจิทัล

2.3.3 การใช้สื่อสังคมออนไลน์ประเภทอินสตาแกรม มีการดำเนินการที่ประกอบด้วย การตั้งชื่อให้จำง่ายและชัดเจน การใส่ข้อมูลข้อมูลส่วนตัวอย่างครบถ้วน การเผยแพร่ภาพที่ดึงดูดใจ การบอกรายละเอียดสินค้าอย่างชัดเจน การใช้แฮชแทกช่วยส่งเสริมการขายสินค้า การเลือกเผยแพร่ในช่วงเวลาที่เหมาะสม การโฆษณาผ่านอินสตาแกรมแอตส์ การใช้รีวิวกจากลูกค้าสร้างความน่าเชื่อถือ การใช้วิดีโอส่งเสริมการขาย และการส่งเสริมการขายแบบออฟไลน์ เนื่องจากอินสตาแกรมเป็นสื่อสังคมออนไลน์อีกประเภทหนึ่งที่มีความนิยมของบุคคลทั่วไปและมีจุดเด่นตรงการนำเสนอรูปภาพ และในปัจจุบันก็มีองค์กรธุรกิจนำมาใช้ในการประชาสัมพันธ์สินค้าและส่งเสริมการตลาด ซึ่งในกรณีของสหกรณ์มีการดำเนินการต่างๆ ที่เริ่มจากการตั้งชื่ออินสตาแกรมให้จดจำง่ายบ่งบอกถึงสินค้าที่ขายหรือมีค่าสำคัญที่เกี่ยวข้องกับสินค้าเพื่อความสะดวกในการค้นหา การใส่ข้อมูลส่วนตัวอย่างครบถ้วนเพื่อการตัดสินใจของลูกค้า การโพสต์ภาพที่ดึงดูดใจเพื่อชักจูงผู้คนทั่วไปให้เข้าไปดูและเลือกซื้อสินค้า การใส่คำบรรยายที่บอกรายละเอียดสินค้าอย่างชัดเจนเพื่อความเข้าใจของลูกค้า การใช้แฮชแทกเพื่อให้คนที่สนใจสามารถค้นหาชื่อร้านได้จากแฮชแทกที่ตั้งไว้ การเลือกเผยแพร่ในช่วงเวลาที่เหมาะสมเพื่อให้ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย การใช้อินสตาแกรมแอตส์เพื่อโฆษณาสินค้า การใช้รีวิวกจากลูกค้าสร้างความน่าเชื่อถือเพื่อจูงใจผู้คนทั่วไปให้ตัดสินใจซื้อสินค้า การใช้วิดีโอที่เล่าเรื่องได้ละเอียดกว่าเพื่อส่งเสริมการขาย และการใช้ระบบออฟไลน์ส่งเสริมการขายเพื่อให้ผู้ที่เห็นก็สามารถเข้ามาติดตามอินสตาแกรมของสหกรณ์ สอดคล้องกับการศึกษาของ Chancheiw (2013) ที่พบว่า การนำรีวิวกจากลูกค้าที่นำเสนอผลจากการใช้สินค้ามาใช้ในการประชาสัมพันธ์ และการโพสต์รูปใน Instagram เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือในตัวสินค้า เป็นหนึ่งในกลยุทธ์ในการดำเนินธุรกิจผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ และการศึกษาของ Phakaratsakul (2014) ที่พบว่า การใช้อินสตาแกรม เป็นหนึ่งในช่องทางการจัดจำหน่ายผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ เนื่องจากเป็นเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่เน้นการนำเสนอภาพถ่าย จึงทำให้ผู้ประกอบการสามารถนำเสนอภาพถ่ายสินค้าหรือผู้ใช้สินค้าในการประชาสัมพันธ์สินค้าที่ผู้บริโภคสามารถติดตามได้

2.3.4 การใช้สื่อสังคมออนไลน์ประเภททวิตเตอร์ มีการดำเนินการที่ประกอบด้วย การตั้งชื่อบัญชีและสร้างข้อมูลส่วนตัวให้สื่อถึงธุรกิจ การส่งข้อความที่สั้นและเข้าใจง่าย การใช้แฮชแทกที่ง่ายต่อการค้นหา การติดตามผลตอบรับของผู้ใช้งาน การเลือกใช้สำนวนภาษาตรงกับกลุ่มเป้าหมาย การแจ้งบอกผู้อ่านว่าต้องการให้ทำอะไร การส่งข้อความตามสิ่งที่ป้อนกระแส เน้นการเป็นผู้รับมากกว่าเป็นผู้ส่งสาร และใช้วิธีการสื่อสารอย่างหลากหลาย เนื่องจากทวิตเตอร์ก็เป็นสื่อออนไลน์อีกประเภทหนึ่งที่ผู้คนนิยมใช้ และสามารถนำมาใช้ส่งเสริมการตลาดของสหกรณ์การเกษตรได้โดยการดำเนินการต่าง ๆ เช่น การตั้งชื่อให้สื่อถึงธุรกิจเพื่อบ่งบอกถึงสิ่งที่ขายแก่ลูกค้าได้อย่างชัดเจน การส่งข้อความที่สั้นและเข้าใจง่ายเพราะจะสร้างเอนเกจเมนต์

หรือความผูกพันกับผู้รับสารได้ดีกว่า การใช้แฮชแทกเพื่อสะดวกต่อการเข้าถึง การใช้ทวีตเตอร์รับข้อมูลจากลูกค้าเพื่อนำมาพัฒนาสินค้า การติดตามผลตอบรับของผู้ใช้งานเพื่อนำข้อมูลมาพัฒนาสินค้าและองค์กร การใช้ภาษาที่ตรงกับกลุ่มเป้าหมายเพื่อดึงดูดกลุ่มลูกค้าเป้าหมายของสหกรณ์ การแจ้งบอกผู้อ่านว่าต้องการให้ทำอะไรเพื่อเพิ่มจำนวนผู้เข้าอ่าน การส่งข้อความตามสิ่งที่เป็นกระแสเพื่อดึงดูดกลุ่มเป้าหมายที่บริโภคสินค้าสหกรณ์ และการสื่อสารอย่างหลากหลายเพื่อเพิ่มความน่าสนใจ สอดคล้องกับการศึกษาของ Cheamruen (2012) ที่พบว่า การติดตามผลตอบรับจากลูกค้า เป็นหนึ่งในแนวทางการบริหารงานในการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์กับการสื่อสารทางการตลาดในการดำเนินธุรกิจ และการศึกษาของ Kitchareon (2016) ที่พบว่า การนำเสนอเนื้อหาที่มีลักษณะสั้นเรียบง่าย (Keep it Short and Simple) และการนำเสนอเนื้อหาที่กำลังเป็นที่พูดถึงหรือ Talk of the Town ในขณะนั้น เป็นส่วนหนึ่งในกลยุทธ์การสื่อสารของช่องรายการโทรทัศน์ Gutumdai

2.3.5 การใช้สื่อสังคมออนไลน์ประเภทยูทูบ มีการดำเนินการที่ประกอบด้วย การจัดการแสดงส่งเสริมการตลาดในวิดีโอ การแบ่งปันความรู้ ความคิดเห็นและข้อมูลข่าวสาร การแนะนำสินค้า การแบ่งปันภาพวิดีโอการนำเสนอธุรกิจ การบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับองค์กร การแสดงการรับรองของลูกค้า การเชิญชวนให้ผู้ชมร่วมดำเนินการต่าง ๆ และการเผยแพร่เหตุการณ์ของกิจกรรมต่าง ๆ เนื่องจากยูทูบเป็นสื่อสังคมออนไลน์อีกประเภทที่มีผู้นิยมกันมาก และสามารถนำมาใช้ส่งเสริมการตลาดของสหกรณ์การเกษตรที่มีการดำเนินการประกอบด้วย การแสดงส่งเสริมการตลาดในวิดีโอ การแบ่งปันข้อมูล และการแนะนำสินค้าเพื่อแสดงผลผลิตภัณฑ์ เผยแพร่ข้อมูลต่าง ๆ ของสหกรณ์ และตอบคำถามลูกค้า การแบ่งปันภาพวิดีโอการนำเสนอธุรกิจและบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับองค์กรเพื่อสร้างการรับรู้ของทุกคนทั่วไปเกี่ยวกับสหกรณ์การเกษตร การแสดงการรับรองของลูกค้าเพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือและความมั่นใจต่อผู้คนทั่วไปในการเลือกซื้อสินค้า การเชิญชวนให้ผู้ชมร่วมดำเนินการต่าง ๆ และการเผยแพร่เหตุการณ์ของกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการตลาดด้วยการสร้างความสนใจ สอดคล้องกับการศึกษาของ Suttisinthong (2013) ที่พบว่า ยูทูบเป็นเครื่องมือการสื่อสารการตลาดที่ใช้เพื่อเป็นสื่อกลางในการโฆษณาประชาสัมพันธ์ข่าวสารผ่านทางคลิปวิดีโอในลักษณะการตลาดแบบออนไลน์ โดยส่งผ่านกลยุทธ์การโฆษณาผ่านทางคลิปแต่ละคลิปซึ่งจะใช้กลยุทธ์ที่แตกต่างกันตามลักษณะของงานหรือกิจกรรม และการศึกษาของ Kitchareon (2016) ที่พบว่า ยูทูบสามารถสร้างชื่อเสียง สามารถสร้างรายได้และสามารถทำให้รายการที่ผลิตออกไปสู่สายตาผู้ชมได้ง่ายขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสหกรณ์การเกษตรควรนำผลที่ได้จากการศึกษาวิจัยนี้ไปกำหนดเป็นนโยบายและแผนปฏิบัติการในการส่งเสริมการตลาดของสหกรณ์การเกษตรโดยใช้สังคมออนไลน์

1.2 สหกรณ์การเกษตรอื่นๆ ควรนำรูปแบบการส่งเสริมการตลาดโดยใช้สังคมออนไลน์ของสหกรณ์การเกษตรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือไปประยุกต์ใช้ โดยปรับบางส่วนให้เข้ากับบริบทของตน

1.3 ภาครัฐโดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตรควรออกนโยบายอย่างจริงจังในการส่งเสริมและสนับสนุนสหกรณ์การเกษตรให้สามารถดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อการสร้างงานและรายได้ในภาคการเกษตรซึ่งจะช่วยลดปัญหาการอพยพแรงงานข้ามถิ่นที่ส่งผลถึงปัญหาสังคมและความแออัดในเมืองใหญ่

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยในเรื่องการสร้างเครือข่ายการตลาดของสหกรณ์การเกษตรทั้งในระดับภาค ระดับจังหวัด ระดับภูมิภาค หรือในระดับประเทศที่สามารถเชื่อมโยงให้เป็นเครือข่ายเดียวกัน

2.2 ควรมีการวิจัยในเรื่องรูปแบบการพัฒนาเกษตรกรให้มีความสามารถในการใช้สังคมออนไลน์เพื่อส่งเสริมการตลาด

2.3 ควรมีการวิจัยในเรื่องรูปแบบการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมทางด้านการตลาดของสหกรณ์การเกษตร จากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสหกรณ์การเกษตรทั้งในระดับบุคคลและองค์กร

References

- Bornoi, N. (2013). *The perception of Social Media Users towards social media marketing Communication Network*. (Master's Thesis). Graduate School: Sukhothai Thammathirat Open University. Bangkok.
- Chancharoen, P. (2015). *An Integrated Marketing Communication Strategies for Marketing Promotion in International Education Agencies in Chiang Mai Province*. (Master's Thesis). Graduate School: Naresuan University. Phitsanulok.
- Chancheiw, R. (2013). *Strategy Business Model of health and beauty products with social networks*. (Master's Thesis). Graduate School: Silpakorn University. Bangkok.
- Cheamruen, D. (2012). *Social Media and Marketing Communication for Small and Medium Business Enterprises: Case Study SOdA PrintinG*. (Master's Thesis). Graduate School: Silpakorn University. Bangkok.
- Cooperative Promotion Department. (2014). *General knowledge about cooperatives*. Bangkok: Cooperative Promotion Department.
- Cooperative Promotion Department. (2016). *Number of agricultural cooperatives and members, 2016*. Bangkok: Cooperative Promotion Department.
- Jhensanam, A. (2013). *Social Media Marketing Communication Affecting Selection Behavior for Tutorial Schools of Secondary School Student in Bangkok Metropolitan*. (Master's Thesis). Graduate School: East Asia University. Patumpani.

- Kitchareon, I. (2016). *Communication Strategy of Gutumdai Channel for Profit-making through Youtube in TV Program Format*. (Master's Thesis). Graduate School: National Institute of Development Administration. Bangkok.
- Konkeam, P. (2016). *Marketing Strategies that Influence Customer Purchase Intention of Face Whitening Cream Sold on Facebook*. (Master's Thesis). Graduate School: University of Phayao. Phayao.
- Lertwuttiwongsa, C. (2014). *Marketing Communication Strategy and Perceived Image of Creative Non-Fiction Publishers through Social Networking Sites*. (Master's Thesis). Graduate School: National Institute of Development Administration. Bangkok.
- Malisaeng, T. (2010). *The Participation of the Agricultural Cooperative Members in Krabi Province*. (Master's Thesis). Graduate School: Suratthani Rajabhat University. Suratthani.
- Phakaratsakul, T. (2014). *Strategies for Fashion Clothes Business through Online Social Network*. (Master's Thesis). Graduate School: Silpakorn University. Bangkok.
- Sonroi, K. (2016). *Factor Affecting Buying Decision for Health Check-up Program on Facebook of Residents in Mueang District, Trad Province*. (Master's Thesis). Graduate School: Burapa University. Chouburi.
- Suttisinthong, T. (2013). *YouTube Use in Marketing Communication of GTH*. (Master's Thesis). Graduate School: Kasetsart University. Bangkok.
- Wongtip, S. (2018). Social Networks: the online Marketing Communication Strategies for Attracting Customers in the Digital Age. *MUT Journal of Business Administration*, 15(1), 21-36.

รูปแบบการบริหารจัดการการเสริมสร้างคุณธรรมด้านจิตอาสา ของนักเรียนนักศึกษา

วิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา*

The Model of Management for Enhancing Moral of The Volunteering of Vocational College Students Office of Vocational Education Commission

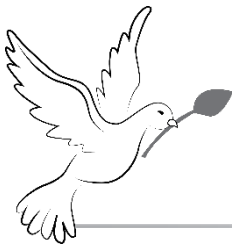
¹จิรเดช ทันทเสถียรวงศ์ และ ณรงค์ พิมสาร

¹Jeradech Tantasailwong and Narong Pimsarn

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

Graduate School, North Bangkok University, Thailand.

¹Corresponding Author. Email: jeradech1982@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างรูปแบบการบริหารจัดการการเสริมสร้างคุณธรรมด้านจิตอาสาของนักเรียนนักศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา 2) ประเมินรูปแบบการบริหารจัดการเสริมสร้างคุณธรรมจิตอาสาของนักเรียนนักศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ที่พัฒนาแล้ว โดยดำเนินการวิจัย 2 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การสร้างรูปแบบฯ โดยการศึกษาสภาพการบริหารจัดการการเสริมสร้างคุณธรรมด้านจิตอาสาของนักเรียนนักศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษา ด้วยการศึกษาเอกสาร และใช้แบบสอบถาม ผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา จำนวน 357 คน และการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 9 คน และตรวจสอบรูปแบบฯ โดยนำข้อมูลที่ได้มายกร่างและตรวจสอบความเหมาะสม ความถูกต้อง ครบคลุม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน ขั้นตอนที่ 2 ประเมินรูปแบบฯ โดยทดลองใช้กับสถานศึกษา 2 แห่ง และประเมินเพื่อตรวจสอบความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ในการทำรูปแบบไปใช้ด้วยแบบตรวจสอบรายการ

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารจัดการการเสริมสร้างคุณธรรมด้านจิตอาสาของนักเรียนนักศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา มี 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) คุณธรรมด้านจิตอาสา ประกอบด้วย คุณธรรมจิตอาสาด้านการรับรู้ คุณธรรมจิตอาสาด้านเจตคติ และคุณธรรมจิตอาสาด้านพฤติกรรม 2) กระบวนการบริหารตามวงจรคุณภาพเดมมิง PDCA ประกอบด้วย การวางแผน การลงมือปฏิบัติ การตรวจสอบ และการปรับปรุงแก้ไข 3) ปัจจัยส่งเสริมการเสริมสร้างคุณธรรมด้านจิตอาสาของนักเรียนนักศึกษา ประกอบด้วย การกำหนดนโยบาย การมีผู้นำที่เป็นแบบอย่าง การสร้างความรู้ ความเข้าใจ ส่งเสริมการมีส่วนร่วม และการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง จากผลการทดลองใช้และ

ประเมินรูปแบบที่พัฒนาขึ้น พบว่า มีความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้สูงสุดในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.74$, S.D.= .44) และ ($\bar{X} = 4.62$, S.D.= .47)

คำสำคัญ: รูปแบบการบริหารจัดการ; การเสริมสร้างคุณธรรมด้านจิตอาสา; วิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

Abstract

This research article Its objectives are 1) to create a model for the management of moral support for students. 2) Evaluation the management model for enhancing moral of the volunteering of vocational college students office of Vocational Education Commission Development. by 2 steps are as follows; 1) creating a model By Study of the conditions of the administration of spirit moral promotion volunteer in vocational schools under the Office of Vocational Education. By studying documents, studying conditions and needs. Using the questionnaire for administrators, teachers, educational personnel, totally 357 people and in-depth interviews of 9 school directors. The data obtained were drawn up and checked for suitability, accuracy and covered by in-depth interviews with 9 experts. 2) Assess the management model for enhancing moral of the volunteering of vocational college students office of Vocational Education Commission form in two schools to check the Utility and Feasibility by using check list form.

The research revealed that the management model for enhancing moral of the volunteering of vocational college students office of Vocational Education Commission consists of 3 main components, which are 1) Moral in volunteerism consists of 3 sub-components which are moral volunteerism in awareness, Moral volunteerism in attitude and moral volunteerism in behavior. 2) The PDCA Deming Quality Cycle Management process consists of 4 sub-components, plan, do, check, and act. 3) There are 5 sub-factors promoting the moral promotion of the students. There are policy formulation, exemplary leadership, building knowledge and understanding, encourage participation, continuous monitoring and evaluation. From the results of the trial and evaluation of the developed model Found that it has the highest level of benefits and possibilities. ($\bar{X} = 4.74$, S.D.= .44) , ($\bar{X} = 4.62$, S.D.= .47)

Keywords: management model; enhancing moral of the volunteering; Vocational Education Commission

บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 พุทธศักราช 2560 – 2564 ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพของคนและสังคมไทย โดยยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา โดยมุ่งเน้นให้ความสำคัญในการพัฒนาคนไทยให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์ ทั้งในเรื่องของวินัย ทักษะความคิดสร้างสรรค์ โดยมีทัศนคติที่ดี และมีความรับผิดชอบต่อสังคม มีคุณธรรมและจริยธรรม ซื่อสัตย์สุจริต โดยเป็นพลเมืองที่ดี มีจิตสาธารณะ จิตอาสา และมีความเสียสละเพื่อส่วนรวม (National Economic and Social Development Board, 2017) โดยกระทรวงศึกษาธิการได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาการศึกษา จึงได้มอบหมายให้สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560– 2579 ซึ่งได้กำหนดแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทย โดยมุ่งเน้นส่งเสริมและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ สื่อ ตำราเรียนและสื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ ให้มีคุณภาพมาตรฐาน โดยสร้างเสริมและปรับเปลี่ยนค่านิยมของคนไทยให้มีวินัย จิตสาธารณะและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ โดยกำหนดให้มีแผนงานและโครงการที่สำคัญ เพื่อขับเคลื่อนการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมให้บรรลุวัตถุประสงค์และเกิดสัมฤทธิ์ผลอย่างเป็นรูปธรรม

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาคุณธรรมในสถานศึกษาว่าจะเป็นเครื่องมือสำคัญที่มีส่วนในการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิตให้อยู่ในสังคมไทยและสังคมโลก โดย สอศ. ได้จัดทำแผนพัฒนาการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2560-2579 ให้สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 และแผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสถานศึกษาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการศึกษาของอาชีวศึกษาในประเทศ ให้สอดคล้องกับเป้าหมายและทิศทางของการพัฒนาบุคลากรตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ โดยยึดหลักในการพัฒนาทักษะ และความเป็นมืออาชีพ รวมถึง คุณธรรมความร่วมมือ จิตอาสา และจรรยาบรรณวิชาชีพ เพื่อพัฒนาอาชีวศึกษาไปสู่การเป็นอาชีวระดับสากล นอกจากนี้ ยังมีการพัฒนาและการบริหารจัดการโดยเน้นให้ครูอาจารย์จัดทำแผนการเรียนการสอนแบบบูรณาการที่สอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม จิตอาสา ในทุกรายวิชา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้ตรงกับความต้องการและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ (Ministry of Education, Office of the Vocational Education Commission, 2017)

การบริหารจัดการการเสริมสร้างคุณธรรมด้านจิตอาสาของนักเรียน นักศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่ง ที่สถาบันการอาชีวศึกษาต้องมีแนวทางบริหารจัดการและเร่งพัฒนา เนื่องจากการพัฒนานักเรียนให้มีจิตอาสาจะทำให้ นักเรียนมีจิตใจที่เห็นแก่ประโยชน์เสียสละ และสำนึกถึงการทำประโยชน์แก่ส่วนรวมและจะนำมาสู่ความเป็นชุมชนที่เข้มแข็งและพัฒนาทันอารยประเทศ (Pratumtri, 2012) ทั้งนี้จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเบื้องต้นนั้น ซึ่งสอดคล้องกับ Phimpisai (2012) พบว่า การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถาบัน ปลูกฝังจิตสำนึกในการมองอนาคตอย่างมีเป้าหมาย สร้างวัฒนธรรมใหม่ให้มีความสำคัญเรื่องระเบียบวินัยและผลการเรียน จัดกิจกรรมนอกหลักสูตร สร้างบรรยากาศทางวิชาการและสภาพแวดล้อมที่น่าเรียนรู้ ผู้บริหาร ครูและเจ้าหน้าที่ ร่วมมือกันในการป้องกันและแก้ไขปัญหา เมื่อนักเรียนทำผิดให้ว่ากล่าวตักเตือนหรือคาตโทษด้วยวิธีสร้างสรรค์เป็นกัลยาณมิตร นักเรียนมีปัญหามีปัญหาสามารถเปิดใจปรึกษาปัญหากับครูฝ่ายปกครองให้ช่วยเหลือ

แก้ไขด้วยความเป็นธรรม โดยมีเครือข่ายนักเรียนนักศึกษา รุ่นปัจจุบันและรุ่นพี่ที่มีความจริงใจต่อกันจะสามารถช่วยป้องกันแก้ไขเหตุการณ์ได้ (Songkiatkun, 2017)

จากความเป็นมาดังกล่าว ทำให้เห็นว่าการส่งเสริมให้นักเรียน นักศึกษาเป็นคนดี มีคุณธรรมจริยธรรม มีจิตอาสา และค่านิยมอันดีงาม ซึ่งการพัฒนาโดยเน้นความสำคัญทั้งในด้านคุณธรรมจิตอาสา ด้านเจตคติจิตใจ และความพฤติกรรม ทำให้นักเรียน นักศึกษาเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์พร้อม ผู้วิจัยจึงสนใจจะพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเสริมสร้างคุณธรรมจิตอาสาของนักเรียนนักศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ซึ่งผลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนานักเรียน นักศึกษาทุกคนให้มีคุณธรรมจิตอาสา สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารจัดการเสริมสร้างคุณธรรมจิตอาสาของนักเรียนนักศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา
2. เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารจัดการเสริมสร้างคุณธรรมจิตอาสาของนักเรียนนักศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ที่พัฒนาแล้ว

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยรูปแบบการบริหารจัดการเสริมสร้างคุณธรรมจิตอาสาของนักเรียนนักศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยโดยแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 สร้างรูปแบบการบริหารจัดการเสริมสร้างคุณธรรมจิตอาสา ของนักเรียนนักศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

การดำเนินการในขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยได้ดำเนินการ เป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1.1 รวบรวมรูปแบบการบริหารจัดการเสริมสร้างคุณธรรมจิตอาสา ของนักเรียนนักศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา โดยผู้วิจัยศึกษาเอกสารแนวคิด ทฤษฎี รายงานวารสาร งานวิจัย และข้อมูลสถิติต่างๆ ที่เกี่ยวกับการเสริมสร้างคุณธรรมด้านจิตอาสา นำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ศึกษาสภาพการบริหารจัดการการเสริมสร้างคุณธรรมด้านจิตอาสา จากแบบสอบถามครู บุคลากรทางการศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จำนวน 39 วิทยาลัย ได้มาโดยการสุ่มชั้นภูมิ จำแนกตามวิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา รวมจำนวนทั้งสิ้น 357 คน รวมทั้งสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ซึ่งเป็นผู้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษา ปีการศึกษา 2561 จำนวน 9 คน ด้วยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ผลที่ได้ พบว่า คุณธรรมด้านจิตอาสา ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านการรับรู้ 2) ด้านเจตคติ และ 3) ด้านพฤติกรรม กระบวนการบริหารตามวงจรคุณภาพเดมมิง PDCA ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การวางแผน 2)

การลงมือปฏิบัติ 3) การตรวจสอบ และ 4) การปรับปรุงแก้ไข และปัจจัยส่งเสริมการเสริมสร้างคุณธรรมด้านจิตอาสาของนักเรียนนักศึกษา ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การกำหนดนโยบาย 2) การมีผู้นำที่เป็นแบบอย่าง 3) การสร้างความรู้ความเข้าใจ 4) ส่งเสริมการมีส่วนร่วม และ 5) การติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ผู้วิจัยจึงนำข้อมูลที่ได้จากข้างต้นมากร่างรูปแบบการบริหารจัดการเสริมสร้างคุณธรรมจิตอาสาของนักเรียนนักศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

ส่วนที่ 1.2 การตรวจสอบรูปแบบการบริหารจัดการเสริมสร้างคุณธรรมจิตอาสาของนักเรียนนักศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ในส่วนนี้ผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบรูปแบบฯ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบด้านความเหมาะสม ความถูกต้อง ครอบคลุม และยืนยันรูปแบบฯ

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการจัดการศึกษาและด้านการเสริมสร้างคุณธรรมจิตอาสา จำนวน 9 คน โดยกำหนดคุณสมบัติและคุณสมบัติ ได้แก่ การศึกษาระดับปริญญาเอก มีตำแหน่งทางวิชาการไม่ต่ำกว่าผู้ช่วยศาสตราจารย์ หรือวิทยฐานะเชี่ยวชาญ ปฏิบัติงานในมหาวิทยาลัย สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา สถานศึกษา หรือเป็นข้าราชการบำนาญ และมีประสบการณ์ด้านการบริหารและการจัดการศึกษาไม่น้อยกว่า 5 ปี ซึ่งใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. ตัวแปรที่ศึกษา องค์ประกอบรูปแบบการบริหารจัดการเสริมสร้างคุณธรรมจิตอาสา ของนักเรียนนักศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการประสานผู้เชี่ยวชาญ นัดหมายเพื่อทำการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง ณ สถานที่ทำงานของผู้เชี่ยวชาญ

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) และแบบสำรวจการสอบถามความเหมาะสม ความถูกต้อง ครอบคลุม ของรูปแบบฯ

4.1 แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) โดยผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อร่างรูปแบบการบริหารจัดการเสริมสร้างคุณธรรมจิตอาสาของนักเรียนนักศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ตรวจสอบประเด็นการสัมภาษณ์ ความตรงของเนื้อหา (Content Analysis) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน และปรับปรุงข้อคำถามตามข้อเสนอแนะ

4.2 แบบสำรวจการสอบถามความเหมาะสม ความถูกต้อง ครอบคลุม ของรูปแบบฯ โดยผู้วิจัยสร้างแบบประเมินรูปแบบฯ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert, 1967) ตรวจสอบประเด็น ความตรงของเนื้อหา (Content Analysis) ของแบบสอบถามกับจุดมุ่งหมาย โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ที่มีความรู้เกี่ยวกับการจัดการศึกษาและด้านจิตอาสา และปรับปรุงข้อคำถามตามข้อเสนอแนะ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ในการตรวจสอบร่างรูปแบบฯ เพื่อหาลักษณะร่วม ข้อสรุปร่วม และตรวจสอบยืนยันด้านความเหมาะสม ความถูกต้อง ครอบคลุม เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงรูปแบบ

การบริหารจัดการเสริมสร้างคุณธรรมจิตอาสาของนักเรียนนักศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 ประเมินรูปแบบการบริหารจัดการการเสริมสร้างคุณธรรมด้านจิตอาสาของนักเรียนนักศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

เป็นขั้นตอนที่ทดลองใช้รูปแบบฯ ที่สร้างขึ้นว่าส่งผลต่อการปฏิบัติได้จริงหรือไม่ โดยนำไปทดลองใช้ปฏิบัติจริงกับสถานศึกษา 2 แห่ง และประเมินเพื่อตรวจสอบความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ ในการใช้รูปแบบการบริหารจัดการการเสริมสร้างคุณธรรมด้านจิตอาสาของนักเรียนนักศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เป็นเวลา 1 เดือน

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ วิทยาลัยพณิชยการเชตุพนและวิทยาลัยอาชีวศึกษาธนบุรี ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ รูปแบบการบริหารจัดการการเสริมสร้างคุณธรรมด้านจิตอาสาของนักเรียนนักศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยประสานผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อเข้าดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยด้วยวิธีการทดลองใช้รูปแบบฯ และเก็บข้อมูลด้วยตนเอง ณ วิทยาลัยพณิชยการเชตุพนและวิทยาลัยอาชีวศึกษาธนบุรี

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสำรวจรายการสอบถามความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ ในการใช้รูปแบบฯ โดยผู้วิจัยสร้างแบบประเมินรูปแบบฯ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert, 1967) ตรวจสอบประเด็น ความตรงของเนื้อหา (Content Analysis) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน และปรับปรุงข้อคำถามตามข้อเสนอแนะ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ จากผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการการเสริมสร้างคุณธรรมด้านจิตอาสาของนักเรียนนักศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาและประเมินความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ โดยใช้แบบตรวจสอบรายการ โดยการวิเคราะห์ ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 สร้างรูปแบบการบริหารจัดการการเสริมสร้างคุณธรรมจิตอาสา ของนักเรียนนักศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา สรุปผลได้ดังนี้

1. ร่างรูปแบบการบริหารจัดการการเสริมสร้างคุณธรรมด้านจิตอาสาของนักเรียนนักศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 คุณธรรมด้านจิตอาสา โดยสรุปมี 3 องค์ประกอบย่อย ดังนี้ 1) คุณธรรมจิตอาสาด้านการรับรู้ 2) คุณธรรมจิตอาสาด้านเจตคติ และ 3) คุณธรรมจิตอาสาด้านพฤติกรรม องค์ประกอบที่ 2 กระบวนการบริหารตามวงจรคุณภาพเดมมิง PDCA ประกอบด้วย 1) การวางแผน (P: Plan) 2) การลงมือปฏิบัติ (D: Do) 3) การตรวจสอบ (C: Check) และ 4) การปรับปรุงแก้ไข (A: Act) และองค์ประกอบที่ 3 ปัจจัยส่งเสริมการเสริมสร้างคุณธรรม

ด้านจิตอาสาของนักเรียนนักศึกษา ประกอบด้วย 1) การกำหนดนโยบาย 2) การมีผู้นำที่เป็นแบบอย่าง 3) การสร้างความรู้ความเข้าใจ 4) ส่งเสริมการมีส่วนร่วม และ 5) การติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

2. ผลการตรวจสอบความเหมาะสม ความถูกต้อง ครอบคลุม ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบ ยืนยันความเหมาะสม ความถูกต้อง ครอบคลุม โดยรวม

(N = 9)

องค์ประกอบรูปแบบการบริหารจัดการการเสริมสร้าง คุณธรรมด้านจิตอาสา ของนักเรียนนักศึกษา วิทยาลัย อาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการ อาชีวศึกษา	ความคิดเห็น					
	ความเหมาะสม			ความถูกต้อง ครอบคลุม		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. คุณธรรมด้านจิตอาสา						
1.1 คุณธรรมจิตอาสาด้านการรับรู้	4.67	0.71	มากที่สุด	4.56	0.49	มาก
1.2 คุณธรรมจิตอาสาด้านเจตคติ	4.78	0.44	มากที่สุด	4.67	0.49	มาก
1.3 คุณธรรมจิตอาสาด้านพฤติกรรม	4.56	0.50	มาก	4.56	0.50	มาก
เฉลี่ย	4.66	0.54	มาก	4.61	0.61	มาก
2. กระบวนการบริหารตามวงจรคุณภาพเดมมิง PDCA						
2.1 การวางแผน (P: Plan)	4.67	0.50	มากที่สุด	4.67	0.71	มาก
2.2 การลงมือปฏิบัติ (D: Do)	4.56	0.73	มาก	4.56	0.53	มากที่สุด
2.3 การตรวจสอบ (C: Check)	4.56	0.53	มาก	4.56	0.73	มาก
2.4 การปรับปรุงแก้ไข (A: Act)	4.67	0.50	มาก	4.67	0.71	มาก
เฉลี่ย	4.69	0.52	มาก	4.61	0.58	มาก
3. ปัจจัยส่งเสริมการเสริมสร้างคุณธรรมด้านจิตอาสา ของนักเรียนนักศึกษา						
3.1 การกำหนดนโยบาย	4.56	0.53	มาก	4.56	0.73	มาก
3.2 การมีผู้นำที่เป็นแบบอย่าง	4.78	0.44	มาก	4.67	0.50	มาก
3.3 การสร้างความรู้ความเข้าใจ	4.67	0.50	มาก	4.67	0.50	มาก
3.4 ส่งเสริมการมีส่วนร่วม	4.67	0.71	มาก	4.56	0.73	มาก
3.5 การติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง	4.67	0.50	มากที่สุด	4.56	0.53	มาก
เฉลี่ย	4.67	0.54	มาก	4.60	0.60	มาก
รวมเฉลี่ย	4.67	0.53	มาก	4.61	0.60	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน มีความคิดเห็นในการตรวจสอบ ยืนยันความเหมาะสม ความถูกต้อง ครอบคลุม ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.67$ และ $\bar{X} = 4.61$)

ขั้นตอนที่ 2 ผลการประเมินรูปแบบการบริหารจัดการการเสริมสร้างคุณธรรมด้านจิตอาสาของนักเรียนนักศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา พบว่า

2.1 ด้านความเป็นประโยชน์ ประเด็นคุณธรรมด้านจิตอาสา ประเด็นกระบวนการบริหารตามวงจรคุณภาพเดมมิง PDCA และปัจจัยส่งเสริมการเสริมสร้างคุณธรรมด้านจิตอาสาของนักเรียนนักศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครู จากวิทยาลัยอาชีวศึกษา จำนวน 2 แห่ง โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

2.2 ด้านความเป็นไปได้ประเด็นคุณธรรมด้านจิตอาสา ประเด็นกระบวนการบริหารตามวงจรคุณภาพเดมมิง PDCA และปัจจัยส่งเสริมการเสริมสร้างคุณธรรมด้านจิตอาสาของนักเรียนนักศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครู จากวิทยาลัยอาชีวศึกษา จำนวน 2 แห่ง โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

โดยผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลและทำการวิเคราะห์ข้อมูลได้ผลดังนี้

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา และครู ด้านความเป็นประโยชน์และด้านความเป็นไปได้ ประเด็นคุณธรรมด้านจิตอาสา โดยรวม

(N = 158)

องค์ประกอบรูปแบบการบริหารจัดการการเสริมสร้างคุณธรรมด้านจิตอาสา ของนักเรียนนักศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา	ความคิดเห็น					
	ความเป็นประโยชน์			ความเป็นไปได้		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. คุณธรรมด้านจิตอาสา						
1.1 คุณธรรมจิตอาสาด้านการรับรู้	4.71	0.46	มากที่สุด	4.58	0.49	มากที่สุด
1.2 คุณธรรมจิตอาสาด้านเจตคติ	4.71	0.46	มากที่สุด	4.55	0.50	มากที่สุด
1.3 คุณธรรมจิตอาสาด้านพฤติกรรม	4.70	0.46	มากที่สุด	4.51	0.50	มากที่สุด
เฉลี่ย	4.71	0.46	มากที่สุด	4.55	0.50	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา และครู จากวิทยาลัยอาชีวศึกษา จำนวน 2 แห่ง มีความคิดเห็นด้านความเป็นประโยชน์และด้านความเป็นไปได้ ประเด็นคุณธรรมด้านจิตอาสา ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.71$ และ $\bar{X} = 4.55$ ตามลำดับ)

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา และครู ด้านความเป็นประโยชน์และด้านความเป็นไปได้ ประเด็นกระบวนการบริหารตามวงจรคุณภาพเดมมิง PDCA โดยรวม

(N = 158)

องค์ประกอบรูปแบบการบริหารจัดการการเสริมสร้างคุณธรรมด้านจิตอาสา ของนักเรียนนักศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา	ความคิดเห็น					
	ความเป็นประโยชน์			ความเป็นไปได้		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล

อาชีวศึกษา						
กระบวนการบริหารตามวงจรคุณภาพเดมมิง PDCA						
1. การวางแผน (P: Plan)	4.69	0.47	มากที่สุด	4.58	0.49	มากที่สุด
2. การลงมือปฏิบัติ (D: Do)	4.71	0.46	มากที่สุด	4.54	0.50	มากที่สุด
3. การตรวจสอบ (C: Check)	4.70	0.45	มากที่สุด	4.56	0.50	มากที่สุด
4. การปรับปรุงแก้ไข (A: Act)	4.73	0.44	มากที่สุด	4.63	0.48	มากที่สุด
เฉลี่ย	4.71	0.46	มากที่สุด	4.58	0.49	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา และครู จากวิทยาลัยอาชีวศึกษา จำนวน 2 แห่ง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบฯ ด้านความเป็นประโยชน์และด้านความเป็นไปได้ ประเด็นกระบวนการบริหารตามวงจรคุณภาพเดมมิง PDCA ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.71$ และ $\bar{X} = 4.58$ ตามลำดับ)

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา และครู ด้านความเป็นประโยชน์และด้านความเป็นไปได้ ประเด็นปัจจัยส่งเสริมการเสริมสร้างคุณธรรมด้านจิตอาสาของนักเรียนนักศึกษา โดยรวม

(N = 158)

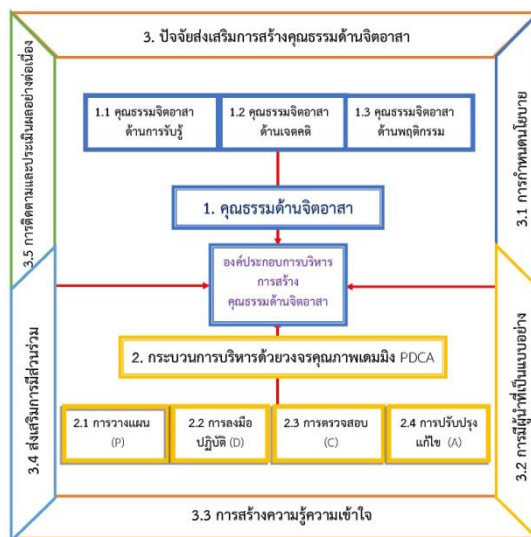
องค์ประกอบรูปแบบการบริหารจัดการการเสริมสร้างคุณธรรมด้านจิตอาสา ของนักเรียนนักศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา	ความคิดเห็น					
	ความเป็นประโยชน์			ความเป็นไปได้		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ปัจจัยส่งเสริมการเสริมสร้างคุณธรรมด้านจิตอาสาของนักเรียนนักศึกษา						
1. การกำหนดนโยบาย	4.68	0.46	มากที่สุด	4.64	0.48	มากที่สุด
2. การมีผู้นำที่เป็นแบบอย่าง	4.82	0.35	มากที่สุด	4.74	0.40	มากที่สุด
3. การสร้างความรู้ความเข้าใจ	4.75	0.43	มากที่สุด	4.67	0.46	มากที่สุด
4. ส่งเสริมการมีส่วนร่วม	4.82	0.38	มากที่สุด	4.78	0.41	มากที่สุด
5. การติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง	4.87	0.33	มากที่สุด	4.78	0.40	มากที่สุด
เฉลี่ย	4.79	0.39	มากที่สุด	4.72	0.43	มากที่สุด

จากตารางที่ 4 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา และครู จากวิทยาลัยอาชีวศึกษา จำนวน 2 แห่ง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบฯ ด้านความเป็นประโยชน์และด้านความเป็นไปได้ ประเด็นปัจจัยส่งเสริมการเสริมสร้างคุณธรรมด้านจิตอาสาของนักเรียนนักศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.79$ และ $\bar{X} = 4.72$ ตามลำดับ)

องค์ความรู้ใหม่

ผลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้คือ รูปแบบการบริหารจัดการการเสริมสร้างคุณธรรมด้านจิตอาสาของนักเรียนนักศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาที่พัฒนาขึ้น สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนานักเรียน นักศึกษาทุกคนเพื่อให้มีคุณธรรมจิตอาสา สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้เป็นอย่างดี ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบการบริหารจัดการการเสริมสร้างคุณธรรมด้านจิตอาสาของนักเรียนนักศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

จากภาพที่ 1 สามารถอธิบายรูปแบบการบริหารจัดการการเสริมสร้างคุณธรรมด้านจิตอาสาของนักเรียนนักศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ได้ดังนี้

1. คุณธรรมด้านจิตอาสา คือการดำเนินการบริหารจัดการการเสริมสร้างคุณธรรมจิตอาสาของนักเรียนนักศึกษา ที่เน้นการพัฒนาในองค์ประกอบ 3 ด้าน ได้แก่

1.1 คุณธรรมจิตอาสาด้านการได้รู้ คือการได้รับรู้ เข้าใจ และตระหนักถึงปัญหา โดย สามารถวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุของปัญหา และเชื่อมโยงความสัมพันธ์ถึงการเปลี่ยนแปลงกับผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเองและส่วนรวมด้วยเหตุผลตามความจริง โดยสามารถวิเคราะห์วิพากษ์ วิจัยสถานการณ์ปัญหาในสังคมเพื่อแก้ไขปัญหา

1.2 คุณธรรมจิตอาสาด้านเจตคติ คือการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นด้วยความรู้สึที่ดีเคารพในสิทธิ และให้เกียรติซึ่งกันละกัน ให้ความร่วมมือและคำนึงถึงผู้อื่น ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อน เสียหายหรือเบียดเบียนตนเองหรือผู้อื่น โดยถือเป็นหน้าที่ที่พึงกระทำต่อผู้อื่น เคารพสิทธิส่วนบุคคล เคารพกฎระเบียบ เปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวม

1.3 คุณธรรมจิตอาสาด้านด้านพฤติกรรม คือการได้ร่วมกิจกรรมโดยไม่ละเลยต่อการกระทำใด ๆ ที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมตามโอกาสและความสามารถของตน กระทำด้วยความสมัครใจ

เสียสละ เพื่อช่วยเหลือหรือตอบแทนสังคม มีส่วนร่วมกิจกรรมของสังคมด้วยความเต็มใจ สมครใจ และเสียสละตลอดจนมีความมุ่งมั่นพัฒนาตนเอง สังคม ประเทศชาติ และสังคมโลกอย่างสร้างสรรค์

2. กระบวนการบริหารตามวงจรคุณภาพเดมมิง คือการกำหนดทิศทางในการใช้ทรัพยากรทั้งหลายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายขององค์กร มีการใช้ทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า (Cost-effective) มีการตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง (Right decision) และมีการปฏิบัติการสำเร็จตามแผนที่กำหนดไว้ โดยการนำหลักการบริหารงานแบบวงจรคุณภาพของเดมมิง (Deming Cycle) หรือ PDCA มาใช้ในการบริหาร

3. ปัจจัยส่งเสริมการเสริมสร้างคุณธรรมด้านจิตอาสาของนักเรียนนักศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา คือการดำเนินการเพื่อให้เกิดความสำเร็จ ประกอบด้วย การกำหนดนโยบาย การมีผู้นำที่เป็นแบบอย่าง การสร้างความรู้ความเข้าใจ การดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง และการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยรูปแบบการบริหารจัดการการเสริมสร้างคุณธรรมด้านจิตอาสาของนักเรียนนักศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา พบว่าหัวข้อที่ควรนำมาอภิปรายผลมีดังนี้

1. รูปแบบการบริหารจัดการการเสริมสร้างคุณธรรมด้านจิตอาสาของนักเรียนนักศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ที่พัฒนาขึ้น ได้ผ่านการยกร่างและตรวจสอบยืนยันจากผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง นำข้อมูลที่ได้มารวบรวม และวิเคราะห์แต่ละประเด็นเพื่อหาข้อสรุป ข้อเสนอแนะ ปรับปรุงแก้ไข ทำให้ได้รูปแบบที่มีความสมบูรณ์ เนื้อหาถูกต้องและครอบคลุม สามารถนำไปใช้ได้จริง ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก คือ องค์ประกอบที่ 1 คุณธรรมด้านจิตอาสา ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย ดังนี้ 1) คุณธรรมจิตอาสาด้านการรับรู้ 2) คุณธรรมจิตอาสาด้านเจตคติ และ 3) คุณธรรมจิตอาสาด้านพฤติกรรม องค์ประกอบที่ 2 กระบวนการบริหารตามวงจรคุณภาพเดมมิง PDCA ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย ดังนี้ 1) การวางแผน (P: Plan) 2) การลงมือปฏิบัติ (D: Do) 3) การตรวจสอบ (C: Check) และ 4) การปรับปรุงแก้ไข (A: Act) และองค์ประกอบที่ 3 ปัจจัยส่งเสริมการเสริมสร้างคุณธรรมด้านจิตอาสาของนักเรียนนักศึกษา ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบย่อย ดังนี้ 1) การกำหนดนโยบาย 2) การมีผู้นำที่เป็นแบบอย่าง 3) การสร้างความรู้ความเข้าใจ 4) ส่งเสริมการมีส่วนร่วม และ 5) การติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นแนวทางที่เป็นระบบ สามารถนำไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลต่อคุณภาพการจัดการเรียนรู้ เนื่องจากเป็นแนวทางที่สังเคราะห์ขึ้นจากแนวคิดของนักการศึกษา และองค์กรต่าง ๆ ที่ได้รับการยอมรับทั้งในประเทศ และต่างประเทศ ประกอบด้วยแนวคิดของ Bloom (1980); Deming (1986); Phanthumnavin (1995); Wasi (1998); Singhapol (1999); Watthanasiritham and Sunjorn (2000); Sai Kaew (2003); Oui-Nong (2003) และ Office of Vocational Education Commission (2009) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Sriboriboon (2007) ที่วิจัยเรื่องการพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของจิตอาสาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนสังกัดสำนักงาน

คณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า จิตอาสาของนักเรียนมีองค์ประกอบ 3 องค์ประกอบ คือ 1) ด้านการช่วยเหลือผู้อื่น 2) ด้านการเสียสละต่อสังคม และ 3) ด้านความมุ่งมั่น พัฒนาสอดคล้องกับ Sawat (2010) ที่กล่าวว่าการกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบว่าจะประกอบด้วยอะไร จำนวนเท่าใด มีโครงสร้างและความสัมพันธ์กันอย่างไร ขึ้นอยู่กับปัจจัยหรือตัวแปรต่าง ๆ ที่กำลังศึกษา ซึ่งจะออกแบบตามแนวคิด ทฤษฎีงานวิจัยและหลักการพื้นฐานในการกำหนดรูปแบบเป็นหลัก รวมทั้งสอดคล้องกับ Si Sa-at (2010) ที่กล่าวว่าการสร้างหรือพัฒนารูปแบบ ผู้วิจัยจะสร้างหรือพัฒนารูปแบบโดยสร้างเป็นรูปแบบตามสมมติฐานจากการศึกษา ค้นคว้าทฤษฎี แนวคิดของรูปแบบที่มีผู้พัฒนาไว้แล้วในเรื่องเดียวกันหรือเรื่องอื่น ๆ รวมทั้งผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์สภาพ สถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้กำหนดองค์ประกอบลำดับก่อนหลัง หัวใจสำคัญของขั้นตอนนี้ขึ้นอยู่กับทางเลือกเฟ้นองค์ประกอบในรูปแบบ เพื่อให้ได้รูปแบบที่เหมาะสม และในการวิจัยบางเรื่องจำเป็นต้องให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความถูกต้อง ครอบคลุมและความเหมาะสมด้วย

2. การประเมินรูปแบบการบริหารจัดการการเสริมสร้างคุณธรรมด้านจิตอาสาของนักเรียนนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา โดยนำรูปแบบฯ ไปทดลองใช้ปฏิบัติจริงกับสถานศึกษา 2 แห่ง ในวิทยาลัยอาชีวศึกษา เป็นเวลา 1 เดือน โดยผู้ทรงคุณวุฒิได้ประเมินความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ ในการใช้รูปแบบฯ อยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ Sueksa (2010) ที่ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ของบัณฑิตพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข พบว่า มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในระดับมากถึงมากที่สุดที่จะนำไปใช้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Muangkaew and Sakonkiet (2016) ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาอาสาสมัครปฏิบัติงานในองค์กรสาธารณะโดยไม่หวังผลกำไรเพื่อเด็กและเยาวชน พบว่า มีความเหมาะสมในระดับมากถึงมากที่สุดในทุกองค์ประกอบ อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Sathapornbamrungpao et al. (2017) ที่ทำวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตอาสาของนักเรียนสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับแนวคิดของ Bua-son (2007) ที่กล่าวว่า การประเมินรูปแบบด้านความเป็นประโยชน์ เป็นมาตรฐานที่ประกันได้ว่าผลการประเมินจะสามารถให้ข้อมูลสารสนเทศที่มีความหมาย ทันเวลาและมีผลต่อการนำไปใช้ได้จริง การประเมินด้านความเป็นไปได้ เป็นมาตรฐานที่จะประกันได้ว่ารูปแบบนั้นง่ายต่อการนำไปปฏิบัติ เหมาะสมกับเวลา ทรัพยากรและทุนที่ต้องใช้ในการดำเนินการ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ควรกำหนดนโยบายให้วิทยาลัยอาชีวศึกษาเสริมสร้างคุณธรรมด้านจิตอาสา ของนักเรียนนักศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม

1.2 ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำผลการวิจัยไปวิเคราะห์หาจุดอ่อน จุดแข็ง ผลดีและผลเสีย แล้วนำข้อมูลที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการบริหารงานเพื่อให้บุคลากรในสถานศึกษาเสริมสร้างคุณธรรมด้านจิตอาสาให้นักเรียนนักศึกษาทุกคน

1.3 การนำรูปแบบการบริหารจัดการการเสริมสร้างคุณธรรมด้านจิตอาสาของนักเรียนนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ที่ได้จากการวิจัยไปใช้ ควรศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบฯ ให้ชัดเจน และนำไปปรับใช้ให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับองค์ประกอบอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อองค์ประกอบทั้ง 3 องค์ประกอบ ของรูปแบบการบริหารจัดการการเสริมสร้างคุณธรรมด้านจิตอาสา ของนักเรียนนักศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ตามบริบทของแต่ละสถานศึกษาที่มีความแตกต่างกันว่า องค์ประกอบใดที่ควรเพิ่มเติมหรือไม่ อย่างไร

References

- Bloom, B. S. (1980). *Taxonomy of Educational Objectives*, Handbook I: Cognitive Domain. New York: David McKay.
- Bua-son, R. (2007). *Project Management: Guidelines for Success*. (3rd edition). Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Deming, W. (1986). *Out of the Crisis*. Massachusetts Institute of Technology, Center for Advanced Engineering Study.
- Likert, R. (1967). "The Method of Constructing and Attitude Scale". In Reading in Fishbein, M (Ed.), *Attitude Theory and Measurement*. New York: Wiley & Son.
- Ministry of Education, Office of the Vocational Education Commission. (2017). *Vocational development development plan 2017-2036*. Bangkok: Office.
- Muangkaew, S., & Sakonkiet, W. (2016, January-June). A model of volunteer development in non-profit organization for children and youth. *Journal of Doctor of Philosophy Program in Social Sciences Ramkhamhaeng University*. 1(1), 115-133.
- National Economic and Social Development Board. (2017). *12th National Economic and Social Development Plan (2017-2021)*. Bangkok: Office.
- Office of Vocational Education Commission. (2009). *Vocational education standards*. Bangkok: Office.

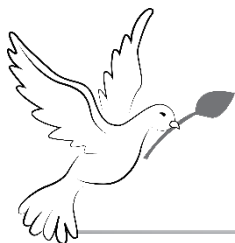

- Oui-Nong, N. (2003). *Research report on public awareness of the community. A case study of educational management at the Border Patrol Police School*. Bangkok: Educational research project with the community.
- Phanthumnavin, D. (1995). *Work ethics*. Bangkok: Thai Wattana Panich Publishing.
- Phimphisai, Y. (2012). *Study of problems and solutions of controversy of vocational students in Bangkok and Metropolitan*. Bangkok: Don Mueang Technical College.
- Pratumtri, N. (2012). *Development of Public Mental Indicators for Catholic School Students in the Northeast*. (Doctoral Dissertation). Graduate School: Wongchawalitkul University.
- Sai-Kaew, S. (2003). Public Consciousness, Formation and Strengthening Process. *Phetchaburi Wittaya Journal*. 4(1), 38-39.
- Sathapornbamrungpao, P. et al. (2017). Guidelines for the development of factors affecting student volunteers Institute of vocational education in the northeastern region 5 . *Research community journals*. 11(3), 110-125.
- PengSawat, V. (2010). Research and development. *Journal of Sakon Nakhon Rajabhat University*. 2(4), 1-15.
- Si Sa-at, B. (2010). *Thesis control model. Institute of Research and Development of Teaching and Learning*. Maha Sarakham: Srinakharinwirot University, Maha Sarakham.
- Singhapol, S. (1999). Must teach new awareness. *Sima Charn Journal*. 13(27), 15-16.
- Songkiatkun, N. (2017). Preventive measures to resolve the controversy of vocational students in Bangkok and metropolitan. *Journal of Social Studies Review*. 19(2), 63-81.
- Sriboriboon, N. (2007). *Development of Causal Model of Volunteer Spirit of Upper Secondary School Students. In schools under the Office of the Basic Education Commission*. Bangkok: Chulalongkorn University.
- PhalaSuek, R. (2010). *Development of Desirable Graduate Characteristics of Nursing Graduates Under the Ministry of Public Health*. (Master's Thesis). Graduate School : Nakhon Si Thammarat Rajabhat University. Nakhon Si Thammarat.
- Suthirat, T. (2007). *Attitude Toward Interpretation between Institutional Vocational Students*. (Master's Thesis). Graduate School: Thammasat University. Bangkok.
- Wasi, P. (1998). *National Strategy. For economic strength and morality*. Bangkok: Villager doctor.
- Watthanasiritham, P., & Sunjorn, S. (2000). *Desirable Thai Consciousness*. Bangkok: Rural Reconstruction Foundation of Thailand.

ทุนทางสังคมของคณาจารย์โรงเรียนนายร้อยตำรวจ*

Social Capital of Police Cadet Instructors in

Royal Police Cadet Academy

ธัญญรัตน์ ทิวถนอม

Tanyarad Tewthanom

โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

Royal Police Cadet Academy, Thailand.

Corresponding Author. Email: to_tanya@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่องทุนทางสังคมของคณาจารย์โรงเรียนนายร้อยตำรวจ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทุนทางสังคมของคณาจารย์โรงเรียนนายร้อยตำรวจ 2) เปรียบเทียบระดับทุนทางสังคมของคณาจารย์โรงเรียนนายร้อยตำรวจ จำแนกตามปัจจัยภูมิหลังส่วนบุคคล และ 3) วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเพื่อนำไปสู่แนวทางการพัฒนาทุนทางสังคมให้กับคณาจารย์ในโรงเรียนนายร้อยตำรวจ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ซึ่งคัดเลือกจำนวนกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) ได้แก่ คณาจารย์โรงเรียนนายร้อยตำรวจทั้งหมด จำนวน 106 คน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทุนทางสังคมของคณาจารย์โรงเรียนนายร้อยตำรวจ จำแนกเป็น 4 ด้าน คือ (1) ด้านเครือข่ายทางสังคม (2) ด้านความไว้วางใจ (3) ด้านวัฒนธรรมองค์กร และ (4) ด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงาน ซึ่งพบว่าทั้งสี่ด้านอยู่ในระดับมาก 2) เมื่อเปรียบเทียบระดับทุนทางสังคมของคณาจารย์โรงเรียนนายร้อยตำรวจ จำแนกตามปัจจัยภูมิหลังส่วนบุคคลพบว่า ปัจจัยภูมิหลังส่วนบุคคลไม่ทำให้ระดับทุนทางสังคมของคณาจารย์โรงเรียนนายร้อยตำรวจ ทั้ง 4 ด้าน มีความแตกต่างกัน แต่หากปัจจัยภูมิหลังส่วนบุคคลมีความแตกต่างกันอาจมีผลต่อทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจมากกว่าทุนทางสังคมด้านอื่น นอกจากนี้ พบว่า คณาจารย์ที่มีปัจจัยภูมิหลังด้านอายุมากกว่า 50 ปี มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยตำรวจ มีประสบการณ์ทำงานระหว่าง 5 - 10 ปี มีชั้นยศพันตำรวจเอก ดำรงตำแหน่งอาจารย์ 2 และสังกัดกลุ่มงานพลศึกษาและการต่อสู้ป้องกันตัว มีทุนทางสังคมมากกว่าคณาจารย์กลุ่มอื่นๆ 3) ทุนทางสังคมทั้ง 4 ด้าน มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน โดยเครือข่ายทางสังคมเป็นเครื่องมืออำนวยความสะดวกในการกระทำกิจกรรมร่วมกัน บนพื้นฐานความเชื่อถือหรือความไว้วางใจซึ่งกันและกัน การติดต่อประสานงานกัน และดำเนินงานตามศักยภาพตามวัฒนธรรมองค์กร ทำให้เกิดพลังในการ

* Received March 1, 2020; Revised August 20, 2020; Accepted August 30, 2020

กระทำกิจกรรมต่างๆ ได้สำเร็จ ทั้งนี้ พบว่าคณาจารย์โรงเรียนนายร้อยตำรวจมีทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจมากที่สุด ซึ่งเป็นแรงจูงใจให้เกิดความรักต่อองค์กรและสมาชิกในองค์กรพร้อมที่จะปฏิบัติตามความเชื่อ ค่านิยมขององค์กร ส่งผลต่อประสิทธิภาพประสิทธิผลในการทำงานและการพัฒนาองค์กร

คำสำคัญ: ทุนทางสังคม; คณาจารย์; โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

Abstract

The purposes of this research were to 1) investigate factors influencing the social capital of the instructors, 2) to compare social capital of police cadet Instructors which may be classified by personal background factors, 3) to analyze the obtained data for the development of the social capital of the instructors in Royal Police Cadet Academy. This study is a quantitative research collecting data by using the questionnaire. The samples used in the study were 106 police cadet teachers using the formula of Taro Yamane.

The research results based on objectives were found as follows; 1) The factors that influence the social capital of the instructors are divided in four aspects: 1) social network 2) trust 3) organizational culture and 4) efficiency and effectiveness in work. The four aspects were found in high level. 2) The four aspects of the social capital of instructors were not differentiated by the personal backgrounds. When considering the details, it was found that personal background factors in all aspects have the most influence on the aspect of trust. If the personal background factors are different, they may have more impact on the trust aspect than other aspects. Moreover, the research found that instructors who are older than 50 years have a bachelor's degree from Royal Police Cadet Academy, working experience between 5-10 years, with the rank of colonel, positing as a teacher rank 2 in Physical Education group and teaching in Martial Art. They have more social capital than other groups of instructors. 3) The Social capital in all four aspects were connected. Social networking is a tool to facilitate co-operation on the basis of trust or mutual trust. Coordination and operate according to corporate culture also have been found that the police instructors have the highest trust level in social capital. It is a motivation for love of the organization and members to follow their beliefs, corporate values, which impact on productivities, and organizational developments.

Keywords: Social Capital; Police Cadet Instructors; Royal Police Cadet Academy

บทนำ

แนวคิดเรื่องทุนทางสังคมเป็นแนวคิดที่องค์กรพัฒนาระหว่างประเทศต่างๆ ได้ให้ความสำคัญและให้การยอมรับ เช่น ธนาคารโลก (World Bank) ได้กล่าวว่าการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่ยั่งยืนในศตวรรษที่ 21 เป็นการพัฒนาที่เน้นการพัฒนาแบบบูรณาการความหลากหลายให้สอดคล้องสมดุลกัน ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยทุน 5 ประการ คือ ทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางกายภาพ ทุนทางมนุษย์ ทุนทางธรรมชาติ และทุนทางสังคม ซึ่งในเรื่องทุนทางสังคมนี้ มีการนำไปใช้ในแง่มุมใหญ่ 2 ประการ คือ (Portes, 1998)

1. การให้ความหมายในแง่กลุ่มพลังทางการเมือง การให้คำนิยามนี้จะมุ่งไปที่ความสัมพันธ์เชิงสมาชิกของเครือข่ายทางสังคม หรือโครงสร้างทางสังคม เป็นการรวมกันของแต่ละปัจเจกชนเพื่อก่อให้เกิดพลังอันนำไปสู่การแก้ไขปัญหาของกลุ่มสมาชิก

2. การให้ความหมายในแง่เชิงวัฒนธรรม โดยจะเน้นความหมายในแง่ที่สังคมยังมีสิ่งที่เป็นเงื่อนไขบางอย่างที่สร้างความเข้มแข็งหรือฟื้นฟูตัวเองได้ เช่น จิตใจโอบอ้อมอารี ความมีน้ำใจ การช่วยเหลือเกื้อกูลกันของคนในชุมชนและสังคม มีจิตสำนึกสาธารณะ มีกลุ่มกิจกรรมสาธารณะหรืออื่นๆ ดังนั้นการให้ความหมาย “ทุนทางสังคม” จึงมักมีความหมายในเงื่อนไขการเสริมสร้างความเข้มแข็งและการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชน

ในขณะที่ธนาคารโลกก็ได้ให้ความสำคัญและนำไปใช้อย่างกว้างขวางในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยแสดงให้เห็นว่า การเพิ่มระดับความสัมพันธ์ทางสังคมที่ตึงระหว่างปัจเจกบุคคล หรือการเพิ่มระดับเครือข่ายทางสังคมทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ปัจเจกบุคคลกับกลุ่ม กลุ่มกับกลุ่ม และกลุ่มกับเครือข่าย ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่มีโครงสร้างและรูปแบบที่หลากหลาย (Phra Suteerutanabunthid (สุทิติย์ อาภากร), 2004) สามารถนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่ยั่งยืนได้ The World Bank (2006) กล่าวได้ว่า การทำงานของเครือข่ายทางสังคม เป็นความพยายามในการตอบสนองต่อความต้องการที่จะแสวงหาเพื่อนหรือกลุ่มที่มีความต้องการคล้ายกัน มีความคิดหรืออุดมคติเหมือนกันและความต้องการที่จะแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกับบุคคลและองค์กรอื่นที่อยู่รวมกัน เพื่อให้ตนเองมีความรู้สึกว่ามีพื้นที่ทางสังคมที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมมากขึ้น และนำมาซึ่งหลักประกันของความมั่นคงทางจิตใจ ความเชื่อมั่นและไว้วางใจ ก่อให้เกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (Lohatrakul, 1996) เครือข่ายทางสังคมจึงมีความสัมพันธ์กับทุนทางสังคม โดยมีโครงสร้างทางสังคมหรือความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นเครื่องมือในการอำนวยความสะดวกในการกระทำกิจกรรมร่วมกัน (Coleman, 1988) ซึ่งจะช่วยให้กระตุ้นให้มีการพิจารณาถึงความสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในรูปแบบเครือข่ายหรือองค์กร และนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีและความสำเร็จของการพัฒนา (Adam, and Borut, 2003)

สำหรับทุนทางสังคมในบริบทของการพัฒนาในประเทศไทยนั้น ภาครัฐได้ส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากทุนทางสังคมโดยกำหนดให้มีโครงการต่างๆ ให้ความสำคัญกับภาคประชาชนซึ่งถือเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญมาใช้เป็นฐานในการพัฒนาชุมชนและประเทศ (Arikul, 2013) ทุนทางสังคมเป็นระบบคิดที่มีผลต่อระบบความสัมพันธ์ทางสังคมที่อยู่บนพื้นฐานความเอื้ออาทรกัน การเกื้อกูลกัน การแบ่งปันและการช่วยเหลือกัน หรือต่างตอบแทนกัน และอยู่บนพื้นฐานของความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ซึ่งทุนทางสังคมนี้อาจอยู่ในรูปของค่านิยมที่มีมาแต่เดิมหรือจะเป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันที่เกิดขึ้นใหม่ของสังคมนั้น กล่าวคือ ทุนทางสังคม

มีความใกล้เคียงหรือตรงกับสังคมเข้มแข็ง คือ มีการรวมกลุ่มกันหรือความเป็นกลุ่มก้อนทางสังคม มีความเป็นชุมชน (Wasee, 2015) โดยทุนทางสังคมประกอบไปด้วย ทุนมนุษย์ ทุนทางปัญญาและวัฒนธรรม ทุนที่เป็นสถาบัน และทุนที่เป็นองค์ความรู้ มีกระบวนการเชื่อมโยงเกื้อกูลกัน โดยอยู่บนพื้นฐานของศีลธรรม ต้องมองแบบองค์รวม (Holism) จึงจะทำให้เกิดเป็นทุนทางสังคมที่สมบูรณ์ ซึ่งก่อให้เกิดเป็นพลังผลักดันให้เกิดการพัฒนาที่สมดุลทั้งในมิติเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อมได้อย่างแท้จริง (Cabinet resolution, 2006)

จะเห็นได้ว่า ทุนทางสังคมมีความสำคัญต่อการพัฒนาในทุกด้าน ดังนั้น การวัดทุนทางสังคมจึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้ทราบว่ามีความสำคัญต่อการพัฒนาอย่างไร แม้ว่าการวัดทุนทางสังคมจะเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก ไม่ว่าจะพิจารณาในระดับบุคคลหรือระดับกลุ่ม (Bankston, and Zhou, 2002) เนื่องจากยังไม่มีเครื่องมือที่ดีพอที่จะวัดปริมาณ ลักษณะและศักยภาพของทุนทางสังคมได้ เพราะข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะ และศักยภาพของทุนทางสังคมยังไม่เป็นที่รับรู้อย่างครบถ้วน (Fox, 1997; Durlauf, 2002) ประกอบกับแนวคิดเรื่องทุนทางสังคมยังไม่ชัดเจน และความผิดพลาดจากการเลือกใช้เครื่องมือ (Aldridge, Halpern, and Fitzpatrick, 2002) แต่นักวิชาการบางส่วนให้ความเห็นว่า สามารถวัดทุนทางสังคมได้จากระดับความไว้วางใจ ความเป็นสมาชิก และเครือข่ายทางสังคม (The Office of National Statistics, 2017; Narayan, 1999) โดยอาจจำแนกลักษณะทุนทางสังคมออกเป็นด้าน ๆ คือ 1) ลักษณะของกลุ่ม 2) ความร่วมมือ 3) กฎเกณฑ์ทั่วไป 4) การติดต่อสื่อสาร 5) การติดต่อกันของสมาชิกในกลุ่ม 6) อาสาสมัคร และ 7) ความไว้วางใจ (Narayan, and Cassidy, 2001) ซึ่งผลจากการวัดทุนทางสังคมทำให้เห็นประเด็นต่าง ๆ เช่น การมีส่วนร่วมในเครือข่าย การต่างตอบแทนกัน ความไว้วางใจกัน และบรรทัดฐานทางสังคม

จากความเป็นมาและความสำคัญของทุนทางสังคมดังกล่าว ประกอบกับเพื่อให้การวัดทุนทางสังคมมีความสอดคล้องกับบริบทในสังคมไทย จึงอาจสรุปได้ว่าทุนทางสังคมมีลักษณะที่สำคัญ 4 ด้าน คือ ด้านเครือข่ายทางสังคม ด้านความไว้วางใจ ด้านวัฒนธรรมองค์กร และด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงาน และด้วยเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ในสังคมต้องมีหน่วยงานที่ช่วยในการปลูกฝังและสร้างความสมดุลในการใช้ การรักษาทุนทางสังคมเพื่อพัฒนาสังคม ชุมชน และประเทศชาติ โรงเรียนนายร้อยตำรวจซึ่งเป็นสถาบันที่มีความสำคัญและมีประวัติศาสตร์การก่อตั้งสถาปนาโรงเรียนมากกว่า 115 ปี ทำหน้าที่ในการผลิต ปลูกฝัง และขัดเกลา นักเรียนนายร้อยตำรวจให้สำเร็จการศึกษาออกไปเป็นตำรวจ เป็นเจ้าหน้าที่ และเป็นผู้พิทักษ์สันติราษฎร์ที่ทำหน้าที่ในการบำบัดทุกข์บำรุงสุขของประชาชนในสังคม อีกทั้ง ยังเป็นองค์กรในการผลิตตำรวจผู้มีความรู้ความสามารถ เข้มแข็ง อดทน เพื่อปฏิบัติหน้าที่ที่หลากหลายในการให้บริการประชาชนและดูแลรักษาความสงบสุขของสังคม คณาจารย์โรงเรียนนายร้อยตำรวจถือเป็นฟันเฟืองหนึ่งที่สำคัญในกระบวนการผลิตนายตำรวจที่มีคุณภาพและคุณธรรมออกสู่สังคม

ดังนั้น การศึกษาวิจัยจึงมุ่งให้ความสำคัญกับทุนทางสังคมของคณาจารย์โรงเรียนนายร้อยตำรวจที่เอื้อให้เกิดการทำงานร่วมกันบนพื้นฐานความสัมพันธ์ที่ดีและความไว้วางใจต่อกัน เพื่อนำไปสู่การผลิตตำรวจที่มีปณิธานในการทำงานเพื่อประเทศชาติ พระมหากษัตริย์ และประชาชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทุนทางสังคมของคณาจารย์โรงเรียนนายร้อยตำรวจ
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบระดับทุนทางสังคมของคณาจารย์โรงเรียนนายร้อยตำรวจ จำแนกตามปัจจัยภูมิหลังส่วนบุคคล
3. เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาให้นำไปสู่การกำหนดแนวทางในการพัฒนาทุนทางสังคมให้กับคณาจารย์ในโรงเรียนนายร้อยตำรวจ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยเริ่มจากการศึกษาเอกสารแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทุนทางสังคม ศีลธรรมระดับทุนทางสังคม และความแตกต่างของระดับทุนทางสังคมของคณาจารย์โรงเรียนนายร้อยตำรวจ เพื่อนำมาเป็นพื้นฐานในการศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูล โดยจำแนกตามภูมิหลัง ทั้งนี้ ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ วุฒิการศึกษา สถาบันการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน ชัยยศ ตำแหน่ง และสังกัด

2. ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ ทุนทางสังคมของคณาจารย์โรงเรียนนายร้อยตำรวจ ในประเด็นเครือข่ายทางสังคม ความไว้วางใจ วัฒนธรรมองค์กร และประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงาน

จากนั้นกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยและสร้างแบบสอบถาม และก่อนดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านรัฐประศาสนศาสตร์ ด้านการบริหารงานตำรวจ และด้านการบริหารงานตำรวจ แนวใหม่ ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ (แบบสอบถาม) ที่ใช้ในการวิจัย โดยแบบสอบถามแบ่งเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ตำแหน่ง วุฒิการศึกษา สูงสุด สถาบันการศึกษาในระดับปริญญาตรี ประสบการณ์การทำงานในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ชัยยศ ตำแหน่ง และหน่วยงานที่สังกัด ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบเลือกตอบ (Check List)

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับทุนทางสังคม แบ่งเป็น 4 ด้าน คือ ด้านเครือข่ายทางสังคม ด้านความไว้วางใจ ด้านวัฒนธรรมองค์กร และด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงาน ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ และความคิดเห็น ลักษณะของแบบสอบถามเป็นคำถามปลายเปิด (Open-Ended Questions)

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ คณาจารย์โรงเรียนนายร้อยตำรวจทั้งหมด จำนวน 106 คน (ข้อมูล ณ เดือนมกราคม 2560) ประกอบด้วยคณาจารย์ 4 กลุ่ม คือ 1) คณาจารย์คณะตำรวจศาสตร์ 2) คณาจารย์คณะสังคมศาสตร์ 3) คณาจารย์คณะนิติวิทยาศาสตร์ และ 4) คณาจารย์กลุ่มงานพลศึกษาและต่อสู้ป้องกันตัว กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยการใช้สูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) โดยกำหนดระดับค่าความเชื่อมั่นที่ 95% และค่าความคลาดเคลื่อนที่ 0.05 และได้ทำการสุ่มตัวอย่างโดยใช้ความน่าจะเป็น

(Probability Sampling) เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิตามสัดส่วน (Proportionate Stratified Sampling) เก็บข้อมูลจากแบบสอบถามได้ รวม 81 ชุด ดังนี้

1. กลุ่มงานพลศึกษาและต่อสู้ป้องกันตัว ศผต.	จำนวน	7	ชุด
2. คณะตำรวจศาสตร์ (ตศ.)	จำนวน	50	ชุด
3. คณะนิติวิทยาศาสตร์ กลุ่มงานคณาจารย์ (นว.)	จำนวน	9	ชุด
4. คณะสังคมศาสตร์ กลุ่มงานคณาจารย์ (สค.)	จำนวน	15	ชุด

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ (SPSS) คำนวณหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าคะแนนเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการทดสอบสมมติฐานเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างทุนทางสังคมของคณาจารย์โรงเรียนนายร้อยตำรวจ ประกอบด้วย เครือข่ายทางสังคม ความไว้วางใจ วัฒนธรรมองค์กร และประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงานกับปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย อายุ วุฒิการศึกษาสูงสุด สถาบันการศึกษาในระดับปริญญาตรี ประสบการณ์การทำงานในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ชัยยศ ตำแหน่ง และหน่วยงานที่สังกัด รวม 7 ด้าน โดยใช้ค่า f-Test

ผลการวิจัย

ข้อมูลจากแบบสอบถามพบว่า คณาจารย์โรงเรียนนายร้อยตำรวจส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 61.7 มีอายุระหว่าง 30 - 40 ปี จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 45.1 และอายุระหว่าง 41 - 50 ปี จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 37.0 โดยส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท จำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 56.8 มีจำนวนมากกว่าผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก ซึ่งมีจำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 28.4 สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีและระดับอื่น รวมจำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 14.8 จากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ จำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 67.9 รองลงมาสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีในสังกัดโรงเรียนนายร้อยตำรวจ จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 29.6

นอกจากนี้ ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ทำงานในสำนักงานตำรวจแห่งชาติมากกว่า 20 ปี จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 46.9 รองลงมาประสบการณ์การทำงานระหว่าง 11-20 ปี จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 29.6 ในจำนวนนี้ส่วนใหญ่มีระดับชั้นยศ พ.ต.ท. จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 51.9 และดำรงตำแหน่งอาจารย์ 1 จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 22.2 มากกว่าดำรงตำแหน่งอาจารย์ 3 จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 21.0 และอาจารย์ 4 และ 5 จำนวนตำแหน่งละ 16 คน คิดเป็นร้อยละ 19.8 ทั้งนี้ อาจารย์ส่วนใหญ่สังกัดคณะตำรวจศาสตร์ (ตศ.) จำนวน 50 คน คิดเป็น ร้อยละ 61.7 และสังกัดคณะ/กลุ่มงานอื่น ในจำนวนที่ใกล้เคียงกัน

เมื่อพิจารณาผลการวิจัยจำแนกรายวัตถุประสงค์ พบว่า

1. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทุนทางสังคมของคณาจารย์โรงเรียนนายร้อยตำรวจ ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านเครือข่ายทางสังคม ด้านความไว้วางใจ ด้านวัฒนธรรมองค์กร และด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงาน อยู่ในระดับมาก อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาทุนทางสังคมจำแนกรายด้าน จะเห็นว่าคณาจารย์โรงเรียน

นายร้อยตำรวจมีทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านวัฒนธรรมองค์กร ด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงาน และด้านเครือข่ายทางสังคม ตามลำดับ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.1 ด้านเครือข่ายทางสังคม หมายถึง ความเกี่ยวพันและผูกพันระหว่างบุคคลมีการติดต่อสื่อสารกันอย่างสม่ำเสมอ ร่วมมือกันในการทำกิจกรรม มีการแลกเปลี่ยนข้อมูล ความรู้ ประสบการณ์ และทรัพยากรต่างๆ ร่วมกัน โดยเชื่อมโยงสัมพันธ์ทางสังคมเพื่อตอบสนองต่อความต้องการที่จะแสวงหาเพื่อนหรือกลุ่มที่มีความต้องการคล้ายกัน มีความคิดหรืออุดมคติเหมือนกันและความต้องการที่จะแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกับบุคคลและองค์กรอื่นที่อยู่รวมกัน นำมาซึ่งหลักประกันของความมั่นคงทางจิตใจ ความเชื่อมั่นและไว้วางใจก่อให้เกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อเครือข่ายทางสังคมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 3.62 (S.D. =.721) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงอันดับจากมากไปหาน้อย จำนวน 4 อันดับ พบว่า การมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมงาน/บุคลากรในองค์กร มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากับ 3.90 (S.D. =1.008) รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ขององค์กรเสมอ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.69 (S.D. =.889) องค์กรมีการรวมกลุ่มกันเพื่อดำเนินกิจกรรมบางอย่าง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.68 (S.D. =1.116) ตามลำดับ และองค์กรช่วยให้บุคลากรในองค์กรพบปะสังสรรค์ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และมีความสามัคคีกันมากขึ้น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.51 (S.D. =1.014) ตามลำดับ

1.2 ด้านความไว้วางใจ หมายถึง การมอบความเชื่อมั่นและเต็มใจยินยอมในลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างผู้ที่ได้รับความไว้วางใจจะกระทำการเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของผู้ที่ไว้วางใจตน โดยไม่เอาใจเอาเปรียบกัน ทั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นด้านความไว้วางใจในภาพรวม อยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 3.80 (S.D. =.880) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงอันดับจากมากไปหาน้อย จำนวน 3 อันดับ พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีความรักและรักดีต่อองค์กรมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.06 (S.D. =1.099) รองลงมา คือ การปฏิบัติต่อบุคลากรในองค์กรอย่างเท่าเทียม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.96 (S.D. =1.006) องค์กรได้รับการยอมรับจากหน่วยงานภายนอก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.78 (S.D. =1.084) ตามลำดับ

1.3 ด้านวัฒนธรรมองค์กร หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่ประกอบด้วยแบบแผนการดำเนินชีวิต พฤติกรรม บรรทัดฐาน วิถีชีวิต ค่านิยม ความเชื่อ ความเข้าใจ และระเบียบกฎเกณฑ์ในการปฏิบัติที่กำหนดไว้ร่วมกัน เป็นเครื่องมือในการกำหนดความคิด ความรู้สึก และการกระทำของสมาชิกในองค์กรทำให้แต่ละองค์กรมีลักษณะแตกต่างกันออกไป กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อวัฒนธรรมองค์กร ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 3.70 (S.D. =.795) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงอันดับจากมากไปหาน้อย จำนวน 4 อันดับ พบว่า วัฒนธรรมองค์กรเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาองค์กร มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากับ 3.96 (S.D. =1.054) รองลงมา คือ องค์กรมุ่งเน้นผลสำเร็จของงานมากกว่าปริมาณงาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.84 (S.D. =.858) ผู้บังคับบัญชาและสมาชิกในองค์กรมีการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ร่วมกัน และองค์กรให้โอกาสกับบุคลากรทุกคนในการเสนอผลงาน/ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน เท่ากับ 3.73 (S.D. =.922, .908) ตามลำดับ

1.4 ด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงาน หมายถึง การที่องค์กรเลือกเป้าหมายที่เหมาะสม และบรรลุเป้าหมายนั้นได้ โดยใช้ทรัพยากรได้อย่างคุ้มค่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อ

ประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงานในภาพรวม อยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 3.65 (S.D. =.851) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงอันดับจากมากไปหาน้อย จำนวน 4 อันดับ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่าการช่วยเหลือและร่วมมือในงานส่วนรวมเป็นประจำ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากับ 4.00 (S.D. =1.025) รองลงมา คือ องค์กรมีกฎระเบียบข้อบังคับว่าด้วยการบริหารองค์กรอย่างชัดเจน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.90 (S.D. =.995) บุคลากรในองค์กรปฏิบัติตามกฎระเบียบที่องค์กรตั้งขึ้น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.85 (S.D. =1.026) ตามลำดับ นอกจากนี้ ยังพบว่าการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบให้บุคลากรภายในองค์กรมีความชัดเจน ทัวถึง และเหมาะสม เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทุนทางสังคมในระดับปานกลาง

2. การเปรียบเทียบระดับทุนทางสังคมของคณาจารย์โรงเรียนนายร้อยตำรวจ จำแนกตามปัจจัยภูมิหลังส่วนบุคคล ผลการวิจัยพบว่า คณาจารย์โรงเรียนนายร้อยตำรวจแม้จะมีปัจจัยภูมิหลังส่วนบุคคลที่แตกต่างกัน ไม่ทำให้ระดับทุนทางสังคมของคณาจารย์โรงเรียนนายร้อยตำรวจแตกต่างกัน แต่มีผลต่อความคิดเห็นเกี่ยวกับทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจมากที่สุด โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 การเปรียบเทียบความคิดเห็นทุนทางสังคมของคณาจารย์โรงเรียนนายร้อยตำรวจ ในภาพรวม จำแนกตามอายุ พบว่า ค่าเฉลี่ยความแปรปรวนระหว่างกลุ่ม (ค่า f) ที่คำนวณได้เท่ากับ .752 ค่า df เท่ากับ 3 และค่า Sig. เท่ากับ .525 ซึ่งมากกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนดไว้ แสดงว่าอายุแตกต่างกัน ไม่ทำให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับทุนทางสังคมของคณาจารย์โรงเรียนนายร้อยตำรวจแตกต่างกัน โดยช่วงอายุมากกว่า 50 ปี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับทุนทางสังคมมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ช่วงอายุมีผลต่อความคิดเห็นเกี่ยวกับทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจมากที่สุด และเมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่พบว่า ช่วงอายุมากกว่า 50 ปี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับทุนทางสังคมของคณาจารย์โรงเรียนนายร้อยตำรวจด้านเครือข่ายทางสังคม ด้านความไว้วางใจ และด้านวัฒนธรรมองค์กร มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ยกเว้น ช่วงอายุ 30 - 40 ปีมีทุนทางสังคมด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงาน มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ

2.2 การเปรียบเทียบความคิดเห็นทุนทางสังคมของคณาจารย์โรงเรียนนายร้อยตำรวจในภาพรวม จำแนกตามวุฒิการศึกษาสูงสุด พบว่า ค่า f ที่คำนวณได้เท่ากับ 3.222 ค่า df เท่ากับ 3 และค่า Sig. เท่ากับ .027 ซึ่งมากกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนดไว้ แสดงว่า วุฒิการศึกษาสูงสุดแตกต่างกัน ไม่ทำให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับทุนทางสังคมของคณาจารย์โรงเรียนนายร้อยตำรวจแตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า วุฒิการศึกษา มีผลต่อความคิดเห็นเกี่ยวกับทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจมากที่สุด และเมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่พบว่า ผู้มีวุฒิการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับทุนทางสังคมของคณาจารย์โรงเรียนนายร้อยตำรวจด้านเครือข่ายทางสังคม ด้านความไว้วางใจ ด้านวัฒนธรรมองค์กร และด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงาน มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ

2.3 การเปรียบเทียบความคิดเห็นทุนทางสังคมของคณาจารย์โรงเรียนนายร้อยตำรวจในภาพรวม จำแนกตามสถาบันการศึกษาในระดับปริญญาตรี พบว่า ค่า f ที่คำนวณได้เท่ากับ 1.042 ค่า df เท่ากับ 2 และค่า Sig. เท่ากับ .358 ซึ่งมากกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนดไว้ แสดงว่า สถาบันการศึกษาในระดับปริญญาตรีแตกต่างกัน ไม่ทำให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับทุนทางสังคมของคณาจารย์โรงเรียนนายร้อยตำรวจแตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า สถาบันการศึกษามีผลต่อความคิดเห็นเกี่ยวกับทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจมาก

ที่สุด และเมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่พบว่า ผู้ที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยตำรวจ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับทุนทางสังคมของคณาจารย์โรงเรียนนายร้อยตำรวจ ด้านเครือข่ายทางสังคม ด้านความไว้วางใจ ด้านวัฒนธรรมองค์กร และด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงาน มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ

2.4 การเปรียบเทียบความคิดเห็นทุนทางสังคมของคณาจารย์โรงเรียนนายร้อยตำรวจในภาพรวม จำแนกตามประสบการณ์การทำงานในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ พบว่า ค่า f ที่คำนวณได้เท่ากับ .752 ค่า df เท่ากับ 3 และค่า Sig. เท่ากับ .525 ซึ่งมากกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนดไว้ แสดงว่า ประสบการณ์การทำงานในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ แตกต่างกัน ไม่ทำให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับทุนทางสังคมของคณาจารย์โรงเรียนนายร้อยตำรวจ แตกต่างกัน โดยผู้มีประสบการณ์ทำงาน 5 - 10 ปี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับทุนทางสังคมมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ประสบการณ์การทำงานในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ มีผลต่อความคิดเห็นเกี่ยวกับทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจมากที่สุด โดยผู้มีประสบการณ์การทำงานในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ 5 - 10 ปี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับทุนทางสังคมของคณาจารย์โรงเรียนนายร้อยตำรวจ ด้านความไว้วางใจ ด้านวัฒนธรรมองค์กร และด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงาน มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ยกเว้น ผู้มีประสบการณ์ทำงานต่ำกว่า 5 ปี มีทุนทางสังคมด้านเครือข่ายทางสังคมมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ

2.5 การเปรียบเทียบความคิดเห็นทุนทางสังคมของคณาจารย์โรงเรียนนายร้อยตำรวจ ในภาพรวม จำแนกตามชั้นยศ พบว่า ค่า f ที่คำนวณได้เท่ากับ 1.630 ค่า df เท่ากับ 3 และ ค่า Sig. เท่ากับ .189 ซึ่งมากกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนดไว้ แสดงว่าชั้นยศแตกต่างกัน ไม่ทำให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับทุนทางสังคมของคณาจารย์โรงเรียนนายร้อยตำรวจแตกต่างกัน โดยชั้นยศพันตำรวจเอก มีความคิดเห็นเกี่ยวกับทุนทางสังคมมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ชั้นยศมีผลต่อความคิดเห็นเกี่ยวกับทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจมากที่สุด โดยชั้นยศพันตำรวจตรี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับทุนทางสังคมด้านเครือข่ายทางสังคม มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ในขณะที่ชั้นยศพันตำรวจเอก มีความคิดเห็นเกี่ยวกับทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจ มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ และชั้นยศร้อยตำรวจโท มีทุนทางสังคมด้านวัฒนธรรมองค์กร และด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงาน มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ

2.6 การเปรียบเทียบความคิดเห็นทุนทางสังคมของคณาจารย์โรงเรียนนายร้อยตำรวจ ในภาพรวม จำแนกตามตำแหน่ง พบว่า ค่า f ที่คำนวณได้เท่ากับ 1.630 ค่า df เท่ากับ 3 และค่า Sig. เท่ากับ .189 ซึ่งมากกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนดไว้ แสดงว่าตำแหน่งแตกต่างกัน ไม่ทำให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับทุนทางสังคมของคณาจารย์โรงเรียนนายร้อยตำรวจแตกต่างกัน โดยผู้ที่ดำรงตำแหน่งอาจารย์ 2 มีความคิดเห็นเกี่ยวกับทุนทางสังคมมากที่สุด และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ตำแหน่งอาจารย์มีผลต่อความคิดเห็นเกี่ยวกับทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจมากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่พบว่า ผู้ที่ดำรงตำแหน่งอาจารย์ 2 มีความคิดเห็นเกี่ยวกับทุนทางสังคมด้านเครือข่ายทางสังคม และด้านความไว้วางใจ มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ส่วนด้านวัฒนธรรมองค์กร ผู้ที่ดำรงตำแหน่งอาจารย์ 2 และอาจารย์ 4 มีเท่ากัน นอกจากนี้ ผู้ที่ดำรงตำแหน่งอาจารย์ 4 ยังมีทุนทางสังคมด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงาน มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ

2.7 การเปรียบเทียบความคิดเห็นทุนทางสังคมของคณาจารย์โรงเรียนนายร้อยตำรวจในภาพรวม จำแนกตามหน่วยงานที่สังกัด พบว่า ค่า f ที่คำนวณได้เท่ากับ 1.630 ค่า df เท่ากับ 3 และค่า Sig. เท่ากับ .189

ซึ่งมากกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนดไว้ แสดงว่าหน่วยงานที่สังกัดแตกต่างกัน ไม่ทำให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับทุนทางสังคมของคณาจารย์โรงเรียนนายร้อยตำรวจแตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า หน่วยงานที่สังกัดมีผลต่อความคิดเห็นเกี่ยวกับทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจมากที่สุด โดยผู้ที่สังกัดกลุ่มงานพลศึกษา และการต่อสู้ป้องกันตัว มีความคิดเห็นเกี่ยวกับทุนทางสังคมด้านเครือข่ายทางสังคม ด้านความไว้วางใจ ด้านวัฒนธรรมองค์กร และด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงาน มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง ทุนทางสังคมของคณาจารย์โรงเรียนนายร้อยตำรวจ มีข้อค้นพบและประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทุนทางสังคมของคณาจารย์โรงเรียนนายร้อยตำรวจ พบว่า คณาจารย์โรงเรียนนายร้อยตำรวจมีทุนทางสังคมในภาพรวมทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านเครือข่ายทางสังคม ด้านความไว้วางใจ ด้านวัฒนธรรมองค์กร และด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงานอยู่ในระดับมาก ส่งผลต่อระดับทุนทางสังคมที่สูงขึ้น เอื้อให้เกิดประโยชน์ต่อความร่วมมือ สนับสนุนและประสานงาน ก่อให้เกิดความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงาน โดยการมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมงาน/บุคลากรในองค์กร การมีส่วนร่วมในกิจกรรมขององค์กรเสมอ และการรวมกลุ่มกันเพื่อดำเนินกิจกรรม ประกอบกับการสื่อสารภายในองค์กรที่มีความถูกต้องชัดเจนและมีประสิทธิภาพ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลมากต่อระดับทุนทางสังคมด้านเครือข่ายทางสังคมที่สูงขึ้น (Tacharthik, 2009) ส่วนการมีความรักและภักดีต่อองค์กร การปฏิบัติต่อบุคลากรในองค์กรอย่างเท่าเทียมกันเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระดับทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจ โดยผ่านการติดต่อสื่อสารอย่างเปิดเผยและจริงใจ การมีประสบการณ์ร่วมกัน และความซื่อสัตย์ระหว่างกัน (Zaheer, and Harris, 2005) ซึ่งความไว้วางใจในองค์กร (Organizational Trust) แสดงถึงการยอมรับคุณค่าและเป้าหมายขององค์กร รวมถึงความต้องการที่จะอยู่ร่วมกับองค์กร (Luhman, 1979)

จากผลการวิจัยดังกล่าวย่อมแสดงให้เห็นว่า คณาจารย์โรงเรียนนายร้อยตำรวจให้การยอมรับนโยบายของผู้บังคับบัญชาและเป้าหมาย รวมทั้งวิสัยทัศน์ขององค์กรด้วย กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า ระดับทุนทางสังคมด้านวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็งมาจากการที่วัฒนธรรมหรือค่านิยมขององค์กรได้รับความเชื่อถือ ยอมรับจากสมาชิกในองค์กร และมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและการกระทำของสมาชิก (Sangonwongwan, 2003) นอกจากนี้ ปัจจัยสำคัญที่ทุนทางสังคมด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงานมีมาก คือการช่วยเหลือและร่วมมือในงานส่วนรวม การมีกฎระเบียบข้อบังคับที่ชัดเจนและบุคลากรปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับดังกล่าว จึงสรุปได้ว่า การที่ทุนทางสังคมของคณาจารย์โรงเรียนนายร้อยตำรวจอยู่ในระดับมาก อาจเนื่องมาจากลักษณะขององค์กรที่แตกต่างจากหน่วยงานอื่น (Wongwisayawan, 1997) คือ การมีวัฒนธรรมขององค์กร จารีตประเพณี หลักนิยม ที่มีความเป็นระเบียบแบบแผนมีการกำหนดกฎระเบียบที่ชัดเจน ประกอบกับรูปแบบความเชื่อ ค่านิยม พฤติกรรมของคณาจารย์โรงเรียนนายร้อยตำรวจที่เป็นแบบแผนเดียวกันกับข้าราชการตำรวจอื่นภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ รวมทั้งการเป็นองค์กรระบบราชการซึ่งมีเครือข่ายเชื่อมโยงตามโครงสร้างและระบบการบริหารงานราชการ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบระดับทุนทางสังคมของคณาจารย์โรงเรียนนายร้อยตำรวจ จำแนกตามปัจจัยภูมิหลังส่วนบุคคล พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ทั้ง 7 ด้าน ประกอบด้วย อายุ วุฒิการศึกษาสูงสุด สถาบันการศึกษาในระดับปริญญาตรี ประสบการณ์การทำงานในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ชั้นยศ ตำแหน่ง และหน่วยงานที่สังกัด ซึ่งมีความแตกต่างกัน ไม่ทำให้ระดับทุนทางสังคมของคณาจารย์โรงเรียนนายร้อยตำรวจ ทั้ง 4 ด้าน ประกอบด้วย เครือข่ายทางสังคม ความไว้วางใจ วัฒนธรรมองค์กร และประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงาน แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ปัจจัยภูมิหลังส่วนบุคคลทุกด้านมีผลต่อทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจมากที่สุด หากปัจจัยภูมิหลังส่วนบุคคลมีความแตกต่างกันอาจมีผลต่อทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจมากกว่าทุนทางสังคมด้านอื่นด้วย นอกจากนี้ พบว่า คณาจารย์ที่มีอายุมากกว่า 50 ปี มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยตำรวจ มีประสบการณ์ทำงานระหว่าง 5 - 10 ปี มีชั้นยศพันตำรวจเอก ดำรงตำแหน่งอาจารย์ 2 และสังกัดกลุ่มงานพลศึกษาและการต่อสู้ป้องกันตัว มีทุนทางสังคมมากกว่าคณาจารย์กลุ่มอื่นๆ อาจเนื่องมาจากวัฒนธรรมองค์กร หลักนิยม ระเบียบวินัยของตำรวจ ประกอบกับคณาจารย์โรงเรียนนายร้อยตำรวจส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยตำรวจซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาของสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ปลูกฝังค่านิยม แบบแผนการปฏิบัติของตำรวจ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษา นำไปสู่การกำหนดแนวทางการพัฒนาโรงเรียนนายร้อยตำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ พบว่า ทุนทางสังคมทั้ง 4 ด้าน คือ เครือข่ายทางสังคม ความไว้วางใจ วัฒนธรรมองค์กร และประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงาน มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน โดยเครือข่ายทางสังคมเป็นเครื่องมืออำนวยความสะดวกในการกระทำกิจกรรมร่วมกัน บนพื้นฐานความเชื่อถือหรือความไว้วางใจซึ่งกันและกัน การติดต่อประสานงานกัน และดำเนินงานตามศักยภาพตามวัฒนธรรมองค์กร ทำให้เกิดพลังในการกระทำกิจกรรมต่างๆ ได้สำเร็จ ทั้งนี้ พบว่าคณาจารย์โรงเรียนนายร้อยตำรวจมีทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจมากที่สุด ปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงต่อทุนทางสังคมทั้ง 4 ด้านคือ การมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมงาน/บุคลากรในองค์กร การมีความรักและภักดีต่อองค์กร การช่วยเหลือและร่วมมือในงานส่วนรวมเป็นประจำ และการมีวัฒนธรรมองค์กรที่ดี ซึ่งปัจจัยดังกล่าวส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานและการพัฒนาองค์กร กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การมีสัมพันธ์ที่ดีภายในองค์กร ทำให้สภาพการปฏิบัติงานในองค์กรเหมาะสมมีผลต่อความพึงพอใจของผู้ปฏิบัติงานเป็นแรงจูงใจให้เกิดความรักต่อองค์กรและสมาชิกในองค์กรพร้อมที่จะปฏิบัติตามความเชื่อ ค่านิยมขององค์กร ส่งผลต่อประสิทธิภาพประสิทธิผลในการทำงานและการพัฒนาองค์กร

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าทุนทางสังคมทั้ง 4 ด้าน มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน สนับสนุนและเกื้อกูลกัน กล่าวคือ เครือข่ายทางสังคมมีความสำคัญกับทุนทางสังคม โดยมีโครงสร้างหรือความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นเครื่องมือในการอำนวยความสะดวกในการกระทำร่วมกัน ทำให้เกิดพลังในการกระทำกิจกรรมต่างๆ ได้สำเร็จ และส่วนประกอบที่สำคัญของเครือข่ายทางสังคม คือ ความเชื่อถือหรือความไว้วางใจ การตอบสนองแทนที่เหมาะสม และการติดต่อประสานงานทั้งภายในและระหว่างกลุ่ม เป็นการดำเนินงานตามศักยภาพของชุมชน ซึ่งมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มหรือเครือข่าย มีกฎระเบียบของกลุ่มหรือชุมชนที่รวมความเชื่อและค่านิยมเข้ากับ

ข้อบังคับของสังคม (Coleman, 1988) ประกอบกับผลการวิจัยได้ชี้ให้เห็นว่า คณาจารย์โรงเรียนนายร้อยตำรวจมีทุนทางสังคมด้านความไว้วางใจมากที่สุด ซึ่งปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทุนทางสังคมทั้ง 4 ด้านคือ การมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมงาน/บุคลากรในองค์กร การมีความรักและภักดีต่อองค์กร การช่วยเหลือและร่วมมือในงานส่วนรวมเป็นประจำ และการมีวัฒนธรรมองค์กรที่ดี ซึ่งปัจจัยดังกล่าวส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานและการพัฒนาองค์กร สอดคล้องกับงานวิจัยของ Radchasamuc (2014) ที่พบว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ที่มีความสำคัญมากต่อการทำงาน ทำให้การบริหารงานมีความสำเร็จเกิดประสิทธิภาพมากขึ้น และบรรยากาศการทำงานที่เหมาะสม จะทำให้เกิดสภาพการปฏิบัติงานที่ดี ช่วยโน้มน้าวใจให้บุคลากรปฏิบัติงานด้วยความพึงพอใจ ส่วนปัญหาอุปสรรคในการสร้างแรงจูงใจที่สำคัญ ได้แก่ รายได้ไม่เพียงพอ การขาดอุปกรณ์การทำงานที่ทันสมัย สิ่งเหล่านี้ส่งผลต่อความพึงพอใจและประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

ดังนั้น เมื่อทุนทางสังคมมีความสำคัญต่อการพัฒนาองค์กร จึงต้องมีการสร้างกระบวนการสื่อสารการสร้างผู้นำตามธรรมชาติ การวางระบบการบริหารจัดการที่ดี การเสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันให้ทำงานสอดคล้องกัน และการปรับเปลี่ยนกฎหมายให้เหมาะสม เพื่อการพัฒนาทุนทางสังคมให้ขับเคลื่อนไปยังเป้าหมายที่พึงประสงค์ (Secretariat of the Senate, 2006) การมีสัมพันธ์ที่ดีภายในองค์กร จะทำให้สภาพการปฏิบัติงานในองค์กรเหมาะสมมีผลต่อความพึงพอใจของผู้ปฏิบัติงานเป็นแรงจูงใจให้เกิดความรักต่อองค์กร และสมาชิกในองค์กรพร้อมที่จะปฏิบัติตามความเชื่อ ค่านิยมขององค์กร ส่งผลต่อประสิทธิภาพประสิทธิผลในการทำงานและการพัฒนาองค์กรในลำดับต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ควรนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาและปรับปรุงประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน โดยนำไปใช้ในการดำเนินการดังนี้

1.1 จัดทำแผนพัฒนาทุนทางสังคมให้กับบุคลากรในหน่วยงาน และโรงเรียนนายร้อยตำรวจซึ่งเป็นสถาบันหลักในการผลิตบุคลากรให้กับสำนักงานตำรวจแห่งชาติ โดยมีการกำหนดกลยุทธ์ ตัวชี้วัดระดับทุนทางสังคมที่มีประสิทธิภาพ สามารถนำไปปฏิบัติ และประเมินผลได้อย่างเป็นรูปธรรม

1.2 จัดทำระบบเครือข่ายผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านสาขาวิชา โดยอาจจำแนกตามทุนทางสังคมด้านต่าง ๆ เพื่อให้คำปรึกษากับข้าราชการตำรวจทั่วประเทศเกี่ยวกับการปฏิบัติงานในสาขาวิชา หรือด้านต่าง ๆ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาทุนทางสังคมและกระบวนการเสริมสร้างทุนทางสังคม ในกลุ่มประชากรอื่นของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบระหว่างหน่วยงานทางการศึกษากับหน่วยงานทางการปฏิบัติงาน

2.2 ควรมีการศึกษาวิเคราะห์แนวทางการนำทุนทางสังคมของคณาจารย์โรงเรียนนายร้อยตำรวจไปใช้ในการพัฒนาหน่วยงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

References

- Areekul, C. (2013). *Model Development for Strengthening Social Capital for Being a Sustainable Lifelong Learning Society*. (Doctoral Dissertation). Chulalongkorn University. Bangkok.
- Adam, F., & Borut, R. (2003). Social Capital: Recent Debates and Research Trends. *Social Science Information*. 42(4), 155-183.
- Aldridge, S., Halpern, D., & Fitzpatrick, S. (2002). *Social Capital: A Discussion Paper*. London: Performance and Innovation Unit.
- Bankston, C., & Zhou, M. (2002). Social Capital as a Process: The Meanings and Problems of a Theoretical Metaphor. *Sociological Inquiry*. 72, 285-317.
- Cabinet Resolution. (9 May 2006). *On the Progress of the 10th National Economic and Social Development Plan (2007-2011)*. nd.
- Coleman, J. (1988). Social Capital in the Creation of Human Capital. *The American Journal of Sociology*. 94, S95-S120.
- Durlauf, S. (2002). Symposium on social capital: Introduction. *The Economic Journal*. 112, 417-418.
- Fox, J. (1997). The World Bank and social capital: contesting the concept in practice. *Journal of International Development*. 9, 963-971.
- Luhmann, N. (1979). *Trust and Power*. Chichester: John Wiley.
- Narayan, D., & Cassidy, M. (2001). A dimensional approach to measuring social capital: development and validation of a social capital inventory. *Current Sociology*. 49, 59-102.
- Narayan, D., & Pritchett, L. (1999). Cents and Sociability: Household Income and Social Capital in Rural Tanzania. *Economic Development and Cultural Change*. 47(4), 871-897.
- Phra Suthirattanabundit (Suthit Apakaro). (2004). *Networks: Nature, Knowledge and Management*. Bangkok: October Publisher.
- Piumsombun, P. (2003). *Police Administration: New Update*. Bangkok: Bannakit.
- Portes, A. (1998). Social capital: its origins and applications in modern sociology. *Annual Review of Sociology*. 24, 1-25.

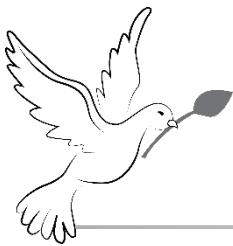
- Rajsamak, P. (2014). *Factors That Affect Motivation in Job for Preventing and Suppressing of Police at Samrongtai Police Station in Phrapradaeng District, Samutprakarn Province*. (Master's Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Sanguanwongwan, W. (2003). *Management and Organizational Behavior*. Bangkok: Pearson Education Indo China.
- Secretariat of the Senate. (2006). The Role of Social Capital and Sustainable Development of the Country. In Document No. 001/49. Bangkok: The Secretariat of the Senate.
- Techaatik, S. (2009). *The Development of Systematic Community Organization and Social Network for Poverty Problem Solving*. (Doctoral Dissertation). Naresuan University. Phitsanulok.
- The Office of National Statistics (United Kingdom). (2017) *Guide to Social Capital*. Retrieved August 23, 2017, from <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/>.
- The World Bank. (2006). Thailand Social Capital Evaluation: A Mixed Methods Assessment of the Social Investment Fund's Impact on Village Social Capital. Thailand.
- Walaisathian, P. (2003). *Processes and Techniques of Developer Works*. (2nd ed.). Bangkok: Research Fund Office.
- Wasi, P. (2015). *Strong Community: Thai Social Capital*. Bangkok: Social Fund Office, Government Savings Bank.
- Wongwaisayawon, S. (1997). *Organizational Culture: Concept, Research and Experience*. Bangkok: B.J Plate Processor.
- Zaheer, A., & Harris, J. (2005). Interorganizational trust. In O. Shenkar and J. Reuer (Eds.), *Handbook of strategic alliances*. 219-227. London: Sage.

พุทธทาสภิกขุ: ปณิธานข้อที่ 2 การทำความเข้าใจระหว่างศาสนา
เพื่อเสริมสร้างสันติสุขในสังคมไทย*

Buddhadasabikkhu: The 2nd determination for mutual understanding
between religions to support peace to Thai society

¹นคร จันทราราช, พระมหาคำพันธ์ ปากาโร, สิปปมงคล ป้องภา,
พระครูธรรมธรศิริวัฒน์ สิริวฑฒโน, พระสุภาพร เตชธโร และปฐมสิทธิ์ แสงวงศ์

¹Nakhon Jantharat, Phramaha Kampan Phapakaro, Sipmongkol Phongpa,
Phrakru Dhammathornsiriwat Siriwatthano, Phra Supapon tachadharo
and Patomsit Sawaengwongsa

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Ubon Ratchathani Campus, Thailand.

¹Corresponding Author. Email: Nakhonsingh@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเรื่อง “พุทธทาสภิกขุ : ปณิธานข้อที่ 2 การทำความเข้าใจระหว่างศาสนาเพื่อเสริมสร้างสันติสุขในสังคมไทย” ในการศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีการศึกษาและค้นคว้าจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดย แยกประเภท เรียบเรียง สรุปสาระสำคัญ และวิเคราะห์เนื้อหา โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ส่วน คือ 1) ปัญหาและอุปสรรคการทำความเข้าใจระหว่างศาสนา 2) จุดร่วมทางศาสนา : เป้าหมายการทำความเข้าใจระหว่างศาสนา และ 3) หลักพุทธธรรมสำหรับการทำความเข้าใจระหว่างศาสนาเพื่อเสริมสร้างสันติสุขในสังคมไทย

ปณิธานข้อที่ 2 การทำความเข้าใจระหว่างศาสนาตามมุมมองของพุทธทาสภิกขุพบว่า การทำความเข้าใจระหว่างศาสนามีปัญหาและอุปสรรค 2 อย่าง คือ 1) อคติและอุปาทาน และ 2) 3 ก. กิณ กาม และ เกียรติ ทั้ง 2 อย่างเป็นปัญหาและอุปสรรคในการทำความเข้าใจระหว่างศาสนาโดยตรง ในส่วนของจุดร่วมทางศาสนาอันเป้าหมายการทำความเข้าใจระหว่างศาสนามีเป้าหมาย 2 อย่างคือ 1) การทลายความเห็นแก่ตัว และ 2) การสร้างสันติสุขระดับบุคคลและระดับสังคม และในส่วนของหลักพุทธธรรมในการทำความเข้าใจระหว่างศาสนามี 2 อย่างคือ 1) หลักสัมมาทิฐิคือการสร้างจิตสำนึกใหม่ทางศาสนา 2) หลักเมตตาธรรม หลักพุทธธรรมดังกล่าวทำให้เกิดความเข้าใจระหว่างศาสนาและสร้างสันติสุขในการอยู่ร่วมกันระหว่างศาสนาในสังคมไทยได้

คำสำคัญ: พุทธทาสภิกขุ; ปณิธานข้อที่ 2; การอยู่ร่วมกันระหว่างศาสนา

Abstract

The purpose of this article is to study "Buddhadasa Phikkhu: the second determination that is understanding between religions to promote peace in Thai society. The study uses methods of studying and researching from related documents by classifying, compiling, summarizing the important information and analyze content by dividing the content into 3 parts which are 1) problems and obstacles for understanding between religions, 2) religious points: the goal of inter-religious understanding, and 3) principles of Buddhism for interreligious understanding in order to promote peace in Thai society.

The second determination is to make understanding inter-religion according to Buddhadasa Bhikkhu's perspective, it is found that inter-religious understanding has two problems and obstacles, namely 1) bias, and attachment 2) eating, sensual desire, praise and obstacles to understanding between religions directly. As for the common points of religious goals, there are two goals for understanding between religions: 1) breaking selfishness and 2) creating peace on a personal and social level. And with respect to the Buddhist doctrine of understanding between religions, there are 2 ways: 1) Right understanding: creating new religious consciousness 2) Compassionate principles: Buddhist doctrine creates inter-religious understanding and creates peace in co-existence between religions in Thai society.

Keywords: Buddhadasa bikkhu; The 2nd determination; Being unity in diferent religion

บทนำ

สำหรับความเป็นมาของศาสนาตลอดจนพัฒนาการของศาสนาอย่างมากที่มนุษย์อาจจะทำได้ในขณะนี้คงเป็นแค่เพียงการ“ทำนาย”หรือ“การคาดคะเน”(Speculation) เท่านั้นโดยไม่มีทางทราบอย่างแน่นอนเลยว่าศาสนาเกิดขึ้นได้อย่างไร (Samukkarn, 1996) แต่ในความเป็นจริงพบว่าตลอดประวัติศาสตร์ของวงการแห่งศาสนาไม่ว่าจะเป็นศาสนาใดๆ จะถูกอธิบายว่าศาสนาเป็นผลผลิตที่สะท้อนออกมาจากอำนาจที่มองไม่เห็นนั้นคือ “พระเจ้า”และสติปัญญาของ“มนุษย์”และสังคมต่างให้การยอมรับอย่างสอดคล้องกันว่าศาสนาเป็นปรากฏการณ์อย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นสังคมมนุษย์โดยเกิดขึ้นและดำเนินมาควบคู่กับสังคมมนุษย์มาอย่างยาวนาน ศาสนามีบทบาทต่อสังคมของมนุษย์โดยมีอิทธิพลไม่เฉพาะแต่เพียงความคิดและความเชื่อแต่ส่งผลต่อการกำเนิดรูปแบบวิถีชีวิตของผู้คนในสังคม อิทธิพลของคำสอนทางศาสนายังส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงชีวิตและสังคมไปในทางที่ดีขึ้นอย่างมากมาย บทบาทของศาสนาได้“จุดดิ่ง”สังคมที่กำลังอยู่ใน“สภาพมืดบอด”และ“จมดิ่ง”ลงสู่ความหายนะนั้นกลับกลายเป็นสังคมที่เต็มไปด้วยความสุขและมีความสุขและมีความเป็นสันติในทางสังคม และทำให้สมาชิกในสังคมต่างดำรงชีวิตอยู่ด้วยหลักคุณธรรมและจริยธรรมในทางด้านศาสนา

แต่อีกด้านหนึ่งของการนับถือศาสนาของศาสนิกในแต่ละศาสนากลับพบว่าศาสนิกในแต่ละศาสนาต่างมีความรู้สึกยึดมั่นและถือมั่นใน“ศาสนา”ของตนกลายเป็นการสร้าง“กำแพง”แห่งศาสนาทำให้มีความรู้สึกว่าเป็นศาสนาแห่งตน“ดีกว่า”ศาสนาอื่นๆ เป็นการ“ยกตนข่มท่าน” ส่งผลทำให้มีการกดขี่ สร้างความขัดแย้ง (Conflict) และความรุนแรง (Violence) สร้างความเป็นศัตรูแก่กันและกันจนเกิดเป็นปัญหาสังคมและสังคมโลกอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (Jandang, 2018) สาเหตุของความขัดแย้งและความแตกแยกทางศาสนาส่วนหนึ่งเกิดจากการที่ศาสนิกในแต่ละศาสนาไม่มีความเข้าใจในศาสนาแห่งตนอย่างถูกต้องตามหลักของสัมมาทิฐิ การทำความเข้าใจระหว่างศาสนาด้วย “พลัง”หรืออำนาจแห่งสัมมาทิฐิเป็น“หน้าที่”และ “ภารกิจ”สำคัญอย่างยิ่งยวดที่ศาสนิกในแต่ละศาสนาควรให้ความสำคัญในการทำความเข้าใจในหลักคำสอนอย่างถูกต้องให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของหลักคำสอนในศาสนานั้นๆ (Buddhadasa, 2006) เพราะการเข้าใจหลักคำสอนในศาสนาแห่งตนดีแล้วย่อมนำไปสู่การปฏิบัติอย่างถูกต้องตามหลักคำสอนด้วย พุทธทาสภิกขุ (เงื่อม อินทปญโญ) เป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาเป็นนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาที่มีชื่อเสียงของสังคมไทยและคือนักปฏิรูปพุทธศาสนาร่วมสมัยที่สำคัญที่สุดท่านหนึ่งในประวัติศาสตร์ไทยที่ได้“มองเห็น”วิกฤติด้านศาสนาต่างๆที่เกิดจาก“การขาด”การทำความเข้าใจระหว่างศาสนาอย่างถูกต้อง โดยพุทธทาสภิกขุให้ “ความสำคัญ”กับการทำความเข้าใจระหว่างศาสนาอย่างถูกต้องและเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาของสังคมในการอยู่ร่วมกันระหว่างศาสนาสมดังข้อความอันเป็นปณิธานข้อที่ 2 คือ การทำความเข้าใจระหว่างศาสนาตามที่พุทธทาสภิกขุกล่าวไว้ว่า

“การทำความเข้าใจระหว่างศาสนาก็เพื่อแก้ปัญหาคือการกระทบกระทั่งกันระหว่างศาสนาซึ่งผลมาถึงบุคคลแต่ละคน เดียวก็มีปัญหาเกี่ยวเนื่องกับศาสนาต่างกันทางการเมืองบ้าง ทางภายในหรือส่วนบุคคลบ้าง ก็มีอยู่แล้วก็เป็นปัญหาใหญ่โตเหมือนกัน ที่เป็นปัญหาทางการเมืองเกิดจากพลเมืองถือศาสนาต่างกันวิวาทกันอะไรทำนองนี้ เราอาจจะขจัดปัดเป่าปัญหา ประเภทนี้โดยเฉพาะออกไปได้โดยการเข้าใจระหว่างศาสนา (Buddhadasa, 2006)

จากข้อความข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า ความรู้และความเข้าใจที่เกิดจากการทำความเข้าใจระหว่างศาสนาถือว่าเป็น“เสียงเพรียก”ด้านศาสนาที่มีความจำเป็นที่ศาสนิกในแต่ละศาสนาควร“ตระหนัก”และ“สำเหนียก” โดยให้ความสนใจในการทำความเข้าใจในหลักศาสนาให้เกิดความกระจ่างอย่างถ่องแท้ เพราะการทำความเข้าใจระหว่างศาสนานั้นสามารถ“ทลายกรอบ”ที่เกิดจากการนับถือศาสนาที่เกิดจากอำนาจ“อุปาทาน”และยังทำให้ศาสนิกรู้จักความจริงของชีวิต (Meaning of Life) ระหว่างเรากับเพื่อนต่างศาสนาต่างมีความรู้สึกที่สอดคล้องกันว่า“โลกทั้งผองพี่น้องกัน”หมายความว่าทุกคนบนโลกใบนี้ต่างมี“ชะตากรรมร่วมกัน”กล่าวคือทุกคนต่างเป็นเพื่อนร่วมเกิด ร่วมแก่ ร่วมเจ็บและร่วมตายในที่สุด (Buddhadasa, 1970) อันจะส่งผลต่อการดำเนินชีวิตอย่างมีสติและปัญญาอันเป็นการเต็มเต็มและเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human Being) ด้วยกัน ทำให้มีความเพียบพร้อมและสมบูรณ์ยิ่งขึ้นซึ่งจะเป็นรากฐานสำคัญในการดำเนินชีวิตอย่างมีเป้าหมายและมีความสุขตลอดถึงการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในทางสังคมต่อไป

บทความนี้ศึกษาเรื่อง “พุทธทาสภิกขุ : ปณิธานข้อที่ 2 การทำความเข้าใจระหว่างศาสนาเพื่อเสริมสร้างสันติสุขในสังคมไทย”โดยมีเนื้อหา 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1) ปัญหาและอุปสรรคการทำความเข้าใจระหว่างศาสนา

2) จุดร่วมทางศาสนา : เป้าหมายการทำความเข้าใจระหว่างศาสนา และ 3) หลักพุทธธรรมสำหรับการทำความเข้าใจระหว่างศาสนาเพื่อเสริมสร้างสันติสุขในสังคมไทย โดยในส่วน ส่วนที่ 1) เป็นการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการทำความเข้าใจระหว่างศาสนาว่าอะไรเป็นปัญหาและอุปสรรคในการทำความเข้าใจระหว่างศาสนา ส่วนที่ 2) เป็นการศึกษาจุดร่วมทางศาสนาคือเป้าหมายการทำความเข้าใจระหว่างศาสนาโดยแต่ละศาสนามีเป้าหมายสำคัญในการทำความเข้าใจศาสนาอย่างไร และส่วนที่ 3) เป็นการศึกษาหลักพุทธธรรมที่เอื้อต่อการทำความเข้าใจระหว่างศาสนาเพื่อเสริมสร้างสันติสุขในสังคมไทยว่าหลักพุทธธรรมสามารถนำไปสร้างสันติสุขทางสังคมในการอยู่ร่วมกันระหว่างศาสนาได้อย่างไร ทั้งหมดเป็นประเด็นเกี่ยวกับปณิธานข้อที่ 2 ของพุทธทาสภิกขุที่ยังต้องศึกษาเพื่อสร้างความเข้าใจระหว่างศาสนาอันเป็นหน้าที่และภารกิจของศาสนิกในแต่ละศาสนา ควร“เหลียวหลัง”และ “มองไปข้างหน้า”ด้วยการทำความเข้าใจหลักคำสอนในศาสนาของตนเองเป็นอย่างดีแล้วควรทำความเข้าใจหลักคำสอนในศาสนาอื่นๆที่ปราศจากอุปาทานทางด้านศาสนาอันจะเป็นมรรควิธีในการเสริมหลักสันติสุขทางทางสังคมในการอยู่ร่วมกันระหว่างศาสนาต่อไป

ปัญหาและอุปสรรคในการทำความเข้าใจระหว่างศาสนา

สำหรับปัญหาและอุปสรรคในการทำความเข้าใจระหว่างศาสนาตามมุมมองของพุทธทาสภิกขุนี้เกิดจากการที่ศาสนิกมีความลำเอียงและมีความยึดมั่นถือมั่นตลอดจนการที่ศาสนิกมีความนิยมชมชอบในเรื่องของวัตถุนิยมโดยมีเรื่องกิน กาม และเกียรติ ทั้งหมดกลายเป็นปัญหาและอุปสรรคในการทำความเข้าใจระหว่างศาสนาที่สำคัญซึ่งเกิดขึ้นในวงการศาสนา จนทำให้ศาสนิกไม่สามารถเข้าถึงหัวใจของศาสนานั้นล้วนเกิดจากสาเหตุสำคัญ 2 ประการคือ

1. อคติและอุปาทาน: กำแพงการทำความเข้าใจระหว่างศาสนา

ปัญหาและอุปสรรคในการอยู่ร่วมกันระหว่างศาสนาในเบื้องต้นเป็นเรื่องของ“อคติ” (Prejudice) และ“อุปาทาน” (Attachment) โดยอคติตามความเห็นของพุทธทาสภิกขุคือการที่ศาสนิกในแต่ละศาสนามีความลำเอียงต่อศาสนาอื่นๆ ส่วนการมีอุปาทานทางศาสนาคือการที่ศาสนิกมีความยึดมั่นและถือมั่นในศาสนาของตนเองเท่านั้นว่าถูกต้องและดีที่สุด ทำให้เกิดความยึดมั่นและถือมั่นในศาสนาตนเองโดยอย่าง“สุดโต่ง”โดยไม่มี ความเข้าใจอย่างถูกต้องและอย่างถ่องแท้ (Buddhadasa, 2005) การที่ศาสนิกนับถือศาสนาด้วยอคติอย่างจิ้งนั้นสิ่งที่ตามมาอย่างเลี่ยงหลีกได้คือการ“ล้อมคอก”เป็นการสร้างกำแพงทางด้านศาสนาให้กับตัวเอง ด้วยการไม่ยอมรับศาสนาอื่นๆ การแสดงท่าทีในลักษณะดังกล่าวแม้จะเป็นการรักษา“ความเป็นเอกภาพ”ของศาสนาของตนที่สะท้อนให้เห็นถึงความมั่นคงและดำรงสถานะอยู่ได้ แต่ในทางตรงกันข้ามพบว่าการมีอคติและอุปาทานในลักษณะเช่นนี้มีผลเสียที่จะเกิดขึ้น ส่งผลต่อเนื่องไปสู่การมองและการประเมิน“ความคิด”และ“ความเชื่อ”ของตัวเองเท่านั้น“ถูกต้อง”ส่วนความเชื่อของคนอื่นๆ“ไร้สาระ”หรือ“ไม่มีคุณค่า” พุทธทาสภิกขุได้สะท้อนให้เห็นปัญหาและอุปสรรคในการทำความเข้าใจระหว่างศาสนาสำคัญคือความยึดมั่นถือมั่นที่เกิดมาจากอุปาทานทางด้านศาสนาส่งผลทำให้ศาสนิกมีความโน้มเอียงทางด้านศาสนาจนเกิดการแบ่งแยก ชิดเส้น ตลอดจนการสร้างกำแพงทางศาสนาตามมา สมดังข้อความที่พุทธทาสภิกขุได้กล่าวไว้ว่า

“มนุษย์อยู่ร่วมกันโลกเดียวกัน จะมองปัญหาของตนต่างกันตามมิจฉาทิฎฐิ ตามสัมมาทิฎฐิ ที่จะได้รับเข้ามา ทั้งที่มันอยู่ในโลกเดียวกัน มันยังมองเห็นต่างกัน จึงเข้าไปรับเอามายึดมั่น ถือนั่นในลัทธิคำสอนนั้นๆตามความพอใจของตน จึงเกิดได้หลายลัทธิหลายศาสนาแล้วก็ ทะเลาะกันด้วยเรื่องความมีศาสนาหลายศาสนา” (Buddhadasa, 2006)

จากข้อความข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าปัญหาและอุปสรรคในการทำความเข้าใจระหว่างศาสนาอันดับแรกคือความเห็นทั้งเชิงบวกและเชิงลบ ของมนุษย์ ตามด้วยความยึดมั่นถือนั่นในศาสนา สำหรับพุทธศาสนิกชนมองว่าโดยเนื้อแท้ของศาสนาคือการทะลายนเห็นแก่ตัว ทะลายนความยึดมั่นถือนั่นในศาสนาที่ตนนับถือ การปฏิบัติตามหลักศาสนามีวัตถุประสงค์ที่ “ชัดเจน” และมีความ “แจ่มชัด” ในหลักการปฏิบัติตามหลักของศาสนา คือ “การไม่มีความยึดมั่นและถือนั่น” อย่างที่เรียกกันว่า “อุปาทาน” (Preconceived) เพราะบุคคลผู้นับถือศาสนาต่างกันจะสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุขคือความไม่ยึดมั่นในศาสนาของตนเองมากเกินไปจนเกิดอคติกับศาสนาอื่นๆ ไม่ควรถือศาสนาของตนเป็นศาสนาที่ดีที่สุด ในขณะที่เดียวกันควรเปิดใจและยอมรับศาสนาอื่นๆ ไม่ควรดูหมิ่นศาสนาอื่นว่าด้อยกว่าศาสนาของตนหรือพยายามชักชวนผู้อื่นให้เปลี่ยนศาสนา เพราะอาจทำให้เกิดความขัดแย้งและความบาดหมางระหว่างกัน ผู้ที่เข้าถึงหลักธรรมในศาสนาของตนอย่างแท้จริง ย่อมไม่เห็นแก่ตัวและพร้อมที่จะเสียสละเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น ศาสนิกจึงควรทำความเข้าใจให้ถูกต้องว่าประโยชน์ของคำสอนทางศาสนามีทั้งประโยชน์โดยตรงและประโยชน์โดยอ้อม ประโยชน์โดยตรงคือความหลุดพ้นทางศาสนา ส่วนประโยชน์โดยอ้อมคือการปลูกฝังคุณธรรมทางสังคมทำให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยสันติ

2. 3 ก. คือ กิณ กาม เกียรติ: เสน่ห์ที่ชวนให้หลงใหลในความเป็นวัตถุนิยม

สำหรับแนวคิดเรื่อง 3 ก. คือ กิณ กาม และเกียรติตามมุมมองของพุทธศาสนิกชนถือว่าเป็นปัญหาและอุปสรรคในการทำความเข้าใจระหว่างศาสนาที่สำคัญอีกประการหนึ่ง โดยเฉพาะสังคมในปัจจุบัน ศาสนิกในแต่ละศาสนาอยู่ภายใต้ความเป็นโลกาภิวัตน์ (Globalization) ต่างมีค่านิยมในวัตถุนิยมมากขึ้น การดำเนินชีวิตของมนุษย์ถูกขับเคลื่อนด้วยวัตถุส่งผลทำให้มนุษย์ต้องมนต์ขลังของ “วัตถุนิยม” โดยมีความนิยมชมชอบในเรื่องของกิณ กาม และเกียรติ ยังส่งผลต่อวิถีคิดและการดำเนินชีวิตอยู่ในสภาพ “โล่” และ “คว่ำหา” วัตถุเพียงเพื่อบำเรอปรนเปรอตนด้วยความสุข การดำเนินชีวิตโดยรวมจึงอยู่ในลักษณะสับสนและวุ่นวาย (Phra Dhammapitaka (P.A.Payutto), 1998) นำไปสู่การตกเป็นทาสของ 3 ก. คือ กิณ กาม เกียรติ ที่ส่งผลกลายเป็นปัญหาและอุปสรรคในการทำความเข้าใจระหว่างศาสนาตามลำดับดังนี้ (Buddhadasa, 2006)

1. กิณ ได้แก่ การกินหรือการบริโภคปัจจัย 4 ตามมุมมองของพุทธศาสนิกชนคือการกินหรือการบริโภคปัจจัย 4 ที่ตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ด้วยการรู้จัก “ประมาณการกิน” ได้อย่างถูกต้องโดยสมควรทั้ง “ปริมาณ” และ “คุณภาพ” โดยไม่ตกเป็นทาสของกิเลสตัณหาที่เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและทำความดีต่อไป แต่การกินหรือการบริโภคในปัจจุบันกลับกลายเป็นปัญหาและอุปสรรคในการทำความเข้าใจศาสนา โดยผู้คนในปัจจุบันมีพฤติกรรมการกินหรือการบริโภคปัจจัย 4 เพียงตอบสนองกิเลสตัณหาของตนเองไม่มีความพอประมาณ ขาดความพอดี และไม่มีความพอเพียงในการกิน การกินแบบฟุ่มเฟือยเป็นการส่งเสริมกิเลสตัณหาทำให้เกิดปัญหาการดำรงชีวิตและปัญหา

สิ่งแวดล้อมที่ส่งผลต่อการทำความเข้าใจระหว่างศาสนาทำให้ขาดการรู้จัก “ประมาณการกิน” ได้อย่างถูกต้อง ทั้ง “ปริมาณ” และ “คุณภาพ” ของชีวิตตามหลักของศาสนา

2. กาม หมายถึง ความหลงระเห็จเพเลิดเพลินและการติดใจอยู่ในรูป รส กลิ่น เสียง และการสัมผัส (Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto) , 2012) โดยทั่วไปสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความน่าชื่นชม ความสบายใจและความสุขสำหรับผู้เสพกาม โดยพุทธทาสภิกขุมองเรื่องการเสพกามของมนุษย์ว่า หากการเสพกามของมนุษย์อยู่ใน “กรอบ” และ “ขอบเขต” ได้อย่างถูกต้องตามระเบียบ ขนบธรรมเนียมประเพณีและศีลธรรมก็ย่อมทำให้สังคมเป็นสุขได้ การเสพกามในลักษณะเช่นนี้อยู่ภายใต้กรอบหรือขอบเขตของศีลธรรมทางศาสนา แต่ในปัจจุบันการเสพกามของมนุษย์กลับกลายเป็น “นอกกรอบ” ของศาสนาโดยมนุษย์มุ่งแต่จะเสพรสที่เกิดจากกามเรียกว่า “กามารมณ์” ที่มากระทบตา หู จมูก ลิ้น และการสัมผัสทางกายเพียงแค่อบสนองกิเลส ตัณหาทำให้ตกเป็นทาสของกามารมณ์ โดยกระทั่งที่สุดแม้แต่เรื่องการสืบพันธุ์ของมนุษย์ มนุษย์ไม่เสพกามโดยบริสุทธิ์ก็กล่าวคือเพียงแค่ไม่ให้เผ่าพันธุ์ของมนุษย์สูญพันธุ์อีกต่อไป มนุษย์กลับเสพกามด้วยอำนาจของกิเลส ตัณหาที่มีความต้องการเหยื่อล่อที่ธรรมชาติปะหน้าไว้ล่อลวงให้เป็นคำจ้างคือ “ความรู้สึกทางเพศ” ทำให้เกิดการนอกใจคู่ครองไม่มีความซื่อสัตย์ต่อชีวิตสมรสส่งผลทำให้เกิดปัญหาสังคมต่างๆ ที่เกิดจากเรื่องของการเสพกามตามมา การเสพกามในลักษณะเช่นนี้เป็นเสพกามที่อยู่นอกกรอบและขอบเขตของระเบียบ ขนบธรรมเนียมประเพณีและศีลธรรมทำให้เป็นปัญหาและอุปสรรคในการทำความเข้าใจระหว่างศาสนา

3. เกียรติ คือ ชื่อเสียงและความยกย่องนับถือความมีหน้ามีตา สำหรับเกียรติตามมุมมองของพุทธทาสภิกขุโดยพุทธทาสภิกขุมองว่าการมีชื่อเสียงและความยกย่องนับถือความมีหน้ามีตาหรือการมีเกียรติที่ถูกต้อง นั่นคือการมีเกียรติในทางที่ดีแล้วประกอบการทำงานและคุณงามความดีให้ถูกต้องตามสมควร ไม่ยึดมั่นถือมั่นในเกียรติ จนเกิดความมัวเมาหลงใหลเกียรติที่ตนได้รับจริงจนเกินไป ตนเองก็ย่อมได้รับความสุขและเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้ที่จะกระทำความดีต่อไป หากมีความหลงใหลในเกียรติ มีความยึดมั่นถือมั่นในเกียรติแล้วไม่สามารถประกอบหน้าที่และการทำงานอย่างสุจริตธรรมได้ตลอดจนไม่สามารถสร้างคุณงามความดีให้ถูกต้องตามสมควรได้ การมีเกียรติในลักษณะเช่นนี้เป็นการมีเกียรติไม่ถูกต้องแต่เป็นการมีเกียรติและใช้เกียรติหรืออำนาจตอบสนองกิเลสตัณหาตนเองเพียงประการเดียวกลายเป็นปัญหาและอุปสรรคในการทำความเข้าใจศาสนาได้

จากหลักการ 3 ก.ข้างต้น พุทธทาสภิกขุมองว่าในสมัยปัจจุบัน กิเลส กาม และเกียรติ กลายเป็นปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญประการหนึ่งที่ทำให้มนุษย์ติดอยู่ใน “ก้ำกึ่งความคิด” โดยทำให้เกิดความลุ่มหลงและหลงใหลในเสน่ห์ของวัตถุนิยมที่มี “เสน่ห์” แผงมาในรูปลักษณะของ “กามคุณ” โดยมี รูป เสียง กลิ่น รส และการสัมผัส (Buddhadasa, 2005) ที่เฝ้าชวนชวนให้มนุษย์สนองตอบต่อความต้องการที่ไร้ขีดจำกัด ทำให้ศาสนิกฆาตคติและสัมปชัญญะ ปราศจากความสันโดษ (Contentment) ทำให้ไม่มีความพึงพอใจในสิ่งที่มีและตนได้ และปราศจากหลักมัชฌิมาปฏิปทา (The Middle Way) คือ หลักของทางสายกลางทำให้ไม่มีความพอเพียงและความประมาณอันเป็นหลักคำสอนสำคัญที่ช่วย “ส่ำทับ” และ “ย่ำเตือน” ในการเสพและการครอบครองวัตถุสิ่งเสพต่างๆ การที่ศาสนิกตกเป็นทาสของกิเลสตัณหาเหล่านั้นทำให้กิเลสตัณหาสามารถ “กระตุ้น”

ให้ศาสนิกเกิด“ความรู้สึกพร่อง”โดยรู้สึกว่าคุณไม่มีส่วนพอใจใน “สิ่งเสพติด”ที่ตนมีและตนเป็น (Promta, 2003) เกิดความต้องการอยากจะทำอะไรบางอย่างในสิ่งเสพติดใหม่ๆ ในที่สุดจึงทำให้มนุษย์มองข้ามของการพัฒนาจิตใจซึ่งเป็นเรื่องสำคัญกว่าวัตถุ มองข้ามและดูหมิ่นเรื่องการพัฒนาจิตใจไปในที่สุด การที่ศาสนิกตกเป็นทาสของวัตถุนิยมโดยมี 3 ก. คือ กิน กาม และเกียรติอย่างสุดโต่งตามมุมมองของพุทธศาสนิกชนล้วนเป็นปัญหาและอุปสรรคในการทำสมาธิระหว่างศาสนาทำให้เกิดปัญหาหรือวิกฤติทางด้านศาสนา เช่น ความขัดแย้งทางศาสนา สงครามระหว่างศาสนา การแบ่งแยกระหว่างเพื่อนต่างศาสนา เป็นต้น ซึ่งเป็น“ความตกต่ำ”ทางด้านศีลธรรมที่ทำให้การอยู่ร่วมกันในทางสังคมอย่างไม่มีสันติสุข (Vetsuvan, 2006) สำหรับกิน กาม และเกียรติ พุทธศาสนิกชนมองว่าหากมนุษย์ปฏิบัติต่อกิน กาม และเกียรติตามหลักศาสนาอย่างถูกต้องแล้วมนุษย์ไม่ต้องติดเบ็ดของเรื่องกิน เรื่องกาม และเรื่องเกียรติ แต่กลับเป็นศิลปะอย่างหนึ่งในการที่จะมีชีวิตอยู่ในโลกนี้เพื่อดำรงชีวิตอยู่ในโลกได้อย่างงดงามด้วยการ “มีชีวิตอยู่เพราะกิน สุขเพราะกาม งามเพราะเกียรติ” ทั้งนี้ต้องปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านี้ให้พอเหมาะพอสมอย่างนี้แล้วถือว่าการดำรงชีวิตอยู่เป็นชีวิตที่สมบูรณ์ได้เหมือนกัน

จุดร่วมทางศาสนา : เป้าหมายการทำความเข้าใจระหว่างศาสนา

ศาสนาแต่ละศาสนาต่างมีเรื่องเล่าคือภูมิหลังประวัติความเป็นมาและหลักคำสอนที่มีความเป็น “เอกลักษณ์” และมี “อัตลักษณ์” ที่แตกต่างกัน แม้จะมีความหลากหลายทางด้านศาสนาแต่พอสรุปได้ตามลักษณะของความเชื่อและการนับถือของศาสนิกมีศาสนาอยู่ 2 ประเภท คือ “เทวนิยม” และ “อเทวนิยม” (Dokbue, 2006) ศาสนาทั้ง 2 ต่างมีอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ที่แตกต่างกันโดยสิ้นเชิงอย่างเรียกกันว่า “จุดต่าง” ทางด้านศาสนาจัดว่าเป็น “เปลือกนอก” ของศาสนา สำหรับความหลากหลายทางด้านศาสนาพุทธศาสนิกชนมองว่าในแต่ละศาสนายังมีความเป็น “เอกภาพ” ทางด้านศาสนาซึ่งเรียกว่า “จุดร่วม” ทางด้านศาสนา สำหรับจุดร่วมระหว่างศาสนาพุทธศาสนิกชนเรียกสิ่งนี้ว่า “ธรรมชาติ” หรือ “แก่น” ของแต่ละศาสนาที่มีร่วมกันหรือเหมือนกันมี 2 อย่างคือ (Buddhadasa, 2006)

จุดร่วมที่ 1 : ศาสนากับการทลายความเห็นแก่ตัว

ในสังคมที่มีศาสนาอย่างหลากหลายและประกอบด้วยศาสนิกต่างศาสนาเป็นจำนวนมากหากมองอีกด้านนับว่าเป็นปรากฏการณ์ที่ดีเพราะเป็นเครื่องแสดงให้เห็นคุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ใน “การเลือก” และ “ตัดสินใจ” สามารถยอมรับสิ่งใดสิ่งหนึ่งด้วยตนเองและเป็นการ “เปิดโอกาส” ให้บุคคลต่างๆ ได้แสดง ความเชื่อ ความคิดเห็น และกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวมได้มากขึ้นทำให้มีการพัฒนาทาง ศิลปะ วัฒนธรรมและการศึกษาร่วมกัน โดยสังคมที่มีสมาชิกที่นับถือศาสนาต่างกันไม่จำเป็นต้องประสบปัญหา ด้าน “ความขัดแย้ง” ระหว่างศาสนิกเสมอไป สังคมที่มีบุคคลต่างศาสนากันสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุขได้ หากรู้จักปรับตัวให้เข้ากันสิ่งแวดล้อม เข้าใจศาสนาของตนเองอย่างถูกต้องและรู้จักประยุกต์หลักธรรมใน ศาสนาของตนให้เป็นประโยชน์ ในทางปฏิบัติศาสนาทุกศาสนาสอนให้ศาสนิกทุกคนเป็นคนดี เป็นการสอน ให้ศาสนิกลดและละความเห็นแก่ตัวดังข้อความที่พุทธศาสนิกชนกล่าวไว้ว่า

“ศาสนาทุกศาสนามีจุดหมายเหมือนกันหมดคือ การทะลายความเห็นแก่ตัว เห็นแก่ตัวกูของกู มันต้องมีการปฏิบัติที่ทำลายตัวกูของกูอยู่เสมอจึงจะมีศาสนาอยู่เรียกว่ามีศาสนาอยู่ เพราะมีการปฏิบัติทำลายตัวกูของกูเสมอ” (Buddhadasa, 1970)

จากข้อความข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า เป้าหมายและหน้าที่ที่สำคัญของศาสนาคือการทะลายความเห็นแก่ตัว เมื่อมนุษย์ไม่สนใจหลักศาสนาด้วยการละทิ้งศาสนาจะมีความเห็นแก่ตัวเป็นทวิคูณส่งผลทำให้มนุษย์เกิดการยึดมั่นมักฝักและแน่นหนาเนื่องจากศาสนา ชวนให้เกิดอคติและการเหยียดหยามระหว่าง การที่ปัจเจกบุคคลบางคนหรือบางกลุ่มพยายามสร้าง “กรอบ” หรือ “กำแพง” ของตัวเองอยู่ในฐานที่มั่น ไม่มี “การเปิดใจรับ” ศาสนาอื่นๆ ส่งผลต่อเนื่องไปสู่การมองว่า “ความคิด” และ “ความเชื่อ” ของตัวเองเท่านั้น “ถูกต้อง” ส่วนแนวคิด หรือความเชื่อของคนอื่นๆ “ไร้สาระ” หรือ “ไม่มีคุณค่า” ดังนั้น สำหรับพุทธศาสนิกชนมองว่าศาสนาที่ดีควรเป็นศาสนาที่ทะลายความเห็นแก่ตัว โดยที่ศาสนาสามารถลดความรู้สึกเป็นปฏิกิริยาต่อกันที่มักเกิดขึ้นจากท่าทีมองความแตกต่างกัน เพื่อให้ศาสนิกชนศาสนาต่างๆ ได้เรียนรู้หลักปฏิบัติของแต่ละศาสนา เข้าใจหลักธรรมทางศาสนา ระหว่างศาสนิกชนของทุกศาสนาอันเป็นการลดปัญหาหรือป้องกันความขัดแย้งและความรุนแรงทางศาสนามีการเห็นใจและเข้าใจเพื่อนต่างศาสนามากขึ้น (Phra Dussadee Methangkuro, 1998).

จุดร่วมที่ 2 : ศาสนาส่งเสริมการสร้างสันติสุขและสันติภาพ

1. สร้างสันติสุขและสันติภาพระดับบุคคล

การที่ศาสนิกในแต่ละศาสนามีความรู้และความเข้าใจในศาสนาที่ตนนับถืออย่างถูกต้องเป็นปัจจัยสำคัญนำไปสู่การปฏิบัติตนตามหลักของศาสนาอย่างถูกต้อง การสร้างสันติสุขและสันติภาพในระดับปัจเจกบุคคลจะเกิดขึ้นได้ด้วยการศาสนิกจะต้องฝึกฝนและพัฒนาตนตามหลักศาสนา เมื่อตนเองได้รับการฝึกฝนดีแล้ว ชีวิตที่ไม่ถูกรบกวนด้วยกิเลสตัณหา มีสติและปัญญาเป็นเครื่องรักษาจิต การอยู่อย่างมีสติ อยู่อย่างเรียบง่าย ไปจนถึงเป้าหมายสุดท้ายคือการมีชีวิตที่สงบเย็นและเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น โดยปัจเจกบุคคลจะต้องเริ่มต้นด้วยการรู้จักควบคุมตนเองที่จะไม่เบียดเบียนผู้อื่น เพราะการเบียดเบียนผู้อื่นก็คือ การเบียดเบียนตนเอง ทำให้ทั้งตนเองและผู้อื่นอยู่ในสภาวะสูญเสียสันติสุขและสันติภาพไป การจะทำได้เช่นนี้จะต้องมีความเข้าใจความรู้สึกพื้นฐานของมนุษย์โดยทั่วไปว่า “เรารักสุขเกลียดทุกข์ฉันใด ผู้อื่นก็เช่นกัน” การฝึกจิตของเราให้รู้จักสงบเย็นเข้าใจว่ามนุษย์มีธาตุแห่งความดีที่ปรารถนาสุขและเกลียดความทุกข์เพราะศาสนานั้นมีระบบคำสอนให้ควบคุมสัณฐานและพัฒนาให้ไปสู่เป้าหมายศาสนาได้ สมดังข้อความที่พุทธศาสนิกชนได้กล่าวไว้ว่า “ทุกศาสนานี้มุ่งหมายที่จะควบคุมสัณฐานแห่งความมีตัวตน ระบบศาสนาเป็นเครื่องควบคุมสัณฐานให้เป็นที่ไปแต่ในทางสูง” (Buddhadasa, 2006) จากข้อความดังกล่าวจะเห็นว่าหากมนุษย์รู้จักควบคุมสัณฐานและพัฒนาตนไปสู่เป้าหมายศาสนาแล้วสามารถจะสร้างสันติสุขและสันติภาพในระดับบุคคลได้ เพราะศาสนาช่วยควบคุมกำกับสัณฐานของความมีตัวตนกล่าวคือตัวกูและของกูได้ทำให้ศาสนิกต่างอยู่ร่วมกันด้วยการพึงพิงอาศัยเปิดใจยอมรับความแตกต่างทางด้านศาสนา เศรษฐกิจ สังคม การเมือง ประเพณีและวัฒนธรรม ด้วยการนำหลักธรรมศาสนามาใช้ในสังคมก่อให้เกิดคุณธรรมและจริยธรรมในสังคม มีการสงเคราะห์ซึ่งกันและกันเป็นการลด “อัตตา” หรือความเป็นตัวเป็นตนของตนเองเป็น การควบคุมบรรเทาและกำจัดความโกรธที่สร้างสันติสุขและสันติภาพในระดับบุคคลได้ (Srisaarn, 1986).

2. สร้างสันติสุขและสันติภาพระดับสังคม

การสร้างสันติสุขและสันติภาพระดับสังคม พุทธทาสภิกขุมองว่าสันติสุขและสันติภาพระดับสังคมจะเกิดขึ้นได้ต้องเริ่มจากระดับปัจเจกบุคคลเสียก่อน เพราะปัจเจกบุคคลเป็นพื้นฐานของสังคม การพัฒนาตนจนเข้าถึงแก่นแท้ของศาสนานั้นคือ “รักผู้อื่น” จิตที่พัฒนาดีแล้วโดยไม่ถูกครอบงำด้วยความเห็นแก่ตัว หรือยึดติดถ้อยมั่นในตัวกูของกู ย่อมเกื้อกูลต่อการขับเคลื่อนให้สังคมเกิดสันติสุขอย่างแท้จริง โดยที่ไม่เบียดเบียนเช่นฆ่าทำลายกัน ทำให้สังคมเป็นสังคมที่คนในสังคมอยู่เย็นเป็นสุข ไม่มีเรื่องเดือดเนื้อร้อนใจ มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันอย่างราบรื่น มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกันและกันทำให้เกิดสันติสุขและสันติภาพในระดับสังคมได้ (Buddhadasa, 2006) หากบุคคลไม่มีความเห็นแก่ตัวนั้นสามารถสร้างสิ่งที่ดีที่ไม่ก่อความเดือดร้อนให้ผู้อื่นนับว่าเป็นประโยชน์ในการสร้างสรรค์และประโยชน์ต่อสังคม ช่วยสังคมเดินหน้าไปอย่างมีประสิทธิภาพ (Kamdee, 1998) ในทางตรงกันข้าม ปัญหาต่างๆ ทางสังคมที่เกิดล้วนเกิดจากความเห็นแก่ตัวอันเกิดจากตัณหาที่เป็นสาเหตุทำให้คนมีพฤติกรรมเชิงลบแตกต่างกันไป ที่เป็นภัยคุกคามสันติสุขและสันติภาพ ความสงบเรียบร้อยของสังคม เพราะมีการยึดมั่นถ้อยมั่นในศาสนาของตนอย่างปราศจากสัมมาทิฐิกลายเป็นสาเหตุของความขัดแย้ง ความแปลกแยกระหว่างศาสนาและทางสังคม

หลักการทำความเข้าใจระหว่างศาสนาเพื่อเสริมสร้างสันติสุข

1. หลักสัมมาทิฐิ: การสร้างจิตสำนึกใหม่ทางศาสนา

สำหรับหลักสัมมาทิฐิมีความสำคัญต่อการทำความเข้าใจระหว่างศาสนาของศาสนิกโดยตรงเพราะหลักสัมมาทิฐิคือความเห็นถูกและเห็นชอบทางศาสนาเป็นการ “สร้างจิตสำนึกใหม่ทางศาสนา” เป็นการ “เปิดใจรับ” ความแตกต่างทางด้านศาสนา โดยไม่มีความยึดมั่นถ้อยมั่นในทิฐิจนกลายเป็นกำแพงปิดกั้นตัวเอง และไม่ปล่อยตัวเองจนกลายเป็นคนไร้จุดยืน เพราะหลักองค์มรรคทั้ง 8 ที่มีความเป็นกลาง ทำให้เกิดผลเชิงบวกต่อการเคารพและมีการ “ยอมรับความหลากหลายและความแตกต่าง” (The Recognition of Pluralism and Differences) เหตุผลเพราะว่าโลกยุคปัจจุบันนี้เป็นโลกแห่งความแตกต่าง (Difference's World) และเป็นโลกแบบพหุนิยม (Pluralism) ไม่ว่าจะเป็นความแตกต่างและหลากหลายทางด้านชาติพันธุ์ ภาษา ศาสนา วัฒนธรรม ชีวทัศน์ โลกทัศน์ อุดมการณ์ การเมือง และวิถีชีวิต (Satha-Anand, 1990) เป็นต้น หลักสัมมาทิฐิในทางศาสนาสามารถทำให้ศาสนิกมีทรรศนะแบบ “ทางสายร่วม” (inclusivism) และ “ทางทุกสาย” (pluralism) ได้โดยปราศจากลักษณะจับผิด หาข้อด้อย และการเดียดฉันท์เป็นการปรับกระบวนทัศน์ทางศาสนาแล้วคือจิตสำนึกใหม่ทางศาสนา (Ungphakorn, 1985) ในส่วนทางสังคมเป็นสังคมที่ไม่มีการแบ่งแยกส่วนต่างๆ ของสังคมมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันโดยมีวิวัฒนาการอย่างต่อเนื่อง เมื่อถึงระดับโลก ก็นำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ทุกศาสนาล้วนนำมนุษย์ไปสู่ความจริง ความดี ความงาม โดยแก่นแท้ของศาสนาแต่ละศาสนาแล้ว “สอนคนให้เป็นคนดี” เพราะฉะนั้นจึงควรให้ค่าแก่คนอื่นเท่ากับเรา ไม่ควรดูหมิ่นดูแคลนคนอื่นที่มีวิถีชีวิตแตกต่างไปจากเรา

2. หลักเมตตาธรรม: โลกทั้งผองพี่น้องกัน

หลักเมตตาธรรมเป็นหลักคำสอนที่มีปรากฏในทุกศาสนาที่สอนให้ศาสนิกได้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข เพราะสังคมมนุษย์มีความจำเป็นขั้นพื้นฐานในการอยู่ร่วมกันที่ขาดไม่ได้คือความมีน้ำใจไมตรีที่ดีต่อกัน ความมีน้ำใจเป็นเรื่องที่ศาสนิกทุกคนทำได้ (Buddhadasa, 2006) เพียงแต่แสดงความเมตตาคือความรักและกรุณาคือความสงสารต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกันโดยการช่วยเหลือกันและกัน (Phra Dussadee Methangkuro, 1998) ความรักและความมีน้ำใจนั้นมีความชัดเจนอยู่ในตัวว่าเป็นสิ่งที่อยู่ตรงกันข้ามกับความเห็นแก่ตัวและความอิจฉาริษยา คนที่อิจฉาริษยาคนอื่นย่อมปรารถนาที่จะเห็นความล้มเหลวของผู้ที่ได้ดีกว่า แต่คนมีน้ำใจนั้นเมื่อเห็นคนอื่นได้ดีกว่าจะมีมุทิตาและจะ แสดงความยินดีด้วยอย่างจริงใจ สำหรับที่มีเมตตาและกรุณาจะนึกถึงผู้อื่นและพยายามช่วยผู้อื่นที่ด้อยโอกาสกว่า ผู้มีน้ำใจจึงเป็นที่รักและเป็นที่ต้องการของคนทั่วไป ดังนั้น แม้มนุษย์จะมีความแตกต่างกันทางด้านศาสนา แต่ด้วยความมีเมตตาและกรุณาต่อกันและกันจึงทำให้รู้สึกว่าคุณคนคือ “ครอบครัวเดียวกัน” หรือ “โลกทั้งผองพี่น้องกัน” (Chiengkul, 2010) ศาสนาเป็นหลักความเชื่อที่มีกำลังมากที่สุดและเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจที่เหนียวแน่นและลึกซึ้งที่สุดและช่วยสร้างมนุษยสัมพันธ์อันดีต่อกันช่วยขจัดช่องว่างทางสังคม สร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันให้เกิดขึ้นเป็นรากฐานแห่งความสามัคคีและเสริมสร้างสันติสุข (Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto, 2012)

บทสรุป

สำหรับปณิธานข้อที่ 2 คือ การทำความเข้าใจระหว่างศาสนาตามมุมมองของพุทธศาสนิกชนมีปัญหาและอุปสรรค 2 อย่าง คือ 1) การมีอคติคือการมีความลำเอียงทางศาสนาและการมีอุปาทานคือการนับถือศาสนาที่ตนนับถือด้วยอุปาทานทำให้ศาสนิกมีความยึดมั่นถือมั่นและความโน้มเอียงทางด้านศาสนาที่ตนนับถืออย่างสุดโต่งอันจะส่งผลให้เกิดความขัดแย้งทางศาสนา และ 2) 3 ก. กิณ กาม และเกียรติ ทั้ง 3 ก.เป็นสิ่งที่ทำให้มนุษย์มีความหลงระเห็จเพลิดเพลินอยู่ในรูป รส กลิ่น เสียง และการสัมผัสเกิดจากการมุ่งตอบสนองกิเลสตัณหาจนกลายเป็นทาสของกิณ กาม และเกียรติ การมีอคติและอุปาทานตลอดจน 3 ก. กิณ กาม และเกียรติทั้งหมดเป็นปัญหาและอุปสรรคในการทำความเข้าใจระหว่างศาสนา ในส่วนของจุดร่วมทางศาสนาโดยศาสนาทุกศาสนาต่างมีหลักคำสอนอันเปี่ยมหมายการทำความเข้าใจระหว่างศาสนามี 2 อย่างคือ 1) การทลายความเห็นแก่ตัว หลักคำสอนในศาสนาแต่ละศาสนาต่างมีเป้าหมายที่ชัดเจนคือการทลายความเห็นแก่ตัวในการนับถือศาสนาของศาสนิก การทลายความเห็นแก่ตัวทำให้ศาสนิกมีจิตใจที่มีความรักและความเมตตาต่อกันและกันไม่มีการแบ่งแยกระหว่างเพื่อนต่างศาสนา และ 2) การสร้างสันติสุขระดับบุคคลโดยทำให้บุคคลนั้นมีพฤติกรรมทางกายและวาจาที่มีความเป็นปกติและมีความเรียบร้อยโดยการไม่สร้างความเดือดร้อนแก่ตนและสังคม เป้าหมายสำคัญประการหนึ่งในแต่ละศาสนาคือการสร้างสันติสุขทั้งในระดับบุคคลและระดับสังคม ในส่วนของหลักพุทธธรรมในการทำความเข้าใจระหว่างศาสนามี 2 อย่างคือ 1) หลักสัมมาทิฐิคือการสร้างจิตสำนึกใหม่ทางศาสนาด้วยการมีความเห็นอย่างถูกต้อง 2) หลักเมตตาธรรมคือการมีความรักที่บริสุทธิ์ต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน หลักพุทธธรรมดังกล่าวเอื้อต่อการทำให้เกิดความเข้าใจระหว่างศาสนาและสามารถสร้างสันติสุข

ในการอยู่ร่วมกันระหว่างศาสนาในสังคมไทยได้ เพราะแก่นแท้หรือเนื้อในของแต่ละศาสนาต่างมีวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกันคือการสอนให้ศาสนิก “ทะลายความเห็นแก่ตัว” และสอนให้ศาสนิกนั้น “เป็นคนดี” หัวใจสำคัญของศาสนา คือ “การยอมรับในความแตกต่าง” ระหว่างศาสนาของเพื่อนมนุษย์ จนสามารถนำไปสู่การสร้างสันติสุขทางสังคมได้ จะเห็นว่านิทานข้อที่ 2 คือ การทำความเข้าใจระหว่างศาสนาที่พุทธศาสนิกชนได้มีความพยายามนำเอาแนวความคิดที่เป็นรากฐานของฝ่ายศาสนาทุกศาสนามาเชื่อมโยงกันทำให้ผู้อื่นที่นับถือศาสนาต่างๆ เกิดความเข้าใจต่อศาสนาที่ตัวเองนับถือ ทำให้เกิดการเข้าถึง “แก่นแท้” ในความเป็นศาสนาจนทำให้เกิด “ความสมานฉันท์ในทางศาสนา” และสร้างสันติสุขให้เกิดขึ้นในสังคมได้

References

- Anand, S. (1990). *Alternative challenge: violence and none violence*. Bangkok: Komolkeemthong Foundation.
- Kamdee. (1998) .*Theology*. Bangkok: Kasetsart University Press.
- Phra Dusadee Methangkuro. (1998). *Social Developmentt From the point of view of Buddhadasa*. Bangkok: Komolkeemthong Foundation.
- Phra Dhammapitaka . (P.A. Payutto). (2002). *Threat of Buddhism in Thailand*. Bangkok: Bangkok: sahadhammika Press.
- _____. (P.A. Payutto). (1998). *Human Rights' Social Harmony or Social disintegration*. Bangkok: sahadhammika Press.
- Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto). (2012). *Importance of Buddhism as national religion*, Bangkok: Sahadhammika.
- Buddhadasa. (2006) . *The three wishes of Buddhadasa Bhikku* . Bangkok: Sukkhapabjai Press.
- _____. (1970). *Politics is Dhamma*. Bangkok: Arunvittaya Press.
- _____. (2005). *Happiness*. Bangkok: Sukkhapabjai Press.
- _____. (2006). *Dhammic Socialism*. Bangkok: Sukkhapabjai Press.
- _____. (2006). *60 years of king on Reigning and 100 years of Buddhadasa*. Bangkok: Charenwit Press.
- _____. (1888) *World Peace*. Surat Thani : Dhammadana Foundation .
- Amornvarapipat. (2017). *Lifestyle' Five Religious in Thailand*. Bangkok: mcu. Press.
- Dokbue. (2006) *Comparative Religions*. Bangkok: burapasarn Press.
- Jandang . (2018) *Development Quality of Life According to Religion*. Bangkok: O.S Printing House Press.
- Promta. (2003). *Man and Religions*. Bangkok: Siam Press.

- _____. (2003). *Buddhist Philosophy Man Society and Athical Issues*. Bangkok: Siam Press.
- Samukkarn. (1996). *Belief and Religions in Thai Society Social Analysis – Anthropology*. Bangkok: Odian Store Press.
- Ungphakorn. (1985). *Santi Pracha Dhamma*. Bangkok: Komolkeemthong Foundation.
- Srisaam . (1986). *Education Administration for Peace*. Bangkok : Chulalongkorn University Press.
- Vetsuvan . (2006) . *Important person Buddhadasa of Thai and World*. Bangkok: Arunvittaya Press.

การสร้างความปลอดภัยโดยพุทธสันติวิธี: ศึกษากรณีความขัดแย้งระหว่างประชาชน
ซึ่งสร้างวัดบนที่ดินสาธารณประโยชน์โดยสำคัญผิดกับหน่วยงานของรัฐ*

Establishment of Reconciliation by Buddhist Peaceful Means: Studying
Dispute between People Who Desire for Setting Up Temple
on Public-Interest Land and Government Authorities

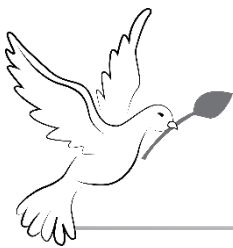
¹เชวง ชุศิริ และ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส

¹Chaveng Choosiri, and Phramaha Hansa Dhammahāso

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author. Email: Chav595@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากการอ้างสิทธิในที่ดินพิพาทระหว่างประชาชนในชุมชนกับหน่วยงานท้องถิ่นของรัฐด้วยสาเหตุว่าที่ดินพิพาทซึ่งเดิมเคยเป็นของเอกชนและประชาชนในชุมชนทำการเรียไ้เงินจากคนในชุมชนเพื่อนำมาซื้อที่ดินพิพาทไปสร้างวัด แต่ขณะจดทะเบียนโอนสิทธิในที่ดิน วัดที่ต้องการสร้างยังมิได้จัดตั้งขึ้นตามกฎหมาย แต่จำเป็นต้องมีผู้รับโอนที่ดินพิพาทมาจากผู้ขาย ประชาชนจึงรับโอนเป็นที่สาธารณประโยชน์ไว้ก่อนโดยสำคัญผิดในสาระสำคัญว่า เมื่อจัดตั้งวัดเสร็จจะโอนที่ดินดังกล่าวไปเป็นของวัด โดยไม่เข้าใจว่าการทำเช่นนั้นจะทำให้ที่ดินกลายเป็นที่สาธารณประโยชน์ ซึ่งไม่อาจนำมาใช้เพื่อสร้างวัดได้อีกต่อไป ส่วนหน่วยงานของรัฐมีหน้าที่ตามกฎหมายดูแลที่สาธารณประโยชน์มิให้ผู้บุกรุก จึงเกิดเป็นข้อพิพาทระหว่างประชาชนกับหน่วยงานของรัฐเกี่ยวกับการใช้ที่ดินพิพาทดังกล่าวขึ้น ทั้งนี้การแก้ไขปัญหาข้อพิพาทจำเป็นต้องพิจารณาทั้งข้อกฎหมายและแนวทางแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างคู่กรณีที่เหมาะสม ซึ่งจำต้องสร้างความปลอดภัยโดยวิธีสมานฉันท์ (Reconciliation) ยึดหลักพุทธสันติวิธีที่สามารถสร้างความปลอดภัย (Harmony) ได้อย่างยั่งยืน ด้วยการนำกรอบทฤษฎีการจัดการความขัดแย้งตามแนวคิดของประเทศตะวันตกในเรื่องการไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง (Mediation) มาเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งไปพร้อมกับการประยุกต์หลักองค์ประกอบ 4 ประการ คือ 1) ความจริง (Truth) 2) ความยุติธรรม (Justice) 3) ความเมตตา (Mercy) และ 4) สันติภาพ (Peace) เพื่อให้การจัดการความขัดแย้งข้อพิพาทนี้ไปสู่การสร้างความปลอดภัยเพื่อสันติสุขที่ยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ: ความปลอดภัย; การจัดการความขัดแย้ง; การไกล่เกลี่ย; พุทธสันติวิธี

Abstract

This article aims to illustrate conflict between people in community and local government authority, in a case of claiming rights over the land in dispute. Conflict arises when the said land was formerly owned by individual and later bought by using fund raised from the community with a purpose of establishment of temple on that land. Then, at the time of land registration, the name of assignee of rights over the land is required for perfection of the land transfer but the temple has not yet been established. The people therefore mistakenly register this land for public interest with their essential misunderstanding that the land can then be transferred to the temple when its establishment is completed. But, in fact, the government authority is empowered to take care of all public-interest lands in order to ensure that there will not be any illegal possession over the said land and, as a result, it cannot be used for setting up temple thereon. By this end, the conflict between people and government authority in relation to the utilization of the said land arises and must be resolved by taking into account both laws and all peaceful management schemes, which require establishment of reconciliation by upholding Buddhist Peaceful Means to ensure sustainable harmony. In this respect, the dispute theory developed in western countries regarding mediation can be framed as one of dispute resolutions and the *four-element principles*, which consist of (1) truth, (2) justice, (3) mercy and (4) peace, can be integrated into its application to ensure establishment of reconciliation for sustainable peaceful.

Keywords: Conciliation; Conflict Management; Mediation; Buddhist Peaceful Means

บทนำ

ในสังคมหนึ่ง ๆ มักจะมีความแตกต่างกันหลายด้าน เช่น ลักษณะสังคม วัฒนธรรมชาติพันธุ์ ศาสนา เป็นต้น หากสังคมไม่สามารถจัดการกับความแตกต่างนี้ได้ ย่อมนำมาซึ่งความขัดแย้ง ซึ่งกระบวนการระงับความขัดแย้งที่สำคัญที่จะต้องถูกกล่าวถึงและถูกนำมาใช้ในการแก้ปัญหา นั่นก็คือ “สมานฉันท์” หากแปลจากรากศัพท์ภาษาอังกฤษ “Reconciliation” คือการหันหน้ามาคืนดีกันใหม่ เพื่อกลับไปสู่เมตริจิตดี ๆ ที่มีมาแต่เดิม ๆ หรือก่อนหน้าจะเกิดความขัดแย้ง (Reconciliation) การสร้างความปรองดองนั้นตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Harmony” หมายถึง ความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เป็นกระบวนการจัดการความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมที่เคยแตกแยก ต่อสู้และปะทะกัน ทั้งในระดับความคิดและในระดับการใช้ความรุนแรงทางกายภาพ ในการตกลงเพื่อเข้าสู่การเจรจาสันติภาพ (Peace talk) ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ โดยไม่ใช้ความรุนแรงและทำการสร้างองค์กรหรือสถาบันที่เป็นประชาธิปไตยในการเข้ามาช่วยปรองดองและต่อรองอำนาจระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งอาจจะรวมถึงการใช้มาตรการออกกฎหมายนิรโทษกรรม เพื่อเป็น

เครื่องมือเยียวยาความเสียหายโดยเริ่มจากการแสวงหาความจริงในอดีต สาเหตุ ความเป็นธรรมในสังคม การช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับความเดือดร้อนจากความขัดแย้ง การแสวงหาข้อเท็จจริงของความคิดแต่ไม่หาคนผิด และการจัดสรรอำนาจใหม่ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมให้สามารถอยู่ร่วมกันได้ การปรองดองจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อต้นตอของความขัดแย้งในสังคมได้รับการแก้ไขการจะเริ่มแก้ไขได้โดยการพิสูจน์ทราบ บันทึก และชี้แจงข้อเท็จจริงในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เพราะสังคมมีสิทธิในการเข้าถึงความจริง การรับทราบความจริงจึงจะนำมาสู่ความเข้าใจ การให้อภัยและเมื่อนั้นการปรองดองจึงจะเกิดขึ้นได้ (Murphy, 2010) ฉะนั้น การสร้างกระบวนการปรองดองจึงต้องใช้เวลานานและความอดทนต่อความคิดเห็นที่แตกต่างอย่างมาก (Whittaker, 1999)

ในสังคมไทย วัดมีความสำคัญในวิถีชีวิตของชาวพุทธไทยมาตั้งแต่โบราณกาล เพราะนอกจากเป็นสถานที่ประกอบพิธีทางศาสนาในวาระสำคัญต่าง ๆ สำหรับชาวบ้านแล้ว ยังเป็นโรงเรียนสอนให้เป็นคนดี มีจริยธรรมในการประกอบสัมมาอาชีพและการใช้ชีวิตและยังเป็นที่พักพิงของคนยากไร้ และคนชรา วัดจึงมีความสำคัญและโดดเด่นในการเสริมสร้างสังคมที่ดีงามของชาติไทย การจัดตั้งวัดนั้นเป็นภารกิจที่ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชน เพื่อให้การตั้งวัดเป็นไปตามความประสงค์ที่จะเป็นสถานที่สำคัญของประชาชน

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 (Sangha Act (Version 2) B.E. 1962, 1992) กำหนดหลักเกณฑ์แบ่งประเภทวัดและหลักเกณฑ์ที่ดินเพื่อนำมาสร้างวัด ซึ่งโดยทั่วไปนั้นจะเป็นที่ดินเอกชนที่มีเจตจำนงมอบถวายเพื่อสร้างวัดอันเป็นวัฒนธรรมการสร้างบุญบารมีอย่างหนึ่งของชาวพุทธหรืออาจจะขอใช้สถานที่ราชการก็จะต้องผ่านขั้นตอนการขออนุญาตการใช้ที่ดินจากทางราชการเสียก่อนจึงจะสามารถนำมาสร้างวัดได้ การตั้งวัด เป็นกระบวนการเพื่อให้วัดที่ได้รับอนุญาตให้สร้างขึ้น เป็นวัดที่ถูกต้องตามกฎหมาย มาตรา 31 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ซึ่งในการดำเนินการจะต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ขั้นตอนและวิธีการ ที่กำหนดในกฎกระทรวง ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2507) ออกตามความใน พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2535 หมวด 2 การตั้งวัด โดยวัดที่ขอตั้งเพื่อให้เป็นวัดที่ถูกต้อง จะต้องผ่านการได้รับการอนุญาตให้สร้างวัด แล้วจึงดำเนินการขออนุญาตตั้งวัด โดยมีหลักเกณฑ์เบื้องต้นที่เกี่ยวข้อง และสอดคล้องกับการขออนุญาตสร้างวัด ดังนี้

1. หลักเกณฑ์การขออนุญาตตั้งวัด

- 1) เรื่องที่ดิน วัดต้องตั้งอยู่ในที่ดินที่มีเนื้อที่ติดต่อกันไม่น้อยกว่า 6 ไร่ โดยไม่มีทางสาธารณะ หรือลำคลองกั้นกลาง และต้องไม่เป็นที่ดินสาธารณะประโยชน์หรือที่หลวงหวงห้าม
- 2) กรณีเป็นที่ดินของเอกชน เจ้าของที่ดินจะต้องทำหนังสือสัญญายกที่ดินให้สร้างวัด และโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินให้วัด เมื่อได้รับอนุญาตให้ตั้งวัดแล้ว
- 3) หากเป็นที่ดินของทางราชการ จะต้องผ่านขั้นตอนการขอใช้ที่ดินของทางราชการเพื่อสร้างวัดจนได้รับหนังสืออนุญาตให้ใช้ที่ดินเพื่อสร้างวัดจากส่วนราชการผู้ดูแลรักษาที่ดินนั้น ๆ ก่อน
- 4) แผนผังแสดงอาคารเสนาสนะและสิ่งปลูกสร้าง ให้แสดงขนาดและตำแหน่งอาคารต่าง ๆ ที่ได้สร้างขึ้นแล้วและที่จะสร้างขึ้นในอนาคต ทุกรายการให้ถูกต้องตามความเป็นจริง โดยขอบเขตของที่ดินใน

แผนผัง ต้องมีรูปและขนาด ตรงตามรูปแผนที่แนบท้ายหนังสือสำคัญสำหรับที่ดินที่ใช้สร้างวัด มีมาตราส่วน และเครื่องหมายทิศประกอบ เพื่อสะดวกในการตรวจสอบและเป็นประโยชน์ในการพัฒนาวัดในโอกาสต่อไป

5) แผนที่ตั้งวัดให้แสดงจุดที่ตั้งวัด พร้อมกับระบุชื่อบ้าน ชื่อวัดที่อยู่ข้างเคียงโดยรอบเส้นทางคมนาคมติดต่อกับวัดที่ขออนุญาต กำหนดระยะทางและแสดงเครื่องหมายทิศไว้ด้วย โดยให้จัดทำเป็นแบบพิมพ์เขียว

6) วัดที่ตั้งต้องอยู่ห่างจากวัดอื่นที่ถูกต้องตามกฎหมาย ไม่น้อยกว่า 2 กิโลเมตร เว้นแต่มีเหตุจำเป็นก็ให้ชี้แจงเหตุผลประกอบ

นอกจากนี้ยังมี หลักเกณฑ์ที่สำคัญ ซึ่งจะเน้นเป็นการเฉพาะในขั้นตอนการขอตั้งวัด นอกเหนือจากหลักเกณฑ์ข้างต้นที่กล่าวมาแล้ว คือ

1) สถานที่ตั้งวัดและเสนาสนะ จะต้องเป็นวัดที่สร้างขึ้นในที่ดินแปลงที่ได้รับอนุญาตให้สร้างวัดนั้น และจะต้องมีเสนาสนะ สิ่งปลูกสร้างแล้วเสร็จ (ตามเงื่อนไข) เป็นหลักฐานมั่นคง เหมาะสมต่อการพำนักประจำของพระภิกษุสงฆ์

2) ชื่อวัด ในการเสนอรายงานขอตั้งวัดจะต้องระบุชื่อวัดที่ตั้ง พร้อมชี้แจงเหตุผลประกอบในรายงานขออนุญาตตั้งวัด (ศถ.3) ให้ชัดเจน กะทัดรัด เข้าใจง่ายมีความหมาย และชื่อที่ตั้งจะต้องผ่านความเห็นชอบจากนายอำเภอและผู้ว่าราชการจังหวัด ตามลำดับ

กรณีที่เกิดความขัดแย้งจากการใช้ที่ดินเพื่อสร้างวัดโดยมาก มีอยู่ 2 ลักษณะ คือ 1) การบุกรุกสร้างบนที่ดินสาธารณประโยชน์กรณีนี้วัดไม่อาจอ้างสิทธิใด ๆ ที่จะอยู่ต่อไปได้ คงต้องจำยอมรื้อถอนออกไป และ 2) การสร้างวัดลงบนที่ดินสาธารณประโยชน์โดยสำคัญผิดคิดว่าเป็นที่ดินของวัด มีข้อน่าคิดว่าเดิมที่ดินก่อนกลายเป็นที่สาธารณประโยชน์นั้นเคยเป็นที่ดินของเอกชนมาก่อน แต่เมื่อมีการจดทะเบียนโอนสิทธิในที่ดินอาจมีการโอนโดยผิดพลาดไปด้วยเหตุสำคัญผิดคิดว่า หากวัดยังไม่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นวัดตามกฎหมายจึงระบุชื่อวัดเป็นผู้รับโอนในโฉนดที่ดินไม่ได้ก็ให้โอนเป็นที่ดินสาธารณประโยชน์ไปก่อนเมื่อวัดจดทะเบียนเรียบร้อยแล้วจดทะเบียนเปลี่ยนเจ้าของกรรมสิทธิ์ในที่ดินเป็นของวัดในภายหลัง ซึ่งกรณีนี้เป็นการสำคัญผิดในสาระสำคัญของการจดทะเบียน แต่ผลของกฎหมายเมื่อที่ดินถูกโอนมาเป็นที่สาธารณประโยชน์แล้ว หน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ดูแลที่ดินสาธารณประโยชน์ ก็จะยินยอมให้ใครมาบุกรุกทำประโยชน์ในที่ดินอีกต่อไปไม่ได้ จึงเป็นความขัดแย้งของการใช้ประโยชน์ที่ดินที่เกิดขึ้นระหว่างประชาชนในชุมชนกับส่วนราชการที่เป็นหน่วยงานโดยตรงในการกำกับดูแลการใช้ที่ดินเพื่อการสาธารณประโยชน์ โดยเฉพาะสาเหตุความขัดแย้งที่เกิดจากการที่ประชาชนในชุมชนได้ดำเนินการจัดหาที่ดินและก่อสร้างพระอุโบสถรวมทั้งนิมิตพระ เพื่อมาประจำที่วัดที่เป็นไปโดยถูกต้องตามประสงค์ของการเรียไรเงินมาสร้างวัด เมื่อหน่วยงานของรัฐซึ่งมีหน้าที่ดูแลที่ดินสาธารณประโยชน์เห็นว่า เอกสารสิทธิที่ดินนั้นระบุว่าเป็นที่ดินเพื่อการสาธารณะและไม่ได้มีการดำเนินการขอใช้ที่ดินอย่างถูกต้อง จึงจำเป็นต้องมีหนังสือให้วัดรื้อถอนและออกจากพื้นที่จนก่อให้เกิดความขัดแย้งและมีท่าทีถึงความรุนแรงที่จะตามมาทั้งจากส่วนราชการและประชาชนในชุมชนนั้นได้

ปัญหาของการพิพาทเรื่องสร้างวัดบนที่ดินสาธารณประโยชน์กรณีสำคัญผิดในสาระสำคัญของการจดทะเบียนโอนที่ดิน มักมาจากข้อเท็จจริง ดังนี้

1) เมื่อชาวบ้านประสงค์จะสร้างวัดในพื้นที่ชุมชนของตนเอง จึงได้รวบรวม เรี่ยไรเงินซื้อที่ดิน โดยวิธีการทำกินและผ้าป่าเพื่อทำการซื้อที่ดินและก่อสร้างอาคารกุฏิ ศาลาการเปรียญ ทำการโอนโฉนดที่ดินเพื่อเป็นของวัด แต่เนื่องจากวัดยังไม่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายที่สามารถรับโอนได้ จึงได้ทำการโอนเป็นที่ดินสาธารณะไว้ก่อนโดยเข้าใจและคาดว่าเมื่อดำเนินการจัดตั้งวัดได้แล้วจะกลับมาโอนใส่ชื่อวัดในภายหลัง

2) เมื่อหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ดูแลที่สาธารณประโยชน์ได้รับแจ้งว่ามีประชาชนบุกรุกที่สาธารณประโยชน์ไปสร้างวัด จึงต้องออกหนังสือประกาศให้วัดซึ่งถือว่าเป็นผู้บุกรุกออกจากที่ดินสาธารณประโยชน์

3) เกิดความไม่พอใจให้กับประชาชน โดยมากชาวบ้านก็จะดำเนินการร้องเรียนไปยังหน่วยงานต่าง ๆ และส่วนราชการที่เกี่ยวข้องก็จะมีการแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริง และออกหนังสือชี้แจงถึงตัวแทนชาวบ้านถึงข้อสรุปของคณะกรรมการพิจารณาตรวจสอบข้อเท็จจริง ซึ่งอาจรวมถึงแนะนำให้ดำเนินการเพิกถอนการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมที่ดินแปลงนี้

4) ในส่วนของเจ้าคณะจังหวัดก็อาจออกหนังสือรับรองที่פקสงฆ์ เพื่อให้ดำเนินการจดทะเบียนเป็นวัดดังกล่าวให้ถูกต้องต่อไป แต่การจดทะเบียนเป็นวัดนั้นจะต้องมีที่ตั้งที่ดินและโฉนดที่ดินถูกต้องเสียก่อน

สรุปได้ว่า ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นมาจากความเข้าใจผิดในการแสดงเจตนาโอนสิทธิ์ที่ดิน ที่ตั้งใจแต่แรกก่อนการซื้อที่ดินว่าจะจัดหาที่ดินเพื่อสร้างวัด เมื่อจ่ายค่าที่ดินเสร็จสิ้นต้องไปทำการโอนกรรมสิทธิ์ที่ดิน แต่กลับปรากฏว่า ทางวัดที่ชาวบ้านอยากตั้งขึ้นนั้นยังจัดตั้งไม่สำเร็จ วัดจึงไม่สามารถรับโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินได้ จึงสำคัญผิดให้โอนกรรมสิทธิ์เป็นที่ดินสาธารณะเสียก่อน เมื่อได้รับเอกสารตั้งเป็นวัดแล้วจึงค่อยนำมาโอนเป็นที่ดินวัดต่อไป โดยไม่เข้าใจว่าที่สาธารณประโยชน์ไม่ใช่ที่ดินที่จะสร้างวัดได้ตามกฎหมาย

2. หลักเกณฑ์การเป็นที่ดินสาธารณประโยชน์ (Department of Lands, 2016)

ปัญหาการสร้างวัดในที่สาธารณประโยชน์ ปัจจุบันมีคำถามตามมามากกว่า แล้วหน่วยงานผู้ดูแลรักษาคุ้มครองป้องกันที่ดินสาธารณประโยชน์ที่ประชาชนใช้ร่วมกันจะอย่างไร ซึ่งผู้ที่มีหน้าที่ดูแลรักษาคุ้มครองป้องกันที่สาธารณะก็คือ นายอำเภอท้องที่ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ที่ดินตั้งอยู่ ทั้งนี้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดอำนาจหน้าที่ไว้ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 11) พ.ศ. 2551 (2551) มาตรา 122 การดูแลให้มีบุคคลใดบุกรุกที่สาธารณะ เพราะที่สาธารณะเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินตามมาตรา 1304 (2) แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ใครจะอ้างสิทธิยึดถือครอบครองไม่ได้ ซึ่งแน่นอนว่า หากเป็นชาวบ้านเข้าบุกรุก ยึดถือครอบครองที่สาธารณะ ผู้มีหน้าที่ซึ่งได้กล่าวข้างต้นคงทำหน้าที่ป้องกัน ขับไล่ หรือฟ้องร้องดำเนินคดีกับผู้บุกรุกได้อย่างไม่ล่าช้าใจ แต่หากเป็นกลุ่มมวลชน หรือพระสงฆ์บุกรุกเพื่อสร้างวัด อย่างนี้คงสร้างความลำบากใจให้นายอำเภอ หรือหน่วยงานท้องถิ่น รวมทั้งหน่วยงานที่มีหน้าที่บังคับใช้กฎหมายอย่างมาก สิ่งเหล่านี้เป็นข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นอยู่ในปัจจุบัน และมักได้รับคำถามกลับมาว่าในฐานะหน่วยงานส่วนกลาง กระทรวงมหาดไทย หรือกรมที่ดิน มีนโยบายในการแก้ไขปัญหาเหล่านี้อย่างไร จะให้ท้องถิ่น ท้องที่ ซึ่งมีหน้าที่ดูแลที่สาธารณประโยชน์โดยตรง ทำอย่างไร ปัญหาที่วัด หรือสำนักสงฆ์ ตั้งอยู่ในที่สาธารณประโยชน์ ที่ประชาชนใช้ร่วมกันตามมาตรา 1304 (2) แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ นับวันจะเพิ่มมากขึ้น แม้กระทรวงมหาดไทยจะได้เน้นย้ำรวมทั้งแจ้ง

แนวทางการขอใช้ที่ดินสาธารณประโยชน์ ในกรณีขอสร้างวัด ไปยังกรมการศาสนา และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติในปัจจุบันหลายครั้งแล้ว แต่ปัญหาดังกล่าวก็ยังคงเกิดขึ้นเป็นประจำและต่อเนื่อง

เนื่องจากปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นและสั่งสมมานานยากต่อการแก้ไข ประกอบกับคณะกรรมการกฤษฎีกาได้เคยให้ความเห็นไว้เกี่ยวกับ กรณีวัดบุกรุกที่สาธารณประโยชน์ สรุปได้ว่า ให้กรมการศาสนา (ในขณะนั้น) กำชับมิให้วัดบุกรุกครอบครอง หรือก่อสร้างอาคารในที่สาธารณประโยชน์โดยเด็ดขาด หากพบว่า มีการก่อสร้างรุกล้ำที่สาธารณประโยชน์ ก็ให้ดำเนินการแก้ไขปัญหาลูกต้องตามกฎหมาย ดังนั้น จึงต้องมาพิจารณากันว่าการดำเนินการให้ถูกต้องตามกฎหมาย มีแนวทางเป็นไปได้อย่างไรบ้าง และควรใช้แนวทางใดในการแก้ไขปัญหา ซึ่งเห็นว่า การนำที่ดินสาธารณประโยชน์ไปสร้างวัด มิใช่การนำไปใช้เพื่อประโยชน์ในราชการ ประกอบกับกฎกระทรวงฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2507) ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ข้อ 1 สรุปความว่า การขอสร้างวัดจะต้องเป็นกรณีที่มีจิตศรัทธาบริจาคที่ดินของตนให้เป็น ที่สร้างวัด ที่ดินนั้นราษฎรต้องเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์ หรือมีสิทธิครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมาย และได้แสดงความจำนงจะให้ที่ดินเพื่อสร้างวัด ดังนั้น การดำเนินการถอนสภาพที่ดินสาธารณประโยชน์ ตามมาตรา 8 แห่งประมวลกฎหมายที่ดินเพื่อสร้างวัดจึงไม่อยู่ในหลักเกณฑ์ที่จะขอถอนสภาพได้

อย่างไรก็ตาม หากข้อเท็จจริงปรากฏว่าได้มีการสร้างวัดไปแล้ว เพื่อให้การใช้ที่ดินเป็นไปโดยถูกต้องตามความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกาให้ดำเนินการแก้ไขปัญหาการก่อสร้างศาสนสถานของวัดในที่ดินสาธารณประโยชน์ ให้ถูกต้องตามกฎหมายเฉพาะกรณีที่มีการสร้างวัดไปแล้วเท่านั้น มีแนวทางดังนี้

1) การดำเนินการถอนสภาพที่ดินสาธารณประโยชน์ตามมาตรา 8 เพื่อนำไปจัดหาผลประโยชน์ตามมาตรา 11 แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน เป็นวิธีที่สามารถดำเนินการแก้ไขปัญหาวัดสร้างในที่ดินสาธารณะได้ตรงประเด็น และเป็นวิธีที่สามารถดำเนินการได้เหมาะสมมากที่สุด โดยให้ส่วนราชการซึ่งมีสถานะเป็นทบวงการเมืองตามประมวลกฎหมายที่ดิน เช่น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นผู้ดำเนินการขอจัดหาผลประโยชน์ โดยการถอนสภาพที่ดินบริเวณดังกล่าวตามมาตรา 8 วรรคสอง (1) และนำไปจัดหาผลประโยชน์ตามมาตรา 11 แห่งประมวลกฎหมายที่ดินโดยการขาย ให้กับบุคคลที่มีจิตศรัทธาซื้อที่ดินตั้งวัด ที่ดินแปลงนี้เมื่อได้ดำเนินการถอนสภาพ เพื่อจัดหาผลประโยชน์แล้วจะต้องออกเอกสารสิทธิในนามทบวงการเมืองที่ขอจัดหาผลประโยชน์ แล้วจึงดำเนินการโอนขายให้แก่บุคคลผู้มีจิตศรัทธา หลังจากนั้นจึงนำเอกสารสิทธิไปประกอบการขอสร้างวัดต่อไป ก็จะเป็นไปตามกฎกระทรวง ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2507) ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505

2) ให้วัดขออนุญาตใช้ที่ดินตามมาตรา 9 และเสียค่าตอบแทนให้แก่องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นตามมาตรา 9/1 แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน โดยปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กำหนดไว้ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการอนุญาตตามมาตรา 9 แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2543 ซึ่งกรณีนี้ ขอเรียนว่า หนังสืออนุญาตให้เช่าอยู่อาศัย หรือใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐเป็นการชั่วคราวตามมาตรา 9 มิใช่หนังสือแสดงกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองตามประมวลกฎหมายที่ดินแต่อย่างใด และจะใช้เป็นหลักฐานในการขออนุญาตสร้างวัดไม่ได้ หากจะขอใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐตามแนวทางนี้ก็ควรเป็นการแก้ไขปัญหา กรณีที่ดินบริเวณดังกล่าว ใช้เป็นที่ตั้งถาวรวัตถุที่มีลักษณะไม่มั่นคงถาวร อาจรื้อถอน

ได้ เนื่องจากการอนุญาตให้ใช้ประโยชน์ตามมาตรา 9 แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน เป็นการอนุญาตให้ใช้ชั่วคราว ที่ดินยังคงมีสถานะทางกฎหมายเป็นที่สาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันอยู่

3. การกลับมาเป็นที่ดินของวัดโดยคำพิพากษาของศาล

ผู้ศึกษาได้ศึกษาแนวทางการจัดสร้างวัดเบื้องต้น โดยศึกษาเหตุและกรณีที่คล้ายคลึงกันพบว่า มีหลาย ๆ วัดพบเหตุการณ์ที่คล้ายคลึงกันคือเป็นการสร้างวัดบนที่ดินสาธารณะซึ่งสามารถกระทำได้ก็แต่โดยกรณีการจดทะเบียนโอนสิทธิในที่ดินเกิดจากการเข้าใจผิดหรือเพราะความไม่รู้ของการทำนิติกรรม ซึ่งผู้มีส่วนได้เสียสามารถดำเนินการได้โดยการร้องขอเพิกถอนการจดทะเบียนสิทธิที่ดิน เพื่อให้ที่ดินกลับมาเป็นของเจ้าของเดิมเสียก่อน แล้วเจ้าของเดิมจึงทำการโอนใหม่กลับไปให้แก่วัดที่จัดตั้งขึ้นแล้ว โดยวิธีการนี้อาจกระทำได้โดยยื่นฟ้องต่อศาลที่ที่ดินพิพาทนั้นตั้งอยู่ในเขตอำนาจ ขอให้ศาลมีคำพิพากษาให้เพิกถอนการโอน เพื่อให้เป็นไปตามเจตนาที่แท้จริงของการโอนโดยอ้างหลักสำคัญผิดในสาระสำคัญของการจดทะเบียน เพื่อให้คู่กรณีกลับคืนสู่สถานะเดิม ซึ่งศาลฎีกาเคยมีคำวินิจฉัยให้เพิกถอนการโอนในลักษณะทำนองนี้ เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6809/2541 ที่ดินพิพาทไม่ได้เป็นสาธารณประโยชน์ของแผ่นดินมาก่อน แต่เป็นที่ดินของจำเลยที่ 1 ซึ่งสัญญาจะขายที่ดินดังกล่าวให้โจทก์ เมื่อจำเลยที่ 1 ยกที่ดินโฉนดเลขที่ 1265 ซึ่งมีที่ดินพิพาทรวมอยู่ด้วยให้เป็นทางสาธารณประโยชน์แก่กรุงเทพมหานคร จำเลยที่ 2 โดยจำเลยที่ 1 สำคัญผิดในทรัพย์สินซึ่งเป็นวัตถุแห่งนิติกรรมอันเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมว่าได้แบ่งแยกที่ดินพิพาทให้โจทก์แล้วคงเหลือแต่ที่ดินส่วนที่เป็นถนนเท่านั้น การที่จำเลยที่ 1 แสดงเจตนายกที่ดินพิพาทให้เป็นทางสาธารณประโยชน์แก่จำเลยที่ 2 จึงเป็นโมฆะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 156 เท่ากับที่ดินพิพาทไม่ตกเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินมาก่อนกรณีจึงไม่ต้องด้วยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1305 การที่ศาลมีคำพิพากษาให้เพิกถอนนิติกรรมยกที่ดินส่วนที่เป็นที่ดินพิพาทให้เป็นที่ดินสาธารณะระหว่างจำเลยที่ 1 กับที่ 2 กับให้จำเลยทั้งสองร่วมกันยื่นคำขอรังวัดที่ดินพิพาทออกจากโฉนดที่ดินเลขที่ 1265 แล้วโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินพิพาทให้แก่โจทก์เป็นคำพิพากษาที่บังคับตามคำขอบังคับและไม่ขัดต่อกฎหมายในคำขอยกที่ดิน 2 แปลงของจำเลยที่ 1 ให้เป็นทางสาธารณประโยชน์แก่จำเลยที่ 2 ระบุไว้ว่าที่ดินพิพาทซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของที่ดินแปลงหนึ่ง จำเลยที่ 1 ทำสัญญาจะขายให้โจทก์และโจทก์ปลูกสร้างบ้านบนที่ดินแปลงหนึ่งแล้ว เห็นได้ว่าจำเลยที่ 1 มิได้ยกที่ดินพิพาทให้เป็นทางสาธารณประโยชน์ด้วย กับก่อนฟ้องโจทก์ได้บอกให้จำเลยที่ 2 ทราบแล้ว และจำเลยที่ 2 ก็ยังให้การต่อสู้คดีตลอดมาว่าที่ดินพิพาทตกเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน เมื่อจำเลยที่ 2 แพ้คดีจึงมีเหตุสมควรที่จำเลยที่ 2 ต้องร่วมรับผิดชอบใช้ค่าฤชาธรรมเนียมแทนโจทก์ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 161 บรรดาโจทก์และจำเลยที่ 2 ได้เถียงกันมาตั้งแต่ศาลชั้นต้นว่าที่ดินพิพาทเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินหรือไม่ หากโจทก์ขอเพิกถอนนิติกรรมยกที่ดินส่วนที่เป็นที่ดินพิพาทให้เป็นที่ดินสาธารณะประโยชน์ไม่ได้ ที่ดินพิพาทก็ต้องตกเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน จำเลยที่ 2 ย่อมมีอำนาจหน้าที่ครอบครองดูแลรักษาตามกฎหมาย แต่ถ้าโจทก์ชนะคดีย่อมมีผลทำให้โจทก์ได้กรรมสิทธิ์ในที่ดินพิพาทประโยชน์ที่โจทก์และจำเลยที่ 2 ได้รับย่อมเป็นการปลดเปลื้องทุกข์ที่อาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ เป็นการพิพาทด้วยเรื่องความเป็นเจ้าของแห่งที่ดินพิพาท จึงเป็นคดีที่มีคำขอปลดเปลื้องทุกข์อันอาจคำนวณเป็นราคาเงินได้

ปัญหาความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับหน่วยงานของรัฐ

จากการที่วัดยังไม่เป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย ทำให้การดำเนินการต่าง ๆ ในนามวัดเป็นสิ่งที่ทำไม่ได้ อาทิเช่น การออกใบอนุโมทนาบัตรในนามวัด การทำปฏิญญาเพื่อระดมทุนใช้จ่ายในกิจการของวัด การขอเงินสนับสนุนการศาสนาในนามวัด สิ่งเหล่านี้เป็นที่มาของความอึดอัดและเหมือนถูกกลั่นแกล้งจนเกิดความเจ็บแค้นฝังใจกลายเป็นการต่อสู้ระหว่างประชาชนและฝ่ายปกครอง

จากทฤษฎีของคริสโตเฟอร์ มัวร์ (Christopher Moore's circle of conflict) ที่กล่าวถึงความขัดแย้งที่เกิดขึ้นโดยทั่วไปในสังคมปัจจุบัน ที่เราได้พบเจอกันนั้น มาจากสาเหตุ 5 ประการ คือ ความขัดแย้งในพื้นที่สามารถแจกแจงประเภทและความรุนแรงได้ดังนี้ 1) ความขัดแย้งด้านข้อมูล (Data conflict) 2) ความขัดแย้งจากผลประโยชน์ (Interests conflict) 3) ความขัดแย้งด้านโครงสร้าง (Structural conflict) 4) ความขัดแย้งด้านความสัมพันธ์ (Relationship conflict) 5) ความขัดแย้งด้านค่านิยม (Values conflict) (Moore, 2003)

เมื่อตกผลึกทราบที่มาของความขัดแย้งแล้วการแจกแจงความขัดแย้งทั้งสองฝ่ายเพื่อให้เห็นทางเลือกในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง เพื่อให้เกิดสันติสุขในชุมชนอย่างยั่งยืนจึงมีความสำคัญ รายละเอียดปัญหาความขัดแย้งดังตาราง

ตาราง สรุปความขัดแย้งด้านข้อมูลระหว่างหน่วยงานของรัฐและประชาชน

หน่วยงานของรัฐ	ประชาชน
อ้างว่าที่ดินดังกล่าวเป็นที่ดินสาธารณประโยชน์ โดยไม่คำนึงถึงความเป็นมาของที่ดินเดิมว่าผู้ซื้อจะได้มาและมีเจตนาอย่างไร จึงบังคับให้วัดต้องรื้อถอนออกไป	ยืนยันว่าการซื้อที่ดินมีเจตนาให้เป็นวัดแต่แรกเริ่ม มีเพียงการทำนิติกรรมโดยสำคัญผิดในสาระสำคัญ ซึ่งหน่วยงานของรัฐ ที่มีอำนาจต้องดำเนินการให้ที่ดินพิพาทกลับไปอยู่ในสถานะเดิม แล้วโอนกรรมสิทธิ์ให้วัด

จากตาราง พบว่า ความขัดแย้งครั้งนี้เป็นความขัดแย้งที่เกิดเริ่มต้นมาจากความขัดแย้งด้านข้อมูลที่เข้าใจไม่ตรงกันทั้งสองฝ่าย (เอกสารสิทธิ์ที่ดินระบุเป็นที่ดินเพื่อสาธารณะแต่วัตถุประสงค์ของประชาชนผู้บริจาคเงินต้องการจัดกรรมสิทธิ์ที่ดินเพื่อเป็นที่สร้างวัด) หากมีการแก้ไขกันแต่แรกทำความเข้าใจกันในข้อมูลก็จะไม่เกิดความขัดแย้งเช่นนี้ แต่เมื่อปล่อยให้ความขัดแย้งรุนแรงขึ้นจนลามไปถึงความขัดแย้งด้านความสัมพันธ์และอาจจะลามไปสู่ความขัดแย้งทางโครงสร้าง ซึ่งจะยากต่อการเจรจาแก้ไขปัญหาความขัดแย้งให้กลับมาดีกันเช่นเดิมได้ ซึ่งอาจจะนำไปสู่ความรุนแรงต่อคู่ขัดแย้งทั้งสองฝ่าย คือ 1) ฝ่ายหน่วยงานของรัฐ หากดำเนินการตามกฎหมายต่อไปจะสร้างความไม่พอใจกับกลุ่มชาวบ้านในชุมชนและอาจจะถูกเดินขบวนเพื่อขับไล่ ขณะเดียวกันหากไม่ดำเนินการใด ๆ ผู้รับผิดชอบหน่วยงานของรัฐอาจจะถูกฟ้องร้องตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157 ฐานละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ 2) ฝ่ายชาวบ้าน อาจได้รับผลคือ

สิ่งปลูกสร้างถาวรวัดอุบางส่วนหรือทั้งหมดของวัดอุกร้อดอน ชาวบ้านถูกดำเนินคดีอาญานานบุกรุกพระที่นิมนต์มาไม่สามารถปฏิบัติกิจ ขาดการอุปถัมภ์จากชุมชนและนอกชุมชน

ผู้ศึกษาเห็นว่าวิธีการบริหารจัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธี เป็นหลักในการหาสาเหตุแห่งความขัดแย้งเพื่อให้ทราบถึงปัญหาขัดแย้งที่แท้จริง และใช้หลักวิชาการของประเทศตะวันตกมาวิเคราะห์ให้ตกผลึกถึงประเภทของความขัดแย้ง อันจะนำไปสู่แนวทางการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งได้อย่างแท้จริง โดยแบ่งเป็นขั้นตอนดังนี้ (Phramaha Hansa Dhammaso, 2013)

1. ดำเนินการรับฟังข้อมูลรับทราบความขัดแย้งเบื้องต้นจากแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ พร้อมทั้งค้นคว้าปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาจากกรณีที่เกิดขึ้นในลักษณะคล้ายคลึงกันนี้ รวมทั้งแยกแยะเป้าหมายวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของคู่ขัดแย้งที่แท้จริง

2. เมื่อรับทราบสภาพปัญหาที่แท้จริงและได้กรณีเกิดขึ้นที่ คล้ายคลึงกันพร้อมทั้งหลักความสัมพันธ์ ทั้งทางกฎหมายและสังคมแล้ว จึงนำหลักพุทธสันติวิธีเข้ามาแนวทางในการสร้างสันติในพื้นที่ ทั้งนี้การนำหลักพุทธสันติวิธีนั้นได้นำกรอบทฤษฎีความขัดแย้งทางตะวันตกเข้ามาร่วมแก้ไขปัญหความขัดแย้งไป พร้อม ๆ กัน

3. เมื่อได้แผนงานและเครื่องมือเพื่อแก้ไขความขัดแย้งในพื้นที่ที่ชัดเจนและมั่นใจว่าจะสามารถสร้างสันติสุขกลับคืนมาในชุมชนแล้วจะต้องใช้แนวทางความปรองดองโดยต้องจัดตั้งคณะผู้ศึกษาทำหน้าที่สร้างความปรองดองในลักษณะการไกล่เกลี่ยที่มีคุณสมบัติทางทฤษฎีและเข้าใจหลักพุทธสันติวิธี ที่จะต้องนำไปเป็นหลักสำคัญในการปฏิบัติให้เกิดผลตามประสงค์

กระบวนการและเครื่องมือในการสร้างความปรองดอง

การสร้างความปรองดองโดยพุทธสันติวิธี กรณีความขัดแย้งระหว่างประชาชนสร้างวัดในที่ดินสาธารณประโยชน์กับหน่วยงานของรัฐ มีเป้าหมายที่สำคัญก็คือการสร้างสังคมที่สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ (Peaceful coexistence) เครื่องมือในการสร้างความปรองดอง เพื่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสันติเกิดความไว้วางใจ การเอาใจเขามาใส่ใจเรา และการมีวัฒนธรรมประชาธิปไตย (A culture of democracy) (King Prajadhipok's Institute, 2012)

1. **การสร้างความปรองดองเชิงพุทธ** ในสมัยพุทธกาล พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ว่า “วิวาทภยโตทิสวา อวิวาทญจเขมโต” หมายความว่า ให้เห็นความวิวาทว่าเป็นภัย และให้มองเห็นการไม่วิวาทเป็นความปลอดภัย และ “สมคคา สขิลา โหถ เอสา พุทธานุสาสนี” หมายความว่าจงเป็นผู้สามัคคีปรองดองกัน รู้จักประนีประนอมตกลงกันด้วยความปรารถนาดี มีไมตรีจิตต่อกัน หนักนิตเบาหน้อยก็อภัยให้แก่กัน ไม่ถือโทษผูกโกรธกัน ไม่ทะเลาะวิวาทแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นในทางทำลายล้างผลาญกันด้วย ความโกรธ ความพยาบาทจองเวรซึ่งกันและกัน (Mahachulalongkomrajavidyalaya University, 1996)

2. **แนวคิดและหลักธรรมพื้นฐานเชิงรับเพื่อความปรองดอง** การใช้หลักธรรมเพื่อมุ่งพัฒนาจิตของ มนุษย์ให้มีคุณภาพที่จะรับความกดดันต่าง ๆ ที่เข้ามากระทบได้อย่างสันติ ประกอบด้วย หลักขันติธรรม คือความอดทนที่เกิดขึ้นจากฝ่ายอื่นทั้งทางตรงและทางอ้อมมากระทำ โดยมีได้โต้ตอบแต่ประการใด อีก

ประการหนึ่งคือ หลักอนัตตา ความหมายคือ “การลดทอน รื้อถอน ทำลาย และสลายการยึดมั่นในความเป็นอัตลักษณ์” การมีอุปาทานในตนเป็นปัจจัยสำคัญในความขัดแย้ง วิธีปรองดองจะต้องนำวิธีสลายความเป็นตัวตนด้วยหลักอนัตตา ดังที่พระพุทธองค์ทรงทราบการทะเลาะกันเพราะเรื่องน้ำของเจ้าศากยะและเจ้าโกลิยะ (Phramaha Hansa Dhammhaso, 2004) แนวคิดและหลักธรรมเชิงรุกเพื่อความปรองดอง มุ่งหวังให้อยู่ร่วมในสังคมอย่างสงบสุข ประกอบด้วย หลักการวธธรรม หมายถึง “ความเคารพผู้ใหญ่หรือบุรุษอาวุโสผู้ทรงธรรมทำหน้าที่ชี้ “ชุมทรัพย์” ให้แก่เรา ความเคารพที่เราได้รับการชี้แนะจากบุคคลอื่น และที่ประชุมหรือมติที่ประชุม และหลักสามัคคีธรรม คำว่า “สามัคคี” ในบริบทหมายถึง “ความพร้อมเพรียงของหมู่คณะ” ดังที่ พระพุทธเจ้าได้ทรงชี้ให้เห็นถึงความสำคัญว่า “ธรรมอย่างหนึ่งเมื่อเกิดขึ้นในโลก ย่อมเกิดขึ้นเพื่อเกื้อกูลแก่คนหมู่มาก เพื่อประโยชน์แก่คนหมู่มาก เกิดขึ้นเพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย (Phramaha Hansa Dhammhaso, 2004)

3. แนวคิดและหลักธรรม “แบบคู่ขนาน” เพื่อสร้างความปรองดองอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย

1) พรหมวิหารธรรม ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา แนวคิดเชิงรับ คือ เมตตา และอุเบกขา แนวคิดเชิงรุก คือ กรุณาและมุทิตา โดยใช้ปัญญาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ดังเห็นได้จากการที่พระพุทธเจ้าทรงนำหลักพรหมวิหารธรรมนี้เป็นคู่มือและเป็นพื้นฐานในการจัดการความขัดแย้ง (Prapromkunaporn (Prayut Prayutto), 2006)

2) สาราณียธรรม เป็นธรรมที่เป็นเหตุหรือเป็นที่ตั้งแห่งการระลึกถึงกัน 6 ประการ เปรียบเสมือนมีเกราะป้องกันการขัดแย้ง คือ ตั้งเมตตากายกรรม ตั้งเมตตาวาจากรรม และตั้งเมตตา मनกรรม รักษาศีลตนเอง ให้บริสุทธิ์ สุดท้ายคือ เมื่อเกิดปัญหาได้บทสรุปทิศทางเดียวกัน ไม่วิวาทกับผู้ใดจนนำไปสู่ความรุนแรง

3) สังคหวัตถุธรรม หมายถึง คุณความดีที่จะสามารถยึดเหนี่ยวผู้คนไว้ได้เพื่อให้เกิดความสมานฉันท์ อันประกอบด้วยสี่ประการ คือ (1) การให้ (ทาน) การแบ่งปันเป็นความจำเป็นขั้นพื้นฐานอันจะทำให้เกิดบรรยากาศของการจัดการความขัดแย้งการเป็นไปอย่างสมานฉันท์และเต็มไปด้วยการให้อภัย (2) วาจาเป็นที่รัก (ปิยวาจา) การพูดมีส่วนสำคัญในการสร้างบรรยากาศของความสมานฉันท์ พระพุทธเจ้าเรียก “วาจาสุภาสิต” ประกอบด้วยคำที่จริง ไพเราะ เหมาะกาล ประสานสามัคคี มีประโยชน์และประกอบด้วยเมตตาธรรม (3) การประพฤติประโยชน์ (อรรถจริยา) เป็นภาวะสำคัญของการสร้างความสมานฉันท์เพราะทนเห็นความขัดแย้งไม่ได้ หรือทนนิ่งอยู่ไม่ได้ โดยมีพื้นฐานแห่งความสงสารที่จะช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ให้พ้นจากทุกข์ และ (4) การวางตนสม่ำเสมอ (สมานัตตตา) หรือการวางตนเป็นกลางทำหน้าที่อย่างถูกต้องเท่านั้นจึงจะสามารถสร้างความสมานฉันท์ให้เกิดขึ้นในคูกรณีของความขัดแย้ง การระบุดัดสินใครถูกหรือผิดไม่ใช่หน้าที่ของนักสร้างความสมานฉันท์ (Peace engineer) (Prathampidok (Prayut Payutto), 2000) ดังนั้นหลักสังคหวัตถุธรรม จึงเป็นกลยุทธ์สร้างความปรองดองเพื่อให้เป็นระเบียบของสังคมและเป็นเอกภาพ

กล่าวโดยสรุปคือ หลักธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มีความสำคัญที่สามารถสร้างความปรองดองได้อย่างยั่งยืน ถ้ามุขยคารพธรรมโดยการนำธรรมที่เสนอไปปฏิบัติเพื่อความสุขของสังคม ขบวนการขับเคลื่อนทางสังคมเพื่อผลักดันหรือก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยใช้พุทธปัญญาเพื่อความปรองดองมาประยุกต์ใช้ในการจัดการความขัดแย้งในปัจจุบันเป็นจริงได้ ซึ่งการที่จะได้รับผลสำเร็จจำเป็นต้องใช้ 1) หลักธรรม

เชิงรุก ได้แก่ หลักขันติธรรม หลักอนัตตา เพื่อให้เกิดความอดกลั้น และเป็นตัวสลายอัตตาซึ่งทำลายความขัดแย้ง 2) หลักธรรมเชิงรับ ได้แก่ หลักการวชิรธรรม และหลักสามัคคีธรรม ด้วยการเคารพความเห็นและความคิดที่มีเหตุผล โดยยึดหลักความร่วมมือร่วมใจกัน และ 3) หลักธรรมเชิงคู่ขนาน อันได้แก่ พรหมวิหารธรรม สาราณียธรรม และสังคหัตถุธรรม ซึ่งเป็นหลักธรรมพื้นฐานของการดำรงชีวิตให้อยู่รอดอย่างมีความสุข สังคมมีสันติสุขอย่างยั่งยืน

แนวทางจัดการความขัดแย้งเพื่อสร้างความปรองดองโดยพุทธสันติวิธี กรณีความขัดแย้งระหว่างประชาชนสร้างวัดในที่ดินสาธารณประโยชน์กับหน่วยงานของรัฐ

การนำหลักพุทธสันติวิธีเข้าดำเนินการพร้อมทั้งนำทฤษฎี แนวคิดการสร้างความปลอดภัยรุ่นใหม่ มีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ 1) ความจริง (Truth) 2) ความยุติธรรม (Justice) 3) ความเมตตา (Mercy) 4) สันติภาพ (Peace) (Lederach, 1997) โดยการนำหลักคิดทั้ง 4 ประการ เข้าประกอบการดำเนินการจะทำให้การดำเนินการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีความหวังว่าจะสามารถสร้างสันติสุขให้เกิดผลได้ ดังนี้

ประการที่ 1 ความจริง (Truth)

ความจริงเป็นกระบวนการที่ใช้เวลายาวนานในการยอมรับเกี่ยวกับความผิดพลาด และความมีเหตุมีผลในเรื่องของความเจ็บปวดและประสบการณ์จากการสูญเสีย ซึ่งเกิดกับทั้งสองฝ่าย ดังนั้น ความจริงในที่นี้ต้องชัดเจน โปร่งใส รวมทั้งต้องเข้าถึงข้อมูลความจริงทางกฎหมายที่สามารถเป็นทางเลือกในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งนี้ ส่วนชาวบ้านจะต้องเข้าถึงความจริงที่ยอมรับว่าที่ดินแปลงพิพาทที่นำมาสร้างวัดนั้นเป็นที่ดินสาธารณประโยชน์ โดยหลักแล้ว ส่วนราชการต้องเผยแพร่ข้อมูลที่ถูกต้อง ชัดเจน เป็นธรรมให้แก่ประชาชน ผู้มาติดต่อราชการ การให้ข้อมูลที่ไม่ครบถ้วนหรือไม่ถูกต้องหรือให้โดยที่ตนไม่มีความรู้ย่อมก่อให้เกิดความเสียหายแก่ประชาชนและส่วนราชการได้

ประการที่ 2 ความยุติธรรม (Justice)

เป็นการแสดงออกถึงการหาสิทธิของบุคคลหรือกลุ่ม เพื่อให้เกิดการปรับโครงสร้างของสังคม (Social restructuring) การชดเชยความเสียหาย (Restitution) ซึ่งจะต้องเชื่อมโยงกับสันติภาพด้วย ดังนั้น ความยุติธรรมจึงต้องประกอบด้วยความเท่าเทียม (Equality) สิทธิในเรื่องสัมพันธภาพ (Right relationships) การทำสิ่งที่ถูกต้อง (Making things right) และการชดเชยความเสียหาย (Restitution) ถึงแม้ว่าที่ดินแปลงพิพาทเป็นที่ดินสาธารณะโดยกฎหมายแต่เป็นที่ทราบโดยทั่วกันว่าเป็นที่ดินที่มีเจตนาในการนำมาสร้างวัด ดังนั้นฝ่ายหน่วยงานของรัฐซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้บำบัดทุกข์บำรุงสุขในประชาชนจึงต้องบริหารจัดการที่ดินแปลงดังกล่าวเพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของชาวบ้านและเกิดประโยชน์แก่ชุมชนต่อไป

ประการที่ 3 ความเมตตา (Mercy)

เป็นการกล่าวอย่างชัดเจนในเรื่องการยอมรับ การปล่อยวางและการเริ่มต้นใหม่ ดังนั้น ความเมตตาจึงหมายถึงการยอมรับ (Acceptance) การให้อภัย (Forgiveness) การสนับสนุน (Support) ความกรุณา สงสาร (Compassion) และการเยียวยา (Healing) การเดินทางอพยพจากเมืองสู่เมืองเป็นความเจริญทาง

วัฒนธรรมที่ทุกฝ่ายต้องได้สัมผัส การมีเมตตาให้ความต้อนรับผู้เข้ามาอยู่ใหม่ในสังคมที่อาจจะไม่เข้าใจ วัฒนธรรมเดิมที่มีมา ให้อภัยต่อความผิดพลาดที่เกิดขึ้นไม่ผู้ใจเจ็บจนเกิดความขัดแย้ง รวมทั้งผู้มาใหม่ที่ต้องเข้าใจในวัฒนธรรมพื้นบ้านที่ดำเนินการมาอย่างยาวนาน หากไม่ดึกกลุ่มผู้มาใหม่คงไม่เลือกที่จะเข้าร่วมใช้ชีวิตในชุมชนนี้ การให้ความยอมรับต่อประวัติศาสตร์ชุมชนเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขต่อไป

ประการที่ 4 สันติภาพ (Peace)

สำคัญอย่างมาก ที่จะต้องได้รับความเชื่อถือระหว่างกัน การมีความเป็นอยู่ที่ดีและความปลอดภัย หรืออีกนัยหนึ่งสันติภาพ หมายถึง การเข้ากันอย่างสนิทสนมกลมกลืน (Harmony) การเป็นหนึ่งเดียวกัน (Unity) การมีความเป็นอยู่ที่ดี (Well-being) ความปลอดภัย (Security) และการได้รับความเคารพ (Respect) การกลับมาเป็นหนึ่งเดียวกันของชุมชน ซึ่งเป็นเป้าหมายในการสร้างความปรองดอง ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินการทางสังคม ทางศาสนาหรือทางกฎหมายเพื่อให้ได้มาซึ่งสันติภาพ

สรุปได้ว่า ปัญหาความขัดแย้งที่ดินสร้างวัดกรณีนี้ เป็นผลจากการแสดงเจตนาที่สำคัญผิดในสาระสำคัญเกิดจากความไม่รู้ถึงผลที่จะตามมา ซึ่งอาจจะร้องขอให้ศาลเพิกถอนการโอนให้คู่ความกลับคืนสู่สถานะเดิมและไปเริ่มต้นกันใหม่ ซึ่งจะได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงที่น่าสืบกันในชั้นศาล ซึ่งต้องรอฟังผลของคำวินิจฉัยของศาลต่อไป อย่างไรก็ตาม ปัญหาข้อพิพาทระหว่างประชาชนในชุมชนกับผู้บริหารหน่วยงานในชุมชนของรัฐจำเป็นต้องมีผู้ไกล่เกลี่ยคนกลาง เข้ามาพิจารณาศึกษาสภาพปัญหาของกรณีที่ดินสร้างวัดที่เกิดขึ้นนี้เพื่อใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ซึ่งเป็นแนวทางผสมผสานระหว่างสันติวิธีทางสังคมและสันติวิธีทางกฎหมายควบคู่กันในพื้นที่ ทั้งนี้การสร้างสันติวิธีทางสังคม เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างมีสติยอมรับคู่กรณีและเกิดการให้อภัยเพื่อลบความขัดแย้งที่ผ่านมาในอดีต (Forget and forgive) และเมื่อความสันติทางสังคมเริ่มได้แล้ว การสร้างสันติวิธีทางกฎหมายเพื่อให้เป็นสันติที่ยืนยงและยาวนานที่ถูกต้องเกิดขึ้นตามมา อันจะสร้างสันติสุขที่ยั่งยืนให้กับชุมชนต่อไป

สรุป

การสร้างความปลอดภัยโดยพุทธสันติวิธี กรณีการจัดการความขัดแย้งระหว่างประชาชนสร้างวัดในที่ดินสาธารณประโยชน์โดยสำคัญผิดกับหน่วยงานของรัฐ ซึ่งมีความเปราะบางและต้องอาศัยเวลาและความอดทนจากทุกฝ่าย เป็นกระบวนการที่มีความเกี่ยวข้องทั้งในส่วนของการแสดงเจตนาที่แท้จริง การยุติความรุนแรง การหาข้อตกลง ซึ่งตั้งอยู่บนฐานความคิดว่าความรุนแรงไม่อาจนำมาซึ่งเป้าหมายและทางออกที่ยั่งยืน ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นต้องได้รับการหารือและพูดคุยกับอีกหลายฝ่ายเพื่อให้เกิดเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น การที่จะสร้างความปรองดองระหว่างประชาชนสร้างวัดในที่ดินสาธารณประโยชน์โดยสำคัญผิดกับหน่วยงานของรัฐให้เกิดผลสำเร็จได้นั้น ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะต้องยอมรับเจตนาที่แท้จริงของประชาชน ความเป็นธรรมและมุ่งมั่นตั้งใจในการที่จะก้าวข้ามไปให้ไกลกว่าการถกเถียงกันเพียงแค่ฟ้องร้องเป็นคดีความในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายในทางศาลเท่านั้น เพราะในทางกฎหมายอาจยุติปัญหาที่ดินพิพาทได้ว่าควรเป็นสิทธิของฝ่ายใด แต่ความบาดหมางใจของชาวบ้านกับหน่วยงานของรัฐอาจยังไม่ยุติลงได้ หากไม่มีการจัดการ

ปัญหาข้อพิพาทให้กว้างและลึกถึงเหตุแห่งความขัดแย้ง โดยคำนึงถึงมิติความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มพลังต่าง ๆ ในสังคม รวมถึงการมีกระบวนการในการแก้ไขปัญหาและสร้างความปรองดองที่ทุกฝ่ายในสังคมให้การยอมรับ จึงจะทำให้เกิดสันติสุขได้ในที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. ปัญหาการแสดงเจตนาจดทะเบียนโอนสิทธิในที่ดินโดยสำคัญผิดอาจหมดไปได้ หากมีการประชาสัมพันธ์ความรู้เกี่ยวกับการจดทะเบียนโอนที่ดินในลักษณะและประเภทต่าง ๆ ของที่ดิน ให้แก่ประชาชนและผู้มาใช้บริการได้เข้าใจให้ครบถ้วนก่อนการจดทะเบียนสิทธิต่าง ๆ โดยเฉพาะการจดทะเบียนที่ดินเพื่อสร้างวัด เพื่อให้รู้และเข้าใจผลที่จะเกิดหลังการจดทะเบียนให้ตรงตามเจตนาที่แท้จริงของผู้โอนและผู้รับโอนสิทธิในที่ดินอย่างถูกต้องและชัดเจน

2. นิติกรรมใดหากเกิดจากการแสดงเจตนา โดยสำคัญผิดในสาระสำคัญแล้ว ผู้มีส่วนได้เสียในนิติกรรมนั้นอาจใช้สิทธิร้องขอต่อศาล ให้เพิกถอนนิติกรรมนั้นได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงเป็นเรื่อง ๆ ไปว่าการกระทำที่ผิดพลาดไปนั้นถึงขั้นสำคัญผิดในสาระสำคัญของการทำนิติกรรมหรือไม่ ซึ่งศาลจะเป็นผู้ชี้ขาดตัดสิน

3. หน่วยงานของรัฐที่ทำหน้าที่กำกับดูแลที่ดินของรัฐต้องบังคับใช้กฎหมายเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ประชาชน รวมทั้งให้ความเห็นใจและความอดทนต่อเหตุการณ์ที่ประชาชนเรียกร้องแม้จะเกิดจากความไม่เข้าใจกฎหมายก็ตาม และต้องเป็นแบบอย่างในการเสริมสร้างสังคมสันติสุข เสียสละ และลดอคติส่วนตัว หันมามองประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ ควรมีความระมัดระวังในการปฏิบัติตัวให้เป็นแบบอย่างเรื่องธรรมาภิบาล การมีศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรม แต่ทั้งนี้ต้องไม่กระทำผิดกฎหมายเสียเองมิฉะนั้นอาจถูกดำเนินคดีในข้อหาปฏิบัติหน้าที่หรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบได้

4. จัดให้มีการไกล่เกลี่ยโดยคนกลางที่จะเข้ามาไกล่เกลี่ยเพื่อให้เกิดสันติสุขในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ โดยใช้หลักบริหารจัดการแก้ไขปัญหาที่มีอยู่อย่างรอบคอบและเหมาะสมต่อประโยชน์สุขของประชาชนและสังคมให้ดีที่สุด

References

- Department of Lands. (2016). *Temple and public land*. Retrieved February 29, 2020, from <https://www.dol.go.th/ecretary/Pagesบทความทางวิชาการที่น่าสนใจ.aspx>.
- King Prajadhipok's Institute. (2012). *National reconciliation*. Bangkok: King Prajadhipok's Institute.
- Lederach, J. P. (1997). *Building peace: Sustainable reconciliation in divided societies*. Washington, DC: United States Institute of Peace.
- MahachulalongkornrajavidyalayaUniversity. (1996). *Thai Tripitaka*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya Press.

- Moore, C. (2003). *The mediation process: Practical strategies for resolving conflict*. (3rd ed.). San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Murphy, C. (2010). *A moral theory of political reconciliation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Phramaha Hansa Dhammahas. (2004). *Pattern of conflict management through peaceful means: Case study of Mae Ta Chang Watershed, Chiang Mai Province*. (Doctoral Dissertation). Buddhist Studies: Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Phramaha Hansa Dhammahas. (2013). *Buddhist peaceful means: Integrating principles and conflict management tools*. Bangkok: 21 Century.
- Prapromkunaporn (Prayut Payutto). (2006). *Buddhism Dharmic principle thinking method* (9th ed.). Bangkok: Siam Publishing House.
- Prathampidok (Prayut Payutto). (2000). *A constitution for living*. (30th ed.). Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press.
- Rakngam, N., & Pongta, T. (2017). *Conflict management and reconciliation promotion based on buddhism approach: A case study of 5-precept maintenance village project in Chiang Rai province*. Chiang Rai: School of Social Sciences, Chiang Rai Rajabhat University.
- Sangha Act. (1962). *Royal Gazette*. Nd. pp. 1-12.
- Whittaker, D. J. (1999). *Conflict and reconciliation in the contemporary world*. New York: Routledge.